

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Zrinka Buljević

**RANORIMSKO SALONITANSKO I
TILURIJSKO STAKLENO POSUĐE U
KONTEKSTU NALAZA STAKLENOG
POSUĐA S PODRUČJA PROVINCIJE
DALMACIJE**

DOKTORSKI RAD

Zagreb, 2016.

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Zrinka Buljević

**RANORIMSKO SALONITANSKO I
TILURIJSKO STAKLENO POSUĐE U
KONTEKSTU NALAZA STAKLENOG
POSUĐA S PODRUČJA PROVINCIJE
DALMACIJE**

DOKTORSKI RAD

Mentor:
prof. dr. sc. Mirjana Sanader

Zagreb, 2016.

University of Zagreb

Faculty of Humanities and Social Sciences

Zrinka Buljević

**EARLY ROMAN SALONA AND
TILURIUM VESSELS GLASS IN THE
CONTEXT OF VESSEL GLASS
FINDINGS FROM THE AREA OF THE
PROVINCE OF DALMATIA**

DOCTORAL THESIS

Supervisor:
prof. dr. sc. Mirjana Sanader

Zagreb, 2016.

Zahvala

Zahvaljujem mentorici prof. dr. sc. Mirjani Sanader na razumijevanju, uvažavanju i ustrajnom poticanju da na ovaj način kapitaliziram rad na staklu, doc. dr. sc. Domagoju Tončiniću na dugogodišnjoj plodonosnoj suradnji kako na projektima voditeljice prof. dr. sc. Mirjane Sanader tako i u vođenju Arheološkog muzeja u Splitu, a prof. dr. sc. Ireni Lazar s koparske Univerze na Primorskem na profesionalnom i kolegijalnom odnosu.

Zahvalu upućujem i kolegama iz Arheološkog muzeja u Splitu koji su mi pomogli da se usredotočim na pripremu i pisanje ovog rada. Osobito sam zahvalna višoj restauratorici Ivani Zrinki Bajić Franković koja je konzervirala stakleno posuđe i preparatoru Zoranu Podrugu koji je nacrtao neobjavljene predmete, a sve složio u table.

Nadasve sam zahvalna mojoj obitelji.

Sažetak

U ovom je radu obrađeno 886 predmeta, od čega 641 iz Salone i lokaliteta salonitanskog agera, te 245 iz Tilurija. Jedan predmet nije od stakla, riječ je o mramornom kalupu za izradbu staklenih boca pravokutnog presjeka tijela. Ovdje obrađeno stakleno posuđe, što datira iz sred. 2. st. pr. Kr./ 1. st. po. Kr. – 3. st. po. Kr., se čuva u Arheološkom muzeju u Splitu i Muzeju triljskog kraja. Salona i Tilurij su značajni rimski lokaliteti; Salona je središte provincije Dalmacije, a Tilurij obližnji vojni logor u kojem je u (1. pol.) 1. st. utaborena VII. legija.

U radu se, zbog uglavnom nepoznatog konteksta salonitanskih nalaza, te još nedefiniranih zatvorenih cjelina unutar određenih tilurijskih sondi i objekata, koristimo komparativno tipološkom metodom konzultirajući poznate tipologije ustrojene na temelju datiranih nalaza i drugu relevantnu objavu građe. Stakleno je posuđe klasificirano prema tehnikama proizvodnje, počam od najstarije do najmlađe, dakle od onog izrađenog tehnikom jezgre, pa oblikovanog pomoću kalupa, slobodno puhanog do puhanog u kalup. Posuđe je kronološki tipizirano unutar podijele prema namjeni. Uz svaku grupu (tip, podtip) posuđa istaknuto je analogno i srodno posuđe s drugih lokaliteta u rimskoj provinciji Dalmaciji.

Tako su klasificirani nalazi iz Salone i Tilurija smješteni u užu i širi kontekst što upućuje na različite izvore stakla, dopremljenog iz radionice ili trgovačkog središta neke udaljene ili susjedne provincije ili iz neke dalmatinske, odnosno lokalne salonitanske radionice. Uvoz, trgovina i proizvodnja posuđa ukazuju na geopolitičku pozadinu gospodarskih mogućnosti i vojnih standarda u ranom i srednjem Carstvu. Tilurijski ulomci, nalazi opisani kontekstom, formiraju pretpostavku o vremenu uporabe i karakteru određenog objekta ili trajanja samog lokaliteta. Salonitanski, uglavnom cjeloviti nalazi ukazuju na uporabu posuđa u funerarnom ritualu, a njihova kolikoća i kakvoća na mogućnost lokalne proizvodnje. U Salonu je staklo uglavnom dovoženo brodovima, što sugerira njezin položaj, kao i činjenica da je maritimni transport bio jeftiniji i sigurniji od kopnenog. Nadalje držimo da se Tilurij snabdijevao preko Salone.

Ključne riječi

Rimsko staklo, posuđe, staklarske radionice, uvoz, Salona, Tilurij, Dalmacija

Summary

In this work, 886 items are analyzed, of which 641 are from Salona and sites in the Salona ager, and 245 are from Tilurium. The sole non-glass item (cat. no. 864) is a marble mould for the production of rectangular glass bottles. The glass vessels examined herein, dated from the mid-2nd century BC/1st century AD to the 3rd century AD, are held in the Archaeological Museum in Split and the Trilj Territorial Museum. Salona and Tilurium were important Roman sites; Salona was the seat of the province of Dalmatia, while Tilurium was a nearby military encampment in which Legio VII was stationed in the first half of the 1st century.

The processed glass vessels from the Archaeological Museum in Split are generally not described with their context, since the items were most often purchased, a fact noted here in the catalogue. The museum catalogue generally lists the find site as only the general location (Salona or some other site in the Salona ager, and Tilurium), without precise specification, and even if it is known, it is generally not relevant to the results of this research, because it does not contribute to the evaluation of a specific type.

Therefore, the comparative typological method was employed in this work, with consultation of known typologies structured on the basis of dated finds and other relevant publications of materials. Each group of vessels is accompanied by published analogies and references to similar vessels from other sites in the Roman province of Dalmatia. The materials from the first half of the 1st century in Tilurium and Burnum, the military outposts of Legio VII and Legio XI, indicate the same source (Italy) and use.

The descriptors for the glass vessels found during research in the military camp in Tilurium, held in the Trilj Territorial Museum, are more precise. Since extensive and significant research into this military camp is still in its initial phase, there are still no well-rounded and dated enclosed units inside specific structures. These finds have therefore also been analysed by means of the typological-comparative method. The finds in the work are linked with the Tilurium site in line with their level of research based on test trench, block and stratigraphic unit. Thus far, the materials from Trench A, defined as the century complex of the legionary cohort in the south-east corner of the camp, facilitate the best interpretation. The glass finds testify to the very early phase of life in the structure, perhaps at the time of Augustus (so-called cast glass), and certainly at the time of his direct heirs. This was also when Legio VII was posted in the camp. A reduction in the quantity of finds is notable as of the latter half of the first century, when Legio VII left the camp. A similar situation holds in

the undefined structure in Trench Z, i.e., part of the walls in the north-western part of the camp. The uniform quality of the glass in Trenches Z and A indicates that the structure in Trench Z had a similar purpose as that in Trench A, only on the opposite side of the camp. But while Late Antique, and possibly even later glass was found in Trench A, only a single Late Antique shard was found in Trench Z. I maintain that the structure in Trench Z was in use during the 1st century, probably during the stay of Legio VII, while the structure in Trench A evidently remained in use even during subsequent periods.

The excellent state of preservation of the Salona glass points to the supposition that it was generally taken from funerary contexts. The context of the finds, however, is only known for a smaller portion of the items, specifically 36 items from research at the necropolis in the Lora precinct in Split in 1965, and 47 items from Grave 348 in the Western Salona Necropolis researched in 1987. Grave 348 has been dated to the 1st century, from the late Tiberian and Claudian eras. Furthermore, 70 balsamaria, according to the paper slips in the depot, originated in a grave in Solin, and have been dated to the 1st century. The context is therefore known for 83 of the 641 Salona items (12.94%), or for a total of 153 Salona items (23.86%). There are data for several items that they came from necropolises, that they are burial finds, which are significant to determine the purpose of deformed pieces, and sometimes even to the dating of types or necropolis phases. The deformed conical balsamarium (XI.1) under cat. no. 658, together with the one under cat. no. 657, and the tubular (X.3) balsamarium (cat. no. 524), originated in the Hollow Church, where they probably testify to the earlier phase of burials at this notable Early Christian and medieval site. The conical balsamarium under cat. no. 661 was found at the renowned Majdan medieval site. Such a balsamarium in a tile-covered grave (cat. no. 664) documents a burial phase at the notable Early Christian complex at Manastirine, which indicates the long duration of this type into the 3rd century. Notable here is that the balsamaria with protruding walls (I: cat. no. 161) and pyriform body (IV.1: cat. no. 184) document an early phase of the necropolis at Kapljuč, later an Early Christian complex.

The glass vessels were classified according to production techniques, starting from oldest to youngest, thus from those made by core forming, and then cast, then free-blown to mould-blown. Within this division of vessels, they were further broken down by use into cosmetic, tableware, storage and transport and miscellaneous. An attempt was made to analyse vessels classified by groups, types and forms, which with regard to morphological details and decoration were further divided into sub-types, by chronological sequence, while

not neglecting the complementarity typical of certain shapes that changed slowly, i.e., endured in specific uses over extended periods.

Most of the Salona glass, 614 items (69.30%), was made by free blowing, and these are mostly smaller or larger balsamaria (unguentaria) and four aryballoi. Out of the total 535 balsamaria and aryballoi, most are tubular, 277 or 51.77%, while 78 or 14.57% are conical balsamaria. Such a quantity of unbroken cosmetic vessels primarily indicates a funerary context, with industrial and possibly local production.

Most of the Tilurium glass tableware, 141 items (15.91%), were made by so-called casting. Here I should note that the shards that could not be assembled were considered as a single item, but how many items they actually accounted for is not known. 89, or 63.12%, of the shards of monochrome ribbed bowls, 17 or 12.05% of the shards of polychrome ribbed bowls, and 24 or 17.02% of the shards of smooth polychrome bowls have been preserved. This corresponds to the picture of distribution of what are probably Italic vessels made at the end of the 1st century BC and in the 1st century AD, primarily for Italy or urban and rural civilian settlements and military encampments established by Augustus or his direct heirs in the neighbouring provinces; monochrome bowls with natural tones were in use longer, and their production probably halted during the Flavian era.

At both sites, most of the glass has natural tones (516 items or 58.3% in Salona and 136 items or 15.36% in Tilurium). The fewest glass vessels are those with natural tones and traces of other colours (5 items or 0.56%), all from Salona (cat. no. 194, 196, 711, 206, 810). There is one example, a date-shaped mould-blown balsamarium made of purple and almost colourless glass (cat. no. 873). This was a technique applied since the 1st century, involving the intentional combination of two different colours by simultaneously blowing the previously heated gathered pieces of differently-coloured glass, with the tip of the blowpipe more intensely heated.

More polychrome glass was from Tilurium (44 items or 4.97%) than from Salona (12 items or 1.35%). This is glass from the 1st century (specifically its first half). These are Salonitan core-formed amphoriskoi and an alabastron of the type produced since the mid-2nd century BC, cast balsamaria with protruding walls, and Tilurian and Salonitan ribbed and smooth cast bowls. Only the shard of a Salonitan bowl with faceted and engraved geometric decoration (I) dates to the last 2nd/first half of the 3rd century, which was a chromatic exception among the analogous naturally toned examples.

Noteworthy are the monochrome examples of vessels from the 1st century with rolled or applied glass threads of a different colour (21 Tilurium items or 23.7%; 6 Salona items or

0.67%): free-blown ribbed bowls with applied threads from Tilurium and Salona, dated to the first half of the 1st century, followed by Salonitan cylindrical cups with applied threads and a pyriform balsamaria (IV.1: cat. no. 175, 176), or an unguentarium (I). The pyriform balsamaria and unguentaria had a share in the oldest production of blown glass. Only the Salona basket-shaped vessel with applied threads has been dated to the 2nd century.

In Salona, there was more intentionally colored monochrome glass (93 items or 10.5%) than in Tilurium (24 items or 2.71%), while there were more decolorated items in Tilurium (20 items or 2.25%) than in Salona (7 items or 0.79%). At both sites, tones of deep blue and yellow colored glass are the most common, followed by green, white and purple in Salona, and white, green and purple in Tilurium. The colored glass is most from the 1st century, because the colored examples are mostly types produced either in the first half of the 1st century or by the 1st century, while the coloring indicates the earliest production of these types. The absence of coloured examples among the youngest tubular balsamaria (X.3) is noticeable. Only the Salona conical unguentaria from the 2nd/3rd centuries (III.2: cat. no. 723; III.3: cat. no. 725; III.4), and possibly the spindle-shaped balsamarium (VIII) and bottle with geometric decoration (VI), dated from the 1st to 4th century, are of a later provenance.

Shards of cast vessels types of the decolorised glass that appeared in the Flavian era, customary in the first decades of the 2nd century, and possibly in use until the middle of that century, were found in Tilurium. A fragmented vessel with a horizontal rib or thread under the rim and shards of a cup with applied oval decoration (II) were also from Tilurium. These shards of Tilurium vessels belong to the types dated from the latter half of the 1st century to the 3rd century. The decolorised glass in the third quarter of the 1st century replaced the earlier colored glass, which is well illustrated by finds of the three aforementioned types, or groups, in Tilurium.

The earliest, thus polychrome, Salonitan vessels were core formed (3 items, or 0.33%) in the Eastern Mediterranean workshops on Cyprus or the Syrian-Palestinian territory during period from the mid-2nd century BC to the early 1st century AD.

Next are the vessels made of so-called cast glass from the first half of the 1st century (15 items or 1.69% from Salona; 132 items or 14.89% from Tilurium) which, although also manufactured in Syrian-Palestinian territory, were probably Italic products based precisely on the context of the find in a military camp of Legio VII which was established in neighbouring Dalmatia by Augustus or his heirs. Due to the high quantity of finds and wide distribution, of cast, almost colourless glass of the kind found in Tilurium and dated from the Flavian era to the mid-2nd century, its production centre has not been identified.

Vessels produced by free blowing were largely from Salona; most are balsamaria, of which those from Tilurium are only shards of tubular balsamaria, as well as a shard of a single spheroid balsamarium. Free-blown glassware was imported into Salona and Tilurium from various parts of the Empire, most – it is assumed – from the western workshops (419 items or 47.29% from Salona; 82 items or 9.25% from Tilurium). Among these vessels, tubular balsamaria (X) are the most common type (277 from Salona and 42 from Tilurium); it is possible that there were partially a product of the eastern workshops, which is indicated by the inwardly drawn rims on 48 examples, but also partially of a local, Salonitan workshop, which is indicated by their number and homogeneity, i.e., the fact that they are mostly made of glass with natural bluish tones. Conical balsamaria (XI), produced throughout the Roman Empire from the latter half of the 1st to the 2nd century, were the second most numerous type of glassware (78 examples) from Salona. It is assumed that they were partially produced in a Dalmatian, specifically Salonitan, workshop, which is possibly indicated by the poorer craftsmanship in some examples (cat. no. 629, 661, 673, 696), and where, to be sure given the quantity and homogeneity, higher-quality examples could have also been produced. The deformed balsamaria may also testify to local production as well as funerary cremation rituals. Those found outside of context, present in a small number of examples, were probably imported (free blown: I: cat. no. 162; II: cat. no. 164; III: cat. no. 171; IV.3: cat. no. 202, 206; V.1: 246-248, 254; VI.2: cat. no. 263; VI.3: cat. no. 266, 267, 271, 272; mould-blown, cat. no. 876). Those present in a high number of examples are, based on their context, considered evidence of the funerary cremation cult (X: cat. no. 520, 521, 559-571; 572-578; XI: cat. no. 681-685), while those without a known context are possibly local products (X: cat. no. 309, 454-467, 514-519, 539-543; XI: cat. no. 680, 686-690). It is worth stressing that a deformed conical balsamarium (XI.1: cat. no. 658) came from the ‘Hollow Church,’ where it probably documents an early burial phase at this notable Early Christian and medieval site. Possible local products are the spherical balsamarium with uncharacteristically thick walls and a flat base (cat. no. 163) and three balsamaria with ovoid bodies and an atypical ring-shaped foot (cat. no. 235-237). The only spheroid balsamarium with an inwardly drawn rim (cat. no. 280) was most likely an unsuccessful product of the Salona workshop from the end of the 1st or early 2nd century. Among the balsamaria with depressions on the body (cat. no. 701-704) from the 2nd-4th centuries, three (cat. no. 701, 702, 704) are possible products of the 2nd century south Liburnian, Zadar workshop. The conical unguentarium from Salona listed under cat. no. 712 is a poor product, possibly of some Dalmatian workshop, as is the aryballos under cat. no. 734, from the latter half of the 1st/2nd or 3rd century. The pots, urns and corresponding lids (cat.

no. 816-849) from Salona are the products of western workshops of the mid-1st/2nd century; the ovoid urns (cat. no. 816-841) are the product of northern Italic or Dalmatian workshops, possibly in Salona, which is indicated by their number and homogeneity. Square bottles were imported from various parts of the Roman Empire. A bottle with a rosette impression on the bottom (cat. no. 862) may possibly be a Dalmatian product of the latter half of the 2nd/3rd century. The rectangular bottles are western products from the Flavian to Severan eras, but most often from the Antonine era. The easternmost finds are from Budva and Dura-Europos. They were not found at either Salona or Tilverium. However, a mould for the production of such bottles bearing the name of the Salonitan glass-maker Miscenius Ampliatus (cat. no. 864) dated to the fourth quarter of the 1st/2nd century, was originally from the South-eastern Salona Necropolis, and this is the most eloquent evidence of local glass production in Salona.

Mould-blown vessels imported from various parts of the Roman Empire were present in both Salona and Tilverium in 19 finds, 9 from Salona and 10 from Tilverium.

Based on current knowledge, there was no glass production in Tilverium, while there undoubtedly was in Salona. However, for the period under consideration, there is no more direct evidence than the aforementioned mould, while indirect evidence includes the quantity of homogenous materials and some more poorly crafted or deformed examples. By the same token, the fact that some glass was discovered in Salona, a Mediterranean metropolis of a province at the boundary between east and west, does not necessarily indicate a place of production. The concentration of Dalmatian finds only contributes to the solution of the still open question of the origin of a given vessel. A striking example is the still open matter of the origin of the Ennion cups (cat. no. 879-881) from the second quarter of the 1st century, which may have been imported to Tilverium (Burnum and Naronia) from northern Italy, but also from the Orient. A concentration of finds of this Ennion vessel type has been noted in northern Italy. According to some scholars, the master moved his workshop from Syrian-Palestinian territory to northern Italy, while others hold that this was an exchange of moulds from one workshop to another, i.e. long-distance trade.

It is my opinion that glass was brought to Salona by ships, which is suggested by this city's location and the fact that maritime transport was less expensive and safer than the overland alternative. Furthermore, I maintain that Tilverium was supplied through Salona, whence glass was conveyed along the *via Gabiniana*, or *ad imum montem Ditionum Ulcirum*, which was also the shortest route between the Roman military camps of Legio VII and Legio XI – Tilverium and Burnum (supplied through Scardona), constructed during the reign of Emperor Tiberius in the interest of easier operative contacts between legions and surveillance

over the Delmataeans subjugated in 9 AD and in a territory that was the scene of armed conflicts between the Delmataeans and Romans as recently as the latter half of the 1st century BC. A possibility that should not be overlooked here is transport to and supply of the Dalmatian market using the highway from Aquileia to Macedonian Dyrrhachium and Apollonia, where it linked with the Via Egnatia, the main transversal toward Salonika and farther east. Glass from the north-western provinces had to be delivered precisely by overland routes. Such connections with the territory of Germania Inferior are indicated by the Dalmatian finds of glass phalerae, which points to the merits and loyalty of the legionnaires at the time of Tiberius, Germanicus and Drusus.

Based on comparisons between the Tilurium materials and those from the military camps in Augst, Windisch, Nijmegen and Haltern, Oberaden and Anreppen, it follows that the army was the most powerful vehicle for Roman globalization.

Key Words

Roman glass, vessels, glass workshops, import, Salona, Tilurium, Dalmatia

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Pregled istraživanja salonitanskog i tilurijskog, te drugog dalmatinskog stakla.....	3
3. Povijest izradbe ranorimskog staklenog posuđa	6
4. Tipologija salonitanskog i tilurijskog posuđa	23
4.1. Staklo izrađeno tehnikom jezgre	23
4.1.1. Kozmetičko posuđe	23
I. Amforiske	23
II. Alabaster	23
4.2. Staklo oblikovano pomoću kalupa	25
4.2.1. Kozmetičko posuđe	25
Balzamarij izbočenih stijenki	25
4.2.2. Stolno posuđe	27
Tanjuri	27
Pladanj	29
Rebraste zdjele	30
I. Rebraste zdjele od mozaičkog stakla	30
II. Monokromne rebraste zdjele	36
Glatke zdjele od mozaičkog stakla	54
I. Plitke zdjele od mozaičkog stakla	54
II. Bikonveksne zdjele	56
III. Posuđe od vrpčastog ili prugastog stakla	56
Zdjela s linearnom incizijom s unutrašnje strane	63
Monokromne zdjelice profilirane poput keramičkih	63
I. Zdjelice kosog oboda	63
II. Zdjelica profiliranog oboda	64
Posuđe od gotovo bezbojnog stakla	65
4.2.3. Razno posuđe	68
Brodić	68
4.3. Slobodno puhanostaklo	71
4.3.1. Kozmetičko posuđe	71

Balzamariji	71
I. Balzamariji izbočenih stijenki.....	71
II. Sferični balzamariji.....	73
III. Pticoliki balzamariji	75
IV. Balzamariji piriformnog tijela.....	79
V. Balzamariji ovoidnog tijela na prstenastoj nogi	98
VI. Balzamariji sferoidnog tijela	99
VII. Balzamariji strukiranog tijela	114
VIII. Vretenasti balzamarij.....	116
IX. Oliformni balzamariji.....	117
X. Cjevasti balzamariji	121
XI. Balzamariji koničnog tijela	197
XII. Balzamariji s udubljenjima na tijelu	219
XIII. Balzamarij sferoidnog spljoštenog tijela	222
Balzamariji većih dimenzija, unguentariji	222
I. Unguentarij piriformnog tijela	223
II. Unguentariji sferoidnog tijela.....	223
III. Unguentariji koničnog tijela.....	225
IV. Unguentariji kampaniformnog tijela.....	232
Aribali.....	235
I. Aribal većih dimenzija.....	235
II. Aribali malih dimenzija	236
4.3.2. Stolno posuđe	239
Tanjuri	239
I. Tanjuri na konkavnom dnu	239
II. Tanjuri na prstenastoj nogi	239
Rebraste zdjelice s apliciranim nitima	243
Bikonične vrećaste posude	249
I. Vrećaste zdjelice ili čaše	249
II. Šalice s dvije ručice	251
Hemisferične zdjele i zdjelice	253
I. Hemisferične zdjele na prstenastoj nogi, s prema vani savijenim vrpčastim obodom.....	253
II. Hemisferične zdjelice na prstenastoj nogi, s horizontalno izvučenim obodom	253

Zdjele s fasetiranom i urezanom geometrijskom dekoracijom	256
I. Ulomak zdjele s geometrijskom dekoracijom.....	256
II. Plitka zdjela s geometrijskom dekoracijom.....	256
Posuđe od koloriranog stakla s mrljicama.....	257
Posuđe s horizontalnim rebrom ili niti pod obodom	259
Čaše	261
I. Cilindrične čaše s horizontalnim incizijama	261
II. Cilindrična čaša s apliciranom niti	263
III. Čaša s okomitim udubljenjima na tijelu	263
IV. Konične čaše s apliciranim ovalnim uresom.....	264
Vrčevi	269
I. Vrč sferoidnog tijela	269
II. Vrč piriformnog tijela	270
III. Vrčići piriformnog tijela.....	271
Amforiske.....	273
4.3.3. Posuđe za pohranu i transport	274
Lonci, urne (lat. ollae cinerariae) i poklopci	274
I. Ovoidne ole.....	274
II. Ole s ručicama	275
III. Ola tipa amfora.....	276
IV. Kvadratna ola	277
Boce.....	288
I. Boca ovoidnog tijela	288
II. Boca ovoidnog tijela s apliciranim dekorom	289
III. Boca diskoidnog tijela s apliciranim dekorom	289
IV. Boca diskoidnog tijela s udubljenjima	289
V. Boca ovoidnog tijela s urezanim dekorom	290
VI. Boca sferoidnog tijela s urezanim dekorom.....	290
Boce kvadratnog i pravokutnog presjeka tijela	293
I. Boce kvadratnog presjeka tijela	294
II. Boce pravokutnog presjeka tijela	296
4.3.4. Razno posuđe	302
Košarica.....	302
Lucerna.....	303

Kapaljka pticolikog tijela	306
4.4. Staklo puhano u kalup	307
4.4.1. Kozmetičko posuđe	307
Ulomak balzamarija s prikazom maski	307
Cilindrična piksida	308
Ovoidna bočica.....	309
Grozdoliki balzamariji.....	311
Datuljasti balzamariji	313
Bikefalomorfni balzamariji tipa Meduza	315
4.4.2. Stolno posuđe	320
Enionovo posuđe	320
Šalice	320
Čaša s šiljatim ovalnim ispupčenjima (Herkulova toljaga ili Lotus čaša)	325
Rebrasta zdjelica s naglašenim ramenom.....	327
5. Rasprava	329
6. Zaključak	348
7. Literatura	355
8. Popis ilustracija	403

1. Uvod

Staklo je najstariji umjetni materijal kojeg je proizveo čovjek.¹ Najranije je mezopotamsko, potom egipatsko staklo. Komplicirana tehnologija izradbe bila je presudan čimbenik za visoku cijenu i repertoar staklenog posuđa dugo ograničen na kozmetičko, te na jednostavne otvorene oblike.² Širenjem Rima na istok, unaprijeđenjem tehnike oblikovanja pomoću kalupa i otkrićem tehnike puhanja u 1. st. pr. Kr. znatno pojeftinjeno staklo ubrzo je postalo dostupna i tražena roba.³

U Saloni (hrvatskom Solinu) je najstarije uvezeno stakleno posuđe, kozmetičko, proizvedeno najstarijom tehnikom oblikovanja posuđa, tehnikom jezgre, u razdoblju od sredine 2. st. pr. Kr. do početka 1. st. po. Kr. U vrijeme Augusta i njegovih nasljednika, od dolaska rimskih legija u Dalmaciju, stakleno je posuđe uobičajen inventar urbanih domaćinstava i vojnih postrojenja, te grobni prilog. U Saloni i u Tiluriju (hrvatskom Gardunu) je, najraznovrsnijim i najluksuznijim posuđem najbolje dokumentirano doba Ranog Carstva.

Obzirom na značaj Salone, središta provincije Dalmacije, na pisane tragove salonitanskih staklara (kalup Miscenija Amplijata i nadgrobni natpis Paschazija), na nalaz staklarske radionice, te na kolikoću i kakvoću salonitanskog stakla u zbirci Arheološkog muzeja u Splitu, nametnula se potreba cjelovite objave građe s tog lokaliteta. Rad na tipologiji iznjedrio je spoznaje i pretpostavke o lokalnoj i regionalnoj proizvodnji, odnosno importu posuđa iz istočnih i zapadnih provincija Rimskog Carstva u Salonu. Staklo se iz obližnjeg vojnog logora VII. legije u Tiluriju ovdje obrađuje u sprezi sa salonitanskim kako bi se vidjelo kakve je zahtjeve za staklom i utjecaj na tržište imala rimska vojska.

Držimo da je prva sinteza ranorimskog staklenog posuđa iz Salone i Tilurija važna za sagledavanje problematike rimskog staklarstva u kontekstu političkih, gospodarskih i vojnih standarda u provinciji Dalmaciji, odnosno u Rimskom Carstvu.

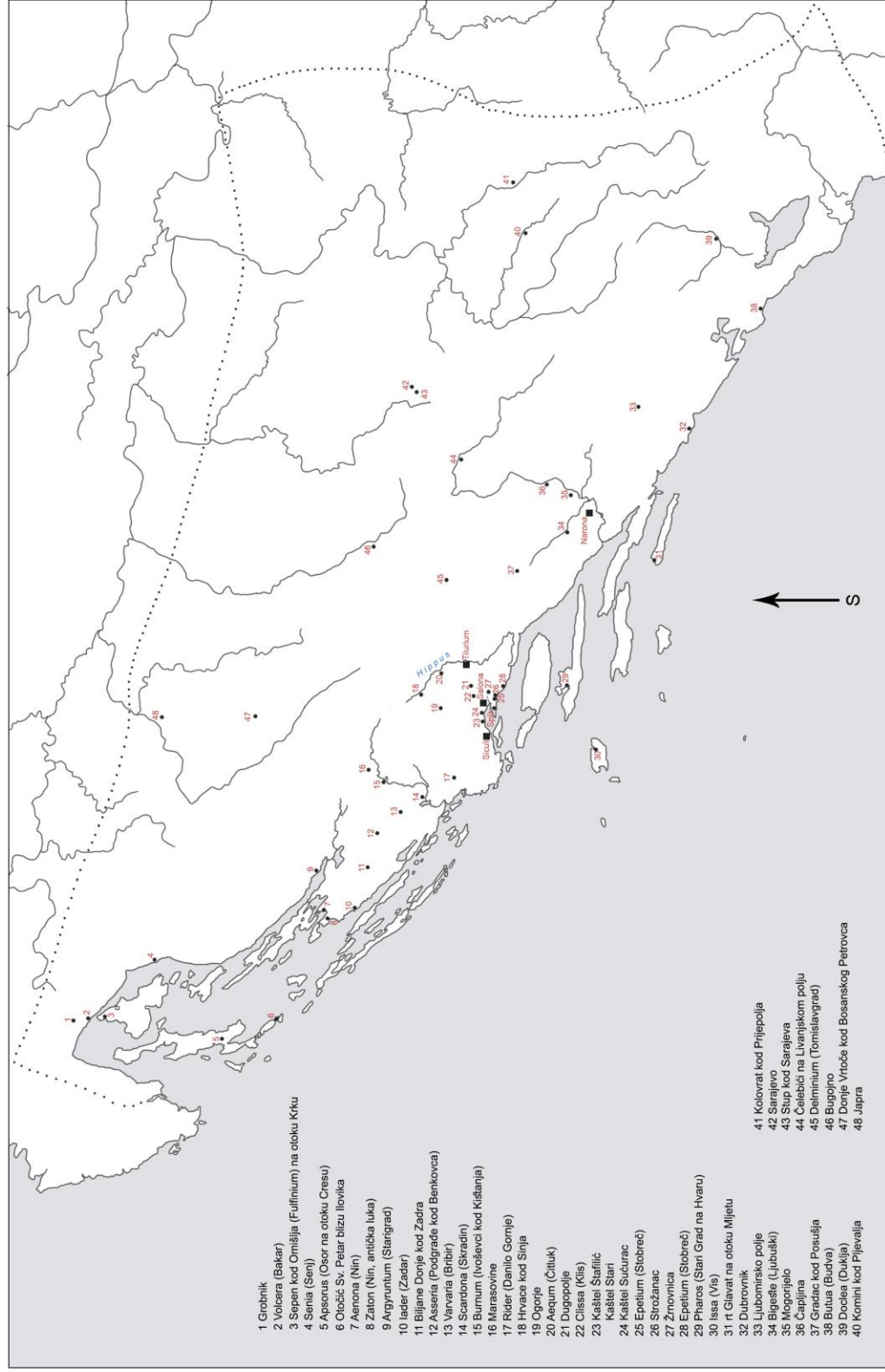
Rezultati dobiveni ovim istraživanjem referentni su i olakšavaju rad na staklu sa svih dalmatinskih lokaliteta budući je uz svaku grupu, tip, podtip klasificiranog posuđa istaknuto objavljeno analogno i srodno posuđe s drugih lokaliteta u rimskoj provinciji Dalmaciji (sl. 1).

* Svo deponirano staklo koje dosad nisam obrađivala konzervirala je Ivana Zrinka Bajić Franković, viša restauratorica Arheološkog muzeja u Splitu, a svo staklo koje nisam objavila nacrtao je, te zajedno s objavljenim složio u table, Zoran Podrug, preparator Arheološkog muzeja u Splitu.

¹ Stern 2008, 521.

² Tatton-Brown 1997.

³ Grose 1989, 241-262.

Sl. 1. Salona i salonitanski lokaliteti, Tilurij, te dalmatinski lokaliteti s analognim posuđem

2. Pregled istraživanja salonitanskog i tilurijskog, te drugog dalmatinskog stakla

Inventarnu knjigu stakla Aheološkog muzeja u Splitu, G katalog, počeo je, na talijanskom, voditi 1885. god. don Frane Bulić, a zaključena je 2005. god. Inventarne knjige, dakle, nisu vođene od osnutka Muzeja 1820. god. do Bulićevog dolaska na mjesto ravnatelja Muzeja. On je sve predmete iz tog doba upisivao kao stari salonitanski fond. Inventarne knjige su vođene prema materijalima ili temama, a ne prema zbirkama, a kada su se ustrojile knjige prema zbirkama stari inventarni brojevi nisu izlučivani iz postojećih knjiga. Stari fond je u Bulićevo vrijeme brojio 801 stakleni predmet, dok je Bulić nabavio i inventirao još 708 predmeta.⁴ Knjigu je, po inventariziranju 1509 predmeta, 1926. god. nastavio voditi novi direktor Mihovil Abramić. Abramić ponegdje skicira predmet; crtež je tek u osamdesetima postao standard u vođenju muzejske knjige. Pod inv. br. 1602 je posljednji predmet kojeg je upisao Abramić, 1937. god. Tada nastaje duži zastoj u vođenju knjige prekinut tu i tamo zbog inventariziranja vezanog uz objavljivanje određenih predmeta.⁵ U knjigu je uvedeno 1910 predmeta, a osim 25 staklenih predmeta nađenih u novim, odnosno neobjavljenim arheološkim istraživanjima, svi predmeti pripadaju starom fondu, što danas znači da je poznato samo s kojeg lokaliteta potječu, ako i to, odnosno da je nepoznat kontekst njihova nalaza, da su otkupljeni ili dobiveni na dar. Od 1937. do 2005. god. je, dakle, inventarizirano samo 308 predmeta i to uglavnom iz starog fonda, a za potrebe objavljivanja ili izlaganja. Inventariziranje staroga fonda odnosi se na upisivanje predmeta koji nisu bili uvedeni u knjigu kada su nabavljeni, te na ponovljeno inventariziranje predmeta s kojih su, u navedenom razdoblju od preko sto godina, otpale ili izbrisane signature,⁶ dijelom zbog toga što su bile zalijepljene preko neočišćenih predmeta. Predmeti su sažeto opisani, često bez podataka o dimenzijama ili s nepreciznim podacima, isti su predmeti različito imenovani, najčešće nisu ni skicirani ni fotografirani, što onemogućuje njihovo nalaženje, pa je ponovljeno inventariziranje često jedina solucija.

Od 2005. god., kada su zaključene muzejske inventarne knjige podatci o predmetima upisuju se u jedinstvenu bazu podataka uz obaveznu fotografiju. Ponovimo da su nekoć inventarne knjige uglavnom vođene prema materijalima a ne prema razdobljima, te da su po formiranju Pretpovijesne, Grčko-helenističke, Kasnoantičke i Srednjovjekovne zbirke u nove

⁴ Cambi 1984, 24-27; Marin, Protić 1984, 33-34.

⁵ Nikolanci 1952; Kirigin 1980.

⁶ Protić, Žanić Protić 1984, 34.

knjige, potom u bazu podataka, uvršteni samo spomenici koji nesumnjivo pripadaju razdoblju i području koje neka zbirka pokriva, a da je u Rimsko-provincijalnoj zbirci ostalo sve što u druge zbirke nesumnjivo ne pripada, čak i kada je s nepoznatog lokaliteta, a ne s pretežito rimskog, i kada je predmet dugotrajnog ili nepoznatog oblika i namjene. Sukladno zahtjevima muzejsko-dokumentacijske struke upisani su svi predmeti i ulomci predmeta, čak i amorfni komadi. Tako su registrirani i stakleni predmeti. Sada je registrirano ukupno 7206 staklenih predmeta, od čega su 1932 predmeta u Priručnoj zbirci i lokalitetu Salona, a 4117 predmeta u Rimsko-provincijalnoj zbirci, od toga 1421 salonitanski i 12 tilurijskih predmeta.

Lanza je davne 1856. god. objavio nekoliko staklenih predmeta iz Salone potkrijepivši dijelom objavu ilustracijama, ali bez inv. brojeva.⁷ Bulić je posvetio malo pozornosti objavama staklenog inventara čak i u odnosu na ostale sitne keramičke i metalne predmete koje niže pod inventarnim brojevima uz barem sumarne opise prenoseći uglavnom tekstove iz muzejskih predmetnih kataloga i uglavom spominje staklo nađeno u istraživanjima.⁸ Nakon duže šutnje u stručnom tisku Nikolanci objavljuje nekoliko staklenih predmeta od kojih je samo jedan ilustriran.⁹ Saldern je prvi znanstvenik izvan Muzeja koji je objavio nekoliko staklenih antičkih posuda iz Muzejske zbirke.¹⁰ Od ovoga datuma stakleni predmeti se objavljuju ilustrirani. U Clairmontovoj publikaciji o rezultatima istraživanja šireg područja salonitanskog foruma ističe se otkriće staklarske peći, materijal se obrađuje komparativno-tipološkom metodom, ali donose se i kemijske analize staklenog inventara.¹¹ Damevski je objavila nekoliko staklenih posuda iz Arheološkog muzeja u Splitu, tako i iz Salone, međutim bez inventarnih brojeva pridruženih ilustracijama.¹² Slijede objave tematskih, uglavnom tipoloških cjelina dalmatinskog staklenog korpusa, među kojima je i ranorimsko salonitansko posuđe,¹³ odnosno isključivo salonitanskog posuđa.¹⁴

⁷ Lanza 1856, 33, T. VI. 3-5.

⁸ Bulić 1899a; Bulić 1899b, 76; Bulić 1901, 162; Bulić 1905; Bulić 1910, 51, 57; Bulić 1914a, 85; Bulić 1914b, 61; Bulić 1920.

⁹ Nikolanci 1952, 195, sl. 2.

¹⁰ Von Saldern 1964.

¹¹ Clairmont, Von Gozenbach 1975; Auth 1975; Brill 1975

¹² Damevski 1976.

¹³ Kirigin 1979; Kirigin 1980; Kirigin 1984; Fadić 1998; Buljević 1999-2000; Buljević 2001; Buljević 2005; Buljević 2006; Buljević 2007a; Buljević 2009; Buljević 2011; Balen et al. 2013.

¹⁴ Ruprechtsberger 1986; Buljević 2002a-c; Buljević 2004a; Buljević 2004d; Buljević 2007b; Buljević 2010; Buljević 2012b; Buljević 2013a; Buljević 2015.

Tek je nekoliko posuda iz Tilurija u zbirci Arheološkog muzeja u Splitu. Tilurijsko se staklo, međutim, obrađuje¹⁵ u okviru znanstveno-istraživačkih projekata *Rimski vojni logori u Hrvatskoj – Tilurij*, odnosno *Between the Danube and the Mediterranean. Exploring the role of Roman military in the mobility of people and goods in Croatia during the Roman Era*¹⁶ i čuva u Muzeju triljskog kraja. Osim toga stakla objavljeni su eksponati iz Franjevačkog samostana u Sinju.¹⁷

Vidimo da je dalmatinsko staklo, ovdje se fokusiramo na ranorimsko posuđe, predmet većeg znanstvenog interesa od sedamdesetih godina 20. st., kada je objavljena publikacija *Antičko steklo v Jugoslaviji*, kolokvija održanog 1971. god. u Ljubljani.¹⁸ Sustavno se, uz navedenu salonitansku i tilurijsku, objavljuje staklena građa mahom iz Liburnije,¹⁹ potom iz Narone²⁰ i srednje Dalmacije²¹ u Hrvatskoj, s raznih lokaliteta u Bosni i Hercegovini,²² te iz Budve,²³ Dokleje,²⁴ Komina kod Pljevalja²⁵ u Crnoj Gori,²⁶ te Kolovrata kod Prijepolja u Srbiji.²⁷

¹⁵ Buljević 2003a; Buljević 2012a; Buljević 2013c; Buljević 2013d; Buljević 2014a; Buljević 2014b.

¹⁶ Voditeljica projekata je prof. dr. Mirjana Sanader, predstojnica Arheološkog zavoda Odsjeka za arheologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Potonji projekt, skraćeno RoMiCRO, financira, od 2014. god. Hrvatska zaklada za znanost. Staklo je objavljeno u dvije knjige o istraživanjima: Sanader 2003; Sanader et al. 2014.

¹⁷ Fadić, Babić 2011, kat. br. 17-23, iz Garduna ili Čitluka.

¹⁸ Arheološki vestnik 25, 1976, 19-210.

¹⁹ Fadić 2009, 406-409. Dodajmo navedenima nespomenute, odnosno kasnije objavljene radove: Borzić et al. 2014, 60-63, 144-161; Brajković 2014; Buljević 2011; Buljević 2012a; Buljević 2013c; Buljević 2014a; Eterović 2011; Eterović Borzić 2014; Fadić 2006b; Fadić 2009; Fadić 2010; Fadić 2011a; Fadić 2011b; Fadić 2014; Fadić, Babić 2011; Fadić, Štefanac 2010; Fadić, Štefanac 2012a; Fadić, Štefanac 2012b; Štefanac 2014; Fadić, Štefanac 2014; Gluščević 1990; Gluščević 2000; Jadrić 2011; Jadrić-Kučan 2014; Jadrić-Kučan, Borzić 2013; Lazar 2009; Perović 2009; Perović 2010; Perović 2011; Perović 2014; Šeparović, Uroda 2009, kat. br. 193-210; Štefanac 2009b; Štefanac 2011; Štefanac 2015; Tantrakarn et al. 2009; Topić 2010.

²⁰ Buljević 1999, 214, T. XIX. 1; Buljević 2002d; Buljević 2003b; Buljević 2004c-j; Buljević 2005a-c; Buljević 2007a; Buljević 2012a, Buljević 2014a.

²¹ Gregl 1995; Fadić, Babić 2011; Topić 2010; Buljević, u tisku.

²² Paškvalin 1976.

²³ Veličković 1976; Marković 2012.

²⁴ Cermanović-Kuzmanović et al. 1975.

²⁵ Cermanović-Kuzmanović 1971.

²⁶ Cermanović-Kuzmanović 1976.

²⁷ Cermanović-Kuzmanović 1990.

Premda se pretpostavlja lokalna, regionalna proizvodnja u južnoliburnskim radionicama,²⁸ odnosno u salonitanskoj,²⁹ a na temelju istog pokazatelja, brojnosti homogenih nalaza i lošije izradbe,³⁰ moguće i u Budvi,³¹ za to nema potvrde u arheološkim nalazima ranorimskih staklarskih radionica u Dalmaciji.

Jedino je u Saloni, sjeverno od kurije na zapadnom dijelu foruma, nađena radionica. Nije precizno utvrđen početak i vrijeme uporabe staklarske peći no pretpostavku o kasnoantičkoj dataciji osnažuje činjenica da je radionica u početku služila lijevanju metala, te njezin smještaj u blizini javnog objekta koji je morao biti izvan funkcije.³² Nađena je i kasnoantička staklarska radionica u Dokleji,³³ no u to doba u sastavu Prevalitane. I doklejska je radionica prvotno metaluruška i locirana u nekoć gradskom središtu, na položaju kapitolinskog hrama. Takav smještaj radionica ukazuje na politički, vjerski i gospodarski uvjetovane urbanističke mjene. Rimske su radionice, naime, smještane na periferna, nenaseljena područja, zbog opće kvalitete života i smanjenja rizika od požara. U kasnoj je antici uobičajen njihov smještaj u napuštenim javnim gradskim objektima, prostorima, dakle perifernim, te u radioničkim četvrtima.³⁴ Istaknimo ovdje nalaz sarkofaga, na starokršćanskom salonitanskom groblju na Manastirinama, s imenom staklara Paschazija ili Pascazija.³⁵

3. Povijest izradbe ranorimskog staklenog posuđa

Staklo je smjesa triju temeljnih komponenti: kremena iz pijeska, sode iz natrona i vapnenca iz pijeska što je sadržavao smrvljene školjke.³⁶ Otkriveno je sredinom 3. tisućljeća

²⁸ Fadić 2002b.

²⁹ Buljević 2002b, 389; Buljević 2016, ovdje.

³⁰ Biaggio Simona 1991, 284.

³¹ Buljević 2016, ovdje: ovoidne urne i ovoidne bočice puhane u kalup.

³² Auth 1975, 147; Clairmont, Gonzenbach 1975, 58- 63, bilj. 37-41, T. 4, 8, sl. 30-36, C6-7, D6-7; 230, kat. br. 21, T. 64; Cambi ukazuje na nalaze ostataka oblikovanja stakla pomoću kalupa na lokalitetu Ilinac, istočno od navedene radionice: Cambi 1976, 148, bilj. 54.

³³ Živanović 2014.

³⁴ Antonaras 2012, 10, bilj. 79, 80; vidi napomenu o centralnom smještaju ranijih radionica u Stern 2014, 721.

³⁵ [+A]RCA PASC(H)ASI/O VITRIARIO: Buljević 2009, 40, sl. 2. 14.

³⁶ Kremen ili SiO₂ (silicij dioksid), soda ili Na₂O (natrijev oksid) je fluks korišten za snižavanje tada nedostižno visoke temperature taljenja čistog kvarca (1700°C), vapnenac ili CaO (kalcijev oksid) je stabilizator što sprječava topljivost stakla u vodi: Liefkes, Tatton-Brown 1997; Stern 2008, 521-522; Freestone 2008, 83-84 i d.; Antonaras 2012, 6. Najveći izvor natrona bio je Wadi el Natrun u pustinji sjeverozapadno od Kaira, a poznati su

pr. Kr., a tek je sredinom 2. tisućljeća pr. Kr. otkriće tehnike jezgre omogućilo izradbu prvog posuđa, kozmetičkog, prvo u Mezopotamiji pa u Egiptu. U Mezopotamiji se nedugo potom počelo izrađivati mozaičko posuđe i to kozmetičko tehnikom jezgre, a stolno tehnikom oblikovanja u kalupu dobivenom metodom izgubljenog voska ili preko kalupa. Do 1200. su god. pr. Kr. mezopotamski i egipatski staklari usavršili tehnike poznate prije izuma puhanja. Proizvodnja staklenog posuđa se, nakon duže pauze, obnavlja sredinom 8. st. pr. Kr. u Fenikiji i Mezopotamiji. Proizvodnja se širi na zapadnu Aziju, istočni Mediteran i Italiju, a najbrojniji su i najšire distribuirani oko jezgre oblikovani proizvodi mediteranskih radionica (moguće Rod, južna Italija, Makedonija, Sirija, Palestina, Cipar) od sredine 6. do sredine 1. st. pr. Kr. Helenizam je razdoblje najvećeg cvata staklarske proizvodnje, unaprjeđuju se poznate tehnike i pojačava repertoar, uvodi se pozlačeno i mrežasto staklo, servisi za jelo. Pretpostavljaju se radionice u Aleksandriji, grčkim naseljima u južnoj Italiji i Rodu. Proizvodnja kulminira sred. 2. st. pr. Kr. u radionicama duž sirijsko-palestinske obale, odakle se posuđe, uglavnom konične i hemisferične zdjele, izvozi na istočni Mediteran, a katkad i na zapad. Od 1. st. pr. Kr. se proizvode rebraste zdjele, uvodi se vrpčasto staklo sa ili bez zlatnih vrpca. U posljednjoj četvrtini 1. st. pr. Kr., u vrijeme cara Augusta, staklarska je industrija bila u procesu revolucije izumom tehnike puhanja, ali sve do sredine 1. st. po. Kr. se nastavilo proizvoditi, i tehnikom jezgre i oblikovanjem pomoću kalupa, posuđe živih boja i različitih tipova od kojih mnogi vuku helenističko podrijetlo. Istočnomediteranska proizvodnja kontinuirala, a u Italiji se, i u samom Rimu, utemeljuju staklarske radionice.³⁷

Rimska tradicija 1. st., Plinije (NH 36.191), vezuje otkriće stakla s feničkom, odnosno sirijsko-palestinskom obalom, gdje su trgovci, da bi pripravili jelo, zapalili vatru podmetnuvši pod kotao grumenje sode s broda, a iz tog je spoja vatre, pijeska i sode poteklo staklo.³⁸ To se može protumačiti povijesnim kontekstom. Plauzibilna je, naime, pretpostavka o migraciji istočnih staklara u Rim i Italiju po inkorporaciji helenističkih kraljevstava u Rimsko Carstvo tijekom 1. st. pr. Kr., što je otpočela Lukulovim i Pompejevim osvajanjima Male Azije, Sirije i Palestine sedamdesetih i šezdesetih godina, a kulminirala Augustovom pobjedom nad ptolemejskim Egiptom 31. god. pr. Kr. kada se u Rimu, u Italiji, utemeljuje staklarska

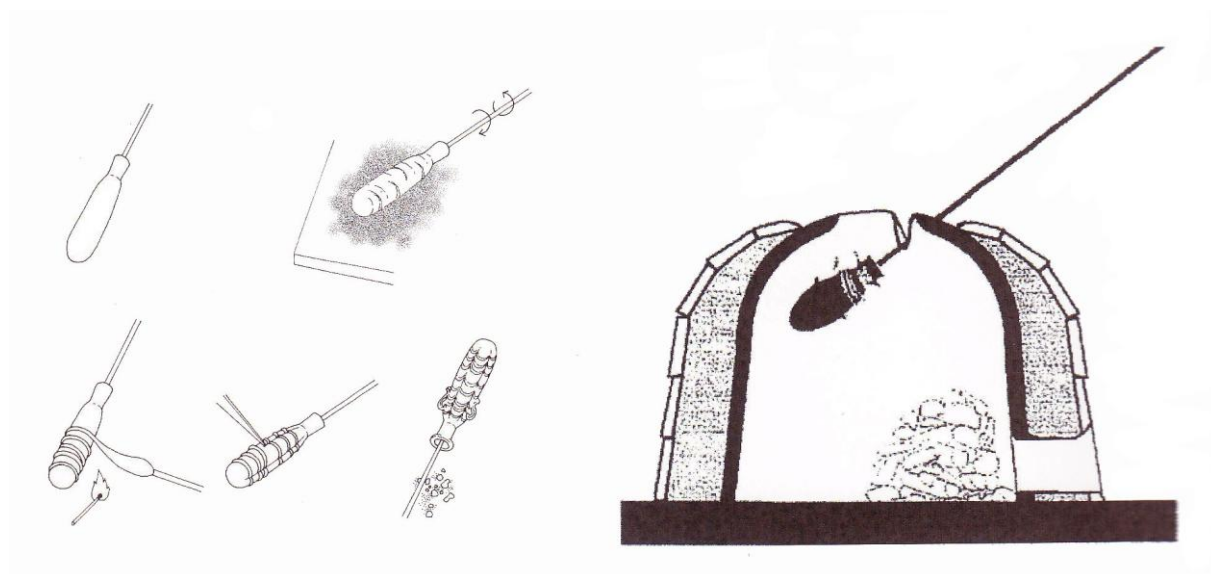
makedonski izvori Chalastra (danas Pikrolimni) i Phillipi. Plinije spominje makedonske i tračke izvore sode ali ne u kontekstu staklarstva: Freestone 2008, 85.

³⁷ Tatton-Brown 1997, 10-18.

³⁸ Fama est adpulsa nave mercatorum nitri, cum sparsi per litus epulas pararent nec esset cortinis attollendis lapidum occasio, glaebas nitri e nave subdidisse, quibus accensis, permixta harena litoris, tralucentes novi liquores fluxisse rivos, et hanc fuisse originem vitri.

produkcija na helenističkoj tradiciji i vrlo brzo ju nadmašuje produktivnošću, inovacijama i povoljnim cijenama. Po uspostavljanju mira staklom se obilno trgovalo diljem Rimskog Carstva, a u tom je, sudeći prema nalazima u vojnim logorima, značajnu ulogu odigrala i rimska vojska. Tu trgovinu najbolje ilustrira teret od nekoliko stotina staklenih levantinskih ili italjskih zdjela s brodoloma iz Tradelièrea uz južnu francusku obalu za zapadno tržište.³⁹

Rimljani su se tada upoznali sa svim temeljnim tehnikama proizvodnje. Rimsko se posuđe uskoro izvozilo i izvan granica Rimskog Carstva.⁴⁰ Salonitansko i tilurijsko posuđe izrađivano je tehnikama koje opisujemo u nastavku.

Sl. 2. Tehnika jezgre; Antonaras 2012, sl. 20, 21 (prema Lierke 2009, 93)

Staklo proizvedeno drevnom tehnikom jezgre bilo je još u uporabi, ako ne i proizvedeno, u ranom 1. st. po. Kr., osobito amforiske i vretenasti alabastru (kat. br. 1-3) kao zadnji oblici izrađivani tom tehnikom počam od sredine 2. st. pr. Kr.⁴¹ To je posuđe, što je sadržavalo vrijedne kozmetičke preparate, rabljeno u kućanstvima, kao votivni dar u hramovima, a u funerarnom kultu za pomazivanje preminulih, te kao grobni prilog.⁴² Tehnikom jezgre oblikovalo se takvo posuđe pomoću dugog metalnog štapa s vrhom prekrivenim jezgrom od organskih i neorganskih materijala. Vjerojatno se zagrijana jezgra

³⁹ Grose 1989, 241-242, bilj. 3; Feugère, Leyge 1989.

⁴⁰ U sjevernu Europu, Aziju i Afriku: Tatton-Brown 1997, 19; Stern 1991; Stern 1999, 476-478.

⁴¹ Lightfoot 2014, 33; cfr. Grose 1989, 122-125.

⁴² Grose 1989, 109.

rotiranjem prevlačila slojem smrvljenog stakla pomiješanog s malo vode što bi se potom u peći fuziralo oblikujući posudu. Posuda se potom dekorirala omatanjem i povlačenjem niti kontrastnog stakla zašiljenim instrumentom u cik-cak, valoviti, peroliki ili girlandasti uzorak (sl. 2). Postoje indicacije da se kasno mediteransko posuđe u cijelosti izrađivalo namatanjem staklene niti oko jezgre.⁴³

Ranorimska staklarska industrija utemeljenja je prvenstveno na primjeni i razvoju tehnike oblikovanja pomoću kalupa,⁴⁴ najvjerojatnije keramičkih, moguće i metalnih, drvenih ili gipsanih.⁴⁵ Drevnom se prilagođenom metaluruškom tehnikom lijevanja⁴⁶ oblikovalo stakleno posuđe u kalupu punjenom staklenim komadićima.⁴⁷ Takvo se tzv. lijevanje, naime, temelji na tehnici izgubljenog voska, a od helenizma su uobičajeni dvodijelni kalupi.⁴⁸ Prethodno bi se napravio voštani model željenog oblika i prekrio slojem gline i pijeska, zagrijavanjem bi kroz pripremljene rupice vosak otjecao, a glina se stvrdnula, da bi se u tako dobiveni kalup kroz otvor na vrhu sipali stakleni komadići što bi se zagrijavanjem fuzirali oblikujući posudu.⁴⁹ Nakon hlađenja posuda bi se urezivala i polirala do poprimanja konačnog oblika. Prema jednima Plinijev (NH 36.193) termin *torno terere*⁵⁰ opisuje obradbu staklenih predmeta na tokarilici,⁵¹ prema drugima na lončarskom kolu.⁵² Tako se u Rimu, u Italiji proizvodilo jednobočno posuđe višestruko profiliranih stijenki.⁵³

⁴³ Stern, Schlick-Nolte 1994, 39-44; Hess, Wight 2005, 17; Lierke 2009, 24, 97, 99; Antonaras 2012, 16-18.

⁴⁴ Grose 1991, 1.

⁴⁵ Keramički kalup ima nižu termalnu ekspanziju od stakla, dakle tijekom zagrijavanja se manje širi, a tijekom hlađenja se manje sužava od stakla, pa se staklena posuda može hladiti u kalupu, za metalni kalup vrijedi suprotno pa je njegovu površinu potrebno premazati smjesom ulja i voska kako se ne bi oštetila površina staklene posude, kod uporabe drvenog kalupa se brzo razvija sloj pare što utječe na besprijeekorni sjajni izgled staklene površine kao i kod gipsanog kalupa koji uslijed isparavanja kristalne vode postaje krt pa služi samo za jednokratnu uporabu: Lierke 2009, 6, 92-93. Cfr. Dawes 2002, 425, 427.

⁴⁶ Često se za brojne tehnike oblikovanja staklenih predmeta u i preko kalupa rabi izraz *lijevanje*: Hess, Wight 2005, 12.

⁴⁷ To zbog nižih temperatura koje su postizali: Stern, Schlick-Nolte 1994, 48, 50-53, 66-67. O radnim svojstvima stakla, pa tako i o temperaturi potrebnoj za različite operacije vidi: Stern 2008, 522-526.

⁴⁸ Stern, Schlick-Nolte 1994, 49-53

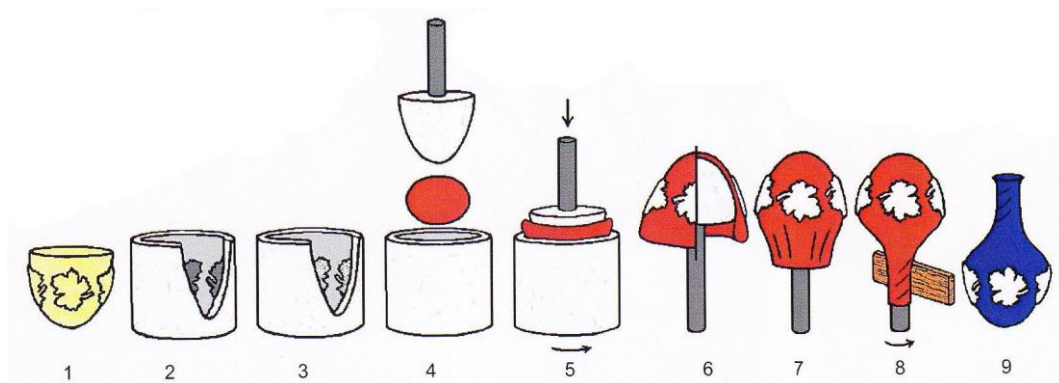
⁴⁹ Tatton-Brown 1997, 14; Hess, Wight 2005, 12-13; Antonaras 2012, 18.

⁵⁰ Stern 1995, 67-69; Stern 2007, 359; Plinije NH 36.193: ... aliud flatu figuratur, aliud torno teritur, aliud argenti modo caelatur, Sidone quondam his officinis nobili...

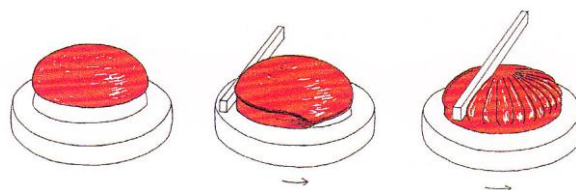
⁵¹ Grose 1991, 9: uzdignuta točka u središtu nekih posuda moguće ukazuje na mjesto spoja na tokarilici; cfr. Stern, Schlick-Nolte 1994, 47, bilj. 186.

⁵² Stern 2008, 534; Lierke 2009, 90, 122.

⁵³ Grose 1991, 1-2, 9-10.

Sl. 3. Utiskivanje u rotirajući kalup, primjer za kameja staklo: 1-voštani model, 2-gipsani model, 3-kontrastnim staklenim prahom punjena udubljenja gipsanog modela, 4-utiskivanje vrućeg stakla što topi prah, 5-gipsani se model okreće i razbija, 6-proizvod se okreće naopako, 7-staklo naliježe preko klipa, 8-formira se gornji dio posude, i-posuda se opet okreće i hladi; Lierke 2009, 69.

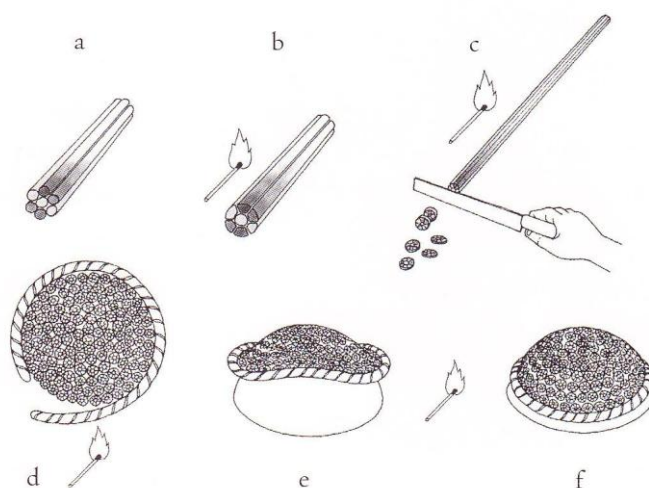

Sl. 4. Izradba rebrastih zdjela utiskivanjem u staklo preko rotirajućeg kalupa; Lierke 2009, 54.

Budući je takvo oblikovanje u kalupu dugotrajan proces jednostavnija i brža je bila adaptirana metoda proizvodnje helenističke keramike - utiskivanje viskoznog stakla pomoću drvenog klipa u keramički ili gipsani kalup što se mogao i rotirati na lončarskom kolu, čime se postizala simetrija (sl. 3). Karakteristični su tragovi ovakve izradbe rotacijske ogrebotine i udubljena s vanjske strane oboda.⁵⁴ Varijantom ove tehnike izrađivane su rebraste zdjele (kat. br. 9-117) tako da se zagrijani disk stavljao na kružni kalup kako bi se nalijezanjem preko njega oblikovala posuda uz istodobno radijalno utiskivanje instrumentom kako bi se formirao obod i rebra (sl. 4). Zdjela se stavljala u peć gdje je izložena vrućini vatre što je glačala njenu vanjsku površinu. Unutrašnjost i vanjski obodni dio je poliran na hladno što je ostavljalo tragove finih strija.⁵⁵

⁵⁴ Stern 2008, 531-534; Lierke 2009, 69, 115; Antonaras 2012, 21.

⁵⁵ Stern, Schlick-Nolte 1994, 72-79; Stern 2008, 534; Lierke 2009, 90, 122; Antonaras 2012, 21-22.

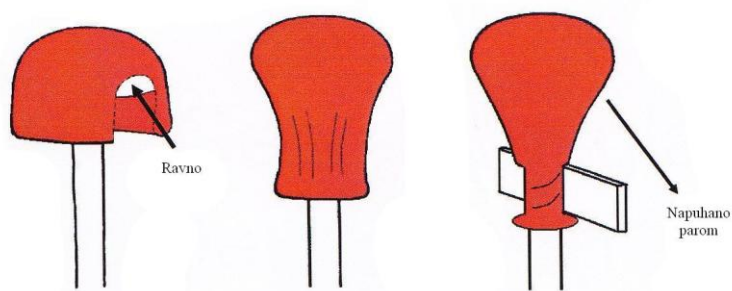
Sl. 5. Tehnika oblikovanja naličkanjem: a-c-priprema svežnja i odsječaka, d-dodavanje oboda, e-f-naličkanje; Antonaras 2012, sl. 29; original Lazar 2004b, sl. 3.

Obilno primjenjivanom tehnikom spomenutog naličkanja preko kalupa oblikovalo se posuđe otvorenih oblika zagrijavanjem staklenog diska na negativnom ili konveksnom kalupu (kat. br. 118), odnosno u pozitivnom ili konkavnom kalupu, pri čemu, zahvaljujući gravitaciji i prikladnom manipuliranju, staklo postupno naližeže zadobijajući oblik kalupa.⁵⁶ Tako se mozaičko, tzv. millefiori posuđe izrađivalo od vrpce, poprečnih, odnosno uzdužnih odsječaka ili kombiniranih segmenata kompozitnog štapa ili štapova.⁵⁷ Uglavnom bi se vrući stakleni štapići određenih boja povezali u svežanj što je sadržavao željeni uzorak. Složeni su se elementi ponovo zagrijavali i razvlačili do dužine od nekoliko metara u štap malog promjera s uzorkom po cijeloj dužini. Štap se potom rezao, a njegovi su diskoidni odsječci ili tesere oblikovali mozaičko posuđe. Odsječci su se zagrijavali na ravnoj površini do fuziranja u disk na koji se dodavala obodna vrpca od namotanih niti najčešće bijelog i modrog stakla. Takav je disk tehnikom naličkanja na konveksni kalup oblikovao posudu (sl. 5). Moguće je za neke tipove posuđa rabljen dvodijelni kalup punjen oblim teserama, odsječcima cilindričnih štapova, zatvoren i zagrijavan do fuziranja tesera. Po hlađenju unutrašnja strana posude bi se

⁵⁶ Lierke 2009, 41, 105-106; Stern, Schlick-Nolte 1994, 68-71.

⁵⁷ O proizvodnim metodama i uzorcima mozaičkog stakla: Grose 1989, 33-35; Stern, Schlick-Nolte 1994, 55-63, 63-65; Dawes 2002, 417, 421; Antonaras 2012, 19, bilj. 121; *Millefiori* je novovjekni izraz što se često primjenjuje za svo mozaičko posuđe, a u početku je tako nazvano zbog odsječaka kompozitnih mozaičkih štapova u obliku cvijeta: Grose 1989, 30.

glačala pomoću tokarilice.⁵⁸ Mrežasto ili *reticelli* posude oblikovano je zagrijavanjem fuziranih štapića u disk odnosno namatanjem štapa na kalup uz pomoć drvene lopatice; a štap koji se namatao na kalup ili od kojeg su odsječci, štapići formirani u disk izrađivao se rotacijom spiralno izvučenih niti bojenog stakla prethodno apliciranih na bezbojno rastaljeno staklo.⁵⁹ Mramorasto mozaičko staklo kojim se imitiralo poludrago kamenje oblikovano je na sličan način, spiralnim namatanjem kompozitnog štapa na ravnu površinu, uz pritiskanje u jednakim intervalima kako bi se spiralni motiv valovito iskrivio da bi se naližeganjem na kalup dekorativni uzorak dodatno zamrsio.⁶⁰

Sl. 6. Izradba balzamarija izbočenih stijenki; Lierke 2009, 49.

I neki su zatvoreni oblici, balzamariji ili unguentariji, oblikovani zagrijavanjem diska sastavljenog od staklenih odsječaka (sl. 6, kat. br. 4). Disk je zagrijavanjem nalijegao na ovalni gipsani kalup koji bi se podigao da bi gravitacijom bio oblikovan njegov donji, konični dio, a ulegnuti ostatak uz pomoć drvene lopatice bio preoblikovan u uski cilindrični vrat. Na kraju se kalup razbio a njegovi ostatci su se uklanjali iz unutrašnjosti posude.⁶¹ Na isti način se izrađivalo zlatovrpčasto mozaičko posude zatvorenih oblika, s tim da se vrpca složena od zlatnog listića između dva lista od prozirnog stakla zagrijavala, fuzirala do oblikovanja u disk i naližeganja na kalup zajedno s drugim kompozitnim vrpčama od neprozirnog stakla od dvije ili tri različite boje.⁶²

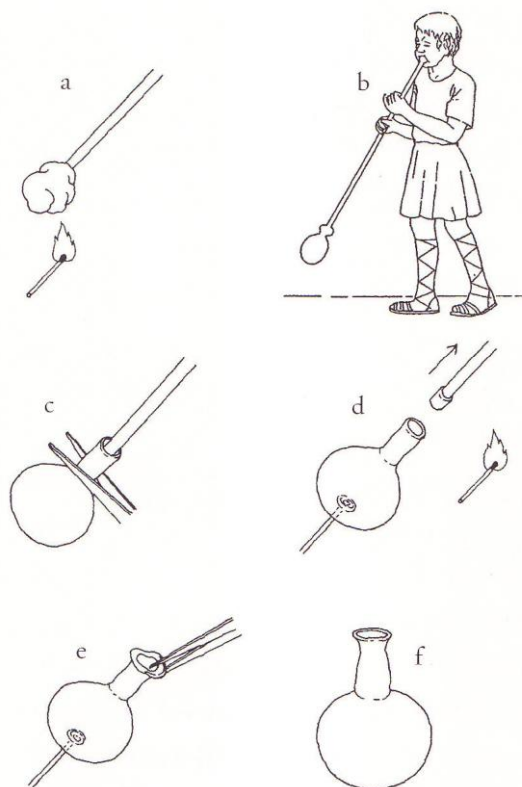
⁵⁸ Antonaras 2012, 19.

⁵⁹ Stern, Schlick-Nolte 1994, 54-55, 65-66 71-72; Lierke 2009, 40, 105; Antonaras 2012, 20.

⁶⁰ Lierke 2009, 42, 106; Antonaras 2012, 20.

⁶¹ Kao na slici 3; Lierke 2009, 69, 115; Antonaras 2012, 20.

⁶² Lierke 2009, 49, 108; Antonaras 2012, 20-21.

Sl. 7. Tehnika slobodnog puhanja: a-puhaljka sa zahvaćenom vrućom staklenom smjesom na dnu, b-prvo se napuše stakleni mjehur što se oblikuje u posudu, c-dok je još na puhaljki oblikuju se tijelo i vrat, d-metalni štap, držač se spoji na dno posude, a uklanja se puhaljka, e-dok je na držaču oblikuje se obod i apliciraju dodatni elementi, ručice, uresi, f-posuda se postupno hladi; Antonaras 2012, sl. 38; vidi Lazar 2004b, sl. 4.

Polikromno se stakleno posuđe oblikovano pomoću kalupa izrađuje sve do 70. god. kada ga sasvim istiskuje posuđe od puhanog stakla.⁶³ Ako rimsko staklo nije bitno pojeftinilo unaprijeđenom tehnologijom oblikovanja pomoću kalupa, zasigurno jest uslijed proizvodnje puhanjem. Strabon u Augustovo ili rano Tiberijevo doba (Geografija: 16.2.25) svjedoči o rimskim inovacijama u proizvodnji boja i tehnološkim pojednostavljenjima što je utjecalo na cijenu tako da se staklenu zdjelu ili čašu moglo kupiti za bakrenjak.⁶⁴ Petronijev novokomponirani bogataš Trimalhion šezdeste godine svjedoči o niskoj cijeni stakla.⁶⁵

⁶³ Tatton-Brown 1997, 18-19; Stern 2008, 540.

⁶⁴ Stern 2004, 81; Stern 2007, 362-367.

⁶⁵ Petronije, knjiga XV, poglavlje 50-51: ...što se tiče mene osobno, ja više volim staklo, bar ne smrdi. Pa kad se još ne bi razbijalo, ja bih ga više volio nego zlato; ali sada je jeftino.

Puhanje stakla je, dakle, ubrzalo, uvećalo, proširilo i pojeftinilo proizvodnju stakla. I tako je jeftino stakleno posuđe bilo deset do dvadeset puta skuplje od srodnog keramičkog i prodavano po težini.⁶⁶ Na tržištu je, dakako, bilo i skupocjenog stakla. Tako Plinije (HN 36.194) donosi podatak da su u Neronovo doba dvije staklene čaše prodane za 6000 sestercija.⁶⁷ Slobodno puhanje podrazumijeva napuhivanje i oblikovanje vrućeg stakla uporabom daha kroz šuplju cijev ili puhaljku, što je omogućilo proizvodnju staklenog posuđa najraznovrsnijih oblika i veličina, lakše i brže od ijedne ranije poznate tehnike (sl. 7). Prema Pliniju je (HN 36.193) puhanje stakla, odnosno *flatu figurare*⁶⁸ ili oblikovanje dahom, jedna od tri tehnike koje su Sidon (Saida u južnom Libanonu) učinile glasovitim staklarskim središtem. Nalazi u jeruzalemskoj staklarskoj radionici upućuju da je osobina stakla da se može napuhati poznata od 1. pol. 1. st. pr. Kr. na sirijsko-palestinskom području.⁶⁹ Prvo su tom tehnikom bili izrađeni balzamariji. Slobodno puhano posuđe je oko sredine 1. st. prošireno diljem Rimskog Carstva, s radionicama na sirijsko-palestinskom području, u Italiji, Švicarskoj i Dalmaciji. Širenje i popularizacija tehnike poklapaju se s Augustovim dobom političkog mira i ekonomskog rasta što je u Italiju (Rim, Kampaniju i Akvileju) privlačilo trgovce i obrtnike, osobito one iz istočnih provincija, iz Sidona, a zrcali se u kolikoći i kakvoći staklenog posuđa sačuvanog na zapadu Rimskog Carstva.⁷⁰ Tehnika je tijekom stoljeća usavršena u Italiji na što ukazuju i nalazi poboljšanjog oruđa i opreme.⁷¹ Najkasnije do treće četvrtine 1. st. se razvila mala zatvorena nadsvođena peć u kojoj je bilo moguće rastopiti staklo u keramičkom talioničkom loncu i zagrijavati predmet koji se oblikovao izvan peći do postizanja željenog rezultata, za razliku od prethodnog oblikovanja predmeta nad otvorenom vatrom.⁷² Do oko sedamdesete godine puhaljke su evoluirale od prvobitnih staklenih, preko jednostavnih i jeftinijih keramičkih do željeznih puhaljki, kakve su nađene u ranorimskim radionicama u Avenchesu i Saintesu, te u Aix en Provance, a pomoću kojih je staklar mogao manipulirati s većim komadima rastaljenog stakla i tako proizvesti veće posuđe,

⁶⁶ Prema podatcima iz Dioklecijanovog Edikta o maksimalnim cijenama: Stern 1999, 460-464; Stern 2004, 105-107; Stern 2007, 383-385; Antonaras 2012, 4, 24.

⁶⁷ Stern 1999, 103.

⁶⁸ Stern 2004, 79; Stern 2007, 358-359; Stern 2008, 535.

⁶⁹ Israeli 1991; Stern 2008, 535-536; Antonaras 2012, 22.

⁷⁰ Stern 1999, 442-444; Stern 2004, 80; Antonaras 2012, 22-23.

⁷¹ Stern 1999, 444-450; Stern 2008, 536-538.

⁷² Stern 1999, 446; Stern 2004, 83-86; Stern 2008, 536; Antonaras 2012, 23.

za pohranu i transport, tipično za kraj 1. st.⁷³ Staklari su vrućim vrhom puhaljke mogli pokupiti manje zagrijani stakleni grumen (nad otvorenom vatrom) ili pak manje zagrijanim vrhom zahvatiti taljeno staklo.⁷⁴ Osim toga se, prije kraja 1. st., kao rekvizit u postupku puhanja počela koristiti još jedna puhaljka s napuhanim mjehurom za dno posude ili pak štap od punog željeza, odnosno metalni držač na koji bi se poludovršena posuda prebacila uz pomoć komadića rastaljenog stakla na držaču, što je ostavljalo puni trag na dnu posude, a kako bi se mogao oblikovati njezin obod i aplicirati ručice i uresi dok je još bila vruća, za razliku od prethodnog odlamanja, odnosno poliranja nakon hlađenja.⁷⁵ Za doradu staklenog posuda rabile su se univerzalne škare paralelnih oštrica.⁷⁶ Zahvaljujući zatvorenim pećima u kojima je bilo moguće postići visoke temperature (oko 1050-1150° C) i izoliranim željeznim puhaljkama počelo se raditi s rastaljenim staklom, umjesto zagrijanim komadom stakla na dnu puhaljke, a što je utrlo put recikliranju.⁷⁷ Mogućnost potpunog rastaljivanja i recikliranja stakla otkrivena je kasno zbog strukture staklarske industrije. Staklari, naime, koji su oblikovali posude u tzv. sekundarnim radionicama, nisu sami izrađivali sirovinu, nisu ni znali, kupovali su je u obliku gotovih ingota (blokova) ili grumenja iz tzv. primarnih staklarskih radionica. Recikliranje je aktualno od ranog flavijevskog doba što reflektiraju i Marcijalove (*Epigr.* 1.41.3-5, 10.3.3-4), Stacijeve (*Silv.* 1.6.73-74) i Juvenalove (*Sat.* 5.47-48) pjesme. U to doba bojeno staklo izlazi iz mode što je recikliranje činilo čistim poslom. Od tada se najkvalitetnije posude proizvodi od dekoloriranog stakla, a na tržištu prevladava prirodno kolorirano modričasto-zelenkasto posude.⁷⁸ U Dioklecijanovom se Ediktu o najvišim cijenama (*Edictum de pretiis rerum venalium*) dekolorirano staklo naziva Aleksandrijskim, a prirodno nijansirano Judejskim, a te oznake datiraju vjerojatno još od 1. st., odnosno od prije 135. god. kada je Hadrijan provinciju Judeju preimenovao u provinciju Syria Palestina.⁷⁹

⁷³ Stern, Schlick-Nolte 1994, 80-82; Stern 1999, 446-448; Stern 2004, 87-89; Stern 2008, 536-537; Antonaras 2012, 23.

⁷⁴ Stern 452-454; Stern 2004, 93-96; Stern 2008, 536; Stern 2012, 43-45.

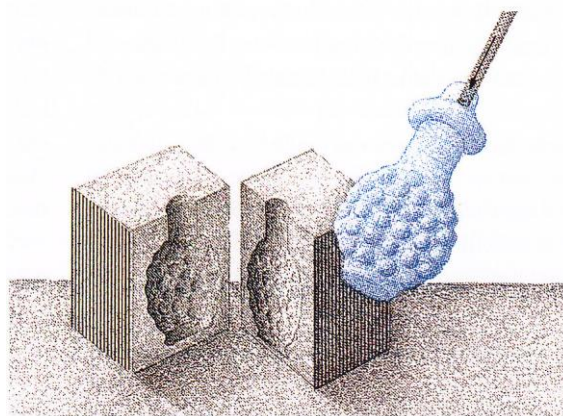
⁷⁵ Stern 1999, 448-450; Strn 2004, 89-91; Stern 2008, 535; Antonaras 2012, 24.

⁷⁶ Stern 2004, 109-112; Stern 2008, 537-538.

⁷⁷ Stern 2008, 536.

⁷⁸ Stern 1999, 450-454, 467; Stern 2004, 91-92, 103; Stern 2008, 536.

⁷⁹ Stern 1999, 461, bilj. 104.

Sl. 8. Puhanje stakla u kalup; Herb, Willburger 2016, 63, sl. 7.

Puhanje stakla u kalup podrazumijeva puhanje vrućeg staklenog mjehura u kalup s dekoracijom u negativu (sl. 8). Tom tehnikom je proizvedeno najviše posuđa u 1. st. Puhanje u kalup se uglavnom drži sirijsko-palestinskim izumom,⁸⁰ no to se zbog brojnih zapadnih nalaza preispituje.⁸¹ Komercijalno puhanje stakla u kalup počelo je vjerojatno na istočnom Mediteranu u Augustovo doba, a na zapadu u kasno Tiberijevo, odnosno u Klaudijevo doba. U modi je do kraja flavijevskog doba (69. – 96. god.) kada ga na zapadu, obezvrijeđenog masovnom proizvodnjom boca za pohranu i transport, istiskuje fasetirano stolno posuđe. Na istoku se staklo i dalje puhalo u kalup, no u 3. st. je obezvrijeđeno masovnom proizvodnjom jeftinih bočica od stakla prirodne nijanse. Općenito uzevši proizvodnja stakla puhanog u kalup jenjava do kasne antike kada se obnavlja.⁸² Puhanje stakla u kalup ili *argenti modo celare*, prema Pliniju (Nat. Hist. 36.193) je jedna od tri tehnike po kojima je Sidon bio glasovito staklarsko središte, a kojom se imitiralo luksuzno metalno, srebrno, dakle iskucavano i urezivano posuđe.⁸³ Višedijelni su, potom i dvodijelni, vjerojatno uglavnom glineni i gipsani, ali i kameni, drveni i limeni kalupi iz 1. st. izrađeni preko srebrene ili staklene posude, odnosno arhetipa. Posuđe se na taj način lako moglo kopirati, što se ipak nije zloupotrebljavalo. Dijelovi kalupa su bili čvrsto povezani kako bi se staklena posuda mogla

⁸⁰ Stern 2004, 112-114; Stern 2008, 538-539.

⁸¹ Price 1991, 71-72.

⁸² Price 1991, 64; Stern 1995, 45-48; 185-200; 201-246; 247-269; Fleming 1999, 37-42; Stern 2001, 41-42; Stern 2004, 112-114; Stern 2008, 538-539; Stern 2010; Antonaras 2012, 24-26.

⁸³ *Argenti modo celare* = urezivati kao srebro. Slično se nerazumijevanje tehnike zrcali u Marcijalovoj pjesmi iz 86. god. (Epigr. 14.94) *audacis plebeia toreumata vitri* = plebejci su urezivali čaše od čvrstog stakla.: Stern 2007, 359-362.

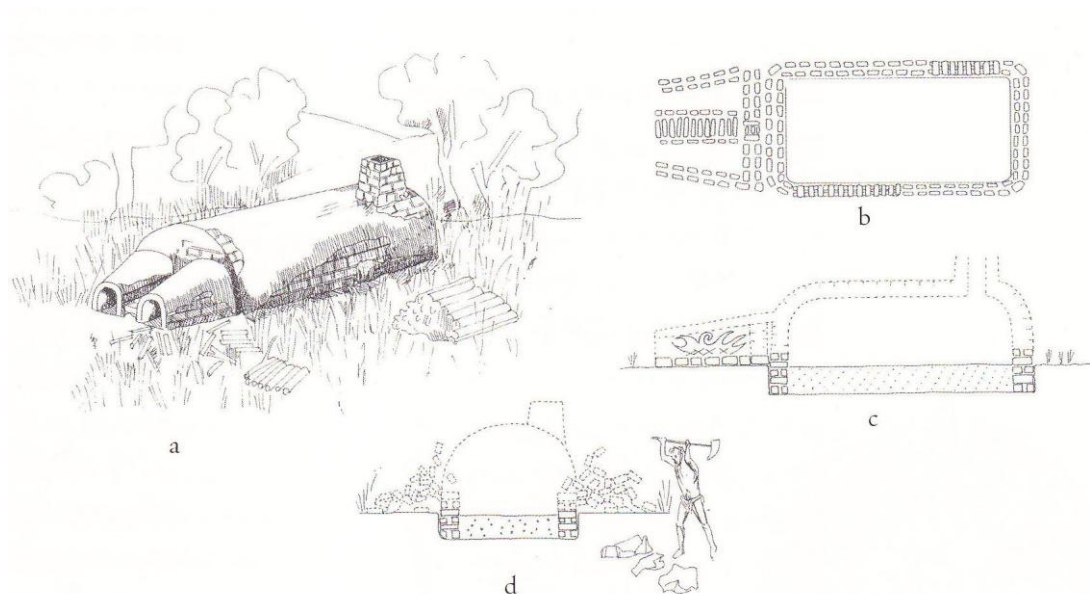
napuhati a da staklo ne iscuri, te se brzo izvaditi neoštećena, a zbog karakteristike stakla koje se, za razliku od keramike, ne stišće u kalupu, odnosno stišće se kasnije, nakon vađenja iz kalupa, tijekom hlađenja. Višedijelnost kalupa očituje se šavovima ili grebenima na stijenkama i dnima posuda. Zbog vrućine i pritiska stakla tijekom puhanja kalupi su se trošili pa su često morali biti obnavljani i popravljani.⁸⁴

Najranije bočice puhanе u kalup napravljene su od neprozirnog stakla, uglavnom bijelog što daje veću izražajnost reljefu. Prozirno tamnomodro staklo puhanо u kalup bilo je u modi dvadesetih godina 1. st. Stakleno posuđe puhanо u kalup bilo je uglavnom djelomično prozirno do prozirno smeđe ili modrozeleno, dakle u bojama nastalim reguliranjem količine kisika u pećima za proizvodnju sirovine, a ne dodavanjem metalnih oksida.⁸⁵ Staklena smjesa je, naime, ako joj se ne dodaju specifični metalni oksidi (za koloriranje, odnosno dekoloriranje) ili se ne mijenjaju uvjeti tijekom izradbe u peći, zbog određenog udjela željeza prozirno modričastozelena. Neprozirnost, i smanjena prozirnost ranog stakla je rezultat niskih temperatura taljenja što omogućuje mikroskopskim zračnim mjehurićima da ostanu u staklu dok se hladi. Prvo je staklo kolorirano u primarnim radionicama, odnosno u radionicama za proizvodnju sirovine, a u Plinijevo doba i u sekundarnim radionicama, odnosno u radionicama u kojima se staklo oblikovalo.⁸⁶

⁸⁴ Stern 1995, 28-30, 45-48, 65-67; Stern 2008, 539.

⁸⁵ Stern 2001, 42.

⁸⁶ Stern 2008, 526-529; o dodatcima vidi Freestone 2008, 92-94; Antonaras 2012, 6; Stern 2012, 43.

Sl. 9. Rekonstrukcija primarne staklarske radionice; Antonaras 2012, sl. 5; original Gorin-Rosen 2000, 52-54

Uniformnost sastava rimskog stakla s raznih područja i iz različitih vremena možda je moguće objasniti i hipotezom o izradbi sirovine u rimsko carsko doba u samo nekoliko primarnih radionica na isti način, dvofaznim ili višefaznim postupkom fuzije sirovina, hlađenja, mljevenja, dodavanja sastojaka kao što su metalni oksidi za bojenje i sl., potom taljenja smjese (Plinije, NH 36.194).⁸⁷ Fazni postupak dobivanja sirovine poznat je još iz tekstova klinastim pismom na glinenim tablicama iz knjižnice kralja Asurbanipala (668. – 627. god.) u Ninivi. U antičkim se literarnim izvorima navodi samo pet područja na kojima se rabio lokalni pijesak u proizvodnji stakla u 1. st., Egipat (Strabon, 16.2.25), sirijsko-palestinska obala (Plinije, NH 36.190), Kampanija, Španjolska i Galijska (Plinije, NH 36.194). Vjerojatno je rabljen isti izvor pijeska u blizini kojeg su se razvile primarne radionice. Pretpostavka o proizvodnji sirovine u nekoliko primarnih radionica konzistentna je s

⁸⁷ Vještačeći Plinija Stern održava pretpostavku o faznom dobijanju staklene sirovine, temeljenu i na srednjovjekovnom i kasnijem prakticiranju u staklarstvu (Stern 2004, 97-100), dok Freestone (Freestone 2008, 81-83, 96-97) međutim drži da Plinije ne piše o dvije faze proizvodnje sirovine (pri čemu bi prvi stadij bio dobivanje frite, poluvitrozne smjese, nastale sinteriranjem pijeska i alkala na niskim temperaturama, a drugi stadij njezino mljevenje, dodavanje sastojaka za bojenje i sl. te taljenje u staklenu sirovinu), već da ukazuje na faze proizvodnje sirovine taljenjem u primarnim i posuđa pretaljivanjem u sekundarnim radionicama, a to što navodi da se staklo talilo poput bakra u više peći ne mora značiti da je svaka peć bila namijenjena proizvodnji jedne faze sirovine nego da se staklena sirovina istovremeno proizvodila u više peći kao primjerice u Bet Eli'ezeru (Hadera) gdje je otkriveno sedamnaest peći.

činjenicom da su brojne staklarske peći otkrivene na lokalitetima zapadnog Carstva prepoznate kao sekundarne radionice, u kojima se staklo oblikovalo. Ingoti nađeni u brodolomima svjedoče da se primarna proizvodnja stakla od sredine 2. tisućljeća pr. Kr. odvijala na lokacijama udaljenima od onih na kojima se staklo oblikovalo u posuđe i druge izrađevine. Tako su ingote iz brodoloma kod Ulu Buruna iz oko 1400. god. pr. Kr., uz Tursku obalu, možda bile izrađene u Egiptu, a upućene u Grčku na oblikovanje, moguće mikenskih perli.⁸⁸ U Dalmaciji je nađen teret od preko 200 kg staklene sirovine u grumenjima, u krmi potopljenog broda kod rta Glavata na otoku Mljetu, s kraja 1. st. Sirovina je vjerojatno prevožena iz neke istočnomediteranske primarne radionice u Salonu ili neko sjevernije jadransko proizvodno središte.⁸⁹

Tako sastav kemijski analiziranog staklenog posuđa s lokaliteta na kojem je nađena salonitanska radionica uglavnom odgovara sjevernoitalskom staklu, a sastav smjese u talioničkim loncima, odnosno sastav staklenog otpada odgovara ili određenom ranorimskom staklu italiskog ili istočnog podrijetla što se možda može objasniti djelovanjem staklara iz istočnih dijelova Rimskog Carstva u Salonu, koji su koristili svoje tradicionalne formule staklenog sastava, odnosno pretaljivali gotovo staklo iz istočnih radionica zbog ponovne uporabe. Nedostatni su, dakle, dokazi ne samo za utvrđivanje početka i trajanja proizvodnje salonitanskog stakla, već i tipova lokalno izrađivanog posuđa.⁹⁰ Zbog recikliranja je i inače nađeno malo radioničkih ostataka proizvodnje staklenih predmeta.⁹¹

Tijek primarne proizvodnje, od izgradnje velikih jednokratnih peći od opeka u proljeće, skupljanja i sušenja drva u ljeto, do proizvodnje stakla u jesen na postojanoj temperaturi od 1100°C, ilustrira nalaz iz Bet E'liezera u Izraelu, iz 6.-7. st. (sl. 9). Staklo se proizvodilo u pravokutnim pećima s dva posebno nadsvođena ložišta (praefurnia) iz kojih je strujao vrući zrak do glavne nadsvođene prostorije za taljenje ili rezervoara (sl. 9a, b), a koji se gubio kroz dimnjak na drugom kraju rezervoara (sl. 9c). Veliki pravokutni rezervoar (cca 2 x 4 m), u kojem su se sirovine postupno fuzirale u staklo bio je dijelom ukopan i to dublje od ložišta. Bilo je potrebno deset do petnaest dana konstantnog zagrijavanja peći za proizvodnju sirovine. Nakon toga peć se rušila (sl. 9d), a opeke su se rabile za izgradnju novih peći. Dobivena

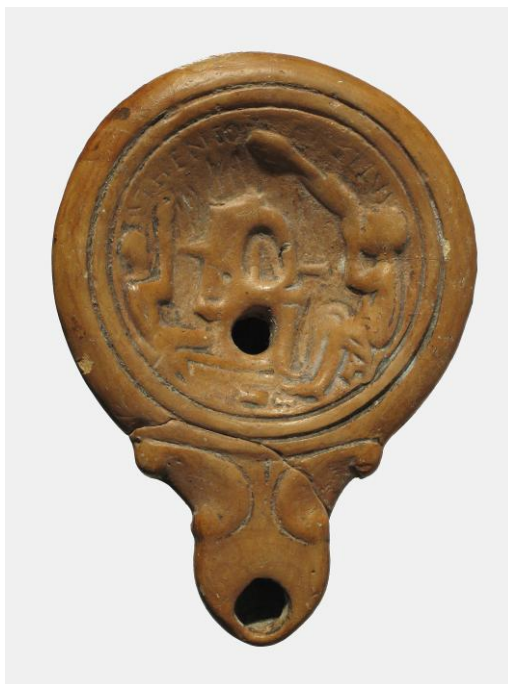
⁸⁸ Stern 1999, 454; Stern 2004, 96-100; Stern 2008, 520-522; Antonaras 2012, 6-9; Radić Rossi 2012, 13-22.

⁸⁹ Stern 1999, 475; Stern 2007, 377-378; Radić Rossi 2009, 195-200, sl. 4-7; Radić Rossi 2012, 21-22, 29-30, sl. 11-15; 21-22: autorica uspoređuje mljetski s teretima na nalazištu Malamocco (Venecija) i Ouest Embiez 1 (južna Francuska) iz 2.-3. st.; cfr. Fontaine, Foy 2007, sl. 2.

⁹⁰ Auth 1975, 147; Brill 1975.

⁹¹ Antonaras 2012, 12-13.

sirovina je u naravi bila jedna staklena ingota što se razbijala u komade, grumenja teška oko 25 kg, kojima se trgovalo.⁹² Većina je rimskodobnih primarnih radionica otkrivena na istočnomediteranskom području, a moguća su dva zapadna izuzetka, u Yorku i Hambach Forestu zapadno od Kölna.⁹³ Analizirano egipatsko sirovo staklo se nije izvozilo, za razliku od sirijsko-palestinskog kojim se opskrbljavalo carsko tržište.⁹⁴

Sl. 10. Lucerna s prikazom staklarske radionice; Asseria; AMS-Fc-1094.

Izgled rimskih sekundarnih staklarskih radionica je dugo, do objava nalaza staklarskih radionica, bio poznat samo iz prikaza na lucernama iz 1. st.,⁹⁵ te prepoznat u pravokutnoj strukturi pred kojom je kipić Erota s oruđem staklara, egipatskom terakotnom uratku iz 1. ili 2. st.⁹⁶ Sjevernoitalsko podrijetlo svjetiljki upućuje na to da je nova peć za puhanje stakla izumljena u sjevernoj Italiji.⁹⁷ Prikazi staklarskih radionica u kojima se staklo puhalo sačuvali su se na tri lucerne što se, suvremene širenju tehnike puhanja, uglavnom datiraju u 3. četvrtinu 1. st., onoj s ferarskog područja (Prati di Monestirolo, Italija), iz Aserije (Podgrađe kod

⁹² Antonaras 2012, 9, bilj. 67-69.

⁹³ Wedepohl, Gaitzsch, Follmann-Schulz 2001; Stern 2008, 520; Antonaras 2012, 7-9, bilj. 64.

⁹⁴ Antonaras 2012, 9.

⁹⁵ Stern 1999, 455, bilj. 53; Leljak, Lazar 2014, bilj. 6.

⁹⁶ Tatton-Brown 1997, 18, sl. 14; Antonaras 2012, 11.

⁹⁷ Stern 2004, 86.

Benkovca, Dalmacija; sl. 10), te onoj iz Spodnje Škofije kod Školarice (Slovenija: Regio X).⁹⁸ Lucernu se iz Aserije sada datira ranije, u sredinu 1. st. ili nešto ranije, a sukladno podizanju radionice u Avenchesu aktivne između 40. i 70. god. Na lucerni je prikaz male staklarske peći (unutrašnjeg opsega 45-65 cm) s donjim odjeljkom za loženje, te s gornjim zatvorenim odjeljkom za zagrijavanje stakla na puhaljki i keramičkim ulomkom za zatvaranje i otvaranje ili ojačavanje njegova zatvora, glatke ploče za valjanje, oblikovanje i hlađenje stakla na puhaljki desno od operativnog odjeljka i ležišta za postupno hlađenje oko gornjeg odjeljka, a na podu komada sirovog stakla, te prikaz staklara koji, čini se, pušu kroz keramičke cijevi koje su lako mogli sami napraviti, a što bi moglo objasniti brzo širenje tehnike puhanja stakla. U Avenchesu su nađeni dokazi o puhanju stakla kroz željezne cijevi pomoću kojih su se mogle napuhati velike četvrtaste boce i urne uobičajene u 2. pol. 1. st. Drži se da su tamo neki staklari puhali posuđe, obzirom na njegove male dimenzije, kroz keramičke cijevi. Na lucerni iz Aserije su urezana imena dvaju puhača stakla, oslobođenih robova: [Tre]llus i Athenio, njegov pomoćnik čije ime sugerira atensko podrijetlo bilo njegovo bilo njegova pretka.⁹⁹ Svjetiljka je (sjeverno)italskog podrijetla; moguće su sve tri proizvedene u istom kalupu.¹⁰⁰ Uglavnom se drži da su sekundarne radionice, barem u ranocarskom razdoblju, malene jedinice smještene na periferiji ili neposredno izvan gradova, zbog nesmetanog života lokalnog stanovništva i smanjenja rizika od požara, u selima, te u blizini vojnih logora. Staklari su djelovali u blizini drugih obrtnika koji su radili za peći, a ponekad su i dijelili peć s metalurzima i keramičarima. U natpisima su i izvorima zabilježene i cehovske lokacije, ulice, vrata i kvartovi, kao rimski *vicus vitrarius* ili *porticus inter vitrarios*, odnosno puteolski *clivus vitriarius*. U kasnoj su antici, vidjeli smo na salonitanskom i doklejskom primjeru, radionice smještane u središnjim, napuštenim gradskim prostorima, odnosno objektima, sada radioničkim kvartovima.¹⁰¹ Za učinkovit rad radionice bila je potrebna mala, kratkotrajna, kružna, potkovičasta ili pravokutna peć, konstruirana od opeka, kamenja i žbuke, s ugrađenim

⁹⁸ Arheološki muzej Split: inv. br. Fc-1094; Abramić 1959; Baldoni 1987; Stern, Schlick-Nolte 1994, 25, 82, sl. 54; Stern 1999, 446, 455, 457, bilj. 69, sl. 7; Fadić 2002, 398, 400, sl. 4; Lazar 2003, 211, sl. 56; Buljević 2005, 100, sl. 8; Lazar 2006c; Buljević 2009, 42, sl. 3. 16; Antonaras 2012, 11, sl. 8, Stern 2012, 41-42, sl. 12; Leljak, Lazar 2014, bilj. 6; Herb, Willburger 2016, 62.

⁹⁹ Stern 2012, 41-43; Stern 1999, 455-457, bilj. 69, sl. 7; prema Fadiću je upisano ime jednog staklara u dvočlanoj imenskoj formuli pri čemu ime Athenio upućuje na njegovo orijentalno podrijetlo, a dvočlana imenska formula na status oslobođenika: Fadić 2002, 398, 400, sl. 4.

¹⁰⁰ Lazar 2006c, 232.

¹⁰¹ Antonaras 2012, 10-11. Vidi napomenu o centralnom smještaju ranocarskih radionica u Stern 2014, 721.

talioničkim tankom što je najčešći konstruktivni dio u 1. i 2. st., ili umetnutim keramičkim, rjeđe kamenim talioničkim loncem. Ložište je kao donji dio strukture najčešće bilo djelomično ukopano. Uz operabilni otvor, s vanjske strane peći ugrađena je uglavnom mramorna glatka površina za završno oblikovanje stakla. Neposredno po oblikovanju, ovisno o debljini stijenki, stakleni predmet se morao hladiti između osamnaest i dvadeset sati kako ne bi pukao. Staklo se postupno hladilo u zato predviđenom malom prostoru uz samu peć. Konstruktivnim se elementima (primjerice nisko nadsvođena mala peć, jedan operabilni otvor), između ostalog, štedjelo skupo gorivo, uglavnom suho i lagano drvo, osobito tamaris i papirus. Za takvom peći je radio samo jedan staklar. Nađeno je nekoliko radionica u kojima je istovremeno radilo više peći, kao ona u Gradišu kraj Gabrova u Bugarskoj. Peći su zbog visokih temperatura bile kratkog vijeka, moguće su se rušile i ponovo gradile svake godine.¹⁰²

Staklo se dekoriralo na vruće i na hladno. Na vruće su se staklo aplicirali razni elementi, niti, mrljice, izvlačila rebra i utiskivala udubljenja. Hladno se staklo oslikavalo, poliralo, urezivalo kotačićem ili ručno i fasetiralo. Primijenjenim se dekorativnim tehnikama uspješno imitiralo posuđe od drugih materijala.¹⁰³ Među salonitanskim i tilurijskim dekoriranim staklom od navedenog nedostaje samo oslikano stakleno posuđe.

Sami su staklari i staklarice,¹⁰⁴ kao i drugi rimski obrtnici, pripadali najnižoj društvenoj klasi. Neki su bili oslobođenici, drugi slobodni građani, neki su, kao Ennion na istoku ili kasnije Frontin na zapadu, moguće bili poduzetnici. Njihova su imena, ponekad i nazivi mjesta njihova podrijetla ili djelovanja, uglavnom poznata s epigrafskih spomenika, odnosno s nadgrobnih natpisa, posuđa, kalupa, svjetiljke.¹⁰⁵ Tako su u Saloni ostavili traga staklari Miscenije Amplijat (kat. br. 886) na kalupu za boce i Paschazije na nadgrobnom natpisu,¹⁰⁶ a Enion u Tiluriju (kat. br. 870-872), kao i drugdje, na posuđu.¹⁰⁷

Osim što je Dioklecijanov Edikt o najvišim cijenama izvanredan izvor za cijene stakla, naknade i troškove staklara, iz njega je jasno da se kao jeftiniji i sigurniji preferirao maritimni transport od kopnenog. Staklo je u pravilu bilo samo manji dio broskog tereta, tako da nekad nije jasno je li riječ o teretu ili privatnom vlasništvu člana posade ili putnika, a u svakom slučaju riječ je o komadima sirovine ili o luksuznom, rijetko o utilitarnom posuđu. Staklo se

¹⁰² Stern 1999, 454-455; Stern 2004, 100-102; Antonaras 2012, 11-13.

¹⁰³ Stern 2008, 540.

¹⁰⁴ Stern 2015.

¹⁰⁵ Stern 1995, 69-74; Stern 1999, 456-460; Stern 2004, 78; Antonaras 2012, 3-4.

¹⁰⁶ [+A]RCA PASC[(H)ASI]/O VITRIARIO: Buljević 2009, 40, sl. 2. 14.

¹⁰⁷ O dalmatinskim tragovima staklara: Buljević 2009; Buljević 2012a; Buljević 2014a, te Fadić, Štefanac 2012a.

pakiralo omatanjem slamom ili papirusom i transportiralo u slamnatim košarama, odnosno drvenim sanducima.¹⁰⁸ Tijekom 1. st. staklom se trgovalo na velike udaljenosti iz raznih istočnih i zapadnih proizvodnih središta, a od 2. st. na manje udaljenosti iz obližnjih provincija i regionalnih proizvodnih središta. Po svoj prilici staklo se prodavalo u dućanima zajedno sa srodnim keramičkim proizvodima i u dućanima gdje se proizvodio i sadržaj, te u okviru same radionice stakla, ako je bila na povoljnoj lokaciji. Ranije se staklo prodavalo na komade, a već od ranog 1. st., u setovima.¹⁰⁹

4. Tipologija salonitanskog i tilurijskog posuda

4.1. Staklo izrađeno tehnikom jezgre

4.1.1. Kozmetičko posuđe

I. Amforiske

II. Alabaster

Bočice izrađene tehnikom jezgre proizvodile su se na istočnom Mediteranu od sredine 6. st. pr. Kr. do početka 1. st. po. Kr.¹¹⁰ Salonitanske su amforiske (I) i alabaster (II) datirani u kasno helenističko doba, od sredine 2. pr. Kr. do 1. desetljeća 1. st. po. Kr.¹¹¹ Glavna proizvodna središta takvih bočica su na Cipru i sirijsko-palestinskom području.¹¹² Staklo proizvedeno tehnikom jezgre bilo je još u uporabi, ako ne i proizvedeno, u ranom 1. st. po. Kr., osobito zadnji oblici izrađeni tom tehnikom: amforiske i vretenasti alabastru.¹¹³

Ulomak jednog helenističkog alabastra pronađen je u Dioklecijanovoj palači u Splitu,¹¹⁴ a jedan potječe s nepoznatog dalmatinskog nalazišta.¹¹⁵ Alabastron iz južne Liburnije datiran je u razdoblje 6. – 4. st. pr. Kr.¹¹⁶

¹⁰⁸ Stern 1999, 467, 472-476; Antonaras 2012, 4-5.

¹⁰⁹ Stern 1999, 470-472; Stern 2004, 102-105; Antonaras 2012, 5.

¹¹⁰ Grose 1989, 109-132.

¹¹¹ Grose 1989, 109-110, 122-125, Mediteranska grupa III, III:E.

¹¹² Grose 1989, 122.

¹¹³ Lightfoot 2014, 33; cfr. Grose 1989, 122-125.

¹¹⁴ Stamović 2014, 305, T. I. 1; Grose 1989, 109, 115-120, 122-123, Mediteranska grupa II (sred. 4. – kasno 3. st. pr. Kr., proizvodna središta uglavnom u južnoj Italiji i Kampaniji, u Makedoniji), forma II:1-2, 4-7, klasa II:A, B i C, kat. br. 122-139, Mediteranska grupa III, forma III:1-3, klasa III:A, B, C, kat. br. 162-164.

¹¹⁵ AMS-68947.

Salona je delmatsko uporište i luka od kasnog 2. st. kada su Delmati ugostili vojsku konzula Lucija Cecilija Metela koji je ondje i prezimio 117. god. pr. Kr., do 78. – 76. god. pr. Kr., kada po Koskonijevom osvajanju potpada pod rimski nadzor, a o čemu svjedoče Strabon, Apijan, Eutropije i Orozije.¹¹⁷ U Saloni je, u vrijeme kada je Cezar bio prokonzul Galije i Ilirika obitavala i grčka zajednica; ulomak javnog natpisa na grčkom, nađen kod glavnih gradskih vrata, dokumentira pregovore između isejskih poslanika i Cezara u Akvileji 56. god. pr. Kr. koji Isejcima jamče zaštitu prava i oslobođanje od lučkih nameta te slobodnu plovidbu po Manijskom (Salonitanskom) zaljevu i neometanu trgovinu s ilirskim zaleđem. Pretpostavlja se da je ilirsko-grčko naselje krajem 2. ili početkom 1. st. pr. Kr., kao rastuće lučko trgovište privuklo rimske doseljenike koji su ugrožavali interese Isejaca. Oni su najkasnije do Cezarove uprave u Iliriku (58. – 50. god. pr. Kr.) organizirani u zajednicu rimskih građana (*conventus civium Romanorum*), a na strani Cezara u građanskom ratu (49. – 46. god. pr. Kr.) postaju jezgra nove rimske kolonije Salone.¹¹⁸ U navedenom razdoblju korisnici amforiska i alabastra su bili Salonitanci, bilo da su bili Delmati, Grci ili Rimljani.

Katalog

I. Amforiske

Datacija: sred. 2. st. pr. Kr. – rano 1. st. po. Kr.

Analogije: Goldstein 1971, kat. br. 268-272, sl. 11; Grose 1989, forma III:2B, klasa III:E, kat. br. 168-182; Arveiller-Dulong, Nenna 2000, 77, kat. br. 122-132; Israeli 2003, 51-52, kat. br. 60; Lightfoot 2014, 33, sl. 23.

1. Salona; AMS-G-74

Amforiska ovoidnog tijela od neprozirnog crvenosmeđeg stakla omotana nitima bijelog neprozirnog stakla, po sredini tijela izvučenim u peroliki uzorak, tijelo se sužava u konično dno s gumbastim ispupčenjem od prozirnog smeđeg stakla, na kosom ramenu su aplicirane drške od prozirnog smeđeg stakla, što sežu do gornjeg dijela cilindričnog vrata, horizontalno izvučen obod; nedostaje jedna drška.

Vis. 13 cm, pr. tijela 4,95 cm, pr. oboda 2,5 cm.

Objavljeno: Kirigin 2008, kat. br. 65.

¹¹⁶ Ravagnan 1994, 22, kat. br. 1; Fadić 1998, 79, kat. br. 1.

¹¹⁷ Kirigin 2010, 144; Zaninović 2015, 349, 351-352, 359-360; Strabon (VII 5, 5); Apijan (Illyr., 11 23); Eutrop., *Ab Urbe condita*, VI 1, 4; Oros., 5 23, 23.

¹¹⁸ Kirigin 2008, kat. br. 2; Kirigin 2010, 145; Zaninović 2015, 353-354, 371, 390.

2. Salona; AMS-G-75

Amforiska ovoidnog tijela od prozirnog modrog stakla omotana nitima bijelog neprozirnog stakla, po sredini tijela izvučenim u peroliki uzorak, konično tijelo s gumbastim ispupčenjem od prozirnog žutog stakla na dnu, naglašeno rame, na ramenu su bile aplicirane drške od prozirnog žutog stakla, što sežu do gornjeg dijela cilindričnog vrata, ljevkaasto izvučen obod; nedostaju drške, dijelovi stijenke tijela, dijelić vrata i polovica oboda, stijenka je porozna.

Vis. 13,2 cm, pr. tijela 4,4 cm, pr. oboda 2,4 cm.

Objavljeno: Kirigin 2008, kat. br. 66; Kirigin 2010, kat. br. 181.

II. Alabaster

Datacija: sred. 2. st. pr. Kr. – rano 1. st. po. Kr.

Analogije: Hayes 1975, 7, T. 2. 27, 30; Grose 1989, forma III:5, klasa III:E, kat. br. 166, 167, sl. 89; Arveiller-Dulong, Nenna 2000, 35, kat. br. 72-77; Israeli 2003, 51-52, kat. br. 57; Antonaras 2012, kat. br. 15.

3. Salona; AMS-G-1793

Alabaster nepravilnog bikoničnog tijela, od neprozirnog modrog stakla od dna do nepravilnog horizontalnog oboda omotan nitima od neprozirnog žutog stakla, po sredini tijela izvučenim u peroliki uzorak, na gornjem dijelu su aplicirane dvije horizontalne polukružne ručice; stijenka je porozna, loš rad; nedostaje dio jedne ručice, te veliki dio žutih niti.

Vis. 13,2 cm, pr. tijela 3,83 cm, pr. oboda 2,8 cm.

Objavljeno: Kirigin 2008, kat. br. 67; Kirigin 2010, kat. br. 182.

4.2. Staklo oblikovano pomoću kalupa

4.2.1. Kozmetičko posuđe

Balzamarij izbočenih stijenki

Dugo nije bilo prihvatljivog objašnjenja o izradbi mozaičkih balzamarija od povezanih mozaičkih vrpce pozlaćenog i raznobojnog stakla koje su ponovnim zagrijavanjem stopljeni u cjelinu i oblikovani, pa tokareni. Imitirani su jeftinijim slobodnim puhanjem. Uglavnom se

datiraju u 1. polovicu 1. st. po. Kr. i ranije, a drže se proizvodima aleksandrijskih i italjskih radionica.¹¹⁹ Moguće je objašnjenje izradbe tog zatvorenog oblika tehnikom nalijeganja preko kalupa. Disk sastavljen od staklenih odsječaka je zagrijavanjem nalijegao na ovalni gipsani kalup, gravitacijom je oblikovan njegov donji, konični dio, a ulegnuti ostatak je uz pomoć drvene lopatice preoblikovan u uski cilindrični vrat. Na kraju se kalup razbio a njegovi ostatci su se uklanjali iz unutrašnjosti posude. Kod zlatovrpčastog mozaičkog posuđa zatvorenih oblika vrpca složena od zlatnog listića između dva lista prozirnog stakla zagrijavala se, fuzirala do oblikovanja u disk i nalijeganja na kalup zajedno s drugim kompozitnim vrpčama od neprozirnog stakla od dvije ili tri različite boje.¹²⁰

Polikromni su balzamariji s pozlaćenim vrpčama nađeni na istočnom Mediteranu, ali uglavnom u Italiji i u zapadnim provincijama. Vrpce zelenog stakla razlikuju rimske od helenističkih proizvoda. Mozaička je tehnika s umetnutim zlatnim vrpčama istočnjačkog podrijetla, a do kraja Augustovog doba preuzeta je na Zapadu, u Italiji, osobito u Akvileji.¹²¹

Salonitanski je balzamarij, jedini dalmatinski primjerak od mozaičkog stakla, uvezen iz Italije (Akvileje) u 1. pol. 1. st.

Katalog

Balzamarij izbočenih stijenki

Datacija: 1. pol. 1. st. po. Kr.

Analogije: Isings 1957, 23, forma 7; Calvi 1968, 29-31, grupa B; Goldstein 1979, kat. br. 556-558, T. 31; Harden et al. 1987, 18, kat. br. 17; Lazar 2003, 44-45, forma 8.1.1.

4. Salona; AMS-G-87

Balzamarij izbočenih stijenki, odnosno bikonični balzamarij blago konkavne stijenke, od mozaičkog vrpčastog stakla s neprozirnim tamnomodrim, žutim, zelenim, smeđim i pozlaćenim vrpčama. Na ramenu, na mjestu maksimalnog promjera tijela, te u sredini i rubnom dijelu zaravnjenog dna urezani su horizontalni žljebovi. Cilindričan vrat završava niskim ljevkastim obodom na kojem su, s unutrašnje strane urezana dva pojasa

¹¹⁹ Isings 1957, 23-24, forma 7; Auth 1976, kat. br. 49; Goldstein 1979, 32-33, kat. br. 556-558; Grose 1984, 31-32, sl. 10 i 11; Harden et al. 1987, 18.

¹²⁰ Lierke 2009, 49, 108; Antonaras 2012, 20-21.

¹²¹ Calvi 1968, 31; Oliver 1967, 23, br. 1-12, sl. 14, 15; Oliver 1969, 17; Von Saldern et al. 1974, kat. br. 274; Grose 1989, 261, sl. 154 i 155; De Tommaso 1990, 73, tip 52; Arveiller-Dulong, Nenna 2000, 152, kat. br. 194; Larese 2004, 36; Buora 2004, 21; Facchini 2009, 111.

koncentričnih linija.

Vis. 6 cm, pr. tijela 5,3 cm, pr. vrata 1,4 cm, pr. oboda 2,1 cm.

Objavljeno: Von Saldern 1964, 42, kat. br. 1, sl. 1; Fadić 1998, 79, kat. br. 2; Glassway 2002, 86, br. 3; Buljević 2002b, 393, 1a, kat. br.1, sl. 1; Buljević 2004b, 81, sl. 2. 2; Facchini 2009, 111, sl. 1; Jovanović 2013, kat. br. 23.

4.2.2. Stolno posuđe

Tanjuri

Tanjuri su posuđe za jelo (lat. *vasa escaria*). Salonitanski tanjuri od neprozirno bijelog stakla pripadaju skupini staklenog posuđa kakvo se počelo oblikovati na helenističkom istoku, a koje je najčešće u bojama uglavnom proizvedeno u Italiji Augustova i julijevsko-klaudijevskog doba. Riječ je o linearno urezivanim zdjelama i tanjurima. Čak je i distribucija ovog posuđa ograničena na Italiju, te na civilna i vojna naselja osnovana od Augusta ili njegovih direktnih nasljednika u susjednim zapadnim provincijama.¹²² Analogni i srodni tanjuri i plitke zdjele od koloriranog neprozirnog stakla proizvedeni oblikovanjem pomoću kalupa i urešeni linearnim urezivanjem, koji imaju uzore u keramičkim i metalnim oblicima, ukazuju na ranu proizvodnju salonitanskih tanjura.¹²³

Mnogi su salonitanski oblici od pomoću kalupa oblikovanog koloriranog stakla, prema Auth,¹²⁴ derivat suvremenog terra sigillata posuđa, datira ih u 1. st. (osim koničnih zdjela koje su helenistički oblik), a izvor tog stakla vidi u Italiji.¹²⁵ U skupini idiokromatskog salonitanskog stakla, također italskog podrijetla, izdvojeni su i plitki tanjuri ravnih stjenki koji oblikom imitiraju luksuzniju koloriranu verziju izrađenu pomoću kalupa, nađeni uglavnom u kontekstu sredine i 2. pol. 1. st. Istaknimo primjerak s obodom uglačanim zagrijavanjem.¹²⁶

¹²² Grose 1984, 26.

¹²³ Vessberg 1952, 112-113, kat. br. 1, T. I, 1; Isings 1957, 37, forma 19; 61, forma 46b; Hayes 1975, 16-18, kat. br. 44, sl. 1; Grose 1973-1976, 178, T. 189. 4, 6; Grose 1982, 26, sl. 7; Grose 1989, 244, kat. br. 243-246.

¹²⁴ Napomenimo ovdje da je riječ o materijalu što se čuva u Arheološkom muzeju u Splitu, u Priručnoj zbirci i lokalitetu Salona, što još nije muzeološki obrađen, revidiran, tako da je u ovom trenutku dostupan iz objave.

¹²⁵ Auth 1975, 150 i 151, kat. br. 17.

¹²⁶ Auth 1975, 156 i 157, kat. br. 43, T. 29.

Među dalmatinskim nalazima poznat nam je takav zadarski tanjur od zelenog stakla.¹²⁷ Srodan tanjur od bijelog stakla iz Narone¹²⁸ mogao je biti uvezen iz istog izvora, po svoj prilici iz Italije Augustovog i julijevsko-klaudijevskog doba,¹²⁹ moguće i kasnije.¹³⁰ Obzirom, međutim, da su im analogni jedino zadarski i akvilejski primjerak¹³¹ ostavljamo otvorenom mogućnost proizvodnje ovih tanjura u salonitanskoj radionici.

Katalog

Tanjuri

Datacija: kasno 1. st. pr. Kr. – 1. st. po. Kr.

Analogije: Berger 1960, 24-26, T. 17. 5, T. 3. 34; Petrianni 2003, 67, varijanta 1, sl. 118;

Mandruzzato, Marcante 2005, 33, kat. br. 307; Mandruzzato 2008, 102, kat. br. 271.

5. Salona, kupljeno 1903. god.; AMS-G-1393

Tanjur od neprozirnog bijelog stakla, s tri horizontalna žlijeba s unutrašnje strane, te jednim s vanjske strane, dno je ravno, a kosa stijenka je konveksna s blago zaobljenim obodom; obostrani tragovi poliranja.

Pr. 12,7 cm, pr. dna 10,1 cm, vis. 1,4 cm.

Objavljeno: Bulić 1905, 14; Buljević 2002c, 457-458, kat. br. 1.

6. Salona, kupljeno 1903. god.; AMS-G-1394

Tanjur od neprozirnog bijelog stakla, s tri horizontalna žlijeba s unutrašnje strane, te jednim s vanjske strane, dno je ravno, a kosa stijenka je konveksna s blago zaobljenim obodom; obostrani tragovi poliranja.

Pr. 12,25 cm, pr. dna 10,1 cm, vis. 1,5 cm.

Objavljeno: Bulić 1905, 14; Buljević 2002c, 457-458, kat. br. 2.

¹²⁷ Fadić 2001, 316, forma 14.1.2., T. 37. 361, Arheološki muzej Zadar, inv. br. 702: iz G 56 nekropole „Relja“, 1989. god., datiran je u kraj 1. – 2. st.; iz disertacije navodimo samo neobjavljenu građu.

¹²⁸ Paškvalin 1976, 119, T. XI. 3.

¹²⁹ Grose 1984, 26-27, bilj. 5.

¹³⁰ Mandruzzato, Marcante 2005, 33, kat. br. 307.

¹³¹ Mandruzzato, Marcante 2005, 33, kat. br. 307: drže akvilejski tanjur od prozirno modričasto-zelenkastog stakla sjevernoitalijskim proizvodom 1. st., a kao analogne navode salonitanske.

7. Salona, kupljeno 1903. god.; AMS-G-1395

Ulomak tanjura od neprozirnog bijelog stakla, s tri horizontalna žlijeba s unutrašnje strane, te jednim s vanjske strane, dno je ravno, a kosa stijenka je konveksna s blago zaobljenim obodom; obostrani tragovi poliranja.

Vis. 1,5 cm.

Objavljeno: Bulić 1905, 14; Buljević 2002c, 457-458, kat. br. 3.

Pladanj

Analogni pravokutni pladnjevi nađeni su u Italiji i u zapadnim provincijama, uglavnom Zapadnog Mediterana 1. pol. 1. st.¹³² Riječ je o rijetkim nalazima plitkih pravokutnih ili ovalnih¹³³ pladnjeva s ravnim dnima i kosim stijenkama, od polikromnog ili snažno koloriranog monokromnog stakla iz ranog 1. st.; rjeđi bezbojni primjerci potječu iz kasnog 1. i 2. st.¹³⁴

Tilurijski pladanj od tamnozelenog ili smaragdno zelenog stakla nađen je u sondi Z – sklopu zidova u sjeverozapadnom dijelu logora¹³⁵ i jedini je poznati primjerak iz Dalmacije, uvezen je iz Italije, odnosno sa Zapadnog Mediterana.¹³⁶

Katalog

Pladanj

Datacija: 1. pol. 1. st.

Analogije: Stern, Schlick-Nolte 1994, kat. br. 98; Cool, Price 1995, 32, br. 199, sl. 2. 10; Bonomi 1996, 202, kat. br. 452; Arveiller-Dulong, Nenna 2000, 198, kat. br. 256; Petrianni 2003, 78-79, sl. 175-178, T. X. 3, 5; Larese 2004, 25, T. LIII. kat. br. 452; Mandruzzato, Marcante 2005, 114, kat. br. 340.

8. Tilurij, Sonda Z, 2002. god.; MTK-1349

Ulomak rubnog dijela ili drške pladnja, od prozirnog tamnozelenog stakla, s unutrašnje strane ravan, lomi se pod tupim kutem u rub s ispupčenjima od kojih je sačuvano jedno polukružno, s vanjske strane stijenka oboda je obla, a plitki žlijeb odvaja rubni dio od

¹³² Stern, Schlick-Nolte 1994, 106, kat. br. 98; Larese 2004, 25; Cool, Price 1995, 32, br. 199, sl. 2. 10.

¹³³ Petrianni 2003, 78-79, sl. 175-178, T. X. 3, 5.

¹³⁴ Cool, Price 1995, 32, br. 199.

¹³⁵ Sanader, Tončinić 2014, 80-82.

¹³⁶ Buljević 2014b, 225, kat. br. 68, T. 4.

ostatka oboda, od tijela je sačuvan samo prijelaz što svjedoči o plitkom recipijentu, pladnju.

Deb. stijenke 0,25 – 0,5 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 225, kat. br. 68, T. 4. 68.

Rebraste zdjele

I. Rebraste zdjele od mozaičkog stakla

Rebraste zdjele od mozaičkog i monokromnog stakla, hemisferične ili plitke imaju konveksne stijenke, ravno ili blago konkavno dno, vertikalni (ravan, uspravan) ili blago prema vani izvučen obod. Vanjski dio stijenke urešen je vertikalnim, katkad dijagonalnim rebrima što se pružaju od dna do oboda, katkad samo na dijelu stijenke. Neke imaju horizontalne žlijbove s unutrašnje strane oboda ili, češće tijela, te na dnu, katkad su umjesto žljebova na unutrašnjosti donjeg dijela tijela brušeni pojasevi. Po završetku izradbe su polirane, vanjska strana vatrom, a obod i brušena unutrašnja strana na tokarilici. Izrađuju se od neprozirnog stakla jedne ili više boja, najčešće bijele u kontrastnoj prozirnoj ili poluprozirnoj pozadini, najčešće žutosmeđoj, purpurnoj i modroj. Neprozirni elementi su ili uzdužni kratki štapići što ne tvore neki određeni uzorak, ili poprečni odsječci štapa u obliku spirala ili očiju najbolje vidljivi na unutrašnjosti posude.¹³⁷ Ravno ili blago konkavno dno¹³⁸ ili prstenasta noga¹³⁹ je rimska, praktična tehnička inovacija staklara koji napuštaju karakteristična helenistička konveksna dna.¹⁴⁰ Mijenjaju se i uzorci mozaičkog stakla, helenističke spirale i zvijezde mijenjaju se kompozitnim štapima, u uzdužnim ili poprečnim odsječcima, sastavljenim od različito povezanih štapića, koncentričnih krugova, spirala u tri ili više boja u jednobojnoj ili dvobojnoj pozadini; rimski spiralni motiv je manje fin i dvostruko veći nego kod helenističkih prethodnika.¹⁴¹ Često, kad je uzorak iskrivljen, rekli bismo razliven, tijekom izradbe imaju mramorni izgled.¹⁴²

Dva ulomka rebrastih zdjela su iz Salone (**kat. br. 9, 10**), ostali su ulomci iz Tilurija. Tilurijski su ulomci pod **kat. br. 11, 13, 15, 16** nađeni u sondi A, u sklopu centurija legijske

¹³⁷ Cool, Price 1995, 13-18, 15-16, sl. 2.2. 1-5.

¹³⁸ Grose 1989, 249, obitelj I, kat. br. 285-317.

¹³⁹ Grose 1989, 248-249, obitelj I, kat. br. 250-284.

¹⁴⁰ Grose 1989, 243.

¹⁴¹ Grose 1989, 243, 247-249, sl. 102, 143; 123, 124, 125.

¹⁴² Grose 1989, 249, sl. 123.

kohorte u jugoistočnom kutu logora,¹⁴³ dok su ulomci pod **kat. br. 12, 14, 17-27** nađeni u sondi Z, prostoru nedefinirane namjene u sjeverozapadnom dijelu logora.¹⁴⁴ Ulomci zdjela pod **kat. br. 9, 14-16, 18-20, 24-27** su od neprozirnih elemenata u modroj prozirnoj ili poluprozirnoj podlozi, pod **kat. br. 10-13, 17, 22** su od neprozirnih elemenata u smeđoj, crvenosmeđoj ili žutosmeđoj (jantarnoj) prozirnoj ili poluprozirnoj podlozi, a ulomci pod **kat. br. 21 i 23** su od neprozirnih elemenata u poluprozirnoj purpurnoj podlozi. Splitska zdjela pod **kat. br. 9** ima žlijeb s unutrašnje strane oboda i dva na dnu.

Rrebraste se zdjelice oblikovane pomoću kalupa pojavljuju tijekom kasne Republike, odnosno ranog Augustovog doba kada se proizvode u monokromnoj i polikromnoj varijanti, s tim da su polikromne u uporabi prvenstveno tijekom 1. pol. 1. st. nakon čega im pada popularnost i zamjenjuju ih monokromne rebraste zdjelice.¹⁴⁵ Vjerojatno su proizvođene nalijezanjem pripremljenog diska na kalup postavljen na lončarsko kolo zbog rotiranja, a rebrasti se ukras najvjerojatnije izrađivao ručno pomoću profiliranog instrumenta,¹⁴⁶ a ne otiskivanjem matrice u pripremljeni disk.¹⁴⁷

Takve su se zdjele proizvodile u sirijsko-palestinskim i rimsko-italskim radionicama 2. pol. 1. st. pr. Kr. i u 1. st. po. Kr. Nalazi posuđa od mozaičkog stakla prevladavaju na Zapadu Augustovog i julijevsko-klaudijevskog doba, gdje se, u Rimu i Italiji utemeljuje proizvodnja na poticajnoj helenističkoj tradiciji i vrlo brzo ju nadmašuje produktivnošću, inovacijama, povoljnim cijenama. Drži se da su po inkorporaciji helenističkih kraljevstava u Rimsko Carstvo tijekom 1. st. pr. Kr. istočni staklari migrirali u Rim i Italiju. Po uspostavljanju mira staklo se brzo distribuiralo diljem Carstva, a u tom je značajnu ulogu odigrala i rimska vojska.¹⁴⁸ Italski su primjerci distribuirani prvenstveno za Italiju ili urbana i ruralna civilna naselja i vojne logore što ih je osnovao August ili njegovi izravni nasljednici u susjednim zapadnim provincijama, rijetko za istočni Mediteran.¹⁴⁹ Mozaičko posuđe sredinom 1. st. izlazi iz mode.¹⁵⁰

¹⁴³ Sanader 2003, 63-80; Sanader, Tončinić 2014, 31-80, 66, sl. 16 i 44.

¹⁴⁴ Sanader, Tončinić 2014, 80-82.

¹⁴⁵ Cool, Price 1995, 13-18, 16.

¹⁴⁶ Stern, Schlick-Nolte 1994, 75; Lierke 2009, 54-55, 109-110; Antonaras 2012, 19-22.

¹⁴⁷ Grose 1984, 28, sl. 4; Grose 1989, 246; cfr. Stern, Schlick-Nolte 1994, 75, bilj. 254, 255.

¹⁴⁸ Grose 1984, 25-26, 30-31; Grose 1989, 241-242.

¹⁴⁹ Grose 1984, 26; Grose 1989, 247, 249; Petrianni 1998, 96.

¹⁵⁰ Grose 1974, 49.

Drugi dalmatinski primjerci potječu s nepoznatog lokaliteta,¹⁵¹ iz Narone,¹⁵² Salone,¹⁵³ južne Liburnije,¹⁵⁴ naglasimo, iz vojnog logora u Burnu.¹⁵⁵

Katalog

I. Rebraste zdjele od mozaičkog stakla

Datacija: kraj 1. st. pr. Kr. - 1. pol. 1. st.

Analogije: Isings 1957, 17-21, forma 3; Berger 1960, 9-12, grupa D, T. 1. 16-21, T. 18. 29, 30; Calvi 1968, 65-66, grupa A, T. 10. 1, T. C. 2; Grose 1974, sl. 1. 6 i 7; Goethert-Polaschek 1977, forma 3, T. 28. 9, 14, T. 29. 16; Goldstein 1979, kat. br. 501-516, T. 26, 27; Czurda-Ruth 1979, 26-34; Grose 1982, 24, sl. 4a; Grose 1984, 26-31, sl. 1 i 4; Scatozza Höricht 1986, 30, forma 2b; Grose 1989, 247-249, obitelj I, kat. br. 285-317; Rütli 1991, 40, AR 2; Biaggio Simona 1991, 60-62, 5.1.2.; Stern, Schlick-Nolte 1994, 78-79, kat. br. 93-96; Cool, Price 1995, 13-18, sl. 2.2. 1-5; Bonnet Borel 1997, 17 i 18, AV V 1 - AV V 3, T. 1. 1-3, T. 30. 6, T. 31. 5, 7; Petrianni 1998, 93, 95-96, sl. 1, sl. 4, T. VII; Harter 1999, 33-40, forma A3; Lazar 2003, 37-41, forma 2.1.4; Mandruzzato, Marcante 2005, 26, kat. br. 179, 185, 186; Tremmel 2006, 244-246, T. 2. Ha 44, 45, An 2, T. 7. Ha 44, 45, 48, 49, An 2.

9. Split, Visoka, kupljeno 1890. god.; AMS-G-1111

Ulomci rebraste zdjele od modrog poluprozirnog stakla sa spiralnim ornamentom od bijelog neprozirnog stakla, ravni, dijagonalni obod zaobljena ruba, dijelom sačuvano dvadesetjedno vertikalno rebro, blago konkavno dno, s unutrašnje strane horizontalni žlijeb pod obodom, dvostruki žljebići po rubu i jedan u središtu dna; unutrašnjost i obod polirani na tokarilici, vanjska stijenka polirana vatrom.

Vis. 4,5 cm.

Neobjavljeno.

¹⁵¹ Kirigin 1984, 123, tip I, kat. br. 1, 3, T. IX. 1, 3.

¹⁵² Buljević 2004b, 186, kat. br. 1.

¹⁵³ Auth 1975, 151, br. 18, T. 32.

¹⁵⁴ Fadić 1998, 88, kat. br. 145; Fadić 2001, T. 31. 307.

¹⁵⁵ Jadrić 2011, 363-364, tip 2.b, T. 4. 2-4; Borzić et al. 2014, 153- 156, kat. br. 33, 34, 38, 39, 42, 45, 46.

10. Salona; AMS-G-293

Ulomak rebraste zdjele od prozirnog smeđeg stakla sa spiralnim ornamentom od bijelog neprozirnog stakla, ravni obod zaobljena ruba, dijelom sačuvana tri rebra.

Sač. vis. 5,1 cm.

Objavljeno: Kirigin 1984, 123, tip I, kat. br. 2, T. IX. 2.

11. Tilurij, Sonda A, Blok K 18-19, SJ 11, istraživanja 2001. god.; MTK-617

Ulomak rebraste zdjele od poluprozirnog stakla jantarne boje s uzorkom od poluprozirnog modrog i neprozirno bijelog stakla, sačuvano je dio jednog rebra.

Deb. stijenke 0,5 cm, s rebrom 1 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 1, T. 1. 1.

12. Tilurij, Sonda Z1, Blok 2 južno od poprečnog zida, SJ 11, istraživanja 2003. god.; MTK-1292

Ulomak rebraste zdjele od poluprozirnog staklo crvenosmeđe boje s neprozirno smeđim i bijelim staklenim uzorcima što imitiraju oniks, ravni obod zaobljena ruba dijelom sačuvana četiri rebra.

Deb. stijenke do 0,5 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 11, T. 1. 11.

13. Tilurij, Sonda A, Blok 2, SJ 3, istraživanja 2003. god.; MTK-1293

Ulomak rebraste zdjele od prozirnog staklo jantarnosmeđe boje s neprozirnim svjetlosmeđim i bijelim spiralnim uzorkom, sačuvan dio vertikalnog rebra.

Deb. stijenke 0,27 cm, s rebrom 0,62 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 12, T. 1. 12.

14. Tilurij, Sonda Z, Blok 4 c, SJ 4, istraživanja 2004. god.; MTK-1294

Ulomak vjerojatno rebraste zdjele od prozirnog staklo tamnomodre boje s neprozirnim bijelim staklenim uzorcima, sačuvan dio vertikalnog rebra; loše sačuvan, rastaljen ulomak.

Deb. stijenke do 1,2 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 13, T. 1. 13.

15. Tilurij, Sonda A, Blok SZK K 20-21, SJ 1, istraživanja 2005. god.; MTK-1295

Ulomak rebraste zdjele od neprozirnog modrog i bijelog staklo, spiralni uzorak, sačuvan

dio dva vertikalna rebra.

Deb. stijenke do 0,63 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 14, T. 1. 14.

16. Tilurij, Sonda A, Blok SZK K 15-16, SJ 54, istraživanja 2005. god.; MTK-1296

Ulomak rebraste zdjele od neprozirnog modrog i bijelog staklo, sačuvan dio vertikalnog rebra.

Deb. stijenke 0,3 cm, s rebrom 0,6 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 15, T. 1. 15.

17. Tilurij, GAR 07, PN 14, Sonda Z, SJ 5, T. 07/51, istraživanja 2007. god.

Ulomak rebraste zdjele ravnog oboda glatkog ruba, s ulomcima dva vertikalna rebra, od prozirnog stakla jantarne boje s spiralnim uzorcima od neprozirnog bijelog i smeđeg stakla.

Deb. stijenke 0,37 cm, s rebrom 0,7 cm.

Neobjavljeno.

18. Tilurij, GAR 08, PN 213, Sonda Z, SJ 65, T. 08/4, istraživanja 2008. god.

Ulomak rebraste zdjele s ulomkom vertikalnog rebra, od poluprozirnog modrog stakla s spiralnim uzorcima od neprozirnog modrog i bijelog stakla.

Deb. stijenke 0,3 cm, s rebrom 0,65 cm.

Neobjavljeno.

19. Tilurij, GAR 10, PN 29, Sonda Z, SJ 30, T. 10/8, istraživanja 2008. god.

Ulomak rebraste zdjele s ulomkom vertikalnog rebra, od prozirnog modrog stakla s spiralnim uzorcima od poluprozirnog modrog i neprozirno bijelog stakla.

Mjere: deb. stijenke 0,3 cm, s rebrom 0,75 cm.

Neobjavljeno.

20. Tilurij, GAR 10, PN 76, Sonda Z, SJ 76, T. 10/10, istraživanja 2010. god.

Ulomak rebraste zdjele s ulomkom vertikalnog rebra, od poluprozirnog modrog stakla s spiralnim? uzorkom od neprozirnog modrog i bijelog stakla.

Deb. stijenke 0,32 cm, s rebrom 0,53 cm.

Neobjavljeno.

21. Tilurij, GAR 10, PN 1, Sonda Z, SJ BSK, T. 10/10, istraživanja 2010. god.

Ulomak ravnog oboda rebraste zdjele s ulomkom vertikalnog rebra, od poluprozirnog purpurnog stakla s spiralnim uzorkom od poluprozirnog i neprozirnog modrog i neprozirno bijelog stakla.

Deb. stijenke 0,5 cm, s rebrom 1 cm.

Neobjavljeno.

22. Tilurij, GAR 10, PN 54, Sonda Z, SJ 71, T. 10/8, istraživanja 2010. god.

Ulomak ravnog oboda glatkog ruba rebraste zdjele s ulomkom vertikalnog rebra, od prozirnog stakla jantarne boje s spiralnim uzorcima od neprozirnog stakla jantarne boje i bijelog stakla.

Deb. stijenke 0,4 cm, s rebrom 0,83 cm.

Neobjavljeno.

23. Tilurij, GAR 09, PN 194, Sonda Z, SJ 30, T. 09/6, istraživanja 2009. god.

Ulomak donjeg dijela rebraste zdjele s ulomcima tri vertikalna rebra, od prozirnog stakla purpurne boje s spiralnim uzorcima od neprozirnog purpurnog i bijelog stakla.

Deb. stijenke 0,29 cm, s rebrom 0,57 cm.

Neobjavljeno.

24. Tilurij, GAR 09, PN 143, Sonda Z, SJ 30, T. 09/6, istraživanja 2009. god.

Ulomak ravnog oboda zaobljenog ruba rebraste zdjele s ulomkom vertikalnog rebra, od prozirnog modrog stakla s spiralnim uzorkom od neprozirnog modrog i bijelog stakla.

Deb. stijenke 0,33 cm, s rebrom 0,8 cm.

Neobjavljeno.

25. Tilurij, GAR 09, PN 150, Sonda Z, SJ 30, T. 09/6, istraživanja 2009. god.

Ulomak donjeg dijela rebraste zdjele s ulomcima tri vertikalna rebra, od prozirnog modrog stakla s spiralnim uzorkom od neprozirnog modrog i bijelog stakla.

Deb. stijenke 0,27 cm, s rebrom 0,6 cm.

Neobjavljeno.

26. Tilurij, GAR 09, PN 21, Sonda Z, SJ 30, T. 09/6, istraživanja 2009. god.

Ulomak rebra dijela rebraste zdjele od modrog stakla s uzorkom od neprozirnog bijelog stakla, u lošem stanju.

Deb. stijenke 0,26 cm, s rebrom 0,68 cm.

Neobjavljeno.

27. Tilurij, GAR 09, 494, Sonda Z, SJ 5, T. 09/21, istraživanja 2009. god.

Ulomak rebra rebraste zdjele, od polurozirnog modrog stakla s uzorkom od neprozirnog modrog i bijelog stakla.

Deb. stijenke 0,4 cm, s rebrom 0,7 cm.

Neobjavljeno.

II. Monokromne rebraste zdjele

Rebraste zdjele, kako od mozaičkog, tako i od monokromnog koloriranog ili prirodno nijansiranog stakla, hemisferične ili plitke, raznih veličina (dubina, promjera), imaju konveksne stijenke, ravno ili blago konkavno dno, vertikalni (ravan, uspravan) ili blago prema vani izvučen obod. Vanjski dio stijenke urešen je vertikalnim, katkad dijagonalnim rebrima što se pružaju od dna do oboda, katkad samo na dijelu stijenke. Neke imaju horizontalne žljebove s unutrašnje strane oboda ili, češće tijela, te na dnu, katkad su umjesto žljebova na unutrašnjosti donjeg dijela tijela brušeni pojasevi. Po završetku izradbe su polirane, vanjska strana vatrom, a obod i brušena unutrašnja strana na tokarilici. Poznati su primjerci od prirodno nijansiranog i koloriranog stakla, rijetko od bezbojnog. Kolorirani su primjerci od prozirnog ili poluprozirnog modrog, žutosmeđeg ili stakla jantarne boje, bordo ili purpurnog, žutozelenog i svjetlozelenog stakla, te rijetko od neprozirnog bijelog ili modrog stakla.¹⁵⁶

Salonitanske i tilurijske zdjele su sačuvane u ulomcima; iz Salone je samo jedan ulomak (**kat. br. 28**), ostali su iz Tilurija i uglavnom jako fragmentirani pa ne znamo o kojem je broju zdjela na lokalitetu riječ. Kolorirani su ulomci **pod kat. br. 30, 31, 45-49, 112-115** od prozirnog tamnomodrog, ulomci **pod kat. br. 34, 116 i 117** od stakla jantarne boje, a ulomci **pod kat. br. 50 i 111** od neprozirno bijelog stakla. Tilurijski su ulomci **pod kat. br. 33, 35, 37, 42-45, 47, 49, 50, 52, 54-58, 61-68, 70-72, 74-84, 86-95** nađeni u sondi A, u sklopu centurija

¹⁵⁶ Grose 1989, 245-246; Cool, Price 1995, 13-19, 15-16, sl. 2.2. 7-25, sl. 2.3-7.

legijske kohorte u jugoistočnom kutu logora,¹⁵⁷ ulomci pod **kat. br. 30, 31, 39 i 40** u sondi T, odnosno u cisterni,¹⁵⁸ ulomci pod **kat. br. 32 i 41** su nađeni u istraživanjima trase vodovoda,¹⁵⁹ ulomci pod **kat. br. 46, 51, 53, 69, 73, 96-105, 110-117** u sondi Z, prostoru nedefinirane namjene u sjeverozapadnom dijelu logora,¹⁶⁰ te ulomak pod **kat. br. 48** u sondi KJZ, na lokalitetu Grebi, u geološkim slojevima jugozapadnog dijela logora.¹⁶¹

Rebraste se zdjele oblikovane pomoću kalupa pojavljuju tijekom kasne Republike, odnosno ranog Augustovog doba kada se proizvode u monokromnoj i polikromnoj varijanti, s tim da su polikromne u uporabi prvenstveno tijekom 1. pol. 1. st. nakon čega im pada popularnost, kao ubrzo potom, nakon sredine 1. st., i koloriranim monokromnim zdjelama. Kasnije su, u 2. pol. 1. st. u uporabi samo rebraste zdjelice, osobito duboke, ali i plitke od prirodno nijansiranog stakla, koje su se pojavile u Augustovo doba, a vjerojatno su se prestale proizvoditi tijekom flavijevskog doba.¹⁶² Vjerojatno su proizvođene nalijeganjem pripremljenog diska na kalup postavljen na lončarsko kolo zbog rotiranja, a rebrasti se ukras vjerojatno izrađivao ručno pomoću profiliranog instrumenta,¹⁶³ ili se otiskivao matricom u pripremljeni disk prije stavljanja na kalup.¹⁶⁴ Rimske su se monokromne rebraste zdjele, od kojih su rane kolorirane, po svoj prilici razvile iz sirijsko-palestinskih monokromnih prirodno nijansiranih rebrastih zdjela ranog 1. st. pr. Kr.¹⁶⁵ Proizvođene su i na sirijsko-palestinskom području i u Italiji, a u Italiji i dugdje na zapadu osobito nakon sredine 1. st.¹⁶⁶ Pretpostavka o dalmatinskoj, salonitanskoj proizvodnji prirodno nijansiranih primjeraka je donesena na temelju premalog broja primjeraka, a ne osnažuje ju niti količina novih nalaza.¹⁶⁷ Rebraste su zdjelice u Tilurij vjerojatno uvezene iz Italije, ali moguće i iz sirijsko-palestinskog područja.¹⁶⁸

¹⁵⁷ Sanader, 63-80; Sanader, Tončinić 2014, 31-80, 66, sl. 16 i 44.

¹⁵⁸ Sanader 2003, 40-54.

¹⁵⁹ Sanader 2003, 60-62.

¹⁶⁰ Sanader, Tončinić 2014, 80-82.

¹⁶¹ Sanader, Tončinić 2014, 82, 85.

¹⁶² Grose 1989, 244-247; Cool, Price 1995, 16.

¹⁶³ Lierke 2009, 54-55, 109-110; Antonaras 2012, 19-22.

¹⁶⁴ Grose 1984, 28, sl. 4; Grose 1989, 246.

¹⁶⁵ Grose 1989, 245.

¹⁶⁶ Grose 1989, 246-247; Larese 2004, 16.

¹⁶⁷ Kirigin 1984, 123, tip I.

¹⁶⁸ Grose 1989, 246-247.

U Dalmaciji takve zdjelice potječu još iz Budve,¹⁶⁹ Salone,¹⁷⁰ Čitluka,¹⁷¹ nepoznatog nalazišta,¹⁷² Narone,¹⁷³ Liburnije,¹⁷⁴ te, naglasimo, iz vojnog logora u Burnu nađene u sloju datiranom u tiberijevsko-klaudijevsko doba.¹⁷⁵

Katalog

II. Monokromne rebraste zdjele

Datacija: kraj 1. st. pr. Kr. – 1. st. po. Kr.

Analogije: Isings 1957, 17-21, forma 3; Berger 1960, 18-19, T. 2. 23-29, T. 18. 31-35; Calvi 1968, 65-66, grupa A, T. 9. 4, T. C. 2; Weinberg 1973, 37-39, sl. 1-4, kat. br. 18-61; Welker 1974, 18-24, T. I, II; Hayes 1975, 16-17, kat. br. 46-54, sl. 1. 46, 47, sl. 2. 49-53, T. 3. 46, T. 4. 41-52; Goethert-Polaschek 1977, 16-21, forma 3, T. 28. 10 i 11, T. 29. 15, 17, 18; Goldstein 1979, 153-156, kat. br. 327-332, T. 20, 40; Czurda-Ruth 1979, 26-34; Isings 1980, 281; 287, sl. 3, 1/62. d, kat. br. 16-20; 300, sl. 10. 9-15, sl. 11. 1-6, 1/67, kat. br. 113-198; 338, sl. 41, 1/116, kat. br. 1; 339, sl. 41, 1/121, kat. br. 1, sl. 41, 1/131, kat. br. 2, sl. 42, 1/134, kat. br. 1; Grose 1982, 26, sl. 8; Grose 1984, 26-31, sl. 1, 4; Welker 1985, 13-14, T. I. 2-8, T. II. 9-11; Scatozza Hörich 1986, 25-31, forma 2, T. XI, XII, XXIV; Grose 1989, 244-247, obitelj I, kat. br. 228-242; Rütli 1991, 40, AR 2; Biaggio Simona 1991, 60-62, 5.1.2.; Roffia 1993, 62-63, kat. br. 32-36; Stern, Schlick-Nolte 1994, 72-79, 74-75, kat. br. 89-92; Cool, Price 1995, 13-19, sl. 2.2. 7-25, sl. 2.3-7; Bonnet Borel 1997, 17-18, AV V 1 - AV V 3, T. 1. 1-3, T. 31. 10, 11; Harter 1999, 33-40, forma A3; Lazar 2003, 37-41, forma 2.1.4; Larese 2004, 15-16; Mandruzzato, Marcante 2005, 26, kat. br. 180-184, 187-190.

28. Salona, kupljeno 1897. god.; AMS-G-1294

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog modričastog stakla, ravni, vertikalni obod zaobljena ruba, sačuvani su dijelovi dva vertikalna rebra.

¹⁶⁹ Marković 2012, 200-201, T. 101. 19, T. 103. 10.

¹⁷⁰ Auth 1975, 151-152, T. 28. 24-26, T. 32. 25, 26.

¹⁷¹ Topić 2010, kat. br. 4; Fadić, Babić 2011, 43-46, kat. br. 33.

¹⁷² Kirigin 1984, 123, T. IX. 4, 5.

¹⁷³ Buljević 2004b, 186, kat. br. 2-5.

¹⁷⁴ Ljubić 1889, 154; Gluščević 1986, 264, 266, forma 9, T. 4. 6-8, T. 5. 1-5; Ravagnan 1994, 177, kat. br. 344, 345, 347; Fadić 2001, 288-291, forma 12.2.2. i 12.2.3., T. 31. 305, 306.

¹⁷⁵ Gluščević 1986, 264, bilj. 84; Jadrić 2011, 362-3 65, tip 1.a, b, tip 2.a, b, T. 1-4. 1.

Sač. vis. 4,4 cm.

Objavljeno: Kirigin 1984, 123, tip I, kat. br. 8, T. IX. 8.

29. Tilurij, kupljeno 1901. god.; AMS-G-1357

Ulomak rebraste zdjele od modričastog stakla, ravni, vertikalni obod zaobljena ruba, sačuvani su dijelovi pet vertikalnih rebara.

Sač. vis. 6,5 cm.

Objavljeno: Kirigin 1984, 123, tip I, kat. br. 7, T. IX. 7.

30. Tilurij, Sonda T, Blok A9, SJ 1, istraživanja 1999. god.; MTK-631

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog tamnomodrog stakla, s dijelom sačuvana tri na desno ukošena rebra, ravni obod, s unutrašnje strane je horizontalni žlijeb ispod oboda. Deb. stijenke 0,3 – 0,5 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 15, T. 2. 7.

31. Tilurij, Sonda T, Blok A9, SJ 1, istraživanja 1999. god.; MTK-632

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog tamnomodrog stakla, s dijelom sačuvana dva vertikalna rebra, ravni obod, s unutrašnje strane je horizontalni žlijeb ispod oboda. Deb. stijenke 0,25 – 0,4 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 16, T. 3. 1.

32. Tilurij, Dionica I, Blok 84-87, istraživanja 1999. god.; MTK-633

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog modričastog stakla, s dijelom sačuvana tri vertikalna rebra, ravni obod, s unutrašnje strane je horizontalni žlijeb ispod oboda. Deb. stijenke 0,3 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 17, T. 3. 2.

33. Tilurij, Sonda A, Blok 1, istraživanja 1998. god.; MTK-634

Ulomak rebraste zdjelice od gotovo bezbojnog stakla, s dijelom sačuvana dva vertikalna rebra, ravni obod, s unutrašnje strane je horizontalni žljebić ispod oboda. Deb. stijenke 0,2 – 0,3 cm, s rebrom 0,6 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 18, T. 3. 3.

34. Tilurij, istraživanja 1998. god.; MTK-635
Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog stakla jantarne boje, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom.
Deb. stijenke 0,25 cm, s rebrom 0,6 cm.
Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 19, T. 3. 4.
35. Tilurij, Sonda A, istraživanja 2000. god.; MTK-636
Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog modričastog stakla, s dijelom sačuvana četiri rebra, ravni obod.
Deb. stijenke 0,3 cm, s rebrom 0,5 cm.
Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 20, T. 3. 5.
36. Tilurij, Sonda C, istraživanja 1998. god.; MTK-637
Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog modričastog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom.
Deb. stijenke 0,1 cm, s rebrom 0,8cm.
Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 21, T. 3. 6.
37. Tilurij, Sonda A, Blok 4, istraživanja 1998. god.; MTK-638
Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog modričastog stakla, s dijelom sačuvana dva vertikalna rebra.
Deb. stijenke 0,4 cm, s rebrom 0,6 cm.
Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 22, T. 3. 7.
38. Tilurij, istraživanja 1999. god.; MTK-639
Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog modričastog stakla, s dijelom sačuvana tri vertikalna rebra, ravni obod.
Deb. stijenke 0,2 – 0,3 cm, s rebrom 0,6 cm.
Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 23, T. 4. 1.
39. Tilurij, Sonda T, Blok A 9, SJ 1, istraživanja 1999. god.; MTK-640
Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog modričastog stakla s žućkastim odsjajem na obodu, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom, ravni obod.
Deb. stijenke 0,2 – 0,4 cm, s rebrom 0,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 24, T. 4. 2.

40. Tilurij, Sonda T, Blok A 9, SJ 1, istraživanja 1999. god.; MTK-641

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog modričastog stakla s žućkastim odsjajem na obodu s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom, ravni obod.

Deb. stijenke 0,1 – 0,4 cm, s rebrom 0,9 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 25, T. 4. 3.

41. Tilurij, Dionica I, Blok 84-78, istraživanja 1999. god.; MTK-642

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog modričastog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom.

Deb. stijenke 0,16 – 0,3 cm, s rebrom 0,6 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 26, T. 4. 4.

42. Tilurij, Sonda A, SJ 10, istraživanja 2001. god.; MTK-643

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog modričastog stakla s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom, ravni obod, naglašeno rame.

Deb. stijenke 0,3 – 0,5 cm, s rebrom 1 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 27, T. 4. 5.

43. Tilurij, Sonda A, istraživanja 1998. god.; MTK-644

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog modričastog stakla, s dijelom sačuvana dva vertikalna rebra, ravni obod.

Deb. stijenke 0,3 – 0,4 cm, s rebrom 0,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 28, T. 4. 6.

44. Tilurij, Sonda A, Blok 1, istraživanja 1998. god.; MTK-645

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog modričastog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom.

Deb. stijenke 0,3 cm, s rebrom 0,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 29, T. 4. 7.

45. Tilurij, Sonda A, Blok 2, SJ 41, istraživanja 2003. god.; MTK-1297

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog tamnomodrog stakla, s dijelom sačuvana dva

vertikalna rebra.

Deb. stijenke 0,3 cm, s rebrom 0,5 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 16, T. I. 16.

46. Tilurij, Sonda Z, Blok 3, SJ 5, istraživanja 2004. god.; MTK-1298

Ulomak donjeg dijela rebraste zdjelice od prozirnog tamnomodrog stakla, s dijelom sačuvanih pet vertikalnih rebara.

Deb. stijenke 0,15 cm, s rebrom 0,3 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 17, T. I. 17.

47. Tilurij, Sonda A, Blok SZK K 17-21, SJ 45, istraživanja 2005. god.; MTK-1299

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog tamnomodrog stakla, s dijelom sačuvana tri vertikalna rebra.

Deb. stijenke 0,16 cm, s rebrom 0,52 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 18, T. 2. 18.

48. Tilurij, Sonda KJZ, Blok 3, istraživanja 2004. god.; MTK-1300

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog tamnomodrog stakla, s dijelom sačuvana četiri vertikalna rebra.

Deb. stijenke 0,32 cm, s rebrom 0,4 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 19, T. 2. 19.

49. Tilurij, Sonda A, istraživanja 2005. god.; MTK-1301

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog tamnomodrog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom.

Deb. stijenke 0,23 cm, s rebrom 0,5 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 20, T. 2. 20

50. Tilurij, Sonda A, Blok SZK K 17-19, SJ 54, istraživanja 2005. god.; MTK-1302

Ulomak platke rebraste zdjelice od neprozirno bijelog stakla, s dijelom sačuvana tri i u cijelosti sačuvana dva vertikalna rebra.

Deb. stijenke 0,2 cm, s rebrom 0,52 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 21, T. 2. 21.

51. Tilurij, Sonda Z, Blok 2, istraživanja 2003. god.; MTK-1303
Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom, ravni obod.
Deb. stijenke 0,15 – 0,5 cm, s rebrom 0,7 cm.
Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 22, T. 2. 22.
52. Tilurij, Sonda A, Blok 2, istraživanja 2003. god.; MTK-1304
Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom, ravni obod.
Deb. stijenke 0,15 – 0,4 cm, s rebrom 0,5 cm.
Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 23, T. 2. 23.
53. Tilurij, Sonda Z, Blok 4, SJ 5, istraživanja 2004. god.; MTK-1305
Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvanih jedanaest vertikalnih rebara.
Deb. stijenke 0,16 cm, s rebrom 0,35 cm.
Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 24, T. 2. 24.
54. Tilurij, Sonda A, Blok 1, SJ 22, istraživanja 2003. god.; MTK-1306
Ulomak dna rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvana dva rebra.
Deb. stijenke 0,23 – 0,3 cm, s rebrom 0,35 cm.
Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 25, T. 2. 25.
55. Tilurij, Sonda A, Blok 1, SJ 46, istraživanja 2003. god.; MTK-1307
Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvana dva vertikalna rebra.
Deb. stijenke 0,35 cm, s rebrom 0,6 cm.
Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 26, T. 2. 26.
56. Tilurij, Sonda A, SJ 22, istraživanja 2002. god.; MTK-1308
Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom.
Deb. stijenke 0,25 cm, s rebrom 0,54 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 27, T. 2. 27.

57. Tilurij, Sonda A, Blok CJ, istraživanja 2002. god.; MTK-1309

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvana tri vertikalna rebra.

Deb. stijenke 0,23 cm, s rebrom 0,6 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 28, T. 2. 28.

58. Tilurij, Sonda A, Blok VI, SJ 1, istraživanja 2006. god.; MTK-1310

Ulomak plitke rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvani jednim i u cijelosti sačuvana četiri ukošena rebra.

Deb. stijenke 0, 3 – 0,35 cm, s rebrom 0,5 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 29, T. 2. 29.

59. Tilurij, istraživanja 2004. god.; MTK-1311

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvana dva vertikalna rebra, zaobljeno rame.

Deb. stijenke 0,25 – 0,47 cm, s rebrom 0,64 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 30, T. 2. 30.

60. Tilurij, istraživanja 2003. god.; MTK-1312

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, ravan obod glatkog ruba, vidljivo je ispupčenje na prijelazu u tijelo.

Deb. stijenke 0,23 – 0,35 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 31, T. 2. 31.

61. Tilurij, Sonda A, Blok 4, SJ 54, istraživanja 2005. god.; MTK-1313

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvana dva vertikalna rebra, ravan obod glatkog ruba.

Deb. stijenke 0,34 cm, s rebrom 0,6 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 32, T. 2. 32.

62. Tilurij, Sonda A, Blok K 2-3, SJ 60, istraživanja 2005. god.; MTK-1314

Ulomak donjeg dijela rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom

sačuvana tri vertikalna rebra.

Deb. stijenke 0,25 cm, s rebrom 0,42 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 33, T. 2. 33.

63. Tilurij, Sonda A, Blok K 3-4, SJ 60, istraživanja 2005. god.; MTK-1315

Ulomci rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvanih sedam vertikalnih rebara, ravni obod.

Deb. stijenke 0,16 cm, s rebrom 0,67 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 34, T. 3. 34.

64. Tilurij, Sonda A, Blok SZK K 13-16, SJ 54, istraživanja 2005. god.; MTK-1316

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom.

Deb. stijenke 0,1 cm, s rebrom 0,64 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 35, T. 3. 35.

65. Tilurij, Sonda A, Blok K 1-2, SJ 60, istraživanja 2005. god.; MTK-1317

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom.

Deb. stijenke 0,17 cm, s rebrom 0,53 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 36, T. 3. 36.

66. Tilurij, Sonda A, Blok K 5-6, istraživanja 2005. god.; MTK-1318

Ulomak gornjeg dijela rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvana tri vertikalnim rebrom, ravan obod glatkog ruba s žlijebom na unutrašnjoj strani.

Deb. stijenke 0,4 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 37, T. 3. 37.

67. Tilurij, Sonda A, Blok 4, SJ 45, istraživanja 2005. god.; MTK-1319

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvana četiri vertikalna rebra.

Deb. stijenke 0,4 cm, s rebrom 0,7 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 38, T. 3. 38.

68. Tilurij, Sonda A, Blok 4, SJ 45, istraživanja 2005. god.; MTK-1320
Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom.
Deb. stijenke 0,23 cm, s rebrom 0,6 cm.
Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 39, T. 3. 39.
69. Tilurij, Sonda Z1, Blok 4, SJ 5, istraživanja 2004. god.; MTK-1321
Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvana dva vertikalna rebra.
Deb. stijenke 0,2 cm, s rebrom 0,42 cm.
Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 40, T. 3. 40.
70. Tilurij, Sonda A, Blok K 24-25, SJ 12, istraživanja 2004. god.; MTK-1322
Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom.
Deb. stijenke 0,32 cm, s rebrom 0,57 cm.
Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 41, T. 3. 41.
71. Tilurij, Sonda A, Blok SZK K 18-20, SJ 1, istraživanja 2006. god.; MTK-1323
Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom.
Deb. stijenke 0,27 cm, s rebrom 0,6 cm.
Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 42, T. 3. 42.
72. Tilurij, Sonda A, Blok VII, SJ 1, istraživanja 2006. god.; MTK-1324
Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom, ravni obod.
Deb. stijenke 0,3 cm, s rebrom 0,9 cm.
Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 43, T. 3. 43.
73. Tilurij, Sonda Z, istraživanja 2002. god.; MTK-1325
Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvana vertikalnim dva vertikalna rebra pod ravnim obodom.
Deb. stijenke 0,25 cm, s rebrom 0,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 44, T. 3. 44.

74. Tilurij, Sonda A, istraživanja 2002. god.; MTK-1326

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom.

Deb. stijenke 0,2 cm, s rebrom 0,84 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 45, T. 3. 45.

75. Tilurij, Sonda A, Blok 5, SJ 1-2, istraživanja 2002. god.; MTK-1327

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, ravni obod.

Deb. stijenke 0,27 – 0,38 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 46, T. 3. 46.

76. Tilurij, Sonda A, Blok 6, SJ 1-2, istraživanja 2002. god.; MTK-1328

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom.

Deb. stijenke 0,12 cm, s rebrom 0,56 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 47, T. 3. 47.

77. Tilurij, Sonda A, Blok SZK K 17-18, istraživanja 2005. god.; MTK-1329

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom.pod ravnim obodom.

Deb. stijenke 0,15 – 0, 25 cm, s rebrom 0,64 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 48, T. 3. 48.

78. Tilurij, Sonda A, Blok SZK K 10-17, SJ 54, istraživanja 2005. god.; MTK-1330

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvana dva vertikalna rebra.

Deb. stijenke 0,2 cm, s rebrom 0,5 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 49, T. 4. 49.

79. Tilurij, Sonda A, istraživanja 2005. god.; MTK-1331

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvana četiri vertikalna rebra.

Deb. stijenke 0,17 cm, s rebrom 0,35 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 50, T. 4. 50.

80. Tilurij, Sonda A, istraživanja 2005. god.; MTK-1332

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom.

Deb. stijenke 0,18 cm, s rebrom 0,37 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 51, T. 4. 51.

81. Tilurij, Sonda A, istraživanja 2005. god.; MTK-1333

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom.

Deb. stijenke 0,25 cm, s rebrom 0,36 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 52, T. 4. 52.

82. Tilurij, Sonda A, SJ 1, istraživanja 2005. god.; MTK-1334

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom.

Deb. stijenke 0,3 cm, s rebrom 0,7 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 53, T. 4. 53.

83. Tilurij, Sonda A, Blok K 1-2, Sj 51, istraživanja 2005. god.; MTK-1335

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom.

Deb. stijenke 0,25 cm, s rebrom 0,52 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 54, T. 4. 54.

84. Tilurij, Sonda A, Blok III, istraživanja 2005. god.; MTK-1336

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom pod ravnim obodom.

Deb. stijenke 0,2 – 0,38 cm, s rebrom 0,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 55, T. 4. 55.

85. Tilurij, istraživanja 2005. god.; MTK-1337
Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom pod ravnim obodom.
Deb. stijenke 0,25 – 0,3 cm, s rebrom 0,67 cm.
Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 56, T. 4. 56.
86. Tilurij, Sonda A, Blok K1, SJ 67, istraživanja 2005. god.; MTK-1338
Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom.
Deb. stijenke s rebrom 0,72 cm.
Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 57, T. 4. 57.
87. Tilurij, Sonda A, Blok SZK K 7-8, SJ 1, istraživanja 2005. god.; MTK-1339
Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom.
Deb. stijenke s rebrom 0,65 cm.
Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 58, T. 4. 58.
88. Tilurij, Sonda A, Blok K1, SJ 67, istraživanja 2005. god.; MTK-1340
Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom pod ravnim obodom.
Deb. stijenke 0,28 – 0,32 cm, s rebrom 0,7 cm.
Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 59, T. 4. 59.
89. Tilurij, Sonda A, Blok SZK K 12-13, SJ 1, istraživanja 2005. god.; MTK-1341
Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvana dva vertikalna rebra.
Deb. stijenke 0,3 cm, s rebrom 0,55 cm.
Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 60, T. 4. 60.
90. Tilurij, Sonda A, Blok K 11-12, SJ 1, istraživanja 2005. god.; MTK-1342
Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvana tri vertikalna rebra.
Deb. stijenke 0,24, s rebrom 0,3 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 61, T. 4. 61.

91. Tilurij, Sonda A, Blok K 1, SJ 67, istraživanja 2005. god.; MTK-1343

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, ravni obod.

Deb. stijenke 0,3 – 0,5 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 62, T. 4. 62.

92. Tilurij, Sonda A, Blok 4, SJ 45, istraživanja 2005. god.; MTK-1344

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvana dva vertikalna rebra pod ravnim obodom.

Deb. stijenke 0,3 cm, s rebrom 0,97 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 63, T. 4. 63.

93. Tilurij, Sonda A, Blok 4, SJ 54, istraživanja 2005. god.; MTK-1345

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvana dva vertikalna rebra.

Deb. stijenke 0,2 cm, s rebrom 0,57 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 64, T. 4. 64.

94. Tilurij, Sonda A, Blok V, SJ 1, istraživanja 2005. god.; MTK-1346

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvana dva vertikalna rebra.

Deb. stijenke 0,36 cm, s rebrom 0,5 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 65, T. 4. 65.

95. Tilurij, Sonda A, Blok V, SJ 1, istraživanja 2005. god.; MTK-1347

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom.

Deb. stijenke 0,2 cm, s rebrom 0,65 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 66, T. 4. 66.

96. Tilurij, GAR 08, 3354, sonda Z, SJ 1, T. 08/8, istraživanja 2008. god.

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom.

Deb. stijenke 0,37 cm, s rebrom 1 cm.

Neobjavljeno.

97. Tilurij, GAR 08, 1672, sonda Z, SJ čišćenje, T. 08/8, istraživanja 2008. god.

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom.

Deb. stijenke 0,35 cm, s rebrom 0,65 cm.

Neobjavljeno.

98. Tilurij, GAR 07, 104, Sonda Z, SJ čišćenje, T. 07/53, istraživanja 2007. god.

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom.

Deb. stijenke 0,3 cm, s rebrom 0,67 cm.

Neobjavljeno.

99. Tilurij, GAR 08, PN 222, Sonda Z, SJ 5, T. 08/5, istraživanja 2008. god.

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvana dva vertikalna rebra, ravni obod..

Deb. stijenke 0,34 cm, s rebrom 0,75 cm.

Neobjavljeno.

100. Tilurij, GAR 07, 1546, Sonda Z, SJ 5, T. 07/54, istraživanja 2007. god.

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvana tri vertikalna rebra.

Deb. stijenke 0,15 cm, s rebrom 0,4 cm.

Neobjavljeno.

101. Tilurij, GAR 07, 1640, Sonda Z, SJ 5, T. 07/54, istraživanja 2007. god.

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom.

Deb. stijenke 0,2 cm, s rebrom 0,6 cm.

Neobjavljeno.

102. Tilurij, GAR 10, 2129, Sonda Z, SJ 76, T. 10/10, istraživanja 2010. god.
Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvana tri vertikalna rebra.
Deb. stijenke 0,2 cm, s rebrom 0,4 cm.
Neobjavljeno.
103. Tilurij, GAR 10, 2130, Sonda Z, SJ 76, T. 10/10, istraživanja 2010. god.
Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom; vjerojatno iste zdjele kojoj pripada i prethodno katalogizirani ulomak.
Deb. stijenke 0,2 cm, s rebrom 0,26 cm.
Neobjavljeno.
104. Tilurij, GAR 09, 495, Sonda Z, SJ 29, T. 09/21, istraživanja 2009. god.
Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog zelenkastog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom.
Deb. stijenke 0,27 cm, s rebrom 0,6 cm.
Neobjavljeno.
105. Tilurij, GAR 09, 5917, Sonda Z, SJ 30/48, T. 09/20, istraživanja 2009. god.
Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog modričastog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom.
Deb. stijenke 0,3 cm, s rebrom 0,55 cm.
Neobjavljeno.
106. Tilurij, GAR 10, PN 22, Sonda D, SJ 1, T. 10/11, istraživanja 2010. god.
Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog modričastog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom, ravni obod.
Deb. stijenke 0,38 cm, s rebrom 0,5 cm.
Neobjavljeno.
107. Tilurij, GAR 10, 1196, Sonda D, SJ 1, T. 10/11, istraživanja 2010. god.
Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog modričastog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom, ravni obod.

Deb. stijenke 0,37 cm, s rebrom 0,64 cm.

Neobjavljeno.

108. Tilurij, GAR 10, 1077, Sonda D, SJ 1, T. 10/12, istraživanja 2010. god.

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog modričastog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom, ravni obod.

Deb. stijenke 0,37 cm, s rebrom 0,7 cm.

Neobjavljeno.

109. Tilurij, GAR 10, 1152, Sonda D, SJ 1, T. 10/12, istraživanja 2010. god.

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog modričastog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom, ravni obod.

Opis: ulomak zdjele s ulomkom rebra.

Deb. stijenke 0,37 cm, s rebrom 1,03 cm.

Neobjavljeno.

110. Tilurij, GAR 10, PN 47, Sonda Z, SJ 71, T. 10/8, istraživanja 2010. god.

Ulomak plitke rebraste zdjelice od prozirnog modričastog stakla, s dijelom sačuvana dva rebra pod ravnim obodom odijeljenim brušenim pojasom, na unutrašnjoj strani pojas plitkih žljebova.

Deb. stijenke 0,27 cm, s rebrom 0,8 cm.

Neobjavljeno.

111. Tilurij, GAR 07, PN 71, Sonda Z, SJ 5, T. 07/51, istraživanja 2007. god.

Ulomak rebraste zdjelice od neprozirno bijelog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom, ravni obod.

Deb. stijenke 0,4 cm, s rebrom 0,85 cm.

Neobjavljeno.

112. Tilurij, GAR 07, 2499, Sonda Z, SJ 4, T. 07/55, istraživanja 2007. god.

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog tamnomodrog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom.

Deb. stijenke 0,33 cm, s rebrom 0,81 cm.

Neobjavljeno.

113. Tilurij, GAR 09, 1452, Sonda Z, SJ 29, T. 09/21, istraživanja 2009. god.
Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog tamnomodrog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom.
Deb. stijenke 0,3 cm, s rebrom 0,56 cm.
Neobjavljeno.
114. Tilurij, GAR 09, 4479, Sonda Z, SJ 30, T. 09/21, istraživanja 2009. god.
Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog tamnomodrog stakla, s dijelom sačuvana dva rebra.
Deb. stijenke 0,22 cm, s rebrom 0,62 cm.
Neobjavljeno.
115. Tilurij, GAR 10, PN 70, Sonda Z, SJ 76, T. 10/10, istraživanja 2010. god.
Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog tamnomodrog stakla, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom.
Deb. stijenke 0,18 cm, s rebrom 0,6 cm.
Neobjavljeno.
116. Tilurij, GAR 09, 488, Sonda Z, SJ 29, T. 09/21, istraživanja 2009. god.
Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog stakla jantarne boje, s dijelom sačuvanim vertikalnim rebrom, s unutrašnje strane dva horizontalna žlijeba.
Deb. stijenke 0,2 cm, s rebrom 0,53 cm.
Neobjavljeno.
117. Tilurij, GAR 10, 58, Sonda Z, SJ 58, T. 10/10, istraživanja 2010. god.
Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog stakla jantarne boje, s dijelom sačuvana dva rebra, ravni obod, horizontalni žlijeb s unutrašnje strane oboda.
Deb. stijenke 0,3 cm, s rebrom 0,37 cm.
Neobjavljeno.

Glatke zdjele od mozaičkog stakla

I. Plitke zdjele od mozaičkog stakla su, kao i posude bikonveksnih stijenki (II), vjerojatno italski proizvod kasnog 1. st. pr. Kr. – ranog 1. st. po. Kr., a uglavnom potječu iz

Italije i zapadnih provincija.¹⁷⁶ Ako su imale nogu, rjeđe je oblikovana pomoću kalupa, a češće je aplicirana (**kat. br. 142**). Nakon vađenja iz višedijelnog kalupa¹⁷⁷ ili skidanja s kalupa na kojem su oblikovane nalijeganjem obostrano su polirane, a katkad i žlijebljene (**kat. br. 119, 126, 127**).¹⁷⁸ Uzorci poprečnih odsječaka pripremljenih staklenih štapova se bitno razlikuju od helenističkih uzora. Izrađeni su od neprozirnih i prozirnih elemenata uključenih u prozirnu osnovu najčešće purpurne, modre, modrozeleno boje, katkad žutozelene, svjetlozelene, rozoljubičaste i sivomodre boje. Temeljni su uzorci mnoštva štapića jednoliko raspoređenih u štapu, ili skupina štapića grupiranih oko središnjeg štapića često istaknutog drugom bojom, skupina štapića između dva koncentrična kruga oko središnjeg štapića, krug oko središnje spiralice katkad s štapićem u sredini, kružni lanac štapića oko središnjeg štapića pri čemu je, svaki red i središnji štapić naglašen, obrubljen drugom bojom, te kružna skupina klinastih štapića oko središnjeg, sve naglašeno drugom bojom. Budući su neki od pripremljenih štapa obloženi staklom svjetle boje kada se njihovi odsječci fuziraju u posudu stvaraju sačasti efekt (**kat. br. 118**).¹⁷⁹ Salonitanski i tilurijski primjerci su uglavnom od ravnomjerno raspoređenih štapića. Od ljubičastog su i bijelog stakla, kao salonitanska zdjela pod **kat. br. 118** i salonitanski ulomak,¹⁸⁰ tilurijski ulomci pod **kat. br. 119-124**. Od modrog su i bijelog stakla salonitanski ulomak pod **kat. br. 126** i tilurijski ulomci pod **kat. br. 127-134**. U Tiluriju su nađeni ulomci takve zdjele od žutog i bijelog stakla (**kat. br. 135-138**), te žutog, ljubičastog i bijelog stakla (**kat. br. 125**). Tilurijski su ulomci pod **kat. br. 120**,¹⁸¹ **128-130 i 135** nađeni u sondi A, dakle u sklopu centurija legijske kohorte u jugoistočnom kutu logora,¹⁸² ulomci pod **kat. br. 121-124, 126, 131, 132, 136-138** u sondi Z, prostoru nedefinirane namjene u sjeverozapadnom dijelu logora,¹⁸³ a oni pod **kat. br. 119 i 127** u istraživanjima trase vodovoda.¹⁸⁴ Ulomci pod **kat. br. 139 i 140** iz sonde A, su vjerojatno dio

¹⁷⁶ Grose 1989, 258, 260, sl. 149, kat. br. 541-568, 560.

¹⁷⁷ Grose 1989, 257.

¹⁷⁸ Grose 1989, 260.

¹⁷⁹ Grose 1989, 257, sl. 143.

¹⁸⁰ Auth 1975, 149, T. 32. 4.

¹⁸¹ Obzirom na izgled oboda, koji djeluje kao da je apliciran, moguće pripada posuđu što povezuje dvije skupine, prema Grose, II. i IV. obitelj: Grose 1989, 253-254.

¹⁸² Sanader, Tončinić 2014, 31-80, 66, sl. 16 i 44; MTK-1288 je nađen u prostoru kontubernije centurije 1.

¹⁸³ Sanader, Tončinić 2014, 80-82.

¹⁸⁴ Sanader 2003, 60-62.

iste glatke zdjele italske proizvodnje 1. pol. 1. st.¹⁸⁵ Dalmatinski primjerci zdjela I, kao i srodan tanjur,¹⁸⁶ potječu iz južne Liburnije,¹⁸⁷ naglasimo iz vojnog logora u Burnu.¹⁸⁸

II. Bikonveksne zdjele

Tilurijski ulomak izbočene stijenke (**kat. br. 143**), s štapićima i kružnicama, pripada istovremenom, drugdje uobičajenijem tipu, bikonveksnoj zdjeli, tzv. pateli (lat. patella) ili tanjuru.¹⁸⁹ Nađen je sonde A, u sklopu centurija legijske kohorte u jugoistočnom kutu logora.¹⁹⁰ Riječ je o importu iz Italije u Salonu i Tilurij u kasnom 1. st. pr. Kr. – ranom 1. st. po. Kr.,¹⁹¹ odnosno u 1. pol. 1. st. po. Kr.¹⁹²

Vjerojatno su se proizvodile u višedijelnim kalupima i kasnije obostrano polirale na tokarilici.¹⁹³

III. Posuđe od vrpčastog ili prugastog stakla, s mrežastim elementima, u pravilu ima apliciran mrežasti štapić na obodu (**kat. br. 144**).¹⁹⁴ Obzirom na količinu i distribuciju nalaza drže se italskim proizvodom kasnog 1. st. – 1. pol. 1. st. po. Kr.¹⁹⁵ Iz Tilurija, iz sonde A potječu dva ulomka takvog posuđa (**kat. br. 144 i 145**), koji su premali da bismo sagledali cjeloviti vrpčasti uzorak pa i tip, a koje je uvezeno iz Italije.

Znamo za jedan takav salonitanski ulomak.¹⁹⁶ Iz Zadra je jedna cjelovito sačuvana zdjela s vrpčastim uzorkom u paralelnim redovima kakve se datiraju u u kasno 1. st. pr. Kr. – 1. četvrtinu 1. st. po. Kr.¹⁹⁷

Katalog

¹⁸⁵ Uzorak: Stern, Schlick-Nolte 1994, kat. br. 101; Mandruzzato, Marcante 2005, 26, kat. br. 196.

¹⁸⁶ Ravagnan 1994, 223, kat. br. 453; Fadić 1998, 89, kat. br. 174.

¹⁸⁷ Ravagnan 1994, 177, kat. br. 350.

¹⁸⁸ Borzić et al. 2014, 146-153, kat. br. 11, 17, 19, 29, 32, 36, 39.

¹⁸⁹ Grose 1989, obitelj IV, 256-258, sl. 146, kat. br. 430-525; Mandruzzato, Marcante 2005, 26, kat. br. 197.

¹⁹⁰ Sanader 2003, 63-80; Sanader, Tončinić 2014, 31-80, 66, sl. 16 i 44.

¹⁹¹ Auth 1975, 149.

¹⁹² Mandruzzato, Marcante 2005, 26, kat. br. 194, 197.

¹⁹³ Grose 1989, obitelj IV, 257.

¹⁹⁴ Grose 1989, 249.

¹⁹⁵ Grose 1989, 249-253, obitelj 2.

¹⁹⁶ Auth 1975, 149-150, kat. br. 5.

¹⁹⁷ Grose 1989, 251-252; Fadić 1997, 88, kat. br. 143.

I. Plitke zdjele od mozaičkog stakla

Datacija: kasno 1. st. pr. Kr. – 1. pol. 1. st. po. Kr.

Analogije: Isings 1957, 15-17, forma 1; Berger 1960, 9-12, grupa C, T. 1. 6-11, T. 17. 10; Grose 1989, obitelj IV, 256-260, sl. 149, kat. br. 541-568, 560; Roffia 1993, 54, kat. br. 28; Tremmel 2006, 238-244, T. 1. Ha 28-31, 37, Oa 9, T. 6. Ha 28, 29, 31, 32, 33, 35-37, An 1, T. 7, Oa 1-3, 5-7, 9, T. 9. Ha 38, 39.

118. Salona; AMS-G-36

Plitka zdjela od poligonalnih odsječaka štapa oblikovanog od ljubičastog poluprozirnog¹⁹⁸ stakla s štapićima neprozirnog bijelog stakla, uspravan zaobljen obod, konkavno dno; obostrano polirana nakon skidanja s kalupa.

Vis. 4,1 cm, pr. oboda 17,1 cm.

Objavljeno: Von Saldern 1964, kat. br. 4; Damevski 1976, 65, T. IX. 1; Fadić 1998, 89, kat. br. 175; Jovanović 2013, kat. br. 51.

119. Tilurij, Dionica I, Blok 61-72, istraživanja 1999. god.; MTK-619

Ulomak plitke zdjele od odsječaka poluprozirnog ljubičastog stakla s štapićima od neprozirno bijelog stakla, uspravan zaobljen obod, žlijeb s unutrašnje strane ispod oboda. Deb. stijenke 0,4 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 3, T. 1. 3.

120. Tilurij, Sonda A, Blok 2, istraživanja 2003. god.; MTK-1284

Ulomak glatke zdjele od poligonalnih odsječaka štapa oblikovanog od poluprozirnog ljubičastog stakla s štapićima od neprozirno bijelog stakla, uspravni, vertikalni obod zaobljena ruba.

Deb. stijenke 0,35 – 0,48 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, kat. br. 3, T. 1. 3.

121. Tilurij, GAR 07, PN 118, Sonda Z, SJ 5, T. 07/51, istraživanja 2007. god.

Ulomak plitke zdjele od odsječaka prozirnog ljubičastog stakla s štapićima od neprozirno bijelog stakla.

¹⁹⁸ Taj izraz rabimo za staklo prozirno pri propuštanju svjetla.

Deb. stijenke 0,4 cm.

Neobjavljeno.

122. Tilurij, GAR 08, PN 224, Sonda Z, SJ 29, T. 08/5, istraživanja 2008. god.

Ulomak pločke zdjele od odsječaka prozirnog ljubičastog stakla s štapićima od neprozirno bijelog stakla.

Deb. stijenke 0,42 cm.

Neobjavljeno.

123. Tilurij, GAR 08, PN 220, Sonda Z, SJ 29, T. 08/4, istraživanja 2008. god.

Ulomak pločke zdjele od odsječaka prozirnog ljubičastog stakla s štapićima od neprozirno bijelog stakla.

Deb. stijenke 0,4 cm.

Neobjavljeno.

124. Tilurij, GAR 08, PN 216, Sonda Z, SJ 29, T. 08/4, istraživanja 2008. god.

Ulomak pločke zdjele od odsječaka prozirnog ljubičastog stakla s štapićima od neprozirno bijelog stakla.

Deb. stijenke 0,42 cm.

Neobjavljeno.

125. Tilurij, GAR 09, PN 229, Sonda Z, SJ 48, T. 09/7, istraživanja 2010. god.

Ulomak pločke zdjele od odsječaka štapa oblikovanog od prozirnog ljubičastog stakla i stakla boje jantara s štapićima od neprozirno bijelog stakla.

Materijal: prozirno purpurno i staklo jantarne boje i neprozirno bijelo staklo.

Deb. stijenke 0,3 cm.

Neobjavljeno.

126. Salona; AMS-G-296

Ulomak pločke zdjele od odsječaka štapa oblikovanog od prozirnog modrog stakla s štapićima neprozirno bijelog stakla, uspravan zaobljen obod, žlijeb s unutrašnje strane, malo ispod oboda; obostarno polirana.

Sač. vis 2,57 cm.

Neobjavljeno.

127. Tilurij, Dionica IA, istraživanja 1999. god.; MTK-620

Ulomak plitke zdjele od odsječaka poluprozirnog modrog stakla s štapićima od neprozirno bijelog stakla, uspravan zaobljen obod, žlijeb s unutrašnje strane ispod oboda.

Deb. stijenke 0,3-0,4 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 4, T. 1. 4.

128. Tilurij, Sonda A, Blok VI, SJ 1, istraživanja 2006. god.; MTK-1285

Ulomak glatke stijenke od odsječaka štapa od prozirnog modrog stakla s štapićima od neprozirno bijelog stakla.

Deb. stijenke 0,3 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, kat. br. 4, T. 1. 4.

129. Tilurij, Sonda A, Blok SZK K 15-16, SJ 54, istraživanja 2005. god.; MTK-1286

Ulomak glatke stijenke od odsječaka štapa od prozirnog modrog stakla s štapićima od neprozirno bijelog stakla.

Deb. stijenke 0,4 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, kat. br. 5, T. 1. 5.

130. Tilurij, Sonda A, Blok SZK K 17-21, SJ 54, istraživanja 2005. god.; MTK-1287

Ulomak glatke stijenke od odsječaka štapa od prozirnog modrog stakla s štapićima od neprozirno bijelog stakla.

Deb. stijenke 0,3 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, kat. br. 6, T. 1. 6.

131. Tilurij, GAR 08, PN 126, Sonda Z, SJ 5, T. 08/3, istraživanja 2008. god.

Ulomak plitke zdjele od odsječaka štapa od prozirnog modrog stakla s štapićima od neprozirno bijelog stakla.

Deb. stijenke 0,4 cm.

Neobjavljeno.

132. Tilurij, GAR 08, PN 126, Sonda Z, SJ 5, T. 08/3, istraživanja 2008. god.

Ulomak plitke zdjele od odsječaka štapa od prozirnog modrog stakla s štapićima od neprozirno bijelog stakla.

Deb. stijenke 0,35 cm.

Neobjavljeno.

133. Tilurij, GAR 10, PN 23, Sonda D, SJ 1, T. 10/11, istraživanja 2010. god.

Ulomak plitke zdjele od odsječaka štapa od prozirnog modrog stakla s štapićima od neprozirno bijelog stakla.

Deb. stijenke 0,35 cm.

Neobjavljeno.

134. Tilurij, GAR 10, PN 36, Sonda D, SJ 1, T. 10/11, istraživanja 2010. god.

Ulomak plitke zdjele od odsječaka štapa od prozirnog modrog stakla s štapićima od neprozirno bijelog stakla.

Deb. stijenke 0,4 cm.

Neobjavljeno.

135. Tilurij, Sonda A, Blok SZK K 17-21, SJ 54, istraživanja 2005. god.; MTK-1288

Ulomak glatke stijenke od odsječaka štapa od prozirnog stakla boje jantara s štapićima od neprozirno bijelog stakla.

Deb. stijenke 0,26 – 0,32 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, kat. br. 7, T. 1. 7.

136. Tilurij, GAR 07, PN 93, Sonda Z, SJ 5, T. 07/51, istraživanja 2007. god.

Ulomak stijenke glatke zdjele od odsječaka štapa od prozirnog žutog stakla s štapićima neprozirno bijelog stakla.

Deb. stijenke 0,28 cm.

Neobjavljeno.

137. Tilurij, GAR 07, PN 88, Sonda Z, SJ 4, T. 07/51, istraživanja 2007. god.

Ulomak stijenke glatke zdjelice uspravnog uglačanog oboda, od odsječaka štapa od poluprozirnog žutog stakla s štapićima neprozirno bijelog stakla.

Deb. stijenke 0,46 cm.

Neobjavljeno.

138. Tilurij, GAR 07, 1455, Sonda Z, SJ 5, T. 07/54, istraživanja 2007. god.
Ulomak stijenke glatke zdjelice uspravnog uglačanog oboda, od odsječaka štapa od poluprozirnog žutog stakla s štapićima neprozirno bijelog stakla.
Deb. stijenke 0,4 cm.
Neobjavljeno.
139. Tilurij, Sonda A, Blok SZK K 8-9, SJ 54, istraživanja 2005. god.; MTK-1289
Ulomak glatke stijenke od odsječaka štapa od neprozirnog purpurnog stakla s štapićima od neprozirnog žutog stakla, spiralnim uzorkom od žutog i prozirnog zelenog stakla, te kružnim, eliptičnim i listolikim uzorkom od neprozirno bijelog stakla s točkom u sredini, suženi ravni obod zaobljena ruba.
Deb. stijenke 0,2 – 0,25 cm.
Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 8, T. 1. 8.
140. Tilurij, Sonda A, Blok SZK K 8-9, SJ 54, istraživanja 2005. god.; MTK-1290
Ulomak glatke stijenke od prozirnog zelenog stakla sa spiralnim uzorkom od neprozirno žutog stakla, žutu točku u sredini uzorka okružuje neprozirno purpurno staklo.
Deb. stijenke 0,2 cm.
Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 9, T. 1. 9.
141. Salona; AMS-G-294
Ulomak vjerojatno dna plitke zdjele od odsječaka štapa oblikovanih od poluprozirnog modrog, ljubičastog, žutog, žutosmeđeg i neprozirno bijelog stakla s spiralnim i zvjezdanim uzorcima.
Deb. stijenke 0,4 – 0,5 cm.
Neobjavljeno.
142. Salona; AMS-G-298
Vrpčasta noga od raličitih nijansi neprozirnog žutog i smeđeg stakla, aplicirana na dno vjerojatno plitke glatke zdjele, moguće G-294, jer je sačuvan djelić stijenke od poluprozirnog modrog, ljubičastog, žutog, žutosmeđeg i neprozirno bijelog stakla s spiralnim uzorcima.
Vis. noge 1,2 cm, sač. vis. zdjele 1,5 cm.

Neobjavljeno.

II. Bikonveksna zdjela ili tanjur od mozaičkog stakla

Datacija: kasno 1. st. pr. Kr. - 1. pol. 1. st. po. Kr.

Analogije: Isings 1957, 17, forma 2; Goldstein 1979, kat. br 491-500; Grose 1989, obitelj IV, 256-258, sl. 146, kat. br. 430-525; Stern, Schlick-Nolte 1994, kat. br. 100-101; Mandruzzato, Marcante 2005, 26, kat. br. 197; Tremmel 2006, 246-247, T. 2. Ha 53, 54, An 3, T. 7, 9. Ha 54.

143. Tilurij, Sonda A, 2. šaht, SJ 1-2, istraživanja 2000. god.; MTK-618

Ulomak bikonveksne posude od odsječaka poluprozirnog ljubičastog stakla s štapićima od neprozirno bijelog stakla.

Deb. stijenke 0,4 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 2, T. 1. 2.

III. Zdjele od vrpčastog mozaičkog stakla

Datacija: kasno 1. st. pr. Kr. - 1. pol. 1. st. po. Kr.

Analogije: Berger 1960, 9-12, grupa A, T. 1. 1-3, T. 17. 11; Goldstein 1979, 32; Grose 1989, 249-253, obitelj 2; Roffia 1993, 53-54, kat. br. 16-18; Stern, Schlick-Nolte 1994, 65-66; Tremmel 2006, 238-242, T. 1, 6, 7. Ha 1-18.

144. Tilurij, Sonda A, Blok 5, SJ 1-2, istraživanja 2002. god; MTK-1282

Ulomak glatke zdjele od vrpce prozirnog i poluprozirnog modrog, zelenog, smeđeg, ljubičastog stakla, s ravnim obodom što je završen apliciranom dvobojno modrom spiralom s kontrastnom tankom niti neprozirno bijelog stakla.

Deb. stijenke 0,27 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 1, T. 1. 1.

145. Tilurij, Sonda A, Blok 5, SJ 1-2, istraživanja 2002. god; MTK-1283

Ulomak glatke zdjele od vrpce prozirnog i poluprozirnog modrog, ljubičastog, žutog i neprozirno bijelog stakla, od kojih jedna od štapića od mrežastog, spiralno namotanog ljubičastog i bijelog stakla.

Deb. stijenke 0,29 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 2, T. 1. 2.

Zdjela s linearnom incizijom s unutrašnje strane

Takve su zdjele od monokromnog stakla nađene diljem Mediterana gdje su proizvođene na sirijsko-palestinskoj obali, kao i u Italiji. Obično su od poluprozirnog modrog, ljubičastog ili stakla jantarne boje, odnosno od prirodno nijansiranog, te bezbojnog stakla karakterističnog na istoku. Vjerojatno su, kao i rebraste, izrađivane nalijeganjem na kalup ¹⁹⁹ Tilurijski ulomak pod **kat. br. 146** je od ljubičastog stakla.

Katalog

Zdjela s linearnom incizijom s unutrašnje strane

Datacija: kasno 1. st. pr. Kr. – rano 1. st. po. Kr.

Analogije: Grose 1982, 26, sl. 7; Grose 1984, 26, sl. 1; Grose 1989, 247, obitelj I, kat. br. 243-249; Stern, Schlick-Nolte 1994, kat. br. 97; Tremmel 2006, 244, T. 1. Oa 10.

146. Tilurij, Sonda Z1, Blok 2, istraživanja 2003. god.; MTK-1348

Ulomak gornjeg dijela glatke zdjele, od prozirnog tamnoljubičastog stakla, konveksna stijenka s linearnom incizijom na unutrašnjoj strani; obod je oštećen.

Deb. stijenke 0,2 – 0,42 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, kat. br. 67, T. 4. 67.

Monokromne zdjelice profilirane poput keramičkih

I. Zdjelice kosog oboda

Hemisferične zdjelice glatkog oboda su proizvod zapadnih radionica 1. st., počam od Augustovog doba, s naglaskom na 2. četvrtinu 1. st. Osobito su dobro potvrđene u Italiji.²⁰⁰ Izrađene oblikovanjem u dvodjelnom ili višedijelnom kalupu i polirane na tokarilici,²⁰¹ od neprozirnog ili prozirnog stakla živih boja (različitih modrih i zelenih) u skupini su posuđa od kojeg se neko morfološki vezuje uz keramičke (terra sigillata), te srebrene i brončane primjerke ranog carskog doba i predstavlja prvi autonomni proizvod rimskih staklarskih

¹⁹⁹ Grose 1989, 247, obitelj I, kat. br. 243-249.

²⁰⁰ Scatozza Höricht 1986, 32, forma 7; Larese 2004, 16-17.

²⁰¹ Grose 1984, 27-28, sl. 2, 3.

radionica.²⁰² Salonitanske su zdjelice jedine takve u Dalmaciji i vjerojatno su uvezene iz Italije.

II. Zdjelica profiliranog oboda

Srodna im je, vjerojatno istovremena zdjelica, odnosno ulomak zdjelice od prozirnog modrog stakla (II) kojoj smo našli analognu u Avenchesu, na vrpčastoj nogi.²⁰³

Katalog

I. Hemisferične zdjelice s kosim obodom

Datacija: 1. st.

Analogije: Isings 1957, 37, forma 20; Goethert-Polaschek 1977, 34, forma 18, kat. 88, T. 33; Grose 1984, 27-28, sl. 2, 3; Scatozza Höricht 1986, 32, forma 7; Grose 1989, 254-256, obitelj III, sl. 7, kat. br. 415, 416, 424-426; Bonomi 1996, kat. br. 345; Bonnet Borel 1997, 21, AV V 14, T. 3. 14; Toniolo 2000, kat. br. 284, 285.

147. Salona, kupljeno 1903. god.; AMS-G-1398

Hemisferična zdjelica od prozirnog tamnozelenog stakla, vrpčasta noga, obod je blago kos, gotovo horizontalan zaobljena ruba; tragovi poliranja.

Vis. 5,6 cm, pr. oboda 11,7 cm, pr. dna 5,4 cm.

Objavljeno: Bulić 1905, 14; Kirigin 1984, 125-126, tip VI.1.c, kat. br. 27, T. XI. 27; Fadić 1998, 88, kat. br. 151; Jovanović 2013, kat. br. 46.

148. Salona, kupljeno 1903. god.; AMS-G-1397

Hemisferična zdjelica od prozirnog tamnozelenog stakla, vrpčasta noga, obod je blago kos, gotovo horizontalan zaobljena ruba; nedostaje dio tijela i oboda, tragovi poliranja.

Vis. 5,6 cm, pr. oboda 11,65 cm, pr. dna 5,4 cm.

Objavljeno: Bulić 1905, 14; Kirigin 1984, 125-126, tip VI.1.c, kat. br. 27, T. XI. 28.

²⁰² Primjerci od neprozirnog stakla Grose 1989, 256, kat. br. 424-426 se uglavnom datiraju u 1. pol. 1. st., uz napomenu da je njihova proizvodnja moguće započela u 2. pol. 1. st. pr. Kr. s osloncem na helenističku tradiciju proizvodnje posuđa od neprozirnog stakla od kojih je neko moguće datirati u 2. pol. 1. st. pr. Kr. Odmak od helenističke tradicije predstavljaju oblici od prozirnog stakla živih boja osobito smaragdno zelene i perzijsko modre koju su rabili isključivo rimski staklari: Grose 1989, 254-256, obitelj III, kat. br. 416.

²⁰³ Bonnet Borel 1997, 20, AV V 11, T. 3. 11.

II. Hemisferična zdjelica s profiliranim obodom

Datacija: 1. pol. 1. st. (?)

Analogije: Bonnet Borel 1997, 20, AV V 11, T. 3. 11.

149. Salona; AMS-G-781

Ulomak hemisferične zdjelice od prozirnog tamnomodrog stakla, profilirani obod je blago koso izvučen, s gornje strane udubljen i zaobljena ruba; tragovi poliranja.

Sač. vis. 3,8 cm, deblj. oboda 0,4 cm.

Objavljeno: Kirigin 1984, 127, tip VIII.1, kat. br. 42, T. XII. 42.

Posuđe od gotovo bezbojnog stakla

Držalo se da je pomoću kalupa oblikovano, gotovo bezbojno posuđe (duboke i plitke zdjele, te tanjuri) egipatski proizvod. Međutim od 1. pol. 20. st. količina i široka distribucija nalaza diljem Rimskog Carstva, zasada onemogućuje identifikaciju proizvodnih središta, ali vjerojatno ih je bilo više, moguće su ih, kako sugerira Grose, izrađivali putujući trgovci.²⁰⁴ Takvo je posuđe često fasetirano, moguće se trgovalo neurešenim posuđem do ciljanog tržišta gdje se dovršavalo.²⁰⁵ Pojavilo se u flavijevsko doba, uobičajeno je u prvim desetljećima 2. st., a moguće je u uporabi do sredine 2. stoljeća.²⁰⁶ Činjenica da tilurijsko posuđe nije dekorirano, te da ima koncentrične žljebove na dnu (**kat. br. 151**) i obodima (**kat. br. 156-158**), moguće upućuje na njegovo istočnomediteransko radioničko podrijetlo.²⁰⁷ Ulomci su to različitih tipova zdjela i tanjura konveksnih ili ravnih stijenki, na ravnim dnima ili visokim nogama.²⁰⁸ Svi su nađeni u sondi A, u sklopu centurija legijske kohorte u jugoistočnom kutu logora.²⁰⁹

Katalog

Tanjur na ravnom dnu

Datacija: 3. trećina 1. – 1. pol. 2. st.

Analogije: Weinberg, Stern 2009, 87-89, sl. 11.168.

²⁰⁴ Grose 1991, 16; Cool, Price 1995, 41; Weinberg, Stern 2009, 87-89, sl. 9. 154-158, sl. 10, 11.

²⁰⁵ Cool, Price 1995, 41, sl. 2.11. 209-211, sl. 2.12. 228.

²⁰⁶ Cool, Price 1995, 38; Weinberg, Stern 2009, 88.

²⁰⁷ Weinberg, Stern 2009, 88.

²⁰⁸ Cool, Price 1995, 35, 37-41, kat. br. 212-228, sl. 2.11, 2.12.

²⁰⁹ Sanader 2003, 63-80; Sanader, Tončinić 2014, 31-80, 66, sl. 16 i 44.

150. Tilurij, Sonda A, Blok 4, SJ 6, istraživanja 1999. god.; MTK-621

Ulomci tanjura od gotovo bezbojnog stakla, ravno dno, kosa stijenka zaobljena ruba.

Vis. 0,6 cm, deb. stijenke 0,17 – 0,3 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 5, T. 1. 5.

Tanjur ili zdjela na povišenoj nogi

Datacija: 3. trećina 1. – 1. pol. 2. st.

Analogije: Clairmont 1963, 18-21, II B 1, kat. br. 54-71, T. I. 53, 59; Cool, Price 1995, 35, 38-39, kat. br. 226-227, 2.12; Weinberg, Stern 2009, 87-89, sl. 11. 167, 170.

151. Tilurij, Sonda A, Blok 4, SJ 6, istraživanja 1999. god.; MTK-622

Ulomak tanjura ili zdjele od gotovo bezbojnog stakla, na povišenoj nogi zaobljena ruba, s dvije koncentrične kružne incizije oko središnje, ishodišne točke na unutrašnjoj poliranoj površini.

Vis. 1,07 cm, deb. stijenke 0,15 cm, deb. noge 0,4 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 6, T. 1. 6.

Zdjele na povišenoj nogi

Datacija: 3. trećina 1. – 1. pol. 2. st.

Analogije: Clairmont 1963, 21-24, II B 2 a, T. II i III. 72-93; Grose 1973-1976, 178-179, sl. 189. 7; Cool, Price 1995, 35, 37-41, kat. br. 212-225, sl. 2.11, 2.12.

152. Tilurij, Sonda A, Blok 4, SJ 6, istraživanja 1999. god.; MTK-623

Ulomak zdjele od gotovo bezbojnog stakla, sačuvan je s donji, zaobljeni dio stijenke tijela na visokoj nogi zaobljena ruba.

Vis. dna 1,96 cm, deb. stijenke 0,1 – 0,2 cm, deb. noge 0,2 – 0,35 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 7, T. 1. 7.

153. Tilurij, Sonda A, Blok 4, SJ 6, istraživanja 1999. god.; MTK-624

Ulomak zdjele od gotovo bezbojnog stakla, sačuvan je s donji, zaobljeni dio stijenke tijela na povišenoj nogi zaobljena ruba.

Vis. dna 1,74 cm, deb. stijenke 0,23 – 0,3 cm, deb. noge 0,2 – 0,4 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 8, T. 1. 8.

154. Tilurij, Sonda A, Blok 4, istraživanja 1998. god.; MTK-625

Ulomak zdjele od gotovo bezbojnog stakla, sačuvan je s donji, zaobljeni dio stijenke tijela na povišenoj nogi zaobljena ruba.

Vis. dna 1,8 cm, deb. stijenke 0,23 – 0,25, deb. noge 0,43 – 0,25 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 9, T. 2. 1.

155. Tilurij, Sonda A, Blok 4, SJ 6, istraživanja 1999. god.; MTK-626

Ulomak tanjura ili zdjele na povišenoj nogi, od gotovo bezbojnog stakla.

Deb. stijenke 0,2 cm, deb. noge 0,36 – 0,2 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 10, T. 2. 2.

156. Tilurij, Sonda A, Blok 4, istraživanja 1998. god.; MTK-627

Ulomak gornjeg dijela zdjele, od gotovo bezbojnog stakla, s koso izvučenim obodom zaobljena ruba, na gornjoj strani oboda su dva plitka koncentrična žlijeba.

Deb. stijenke 0,06 – 0,3 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 11, T. 2. 3.

157. Tilurij, Sonda A, Blok 4, istraživanja 1998. god.; MTK-628

Ulomak gornjeg dijela zdjele, od gotovo bezbojnog stakla, s koso izvučenim obodom glatkog ruba, na gornjoj strani oboda su dva plitka koncentrična žlijeba.

Deb. stijenke 0,36 – 0,47 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 12, T. 2. 4.

158. Tilurij, Sonda A, Blok 4, SJ 6, istraživanja 1999. god.; MTK-629

Ulomak gornjeg dijela zdjele, od gotovo bezbojnog stakla, s koso izvučenim obodom glatkog ruba, na gornjoj strani oboda su dva plitka koncentrična žlijeba.

Deb. stijenke 0,1 – 0,4 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 13, T. 2. 5.

4.2.3. Razno posuđe

Brodić

Šest sličnih primjeraka potječe iz Italije: dva, od kojih jedan izgubljen,²¹⁰ iz Pompeja,²¹¹ te po jedan s nalazišta Palombara Sabina,²¹² Akvileja,²¹³ S. Elena di Melma (Silea),²¹⁴ jedan je ulomak u zbirci *Gorga*,²¹⁵ dok jedan potječe iz Njemačke: St. Aldegund (Koblenz).²¹⁶ U paljevinskom grobu 348 salonitanske Zapadne nekropole (T. 1), u sektoru III, zapadno od bedema, odnosno u sondi *Houston*, u kamenoj urni 73, odnosno u staklenoj urni, nađen je, među ostalim, stakleni brodić.²¹⁷ Riječ je o realističnom modelu rimskoga brzog broda zvanog *celox*,²¹⁸ odnosno trgovačkog broda.²¹⁹

Svi su pomoću kalupa oblikovani stakleni modeli rimskih brodova slični, neki su možda proizvod istog kalupa (S. Elena di Melma i Pompeji). Nakon oblikovanja preko kalupa su rezani, brušeni i polirani. Izrađeni su od koloriranog stakla, sudeći prema poluprozirnom zelenom pompejanskom primjerku, kao i onom iz zbirke *Gorga*,²²⁰ te izgubljenom pompejanskom primjerku,²²¹ neprozirno bijelom iz Palombara Sabina, modrom akvilejskom, te onom iz St. Aldegunda i poluprozirno tamnoljubičastom brodu iz Santa Elena di Melma. Najmanji je iz Palombara Sabina, dužine 11 cm,²²² a najduži je pompejanski, 22,4 cm. Od sačuvanih samo akvilejski i salonitanski brodići nemaju aplicirane nožice. Svi imaju uzdignutu krmu kao i uzdignuti pramac (osim akvilejskog); ovdje napomenimo da je pramac broda iz S. Elena di Melma oštećen.

²¹⁰ Haberey, Röder 1961, 135, c; Göttlicher 1978, 12, 84, br. 503.

²¹¹ Haberey, Röder 1961, 134, sl. 4.6; Göttlicher 1978, 12, 84, T. 40, br. 501; Harden et al. 1987.

²¹² Bordenache Battaglia 1983, 25-30.

²¹³ Haberey, Röder 1961, 135, b, sl. 4. 5; Painter 1968.

²¹⁴ Calvi 1974-1975; Casagrande, Ceselin 2003; Larese 2004; Barovier Mentasti, Tirelli 2010, 52-53.

²¹⁵ Saguí 1998; Bacchelli 1999; Petrianni 2003, 86, sl. 198, T. XI. 6; Larese 2004.

²¹⁶ Haberey, Röder 1961, 132-136, sl. 2. 1, T. 31 i 32; Göttlicher 1978, 12, 84, T. 40, br. 502.

²¹⁷ Buljević 2013b, grob: T. 1; kamena urna: kat. br. 2, T. 2. 2, sl. 2; staklena urna: kat. br. 3, T. 2. 3, sl. 3; brodić: kat. br. 1, T. 2. 1, sl. 1; Buljević 2015, grob: sl. 1, urne i brodić: sl. 2. 1-3.

²¹⁸ Calvi 1974-1975, 482-484; Larese 2004.

²¹⁹ Harden et al. 1987, 19, 48, kat. br. 24.

²²⁰ Bacchelli 1999.

²²¹ http://www.britishmuseum.org/explore/highlights/highlight_objects/gr/c/cobalt-blue_glass_model_boat.aspx

²²² Bordenache Battaglia 1983, 27, br. 3.

Nekim je brodićima poznat kontekst nalaza. Brodić u Palombara Sabina nađen je u mramornoj urni dvanaestogodišnje djevojčice Letilije Gemele (*Laetilia Gemella*).²²³ Model iz Salone nađen je u staklenoj urni zajedno s igraćim kockama i žetonima, koštanim češljem i ukosnicama, željeznom šivaćom iglom, špatulama, perlama, sondom, prstenom, školjkom, dakle u ženskom, možda dječjem grobu, u sloju datiranim novcem.²²⁴ Primjerak iz Santa Elena di Melma nađen je u staklenoj urni zajedno s balzamarijem, prstenom i nečitim novcem.²²⁵ Onaj iz St. Aldegunda nađen je u ženskom grobu datiranom u 4. st.²²⁶

Različite su hipoteze o njihovoj namjeni. Drže se mogućom aluzijom na zanimanje pokojnika, mornara, brodovlasnika ili ribara, i simbolom njegova zagrobnog puta,²²⁷ aluzijom na posljednje putovanje, igraćkom,²²⁸ ukrasnim spremnikom na toaletnim stolićima,²²⁹ čak i ženskom noćnom posudom.²³⁰ Posljednje tri hipoteze se, između ostalog temelje na činjenici da neki od njih potječu iz ženskih grobova.

Za razliku od analognog brodića od neprozirnog ljubičastog stakla iz S. Elena di Melma što se čuva u Museo Civico *Luigi Bailo* u Trevisu i primjerka od poluprozirnog zelenog stakla iz Pompeja što se čuva u British Museum, na salonitanskom čamcu nije s vanjske strane žlijebom, odnosno žljebovima iza pramca ili prove posebno istaknuta razma, rubnjak ili filaret, kao ni kobilica, koja je na navedenim primjercima istaknuta s dva tanka žlijeba od krme do mjesta gdje se diže u provu, niti su mu aplicirane nožice. Primjerak iz Trevisa istovjetan je pompejanskom u British Museum, pa se, unatoč razlikama u žljebovima i urezima, drži mogućim da su iz istog kalupa.²³¹ Razlika u dimenzijama između ta dva broda proizlazi iz nedostatka vrha prove zbog oštećenja modela iz S. Elena di Melma (sačuvana dužina 20 cm), za razliku od cijelog pompejanskog, dužine 22,4 cm. Splitski je, pak, dug 15,43 cm, pa držimo da nije iz istog kalupa. Istaknimo ovdje tipološku srodnost brodova različitih dimenzija iz Palombare Sabine i St. Aldegunda.²³²

²²³ Bordenache Battaglia 1983, 29.

²²⁴ Buljević 2013b, 149, 163; Buljević 2015, 168, 170.

²²⁵ Calvi 1974-1975.

²²⁶ Haberey, Röder 1961.

²²⁷ Calvi 1974-1975, 483-484; Casagrande, Ceselin 2003, 36; Larese 2004.

²²⁸ Bordenache Battaglia 1983, 29.

²²⁹ Harden et al. 1987; Whitehouse 1995, 133, 135.

²³⁰ Whitehouse 1995, 133-135.

²³¹ Calvi 1974-1975, 479-480.

²³² Bordenache Battaglia 1983, 28.

Stakleni se brodovi uglavnom datiraju u 2. četvrtinu ili sredinu 1. st.,²³³ premda u najnovijoj literaturi uz brod iz S. Elena di Melma stoji 1. st.²³⁴ Vjerojatno su proizvod iste radionice, neki su možda i iz istog kalupa.²³⁵

Model staklenog broda iz Salone nađen je u ženskom, možda dječjem grobu 348 salonitanske Zapadne nekropole, u sloju datiranim novcem. S obzirom na nalaz novca kovanog u zadnjim godinama Tiberijeve vladavine,²³⁶ oliformnih staklenih balzamarija,²³⁷ cjevastih staklenih balzamarija jednako dugog tijela i vrata²³⁸ držimo da sloj, kao i grob, treba datirati najranije u Tiberijevo i Klaudijevo doba, a s obzirom na zastupljenost ostalih nalaza iz 1. st. da grob nije bitno mlađi od 1. st. Prema navedenim analognim primjercima te okolnostima nalaza, za salonitanski brodić možemo zaključiti da je italjski proizvod 2. četvrtine ili sredine 1. st., a vjerojatno su se u njemu držali kocke i žetoni.²³⁹

Katalog

Brodić

Datacija: 2. četvrtina ili sredina 1. st.

Analogije: Calvi 1974-1975; Harden et al. 1987, 19, 48, kat. br. 24.

159. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72155

Brodić od pomoću kalupa oblikovanog, rezanog, brušenog i poliranog poluprozirnog zelenog stakla, glatkih stijenki, dna i tijela, izduženog ovalnog trupa; vrh pramčane statve ili ašte srolikog je oblika, a krma je svijena visoko iznad kobilice ili kolumbe.

Duž. 15,43 cm, šir. 4,96 cm, vis. krme 4 cm.

Objavljeno: Buljević 2013a; Buljević 2013b, T. 2. 1; Buljević 2015, sl. 2. 1.

²³³ Calvi 1974-1975, 480; Bordenache Battaglia 1983, 27, 28-29; Harden et al. 1987; Whitehouse 1995, 133.

²³⁴ Casagrande, Ceselin 2003; Larese 2004; Barovier Mentasti, Tirelli 2010, 52-53.

²³⁵ Calvi 1974-1975, 479-480; Bordenache Battaglia 1983, 28.

²³⁶ RIC 58; Buljević 2013b, kat. br. 77, T. 5. 77; Buljević 2015, sl. 3. 77.

²³⁷ Buljević 2013b, kat. br. 78 i 79, T. 5. 78 i 79; Buljević 2015, sl. 3. 78 i 79.

²³⁸ Buljević 2013b, kat. br. 81-117, T. 5. 81-84; T. 6. 85-105; T. 7. 106-117; Buljević 2015, sl. 4. 81-107 i sl. 5. 108-117.

²³⁹ Buljević 2013b, brodić: T. 2. 1; kocke: kat. br. 64 i 65, T. 4. 64 i 65; žetoni: kat. br. 5, T. 2. 5, kat. br. 6-63, T. 3. 6-63; Buljević 2015, brodić: sl. 2.1: kocke: sl. 3. 64 i 65; žetoni: sl. 2. 5, sl. 2. 6-45 i sl. 3. 46-63.

4.3. Slobodno puhanu staklo

4.3.1. Kozmetičko posuđe

Balzamariji

Balzamariji su, ili unguentariji, bočice za balzame, odnosno mirisne, kozmetičke, ljekovite supstancije, meleme, pigmente, tekućine, ulja, masti i sušene biljke. Riječ je o najranijim puhanim staklenim oblicima. U antici su vjerojatno bili poznati kao *ampullae*. Najraniji su bili jednostavni oblici, sferični, piriformni i cjevasti. Radionice balzamarija nicali su u blizini radionica balzama. Balzami su se transportirali diljem Mediterana u velikim spremnicima iz kojeg su kupci punili prazne balzamarije. Balzamariji su rijetki u sjeverozapadnim provincijama, moguće zbog nezainteresiranosti za mirise tamošnjeg puka što se upoznao sa staklom preko legionara koji su prvenstveno rabili stolno i transportno posuđe. Možda je neprozirno i poluprozirno staklo nekih bočica bilo ne samo pomodno nego i funkcionalno, zbog fotosenzitivnog sadržaja.²⁴⁰

I. Balzamariji izbočenih stijenki

Već smo spomenuli balzamarije ovog tipa sa zlatnim vrpčama oblikovane u kalupu (**kat. br. 4**). Srodni su balzamariji od prozirnog modrog, zelenog, žutog stakla puhanog u kalup i slobodno puhanog stakla otkriveni na Bliskom Istoku, u Italiji, i to u Akvileji, središnjoj i južnoj Italiji.²⁴¹ Pretpostavlja se njihova proizvodnja u radionicama sjevernog Jadrana, odnosno u Akvileji,²⁴² jer su potvrđeni na jadranskom području, odnosno na područjima trgovački vezanim uz Akvileju.²⁴³

Salonitanske balzamarije izbočenih stijenki, jedine dalmatinske primjerke tog tipa iz 1. polovice 1. st., držimo italiskim, moguće akvilejskim importom. Napomenimo da primjerak pod **kat. br. 161** dokumentira ranu fazu nekropole na Kapljuču, kasnije glasovitog starokršćanskog kompleksa. Premda je balzamarij pod **kat. br. 162** dijelom rastaljen radije ga

²⁴⁰ Stern 2001, 43; Buljević 2002b, 390-393.

²⁴¹ Isings 1957, 23-24, forma 7; Calvi 1968, 29-31, T. 3. 3, 4, T. A. 6, kat. br. 21-25, grupa B; De Tommaso 1990, 72-73, tip 51, 52; Bonomi 1996, 31, kat. br. 84, 85; Facchini 1999, 14, kat. br. 484; Larese 2004, 37, T. XX. 84, 85, T. LXXXIII. 484, T. XCVIII. 84, 85; Buora 2004, 21, kat. br. 1, 542; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 30, 185, kat. br. 173-175, 570.

²⁴² Isings 1957, 23-24, forma 7; Mandruzzato, Marcante 2007, 16, kat. br. 42-46.

²⁴³ Mandruzzato, Marcante 2007, 16, kat. br. 42-46.

držimo svjedočanstvom rituala spaljivanja na pogrebnoj lomači, nego dokazom lokalne proizvodnje tog staklenog tipa.

Katalog

Balzamariji izbočenih stijenki

Datacija: 1. pol. 1. st.

Analogije: Isings 1957, 23-24, forma 7; Calvi 1968, 29-31, T. 3. 3, 4, T. A. 6, kat. br. 21-25, grupa B; De Tommaso 1990, 72-73, tip 51, 52; Mandruzzato, Marcante 2007, 16, kat. br. 42-46.

160. Salona; AMS-G-91

Balzamarij izbočenih stijenki, odnosno bikonični balzamarij blago konkavne stijenke tijela i kose stijenka dna, od prozirnog tamnomodrog stakla, blago konkavno dno, konveksno rame, prijelaz u vrat je zaravnjen pa stisnut, vrat je kratak, obod glatkog ruba izvučen je prema vani; nedostaje veći dio oboda.

Vis. 6,1 cm, pr. tijela 4,2 cm, pr. vrata 1,1 cm, sačuvani pr. oboda 1,45 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 394, 3a, kat. br. 7, T. 1. 7, sl. 7; Buljević 2004b, 83, 3a, sl. 1. 7.

161. Salona, Kapljuč, kupljeno 1923. god.; AMS-G-1499

Balzamarij izbočenih stijenki, odnosno bikonični balzamarij blago konkavne stijenke tijela i kose stijenka dna, od prozirnog tamnomodrog stakla, blago konkavno dno, konveksno rame, prijelaz u vrat je zaravnjen pa stisnut, vrat je kratak; nedostaje dio vrata i obod.

Sačuvana vis. 5,25 cm, pr. tijela 4,1 cm, pr. vrata 1,1 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 394, 3a, kat. br. 8, T. I. 8, sl. 8; Buljević 2004b, 83, 3a, sl. 1. 8.

162. Salona; AMS-G-563

Deformirani balzamarij izbočenih stijenki, odnosno bikonični balzamarij blago konkavne stijenke tijela i kose stijenka dna, od prozirnog tamnomodrog stakla, blago konkavno dno, konveksno rame, prijelaz u vrat je zaravnjen pa stisnut, vrat je kratak, obod glatkog ruba izvučen je prema vani; izložen vatri, nedostaje manji dio oboda i dva mala ulomka tjela.

Vis. 5,4 cm, pr. tijela 3,85 cm, pr. vrata 0,9 cm, pr. oboda 1,1 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3n, kat. br. 233, T. VI. 233, sl. 233; Buljević 2004b, 89, 3n, sl. 7. 233.

II. Sferični balzamariji

Sferični balzamariji zbog kuglastog oblika tijela ne mogu stajati na konveksnom dnu. Karakterizira ih i kratak vrat odlomljenog gornjeg dijela što upućuje na pretpostavku da su se poput pticolikih balzamarija ponovnim zagrijavanjem zatvarali, pečatili nakon punjenja, te da je potrošač morao odlomiti vrh vrata kako bi došao do sadržaja.²⁴⁴ Izrađivani su od bezbojnog, modričastog ili zelenkastog stakla, te od prozirnog stakla žute, jantarne, zelene, modre i ljubičaste boje, raznobojni, ponekad urešeni staklenim nitima apliciranim na vruću stijenku. Promjer im je od 3 do 16 cm, uglavnom između 5 i 9 cm. Tip je osobito čest u sjeverozapadnoj rimskoj Italiji gdje je obzirom na broj otkrivenih balzamarija moguće izdvojiti od radionica na području Ticina i Pijemonta, onu u Locarnu (Locarno-Muralto). Rijetki su u srednjoj i južnoj Italiji i na Mediteranu. Veoma su rašireni na rajnskom području gdje se uglavnom drže sjevernoitalskim importom, ali moguće predstavljaju prvu fazu rajnske proizvodnje što je uvelike bila pod utjecajem radnika cisalpinske provenijencije. Izdvojene su i radionice sferičnih balzamarija u Avenchesu i Lyonu. Primjerci iz Magdalensberga, Arlesa i Knossosa moguće su sjevernoitalski import, a primjerci iz sjeverozapadne Francuske moguće su rajnski import.²⁴⁵ Dijelom su uvezeni, ali vjerojatno su dobrim dijelom izrađivani i u Solunu,²⁴⁶ gdje su u grobovima istočne nekropole nađena tri ulomka sustava za zatvaranje i jedan takav balzamarij u muškom grobu iz Vespazijanova doba, zatvoren zvonolikim rebrastim olovnom zatvaračem s prstenastom drškom s radijalnim uresom na vrhu i sustavom rebara, s vegetabilnim uresom, na tijelu za osiguranje zatvarača.²⁴⁷

O sadržaju ovih balzamarija imamo kontroverzne podatke; kemijske su analize provedene na ostacima iz balzamarija iz Tenera, te balzamarija iz Vechtena, Xantena i Knossosa pokazale da je u prvospomenutom bila smjesa vina i smolastih supstancija, a pudera u ostalima. Vinski sastojak ne upućuje na to da je balzamarij sadržavao vino, već na to da je

²⁴⁴ Isings 1957, 25-26, forma 10; Goethert-Polaschek 1977, 253-256, forma 155, kat. br. 1489-1524, T. 79; Carington Smith 1982, 270, kat. br. 2-11, T. 36. b, sl. 4; Roffia 1993, 100-101, kat. br. 100; Follmann-Schulz 1992, 91-92, 93, kat. br. 50; Bonnet Borel 1997, 44-45, AV V 114, T. 22; Sennequier 1994, T. 1, sl. 3: HN 7₁.

²⁴⁵ De Tommaso 1990, 40-42, tip 6; Biaggio Simona 1991, 120-125, forma 8.1.1., T. 13 i 14, sl. 12, 51, 52, 53; Larese 2004, 37; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 30, kat. br. 176; Robin 2012, sl. 4, 5.

²⁴⁶ Antonaras 2009a, forma 116, T. 31, 32, XVI; Antonaras 2009b, 29-31.

²⁴⁷ Antonaras, Keramaris 2015.

jedna takva supstancija korištena kao otapalo u postupku maceracije aromatičnih biljaka za dobivanje kozmetičkih preparata.²⁴⁸

Na primjercima iz Muralta i Bonna unutar stijenke pričvršćeno je tanko metalno ogledalce u obliku diska. Rimski *vicus* Vitudurum (Oberwinterthur) iznjedrio je mnoštvo ovakvih olovnih ulomaka protumačenih kao konveksna ogledalca kakva se mogu naći unutar sferičnih balzamarija, a koja su nakon uporabe balzamarija izvađena, pa aplicirana vjerojatno na tkanine. U Esvresu su nađena dva balzamarija u cijelosti prevučena tankim reflektirajućim metalnim slojem dobivenim vjerojatno zagrijavanjem metala što je brzim rotiranjem prijanjao uz unutrašnjost stijenke. Vjerojatno su služili za postizanje efekta odraza, dekorativnosti, a kako su nađeni i izvan balzamarija pretpostavlja se da su imali i apotropejsku namjenu.²⁴⁹

Sferični balzamariji izrađivali su se od kasnoaugustovog doba, s naglaskom na Tiberijevo-Klaudijevo doba, njihova proizvodnja opada prema kraju 1. st., sporadični su nalazi u grobovima s poč. 2. st.²⁵⁰

Iz Dalmacije potječu još tri sferična balzamarija s nepoznatog lokaliteta, moguće iz Salone obzirom da se čuvaju u Arheološkom muzeju u Splitu; dva od gotovo bezbojnog stakla, jedan od prozirnog stakla modre boje urešen apliciranim nitima neprozirno bijelog stakla.²⁵¹

Salonitanski je balzamarij pod **kat. br. 163** vjerojatno uvezen iz neke od zapadnih radionica ili je lokalna imitacija na što možda upućuje nekarakteristično zaravnjeno dno i debela stijenka. Balzamarij je pod **kat. br. 164** vjerojatno sjeverozapadni italski import u Salonu; premda je dijelom rastaljen radije ga držimo svjedočanstvom rituala spaljivanja na pogrebnoj lomači, nego dokazom lokalne proizvodnje tog staklenog tipa.

Katalog

Sferični balzamariji

Datacija: 1. st.

Analogije: Isings 1957, 25-26, forma 10; Goethert-Polaschek 1977, forma 155, kat. br. 1489-1524, T. 79; De Tommaso 1990, 40-42, tip 6; Biaggio Simona 1991, 120-125, 8.1.1., T. 13 i 14, sl. 12, 51, 52, 53; Roffia 1993, 100-101, kat. br. 100; Bonnet Borel 1997, 44-45, AV V 114, T. 22; Harter 1999, 87, forma D2.

²⁴⁸ Isings 1957, 26, forma 10; De Tommaso 1990, 41; Biaggio Simona 1991, 121.

²⁴⁹ Biaggio Simona 1991, 120-121, kat. br. 176.1.253, sl. 52: olovo se tali na niskoj temperaturi i svjetluca.

²⁵⁰ De Tommaso 1990, 40-42, tip 6; Biaggio Simona 1991, 123; Roffia 1993, 101.

²⁵¹ Buljević 1999-2000, 465-466, kat. br. 2-4; predmet naveden pod kat. br. 5 nije balzamarij nego staklena granata vjerojatno iz 17. st.

163. Salona; AMS-G-95

Sferični balzamarij od prozirnog modričastog stakla, blago konkavno dno, tijelo je nešto uže u gornjem dijelu, oštećeni puni obod djeluje prstenasto profilirano i zaravnjeno.

Vis. 5,2 cm, pr. tijela 5,6 cm, pr. otvora 1 cm.

Objavljeno: Buljević 1999-2000, 465-466, kat. br. 1; Buljević 2002b, 394, 3c, kat. br. 11, T. I. 11, sl. 11; Buljević 2004b, 83, 3c, sl. 1. 11.

164. Salona, kupljeno 1910. god.; AMS-G-1468

Deformiran sferični balzamarij od prozirnog stakla žute boje, vrat je odlomljen, izložen vatri.

Pr. 6,1 cm, pr. otvora vrata 1,1 cm.

Neobjavljeno.

III. Pticoliki balzamariji

Pticoliki su se balzamariji ili balzamariji u obliku golubice, poput sferičnih, zatvarali na vruće. I dobro očuvani primjerci imaju odlomljen rep, odnosno dio kojeg je trebalo razbiti kako bi se došlo do tekućine ili praha kojega su sadržali. Zajedno s repom mogli su doseći dužinu i do 31 cm.²⁵² U nekima su sačuvani sasušeni bjelkasti ili crveni ostatci ili smolastih ostataka tekuće supstancije ili kozmetičkog pudera. U balzamariju iz Locarna nađena je vinska supstanca vjerojatno korištena kao otapalo u postupku maceracije aromatičnih biljaka za dobivanje kozmetičkih preparata, jedan je od dva primjerka iz torinskog Museo di Antichità, onaj iz Rovasenze, sačuvan cjelovit, ispunjen tekućim balzomom, vjerojatno cvjetnim parfemom, a u ostalim balzamarijima ovoga tipa nađen je kozmetički puder, baš kao i u sferičnim balzamarijima.²⁵³

Pticoliki balzamariji su se koristili i u pogrebnim obredima. U grobovima su nađeni uz sferične balzamarije, te uz balzamarije sferičnoga ili piriformnoga tijela, uz cjevaste balzamarije, a često su im, kao i sferičnima, pridruženi stakleni štapići. Prilog su, kao i sferični balzamariji, u ženskim grobovima,²⁵⁴ dok su minijturni pticoliki balzamariji u paru (3,5-4 cm) prilog u dječjim grobovima.²⁵⁵

²⁵² Facchini 1998a, 131; Larese 2004, 41.

²⁵³ Biaggio Simona 1991, 126; Facchini 1998b, 25, T. I. 1; Antonaras 2009, 28.

²⁵⁴ Biaggio Simona 1991, 126; Facchini 1998b, 25.

Pticoliki balzamariji su osobito rašireni u sjeverozapadnoj Italiji, potvrđeni su u srednjoj i južnoj Italiji, na galsko-rajnskom području, u Panoniji, Dalmaciji i na istočnom Mediteranu,²⁵⁶ gdje su se najvjerojatnije dobrim dijelom i proizvodili u solunskoj radionici.²⁵⁷

Još je Isings pretpostavila sjevernoitalsku proizvodnju pticolikih balzamarija. Gusta rasprostranjenost, kao i sferičnih balzamarija, u geografskoj zoni današnjeg kantona Ticino opravdava pretpostavku o sjevernoitalskoj radionici, a omogućuju i preciznije ubiciranje jedne od radionica na području Ticina, one u Locarnu.²⁵⁸ Proizvodili su se i u Avenchesu i Lyonu.²⁵⁹ Pticoliki su balzamariji uvedeni na tržište istovremeno sa sferičnim balzamarijima, proizvodili su se, odnosno rabili od 1. četvrtine 1. do 1. četvrtine 2. st., uglavnom od kasnoaugustovog-tiberijevog do flavijeuskog doba, proizvodnja im se gasi prema kraju 1. st., mlađi su primjerci površnije izrađeni.²⁶⁰

Od deset salonitanskih pticolikih balzamarija dva su gotovo cjelovita (**kat. br. 173, 174**), od ostalih su sačuvani samo gornji dijelovi, odnosno ptičje glave i vratovi. Tri su balzamarija modre boje (**kat. br. 167, 168, 170**), četiri su od gotovo bezbojnog stakla (**kat. br. 165, 166, 169, 174**), dva su od prozirnog zelenkastog stakla (**kat. br. 172, 173**), a jedan je od žutog stakla (**kat. br. 171**); dakle u svim bojama u kojima su izrađivani pticoliki balzamariji.²⁶¹

Jedan takav balzamarij potječe iz Splita, a čuva se u Arheološkom muzeju u Zagrebu.²⁶² Iz Dalmacije je i primjerak iz Narone,²⁶³ te vjerojatno ulomak iz Augusteja u Naroni.²⁶⁴

²⁵⁵ Biaggio Simona 1991, 125; Facchini 1998a.

²⁵⁶ Isings 1957, 27, forma 11; Calvi 1968, 106-108, T. 18. 2, kat. br. 261; Goethert-Polaschek 1977, 257, forma 157, kat. br. 1526-1530, T. 26, 79, 80; Carington Smith 1982, 272, kat. br. 12-16, T. 36. c, d, e, sl. 4. 12-14, 6; Scatozza Höricht 1986, 52-54, forma 36; Barkóczy 1988, 214, kat. br. 545; De Tommaso 1990, 89, tip 80; Biaggio Simona 1991, 125-129, forma 8.1.2., T. 14 i 15, sl. 12, 54 i 55; Bonomi 1996, 145, kat. br. 331; Whitehouse 1997, kat. br. 187; Facchini 1998a, 131-136, bilj. 7; Facchini 1998b, 25, T. I. 1; Bacchelli 1998, 112, T. X. 2; Follmann-Schulz 1992, kat. br. 49, 91; Sennequier 1994, T. 1. 3: HN72; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 30, kat. br. 204-211; Mandruzzato, Marcante 2007, 17, kat. br. 117; Antonaras 2009a, forma 120, T. 32, 33, XVII, XVIII.

²⁵⁷ Antonaras 2009b, 28-31.

²⁵⁸ Isings 1957, 27, forma 11; Calvi 1968, 106-108; Biaggio Simona 1991, 127, bilj. 28.

²⁵⁹ Larese 2004, 41; Antonaras 2009b, 29, bilj. 21 i 22.

²⁶⁰ De Tommaso 1990, 89, tip 80; Biaggio Simona 1991, 128; Facchini 1998a, 131.

²⁶¹ Biaggio Simona 1991, 125.

²⁶² Damevski 1976, 64, bilj. 13, T. III. 2.

²⁶³ Buljević 2003b, kat. br. 25, T. III. 25

Salonitanski su balzamariji import iz zapadne, najvjerojatnije sjeverozapadne italske radionice, a obzirom da su im okolnosti nalaza nepoznate datiramo ih u 1. st. Dijelom rastaljen balzamarij pod **kat. br. 171** držimo radije svjedočanstvom rituala spaljivanja na pogrebnoj lomači, nego dokazom lokalne proizvodnje tog staklenog tipa.

Katalog

Pticoliki balzamariji

Datacija: 1. st.

Analogije: Isings 1957, 27, forma 11; Calvi 1968, 106-108, T. 18. 2, kat. br. 261; Goethert-Polaschek 1977, 257, forma 157; De Tommaso 1990, 89, tip 80; Biaggio Simona 1991, 125-129, 8.1.2., T. 14 i 15, sl. 12, 54 i 55; Whitehouse 1997, kat. br. 187; Whitehouse 2003, kat. br. 1143.

165. Vjerojatno Salona, zbirka Maroli, nađeno između 1880. i 1894. god.; AMS-G-1283
Gornji dio balzamarija, od gotovo bezbojnog stakla, u obliku dugovrate ptice, labuda, s pravilnim, gotovo cilindričnim vratom što se blago širi prema tijelu i pravilno zaobljenom glavom s horizontalno isturenim kljunom.

Sač. vis. 6,1 cm, pr. vrata 1,1 cm, šir. glave 1,3 cm.

Objavljeno: Buljević 1999-2000, 466-467, kat. br. 6; Buljević 2002b, 395, 3d, kat. br. 12, T. I. 12, sl. 12; Buljević 2004b, 83, 3d, sl. 1. 12.

166. Salona, kupljeno 1889. god.; AMS-G-1080

Gornji dio balzamarija, od gotovo bezbojnog stakla, u obliku dugovrate ptice, labuda, s pravilnim, gotovo cilindričnim vratom što se blago širi prema tijelu i pravilno zaobljenom glavom s horizontalno isturenim kljunom.

Sač. vis. 5,4 cm, pr. vrata 1 cm, šir. glave 1,25 cm.

Objavljeno: Buljević 1999-2000, 466-467, kat. br. 7; Buljević 2002b, 395, 3d, kat. br. 13, T. I. 13, sl. 13; Buljević 2004b, 83, 3d, sl. 1. 13.

167. Vjerojatno Salona, zbirka Maroli, nađeno između 1880. i 1894. god.; AMS-G-1284

Gornji dio balzamarija, od prozirnog modrog stakla, u obliku dugovrate ptice, labuda, s pravilnim, gotovo cilindričnim vratom što se blago širi prema tijelu i pravilno zaobljenom

²⁶⁴ Buljević 2004c, 186, kat. br. 43.

glavom s blago prema gore isturenim kljunom.

Sač. vis. 5,5 cm, pr. vrata 1,35 cm, šir. glave 1,2 cm.

Objavljeno: Buljević 1999-2000, 466-467, kat. br. 8; Buljević 2002b, 395, 3d, kat. br. 14, T. I. 14, sl. 14; Buljević 2004b, 83, 3d, sl. 1. 14.

168. Vjerojatno Salona, zbirka Maroli, nađeno između 1880. i 1894. god.; AMS-G-1282

Gornji dio balzamarija, od prozirnog modrog stakla, u obliku dugovrate ptice, labuda, s pravilnim, gotovo cilindričnim vratom što se blago širi prema tijelu i pravilno zaobljenom glavom s blago prema gore isturenim kljunom.

Sač. vis. 5cm, pr. vrata 1,25 cm, šir. glave 1,5 cm.

Objavljeno: Buljević 1999-2000, 466-467, kat. br. 9; Buljević 2002b, 395, 3d, kat. br. 15, T. I. 15, sl. 15; Buljević 2004b, 83, 3d, sl. 1. 15.

169. Vjerojatno Salona, zbirka Maroli, nađeno između 1880. i 1894. god.; AMS-G-1285

Gornji dio balzamarija, od gotovo bezbojnog stakla, u obliku dugovrate ptice, labuda, s pravilnim, gotovo cilindričnim vratom što se blago širi prema tijelu i pravilno zaobljenom glavom s pravilnim, blago prema gore isturenim kljunom

Sač. vis. 5,5 cm, pr. vrata 1,3 cm, šir. glave 1,05 cm.

Objavljeno: Buljević 1999-2000, 466-467, kat. br. 10; Buljević 2002b, 395, 3d, kat. br. 16, T. I. 16, sl. 16; Buljević 2004b, 83, 3d, sl. 1. 16.

170. Salona; AMS-G-686

Gornji dio balzamarija, od tamnomodrog stakla, u obliku dugovrate ptice, labuda, s pravilnim, gotovo cilindričnim vratom što se blago širi prema tijelu i pravilno zaobljenom glavom s kljunom pomaknutim ulijevo, na desnoj strani glave jedna staklena grudica sugerira oko.

Sač. vis. 6 cm, pr. vrata 1,3 cm, šir. glave 1,15cm.

Objavljeno: Buljević 1999-2000, 466-467, kat. br. 11; Buljević 2002b, 395, 3d, kat. br. 17, T. I. 17, sl. 17; Buljević 2004b, 83, 3d, sl. 1. 17.

171. Salona; AMS-G-625

Gornji dio deformiranog balzamarija, od prozirnog tamnožutog stakla, u obliku dugovrate ptice, labuda, s vratom eliptičnog presjeka sačuvanim samo u gornjem dijelu i zaobljenom glavom s uzdignutim, ponešto izvijenim kljunom; izložen vatri.

Sač. vis. 3,75 cm, pr. vrata 1,05 cm, šir. glave 1,5 cm.

Objavljeno: Buljević 1999-2000, 466-467, kat. br. 12; Buljević 2002b, 395, 3d, kat. br. 18, T. I. 18, sl. 18; Buljević 2004b, 83, 3d, sl. 1. 18.

172. Salona; AMS-G-688

Gornji dio balzamarija u obliku dugovrate ptice, od prozirnog zelenkastog stakla; nedostaje veći dio glave s kljunom.

Sač. vis. 5,5 cm, pr. vrata 1,3 cm.

Objavljeno: Buljević 1999-2000, 466-467, kat. br. 13.

173. Salona; AMS-G-57

Balzamarij od prozirnog zelenkastog stakla, u obliku ptice velikoga tijela, stoji na blago zaravnjenom dnu; nedostaje veći dio glave i vrh repa.

Sač. vis. 6,34 cm, vis. tijela 3,6 cm, šir. tijela 4 cm, sač. duž. tijela 7,7cm, pr. vrata 1cm.

Objavljeno: Buljević 1999-2000, 466-467, kat. br. 16.

174. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06.1935. god.; AMS-G-1789

Balzamarij od gotovo bezbojnog stakla, u obliku ptice nepravilnog, izduženog tijela, dugi vrat je sužen i savijen u shematski oblikovanu ptičju glave, stoji na konkavnom dnu; slijepljen, nedostaje vrh repa.

Vis. 9,2 cm šir. 3,8 cm, duž. 8,6 cm.

Objavljeno: Fadić 1998, 90, kat. br. 212; Buljević 1999-2000, 466-467, kat. br. 19.

IV. Balzamariji piriformnog tijela

Balzamariji piriformnog tijela su balzamariji kojima je tijelo najšire u donjem dijelu. Zbog specifičnosti tehnike slobodnog puhanja izbjegavamo termin hibrid kojim bi se lako determinirale specifičnosti unutar i između tipova opisanih u raznim tipologijama, primjerice unutar i između piriformnih i sferoidnih ili piriformnih i cjevastih oblika, ali bi se napravile komplicirane tipologije, osobito ako nisu temeljene na većim skupinama istog posuđa iz datiranog konteksta. De Tommaso, pak, primjećuje da se takvi termini koriste najčešće kod klasificiranja balzamarija, kao da je neki balzamarij hibrid u odnosu na određene, utanačene sheme. Suprotno tomu misli da su analitičke sheme zapravo posve neprimjerene složenoj i

raznolikoj stvarnosti oblika.²⁶⁵ Danas, kada je standard ilustriranje svakog katalogiziranog predmeta, gotovo svi autori opisujući neku skupinu balzamarija ukazuju na morfološka prožimanja stapajući dva ili više De Tommasovih tipova ili grupa.²⁶⁶

IV.1. Klasični piriformni balzamariji imaju široka tijela. Razlikujemo ih od užih balzamarija kojima se tijelo također širi prema dnu (IV.2-4). Salonitanski su balzamariji piriformnog tijela, puhani od jantarnog stakla s bijelim nitima (**kat. br. 175, 176**), od prozirnog žutog (**kat. br. 177-180, 187, 188, 191, 193**), modrog (**kat. br. 181-183, 185, 186**), zelenomodrog (**kat. br. 184**) i bezbojnog (**kat. br. 189, 190, 192**) stakla. Visoki su od 4,3 do 8,15 cm. Imaju vratove kraće od tijela. Svi salonitanski balzamariji imaju karakteristične ljevkaste obode.²⁶⁷ Samo je jedan balzamarij, pod **kat. br. 191**, s kontinuiranim prijelazom it tijela u vrat.²⁶⁸ Jedan je balzamarij od prozirnog modričastog stakla s okomitim tragom zelenog stakla, **kat. br. 194**, minijaturnih dimenzija, visok 3,02 cm i ima prema unutra savijen obod.²⁶⁹

Veliki je broj piriformnih balzamarija od monokromnog koloriranog i polikromnog stakla što je znakovito i u odnosu na balzamarije sferoidnoga tijela; balzamariji piriformnoga tijela imali su udjela u najstarijoj produkciji puhanoga stakla što je pretežito koristila kolorirano staklo, dok su balzamariji sferoidnoga tijela veoma česti u razdoblju velike difuzije prirodno nijansiranog stakla, počam od 2. pol. 1. st.²⁷⁰ Ponekad je otežano razlikovanje tipova (sferoidni ili piriformni) i podtipova zbog prijelaznih i hibridnih oblika koji nastaju uslijed slobodnog puhanja i brzine izradbe, a koji svjedoče istovremenost dvaju ili više tipova, odnosno podtipova.²⁷¹ Kolorirani su primjerci tankih stijenki osobitost sjevernoitalske,

²⁶⁵ De Tommaso 1990, 29.

²⁶⁶ Cfr. Roffia 1993, 100-109; Buora 2004; Mandruzzato, Marcante 2007.

²⁶⁷ Rjeđi su od ljevkastih prema unutra savijeni obodi i u Saloni nema takvih balzamarija: Vessberg 1952, 131, tip A III α, T. VII. 22-31; Isings 1957, 40, forma 26a; Goethert-Polaschek 1977, forma 70 b, T. 50 i 51; Biaggio Simona 1991, 131, T. 17. 134.2.041, 176.1.058, te 176.1.065, 000.1.036; Arveiller-Dulong, Nenna 2000, 271, kat. br. 839.

²⁶⁸ Tommaso 1990, 63-64, tip 39.

²⁶⁹ Gotovo svi salonitanski minijaturni balzamariji imaju izvučene pa savijene obode (**kat. br. 194, 470, 256-261, 693, 694**). Jedan, **kat. br. 255**, nema sačuvan obod. Ljevkasti obod ima onaj pod **kat. br. 262**, moguće i onaj pod **kat. br. 263**. Plauzibilna je hipoteza, koju ni u Akvileji kao ni u Saloni, nije moguće potkrijepiti dokazima, jer nije poznat kontekst nalaza, da su rabljeni kao igračke i prilagani u dječje grobove: Mandruzzato 2008, 48. kat. br. 171-201

²⁷⁰ Biaggio Simona 1991, 131-132.

²⁷¹ Buljević 2002b, 396-397; Mandruzzato, Marcante 2007, 16.

preciznije akvilejske proizvodnje od Augustovog, odnosno u julijevsko-klaudijevskog doba,²⁷² no proizvode se i drugdje, diljem Rimskog Carstva, tijekom 1. st.²⁷³

Dva su salonitanska balzamarija izrađena od djelomice prozirnog smeđeg stakla s apliciranim i uvaljanim nitima neprozirnog bijelog stakla. Ures onog pod **kat. br. 175** je nastao puhanjem prethodno, u kalupu oblikovanih odsječaka štapića od bijelog i smeđeg stakla;²⁷⁴ najvjerojatnije je italjski proizvod 1. pol. 1. st.²⁷⁵ Takvim se balzamarijima trgovalo na velike udaljenosti²⁷⁶ pa je upitno jesu li se proizvodili i na istoku.²⁷⁷ Budući je izrađen kombinacijom slobodnog puhanja s prethodno, u kalupu oblikovanim mozaičkim elementima svjedočanstvo je ključne tranzicije industrije temeljene na oblikovanju pomoću kalupa na onu temeljenu na puhanju.²⁷⁸ Ures onog pod **kat. br. 176** je dobiven apliciranjem staklene niti u završnoj fazi puhanja i zapadni je, vjerojatno italjski proizvod.²⁷⁹ Napomenimo da primjerak pod **kat. br. 184** dokumentira ranu fazu nekropole na Kapljuču, kasnije glasovitog starokršćanskog kompleksa.

Analogni dalmatinski primjerci potječu iz Liburnije.²⁸⁰ Upozorimo ovdje na zadarski balzamarij analogan salonitanskom balzamariju pod **kat. br. 175**.²⁸¹

Obzirom na nedostatak konteksta salonitanske balzamarije piriformnoga tijela datiramo u 1. st., a držimo ih sjevernoitaljskim proizvodom, importom iz akvilejske radionice.

IV.2. Dva balzamarija piriformna tijela, kat. br. 195 i 196, imaju obod izvučen dolje pa savijen okomito prema gore. Vjerojatno je riječ o egipatskim balzamarijima što se datiraju u 2. – 3. st.²⁸² Analogni dalmatinski primjerci potječu iz Budve, iz paljevinskih grobova.²⁸³

²⁷² Calvi 1968, 35; De Tommaso 1990, 63-64, tip 38, 39 i 41; Larese 2004, 39-40; Mandruzzato, Marcante 2007, 16.

²⁷³ Biaggio Simona 1991, 132; Arveiller-Dulong, Nenna 2000, 30, 251, 271, kat. br. 92, 180-189, 767-770, 839; Antonaras 2012, kat. br. 309.

²⁷⁴ Grose 1989, 261-262, kat. br. 616; za drugačije tumačenje vidi: Lierke 2009, 49, 108.

²⁷⁵ Calvi 1968, 35-36, tip Hα, T. A. 16, T. 5. 4; Roffia 1993, 103, kat. br. 147; Arveiller-Dulong, Nenna 2000, 30, kat. br. 92.

²⁷⁶ Arveiller-Dulong, Nenna 2000, 30, kat. br. 92.

²⁷⁷ Hayes 1975, 34, 43, T. 9. 101.

²⁷⁸ Grose 1989, 262.

²⁷⁹ Roffia 1993, 103, kat. br. 148; Arveiller-Dulong, Nenna 2000, 30, kat. br. 99.

²⁸⁰ Fadić 1982, 114, sl. 1. 21-23; Ravagnan 1994, kat. br. 108; Lazar 2008, 90, T. 20. 2, 3.

²⁸¹ Ravagnan 1994, kat. br. 105.

²⁸² Arveiller-Dulong, Nenna 2000, 251, kat. br. 793, 794, 802.

²⁸³ Marković 2012, 209, 212, tip 4, T. 99, T. 112. 12.

IV.3. Balzamarije izduženog piriformnog ili ovoidnog tijela prije smo nazivali čunjastim balzamarijima, međutim termin ovoidan je isto tako precizan kao i čunjast, k tomu uvriježen u literaturi.²⁸⁴ Neki ih odvajaju kao podtip, neki ne. Visoki su od 4,2 do 7 cm. Imaju ljevkaste obode²⁸⁵ i stisnut prijelaz u kraći vrat, osim onih pod **kat. br. 197,**²⁸⁶ te **200, 205, 206, 208**²⁸⁷ koji imaju sužen, odnosno kontinuiran prijelaz iz tijela u vrat. Puhani su od prozirnog žutog (**kat. br. 197, 198, 201, 208**), modrog (**kat. br. 200, 202, 214**), gotovo bezbojnog (**kat. br. 199, 207, 209-213**) i prirodno nijansiranog stakla (**kat. br. 203-206**, potonji s tragovima ljubičaste boje). Dva su (**kat. br. 202, 206**) deformirana uslijed izlaganja visokoj temperaturi, najvjerojatnije vatri pogrebne lomače. Proizvođeni su diljem Rimskog Carstva tijekom 1. st.²⁸⁸

Poznati su nam dalmatinski analogni i srodni primjerci iz Liburnije,²⁸⁹ Narone,²⁹⁰ te s nepoznatog lokaliteta.²⁹¹

Salonitanski su balzamariji najvjerojatnije uvezeni iz sjeverne Italije u 1. st.

IV.4. Ponekad se balzamariji koje smo izdvojili kao piriformne balzamarije koničnog tijela nazivaju cjevastima. Konični piriformni balzamariji imaju gotovo jednako dugo tijelo i vrat, ali tijelo im je, premda uže i ravnije stijenke nego kod piriformnih IV.1 i IV.2 balzamarija šire nego kod srodnih cjevastih. Visoki su od 5,8 do 9,7 cm, od gotovo bezbojnog su ili prirodno nijansiranog stakla, uglavnom imaju ljevkaste obode. Balzamarij pod **kat. br. 215** ima nepravilan ljevkasti, dijelom savijeni obod, a izvučen pa prema unutra savijeni obod imaju balzamariji pod **kat. br. 217, 223**. Jedan takav balzamarij u Louvreu omotan je papirusom i očito egipatskog podrijetla.²⁹² Proizvođeni su diljem Rimskog Carstva tijekom 1. i ranog 2. st. Balzamarij je pod **kat. br. 230** vjerojatno ciparski proizvod 1. – 2. st.²⁹³

²⁸⁴ Buljević 2004, 3h₃.

²⁸⁵ Rjeđi su savijeni obodi, a drže se ciparskim ili sirijskim proizvodom: Hayes 1975, 123, sl. 14, T. 41. 485;

²⁸⁶ De Tommaso 1990, 50-51, grupa/tip 19.

²⁸⁷ De Tommaso 1990, 52-53, 63-64, grupa/tip 19, tip 22, 39.

²⁸⁸ Arveiller-Dulong, Nenna 2000, 30, 251, 271, kat. br. 101-131, 772, 841-844.

²⁸⁹ Fadić 1982, 114, sl. 1. 24-27; Fadić 1988, 33, T. III. 13-15, br. 59-61; Ravagnan 1994, kat. br. 92-98, 109; Fadić 1998, 80, kat. br. 25, 27, 30; Lazar 2008, 90, T. 20. 4-7.

²⁹⁰ Paškvalin 1976, kat. br. 49, T. X. 4; Buljević 2003b, 87-88, T. I. 5, 6.

²⁹¹ Paškvalin 1976, kat. br. 22, T. IV. 2.

²⁹² Arveiller-Dulong, Nenna 2000, 251, kat. br. 773.

²⁹³ Vessberg 1952, 131, tip A III α, T. VII. 22; Isings 1957, 42, forma 28a; Whitehouse 1997, kat. br. 210.

Poznati su takvi dalmatinski balzamarij s nepoznatog nalazišta,²⁹⁴ iz Liburnije,²⁹⁵ Starog Grada,²⁹⁶ Narone²⁹⁷ i Budve.²⁹⁸

IV.5. Izdvojili smo nekoliko balzamarija koničnog tijela zbog tragova obrade po sredini tijela, jer upućuju na mogućnost svrstavanja u grupu strukiranih balzamarija.²⁹⁹ Ako je točno da pripadaju toj grupi balzamarija onda ih možemo datirati u 1. st. kao istočnomediteranski proizvod. Srodan im je bakarski balzamarij.³⁰⁰

Na kraju istaknimo da ovdje katalogizirani balzamariji pod **kat. br. 189, 203, 204, 214, 231** potječu iz groba s puno balzamarija iz kojeg je i jedan pticoliki balzamarij, nekoliko sferoidnih, te uglavnom cjevastih balzamarija.³⁰¹

Katalog

IV.1. Balzamariji širokog piriformnog tijela

Datacija: 1. st.

Analogije: Isings 1957, 22-23, 40, 42, forma 6, 26a, 28a; Calvi 1968, 35-36, tip Hα, T. A. 16, T. 4. 6, 7, 9, T. 5. 4, T. 6. 3; Goethert-Polaschek 1977, forma 70 a i b, T. 50 i 51; Grose 1989, 261-262, kat. br. 616; De Tommaso 1990, 63-64, tip 38, 39 i 41; Biaggio Simona 1991, 131-136, 8.1.4., T. 17, 18, sl. 61-63; Roffia 1993, 102-104, kat. br. 147-167; Whitehouse 1997, kat. br. 204, 205; Larese 2004, 39-40; Buora 2004, 24, kat. br. 39-55; Arveiller-Dulong, Nenna 2000, 30, 251, 271, kat. br. 92, 180-189, 767-770, 839; Tremmel 2006, 249-252, T. 3. Ha 71, 72; Mandruzzato, Marcante 2007, 16, kat. br. 62-67.

175. Salona; AMS-G-86

Balzamarij piriformnog tijela, od djelomice prozirnog tamnosmeđeg stakla s apliciranim i

²⁹⁴ Paškvalin 1976, kat. br. 22, T. IV. 2.

²⁹⁵ Fadić 1982, 113, sl. 1. 12; Fadić 1998, 80, kat. br. 22 i 23;

²⁹⁶ Gregl 1995, 126, kat. br. 5

²⁹⁷ Buljević 2003b, kat. br. 7, 26, T. I. 7, T. III. 26.

²⁹⁸ Marković 2012, 216, 218, tip 2, T. 71. 13, T. 82. 13, T. 90. 7, T. 102. 7, T. 111. 2.

²⁹⁹ Mandruzzato, Marcante 2007, 20, kat. br. 226.

³⁰⁰ Lazar 2008, 90, T. 20. 6.

³⁰¹ U katalogu je 106 predmeta vezano uz ime Andrije Boljata, u podacima s cedulja uz deponirane i neinventarizirane predmete iz 1935. god. U arhivi Arheološkog muzeja u Splitu sačuvan je u Abramićevoj Knjizi izdataka podatak od 20. 3. 1936. o isplati 600 dinara Boljatu Andriji (Solin) za razne predmete i natpis CANIA NEBRIS. Ovdje zahvaljujem na pomoći Arsenu Duplančiću, voditelju knjižnice Arheološkog muzeja u Splitu. Napominjem da ni natpis nije inventariziran.

uvaljanim nitima neprozirno bijelog stakla što tvore nepravilni geometrijski uzorak cik-cak i paralelnih linija, zaravnjeno dno, prijelaz u cilindrični vrat je sužen, vani izvučen i horizontalno zaravnjen obod.

Vis. 6,3 cm, pr. tijela 4,7 cm, pr. vrata 1,35 cm, pr. oboda 2 cm.

Objavljeno: Fadić 1998, 79, kat. br. 3; Buljević 2002b, 396-398, 3h₁, kat. br. 35, sl. 35;

Buljević 2004b, 85, 3h₁; Jovanović 2013, kat. br. 25.

176. Salona, kupljeno 1916. god.; AMS-G-1487

Balzamarij piriformnog tijela, od djelomice prozirnog žutosmeđeg i neprozirno bijelog stakla, s apliciranim i uvaljanim nitima neprozirno bijelog stakla što tvore uzorak girlande, blago konkavno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, obod odsječenog ili oštećenog ruba je izvučen vani; nedostaje dio oboda, vrata i tijela.

Vis. 8,15 cm, pr. tijela 6,35 cm, pr. vrata 1,45 cm, pr. oboda 1,95 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 396-398, 3h₁, kat. br. 36, T. I. 36, sl. 36; Buljević 2004b, 85, 3h₁, sl. 1. 36.

177. Salona; AMS-G-102

Balzamarij piriformnog tijela, od prozirnog žutog stakla, zaravnjeno dno, prijelaz u cilindrični vrat je stisnut, nepravilni obod odsječenog ili neobrađenog ruba je izvučen vani; nedostaje djelić oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 5,5 cm, pr. tijela 3,9 cm, pr. vrata 1,05 cm, pr. oboda 1,7 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 396-398, 3h₁, kat. br. 37, T. I. 37, sl. 37; Buljević 2004b, 85, 3h₁, sl. 1. 37.

178. Salona; AMS-G-103

Balzamarij piriformnog tijela, od prozirnog žutog stakla, zaravnjeno dno, prijelaz iz tijela u kratki vrat je stisnut, obod neobrađenog ruba je izvučen prema vani; nedostaje djelić oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 5,2 cm, pr. tijela 3,9 cm, pr. vrata 1,1 cm, pr. oboda 1,45 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 396-398, 3h₁, kat. br. 38, T. II. 38, sl. 38; Buljević 2004b, 85, 3h₁, sl. 3. 38.

179. Salona, kupljeno 1896. god.; AMS-G-1246

Balzamarij piriformnog tijela, od prozirnog žutog stakla, zaravnjeno dno, prijelaz iz tijela

u kratki vrat je sužen, obod neobrađenog ruba je izvučen prema vani; nedostaje djelić oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,25 cm, pr. tijela 4,3 cm, pr. vrata 1,1 cm, pr. oboda 1,65 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 396-398, 3h₁, kat. br. 39, T. II. 39, sl. 39; Buljević 2004b, 85, 3h₁, sl. 3. 39.

180. Salona; AMS-G-100

Balzamarij piriformnog tijela, od prozirnog žutog stakla, zaravnjeno dno, prijelaz iz tijela u kratki vrat je sužen pa stisnut, obod neobrađenog ruba je izvučen prema vani; nedostaje djelić oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 5,85 cm, pr. tijela 4,1 cm, pr. vrata 0,9 cm, pr. oboda 1,5 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 396-398, 3h₁, kat. br. 40, T. II. 40, sl. 40; Buljević 2004b, 85, 3h₁, sl. 3. 40.

181. Salona, kupljeno 1890. god.; AMS-G-1132

Balzamarij piriformnog tijela, od prozirnog tamnomodrog stakla, zaravnjeno dno, prijelaz iz tijela u cilindrični vrat je stisnut, obod glatkog ruba je izvučen prema vani; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,2 cm, pr. tijela 4 cm, pr. vrata 1 cm, pr. oboda 1,5 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 396-398, 3h₁, kat. br. 41, T. II. 41, sl. 41; Buljević 2004b, 85, 3h₁, sl. 3. 41.

182. Salona, kupljeno 1890. god.; AMS-G-1131

Balzamarij piriformnog tijela, od prozirnog tamnomodrog stakla, zaravnjeno dno, prijelaz iz tijela u cilindrični vrat je stisnut, nepravilni obod glatkog ruba je izvučen prema vani; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 5,55 cm, pr. tijela 4 cm, pr. vrata 1,05 cm, pr. oboda 1,85 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 396-398, 3h₁, kat. br. 42, T. II. 42, sl. 42; Buljević 2004b, 85, 3h₁, sl. 3. 42.

183. Salona; AMS-G-90

Balzamarij piriformnog tijela, od prozirnog tamnomodrog stakla, zaravnjeno dno, prijelaz iz tijela u kratki vrat je stisnut, nepravilni obod zaobljena ruba je izvučen prema vani; nedostaje dio oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6 cm, pr. tijela 4,8 cm, pr. vrata 1,2 cm, pr. oboda 1,55 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 396-398, 3h₁, kat. br. 43, T. II. 43, sl. 43; Buljević 2004b, 85, 3h₁, sl. 3. 43.

184. Salona, Kapljuč, kupljeno 1923. god.; AMS-G-1498

Balzamarij piriformnog tijela, od prozirnog stakla tamne zelenomodne boje, blago konkavno dno, prijelaz iz tijela u cilindrični vrat je stisnut, obod glatkog ruba je izvučen prema vani; nedostaje dio oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 5,15 cm, pr. tijela 3,65 cm, pr. vrata 1,15 cm, pr. oboda 1,5 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 396-398, 3h₁, kat. br. 44, T. II. 44, sl. 44; Buljević 2004b, 85, 3h₁, sl. 3. 44.

185. Salona, kupljeno 1896. god.; AMS-G-1247

Balzamarij piriformnog tijela, od prozirnog modrog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz u kratki vrat, ljevkasti obod; nedostaje dio tijela i djelić oboda.

Vis. 6,2 cm, pr. tijela 4,1 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Neobjavljeno.

186. Salona, zemlja Andrije Boljata, 3. 12. 1935. god.; AMS-44139

Balzamarij piriformnog tijela, od prozirnog modrog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz u kratki vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat, nedostaje djelić stijenke tijela.

Vis. 4,3 cm, pr. 3,8 cm, pr. oboda 1,6 cm.

Neobjavljeno

187. Salona, Andrija Boljat, 15. 06. 1935. god.; AMS-44142

Balzamarij piriformnog tijela, od prozirnog žutog stakla, blago konveksno dno, stisnut prijelaz u kratki vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Vis. 5,3 cm, pr. 3,5 cm, pr. oboda 1,7 cm.

Neobjavljeno.

188. Salona, Andrija Boljat, 15. 06. 1935. god.; AMS-G-1827

Balzamarij piriformnog tijela, od prozirnog žutog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz u

kratki vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; nedostaju djelići stijenke tijela, tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Vis. 4,6 cm, pr. tijela 3,8 cm, pr. oboda 1,6 cm.

Neobjavljeno.

189. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935. god.; AMS-45083

Balzamarij piriformnog tijela, od gotovo bezbojnog stakla, ravnog dna, stisnutog prijelaza u kratki vrat s ljevkastim obodom; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, nedostaje djelić oboda..

Vis. 4,4 cm, pr. tijela 2,9 cm, pr. oboda 1,35 cm.

Neobjavljeno.

190. Salona; AMS-G-408

Balzamarij piriformnog tijela, od bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz u vrat; nedostaje dio vrata s obodom, tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Sač. vis. 4,6 cm, pr. tijela 3,6 cm, pr. vrata 1,15 cm.

Neobjavljeno.

191. Salona, Andrija Boljat, 15. 06. 1935. god.; AMS-44143

Balzamarij piriformnog tijela, od prozirnog žutog stakla, blago konveksno dno, nenaglašen prijelaz u vrat; nedostaje dio vrata s obodom, te djelić stijenke tijela.

Sač. vis. 4,35 cm, pr. tijela 3,05 cm, pr. vrata 0,89 cm.

Neobjavljeno.

192. Salona, zemlja Andrije Boljata, 3. 12. 1935. god.; AMS-43865

Balzamarij piriformnog tijela, od bezbojnog stakla, blago konveksno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod; tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Vis. 5,9 cm, pr. tijela 4,1 cm, pr. oboda 1,9 cm.

Neobjavljeno.

193. Salona, zemlja Andrije Boljata, 1935. god.; AMS-G-1826

Balzamarij piriformnog tijela, od prozirno žutog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz u vrat, ljevkasti obod; nedostaje djelić oboda.

Vis. 5,7 cm, pr. tijela 3,75 cm, pr. oboda 1,3 cm.

Neobjavljeno.

194. Split, Lora, grobni prilog u urni, slučajni nalaz 1953. god.; AMS-G-1614

Mali balzamarij od stakla modričastog odsjaja s tragom zelenog stakla, piriformno tijelo, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, izvučen pa prema unutra savijen obod; tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat, izrazito mjehurasta stijenka.

Vis. 3,05 cm, pr. tijela 1,7 cm, pr. oboda 1,25 cm.

Objavljeno: Nikolanci 1954, 195, d.

IV.2. Balzamarij piriformnog tijela i okomito savijenog oboda

Datacija: 2. – 3. st.

Analogije: Hayes 1975, 133, T. 34. 554-558; Arveiller-Dulong, Nenna 2000, 251, kat. br. 802.

195. Salona; AMS-G-93

Balzamarij piriformnog tijela, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz u kratki vrat, obod je savijen vani prema dolje, pa okomito prema gore; nedostaje dio oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 7,3 cm, pr. tijela 4,9 cm, pr. vrata 1,2 cm, pr. oboda 2,3 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 396-398, 3h₁, kat. br. 34, T. I. 34, sl. 34; Buljević 2004b, 85, 3h₁, sl. 1. 34.

196. Salona, zemlja Andrije Boljata, 3. 12. 1935. god.; AMS-43869

Balzamarij piriformnog tijela, od prozirnog zelenkastog, s tragom žućkastog stakla, nepravilno zaravnjeno dno, stisnut prijelaz u cilindrični vrat, prema vani dolje pa gore savijen obod; tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Vis. 10 cm, pr. tijela 6,4 cm, pr. oboda 2,8 cm.

Neobjavljeno.

IV.3. Balzamariji izduženog piriformnog ili ovoidnog tijela

Datacija: 1. st.

Analogije: Hayes 1975, 146, sl. 20, T. 39. 619; Goethert-Polaschek 1977, 96-104, forma 69a, kat. br. 460, 485, 504, T. 48 i 49; Carington Smith 1982, 274, sl. 5. kat. br. 51, 53, T.

38. t, w; De Tommaso 1990, 50-53, grupa/tip 19, tip 21, 22; Bonnet Borel 1997, 45-46, AV V 116; Arveiller-Dulong, Nenna 2000, 30, 185, 251, 271, kat. br. 101-131, 571-575, 772, 841-844; Whitehouse 1997, kat. br. 206; Larese 2004, 38; Buora 2004, 24, kat. br. 56-69; Mandruzzato, Marcante 2007, 16, kat. br. 47-51, 67-71.

197. Salona, zemlja Andrije Boljata, 15. 06. 1935.; AMS-44140

Balzamarij ovoidnoga tijela, od prozirnog žutog stakla, zaravnjeno dno, nenaglašen prijelaz u kratki vrat, ljevkasti obod.

Vis. 4,2 cm, pr. tijela 2,85 cm, pr. oboda 1,2 cm.

Neobjavljeno.

198. Salona, kupljeno 1895. god.; AMS-G-1237

Balzamarij ovoidnoga tijela, od prozirnog žutog stakla, blago konveksno dno, sužen prijelaz u kratki vrat, ljevkasti obod.

Vis. 6,6 cm, pr. tijela 4 cm, pr. oboda 1,7 cm.

Neobjavljeno.

199. Salona, zemlja Andrije Boljata, 3. 12. 1935. god.; AMS-43868

Balzamarij ovoidnoga tijela, od gotovo bezbojnog stakla zelenkastog odsjaja, blago konkavno dno, stisnut prijelaz u kratki vrat, ljevkasti obod; nedostaje djelić oboda.

Vis. 6,8 cm, pr. tijela 3,9 cm, pr. oboda 2,2 cm.

Neobjavljeno.

200. Salona, zemlja Andrije Boljata, 3. 12. 1935. god.; AMS-44170

Balzamarij ovoidnoga tijela, od prozirnog modrog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz u kratki vrat, ljevkasti obod; vidljivi tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat, nedostaje djelić stijenke tijela.

Vis. 6,8 cm, pr. tijela 3,9 cm, pr. oboda 2,2 cm.

Neobjavljeno.

201. Salona, zemlja Andrije Boljata, 15. 06. 1935. god.; AMS-44141

Balzamarij ovoidnoga tijela, od prozirnog žutog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz u kratki vrat, ljevkasti obod; tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Vis. 6,1 cm, pr. tijela 2,65 cm, pr. oboda 1,45 cm.

Neobjavljeno.

202. Salona; AMS-G-283

Deformiran balzamarij ovoidnoga tijela, od prozirnog tamnomodrog stakla, stisnut prijelaz iz tijela u kratki vrat, obod je ljevkast; nedostaje djelić oboda i stijenke tijela, izložen vatri, tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Vis. 6,1 cm, šir. tijela 3,05 cm, pr. oboda 1,4 cm.

Neobjavljeno.

203. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.

god.; AMS-45078

Balzamarij ovoidnoga tijela, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz u vrat, ljevkasti obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,4 cm, pr. tijela 2,75 cm, pr. oboda 2,1 cm.

Neobjavljeno.

204. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.

god.; AMS-45080

Balzamarij ovoidnoga tijela, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz u vrat, ljevkasti obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 5,8 cm, pr. tijela 2,55 cm, pr. oboda 2 cm.

Neobjavljeno.

205. Salona; AMS-G-156

Balzamarij ovoidnog tijela, od prozirnog zelenkastog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod.

Vis. 6,85 cm, pr. tijela 3,2 cm, pr. oboda 2,2 cm.

Neobjavljeno.

206. Salona; AMS-G-453

Deformiran balzamarij ovoidnog tijela, od prozirnog modričastog, s tragom ljubičastog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod; izložen vatri, tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Vis. 7 cm, pr. tijela 3,1 cm.

Neobjavljeno.

207. Salona; AMS-G-111

Balzamarij ovoidnoga tijela, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u cilindrični vrat, obod je izvučen prema vani pa savijen prema unutra; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6 cm, pr. tijela 3,2 cm, pr. vrata 1,1 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 398, 3h₃, kat. br. 46, T. II. 46; Buljević 2004b, 85, 3h₃, sl. 3. 46.

208. Salona; AMS-G-98

Balzamarij ovoidnoga tijela od prozirnog žutog stakla, blago konkavno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; nedostaje dio oboda i stijenke tijela, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,3 cm, pr. tijela 3,6 cm, pr. vrata 1 cm, pr. oboda 1,5 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 398, 3h₂, kat. br. 45, T. II. 45, sl. 45; Buljević 2004b, 85, 3h₂, sl. 3. 45.

209. Salona; AMS-G-469

Balzamarij ovoidnoga tijela, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, obod glatkog ruba je izvučen prema vani; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 5,6 cm, pr. tijela 2,9 cm, pr. vrata 1,1 cm, pr. oboda 1,65 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 398, 3h₃, kat. br. 47, T. II. 47; Buljević 2004b, 85, 3h₃, sl. 3. 47.

210. Salona; AMS-G-122

Balzamarij ovoidnoga tijela, od gotovo bezbojnog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, obod je izvučen prema vani; nedostaje veći dio oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 5,5 cm, pr. tijela 3,2 cm, pr. vrata 0,95 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 398, 3h₃, kat. br. 48, T. II. 48, sl. 48; Buljević 2004b, 85, 3h₃, sl. 3. 48.

211. Salona, kupljeno 1890. god.; AMS-G-1129

Balzamarij ovoidnoga tijela, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u kratki vrat, obod zaobljena ruba je izvučen prema vani; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, moguće trag metalnog držača na dnu.

Vis. 6,5 cm, pr. tijela 3,1 cm, pr. vrata 1,2 cm, pr. oboda 2,85cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 398, 3h₃, kat. br. 49, T. II. 49, sl. 49; Buljević 2004b, 85, 3h₃, sl. 3. 49.

212. Salona; AMS-G-229

Balzamarij ovoidnoga tijela, od gotovo bezbojnog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; nedostaje djelić oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,7cm, pr. tijela 2,4cm, pr. vrata 1,1 cm, pr. oboda 1,7cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 398, 3h₃, kat. br. 50, T. II. 50; Buljević 2004b, 85, 3h₃, sl. 3. 50.

213. Salona; AMS-G-470

Balzamarij ovoidnoga tijela, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,45 cm, pr. tijela 2,7 cm, pr. vrata 1,15 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 398, 3h₃, kat. br. 51, T. II. 51; Buljević 2004b, 85, 3h₃, sl. 3. 51.

214. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, Andrija Boljat, 15. 6. 1935. god.; AMS-G-1889

Balzamarij ovoidnoga tijela, od prozirnog tamnomodrog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 5,5 cm, pr. tijela 2,6 cm, pr. vrata 1,1 cm, pr. oboda 1,9 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 398, 3h₃, kat. br. 52, T. II. 52, sl. 52; Buljević 2004b, 85, 3h₃, sl. 3. 52.

IV.4. Balzamariji koničnog tijela

Datacija: 1. – početak 2. st.

Analogije: Isings 1957, 42, forma 28a; Hayes 1975, 133, sl. 18, T. 35. 569; Goethert-Polaschek 1977, 96-104, forma 69a, kat. br. 456, 487, T. 48 i 49; Carington Smith 1982, 274, sl. 5. kat. br. 46-50, 54-56, T. 38. j-l, r-s, w, x; Welker 1987, 30, kat. br. 28b; De Tommaso 1990, 81-82, grupa/tip 67; Biaggio Simona 1991, 131-136, 8.1.4., sl. 63. 176.4.063; T. 17. 000.1.140, 163.2.031, T. 18. 176.2.106, 176.4.060, 176.0.062; Roffia 1993, 105, kat. br. 188; Bonnet Borel 1997, 46, AV V 117, T. 22; Israeli 2003, kat. br. 240-242.

215. Salona; AMS-G-242

Balzamarij koničnog tijela, od prozirnog modričastog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz iz tijela u cilindrični vrat, nepravilni, dijelom ljevkasti, dijelom prema unutra savijen obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 5,8 cm, pr. tijela 2,5 cm, pr. vrata 1,3 cm, pr. oboda 1,6 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 398-399, 3h₄, kat. br. 54, T. II. 54; Buljević 2004b, 85, 3h₄, sl. 3. 54.

216. Salona, kupljeno 1890. god.; AMS-G-1130

Balzamarij koničnog tijela, od prozirnog modričastog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod zaobljena ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, moguće trag metalnog držača na dnu.

Vis. 6,2 cm, pr. tijela 2,5 cm, pr. vrata 1,35 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 398-399, 3h₄, kat. br. 55, T. II. 55, sl. 55; Buljević 2004b, 85, 3h₄, sl. 3. 55.

217. Salona; AMS-G-471

Balzamarij koničnog tijela, od prozirnog modričastog stakla, blago konkavno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, horizontalno izvučen pa prema unutra savijen obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,65 cm, pr. tijela 2,5 cm, pr. vrata 1,1 cm, pr. oboda 1,5 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 398-399, 3h₄, kat. br. 56, T. II. 56; Buljević 2004b, 85, 3h₄, sl. 3. 56.

218. Salona; AMS-G-455

Balzamarij koničnog tijela, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 7,2 cm, pr. tijela 3,1 cm, pr. vrata 1,5 cm, pr. oboda 2 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 398-399, 3h₄, kat. br. 57, T. II. 57; Buljević 2004b, 85, 3h₄, sl. 3. 57.

219. Salona; AMS-G-225

Balzamarij koničnog tijela, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, nepravilni ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,3 cm, pr. tijela 2,65 cm, pr. vrata 1,3 cm, pr. oboda 1,7 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 398-399, 3h₄, kat. br. 58, T. II. 58; Buljević 2004b, 85, 3h₄, sl. 3. 58.

220. Salona; AMS-G-276

Balzamarij koničnog tijela, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 5,9 cm, pr. tijela 2,05 cm, pr. vrata 1,25 cm, pr. oboda 1,95 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 398-399, 3h₄, kat. br. 60, T. II. 60; Buljević 2004b, 85, 3h₄, sl. 3. 60.

221. Salona; AMS-G-243

Balzamarij koničnog tijela, od prozirnog modričastog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, nepravilni ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 5,8 cm, pr. tijela 2,3 cm, pr. vrata 1,15 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 398-399, 3h₄, kat. br. 61, T. II. 61; Buljević 2004b, 85, 3h₄, sl. 3. 61.

222. Salona; AMS-G-218

Balzamarij koničnog tijela, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; nedostaju djelići oboda, tragovi

obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6 cm, pr. tijela 2,5 cm, pr. vrata 1,2 cm, pr. oboda 1,9 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 398-399, 3h₄, kat. br. 62, T. II. 62; Buljević 2004b, 85, 3h₄, sl. 3. 62.

223. Salona; AMS-G-238

Balzamarij koničnog tijela, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, nepravilan obod izvučen prema vani pa savijen prema unutra; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,2 cm, pr. tijela 2,1 cm, pr. vrata 1,05 cm, pr. oboda 1,55 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 398-399, 3h₄, kat. br. 63, T. II. 63; Buljević 2004b, 85, 3h₄, sl. 3. 63.

224. Salona; AMS-G-439

Balzamarij koničnog tijela, od od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkaсти obod zaobljena ruba; nedostaje djelić oboda.

Vis. 7,8 cm, pr. tijela 3 cm, pr. vrata 1,45 cm, pr. oboda 2,2 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 398-399, 3h₄, kat. br. 64, T. II. 64; Buljević 2004b, 85, 3h₄, sl. 3. 64.

225. Epetium (Stobreč), kupljeno 1887. god.; AMS-G-1000

Balzamarij koničnog tijela, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkaсти obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,15 cm, pr. tijela 3,05 cm, pr. vrata 1,35 cm, pr. oboda 2 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 398-399, 3h₄, kat. br. 65, T. II. 65, sl. 65; Buljević 2004b, 85, 3h₄, sl. 3. 65.

226. Split, nekropola u Lori, u urni, 1965. god.; AMS-G-1613

Balzamarij koničnog tijela, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkaсти obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 8,9 cm, pr. tijela 3,55 cm, pr. vrata 1,6 cm, pr. oboda 2,05 cm.

Objavljeno: Nikolanci 1952, 195, Buljević 2002b, 398-399, 3h₄, kat. br. 66, T. II. 66; Buljević 2004b, 85, 3h₄, sl. 3. 66.

227. Salona; AMS-G-418

Balzamarij koničnog tijela, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; nedostaju djelići oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 8,3 cm, pr. tijela 2,85 cm, pr. vrata 1,45 cm, pr. oboda 2 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 398-399, 3h₄, kat. br. 67, T. II. 67; Buljević 2004b, 85, 3h₄, sl. 3. 67.

228. Salona; AMS-G-205

Balzamarij koničnog tijela, od prozirnog zelenkastog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod zaobljena ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,6 cm, pr. tijela 2,35 cm, pr. vrata 1,3 cm, pr. oboda 1,9 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 398-399, 3h₄, kat. br. 68, T. II. 68; Buljević 2004b, 85, 3h₄, sl. 3. 68.

229. Salona; AMS-G-230

Balzamarij koničnog tijela, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; nedostaje dio oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,7 cm, pr. tijela 2,45 cm, pr. vrata 1,25 cm, pr. oboda 2 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 398-399, 3h₄, kat. br. 69, T. II. 69; Buljević 2004b, 85, 3h₄, sl. 3. 69.

230. Vjerojatno Salona, dar Raka, 11. 10. 1938. god.; AMS-G-1812

Balzamarij koničnog tijela, od gotovo bezbojnog stakla, sužen prijelaz u dug cilindrični vrat, nepravilan, izvučen, pa prema unutra savijenim obod, konkavno dno; nedostaje djelić stijenke tijela.

Vis. 9,8 cm, pr. tijela 9,7 cm, pr. oboda 2,8 cm.

Neobjavljeno.

IV.5. Balzamariji strukiranog koničnog tijela

Datacija: 1. st.

Analogije: Hayes 1975, 43, T. 16. 218, 219; Mandruzzato, Marcante 2007, 20, kat. br. 226; Antonaras 2012, kat. br. 341.

231. Salona, iz jednog groba u Solinu, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935. god.; AMS-45084

Balzamarij od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, konično tijelo duže od vrata, stisnuti prijelaz u vrat; obod nedostaje, tragovi obrade po sredini tijela i na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Vis. 5,3 cm, pr. tijela 3 cm, pr. vrata 1,3 cm.

Neobjavljeno.

232. Strožanac, kupljeno 1889. god.; AMS-G-1095

Balzamarij koničnog tijela od prozirnog zelenkastog stakla, blago konkavno dno, tijelo je otprilike jednako dugo kao vrat, stisnut prijelaz u vrat, horizontalno izvučen pa prema unutra savijen obod; tragovi obrade po sredini tijela i na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Vis. 7,4 cm, pr. tijela 3 cm, pr. oboda 1,72 cm.

Neobjavljeno.

233. Salona; AMS-G-203

Balzamarij koničnog tijela, od prozirnog modričastog stakla, blago konkavno dno, prijelaz iz tijela u cilindrični vrat je stisnut, ljevkasti obod glatkog ruba; nedostaje dio oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat i po sredini tijela.

Vis. 7,3 cm, pr. tijela 2,8 cm, pr. vrata 1,2 cm, sačuvani pr. oboda 1,5 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 398-399, 3h₄, kat. br. 53, T. II. 53, sl. 53; Buljević 2004b, 85, 3h₄, sl. 3. 53.

234. Salona, kupljeno 1888. god.; AMS-G-1035

Balzamarij koničnog tijela, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, horizontalno izvučen pa prema unutra savijen obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, te malo iznad sredine tijela.

Vis. 7,2 cm, pr. tijela 3,1 cm, pr. vrata 1,3 cm, pr. oboda 1,7 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 398-399, 3h₄, kat. br. 59, T. II. 59, sl. 59; Buljević 2004b, 85, 3h₄, sl. 3. 59.

V. Balzamariji ovoidnog tijela na prstenastoj nogi

Tri su salonitanska balzamarija ovoidnog tijela na prstenastoj nogi, s nenaglašenim, kontinuiranim prijelazom iz tijela u vrat. Dva su, od gotovo bezbojnog stakla, najšira u gornjem dijelu tijela (**kat. br. 235, 236**), a jedan, od zelenkastog stakla, u donjem dijelu (**kat. br. 237**) što je karakteristika salonitanskih piriformnih balzamarija ovoidnog tijela IV.3. Prstenasta noga je ono što ih razlikuje od srodnih primjeraka (sjeverno)italske proizvodnje,³⁰² odnosno od srodnih piriformnih primjeraka IV.3.

Srodan dalmatinski balzamarij ovoidnog tijela potječe iz Ljubuškog.³⁰³ Nekarakteristična prstenasta noga upućuje na mogućnost proizvodnje u lokalnoj, salonitanskoj radionici.

Katalog

Balzamariji ovoidnog tijela na prstenastoj nogi

Datacija: 1. st.

Analogije: De Tommaso 1990, 39, tip 4; Roffia 1993, 101, kat. br. 108, 109; Calvi 1968, 34-35, grupa G, T. 4. 1, 4, T. A. 15, kat. br. 63-70.

235. Salona; AMS-G-109

Balzamariji ovoidnog tijela, odnosno tijela najšireg u gornjem dijelu, od gotovo bezbojnog stakla, stoji na apliciranoj prstenastoj nozi, kratki vrat s obodom glatkog ruba izvučenim prema vani pa savijenim prema gore; nedostaje dio stijenke vrata i gornje polovice tijela. Vis. 6,6 cm, pr. tijela 3,45 cm, pr. vrata 1,2 cm, pr. oboda 2 cm. Objavljeno: Buljević 2002b, 395, 3e, kat. br. 19, T. I. 19, sl. 19; Buljević 2004b, 83, 3e, sl. 1. 19.

236. Salona; AMS-G 117

Balzamariji ovoidnog tijela, odnosno tijela najšireg u gornjem dijelu, od gotovo bezbojnog stakla, stoji na apliciranoj prstenastoj nozi, kratki vrat s obodom glatkog ruba izvučenim prema vani. Vis. 5,7 cm, pr. tijela 3,2 cm, pr. vrata 1,05 cm, pr. oboda 2,25 cm.

³⁰² De Tommaso 1990, 39, tip 4; Roffia 1993, 101, kat. br. 108, 109; Calvi 1968, 34, grupa G, T. 4. 1 i 4, T. A. 15, kat. br. 63-70.

³⁰³ Paškvalin 1976, 113, kat. br. 12, bilj. 4, T. IV. 3.

Objavljeno: Buljević 2002b, 395, 3e, kat. br. 20, T. I. 20, sl. 20; Buljević 2004b, 83, 3e, sl. 1. 20.

237. Salona; AMS-G-97

Balzamarij piriformnog tijela, najšireg u donjoj polovici, od prozirnog zelenkastog stakla, na prstenastoj nogi, kontinuiran prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod zadebljanog ruba; trag metalnog držača na dnu.

Vis. 5,9 cm, pr. tijela 3,55 cm, pr. oboda 1,9 cm, pr. prstenaste noge 2,4 cm.

Neobjavljeno.

VI. Balzamariji sferoidnog tijela

Dosada smo razlikovali balzamarije sferičnog tijela i balzamarije sferoidnog tijela;³⁰⁴ ovdje ih nazivamo istim imenom jer im je glavna karakteristika više ili manje pravilno sferično tijelo najšire po sredini, a na različite varijante ukazujemo u tekstu.

VI.1. Balzamariji gotovo sferičnog tijela i relativno kratkog vrata, izrađivani od monokromnog žutog, modrog, ljubičastog, zelenog, bezbojnog i prirodno nijansiranog zelenkastog, odnosno modričastog stakla, ponekad urešeni nanesenim nitima od bijelog stakla,³⁰⁵ među najranije su puhanim oblicima staklenog posuđa. U Saloni su nađeni takvi balzamariji od prozirnog tamnomodrog stakla (**kat. br. 238, 246, 248**), tamnožutog ili stakla boje jantara (**kat. br. 242, 244, 245, 250**), zelenog stakla (**kat. br. 251, 252**), gotovo bezbojnog stakla (**kat. br. 239**), te od modričastog ili zelenkastog stakla (**kat. br. 240, 241, 243, 247, 253, 254**). Samo jednom je dno zaobljeno (**kat. br. 238**), ostalima su dna zaravnjena. Visoki su od 3,5 do 7,2 cm. Iz Tilurija potječe samo jedan ulomak takvog balzamarija (**kat. br. 249**) nađen u istraživanjima trase vodovoda.³⁰⁶

Nađeni su diljem Rimskog Carstva; pretpostavlja se njihova proizvodnja u sjevernoitalskim, rajnskim, odnosno galskim radionicama, u Avenchesu i Lyonu. Primjerci iz Vindonisse, Kemptena i Knossosa drže se italjskim importom, a oni iz Magdalensberga, današnje Hrvatske i Cipra akvilejskim proizvodom.³⁰⁷ Moguće je postojala i istočna verzija ovoga zapadnog tipa balzamarija, na što upućuju nalazi sa savijenim obodima is Samotrake i

³⁰⁴ Buljević 2002b, 3f i 3g.

³⁰⁵ Buora 2004, 22, kat. br. 9.

³⁰⁶ Sanader 2003, 60-62.

³⁰⁷ De Tommaso 1990, 42-43, tip 7; Whitehouse 1997, kat. br. 190-194; Larese 2004, 37-38.

Cipra.³⁰⁸ Općenito se drže zapadnim ili egejskim proizvodom.³⁰⁹ Svi sačuvani obodi salonitanskih balzamarija su koso izvučeni, odrezani i polirani vatrom, odnosno ljevkast, osim trokutasto profiliranog oboda balzamarija pod **kat. br. 251**. Takvi su se balzamariji proizvodili od Augustova do Neronova doba,³¹⁰ no ima i kasnije, odnosno šire datiranih primjeraka.³¹¹ Balzamarij pod **kat. br. 254**, sačuvan je bez oboda i s vratom deformiranim pod utjecajem vatre, vjerojatno pogrebne lomače, kao i oni pod **kat. br. 246-248**.

Osim ovdje katalogiziranih dalmatinski primjerci potječu iz Salone,³¹² Staroga Grada,³¹³ Narone,³¹⁴ Budve,³¹⁵ Liburnije³¹⁶ i s nepoznatog nalazišta.³¹⁷ Upozorimo ovdje na srodne dalmatinske balzamarije, od polikromnih staklenih vrpce, iz Vida (Narone) i Zadra.³¹⁸

Salonitanske balzamarije gotovo sferičnoga tijela datiramo, obzirom na nepoznat kontekst nalaza, u 1. st. i pretpostavljamo njihov uvoz iz neke zapadne radionice, moguće iz akvilejske, no moguće su dijelom i istočnomediteranski, egejski proizvod kao onaj pod **kat. br. 251**. Balzamariji pod **kat. br. 238 i 251** navodno potječu iz jednog groba s puno balzamarija iz kojeg je i pticoliki balzamarij pod **kat. br. 174**, nekoliko piriformnih, te uglavnom cjevastih balzamarija. Premda je balzamarij pod **kat. br. 248** dijelom rastaljen radije ga držimo svjedočanstvom rituala spaljivanja na pogrebnoj lomači, nego dokazom lokalne proizvodnje tog staklenog tipa.

VI.2. Salonitanski minijturni balzamariji sferoidnog tijela visoki su 2,1 – 3,2 cm. Izrađeni su od prozirnog prirodno nijansiranog (**kat. br. 257, 261**), zelenog (**kat. br. 256**), bezbojnog (**kat. br. 260**), tamnosmeđeg (**kat. br. 255**), tamnoljubičastog (**kat. br. 258, 259**),

³⁰⁸ Whitehouse 1997, kat. br. 190-194; Hayes 1975, 34, 43, kat. br. 98, 99, 217, T. 16. 99, 217; Dusenbery 1967, 42, kat. br. 24; Vessberg 1952, 131, tip AIα1, T. VII. 1, 2.

³⁰⁹ Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 271, kat. br. 833-837; Antonaras 2012, kat. br. 312.

³¹⁰ De Tommaso 1990, 42-43, tip 7.

³¹¹ Goethert-Polaschek 1977, 106-111, forma 70a: Tiberijevo-Trajanovo doba; Lazar 2003, 197, forma 8.6.13, 1. – 1. pol. 2. st.

³¹² Damevski 1976, 64, T. IV. 4, 5; Paškvalin 1976, 119, kat. br. 50, T. X. 5.

³¹³ Gregl 1995, 125, kat. br. 1.

³¹⁴ Buljević 2003b, 101, T. V. 56-59.

³¹⁵ Marković 2012, 227, 209, 211, tip 1, T. 57. 2.

³¹⁶ Fadić 1982, 116, sl. 1. 28-30; Fadić 1988, 33-34, T. 3. 16, kat. br. 62; Ravagnan 1994, 78, kat. br. 144, 146-150; Fadić 1998, 81, kat. br. 33; Fadić 2006a, kat. br. 104; Lazar 2008, 87- 90, T. 19. 4, 5, 7.

³¹⁷ Fadić 2008, 155, kat. br. 3.

³¹⁸ Fadić 1998, 81, kat. br. 31 i 32.

modrog (**kat. br. 263**), odnosno od neprozirnog bijelog (**kat. br. 262**) stakla.³¹⁹ Samo je jednom balzamariju poznat kontekst nalaza, balzamarij pod **kat. br. 257** je nađen u grobu 15 nekropole u splitskoj Lori, datiranom u 2. pol. 1. st. – 3. st.³²⁰ Minijturni su balzamariji moguće italski proizvod,³²¹ a onaj pod **kat. br. 260** je možda istočnomediteranski.³²²

VI.3. Salonitanski su balzamariji sferoidnog tijela od gotovo bezbojnog ili modričastog stakla visoki od 6 do 11,3 cm; svi osim jednog (**kat. br. 280**) imaju ljevkaste obode i duže vratove od prethodnih. Balzamariji sferoidnog tijela i dužeg vrata pripadaju tipu što se počinje proizvoditi već u Augustovo doba i dobro je dokumentiran u Italiji i drugim zapadnim provincijama.³²³ Takvi su se balzamariji dugog vrata od prirodno nijansiranog stakla izrađivali već u drugoj četvrtini 1. st., vjerojatno na izmaku tridesetih godina, a bili su uobičajeni u drugoj polovini 1. st. kada koegzistiraju s primjercima kraćeg vrata.³²⁴ Njihova proizvodnja je među prvim proizvodnjama balzamarija industrijskog karaktera; namijenjeni su prodaji kozmetičkih proizvoda, mirisa za jednokratnu uporabu, ponekad isključivo za pogrebne rituale i stoga ne čude nepravilnosti u izvedbi.³²⁵ Balzamarij sferoidnog tijela iz G 348 salonitanske nekropole datiran je kontekstom u 1. st. počam od kasnog Tiberijevog, Klaudijevog doba.³²⁶ Ostalima je kontekst nalaza nepoznat. Pretpostavljamo njihov uvoz iz neke zapadne radionice, moguće iz akvilejske. Balzamariji pod **kat. br. 266, 267, 271**, a i **272** su pod utjecajem vatre deformirani, odnosno s poroznom stijenkom; vjerojatno su svjedočanstva funerarnog rituala.

Samo jedan salonitanski balzamarij, **kat. br. 280**, sferoidnog tijela ima prema unutra savijen obod,³²⁷ poput sličnog balzamarija iz Čapljinje,³²⁸ a razlikuje se svojevrsnom dvostrukom stijenkom od svih drugih u zbirci Arheološkog muzeja u Splitu. Držimo ga neuspjelim proizvodom, moguće salonitanske radionice, s kraja 1., (početka) 2. st.

³¹⁹ Ovo je jedini salonitanski balzamarij diskoidnog, ili kako ga još nazivaju spljoštenog sferoidnog tijela. Poznat je takav dalmatinski primjerak većih dimenzija iz Bakra: Lazar 2008, 87, 90, T. 19. 8.

³²⁰ Buljević 2010, 128.

³²¹ Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 30-31, kat. br. 156, 157, 344-346; Buora 2004, 549.

³²² Buora 2004, 579.

³²³ De Tommaso 1990, 46, grupa/tip 12; Biaggio Simona 1991, 131, 133.

³²⁴ Biaggio Simona 1991, 133; Larese 2004, 38; Mandruzzato, Marcante 2007, 16, kat. br. 72-81.

³²⁵ Mandruzzato, Marcante 2007, 16.

³²⁶ Buljević 2913b; Buljević 2015.

³²⁷ Roffia 1993, 102, kat. br. 107; De Tommaso, 47, tip 13.

³²⁸ Paškvalin 1976, 113, kat. br. 10, T. II. 1.

Analogni i srodni salonitanskim VI.3 su još dalmatinski balzamariji iz Bakra³²⁹ i Narone.³³⁰

VI.4 Balzamariji sferoidnog tijela većih dimenzija, od prirodno nijansiranog stakla, imaju prema unutra savijene obode, visoki su 6,7 – 10,42 cm, s pr. tijela 4,15 – 6,65 cm. Nađeni su, a čini se i proizvođeni, kako na zapadu tako i na istoku Rimskog Carstva.³³¹ Datirani su uglavnom u 2. – 3. st. a trijerski i kasnije, u 4. st.³³²

Kontekst je poznat samo za balzamarij pod **kat. br. 281** (VI.4.1); nađen je u skeletnom grobu 22 nekropole u splitskoj Lori datiranom u 2. pol. 3. – 4. st.³³³ Takav je balzamarij iz Čapljine, iz groba spaljenog pokojnika.³³⁴

Srodan je salonitanskom VI.4.2 balzamarij iz južne Liburnije što se čuva u Muzeju stakla u Muranu datiran u kraj 1. – 2. st.³³⁵ Još jedna takva bočica potječe iz Salone, a čuva se u Arheološkom muzeju u Zagrebu.³³⁶ Srodne su im i bočice iz skeletnih grobova rimske nekropole u Budvi.³³⁷

Bočice iz južne Liburnije analogne salonitanskim VI.4.3, odnosno VI.4.4 datirane su u kasno 2. – 3. st.³³⁸ Takve bočice potječu iz skeletnih grobova jugoistočne nekropole u Dokleji, iz 3. – 4. st.³³⁹ te iz paljevinskih i skeletnih grobova rimske nekropole u Budvi gdje su široko datirane, od 1. do 4. st.³⁴⁰

³²⁹ Lazar 2008, 87- 90, T. 19. 6.

³³⁰ Paškvalin 1976, 119, kat. br. 50, T. X. 3.

³³¹ VI.4.1: Goethert-Polaschek 1977, 125-136, forma 79a-c, T. 54. 684, T. 55. 726, 731, 760; Antonaras 2012, kat. br. 372; VI.4.2: Hayes 1975, 44, T. 16. 238; Goethert-Polaschek 1977, 131-132, forma 79b, T. 55. 729; Mandruzzato, Marcante 2007, 17-18, kat. br. 141-143; Antonaras 2012, kat. br. 378; VI.4.3: Goethert-Polaschek 1977, 131-132, forma 79b, T. 55. 730; Antonaras 2012, kat. br. 373; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 185, kat. br. 569; VI.4.5: Bucovaľa 1968, kat. br. 150; Goethert-Polaschek 1977, 125-131, forma 79a, T. 54. 701; Lazar 2003, 197, forma 8.6.14; Buora 2004, 23, kat. br. 29.

³³² Goethert-Polaschek 1977, forma 79a-c.

³³³ Buljević 2010, 178-179, G 22, T. 18; Buljević 2012b, 203, sl. 10.b.

³³⁴ Paškvalin 1976, 113, kat. br. 10, T. II. 1.

³³⁵ Ravagnan 1994, kat. br. 193.

³³⁶ Damevski 1976, 65, T. VIII. 2.

³³⁷ Marković 2012, 209, 211-212, tip 1, T. 80. 6, T. 88. 9.

³³⁸ Fadić 1998, 82, kat. br. 47; Fadić 2006a, kat. br. 84.

³³⁹ Cermanović-Kuzmanović et al. 1975, 170, crtež 41, tip V/5.

³⁴⁰ Marković 2012, 209, 211-212, tip 1, T. 57. 1, 2, T. 64. 3, 8, 10, T. 68. 7, T. 74. 7, T. 89. 16, T. 101. 9

Katalog

VI.1. Balzamariji gotovo sferičnog tijela

Datacija: 1. st.

Analogije: Vessberg 1952, 131, tip AI α 1, T. VII. 1, 2, 7, 8, 9; Isings 1957, 22-23, forma 6; Berger 1960, 74-75, T. 12. 183, T. 20. 61; Vanderhoeven 1961, 26, T. IV, 20; Calvi 1968, 37, grupa I α , kat. br. 99-109, T. A. 18, T. 4. 8; Hayes 1975, 34, 43, kat. br. 98, 99, 217, T. 16. 99, 217; Goethert-Polaschek 1977, 106-111, forma 70a, kat. br. 545-583, T. 49, 50; Czurda-Ruth 1979, 105-111; Scatozza Höricht 1986, 57, forma 45; Welker 1987, 28, kat. br. 29a-c; De Tommaso 1990, 42-43, tip 7; Biaggio Simona 1991, 130-131, 133, 8.1.4., T. 16 i 17, sl. 56-60; Roffia 1993, 102, kat. br. 111-143; Sennequier 1994, sl. 3: HN 9₂; Ceselin 1997, 165-166, br. 2-4; Bonnet Borel 1997, 45, AV V 115, T. 22; Whitehouse 1997, kat. br. 190-194; Lazar 2003, 197, forma 8.6.13; Buora 2004, 21-23, kat. br. 8-28; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 30, 271, kat. br. 132-155, 156-169, 170-172, kat. br. 833-837; Tremmel 2006, 249-252, T. 3. Ha 73-75; Mandruzzato, Marcante 2007, 16, kat. br. 52-56; Antonaras 2012, kat. br. 310, 312.

238. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06.1935. god.; AMS-G-1820

Balzamarij sferičnoga tijela, od prozirnog tamnomodrog stakla, ne može stajati, prijelaz iz tijela u cilindrični vrat je stisnut, nepravilni obod glatkog ruba je izvučen prema vani; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 5,85 cm, pr. tijela 4,05 cm, pr. vrata 1,15 cm, pr. oboda 2,05 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 395-396, 3f, kat. br. 21, T. I. 21, sl. 21; Buljević 2004b, 83-84, 3f, sl. 1. 21.

239. Salona, Andrija Boljat, 15. 6. 1935. god.; AMS-G-1824

Balzamarij sferičnoga tijela, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, prijelaz iz tijela u cilindrični vrat je stisnut, obod glatkog ruba je izvučen prema vani.

Vis. 3,5 cm, pr. tijela 2,6 cm, pr. vrata 1 cm, pr. oboda 1,4 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 395-396, 3f, kat. br. 22, T. I. 22, sl. 22; Buljević 2004b, 83-84, 3f, sl. 1. 22.

240. Salona; AMS-G-401

Balzamarij sferičnoga tijela, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, prijelaz iz tijela u cilindrični vrat je stisnut, ljevkast obod zaobljena ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 7,2 cm, pr. tijela 4,1 cm, pr. vrata 1,7 cm, pr. oboda 2,4 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 395-396, 3f, kat. br. 23, T. I. 23, sl. 23; Buljević 2004b, 83-84, 3f, sl. 1. 23.

241. Salona; AMS-G-119

Balzamarij sferičnoga tijela, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, prijelaz iz tijela u cilindrični vrat je stisnut, ljevkast obod zaobljena ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6 cm, pr. tijela 3,45 cm, pr. vrata 1,5 cm, pr. oboda 1,95 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 395-396, 3f, kat. br. 24, T. I. 24; Buljević 2004b, 83-84, 3f, sl. 1. 24.

242. Salona; AMS-G-99

Balzamarij sferičnoga tijela, od prozirnog tamnožutog stakla, zaravnjeno dno, prijelaz iz tijela u cilindrični vrat je stisnut, obod glatkog ruba je horizontalno izvučen vani; rub oboda je oštećen, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 5,9 cm, pr. tijela 3,5 cm, pr. vrata 1,1 cm, pr. oboda 1,35 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 395-396, 3f, kat. br. 25, T. I. 25, sl. 25; Buljević 2004b, 83-84, 3f, sl. 1. 25.

243. Salona; AMS-G-113

Balzamarij sferičnoga tijela, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, prijelaz iz tijela u cilindrični vrat je stisnut, nepravilan ljevkasti obod zaobljena ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 5 cm, pr. tijela 2,75 cm, pr. vrata 1 cm, pr. oboda 1,7 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 395-396, 3f, kat. br. 26, T. I. 26; Buljević 2004b, 83-84, 3f, sl. 1. 26.

244. Salona; AMS-G-114

Balzamarij sferičnoga tijela, od prozirnog tamnožutog stakla, zaravnjeno dno, stisnut

prijelaz iz tijela u vrat, obod je izvučen vani; nedostaje rub oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 5,1 cm, pr. tijela 3,15 cm, pr. vrata 1,1 cm, sačuvani pr. oboda 1,55 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 395-396, 3f, kat. br. 27, T. I. 27, sl. 27; Buljević 2004b, 83-84, 3f, sl. 1. 27.

245. Salona; AMS-G-123

Balzamarij sferičnoga tijela, od prozirnog tamnožutog stakla, zaravnjeno dno, prijelaz iz tijela u cilindrični vrat je stisnut, obod neobrađenog ruba je horizontalno izvučen vani; nedostaje djelić oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 5 cm, pr. tijela 3,3 cm, pr. vrata 1,2 cm, pr. oboda 1,7 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 395-396, 3f, kat. br. 28, T. I. 28; Buljević 2004b, 83-84, 3f, sl. 1. 28.

246. Salona; AMS-G-548

Deformirani balzamarij sferičnoga tijela, od prozirnog tamnomodrog stakla, kratak vrat, obod je morfološki nejasan; izložen vatri.

Vis. 5,2 cm, pr. tijela 3,1 cm, pr. vrata 1,6 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3n, kat. br. 234, T. VI. 234; Buljević 2004b, 89, 3n, sl. 7. 234.

247. Salona; AMS-G-562

Deformiran balzamarij sferičnoga tijela, od prozirnog zelenkastog stakla, kratak vrat; izložen vatri, nedostaje dio vrata i oboda.

Vis. 5,5 cm, pr. tijela 4,1 cm, pr. vrata 1,5 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3n, kat. br. 235, T. VII. 235; Buljević 2004b, 89, 3n, sl. 8. 235.

248. Salona; AMS-G-553

Deformiran balzamarij sferičnoga ili piriformnog tijela, od prozirnog tamnomodrog stakla, kratak vrat, ljevkast obod; izložen vatri.

Vis. 5,5 cm, pr. tijela 3,3 cm, pr. vrata 1 cm, pr. oboda 1,6 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3n, kat. br. 236, T. VII. 236, sl. 236; Buljević 2004b, 89, 3n, sl. 8. 236.

249. Tilurij, Dionica IA, istraživanja 1999. god; MTK-675

Vrat balzamarija sferičnog tijela, od prozirnog modričastog stakla, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, kratki vrat, ljevkasti obod.

Pr. oboda 2,2 cm, deb. stijenke 0,1 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 59, T. 7. 5.

250. Salona; AMS-G-101

Balzamarij od prozirno tamnožutog stakla, sferičnog tijela, prijelaz u kratki vrat s ljevkastim obodom je stisnut, dno je blago konkavno; tragovi obrade na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Vis. 5,84 cm, pr. tijela 3,4 cm, pr. oboda 1,4 cm.

Neobjavljeno.

251. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija (?), nalaznik Andrija Boljat, 15. 06.1935. god.; AMS-44169

Balzamarij sferičnoga tijela, od prozirnog stakla zelene boje, ravno dno, stisnut prijelaz u duži vrat, prema unutra savijen, trokutasto profiliran obod; tragovi obrade na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Vis. 5,75, pr. tijela 2,9 cm, pr. oboda 1,7 cm.

Neobjavljeno.

252. Salona; AMS-G-116

Balzamarij sferičnog tijela, od prozirnog maslinastozelenog stakla, ravno dno, stisnut prijelaz u vrat; nedostaje gornji dio vrata s obodom; tragovi obrade na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Sač. vis. 6 cm, pr. tijela 3,3 cm.

Neobjavljeno.

253. Salona, na zemlji Andrije Boljata, 3. 12. 1935.; AMS-43866

Balzamarij sferičnog tijela, od prozirnog modričastog stakla, ravno dno, naznačen prijelaz u vrat, ljevkasti obod; tragovi obrade na prijelazu iz tijela u vrat

Vis. 6,1 cm, pr. tijela 3,65 cm, pr. oboda 2,5 cm.

Neobjavljeno.

254. Salona; AMS-G-402

Deformiran balzamarij sferičnog tijela od prozirnog modričastog stakla, ravno dno, naglašeno rame, iskrivljen vrat; nedostaje obod, izložen vatri.

Vis. 5,25 cm, pr. tijela 3,95 cm, pr. vrata 1,4 cm.

Neobjavljeno.

VI.2. Minijturni balzamariji sferoidnog tijela

Datacija: 1. st.

Analogije: Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 3031, kat. br. 156, 157, 344-346; Buora 2004, 549, 579.

255. Salona; AMS-G-134

Minijturni balzamarij od prozirnog stakla tamnosmeđeg stakla, sferoidno tijelo, ravno dno, stisnut prijelaz u vrat; nedostaje polovica tijela i obod; tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Sač. vis. 2,3 cm, pr. tijela 1,6 cm, pr. vrata 0,78 cm.

Neobjavljeno.

256. Salona, kupljeno 1903. god.; AMS-G-1391

Minijturni balzamarij od prozirnog zelenog stakla, sferoidno tijelo, stisnut prijelaz u vrat, izvučen pa prema unutra savijen, konveksan obod; nedostaje dio tijela, vrata i oboda.

Vis. 2,1 cm, pr. tijela 1 cm, pr. vrata 0,5 cm.

Objavljeno: Bulić 1905, 14.

257. Split, nekropola u Lori, G 15, 1965. god.; AMS-38494

Minijturni balzamarij od prozirnog stakla zelenkaste nijanse, sferoidnog tijela, kontinuiranog prijelaza u dugi vrat, s obodom savijenim prema unutra; stoji na zaravnjenom dnu.

Vis. 2,62 cm, pr. tijela 1,65 cm, pr. oboda 1,08 cm, pr. vrata 0,85 cm.

Objavljeno: Buljević 2010, 128, G 15. 21, T. 12. 21, sl. 42; Buljević 2012b, 201-202, sl. 7.

258. Salona, zemlja Andrije Boljata, 15. 06. 1935. god.; AMS-60694

Minijturni balzamarij od prozirnog ljubičastog stakla, sferoidno tijelo, stisnut prijelaz u

vrat, izvučen pa prema unutra savijen obod; nedostaje dio stijenke tijela, tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Vis. 2,4 cm, pr. tijela 1,5 cm, pr. oboda 1,4 cm.

Neobjavljeno.

259. Salona, zemlja Andrije Boljata, 3. 12. 1935. god.; AMS-43867

Minijturni balzamarij od prozirnog ljubičastog stakla, sferoidno tijelo, ravno dno, stisnut prijelaz u vrat, izvučen pa prema unutra savijen, konveksan obod; nedostaje dio stijenke tijela, vrata i oboda, tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Vis. 2,1 cm, pr. tijela 1,45 cm.

Neobjavljeno.

260. Salona, kupljeno 1912. god.; AMS-G-1473

Minijturni balzamarij od bezbojnog stakla, konkavno dno, sferoidno tijelo, kontinuiran prijelaz u vrat, izvučen pa prema unutra savijen obod.

Vis. 2,9 cm, pr. tijela 1,45 cm, pr. oboda 1,25 cm.

Neobjavljeno.

261. Salona, zemlja Andrije Boljata, 3. 12. 1935. god.; AMS-60695

Mali balzamarij od stakla modričastog odsjaja, sferoidno tijelo, zaravnjeno dno, kontinuiran prijelaz iz tijela u vrat, izvučen pa prema unutra savijen obod; nedostaje djelić oboda.

Vis. 3,2 cm, pr. tijela 2 cm, pr. oboda 1,4 cm.

Neobjavljeno.

262. Salona, zemlja Boljat Andrije, 15. 06. 1935. god.; AMS-60693

Mali balzamarij od neprozirnog bijelog stakla, diskoidno tijelo, ravno dno, kontinuiran prijelaz u vrat, ljevkasti obod; nedostaje djelić stijenke tijela i oboda.

Vis. 3,15 cm, pr. tijela 2,5 cm, pr. oboda 1,2 cm.

Neobjavljeno.

263. Salona, kupljeno 1890. god.; AMS-G-1109

Deformirani mali balzamarij sferoidnog tijela, od prozirnog tamnomodrog stakla, dugi vrat, ravni, moguće ljevkast obod; izložen vatri.

Vis. 3,1 cm, pr. tijela 1,4 cm, pr. vrata 0,85 cm, pr. oboda 1 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3n, kat. br. 263, T. VII. 263, sl. 263; Buljević 2004b, 89, 3n, sl. 8. 263.

VI.3. Balzamariji sferoidnog tijela

Datacija: 1. st.

Analogije: Hayes 1975, 43, T. 16. 222; Scatozza Höricht 1986, 57-58, forma 46; De Tommaso 1990, 46, 47, grupa/tip 12, tip 13; Biaggio Simona 1991, 130-131, 133, 8.1.4., T. 16 i 17, sl. 56-60; Lazar 2003, 197, forma 8.6.13; Buora 2004, 22-23, kat. br. 30-32; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 31, kat. br. 348-349; Mandruzzato, Marcante 2007, 16, kat. br. 72-81.

264. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72142

Balzamarij od prozirnog modričastog stakla, zaravnjenog dna, sferoidnog tijela, sa suženjem s tragovima obrade na prijelazu u dugi vrat, te ljevkastim obodom uglačana ruba.

Vis. 6,7 cm, pr. tijela 3,45 cm, pr. oboda 2,1 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 159, kat. br. 80, T. 5. 80; Buljević 2015, 172, sl. 4. 80.

265. Salona; AMS-G-472

Balzamarij sferoidnog tijela, od gotovo bezbojnog stakla, ravno dno, stisnut prijelaz u duži vrat, ljevkasti obod; nedostaje dio oboda, tragovi obrade na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Vis. 6 cm, pr. tijela 2,6 cm.

Neobjavljeno.

266. Salona; AMS-G-496

Deformiran balzamarij sferoidnog tijela od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u dugi vrat, ljevkasti obod zaobljena ruba; izložen vatri, tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Vis. 6,5 cm, pr. tijela 2,7 cm, pr. vrata 1,5 cm, pr. oboda 2 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3n, kat. br. 237, T. VII. 237; Buljević 2004b, 89, 3n, sl. 8. 237.

267. Salona, kupljeno 1887. god.; AMS-G-959

Deformiran balzamarij sferoidnog tijela od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno,

stisnut prijelaz iz tijela u dugi vrat, obod je morfološki nejasan; izložen vatri, naziru se tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Vis. 8,35 cm, pr. tijela 4,1 cm, pr. vrata 2,15 cm, pr. oboda 1,6cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3n, kat. br. 238, T. VII. 238; Buljević 2004b, 89, 3n, sl. 8. 238.

268. Salona; AMS-G-239

Balzamarij sferoidnog tijela od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod zaobljena ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 7,15 cm, pr. tijela 3,1 cm, pr. vrata 1,6 cm, pr. oboda 2,3 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 396, 3g, kat. br. 31, T. I. 31; Buljević 2004b, 85, 3g, sl. 1. 31.

269. Salona; AMS-G-405

Balzamarij sferoidnog tijela, od prozirnog stakla mnodričaste nijanse, nepravilno zaravnjeno dno, stisnut prijelaz u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; horizontalni tragovi obrade na mjestu prijelaza iz tijela u vrat, nedostaje dio oboda.

Vis. 7,4 cm, pr. tijela 3,43 cm, pr. vrata 1,5 cm.

Neobjavljeno.

270. Salona, na zemlji Andrije Boljata, 3. 12. 1935.; AMS-43855

Balzamarij sferoidnog tijela, od prozirnog stakla mnodričaste nijanse, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; horizontalni tragovi obrade na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Vis. 6,9 cm, pr. tijela 2,75 cm, pr. oboda 2 cm.

Neobjavljeno.

271. Salona, 3. 12. 1935. god.; AMS-43856

Deformiran balzamarij sferoidnog tijela, od prozirnog stakla mnodričaste nijanse, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; horizontalni tragovi obrade na mjestu prijelaza iz tijela u vrat, izložen vatri.

Vis. 7 cm, pr. tijela 3 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Neobjavljeno.

272. Salona, 3. 12. 1935. god.; AMS-43857

Balzamarij sferoidnog tijela, od prozirnog stakla mnodričaste nijanse, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; horizontalni tragovi obrade na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Vis. 6,9 cm, pr. tijela 2,7 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Neobjavljeno.

273. Salona; AMS-G-193

Balzamarij sferoidnog tijela od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod zaobljena ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,9 cm, pr. tijela 2,75 cm, pr. vrata 1,6 cm, pr. oboda 2,5 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 396, 3g, kat. br. 32, T. I. 32, sl. 32; Buljević 2004b, 85, 3g, sl. 1. 32.

274. Salona; AMS-G-154

Balzamarij sferoidnog tijela od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, pomalo nepravilan, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 9 cm, pr. tijela 3,9 cm, pr. vrata 1,9 cm, pr. oboda 2,35 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 396, 3g, kat. br. 30, T. I. 30; Buljević 2004b, 85, 3g, sl. 1. 30.

275. Salona; AMS-G-412

Balzamarij sferoidnog tijela od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod zaobljena ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 9,65 cm, pr. tijela 3,95 cm, pr. vrata 1,75 cm, pr. oboda 2,45 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 396, 3g, kat. br. 33, T. I. 33, sl. 33; Buljević 2004b, 85, 3g, sl. 1. 33.

276. Epetium (Stobreč), kupljeno 1887. god.; AMS-G-994

Balzamarij sferoidnog tijela, od prozirnog modričastog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz iz tijela u širok i dug cilindrični vrat, ljevkasti obodom zaobljena ruba; horizontalni tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Vis. 11,3 cm, pr. tijela 5,4 cm, pr. oboda 3,6 cm.

Neobjavljeno.

277. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.

god.; AMS-45050

Balzamarij od prozirnog modričastog stakla, sferoidnog tijela, zaravnjenog dna, stisnutog prijelaza u dugi vrata, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obrade na mjestu prijelaza iz tijela u vrat, nedostaju djelići oboda.

Vis. 9,7 cm, pr. tijela 3,1 cm, pr. oboda 2,3 cm.

Neobjavljeno.

278. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.

god.; AMS-45502

Balzamarij od prozirnog modričastog stakla, sferoidnog tijela, zaravnjenog dna, stisnutog prijelaza u dugi vrata, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obrade na mjestu prijelaza iz tijela u vrat, tijelo je napuknuto.

Vis. 10 cm, pr. tijela 3,15 cm, pr. oboda 2,45 cm.

Neobjavljeno.

279. Vjerojatno Salona, zbirka Maroli, nađeno između 1880. i 1894. god.; AMS-G-1273

Balzamarij šireg sferoidnog tijela, od gotovo bezbojnog stakla, ravno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, nedostaje veći dio oboda i ulomak stijenke tijela.

Vis. 8,6 cm, pr. tijela 3,8 cm.

Neobjavljeno.

280. Salona; AMS-G-179

Balzamarij sferoidnog tijela od gotovo bezbojnog, bijelog stakla, kontinuirani prijelaz u dugi vrat s izvučenim pa prema unutra savijenim obodom; nedostaje dno i manji dio oboda, unutar tijela je sačuvan dio stijenke balzamarija što upućuje na neuspjeli primjerak.

Sač. vis. 6,3 cm, pr. tijela 2,95 cm, pr. oboda 1,85 cm.

Neobjavljeno.

VI.4.1. Balzamariji sferoidnog tijela većih dimenzija

Datacija: 2. – 4. st.

Analogije: Goethert-Polaschek 1977, 125-136, forma 79a-c, T. 54. 684, T. 55. 726, 731,

760; Rütli 1991, 54, AR 146.1, sl. 35; Topál 1993, 19, T. 129, T. 21, G 25. 5; Biaggio Simona 1991, 149-153, 8.1.9. c, T. 25. 000.1.173; Antonaras 2012, kat. br. 372.

281. Split, nekropola u Lori, G 22, 1965. god.; AMS-38516

Balzamarij od gotovo bezbojnog stakla, sferoidno tijelo, kontinuirani prijelaz u vrat, nepravilan obod prema unutra savijena ruba, konkavno dno.

Vis. 6,7 cm, pr. tijela 4,15 cm, pr. oboda 1,85 cm.

Objavljeno: Buljević 2010, 178-179, G 22, T. 18; Buljević 2012b, 203, sl. 10.b.

282. Salona, kupljeno 1888. god.; AMS-G-1043

Balzamariji od gotovo bezbojnog stakla, konkavno dno, tijelo ravnih, blago zaobljenih stijenki, obod je izvučen prema vani pa savijen prema unutra; moguće trag metalnog držača na dnu.

Vis. 9,15 cm, pr. tijela 4,15 cm, pr. vrata 1,65 cm, pr. oboda 1,6 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 396, 3g, kat. br. 29, T. I. 29; Buljević 2004b, 85, 3g, sl. 1. 29.

283. Salona; AMS-G-398

Balzamarij od prozirnog modričastog stakla, sferoidno tijelo, blago konkavno dno, kontinuirani prijelaz u vrat, vani izvučen pa prema unutra savijen i horizontalno zaravnjen obod.

Vis. 9,3 cm, pr. tijela 4,6 cm, pr. oboda 2,8 cm

Neobjavljeno.

VI.4.2. Balzamariji sferoidnog tijela većih dimenzija

Datacija: 2. – 4. st.

Analogije: Hayes 1975, 44, T. 16. 238; Goethert-Polaschek 1977, 131-132, forma 79b, T. 55. 729; Mandruzzato, Marcante 2007, 17-18, kat. br. 141-143; Antonaras 2012, kat. br. 378.

284. Salona; AMS-G-403

Balzamarij od prozirnog zelenkastog stakla, sferoidno tijelo, konkavno dno, kontinuirani prijelaz u dugi vrat što se pri vrhu blago širi; nedostaje obod.

Vis. 10,2 cm, pr. tijela 4,9 cm.

Neobjavljeno.

VI.4.3. Balzamariji sferoidnog tijela većih dimenzija

Datacija: 2. – 4. st.

Analogije: Goethert-Polaschek 1977, 131-132, forma 79b, T. 55. 730; Antonaras 2012, kat. br. 373; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 185, kat. br. 569.

285. Salona, kupljeno 1908. god.; AMS-G-1462

Balzamarij od prozirnog zelenkastog stakla, sferoidno tijelo, konkavno dno, cilindrični vrat, izvučen pa prema unutra savijen obod; trag metalnog držača.

Vis. 10,42 cm, pr. tijela 6 cm, pr. oboda 2,5 cm.

Neobjavljeno.

VI.4.4. Balzamariji sferoidnog tijela većih dimenzija

Datacija: 2. – 4. st.

Analogije: Bucovală 1968, kat. br. 150; Goethert-Polaschek 1977, 125-131, forma 79a, T. 54. 701; Lazar 2003, 197, forma 8.6.14; Buora 2004, 23, kat. br. 29.

286. Salona, kupljeno 1886. god.; AMS-G-920

Balzamarij od prozirnog modričastog stakla, sferoidno tijelo, konično konkavno dno, cilindrični vrat, izvučen pa prema unutra savijen obodo; trag metalnog držača, horizontalni tragovi obrade ispod oboda, nedostaje djelić oboda.

Vis. 9,3 cm, pr. tijela 6,65 cm, pr. oboda 3 cm

Neobjavljeno.

VII. Balzamariji strukiranog tijela

Salonitanski su balzamariji strukiranog tijela puhani od bezbojnog (**kat. br. 287**), prozirnog tamnozelenog (**kat. br. 288**) i modrog (**kat. br. 289**)³⁴¹ stakla. Poznati su još

³⁴¹ Whitehouse 1997, kat. br. 380.

primjerci u prirodnim modričastim, zelenkastim nijansama. Salonitanski su jedini dalmatinski primjerci, proizvedeni su tijekom 1. st. na istočnom Mediteranu odakle su i uvezeni.³⁴²

Katalog

Balzamariji strukiranog tijela

Datacija: 1. st.

Analogije: Vessberg 1952, tip A III γ 1, T. VII. 35-38; Calvi 1968, 38-39, grupa L, T. A. 20, T. 4. 2, kat. br. 116-120; Hayes 1975, 43, sl. 8, T. 16. 215; Czurda-Ruth 1979, 105-111, kat. br. 809; De Tommaso 1990, 87, tip 76; Whitehouse 1997, kat. br. 208, 380; Israeli 2003, kat. br. 97; Mandruzzato, Marcante 2007, 20, kat. br. 223-226; Antonaras 2012, kat. br. 388.

287. Salona; AMS-G-407

Balzamarij strukiranog tijela, od gotovo bezbojnog stakla, blago konkavno dno, tijelo je po sredini stisnuto, odnosno strukirano, sužava se prema vratu, stisnut prijelaz iz tijela u vrat; nedostaje veći dio vrata i obod; vidljivi su tragovi obradbe na stisnutim segmentima. Sač.vis. 5,15 cm, pr. tijela 3,65 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 394, 3b, kat. br. 9, T. I. 9, sl. 9; Buljević 2004b, 83, 3b, sl. 1. 9.

288. Salona, AMS-G-115

Balzamarij strukiranog tijela, od prozirnog tamnozelenog stakla, blago konkavno dno, tijelo je po sredini stisnuto, odnosno strukirano, donji dio tijela je uže od gornjeg što se sužava prema vratu, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, obod je izvučen prema vani pa savijen prema unutra; vidljivi su tragovi obradbe na stisnutim segmentima.

Vis. 5,3 cm, pr. tijela 3,4 cm, pr. vrata 1,3 cm, pr. oboda 1,7 cm.

Objavljeno: Fadić 1998, 81, kat. br. 38; Buljević 2002b, 394, 3b, kat. br. 10, sl. 10; Buljević 2004b, 3b, 83; Jovanović 2013, kat. br. 26.

289. Salona; AMS-62328

Balzamarij strukiranog tijela, od prozirnog tamnozelenog stakla, ravno dno, piriformno tijelo s urezanim žlijebom po sredini, odnosno strukirano, stisnut prijelaz iz tijela u vrat,

³⁴² Vessberg 1952, tip A III γ 1, T. VII. 35-38; Calvi 1968, 38-39, grupa L, T. A. 20, T. 4. 2, kat. br. 116-120; Hayes 1975, 43, sl. 8. 215; De Tommaso 1990, 87, tip 76.

obod je horizontalno izvučen; vidljivi su tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 9,5 cm, pr. tijela 5,72 cm, pr. oboda 1,75 cm.

Neobjavljeno.

VIII. Vretenasti balzamarij

Balzamarij vretenastoga tijela pripada rijetkoj skupini balzamarija. Analogni su akvilejski balzamariji smatrani zapadnim proizvodom 3. st.³⁴³ U reviziji akvilejskog stakla datirani su u 4. st., međutim uz napomenu da nemaju izravnih analogija.³⁴⁴ S druge se strane, a i to na temelju neizravnih analogija, antiohijski balzamarij drži istočnomediteranskim, ciparskim proizvodom 1. st.³⁴⁵ Salonitanski je balzamarij, pipeta?, baš kao i akvilejski, odnosno antiohijski, s jedne strane oštećen, vjerojatno bio otvoren na oba kraja. U Dalmaciji je, uglavnom u južnoj Liburniji, nađeno više srodnih vretenastih balzamarija većih dimenzija i s jednim otvorom, karakterističnih za 3. – 4. st.³⁴⁶

Katalog

Vretenasti balzamarij

Datacija: 1., 4. st. (?)

Analogije: Calvi 1968, 133, grupa B, T. L. 2, kat. br. 268 i 269; Mandruzzato, Marcante 2007, 27, kat. br. 301-302; Antonaras 2012, kat. br. 322.

290. Salona, kupljeno 1896. god.; AMS-G-1248

Vretenasti balzamarij od prozirnog svjetlozelenog stakla, s jedne strane završava konveksnim obodom, a s druge strane je odlomljen.

Vis. 7,8 cm, pr. tijela 3,3 cm, pr. oboda 0,7 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 400, 3j kat. br. 76, T. III. 76, sl. 76; Buljević 2004b, 85, 3j, sl. 4. 76.

³⁴³ Calvi 1968, 133, grupa B, T. L. 2, kat. br. 268 i 269.

³⁴⁴ Mandruzzato, Marcante 2007, 27, kat. br. 301, 302.

³⁴⁵ Antonaras 2012, kat. br. 322.

³⁴⁶ Štefanac 2011, 379-382, T. 2 i 3.

IX. Oliformni balzamariji

Oliformni balzamariji su vjerojatno bili spremnici kozmetičkih i medicinskih supstancija, a moguće su imali i razne druge namjene u domaćinstvu kao teglice; u nekima su nađeni brončani štapići za miješanje.³⁴⁷

Imenovani su sukladno obliku sličnom ovoidnim i sferičnim urnama.

IX.1. Uglavnom su puhani od stakla u prirodnim nijansama, rjeđi su primjerci od bojenog stakla (**kat. br. 291**), uglavnom su ovoidnog ili tijela najšireg u gornjem dijelu, ima ih i sferoidnih (**kat. br. 298**), imaju jače ili slabije izraženo rame, uglavnom kratki vrat, ali ima ih i bez, te s dužim vratom (**kat. br. 297**), obodi su im izvučeni i savijeni prema unutra.³⁴⁸ Postoje, dakle, varijante tipa ovisno o obliku tijela, vrata i oboda.³⁴⁹ Počinju se proizvoditi u Klaudijevo doba i u uporabi su do u 4. st. (Augusta Raurica, Trier), nađeni su diljem Rimskog Carstva, a uobičajeni su na zapadu Carstva od flavijevskog doba do kraja 2. st.,³⁵⁰ no nađeni su i na istoku Carstva.³⁵¹ Proizvodili su se u više radionica, u Italiji – u Akvileji i Kampaniji, te u Galiji i na rajnskom području.³⁵²

IX.2. Manjih dimenzija od prethodnih su balzamariji vrećastog (**kat. br. 302**) ili sferoidnog tijela (**kat. br. 301**) što prelazi u ljevkastu obod glatkog (**kat. br. 302**) ili zaobljena ruba (**kat. br. 301**). Iz Akvileje potječu i kolorirani primjerci.³⁵³ Također su karakteristični za zapad (često se donose zajedno s prethodnima),³⁵⁴ a rijetki su na istoku Rimskog Carstva.³⁵⁵

IX.3. Iz Salone potječe jedan poklopac olice I.1. Neke su akvilejske olice nađene zajedno s poklopcem.³⁵⁶

³⁴⁷ Isings 1957, 88-89, forma 68; Calvi 1968, 31-32, grupa C.

³⁴⁸ Isings 1957, 88-89, forma 68; Calvi 1968, 41, grupa C; Biaggio Simona 1991, 164-165, forma 9.2.; Ciarallo, De Carolis 1999, kat. br. 270.

³⁴⁹ Calvi 1968, 31-32, grupu C dijeli obzirom na različito izvedene vratove i obode na C α , C β i C γ .

³⁵⁰ Isings 1957, 88-89, forma 68; Calvi 1968, 31-32, grupa C; Goethert-Polaschek 1977, 241-243, forma 147 c, T. 76. 1436-1438; Barkóczi 1988, 205-207, T. LX. 513-521; Rütli 1991, 51, AR 115; Roffia 1993, 171-172, kat. br. 384-392; Lazar 2003, 170, 8.2.1; Larese 2004, 69-70; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 32, 433-436.

³⁵¹ Calvi 1968, 32, T. A. 9, grupa C γ , bilj. 33; Vessberg 1952, 145, tip A I, T. IV. 19-21, T. XIII. 6; Hayes 1975, 133, T. 35. 563 i 564, sl. 3. 141; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 362, kat. br. 1163-1166.

³⁵² Biaggio Simona 1991, 165, forma 9.2.

³⁵³ Calvi 1968, 32, grupa D, kat. br. 38, 41.

³⁵⁴ Goethert-Polaschek 1977, forma 147d; Rütli 1991, 51, AR 114; Biaggio Simona 1991, 137-138, forma 8.1.5; Cool, Price 1995, 109, 115-116.

³⁵⁵ Clairmont 1963, 141, T. XVI i XXXVI. 749.

³⁵⁶ Calvi 1968, 32, grupa C.

Obzirom da oliformni balzamariji nisu česti nalazi, u Dalmaciji ih ima dosta. Uz salonitanske IX.1 su poznati srodni i analogni primjerci iz Danila Gornjeg,³⁵⁷ sa zadarskog područja, odnosno južne Liburnije,³⁵⁸ iz Bakra, odnosno sjeverne Liburnije,³⁵⁹ te iz Budve i Dokleje.³⁶⁰ Balzamariji analogni salonitanskima IX.2 potječu iz južne Liburnije od kojih su oni iz groba 14 zadarske nekropole „Bulevar“ datirani u 1. st.,³⁶¹ te iz Narone.³⁶²

U oliformnom balzamariju iz G 348 Zapadne salonitanske nekropole, **kat. br. 291**, je nađen novac kovan u zadnjim godinama Tiberijeve vladavine, što grob datira najranije u vrijeme kraja njegove vladavine, odnosno u vrijeme njegovih nasljednika, a balzamarije u 2. pol. 1. st.³⁶³ Ostalim je salonitanskim balzamarijima nepoznat kontekst nalaza pa ih datiramo u vrijeme najveće zastupljenosti tipa.

Obzirom na količinu i koncentraciju ovog tipa možemo pretpostaviti da su u Dalmaciju importirani iz neke od zapadnih radionica,³⁶⁴ možda akvilejske ili kampanijske (IX.1).

Katalog

IX.1. Oliformni balzamariji s prema unutra savijenim obodom

Datacija: 2. pol. 1. – 2. st.

Analogije: Isings 1957, 88-89, forma 68; Calvi 1968, 31-32, grupa C, γ, T. A. 9; Goethert-Polaschek 1977, forma 147c; Scatozza Höricht 1986, 70, forma 58a, kat. br. 253; Biaggio Simona 1991, 164-165, 9.2.; Lazar 2003, 170, forma 8.2.1.

³⁵⁷ Brusić 1981, G 1, s Domicijanovim novcem, sl. 1. 3.

³⁵⁸ Ravagnan 1994, 53, kat. br. 74-83; 76 i 79 od žutog stakla.

³⁵⁹ Lazar 2008, 82-83, T. 16. 3-6.

³⁶⁰ Marković 2012, 227, T. 76. 3, T. 81. 10, T. 91. 14, T. 96. 19, T. 103. 19, 20, 24, T. 112. 5; T. 77. 3, T. 105. 22, T. 102. 17; dva primjerka su iz Dokleje: 227, bilj. 366.

³⁶¹ Ravagnan 1994, 53, kat. br. 69-73, 84 i 85, kat. br. 71 od prozirno smeđeg stakla; Fadić 1998, 84, G 14, zadarska nekropola „Bulevar“, kat. br. 63 (neprozirno žuto-crveni), kat. br. 64 (polikromni). Fadić 2006a, kat. br. 88, 89.

³⁶² Buljević 2003b, 87, T. I. 4.

³⁶³ RIC 58; Buljević 2013b, 159, kat. br. 77, T. 5. 77; Buljević 2015, 172, sl. 3.77.

³⁶⁴ Biaggio Simona 1991, 164-165, forma 9.2.

291. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72304
Oliformni balzamarij od prozirnog stakla tamnomodre boje, blagog konkavnog dna, ovoidnog tijela, kratkog vrata, ljevkasto izvučenog oboda zaobljenog ruba.
Vis. 7,9 cm, pr. tijela 8 cm, pr. oboda 6,7 cm.
Objavljeno: Buljević 2013b, 159, kat. br. 78, T. 5. 78; Buljević 2015, 172, sl. 3. 78.
292. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72305
Oliformni balzamarij od prozirnog zelenkastog stakla, blagog konkavnog dna, ovoidnog tijela, kratkog vrata, obod horizontalno izvučen pa savijen prema unutra.
Vis. 8,1 cm, pr. tijela 8,3 cm, pr. oboda 6,7 cm.
Objavljeno: Buljević 2013b, 159, kat. br. 79, T. 5. 79; Buljević 2015, 172, sl. 3. 79.
293. Salona, grobni prilog, 1935. god.; AMS-G-1850
Oliformni balzamariji od prozirnog modričastog stakla, konkavno dno, ovoidno tijelo, kratki vrat, obod je izvučen prema vani dolje pa savijen prema unutra.
Vis. 6,4 cm, pr. tijela 6,7 cm, pr. oboda 6,2 cm, pr. vrata 3,9 cm.
Objavljeno: Buljević 2002b, 399-400, 3i, kat. br. 70, T. II. 70; Buljević 2004b, 85, 3i, sl. 2. 70.
294. Kaštel Sućurac, kupljeno 1903. god.; AMS-G-1383
Oliformni balzamariji od prozirnog modričastog stakla, konkavno dno, ovoidno tijelo, kratki vrat, obod je izvučen prema vani pa savijen prema gore; nedostaje manji dio oboda;
Vis. 7,3 cm, pr. tijela 6,4 cm, pr. oboda 4,9 cm, pr. vrata 3,2 cm.
Objavljeno: Buljević 2002b, 399-400, 3i, kat. br. 71, T. II. 71; Buljević 2004b, 85, 3i, sl. 3. 71.
295. Salona; AMS-G-53
Oliformni balzamariji od prozirnog zelenkastog stakla, konkavno dno, ovoidno tijelo, kratki vrat, obod je izvučen prema vani pa savijen prema unutra i zaravnjen.
Vis. 6,7 cm, pr. tijela 8,55 cm, pr. oboda 7,05 cm, pr. vrata 4,8 cm.
Objavljeno: Buljević 2002b, 399-400, 3i, kat. br. 72, T. II. 72; Buljević 2004b, 85, 3i, sl. 3. 72.

296. Salona; AMS-G-54

Oliformni balzamariji od gotovo bezbojnog stakla, konkavno dno, ovoidno tijelo, kratki vrat, obod je izvučen prema vani pa savijen prema unutra i zaravnjen.

Vis. 7,6 cm, pr. tijela 8 cm, pr. oboda 6,2 cm, pr. vrata 4,1 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 399-400, 3i, kat. br. 73, T. II. 73; Buljević 2004b, 85, 3i, sl. 3. 73.

297. Salona; AMS-G-55

Oliformni balzamariji od gotovo bezbojnog stakla, konkavno dno, ovoidno tijelo, duži vrat, obod je izvučen prema vani pa savijen prema unutra.

Vis. 5,6 cm, pr. tijela 6,05 cm, pr. oboda 5,2 cm, pr. vrata 3,35 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 399-400, 3i, kat. br. 74, T. II. 74, sl. 74; Buljević 2004b, 85, 3i, sl. 3. 74.

298. Salona, kupljeno 1895. god.; AMS-G-1232

Oliformni balzamariji od gotovo bezbojnog stakla, konkavno dno, sferoidno tijelo, kratki vrat, obod je izvučen prema vani pa savijen prema unutra i zaravnjen; nedostaju dva ulomka stijenke tijela.

Vis. 6 cm, pr. tijela 6,65 cm, pr. oboda 5,15 cm, pr. vrata 3,3 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 399-400, 3i, kat. br. 75, T. II. 75, sl. 75; Buljević 2004b, 85, 3i, sl. 3. 75.

299. Salona, kupljeno 1898. god.; AMS-G-1324

Oliformni balzamariji od prozirnog modričastog stakla, konkavno dno, ovoidno tijelo, kratki vrat, obod je izvučen prema vani pa savijen prema unutra; nedostaje djelić oboda.

Vis. 4,7 cm, pr. tijela 4,8 cm, pr. vrata 3 cm, pr. oboda 4,7 cm.

Neobjavljeno.

300. Epetium (Stobreč), kupljeno 1887. god.; AMS-G-990

Oliformni balzamariji od prozirnog modričastog, mjestimice zelenkastog stakla, konkavno dno, ovoidno tijelo, kratki vrat, obod je izvučen prema vani pa savijen prema unutra.

Vis. 7,1 cm, pr. tijela 7,15 cm, pr. vrata 3,3 cm, pr. oboda 4,85 cm.

Neobjavljeno.

IX.2. Oliformni balzamariji ljevkastog oboda

Datacija: (2. pol.) 1. – 2. st.

Analogije: Isings 1957, 88-89, forma 68; Calvi 1968, 32, grupa D, T. A. 10, T. 4. 3; Welker 1974, 43-44, kat. br. 106-108; Goethert-Polaschek 1977, forma 147d; Welker 1985, 19, kat. br. 46; Scatozza Höricht 1986, 70-71, forma 58c; Barkóczi 1988, T. LX. 516, 518; Biaggio Simona 1991, 137-138, 8.1.5; Lazar 2003, 170, forma 8.2.2.

301. Salona; AMS-G-129

Oliformni balzamarij od prozirnog modričastog stakla, ravno dno, sferoidno tijelo, ljevkasti obod zaobljena ruba; nedostaje dio vrata.

Vis. 3 cm, pr. tijela 2,55 cm, pr. oboda 2,4 cm.

Neobjavljeno.

302. Split, Lora, grobni prilog u urni, slučajni nalaz 1953. god.; AMS-G-1615

Oliformni balzamarij od prozirnog modričastog stakla, konkavno dno, vrećasto tijelo, ljevkasti obod glatkog ruba.

Vis. 2,8 cm, pr. tijela 2,3 cm, pr. oboda 2,15 cm.

Objavljeno: Nikolanci 1954, 195, d.

IX.3. Poklopac oliformnog balzamarija

Datacija: 2. pol. 1. – 2. st.

Analogije: Calvi 1968, 32, β

303. Salona, kupljeno 1891. god.; AMS-G-1169

Konični poklopac olice, od prozirnog modričasto zelenkastog stakla, nepravilnog tijela zaobljena oboda i s odlomljenim gumbastim ispupčenjem na vrhu.

Vis. 2,85 cm, pr. 7,1 cm.

Neobjavljeno.

X. Cjevasti balzamariji

Cjevasti balzamariji³⁶⁵ dužeg tijela od vrata X.1, tijela jednako dugog kao vrat X.2 i tijela kraćeg od vrata X.3, te njihovi ulomci X.4³⁶⁶ njih tristodevetnaest, čine većinu staklene građe; četrdesetdva su iz Tilurija, ostali su (dvjestosedamdesetsedam) salonitanski. Od njih smo šest izdvojili kao podtip olivoformnog tijela X.5. Ti su balzamariji najbrojniji od svih balzamarija i uobičajen proizvod, inventar u cijelom rimskom svijetu u ranom Carstvu.³⁶⁷ Pomalo nepravilni obodi (uglavnom ljevčkasti, rjeđe savijeni), vratovi, tijela, nestabilnost i prirodno nijansirano staklo (rijetko kolorirano) značajka su cjevastih balzamarija. Horizontalne brazdice na prijelazu iz tijela u vrat su tragovi pincete kojom bi se stisnula bočica tijekom izradbe. Na tom je mjestu možda bila pričvršćivana navlaka od organskog materijala za ambalažu nestabilnih balzamarija.³⁶⁸ Poznata je tendencija kasnijeg produživanja vrata, odnosno limitiranja volumena tijela. Tako se balzamariji dužeg tijela u odnosu na vrat (X.1) datiraju od kasnog Augustovog doba (Magdalensberg, Priene), slijede balzamariji gotovo jednako dugog tijela i vrata, što se datiraju od sredine 1. st. (X.2), potom oni s tijelom kraćim od vrata (X.3) što se datiraju u 2. pol. 1. – rano 2. st.³⁶⁹ Kod nekih većih primjeraka X.3 (**kat. br. 525**) primjećuje se tendencija zaravnjena dna što vodi prema razvoju balzamarija dugoga vrata i koničnog tijela.³⁷⁰ Slovenski su nalazi cjevastih balzamarija dužeg tijela, kao i onih kraćeg tijela, datirani u 2. pol. 1. – 1. pol. 2. st.,³⁷¹ dok su u 2. – 3. st. datirani cjevasti balzamariji tijela kraćeg od vrata šireg dna.³⁷² Samo jedan salonitanski balzamarij, od zelenog stakla i sa savijenim obodom, nema nikakvih naznaka suženja iz tijela u vrat (**kat. br. 436**) što, slijedeći De Tommasa, moguće upućuje na njegovo srednjoitalsko podrijetlo.³⁷³ Cjevasti su balzamariji bez naglašenog prijelaza iz tijela u vrat, dakle sa suženim, ne stisnutim prijelazom, ili s kontinuiranim profilom, međutim u svemu analogni onima s naglašenim, stisnutim prijelazom iz tijela u vrat, pa ih više ne odvajamo kao podtip.³⁷⁴ Isto tako, budući je

³⁶⁵ Ovdje nisu uvršteni salonitanski cjevasti balzamariji ili ampule cilindričnog tijela (Buljević 2002b, 400, 3k₁, kat. br. 77, T. III. 77, sl. 77-79; Buljević 2004b, 85, 3k₁, sl. 4. 77-79) budući je riječ o srednjovjekovnoj (6. - 8. st.) italskoj građi (Stiaffini 2007, sl. 2. 4; Mandruzzato 2008, kat. br. 262).

³⁶⁶ Odabrali smo samo one ulomke što potječu s istraživanja.

³⁶⁷ Isings 1957, 24, forma 8; De Tommaso 1990, 78, 81-85, grupa/tip 60, 67, 70, 71, 72; Larese 2004, 40-41.

³⁶⁸ Biaggio Simona 1991, 140.

³⁶⁹ Czurda-Ruth 1979, 111-115; Platz-Horster 1979, Biaggio Simona 1991, 141-142, forma 8.1.7., sl. 6, 7.

³⁷⁰ Biaggio Simona 1991, 142.

³⁷¹ Lazar 2003, 196, forma 8.6.4., forma 8.6.2.

³⁷² Lazar 2003, 196, forma 8.6.3.

³⁷³ De Tommaso 1990, 82, tip 68.

³⁷⁴ Biaggio Simona 1991, 141-142, forma 8.1.7., sl. 7; Buljević 2002b, 403, 3k₆.

riječ o malim, često nepravilnim oblicima, zahvaljujući masovnoj proizvodnji slobodnim puhanjem, zahtijevima tržišta, ovdje samo ukazujemo na jednu grupu balzamarija unutar X.1, na balzamarije ravne stijenke i šireg dna, uglavnom sa savijenim obodima: **kat. br. 404-415, 417-420**, te nekoliko s ljevkastim: **kat. br. 421-425**, dok onaj pod **kat. br. 416** ima ljevkasti obod prema unutra savijenog ruba. Približavaju se De Tommasovom tipu 74 kako autor označava balzamarij iz Muzeja u Brindisiju.³⁷⁵ Takav knoški primjerak dijelom savijenog oboda datiran je u 2. pol. 1. st.,³⁷⁶ kao i „gotovo cjevasti“ italski balzamariji ljevkastog oboda,³⁷⁷ te sirijsko-palestinski balzamariji savijenog oboda³⁷⁸ i balzamarij s nepravilno savijenim obodom iz rajnske radionice kasnog 1. – 2. st.,³⁷⁹ u Royal Ontario Museum.

Ukažimo ovdje i na činjenicu da neki od njih imaju konično tijelo, odnosno nešto šire dno, za razliku od većine cjevastih balzamarija uskog dna: salonitanski pod **kat. br. 407, 411-413, 415-422, 426-431** i tilurijski pod **kat. br. 414**. Mogli bi se, stoga smatrati podtipom balzamarija piriformnog tijela, kako smo to učinili za balzamarije otprilike jednako dugog tijela i vrata IV.4.³⁸⁰ Takvo bi detaljno razrađivanje temeljeno na neznatnim morfološkim specifičnostima, držimo, unijelo dodatnu zbrku u literaturi, a da ne bi doprinijelo preciznijem određivanju tipa, osobito ako je riječ o malobrojnim nalazima nepoznatog konteksta (vidi XI). Morfološka prožimanja među tipovima, te preklapanja tipologija lakše je uočiti iz suvremenih objava u kojima se publicira svaki predmet.³⁸¹

Cjevasti su balzamariji kojima je tijelo duže ili gotovo jednako dugo kao vrat nađeni u Grobu 348 Zapadne salonitanske nekropole (**kat. br. 437-439, 509-512, 520, 521, 544-571**) datirani kontekstom u 1. st., počam od kasnog Tiberijevog, Klaudijevog doba.³⁸² Deformirani balzamariji iz tog groba su svjedočanstvo spaljivanja pokojnika (**kat. br. 520, 521, 559-571**). U 1. st. datiramo jedan salonitanski grob u kojem je nađeno puno cjevastih (**kat. br. 311-361, 419, 420, 471, 473-476, 522, 523**), pticoliki pod **kat. br. 174**, te nekoliko balzamarija piriformnog (**kat. br. 189, 203, 204, 214, 231**) i sferoidnog tijela (**kat. br. 238, 251, 277**,

³⁷⁵ De Tommaso 1990, 86, međutim s netočnim analogijama na kojima izvodi zaključke o podrijetlu i dataciji.

³⁷⁶ Carington Smith 1982, 274, kat. br. 25, T. 37. m; sl. 5.

³⁷⁷ Hayes 1975, 146-147, sl. 20, 615C, 625, T. 39. 625.

³⁷⁸ Hayes 1975, T. 42. 663 i 664.

³⁷⁹ Hayes 1975, T. 39. 634.

³⁸⁰ Isings 1957, 42, forma 28a.

³⁸¹ Buora 2004, 24-26; Mandruzzato, Marcante 2007, 16, kat. br. 99-116.

³⁸² Buljević 2013b; Buljević 2015.

278).³⁸³ Deformirani cjevasti balzamariji i ulomci cjevastih balzamarija pod kat. br. **kat. br. 572-578** možda pripadaju blazamarijima koničnog tijela, nađeni su u Grobu 15 rimske nekropole u splitskoj Lori datiranom u 2. pol. 1. – rano 3. st.,³⁸⁴ svjedočanstvo su rituala spaljivanja pokojnika, moguće i prilozi vezani uz profesiju pokojnika i sl.³⁸⁵ U urni AV-151 su nađeni balzamariji pod **kat. br. 304-308**,³⁸⁶ te u urni AV-152 balzamarij **pod kat. br. 431**.³⁸⁷ Iz Šuplje crkve je balzamarij pod **kat. br. 524**. Salonitanski balzamariji iz Linza nađeni su u urni, u grobu datiranom od sredine 1. do ranog 2. st.³⁸⁸ Ostalim salonitanskim balzamarijima je kontekst sasvim nepoznat. Balzamarije deformirane pod utjecajem vatre iz nepoznatog konteksta (**kat. br. 309, 454-467, 514-519, 539-543**) možemo smatrati i dokazom lokalne proizvodnje, a ne isključivo funerarnog ritusa.

Iz Tilurija su moguće balzamariji pod **kat. br. 364, 414**, a pouzdano jesu tilurijski oni pod **kat. br. 365, 440, 443, 513, 581-616**. Balzamariji pod **kat. br. 513, 581, 582, 585, 587 i 588** su nađeni u istraživanjima trase vodovoda.³⁸⁹ Iz sonde A, u sklopu centurija legijske kohorte u jugoistočnom kutu logora³⁹⁰ su balzamariji pod **kat. br. 586, 589, 591-593, 597-600, 603-605**. U sondi Z, u sklopu zidova u sjeverozapadnom dijelu logora³⁹¹ su nađeni ulomci pod **kat. br. 590, 594, 595, 606- 616**. Iz sonde B na lokalitetu Oglavci³⁹² su ulomci pod **kat. br. 596, 601 i 602**. Balzamarij pod **kat. br. 613** nađen je u neobjavljenoj sondi D. Balzamariji pod **kat. br. 443** je, prema podacima iz ceduljice u njemu, nađen u maloj kamenici, prepostavljamo u kamenoj urni. Balzamarij je pod **kat. br. 440** nađen u kanalu Zida I u sjeverozapadnom dijelu logora.³⁹³ Ostalima je kontekst nalaza nepoznat.

Visoki su 5,1-12 cm; četiri su manja, balzamarij pod **kat. br. 469** visok 4,7 cm, onaj pod **kat. br. 365** visok 3,7 cm, minijturni balzamarij pod **kat. br. 470** visok 3,07 cm (X.1) i onaj pod **kat. br. 523** visok 3,65 cm (X.3).

³⁸³ Ta je dosad neinventarizirana i neobjavljena građa deponirana i označena natpisima o podrijetlu 1935. god.

³⁸⁴ Diskutabilna je, odnosno široka, datacija temeljena na široko datiranim oblicima srodnim ulomku nepoznatog tipa posude: Buljević 2010, 128, G 15, T. 13; Buljević 2012b, 201-202, sl. 7.

³⁸⁵ Biaggio Simona 1991, 142.

³⁸⁶ Bulić 1905, 15.

³⁸⁷ Ibidem.

³⁸⁸ Ruprechtsberger 1986, sl. 2.

³⁸⁹ Sanader 2003, 60-62.

³⁹⁰ Sanader 2003, 63-80; Sanader, Tončinić 2014, 31-80, 66, sl. 16 i 44.

³⁹¹ Sanader, Tončinić 2014, 80-82.

³⁹² Sanader, Tončinić 2014, 85-90.

³⁹³ Sanader 2003, 55-59.

Izrađeni su od gotovo bezbojnog i prirodno nijansiranog stakla, uglavnom modričastog. Tek ih je nekoliko od koloriranog stakla: salonitanski pod **kat. br. 470 i 579** od neprozirnog modrog, oni pod **kat. br. 382, 413, 432, 457** od prozirnog modrog, balzamarij pod **kat. br. 436** od prozirnog zelenog, balzamariji pod **kat. br. 406, 486** od prozirnog ljubičastog stakla, oni pod **kat. br. 356, 371, 424, 496** od prozirnog stakla žutozelene nijanse; tilurijski pod **kat. br. 364, 605, 584** od prozirnog modrog stakla. Moguće kolorirani balzamariji pripadaju najranijoj proizvodnji, pod utjecajem koloriranog stakla.³⁹⁴ Činjenica je da među najmlađima, X.3 nema koloriranih primjeraka.

Uglavnom imaju odrezane ljevkaste obode. Salonitanski balzamariji pod **kat. br. 416, 480, 531** imaju ljevkasti obod prema unutra savijenog ruba, a izvučene i savijene obode imaju salonitanski pod **kat. br. 305, 309, 311-323, 366, 368, 369, 374, 375, 382, 395, 397, 404-413, 415, 417-420, 436, 439, 450, 459, 460, 462, 470, 505, 538, 558**, odnosno tilurijski pod **kat. br. 414**.

Takvi obodi upućuju na njihovo moguće istočno podrijetlo.³⁹⁵ Samo dva balzamarija X.2 imaju savijene obode: dijelom savijen ljevkasti obod balzamarija pod **kat. br. 480** i deformirani balzamarij pod **kat. br. 505**. Isto tako samo dva balzamarija X.3 imaju savijene obode: dijelom savijen ljevkasti obod balzamarija pod **kat. br. 531** i horizontalno izvučen pa prema unutra savijen obod balzamarija pod **kat. br. 538**. Ta činjenica upućuje na zapadno radioničko podrijetlo tipa X.2 i X.3. Balzamariji dužeg tijela X.1 su uvoženi iz zapadnih i u manjoj mjeri istočnih radionica dok su oni jednako dugog tijela i vrata X.2, odnosno kraćeg tijela X.3 uvezeni iz zapadnih radionica, po svoj prilici italskih. Obzirom na kolikoću i homogenost držimo da je dio salonitanskih i tilurijskih cjevastih balzamarija proizveden u salonitanskoj radionici. Pretpostavlja se lokalna proizvodnja ovog tipa i u Liburniji.³⁹⁶ Drži se da se trgovalo praznim bočicama zbog pogodnosti transporta mirisnih i ljekovitih supstancija u većim spremnicima, a pretpostavlja se lokalna proizvodnja takovih supstancija.³⁹⁷

³⁹⁴ Calvi 1968, 33, tip E, T. 3. 7, 8; Biaggio Simona 1991, 141; Bonomi 1996, kat. br. 161; Mandruzzato, Marcante 2007, 17, kat. br. 134, 135.

³⁹⁵ Carington Smith 1982, 275; Biaggio Simona 1991, 142; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 31, kat. br. 233, 244, 261.

³⁹⁶ Fadić 2002b, 390, sl. 1. 1.

³⁹⁷ Biaggio Simona 1991, 142.

Osim ovdje katalogiziranih poznati su su dalmatinski primjerci X.1 iz Liburnije,³⁹⁸ nepoznatog nalazišta,³⁹⁹ Čitluka,⁴⁰⁰ Salone,⁴⁰¹ Narone,⁴⁰² Ljubuškog,⁴⁰³ Dokleje⁴⁰⁴ i Budve,⁴⁰⁵ primjerci X.2 iz Salone,⁴⁰⁶ nepoznatog nalazišta,⁴⁰⁷ Liburnije,⁴⁰⁸ Narone,⁴⁰⁹ Mogorijela⁴¹⁰ i Budve,⁴¹¹ te primjerci X.3 iz Liburnije,⁴¹² Salone,⁴¹³ Narone,⁴¹⁴ Čitluka,⁴¹⁵ nepoznatog nalazišta⁴¹⁶ i Budve.⁴¹⁷

X.5. Balzamariji olivoformnog tijela

Kako smo sve balzamarije nominirali sukladno obliku tijela tako smo i balzamarije malog tijela u obliku masline s kontiniranim prijelazom u dugi vrat s obodom savijenim prema unutra nazvali balzamarijima olivoformnog tijela. Visoki su 6,05 – 11,35 cm.

³⁹⁸ Dautova-Ruševljan 1973, 197, T. XI. 33, 73; Fadić 1982, 113-114, kat. br. 13-20; Fadić 1988, 32-33, ; T. 1. 19, 20, 24, 25, T. 2. 14, 17, 19, T. 3. 8-12; Ravagnan 1994, 85, kat. br. 153-161; Fadić 1998, 80, kat. br. 4, 23, 26; Lazar 2008, 85, T. 17. 1-7; Perović, Fadić 2009, kat. br. 77, 78, 124.

³⁹⁹ Paškvalin 1976, 114, kat. br. 19, T. III. 5; Šeparović, Uroda 2009, kat. br. 195.

⁴⁰⁰ Fadić, Babić 2011, 20-23, kat. br. 9, 22.

⁴⁰¹ Damevski 1976, 64, T. III. 3a; Ruprechtsberger 1986, sl. 2, T. II. 8 i 9.

⁴⁰² Paškvalin 1976, 112, T. IX. 5 i 6, kat. br. 44 i 45, te T. X. 1, kat. br. 46; Buljević 2003b, kat. br. 8-11, 27, 28, T. I. 8-11, T. III. 27, 28; Buljević 2004c, 196-197, kat. br. 41, ulomak.

⁴⁰³ Paškvalin 1976, 110, T. I. 6, kat. br. 6.

⁴⁰⁴ Cermanović-Kuzmanović et al. 1975, 169, G 217, tip V/3.

⁴⁰⁵ Marković 2012, 216, 218-219, tip 3a.

⁴⁰⁶ Damevski 1976, 64, T. III. 3b, Auth 1975, 163-164, T. 31 i 33. 95.

⁴⁰⁷ Paškvalin 1976, 111, kat. br. 20, T. III. 6; Šeparović, Uroda 2009, kat. br. 196-199.

⁴⁰⁸ Dautova-Ruševljan 1973, 197, T. XI. 74; Fadić 1982, 113, kat. br. 3-11, sl. 1; Fadić 1988, 32-33, T. 1. 11 i 13, T. 2. 16; Ravagnan 1994, 85, kat. br. 162-166; Fadić 1998, 80, kat. br. 10, 14 i 22; Fadić 2006a, kat. br. 119, 120; Perović, Fadić 2009, kat. br. 64, 89, 147, 148, 196.

⁴⁰⁹ Buljević 2003b, kat. br. 12-14, T. I. 12-14

⁴¹⁰ Paškvalin 1976, 110, kat. br. 1-5, T. I. 1-5.

⁴¹¹ Marković 2012, 216, 218-219, tip 3b.

⁴¹² Fadić 1988, 32-33, T. 1. 1-3, 5-10, 12, 13, 14-23, 26, T. 2. 1-6, 9-11, 13-15, 17, T. 3. 1-6; Ravagnan 1994, 85, kat. br. 167-170; Fadić 1998, 80, kat. br. 11, 12, 21; Fadić 2006a, kat. br. 116-118; Perović, Fadić 2009, kat. br. 174, 178, 179; Borzić et al. 2014, 63, 139, br. 4.

⁴¹³ Auth 1975, 164, T. 31 i 33. 96

⁴¹⁴ Buljević 2003b, kat.br. 29, T. III. 29.

⁴¹⁵ Topić 2010, kat. br. 3; Fadić, Babić 2011, 20-23, kat. br. 5, 8.

⁴¹⁶ Šeparović, Uroda 2009, kat. br. 193, 194, 201; Fadić, Babić 2011, 20-23, kat. br. 4, 6, 7.

⁴¹⁷ Marković 2012, 216, 218-219, tip 3b.

Balzamariji pod **kat. br. 617, 618, 620** su od bezbojnoga stakla, a oni pod **kat. br. 619, 621, 622** su od prozirnog prirodno nijansiranog stakla. Taj je tip raširen diljem Rimskog Carstva tijekom 1. st.;⁴¹⁸ čini se da se tip održao dugo kroz sljedeća stoljeća.⁴¹⁹ Obzirom na nepoznat kontekst salonitanskih balzamarija olivoformnog tijela datiramo ih u 1. – 1. pol. 2. st.

Dalmatinski primjerci potječu još iz Aserije,⁴²⁰ nepoznatog nalazišta,⁴²¹ Marasovina⁴²² i Budve.⁴²³ Iz Komina potječe srodan balzamarij, čini se ljevkastog oboda datiran u 3. st.⁴²⁴

Katalog

X. Cjevasti balzamariji

Datacija: 1. – rano 2. st.

Analogije: Isings 1957, 24, 41, forma 8, 27; De Tommaso 1990, 78, 81-85, grupa/tip 60, 67, tip 68, grupa/tip 70, 71, 72; Biaggio Simona 1991, 140-144, 8.1.7., T. 19-22, sl. 6, 7; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 30-31, 185, 251, kat. br. 212-293, 578, 582, 606-614, 779, 780.

X.1. Cjevasti balzamariji tijela dužeg od vrata

Datacija: 1. – rano 2. st.

Analogije: vidi X, Vessberg 1952, 140-141, T. IX. 22 i 24, T. XIX. 7 i 9; Isings 1957, 41, forma 28a; Berger 1960, 74-75, T. 12. 185, 187, T. 20. 63, 65; Calvi 1968, 33, tip Ea, T. A. 11, T. 3. 7; Goethert-Polaschek 1977, 89-91; 96-104, forma 66a, T. 47, kat. br. 407, 408, 414, 413, 415; forma 69a, T. 48, kat. br. 482; Fortuna Canivet 1969, sl. 7; Platz-Horster 1979, sl. 1 i 2; Carington Smith 1982, 274, kat. br. 25 i 26, tip Isings 8, T. 37. m, n; sl. 5; kat. br. 46, tip Isings 28a, T. 38. e; De Maine 1983, sl. 6, br. 8; De Tommaso 1990, 78, 81-82, grupa/tip 60, 67, tip 68; Lazar 2003, 196, forma 8.6.4; Tremmel 2006, 249-252, T. 3. An 10.

⁴¹⁸ Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 271, kat. br. 852, 853.

⁴¹⁹ Barkóczi 1988, 111, XVII. 188.

⁴²⁰ Fadić 1988, 32, T. 2. 18, 20, kat. br. 44 i 46.

⁴²¹ Fadić 1984, 132, T. 3, kat. br 19.

⁴²² Šeparović, Uroda 2009, kat. br. 200.

⁴²³ Marković 2012, 216, 218-219, tip 3, varijanta 3a, T. 75. 17, T. 81. 2, T. 110. 14, T. 111. 8.

⁴²⁴ Cermanović-Kuzmanović 1971, 295, sl. 4, kat. br. 20; Cermanović-Kuzmanović 1976, T. V. 10.

304. Salona, prilog u urni AV-151, kupljeno 1905. god.; AMS-G-1427

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, nepravilno zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat; nedostaje dio vrata s obodom.

Sač. vis. 6,25 cm, pr. tijela 1,8 cm, pr. vrata 1,1 cm.

Objavljeno: Bulić 1905, 15.

305. Salona, prilog u urni AV-151, kupljeno 1905. god.; AMS-G-1428

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, horizontalno izvučen pa prema unutra savijen obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat i po vratu.

Vis. 9,1 cm, max. pr. tijela 2,7 cm, vis. tijela 6,9 cm, pr. oboda 1,9 cm

Objavljeno: Bulić 1905, 15.

306. Salona, prilog u urni AV-151, kupljeno 1905. god.; AMS-G-1429

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, nepravilno zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, nedostaje obod.

Vis. 6,35 cm, pr. tijela 1,85 cm, pr. vrata 0,9 cm.

Objavljeno: Bulić 1905, 15.

307. Salona, prilog u urni AV-151, kupljeno 1905. god.; AMS-G-1430

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkast obod neobrađena ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, oštećen obod.

Vis. 5,8 cm, pr. tijela 2,3 cm, pr. vrata 1,05 cm, pr. oboda 1,62 cm.

Objavljeno: Bulić 1905, 15.

308. Salona, prilog u urni AV-151, kupljeno 1905. god.; AMS-G-1432

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, nepravilno konveksno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat; nedostaje dio vrata s obodom.

Sač. vis. 6,9 cm, pr. tijela 1,7 cm, pr. vrata 0,9 cm.

Objavljeno: Bulić 1905, 15.

309. Salona, nalaznik Andrija Boljat, 15. 10. 1934. god.; AMS-44122

Deformiran cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, horizontalno izvučen i prema unutra savijen obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, izložen vatri

Vis. 7,92 cm, pr. tijela 2,7 cm, pr. vrata 1,2 cm, pr. oboda 1,85 cm.

Neobjavljeno.

310. Salona, nalaznik Andrija Boljat, 15. 10. 1934. god.; AMS-44120

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, konveksno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, nepravilano prema vani izvučen obod zaobljenog, glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, napuknuto dno i vrat.

Vis. 8,4 cm, pr. tijela 2,8 cm, pr. oboda 2 cm.

Neobjavljeno.

311. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935. god.; AMS-45019

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, horizontalno izvučen pa prema unutra savijen obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, nedostaje djelić oboda.

Vis. 8,2 cm, pr. tijela 2,3 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Neobjavljeno.

312. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935. god.; AMS-45035

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, horizontalno izvučen pa prema unutra savijen obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 9,25 cm, pr. tijela 2,35 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Neobjavljeno.

313. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935. god.; AMS-45059

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, nepravilan, horizontalno izvučen pa prema unutra savijen

obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, dijelom iskrivljen i porozan pod utjecajem vatre.

Vis. 6,4 cm, pr. tijela 2,3 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Neobjavljeno.

314. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.

god.; AMS-45060

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, horizontalno izvučen pa prema unutra savijen obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,8 cm, pr. tijela 2,3 cm, pr. oboda 1,75 cm.

Neobjavljeno.

315. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.

god.; AMS-45061

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, horizontalno izvučen pa prema unutra savijen obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat; porozna stijenka.

Vis. 7,2 cm, pr. tijela 2,2 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Neobjavljeno.

316. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.

god.; AMS-45070

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, prema vani izvučen pa prema unutra savijen obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, porozna stijenka.

Vis. 7,85 cm, pr. tijela 2,2 cm, pr. oboda 1,65 cm.

Neobjavljeno.

317. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.

god.; AMS-45071

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, naznačen prijelaz iz tijela u vrat, nepravilan, prema vani izvučen pa prema unutra savijen obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,8 cm, pr. 2,45 cm, pr. oboda 2 cm.

Neobjavljeno.

318. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.

god.; AMS-45072

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, horizontalno izvučen pa prema unutra savijen obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 7,25 cm, pr. tijela 2,4 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Neobjavljeno.

319. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.

god.; AMS-45505

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, horizontalno izvučen pa prema unutra savijen obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 9 cm, pr. tijela 2,6 cm, pr. oboda 1,7 cm.

Neobjavljeno.

320. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.

god.; AMS-45506

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, nepravilan, horizontalno izvučen pa prema unutra savijen obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 7,7 cm, pr. tijela 2,2 cm, pr. oboda 1,6 cm.

Neobjavljeno.

321. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.

god.; AMS-45508

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, horizontalno izvučen pa prema unutra savijen obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, nedostaje djelić stijenke tijela.

Vis. 7,2 cm, pr. 2,2 cm, pr. oboda 1,5 cm.

Neobjavljeno.

322. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.

god.; AMS-45514

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog zelenkastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, horizontalno izvučen pa prema unutra savijen obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, nedostaje veći dio oboda.

Vis. 6,1 cm, pr. tijela 2,35 cm, pr. vrata 1,15 cm.

Neobjavljeno.

323. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.

god.; AMS-45515

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, horizontalno izvučen pa prema unutra savijen obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, dijelom iskrivljen i porozan pod utjecajem vatre.

Vis. 6,3 cm, pr. tijela 2,8 cm, pr. oboda 1,85 cm.

Neobjavljeno.

324. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.

god.; AMS-45039

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, konveksno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, nedostaje obod.

Vis. 11,75 cm, pr. tijela 2,35 cm.

Neobjavljeno.

325. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.

god.; AMS-45012

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 9,3 cm, pr. tijela 2,6 cm, pr. oboda 2,2 cm.

Neobjavljeno.

326. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.

god.; AMS-45038

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 12 cm, pr. tijela 2,7 cm, pr. oboda 2,3 cm.

Neobjavljeno.

327. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.
god.; AMS-45052

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 7,2 cm, pr. tijela 2,3 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Neobjavljeno.

328. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.
god.; AMS-45054

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; neprozirnost.

Vis. 7,9 cm, pr. tijela 2,15 cm, pr. oboda 1,9 cm.

Neobjavljeno.

329. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.
god.; AMS-45056

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 5,8 cm, pr. tijela 1,85 cm, pr. oboda 1,6 cm.

Neobjavljeno.

330. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.
god.; AMS-45057

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, nedostaje dio vrata s obodom.

Vis. 6,8 cm, pr. tijela 1,9 cm, pr. oboda 1,6 cm.

Neobjavljeno.

331. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.

god.; AMS-45063

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, prema vani izvučen ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,6 cm, pr. 2,2 cm, pr. oboda 1,9 cm.

Neobjavljeno.

332. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.

god.; AMS-45068

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, iskrivljen pod utjecajem vatre.

Vis. 6,25 cm, pr. tijela 1,9 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Neobjavljeno.

333. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.

god.; AMS-45074

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, nedostaju djelići oboda.

Vis. 7,3 cm, pr. tijela 2,2 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Neobjavljeno.

334. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.

god.; AMS-45069

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, nepravilno zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, nepravilan ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,2 cm, pr. 2,3 cm, pr. oboda 2,05 cm.

Neobjavljeno.

335. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.

god.; AMS-45501

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,4 cm, pr. 2,35 cm, pr. oboda 2 cm.

Neobjavljeno.

336. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.

god.; AMS-45504

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, iskrivljen.

Vis. 10,1 cm, pr. tijela 2,6 cm, pr. oboda 2,1 cm.

Neobjavljeno.

337. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.

god.; AMS-45503

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba.

Vis. 8,85 cm, pr. tijela 2,35 cm, pr. oboda 1,85 cm.

Neobjavljeno.

338. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.

god.; AMS-45509

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, nedostaje veći dio oboda.

Vis. 6,8 cm, pr. tijela 2,8 cm.

Neobjavljeno.

339. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.

god.; AMS-45510

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, napuknut vrat, oštećen djelić oboda.

Vis. 8,1 cm, pr. tijela 2,8 cm, pr. oboda 1,9 cm.

Neobjavljeno.

340. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.
god.; AMS-45511

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, oštećen obod i raspuknuti vrat, nedostaje dio vrata s obodom.

Vis. 6,6 cm, pr. tijela 3,1 cm, pr. vrata 1,1 cm.

Neobjavljeno.

341. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.
god.; AMS-45064

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, nepravilni ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 5,8 cm, pr. tijela 2,1 cm, pr. oboda 1,7 cm.

Neobjavljeno.

342. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.
god.; AMS-45053

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, konkavno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 8,8 cm, pr. tijela 3,2 cm, pr. oboda 2,2 cm.

Neobjavljeno.

343. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.
god.; AMS-45026

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, konveksno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz

tijela u vrat.

Vis. 8,85 cm, vis. tijela 6,7 cm, pr. oboda 1,75 cm.

Neobjavljeno.

344. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.

god.; AMS-45051

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 7,55 cm, pr. tijela 2,7 cm, pr. oboda 2,2 cm.

Neobjavljeno.

345. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.

god.; AMS-45031

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, konveksno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod.

Vis. 8,75 cm, pr. tijela 1,4 cm, pr. oboda 1,6 cm.

Neobjavljeno.

346. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.

god.; AMS-45024

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, konveksno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, oštećen obod.

Vis. 7,9 cm, pr. tijela 1,4 cm, pr. oboda 1,7 cm.

Neobjavljeno.

347. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.

god.; AMS-45023

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, konveksno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 8,7 cm, pr. tijela 1,4 cm, pr. oboda 1,75 cm.

Neobjavljeno.

348. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.
god.; AMS-45055
Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, konveksno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.
Vis. 7,95 cm, pr. tijela 1,9 cm, pr. oboda 1,65 cm.
Neobjavljeno.
349. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.
god.; AMS-45507
Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.
Vis. 6,8 cm, pr. tijela 1,95 cm, pr. oboda 1,6 cm.
Neobjavljeno.
350. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.
god.; AMS-45065
Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.
Vis. 5,5 cm, pr. tijela 1,85 cm, pr. oboda 1,55 cm.
Neobjavljeno.
351. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.
god.; AMS-45081
Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, nedostaje djelić oboda.
Vis. 5,6 cm, pr. tijela 2,1 cm, pr. oboda 1,9 cm.
Neobjavljeno.
352. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.
god.; AMS-45077
Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, nepravilno zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod odrezana ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 5,6 cm, pr. tijela 1,8 cm, pr. obodas 1,5 cm.

Neobjavljeno.

353. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.

god.; AMS-45067

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod zaobljena ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,05 cm, pr. tijela 2,3 cm, pr. oboda 2,2 cm.

Neobjavljeno.

354. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.

god.; AMS-45058

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,1 cm, pr. tijela 2,15 cm, pr. oboda 1,7 cm.

Neobjavljeno.

355. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.

god.; AMS-45062

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 5,9 cm, pr. tijela 2 cm, pr. oboda 1,6 cm.

Neobjavljeno.

356. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.

god.; AMS-45086

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog žućkastog stakla, nepravilno zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod odrezana ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 5,6 cm, pr. tijela 1,7 cm, pr. oboda 1,6 cm.

Neobjavljeno.

357. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.

god.; AMS-45085

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, dijelom iskrivljen i porozne stijenke pod utjecajem vatre.

Vis. 6,25 cm, pr. tijela 2 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Neobjavljeno.

358. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.

god.; AMS-45066

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod odrezana ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, stijenka je dijelom porozna.

Vis. 6,4 cm, pr. tijela 2,25 cm, pr. oboda 2 cm.

Neobjavljeno.

359. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.

god.; AMS-45073

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, konveksno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod odrezana ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, stijenka je dijelom porozna.

vis. 6,6 cm, pr. tijela 1,95 cm, pr. oboda 1,7 cm.

Neobjavljeno.

360. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.

god.; AMS-45079

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,2 cm, pr. tijela 2,6 cm, pr. oboda 2,3 cm.

Neobjavljeno.

361. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.

god.; AMS-45087

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno,

stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 5,5 cm, pr. tijela 2,3 cm, pr. oboda 1,7 cm.

Neobjavljeno.

362. Salona; AMS-G-486

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,3 cm, pr. tijela 2,1 cm, pr. oboda 1,92 cm.

Neobjavljeno.

363. Salona, zemlja Andrije Boljata, 3. 12. 1935. god.; AMS-43859

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog zelenkastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,8 cm, pr. tijela 2,35 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Neobjavljeno.

364. Tilurij ili Delminij, kupljeno 1884. god.; AMS-G-847

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modrog stakla, konveksno dno, sužen prijelaz iz tijela, nepravilan, ljevkasti obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat i po vratu.

Vis. 7,7 cm, pr. tijela 2,45 cm, pr. oboda 2,1 cm.

Neobjavljeno.

365. Tilurij; AMS-40406

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat; nedostaje dio vrata i obod, neznatni tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. tijela 3,7 cm, pr. tijela 2,4 cm, pr. vrata 1,4 cm.

Neobjavljeno.

366. Salona; AMS-G-492

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, horizontalno izvučen pa prema unutra savijen obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 5,8 cm, pr. tijela 1,6 cm, pr. vrata 1,1 cm, pr. oboda 1,6cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 86, T. III. 86; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 4. 86.

367. Salona; AMS-G-464

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; nedostaje djelić oboda, tragovi obradbe na vratu.

Vis. 7,1 cm, pr. tijela 2,5 cm, pr. vrata 1,2 cm, pr. oboda 1,6cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 87, T. III. 87; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 4. 87.

368. Salona; AMS-G-270

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, obod je izvučen pa savijen prema unutra; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 8,3 cm, pr. tijela 2,35 cm, pr. vrata 1,3 cm, pr. oboda 1,75 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 88, T. III. 88; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 4. 88.

369. Salona; AMS-G-253

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, obod je izvučen pa savijen prema unutra; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 5,5 cm, pr. tijela 1,7 cm, pr. vrata 1 cm, pr. oboda 1,55 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 89, T. III. 89; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 4. 89.

370. Salona; AMS-G-428

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba.

Vis. 10,5 cm, pr. tijela 1,8 cm, pr. vrata 1,3 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 90, T. III. 90; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl.

4. 90.

371. Salona; AMS-G-420

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog stakla zelenkastožućkaste nijanse, zaravnjeno dno, stiosnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; nedostaje djelić oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 9 cm, pr. tijela 2,2 cm, pr. vrata 1,3 cm, pr. oboda 1,9cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 91, T. III. 91, sl. 91; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 4. 91.

372. Vjerojatno Salona, zbirka Maroli, nađeno između 1880. i 1894. god.; AMS-G-1268;

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, blago konkavno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, moguće trag metalnog držača na dnu.

Vis. 8,05 cm, pr. tijela 2,85 cm, pr. vrata 1,35 cm, pr. oboda 2,2 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 92, T. III. 92; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 4. 92.

373. Salona; AMS-G-456

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; nedostaje djelić oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, moguće trag metalnog držača na dnu.

Vis. 6,8 cm, pr. tijela 2,55 cm, pr. vrata 1,1 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 93, T. III. 93; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 4. 93.

374. Salona; AMS-G-223

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, obod glatkog ruba je horizontalno izvučen, potom savijen prema gore; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,7 cm, pr. tijela 2,25 cm, pr. vrata 1,45 cm, pr. oboda 2,35 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 94, T. III. 94; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 4. 94.

375. Salona; AMS-G-483

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, obod glatkog ruba je horizontalno izvučen, potom savijen prema gore; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, moguće trag metalnog držača na dnu.

Vis. 5,6 cm, pr. tijela 2,3 cm, pr. vrata 1,1 cm, pr. oboda 1,55 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 95, T. III. 95; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 4. 95.

376. Salona; AMS-G-277

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6 cm, pr. tijela 2 cm, pr. vrata 1,1 cm, pr. oboda 1,95 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 96, T. III. 96; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 4. 96.

377. Salona; AMS-G-286

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, blago konkavno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 5,45 cm, pr. tijela 2,1 cm, pr. vrata 1,3 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 97, T. III. 97; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 4. 97.

378. Salona; AMS-G-419

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, blago konkavno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat i na vratu, trag metalnog držača na dnu.

Vis. 7,7 cm, pr. tijela 2,95 cm, pr. vrata 1,6 cm, pr. oboda 2,1 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 98, T. III. 98; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 4. 98.

379. Vjerojatno Salona, zbirka Maroli, nađeno između 1880. i 1894. god.; AMS-G-1271

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkastí obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat i na vratu.

Vis. 7,1 cm, pr. tijela 2,5 cm, pr. vrata 1,3 cm, pr. oboda 2 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 99, T. III. 99; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 4. 99.

380. Salona; AMS-G-498

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkastí obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 7 cm, pr. tijela 1,65 cm, pr. vrata 1,1 cm, pr. oboda 1,5 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 100, T. III. 100; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 4. 100.

381. Salona; AMS-G-461

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkastí obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat i na vratu.

Vis. 8,1 cm, pr. tijela 1,7 cm, pr. vrata 0,9 cm, pr. oboda 1,5 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 101, T. III. 101; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 4. 101.

382. Salona; AMS-G-184

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog tamnomodrog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, obod je izvučen vani pa savijen prema unutra; tragovi obradbe u gornjem dijelu tijela i na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 7,85 cm, pr. tijela 2,25 cm, pr. vrata 1,15 cm, pr. oboda 1,7 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 102, T. III. 102, sl. 102; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 4. 102.

383. Salona; AMS-G-250

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno,

sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,45 cm, pr. tijela 2,15 cm, pr. vrata 1,1 cm, pr. oboda 1,45 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 103, T. III. 103; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 4. 103.

384. Salona; AMS-G-494

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; nedostaje veći dio oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6 cm, pr. tijela 2,15 cm, pr. vrata 1 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 104, T. III. 104; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 4. 104.

385. Salona; AMS-G-246

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, trag metalnog držača na dnu.

Vis. 8,4cm, pr. tijela 2,3 cm, pr. vrata 1,35 cm, pr. oboda 2,05 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 105, T. III. 105; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 4. 105.

386. Salona; AMS-G-107

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat i na vratu, trag metalnog držača na dnu.

Vis. 7,45 cm, pr. tijela 1,35 cm, pr. vrata 1,1 cm, pr. oboda 1,95cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 106, T. III. 106; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 4. 106.

387. Salona; AMS-G-217

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat i na vratu.

Vis. 5,8 cm, pr. tijela 2,25 cm, pr. vrata 1,1 cm, pr. oboda 1,9 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 107, T. III. 107; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 4. 107.

388. Salona; AMS-G-118

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod odrezanog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 5,1 cm, pr. tijela 2,65 cm, pr. vrata 1,25 cm, pr. oboda 1,85 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 108, T. III. 108; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 4. 108.

389. Vjerojatno Salona, zbirka Maroli, nađeno između 1880. i 1894. god.; AMS-G-1269

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, blago konkavno dno balzamarija, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na vratu.

Vis. 8,5 cm, pr. tijela 2,6 cm, pr. vrata 1,4 cm, pr. oboda 2 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 109, T. III. 109; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 4. 109.

390. Salona; AMS-G-233

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod odrezanog ruba; nedostaje djelić oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 9,35 cm, pr. tijela 2,15 cm, pr. vrata 1,2 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 110, T. III. 110; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 4. 110.

391. Salona; AMS-G-448

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, blago konkavno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod zaobljenog ruba; nedostaje djelić oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat i na vratu.

Vis. 6,6 cm, pr. tijela 2,6 cm, pr. vrata 1,2 cm, pr. oboda 2 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 111, T. III. 111; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 4. 111.

392. Salona; AMS-G-445

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog zelenkastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; nedostaje djelić oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 7,7 cm, pr. tijela 2,6 cm, pr. vrata 1,2 cm, pr. oboda 1,75 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 112, T. III. 112, sl. 112; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 4. 112.

393. Salona; AMS-G-466

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod odrezanog ruba; nedostaje dio oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,9 cm, pr. tijela 2,3 cm, pr. vrata 1,2 cm, sač. pr. oboda 1,7 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 113, T. III. 113; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 4. 113.

394. Salona; AMS-G-222

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod zaobljena ruba; nedostaje djelić oboda.

Vis. 7,1 cm, pr. tijela 2,4 cm, pr. vrata 1,2 cm, sač. pr. oboda 1,95 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 114, T. III. 114; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 4. 114.

395. Salona; AMS-G-215

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, konkavno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, obod je izvučen pa savijen prema unutra; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, moguće trag metalnog držača na dnu.

Vis. 6,85 cm, pr. tijela 2,6 cm, pr. vrata 1,15 cm, pr. oboda 1,75 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 115, T. III. 115; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 4. 115.

396. Salona; AMS-G-212

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, konveksno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, moguće trag metalnog držača na dnu.

Vis. 8,35 cm, pr. tijela 2,15 cm, pr. vrata 1,3 cm, pr. oboda 2,15 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 116, T. III. 116; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 4. 116.

397. Salona; AMS-G-271

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, obod je izvučen pa savijen prema unutra; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,5 cm, pr. tijela 2,4 cm, pr. vrata 1,25 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 117, T. III. 117; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 4. 117.

398. Salona; AMS-G-684

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; nedostaje veći dio dna, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,95 cm, pr. tijela 2 cm, pr. vrata 1,05 cm, pr. oboda 1,5 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 118, T. III. 118; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 4. 118.

399. Salona; AMS-G-264

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; oštećen obod, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,8 cm, pr. tijela 2,3 cm, pr. vrata 1,3 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 119, T. III. 119; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 4. 119.

400. Salona; AMS-G-190

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, konveksno dno,

sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; oštećen obod, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, moguće trag metalnog držača na dnu.

Vis. 8,65 cm, pr. tijela 2,35 cm, pr. vrata 1,15 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 120, T. IV. 120; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 5. 120.

401. Salona; AMS-G-186

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; nedostaje djelić oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 8,1 cm, pr. tijela 2,4 cm, pr. vrata 1,15 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 121, T. IV. 121; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 5. 121.

402. Salona; AMS-G-255

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, nepravilan ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,9 cm, pr. tijela 2,3 cm, pr. vrata 1,15 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 122, T. IV. 122, sl. 122; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 5. 122.

403. Salona; AMS-G-500

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, konveksno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod odrezanog ruba; nedostaje veći dio oboda.

Vis. 7,1 cm, pr. tijela 2,05 cm, pr. vrata 1,1 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 123, T. IV. 123; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 5. 123.

404. Salona; AMS-G-232

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, obod je izvučen pa savijen prema unutra; nedostaje djelić oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 8,25 cm, pr. tijela 2,4 cm, pr. vrata 1,2 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 124, T. IV. 124; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 5. 124.

405. Salona; AMS-G-214

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, obod je izvučen pa savijen prema unutra; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 7,05 cm, pr. tijela 2 cm, pr. vrata 9 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 125, T. IV. 125; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 5. 125.

406. Salona; AMS-G-237

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog stakla ljubičaste nijanse, blago konkavno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, obod je izvučen pa savijen prema unutra; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 7,6 cm, pr. tijela 2,2 cm, pr. vrata 1 cm, pr. oboda 1,7 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 126, T. IV. 126, sl. 126; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 5. 126.

407. Salona; AMS-G-284

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, obod je izvučen pa savijen prema gore; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 8,2 cm, pr. tijela 2,35 cm, pr. vrata 0,95 cm, pr. oboda 1,75 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 127, T. IV. 127; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 5. 127.

408. Salona; AMS-G-256

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, blago konkavno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, obod je izvučen pa savijen prema unutra; nedostaje djelić vrata i dio oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 10,15 cm, pr. tijela 2,6 cm, pr. vrata 1,3 cm, pr. oboda 1,7 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 128, T. IV. 128; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃,

sl. 5. 128.

409. Salona; AMS-G-196

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, obod je izvučen pa savijen prema unutra; nedostaje veći dio oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,7 cm, pr. tijela 1,8 cm, pr. vrata 1,05 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 130, T. IV. 130; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 5. 130.

410. Salona; AMS-G-258

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, obod je izvučen pa savijen prema unutra; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 7,05 cm, pr. tijela 2,1 cm, pr. vrata 1 cm, pr. oboda 1,7 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 131, T. IV. 131; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 5. 131.

411. Salona; AMS-G-416

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog stakla, blago konkavno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, obod je izvučen pa savijen prema unutra i zaravnjen; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 9,1cm, pr. tijela 3,1 cm, pr. vrata 1,4 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 134, T. IV. 134; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 5. 134.

412. Salona; AMS-G-513

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, naznačen prijelaz iz tijela u vrat, izvučen pa prema unutra savijen obod; nedostaje donji dio tijela.

Sač. vis. 7,1 cm, pr. tijela 2,4 cm, pr. oboda 2,1 cm.

Neobjavljeno.

413. Salona, zemlja Andrije Boljata, 3. 12. 1935. god.; AMS-43858

Cjevasti balzamarij koničnog tijela dužeg od vrata, od prozirnog modrog stakla,

zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, horizontalno izvučen pa prema unutra savijen obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 7,2 cm, pr. tijela 2,9 cm, pr. oboda 1,9 cm.

Neobjavljeno.

414. Tilurij ili Delminij, kupljeno 1884. god.; AMS-G-846

Cjevasti balzamarij koničnog tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, konveksno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, horizontalno izvučen pa prema unutra savijen obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 7,4 cm, pr. tijela 2,8 cm, pr. oboda 1,85 cm.

Neobjavljeno.

415. Salona, zemlja Andrije Boljata, 3. 12. 1935. god.; AMS-43864

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, konkavno dno, naznačen prijelaz iz tijela u vrat, izvučen pa prema unutra savijen, nepravilan obod; nedostaju dijelovi vrata.

Vis. 6,2 cm, pr. tijela 2,3 cm, pr. oboda 1,93 cm.

Neobjavljeno.

416. Salona; AMS-G-505

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod prema unutra savijena ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, nedostaje dio vrata i oboda.

Vis. 5,9 cm, pr. tijela 2,25 cm, pr. vrata 1 cm.

Neobjavljeno.

417. Salona, zemlja Andrije Boljata, 3. 12. 1935. god.; AMS-43860

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, ravno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, izvučen pa prema unutra savijen obod; nedostaju dijelovi tijela i vrata, neznatni tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Vis. 6,5 cm, pr. tijela 2,3 cm, pr. oboda 1,7 cm.

Neobjavljeno.

418. Salona; AMS-G-691+732

Cjevasti balzamarij koničnog tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, horizontalno izvučen pa prema unutra savijen obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat; nedostaje dio tijela s dnom.

Vis. 6 cm, pr. tijela 2,6 cm, pr. oboda 1,9 cm.

Neobjavljeno.

419. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935. god.; AMS-45512

Cjevasti balzamarij koničnog tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz u vrat, horizontalno izvučen pa prema unutra savijen obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 7,5 cm, pr. tijela 3,3 cm, pr. oboda 1,9 cm.

Neobjavljeno.

420. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935. god.; AMS-45513

Cjevasti balzamarij koničnog tijela dužeg od vrata, od prozirnog zelenkastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz u vrat, horizontalno izvučen pa prema unutra savijen obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, veći dio oboda nedostaje.

Vis. 6,35 cm, pr. tijela 2,7 cm.

Neobjavljeno.

421. Salona, zemlja Andrije Boljata, 3. 12. 1935. god.; AMS-43863

Cjevasti balzamarij koničnog tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkastu obodu; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, nedostaje dio vrata i oboda.

Vis. 7,25 cm, pr. tijela 2,5 cm, pr. oboda 1,7 cm.

Neobjavljeno.

422. Salona, zemlja Andrije Boljata, 3. 12. 1935. god.; AMS-43862

Cjevasti balzamarij koničnog tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkastu obodu; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 5,92 cm, pr. tijela 2,6 cm, pr. oboda 1,85 cm.

Neobjavljeno.

423. Salona; AMS-G-425

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; nedostaje djelić oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 8,4 cm, pr. tijela 2 cm, pr. vrata 0,95 cm, pr. oboda 1,55 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 129, T. IV. 129; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 5. 129.

424. Salona; AMS-G-288

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla žućkaste nijanse, blago konkavno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, nepravilni ljevkasti obod; nedostaje djelić oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 8,2 cm, pr. tijela 2,15 cm, pr. vrata 1 cm, pr. oboda 1,65cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 132, T. IV. 132; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 5. 132.

425. Salona; AMS-G-417

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, blago konkavno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; nedostaje djelić oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat i u obod, moguće trag metalnog držača.

Vis. 9,25 cm, pr. tijela 2,6 cm, pr. vrata 1,4 cm, pr. oboda 2 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 133, T. IV. 133, sl.133; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 5. 133.

426. Salona; AMS-G-153

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 9,2 cm, pr. tijela 3,3 cm, pr. vrata 1,6 cm, pr. oboda 2,35 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 135, T. IV. 135; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 5. 135.

427. Salona, istočno od Amfiteatra, čestica 4055, 1914. g.; AMS-G-1478

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 10,4 cm, pr. tijela 4,3 cm, pr. vrata 2,15 cm, pr. oboda 2,8 cm.

Objavljeno: Bulić 1914b, 61; Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 136, T. IV. 136; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 5. 136.

428. Salona; AMS-G-155

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, blago konkavno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod odrezanog ruba; nedostaje djelić oboda.

Vis. 8,4 cm, pr. tijela 3,2 cm, pr. vrata 1,6 cm, pr. oboda 2,2 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 137, T. IV. 137; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 5. 137.

429. Salona; AMS-G-152

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; nedostaje djelić oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 10 cm, pr. tijela 3,4 cm, pr. vrata 1,75 cm, pr. oboda 2,2 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 138, T. IV. 138; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 5. 138.

430. Salona; AMS-G-411

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 10,4 cm, pr. tijela 3,2 cm, pr. vrata 1,75 cm, pr. oboda 2,3 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401, 3k₃, kat. br. 139, T. IV. 139; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₃, sl. 5. 139.

431. Salona, iz urne AV-152, kupljeno 1905. god.; AMS-G-1435

Cjevasti balzamarij koničnog tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, blago konkavno dno, nepravilan ljevkasti obod; horizontalni tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Vis. 12,5 cm, pr. tijela 4,9 cm, pr. vrata 2,1 cm, pr. oboda 2,55 cm.

Objavljeno: Bulić 1905, 15.

432. Salona; AMS-G-185

Cjevasti balzamarij s nenaglašenim prijelazom u vrat, od prozirnog tamnomodrog stakla, zaravnjeno dno, izduženo tijelo se sužava prema gornjem dijelu, a prijelaz u kratki vrat nije posebno izražen, ljevkasti obod uglačana ruba; nedostaje djelić oboda.

Vis. 8,2 cm, pr. tijela 2 cm, pr. vrata 1,2 cm, pr. oboda 1,7 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 403, 3k₆, kat. br. 176, T. V. 176, sl. 176; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₆, sl. 6. 176.

433. Salona; AMS-G-216

Cjevasti balzamarij s nenaglašenim prijelazom u vrat, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, izduženo tijelo se sužava prema gornjem dijelu, a prijelaz u kratki vrat nije posebno izražen, ljevkasti obod uglačana ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 5,75 cm, pr. tijela 2,4 cm, pr. vrata 1,25 cm, pr. oboda 1,9 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 403, 3k₆, kat. br. 177, T. V. 177; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₆, sl. 6. 177.

434. Salona; AMS-G-285

Cjevasti balzamarij s nenaglašenim prijelazom u vrat, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, izduženo tijelo se sužava prema gornjem dijelu, a prijelaz u kratki vrat je blago sužen, nepravilni, ljevkasti obod uglačana ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,25 cm, pr. tijela 2 cm, pr. vrata 0,95 cm, pr. oboda 1,75 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 403, 3k₆, kat. br. 178, T. V. 178; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₆, sl. 6. 178.

435. Salona; AMS-G-429

Cjevasti balzamarij s nenaglašenim prijelazom u vrat, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, izduženo tijelo se sužava prema gornjem dijelu, a prijelaz u kratki vrat je sužen, nepravilni, ljevkasti obod uglačana ruba; nedostaje dio oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, trag metalnog držača na dnu.

Vis. 11,7 cm, pr. tijela 2,4 cm, pr. vrata 1,4 cm, pr. oboda 1,9 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 403, 3k₆, kat. br. 179, T. V. 179; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₆, sl. 6. 179.

436. Salona; AMS-G-188

Cjevasti balzamarij s nenaglašenim prijelazom u vrat, od prozirnog tamnozelenog stakla, blago konkavno dno, tijelo se sužava stapajući se s vratom, nepravilni, horizontalno izvučen pa prema unutra savijen obod; nedostaje dio oboda.

Vis. 6,3 cm, pr. tijela 2,2 cm, pr. oboda 1,7 cm, deb. stijenke 0,1 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 403, 3k₆, kat. br. 181, T. V. 181, sl. 181; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₆, sl. 6. 181.

437. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72135

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkast obod uglačana ruba.

Vis. 9,55 cm, pr. oboda 2,36 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 159-160, kat. br. 81, T. 5. 81; Buljević 2015, 173, sl. 4. 81.

438. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72137

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, obod je ljevkast, uglačana ruba; nedostaje dio vrata i oboda, stijenka je raspucala.

Vis. 5,7 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 159-160, kat. br. 82, T. 5. 82; Buljević 2015, 173, sl. 4. 82.

439. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72136

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, horizontalno izvučen obod pa savijen prema unutra.

Sač. vis. 6,54 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 159-160, kat. br. 87, T. 6. 87; Buljević 2015, 173, sl. 4. 87.

440. Tilurij, Sonda Z1, kanal, istraživanja 2000. god.; MTK-653

Cjevasti balzamarij od prozirnog modričastog stakla, s nenaglašenim prijelazom iz dužeg, ovoidnog tijela u kratki vrat, konveksno dno; nedostaje obod.

Pr. tijela 1,8 cm, pr. vrata 1 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 37, T. 5. 8.

441. Salona; AMS-G-414

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog stakla modričaste nijanse, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, nepravilni ljevkasti obod odrezanog ruba; nedostaje dio vrata i oboda, tragovi obrade na mjestu prijelaza u vrat.

Vis. 9,1 cm, pr. tijela 2,95 cm, pr. oboda 2,3 cm.

Neobjavljeno.

442. Salona; AMS-G-274

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, ravno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod odrezanog ruba; nedostaje manji dio tijela balzamarija.

Vis. 6,6 cm, pr. tijela 1,75 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Neobjavljeno.

443. Tilurij, iz kamenice, 29.11.1934. god.; AMS-45906

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, konveksno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod odrezana ruba; neznatni tragovi obrade na mjestu prijelaza iz tijela u vrat, raspucana stijenka.

Vis. 8,5 cm, pr. tijela 2,3 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Neobjavljeno.

444. Salona; AMS-G-279

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog stakla modričaste nijanse, blago konkavno dno, kontinuirani prijelaz u kratki vrat, nepravilni ljevkasti obod odrezana ruba; neznatni tragovi obradbe na vratu.

Vis. 6,9 cm, pr. tijela 1,8 cm, pr. oboda 1,6 cm.

Neobjavljeno.

445. Salona; AMS-G-493

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, konveksno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod odrezanog ruba; nedostaje mu dio vrata i oboda.

Vis. 5,7 cm, pr. 1,75 cm, pr. vrata 1,1 cm.

Neobjavljeno.

446. Salona; AMS-G-281

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog stakla modričaste nijanse, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; nedostaje donji dio tijela i dio oboda, tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Vis. 7,3 cm, pr. tijela 1,85 cm, pr. oboda 1,9 cm.

Neobjavljeno.

447. Salona; AMS-G-224

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog stakla modričaste nijanse, blago konkavno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; oštećen djelić ruba oboda, tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Vis. 7,3 cm, pr. tijela 2,42 cm, pr. oboda 1,89 cm.

Neobjavljeno.

448. Salona, nađeno u urni br. 3, 1891. god; AMS-G-1146

Cjevasti balzamari tijela dužeg od vrata, od prozirnog stakla modričaste nijanse, ravno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod odrezanog ruba; raspucano tijelo, tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Vis. 8 cm, pr. tijela 2,5 cm, pr. oboda 2,2 cm.

Neobjavljeno.

449. Salona; AMS-G-200

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog stakla modričaste nijanse, ravno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod odrezanog ruba; nedostaje dio oboda,

tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Vis. 7,8 cm, pr. tijela 2,2 cm, pr. oboda 1,75 cm.

Neobjavljeno.

450. Salona, 3. 12. 1935. god.; AMS-43861

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, obod je izvučen pa savijen prema unutra; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,9 cm, pr. tijela 2,7 cm, pr. oboda 1,9 cm.

Neobjavljeno.

451. Salona; AMS-G-287

Cjevasti balzamarij nepravilnog tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,3 cm, pr. tijela 2,45 cm, pr. oboda 1,9 cm.

Neobjavljeno.

452. Salona; AMS-G-245

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, nedostaje dio oboda.

Vis. 6,5 cm, pr. tijela 2,6 cm, pr. vrata 1,4 cm.

Neobjavljeno.

453. Salona; AMS-G-240

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod; neznatni tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 7,15 cm, pr. tijela 2,9 cm, pr. oboda 2,1 cm.

Neobjavljeno.

454. Salona, kupljeno 1890. god.; AMS-G-1106

Deformirani cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla,

konveksno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod; neznatni tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat, izložen vatri

Vis. 7,5 cm, pr. tijela 3 cm, pr. oboda 2 cm.

Neobjavljeno.

455. Kaštel Štafilić, Dračić, kupljeno 1902. god.; AMS-G-1367

Deformirani cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, konveksno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod odrezanog ruba; izložen vatri.

Vis. 7,8 cm, pr. tijela 2,3 cm, pr. oboda 2 cm.

Neobjavljeno.

456. Salona, nalaznik Andrija Boljat, 15. 10. 1934. god.; AMS-44123

Deformirani cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, konveksno dno, prema vani izvučen obod; izložen vatri.

Vis. 7,2 cm, pr. tijela 1,8 cm.

Neobjavljeno.

457. Salona; AMS-G-523

Deformirani cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modrog stakla, kratak vrat, ljevkast obod glatkog ruba; izložen vatri.

Vis. 6,9 cm, pr. tijela 2,9 cm, pr. vrata 0,9 cm, pr. oboda 1,5 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3n, kat. br. 239, T. VII. 239, sl. 239; Buljević 2004b, 89, 3n, sl. 8. 239.

458. Salona; AMS-G-451

Deformirani cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u krataki, cilindrični vrat, ljevkast obod glatkog ruba; izložen vatri.

Vis. 9,7 cm, pr. tijela 2,9 cm, pr. vrata 1,3 cm, pr. oboda 2,1 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3n, kat. br. 242, T. VII. 242; Buljević 2004b, 89, 3n, sl. 8. 242.

459. Salona; AMS-G-465

Deformirani cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla,

blago konkavno dno, sužen prijelaz iz tijela u krataki vrat, horizontalno izvučen pa prema unutra savijen obod; tragovi obradbe na prijelazu u vrat, izložen vatri.

Vis. 7,4 cm, pr. tijela 2,4 cm, pr. vrata 1,2 cm, pr. oboda 2,05 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3n, kat. br. 243, T. VII. 243; Buljević 2004b, 89, 3n, sl. 8. 243.

460. Salona; AMS-G-545

Deformirani cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, kratki vrat, horizontalno izvučen pa prema unutra savijen ili zaobljen obod; izložen vatri.

Vis. 6,7 cm, pr. tijela 2,9 cm, pr. vrata 1,6 cm, pr. oboda 2,4 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3n, kat. br. 244, T. VII. 244, sl. 244; Buljević 2004b, 89, 3n, sl. 8. 244.

461. Salona, kupljeno 1887. god.; AMS-G-986

Deformirani vjerojatno cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, vrat i obod nisu morfološki jasni; izložen vatri.

Vis. 7,7 cm, pr. tijela 3,4 cm, pr. vrata 2 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3n, kat. br. 245, T. VII. 245; Buljević 2004b, 89, 3n, sl. 8. 245.

462. Salona; AMS-G-478

Deformirani cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, prijelaz u kratki vrat nije naznačen, horizontalno izvučen pa prema unutra savijen obod; izložen vatri.

Vis. 7,7 cm, pr. tijela 3,6 cm, pr. vrata 1,3 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3n, kat. br. 246, T. VII. 246; Buljević 2004b, 89, 3n, sl. 8. 246.

463. Salona; AMS-G-248

Deformirani cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, konveksno dno, stisnut prijelaz u kratki vrat; izložen vatri, nedostaje dio oboda, tragovi obradbe na vratu.

Vis. 8,6 cm, pr. tijela 2,15 cm, pr. vrata 1,4 cm.;

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3n, kat. br. 247, T. VII. 247, sl. 247; Buljević 2004b, 89, 3n, sl. 8. 247.

464. Salona, kupljeno 1889. god.; AMS-G-1057

Deformirani cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog zelenkastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz u kratki vrat, ljevkasti obod zaobljena ruba; izložen vatri, nedostaje manji dio oboda, tragovi obradbe na vratu.

Vis. 7,2 cm, pr. tijela 2,5 cm, pr. vrata 1,4 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3n, kat. br. 248, T. VII. 248, sl. 248; Buljević 2004b, 89, 3n, sl. 8. 248.

465. Salona; AMS-G-477

Deformirani cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog zelenkastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz u kratki vrat, ljevkasti obod zaobljena ruba; izložen vatri, tragovi obradbe na vratu.

Vis. 7,45 cm, pr. tijela 1,9 cm, pr. vrata 1,5 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3n, kat. br. 249, T. VII. 249; Buljević 2004b, 89, 3n, sl. 8. 249.

466. Salona, kupljeno 1887. god.; AMS-G-961

Deformirani cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, konveksno dno, sužen prijelaz u kratki vrat, vjerojatno ljevkasti obod zaobljena ruba; izložen vatri, tragovi obradbe na vratu.

Vis. 7,7 cm, pr. tijela 3,1 cm, pr. vrata 1,7 cm, pr. oboda 1,95 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3n, kat. br. 250, T. VII. 250; Buljević 2004b, 89, 3n, sl. 8. 250.

467. Salona; AMS-G-259

Deformirani cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, konveksno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod zaobljena ruba; izložen vatri, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, nedostaje trećina oboda.

Vis. 7 cm, pr. tijela 2,35 cm, pr. vrata 1,4 cm, pr. oboda 2 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3n, kat. br. 251, T. VII. 251; Buljević 2004b, 89, 3n, sl. 8. 251.

468. Salona; AMS-G-290

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, od prozirnog stakla modričaste nijanse; ravno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; nedostaje dio oboda, tragovi obrade na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Vis. 5,1 cm, pr. tijela 2,1 cm, pr. vrata 1,3 cm.

Neobjavljeno.

469. Salona; AMS-G-128

Balzamarij koničnog tijela dužeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, ravno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod; tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat, nedostaje veći dio oboda.

Vis. 4,7 cm, pr. tijela 2,02 cm, pr. vrata 1,05 cm.

Neobjavljeno.

470. Salona; AMS-G-130

Minijturni balzamarij od neprozirnog tamnomodrog stakla, zaravnjeno dno, konično tijelo, kraći vrat s izvučenim, pa prema unutra savijenim obodom, prijelaz u vrat je stisnut, dno je zaravnjeno; nedostaje veći dio vrata i oboda, tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Vis. 3,07 cm, pr. tijela 1,27 cm, pr. oboda 1,4 cm.

Neobjavljeno.

X.2. Cjevasti balzamariji jednako dugog tijela i vrata

Datacija: sredina 1. – rano 2. st.

Analogije: vidi X, Vessberg 1952, 140-141, T. IX. 27 i 28, T. XX. 1; Berger 1960, 74-75, T. 12. 188, T. 20. 66; Calvi 1968, 33, tip Eß, T. A. 13, T. 3. 8; Hayes 1975, 146, T. 39. 629, 630; Goethert-Polaschek 1977, forma 66b, T. 47, kat. br. 418-447; Carington Smith 1982, 274, sl. 5, kat. br. 26-28, T. 37. n, o, p; Welker 1987, 30, kat. br. 28a; De Tommaso 1990, 83-84, grupa/tip 70; Bonnet Borel 1997, 46, AV V 118, T. 22.

471. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935. god.; AMS-45082

Cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata, ili gotovo jednako dugog tijela i vrata, od

prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, dijelom iskrivljen i porozne stijenke pod utjecajem vatre.

Vis. 5,75 cm, pr. tijela 1,9 cm, pr. oboda 1,9 cm.

Neobjavljeno.

472. Salona, 15. 06. 1935. god.; AMS-45034

Cjevasti balzamarij gotovo jednako dugog tijela i vrata, od prozirnog modričastog stakla, nepravilno zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, dijelom iskrivljen.

Vis. 7,8 cm, pr. tijela 1,9 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Neobjavljeno.

473. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935. god.; AMS-45075

Cjevasti balzamarij gotovo jednako dugog tijela i vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, dijelom iskrivljen.

Vis. 5,4 cm, pr. tijela 1,9 cm, pr. oboda 1,6 cm.

Neobjavljeno.

474. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935. god.; AMS-45028

Cjevasti balzamarij gotovo jednako dugog tijela i vrata, od prozirnog modričastog stakla, nepravilno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, dno je dijelom rastaljeno.

Vis. 7 cm, pr. tijela 1,9 cm, pr. oboda 1,85 cm.

Neobjavljeno.

475. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935. god.; AMS-45029

Cjevasti balzamarij gotovo jednako dugog tijela i vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod odreazana ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, nedostaje djelić oboda, dijelom iskrivljen.

Vis. 7 cm, pr. tijela 2,1 cm, pr. oboda 2 cm.

Neobjavljeno.

476. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935.

god.; AMS-45021

Cjevasti balzamarij gotovo jednako dugog tijela i vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod odrezana ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 7 cm, pr. tijela 1,7 cm, pr. oboda 1,6 cm.

Neobjavljeno.

477. Salona; AMS-G-241

Cjevasti balzamarij gotovo jednako dugog tijela i vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod odrezana ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 7,3 cm, pr. tijela 2,15 cm, pr. oboda 1,6 cm.

Neobjavljeno.

478. Salona, kupljeno 1886. god.; AMS-G-905

Cjevasti balzamarij gotovo jednako dugog tijela i vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod odrezana ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, nedostaje dio oboda.

Vis. 7,8 cm, pr. tijela 1,82 cm, pr. vrata 1,2 cm.

Neobjavljeno.

479. Salona, zemlja Andrije Boljata, 3. 12. 1935. god.; AMS-43853

Cjevasti balzamarij gotovo jednako dugog tijela i vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod odrezana ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, nedostaje dio vrata i oboda.

Vis. 9,6 cm, pr. tijela 2,4 cm, pr. vrata 1,3 cm.

Neobjavljeno.

480. Salona; AMS-G-263

Cjevasti balzamarij gotovo jednako dugog tijela i vrata, od prozirnog modričastog stakla,

konveksno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod odrezanog, na jednom segmentu prema unutra savijenog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, nedostaje dio vrata i oboda.

Vis. 7,1 cm, pr. tijela 1,6 cm, pr. vrata 1,1 cm

Neobjavljeno.

481. Salona; AMS-G-434

Cjevasti balzamarij gotovo jednako dugog tijela i vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, nepravilan, ljevkasti obod odrezanog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 7,85 cm, pr. tijela 2 cm, pr. oboda 1,85 cm.

Neobjavljeno.

482. Salona; AMS-G-221

Cjevasti balzamarij gotovo jednako dugog tijela, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, nepravilan, ljevkasti obod odrezanog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,5 cm, pr. tijela 2,15 cm, pr. oboda 1,75 cm.

Neobjavljeno.

483. Salona; AMS-G-272

Cjevasti balzamarij jednako dugog tijela i vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod zaobljena ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 7,55 cm, pr. tijela 2,1 cm, pr. vrata 1,1 cm, pr. oboda 1,85 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401-402, 3k₄, kat. br. 140, T. IV. 140; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₄, sl. 5. 140.

484. Salona; AMS-G-209

Cjevasti balzamarij jednako dugog tijela i vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod zaobljena ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,7 cm, pr. tijela 2,35 cm, pr. vrata 1,25 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401-402, 3k₄, kat. br. 141, T. IV. 141; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₄, sl. 5. 141.

485. Salona, kupljeno 1886. god.; AMS-G-904

Cjevasti balzamarij jednako dugog tijela i vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkastu obodu zaobljena ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 8,5 cm, pr. tijela 2,05 cm, deb. vrata 1,4 cm, pr. oboda 2,2 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401-402, 3k₄, kat. br. 142, T. IV. 142; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₄, sl. 5. 142.

486. Salona; AMS-G-213

Cjevasti balzamarij jednako dugog tijela i vrata, od prozirnog tamnoljubičastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkastu obodu zaobljena ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 7,2 cm, pr. tijela 2,25 cm, pr. vrata 1,2 cm, pr. oboda 1,9 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401-402, 3k₄, kat. br. 143, T. IV. 143; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₄, sl. 5. 143.

487. Salona; AMS-G-268

Cjevasti balzamarij jednako dugog tijela i vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkastu obodu zaobljena ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,8 cm, pr. tijela 2,05 cm, pr. vrata 1,2 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401-402, 3k₄, kat. br. 144, T. IV. 144; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₄, sl. 5. 144.

488. Salona; AMS-G-208

Cjevasti balzamarij jednako dugog tijela i vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, nepravilan, ljevkastu obodu zaobljena ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 8,5 cm, pr. tijela 1,8 cm, pr. vrata 1,15 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401-402, 3k₄, kat. br. 145, T. IV. 145; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₄, sl. 5. 145.

489. Salona; AMS-G-457

Cjevasti balzamarij jednako dugog tijela i vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 7,65 cm, pr. tijela 2,05 cm, pr. vrata 1,25 cm, pr. oboda 1,95 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401-402, 3k₄, kat. br. 146, T. IV. 146; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₄, sl. 5. 146.

490. Salona; AMS-G-252

Cjevasti balzamarij jednako dugog tijela i vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba.

Vis. 5,3 cm, pr. tijela 1,7 cm, pr. vrata 1,25 cm, pr. oboda 1 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401-402, 3k₄, kat. br. 147, T. IV. 147; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₄, sl. 5. 147.

491. Salona; AMS-G-275

Cjevasti balzamarij jednako dugog tijela i vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; nedostaje djelić oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,95 cm, pr. tijela 1,9 cm, pr. vrata 1,25 cm, pr. oboda 1,1 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401-402, 3k₄, kat. br. 148, T. IV. 148; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₄, sl. 5. 148.

492. Salona; AMS-G-490

Cjevasti balzamarij jednako dugog tijela i vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 5,95 cm, pr. tijela 1,5 cm, pr. vrata 1,25 cm, pr. oboda 1,05 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401-402, 3k₄, kat. br. 149, T. IV. 149; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₄, sl. 5. 149.

493. Salona; AMS-G-273

Cjevasti balzamarij jednako dugog tijela i vrata, od prozirnog modričastog stakla,

zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, nepravilan, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 7,7 cm, pr. tijela 2 cm, pr. vrata 1,15 cm, pr. oboda 1,7 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401-402, 3k₄, kat. br. 150, T. IV. 150; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₄, sl. 5. 150.

494. Salona; AMS-G-280

Cjevasti balzamarij jednako dugog tijela i vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, nepravilan, ljevkasti obod glatkog ruba; nedostaje djelić oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 7,15 cm, pr. tijela 2 cm, pr. oboda 1,8 cm, pr. vrata 1,5 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401-402, 3k₄, kat. br. 151, T. IV. 151; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₄, sl. 5. 151.

495. Salona; AMS-G-198

Cjevasti balzamarij jednako dugog tijela i vrata, od gotovo bezbojnog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, nepravilan, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 9,6 cm, pr. tijela 2,35 cm, pr. oboda 1,9 cm, pr. vrata 1,4 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401-402, 3k₄, kat. br. 152, T. IV. 152; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₄, sl. 5. 152.

496. Salona; AMS-G-189

Cjevasti balzamarij jednako dugog tijela i vrata, od prozirnog stakla žutozelene nijanse, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; nedostaje dio vrata i oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,65 cm, pr. tijela 1,85 cm, pr. vrata 1,15 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401-402, 3k₄, kat. br. 153, T. IV. 153, sl. 153; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₄, sl. 5. 153.

497. Salona; AMS-G-195

Cjevasti balzamarij jednako dugog tijela i vrata, od prozirnog modričastog stakla, dno je konveksno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba.

Vis. 8,4 cm, pr. tijela 1,3 cm, pr. vrata 1 cm, pr. oboda 1,9 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401-402, 3k₄, kat. br. 154, T. IV. 154; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₄, sl. 5. 154.

498. Moguće Salona; AMS-73115

Cjevasti balzamarij jednako dugog tijela i vrata, od prozirnog stakla zelenkaste nijanse, blago konkavno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 7,4 cm, pr. tijela 1,8 cm, pr. vrata 1,1 cm, pr. oboda 1,75 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401-402, 3k₄, kat. br. 155, T. IV. 155; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₄, sl. 5. 155.

499. Vjerojatno Salona, zbirka Maroli, nađeno između 1880. i 1894. god.; AMS-G-1278

Cjevasti balzamarij jednako dugog tijela i vrata, od prozirnog modričastog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 9,55 cm, pr. tijela 2,55 cm, pr. vrata 1,55 cm, pr. oboda 2,05 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401-402, 3k₄, kat. br. 156, T. IV. 156, sl. 156; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₄, sl. 5. 156.

500. Salona; AMS-G-194

Cjevasti balzamarij jednako dugog tijela i vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 8,95 cm, pr. tijela 2,3 cm, pr. vrata 1,4 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401-402, 3k₄, kat. br. 157, T. IV. 157; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₄, sl. 5. 157.

501. Salona, kupljeno 1890. god.; AMS-G-1135

Cjevasti balzamarij jednako dugog tijela i vrata, od gotovo bezbojnog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 7,8 cm, pr. tijela 1,95 cm, pr. vrata 1,25 cm, pr. oboda 2,05 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401-402, 3k₄, kat. br. 158, T. IV. 158; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₄, sl. 5. 158.

502. Vjerojatno Salona, zbirka Maroli, nađeno između 1880. i 1894. god.; AMS-G-1277

Cjevasti balzamarij jednako dugog tijela i vrata, od prozirnog modričastog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; oštećena stijenka tijela, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 11,5 cm, pr. tijela 2,85 cm, pr. vrata 1,65 cm, pr. oboda 2 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401-402, 3k₄, kat. br. 159, T. IV. 159; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₄, sl. 5. 159.

503. Salona; AMS-G-219

Cjevasti balzamarij jednako dugog tijela i vrata, od prozirnog modričastog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, nepravilan, ljevkasti obod zaobljena ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 7 cm, pr. tijela 1,7 cm, pr. vrata 1 cm, pr. oboda 1,5 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401-402, 3k₄, kat. br. 160, T. IV. 160; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₄, sl. 5. 160.

504. Salona; AMS-G-443

Cjevasti balzamarij jednako dugog tijela i vrata, od gotovo bezbojnog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; nedostaje djelić oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 7,85 cm, pr. tijela 1,85 cm, pr. vrata 1,1 cm, pr. oboda 1,9 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401-402, 3k₄, kat. br. 161, T. IV. 161; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₄, sl. 5. 161.

505. Salona; AMS-G-220

Cjevasti balzamarij jednako dugog tijela i vrata, od gotovo bezbojnog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, obod je izvučen prema vani pa savijen prema unutra; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 5,7 cm, pr. tijela 1,6 cm, pr. vrata 1 cm, pr. oboda 1,2 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401-402, 3k₄, kat. br. 162, T. IV. 162; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₄, sl. 5. 162.

506. Salona; AMS-G-207

Cjevasti balzamarij jednako dugog tijela i vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 7,7 cm, pr. tijela 1,7 cm, pr. vrata 1,05 cm, pr. oboda 1,65 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401-402, 3k₄, kat. br. 163, T. IV. 163; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₄, sl. 5. 163.

507. Salona; AMS-G-442

Cjevasti balzamarij jednako dugog tijela i vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat i na vratu.

Vis. 8,1 cm, pr. tijela 1,9 cm, pr. vrata 1,3 cm, pr. oboda 2,1 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 401-402, 3k₄, kat. br. 164, T. IV. 164; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₄, sl. 5. 164.

508. Salona; AMS-G-227

Cjevasti balzamarij s nenaglašenim prijelazom u vrat, od gotovo bezbojnog stakla, blago konkavno dno, tijelo se sužava prema gornjem dijelu, a prijelaz iz tijela u vrat je sužen, ljevkasti obod uglačana ruba.

Vis. 6,5 cm, pr. tijela 2,3 cm, pr. vrata 1,2 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 403, 3k₆, kat. br. 180, T. V. 180; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₆, sl. 6. 180.

509. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72138

Cjevasti balzamarij otprilike jednako dugog tijela i vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, obod je ljevkast, uglačana ruba.

Vis. 8 cm, pr. oboda 2,1 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 159-160, kat. br. 83, T. 5. 83; Buljević 2015, 173, sl. 4. 83.

510. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72139

Cjevasti balzamarij otprilike jednako dugog tijela i vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkast obod uglačana ruba.

Vis. 7,17 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 159-160, kat. br. 84, T. 5. 84; Buljević 2015, 173, sl. 4. 84.

511. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72140

Cjevasti balzamarij otprilike jednako dugog tijela i vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod uglačana ruba.

Vis. 8,5 cm, pr. oboda 2,2 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 159-160, kat. br. 85, T. 6. 85; Buljević 2015, 173, sl. 4. 85.

512. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72141

Cjevasti balzamarij otprilike jednako dugog tijela i vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod; stijenka je raspucana, nedostaje dio vrata i gotovo cijeli obod.

Sač. vis. 5,13 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 159-160, kat. br. 86, T. 6. 86; Buljević 2015, 173, sl. 4. 86.

513. Tilurij, Dionica I, Blok 76-87, istraživanja 1999. god.; MTK-654

Cjevasti balzamarij gotovo jednako dugog tijela i vrata, od prozirnog modričastog stakla, konveksno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod zaobljena ruba.

Vis. 8,3cm, pr. tijela 2 cm, pr. oboda 2,3 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 38, T. 5. 9.

514. Salona, kupljeno 1887. god.; AMS-G-962

Deformirani cjevasti balzamarij jednako dugog tijela i vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, prijelaz iz tijela u vrat nije naglašen, ljevkasti obod zaobljena ruba; izložen vatri.

Vis. 5,7 cm, duž. tijela 3,2 cm, pr. tijela 2,2 cm, pr. vrata 1,4 cm, pr. oboda 1,7cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3n, kat. br. 240, T. VII. 240; Buljević 2004b, 89, 3n, sl. 8. 240.

515. Salona, kupljeno 1887. god.; AMS-G-963

Deformirani cjevasti balzamarij jednako dugog tijela i vrata, od prozirnog modričastog stakla, ljevkasti obod; izložen vatri.

Vis. 7,1 cm, duž. tijela 3,7 cm, pr. tijela 2,3 cm, pr. vrata 1,5 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3n, kat. br. 252, T. VII. 252; Buljević 2004b, 89, 3n, sl. 8. 252.

516. Salona; AMS-G-235

Deformirani cjevasti balzamarij jednako dugog tijela i vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, nepravilni ljevkasti obod glatkog ruba; izložen vatri, tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat, nedostaje djelić oboda.

Sač. vis. 7,7 cm, pr. tijela 2,3 cm, pr. vrata 1,3cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3n, kat. br. 253, T. VII. 253; Buljević 2004b, 89, 3n, sl. 8. 253.

517. Salona; AMS-G-480

Deformirani cjevasti balzamarij jednako dugog tijela i vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, nepravilni ljevkasti obod zaobljena ruba; izložen vatri, tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat, nedostaje dio vrata i veći dio oboda.

Sač. vis. 7,55 cm, pr. tijela 2,3 cm, pr. vrata 1,4 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3n, kat. br. 254, T. VII. 254, sl. 254; Buljević 2004b, 89, 3n, sl. 8. 254.

518. Salona; AMS-G-228

Deformirani cjevasti balzamarij vjerojatno jednako dugog tijela i vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; izložen vatri, tragovi obradbe na mjestu prijelaza.

Vis. 8,5 cm, pr. tijela 1,5 cm, pr. vrata 1,4 cm, pr. oboda 1,9 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3n, kat. br. 255, T. VII. 255, sl. 255; Buljević 2004b, 89, 3n, sl. 8. 255.

519. Salona; AMS-G-511

Deformirani cjevasti balzamarij otprilike jednako dugog tijela i vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod odrezanog ruba; izložen vatri, nedostaje dio oboda.

Vis. 6,42 cm, max. šir. tijela 2,3 cm

Neobjavljeno.

520. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72143

Deformiran cjevasti balzamarij otprilike jednako dugog tijela i vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno; nedostaje obod, izložen vatri.

Sač. vis. 5,4 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 159-160, kat. br. 88, T. 6. 88; Buljević 2015, 173, sl. 4. 88.

521. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72161

Deformirani cjevasti balzamarij vjerojatno jednako dugog tijela i vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjenog dna; nedostaje obod, izložen vatri.

Sač. vis. 5,1 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 159-160, kat. br. 105, T. 6. 105; Buljević 2015, 173, sl. 4. 105.

X.3. Cjevasti balzamariji tijela kraćeg od vrata

Datacija: 2. pol. 1. – 1. pol. 2. st.

Analogije: vidi X, Vessberg 1952, 140-141, T. IX. 20, T. XIX. 8; Berger 1960, 74-75, T.

12. 186, T. 20. 64; Calvi 1968, 33, tip E γ , T. A. 12; Hayes 1975, 146, T. 39. 629;

Goethert-Polaschek 1977, forma 69b, T. 49, kat. br. 517-519; De Tommaso 1990, 70, 84-

85, tip 48, grupa/tip 71, 72; Lazar 2003, 196, forma 8.6.2. i 8.6.3; Buora 2004, 26;

Mandrizzato, Marcante 2007, 19, kat. br. 202-211.

522. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935. god.; AMS-45033

Cjevasti balzamarij tijela kraćeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod zaobljena ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 7,3 cm, pr. dna 1,65 cm, pr. oboda 1,7 cm.

Neobjavljeno.

523. Salona, iz jednog groba s puno balzamarija, nalaznik Andrija Boljat, 15. 06. 1935. god.; AMS-45076

Cjevasti balzamarij tijela kraćeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod zaobljena ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 3,65 cm, pr. tijela 1,4 cm, pr. oboda 1,35 cm.

Neobjavljeno.

524. Salona, Šuplja crkva, 9. 08. 1940. god.; AMS-44127

Cjevasti balzamarij tijela kraćeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, konveksno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, nepravilni ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Vis. 10,3 cm, pr. tijela 2,7 cm, pr. vrata 1,2 cm, pr. oboda 2,35 cm.

Neobjavljeno

525. Vjerojatno Salona, zbirka Maroli, nađeno između 1880. i 1894. god.; AMS-G-1270

Cjevasti balzamarij tijela kraćeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Vis. 11,3 cm, pr. tijela 2,7 cm, pr. oboda 2,6 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 402-403, 3k₅, kat. br. 167, T. V. 167; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₅, sl. 6. 167.

526. Salona, kupljeno 1886. god.; AMS-G-902

Cjevasti balzamarij tijela kraćeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod zaobljena ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz vrata u obod.

Vis. 7,8 cm, pr. tijela 1,75 cm, pr. vrata 1,15 cm, pr. oboda 1,85 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 402-403, 3k₅, kat. br. 165, T. V. 165; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₅, sl. 6. 165.

527. Salona; AMS-G-236

Cjevasti balzamarij tijela kraćeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, horizontalno izvučen obod zaobljena ruba.

Vis. 8,6 cm, pr. tijela 2,2 cm, pr. vrata 1,3 cm, pr. oboda 2,35 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 402-403, 3k₅, kat. br. 166, T. V. 166; Buljević 2004b, 87, 89,

3k₅, sl. 6. 166.

528. Siculi (Resnik), kupljeno 1888. god.; AMS-G-1051

Cjevasti balzamarij tijela kraćeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod zaobljena ruba; nedostaje djelić oboda.

Vis. 8,1 cm, pr. tijela 1,7 cm, pr. vrata 1,15 cm, pr. oboda 1,7 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 402-403, 3k₅, kat. br. 168, T. V. 168; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₅, sl. 6. 168.

529. Vjerojatno Salona, zbirka Maroli, nađeno između 1880. i 1894. god.; AMS-G-1272

Cjevasti balzamarij tijela kraćeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod zaobljena ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 10,5 cm, pr. tijela 1,95 cm, pr. vrata 1,2 cm, pr. oboda 2,1 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 402-403, 3k₅, kat. br. 169, T. V. 169; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₅, sl. 6. 169.

530. Salona; AMS-G-454

Cjevasti balzamarij tijela kraćeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, konveksno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod zaobljena ruba.

Vis. 8,95 cm, pr. tijela 1,7 cm, pr. vrata 1-1,1 cm, pr. oboda 1,9 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 402-403, 3k₅, kat. br. 170, T. V. 170; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₅, sl. 6. 170.

531. Salona, kupljeno 1883; AMS-G-803

Cjevasti balzamarij tijela kraćeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, nepravilni, ljevkasti obod glatkog ruba, dijelom savijenog prema unutra; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, moguće trag metalnog držača na dnu.

Vis. 7,2 cm, pr. tijela 1,55 cm, pr. vrata 1,05 cm, pr. oboda 1,85 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 402-403, 3k₅, kat. br. 171, T. V. 171; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₅, sl. 6. 171.

532. Salona; AMS-G-447

Cjevasti balzamarij tijela kraćeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, nepravilni, ljevkasti obod zaobljena ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 7,8cm, pr. tijela 1,8 cm, pr. vrata 1,2 cm, pr. oboda 1,95 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 402-403, 3k₅, kat. br. 172, T. V. 172, sl. 172; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₅, sl. 6. 172.

533. Salona, kupljeno 1903; AMS-G-1390

Cjevasti balzamarij tijela kraćeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, nepravilni, ljevkasti obod odrezanog ruba; nedostaje veći dio oboda, rub oboda je oštećen, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 8,15 cm, pr. tijela 1,3 cm, pr. vrata 0,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 402-403, 3k₅, kat. br. 173, T. V. 173; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₅, sl. 6. 173.

534. Salona; AMS-G-433

Cjevasti balzamarij tijela kraćeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod zaobljena ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 8,9 cm, pr. tijela 2,4 cm, pr. vrata 1,3 cm, pr. oboda 2,3 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 402-403, 3k₅, kat. br. 174, T. V. 174; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₅, sl. 6. 174.

535. Salona; AMS-G-431

Cjevasti balzamarij tijela kraćeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod zaobljena ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 9,2 cm, pr. tijela 2,4 cm, pr. vrata 1,4 cm, pr. oboda 2,45 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 402-403, 3k₅, kat. br. 175, T. V. 175; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₅, sl. 6. 175.

536. Salona; AMS-G-459

Cjevasti balzamarij s nenaglašenim prijelazom u vrat, od gotovo bezbojnog stakla,

zaravnjeno dno, izduženo tijelo se sužava prema obodu, a prijelaz iz tijela u vrat nije posebno izražen, međutim nešto niže od sredine tijela primjećuju se horizontalni urezi, ljevkasti obod zaobljena ruba; tragovi obradbe na tijelu, trag metalnog držača na dnu.

Vis. 7,55 cm, pr. tijela 1,75 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 403, 3k₆, kat. br. 182, T. V. 182; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₆, sl. 6. 182.

537. Salona; AMS-G-187

Cjevasti balzamarij s nenaglašenim prijelazom u vrat, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, tijelo se sužava u blagoj kosini, bez posebno naznačenoga prijelaza, u vrat, nepravilni, ljevkasti obod zaobljena ruba.

Vis. 8,9 cm, pr. tijela 2 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 403, 3k₆, kat. br. 183, T. V. 183; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₆, sl. 6. 183.

538. Salona; AMS-G-192

Cjevasti balzamarij s nenaglašenim prijelazom u vrat, od gotovo bezbojnog stakla, konveksno dno, tijelo se sužava u blagoj kosini, bez posebno naznačenoga prijelaza, u vrat, nepravilni, horizontalno izvučen pa prema unutra savijen obod.

Vis. 8,6 cm, pr. tijela 2 cm, pr. oboda 1,9 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 403, 3k₆, kat. br. 184, T. V. 184; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₆, sl. 6. 184.

539. Salona, kupljeno 1888. god.; AMS-G-1059

Deformirani cjevasti balzamarij tijela kraćeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, konveksno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod zaobljena ruba; izložen vatri, tragovi obrade na vratu.

Vis. 7,35 cm, pr. tijela 1,8 cm, pr. vrata 1,2 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3n, kat. br. 256, T. VII. 256; Buljević 2004b, 89, 3n, sl. 8. 256.

540. Salona; AMS-38045

Deformirani cjevasti balzamarij tijela kraćeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; izložen vatri.

Vis. 8,5 cm, pr. tijela 2,1 cm, pr. vrata 1,3 cm, pr. oboda 1,9 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3n, kat. br. 257, T. VII. 257; Buljević 2004b, 89, 3n, sl. 8. 257.

541. Salona, kupljeno 1890. god.; AMS-G-1125

Deformirani cjevasti balzamarij tijela kraćeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod; izložen vatri, nedostaje djelić vrata i veći dio oboda, tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat, trag metalnog držača na dnu.

Vis. 8,5 cm, pr. tijela 2,1 cm, pr. vrata 1,2 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3n, kat. br. 258, T. VII. 258; Buljević 2004b, 89, 3n, sl. 8. 258.

542. Klis, kupljeno 1923. god; AMS-G-1497

Deformiran cjevasti balzamarij tijela kraćeg od vrata, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno konveksno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod; nedostaje dio oboda oštećenog ruba, izložen vatri.

Vis. 10,1 cm, pr. tijela 1,85 cm, pr. vrata 1,3 cm.

Neobjavljeno.

543. Salona, kupljeno 1887. god.; AMS-G-967

Deformiran cjevasti balzamarij tijela kraćeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno konveksno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, vjerojatno ljevkasti obod; tragovi metalnog držača na dnu, tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat, izložen vatri.

Vis. 5,52 cm, pr. tijela 1,5 cm, pr. vrata 0,9 cm.

Neobjavljeno.

X.4. Ulomci cjevastih balzamarija

Datacija:

Analogije: vidi X.1-3.

544. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72144

Ulomak cjevastog balzamarija tijela dužeg od vrata ili jednake dužine tijela i vrata, od

prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat; nedostaje dio vrata s obodom.

Sač. vis. 7,9 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 159-160, kat. br. 89, T. 6. 89; Buljević 2015, 173, sl. 4. 89.

545. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72145

Ulomak tijela cjevastog balzamarija od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno; stijenka je raspucana.

Sač. vis. 4,5 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 159-160, kat. br. 90, T. 6. 90; Buljević 2015, 173, sl. 4. 90.

546. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72146

Ulomak cjevastog balzamarija tijela dužeg od vrata ili jednake dužine tijela i vrata, od prozirnog modričastog stakla, koso zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat; nedostaje veći dio vrata s obodom.

Sač. vis. 4,45 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 159-160, kat. br. 91, T. 6. 91; Buljević 2015, 173, sl. 4. 91.

547. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72147

Ulomak cjevastog balzamarija vjerojatno jednake dužine tijela i vrata, od prozirnog zelenkastog stakla, zaravnjeno dno, sužen prijelaz iz tijela u vrat; nedostaje dio tijela, kao i veći dio vrata s obodom.

Sač. vis. 6,1 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 159-160, kat. br. 92, T. 6. 92; Buljević 2015, 173, sl. 4. 92.

548. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72148

Ulomak tijela cjevastog balzamarija od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno; stijenka je raspucana.

Sač. vis. 3,05 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 159-160, kat. br. 93, T. 6. 93; Buljević 2015, 173, sl. 4. 93.

549. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72149

Ulomak tijela cjevastog balzamarija od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno; stijenka je raspucana.

Sač. vis. 3,7 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 159-160, kat. br. 94, T. 6. 94; Buljević 2015, 173, sl. 4. 94.

550. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72150

Ulomak tijela cjevastog balzamarija od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno; stijenka je raspucana.

Sač. vis. 3,95 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 159-160, kat. br. 95, T. 6. 95; Buljević 2015, 173, sl. 4. 95.

551. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72151

Ulomak tijela cjevastog balzamarija od prozirnog zelenkastog stakla, zaravnjeno dno.

Sač. vis. 2,37 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 159-160, kat. br. 96, T. 6. 96; Buljević 2015, 173, sl. 4. 96.

552. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72152

Ulomak tijela cjevastog balzamarija od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno; izložen vatri.

Sač. vis. 3,5 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 159-160, kat. br. 97, T. 6. 97; Buljević 2015, 173, sl. 4.97.

553. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72153

Ulomak tijela cjevastog balzamarija od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno.

Sač. vis. 1,6 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 159-160, kat. br. 98, T. 6. 98; Buljević 2015, 173, sl. 4.98.

554. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72154

Ulomak tijela cjevastog balzamarija od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno; stijenka je raspucana.

Sač. vis. 1,7 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 159-160, kat. br. 99, T. 6. 99; Buljević 2015, 173, sl. 4.99.

555. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72156

Ulomak vrata cjevastog balzamarija s ljevkastim obodom uglačana ruba, od prozirnog stakla; stijenka je raspucana.

Sač. vis. 2,45, pr. oboda 1,7 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 159-160, kat. br. 100, T. 6. 100; Buljević 2015, 173, sl. 4.100.

556. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72157

Ulomak vrata cjevastog balzamarija s ljevkastim obodom odrezana ruba, od prozirnog gotovo bezbojnog stakla.

Sač. vis. 1,3 cm, pr. oboda 1,5 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 159-160, kat. br. 101, T. 6. 101; Buljević 2015, 173, sl. 4. 101.

557. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72158

Ulomak vrata cjevastog balzamarija s ljevkastim obodom uglačana ruba, od prozirnog zelenkastog stakla; stijenka je raspucana.

Sač. vis. 5,2 cm, pr. oboda 2,2 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 159-160, kat. br. 102, T. 6. 102; Buljević 2015, 173, sl. 4. 102.

558. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72160

Ulomak vrata vjerojatno cjevastog balzamarija, s horizontalnim obodom savijenim prema unutra, od prozirnog modričastog stakla; stijenka je raspucana.

Sač. vis. 3,1 cm, pr. oboda 2,5 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 159-160, kat. br. 103, T. 6. 103; Buljević 2015, 173, sl. 4. 103.

559. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72159

Ulomak deformiranog cjevastog balzamarija, dio vrata s ljevkastim obodom uglačana ruba, od prozirnog modričastog stakla; izložen vatri.

Sač. vis. 4,23 cm, pr. oboda 1,87 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 159-160, kat. br. 104, T. 6. 104; Buljević 2015, 173, sl. 4. 104.

560. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72162

Deformirani cjevasti balzamarij tijela vjerojatno dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla; izložen vatri.

Sač. vis. 6,3 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 159-160, kat. br. 106, T. 7. 106; Buljević 2015, 173, sl. 4.106.

561. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72163

Deformirani cjevasti balzamarij tijela dužeg od vrata ili tijela i vrata jednake dužine, od prozirnog modričastog stakla, ljevkasti obod; izložen vatri.

Sač. vis. 4,4 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 159-160, kat. br. 107, T. 7. 107; Buljević 2015, 173, sl. 4. 107.

562. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72164

Deformirano tijelo cjevastog balzamarija od prozirnog modričastog stakla; izložen vatri.

Sač. vis. 4,2 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 159-160, kat. br. 108, T. 7. 108; Buljević 2015, 173, sl. 5. 108.

563. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72165

Deformirani donji dio tijela cjevastog balzamarija od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno; izložen vatri.

Sač. vis. 2,7 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 159-160, kat. br. 109, T. 7. 109; Buljević 2015, 173, sl. 5. 109.

564. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72166

Deformirani donji dio tijela cjevastog balzamarija od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno; izložen vatri.

Sač. vis. 2,4 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 159-160, kat. br. 110, T. 7. 110; Buljević 2015, 173, sl. 5. 110.

565. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72167

Deformirani donji dio tijela cjevastog balzamarija od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno; izložen vatri.

Sač. vis. 2,3 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 159-160, kat. br. 111, T. 7. 111; Buljević 2015, 173, sl. 5. 111.

566. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72168

Deformirani donji dio tijela cjevastog balzamarija od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno; izložen vatri.

Sač. vis. 1,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 159-160, kat. br. 112, T. 7. 112; Buljević 2015, 173, sl. 5. 112.

567. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72169

Donji dio tijela cjevastog balzamarija od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno; izložen vatri.

Sač. vis. 1,4 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 159-160, kat. br. 113, T. 7. 113; Buljević 2015, 173, sl. 5. 113.

568. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72170

Donji dio tijela cjevastog balzamarija od prozirnog modričastog stakla; izložen vatri.

Sač. vis. 1,4 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 159-160, kat. br. 114, T. 7. 114; Buljević 2015, 173, sl. 5. 114.

569. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72171

Donji dio tijela cjevastog balzamarija od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno; izložen vatri.

Sač. vis. 1,5 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 159-160, kat. br. 115, T. 7. 115; Buljević 2015, 173, sl. 5. 115.

570. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72172

Deformirani ulomak vrata cjevastog balzamarija s ljevkastim obodom, od prozirnog modričastog stakla; izložen vatri.

Sač. vis. 1,9 cm, pr. oboda 1,5 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 159-160, kat. br. 116, T. 7. 116; Buljević 2015, 173, sl. 5. 116.

571. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72173

Deformirani ulomak vrata cjevastog balzamarija s ljevkastim obodom, od prozirnog modričastog stakla; izložen vatri.

Sač. vis. 2,8 cm, pr. oboda 1,7 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 159-160, kat. br. 117, T. 6. 117; Buljević 2015, 173, sl. 5. 117.

572. Split, nekropola u Lori, G 15, 1965. god.; AMS-G-1853/2

Ulomak vjerojatno cjevastog balzamarija, od gotovo bezbojnog stakla, stisnutog prijelaza u visoki vrat s ljevkastim obodom; nedostaje veći dio tijela.

Pr. tijela 1,7 cm, pr. vrata 1,16 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2010, 128, G 15. 35, T. 13. 35; Buljević 2012b, 201-202, sl. 7.

573. Split, nekropola u Lori, G 15, 1965. god.; AMS-G-1853/3

Ulomak deformiranog tijela vjerojatno cjevastog balzamarija, od stakla modričastozelenkaste nijanse, tijelo je usko, dno konveksno; izložen vatri.

Pr. tijela 1,3 cm.

Objavljeno: Buljević 2010, 128, G 15. 36, T. 13. 36; Buljević 2012b, 201-202, sl. 7.

574. Split, nekropola u Lori, G 15, 1965. god.; AMS-G-1853/4

Ulomak deformiranog tijela vjerojatno cjevastog balzamarija ili balzamarija koničnog tijela, od stakla modričastozelenkaste nijanse; izložen vatri.

Šir. tijela 2,2 cm.

Objavljeno: Buljević 2010, 128, G 15. 37, T. 13. 37; Buljević 2012b, 201-202, sl. 7.

575. Split, nekropola u Lori, G 15, 1965. god.; AMS-G-1853/5

Deformirani cjevasti balzamarij, od stakla modričastozelenkaste nijanse; izložen vatri.

Vis. 5,5 cm.

Objavljeno: Buljević 2010, 128, G 15. 38, T. 13. 38; Buljević 2012b, 201-202, sl. 7.

576. Split, nekropola u Lori, G 15, 1965. god.; AMS-G-1853/8

Ulomak deformiranog tijela vjerojatno cjevastog balzamarija ili balzamarija koničnog tijela, od stakla modričastozelenkaste nijanse; izložen vatri.

Šir. tijela 2,7 cm.

Objavljeno: Buljević 2010, 128, G 15. 41, T. 13. 41; Buljević 2012b, 201-202, sl. 8.

577. Split, nekropola u Lori, G 15, 1965. god.; AMS-G-1853/11

Ulomak deformiranog tijela vjerojatno cjevastog balzamarija ili balzamarija koničnog tijela, od stakla modričastozelenkaste nijanse; izložen vatri.

Šir. tijela 2,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2010, 128, G 15. 44, T. 13. 44; Buljević 2012b, 201-202, sl. 8.

578. Split, nekropola u Lori, G 15, 1965. god.; AMS-G-1853/13

Dva ulomka deformiranog, vjerojatno cjevastog balzamarija, konveksnog dna, od stakla modričastozelenkaste nijanse; izložen vatri.

Šir. tijela 1,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2010, 128, G 15. 46, T. 13. 46; Buljević 2012b, 201-202, sl. 8.

579. Salona; AMS-G-125

Ulomak cjevastog balzamarija tjela jednako dugog ili kraćeg od vrata, od neprozirnog stakla svjetlomodne boje, ravno dno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat; nedostaje dio vrata i obod, tragovi obrade na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Sač. vis. 5,45 cm, pr. tijela 1,85 cm, pr. vrata 1 cm.

Neobjavljeno.

580. Salona, zemlja Andrije Boljata, 3. 12. 1935. god.; AMS-43854

Ulomak cjevastog balzamarija tjela jednako dugog ili dužeg od vrata, od prozirnog modričastog stakla, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti obod; tragovi obrade na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Sač. vis. 7,2 cm, pr. tijela 2,2 cm, pr. oboda 2 cm.

Neobjavljeno.

581. Tilurij, Sonda I-J, kanal, istraživanja 1999. god.; MTK-655

Ulomak cjevastog balzamarija, od prozirnog modričastog stakla, blago konkavno dno;

nedostaje dio vrata s obodom.

Vis. tijela 5,1 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 39, T. 5. 10.

582. Tilurij, Dionica I, Blok F-L, istraživanja 1999. god.; MTK-656

Ulomak donjeg dijela tijela cjevastog balzamarija, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno.

Deb. stijenke dna 0,4 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 40, T. 5. 11.

583. Tilurij, Sonda C, istraživanja 1998. god.; MTK-657

Ulomak donjeg dijela tijela cjevastog balzamarija, od prozirnog modričastog stakla.

Pr. tijela 3 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 41, T. 5. 12.

584. Tilurij, Sonda C, istraživanja 1998. god.; MTK-658

Ulomak donjeg dijela tijela cjevastog balzamarija, od prozirnog modrog stakla, blago konkavno dno.

Pr. tijela 2,1 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 42, T. 5. 13.

585. Tilurij, Dionica I, Blok 90-92, istraživanja 1999. god.; MTK-659

Ulomak donjeg dijela tijela cjevastog balzamarija, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno.

Deb. stijenke dna 0,4 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 43, T. 5. 14.

586. Tilurij, Sonda A, Blok SZK, SJ 1-2, istraživanja 2001. god.; MTK-660

Ulomak donjeg dijela tijela cjevastog balzamarija, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno.

Pr. tijela cca 2,5 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 44, T. 5. 15.

587. Tilurij, Dionica I, Blok 90-92, istraživanja 1999. god.; MTK-661
Vrat cjevastog balzamarija, od prozirnog zelenkastog stakla, ljevkasti obod.
Pr. oboda 1,8 cm.
Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 45, T. 6. 1.
588. Tilurij, Dionica IA, istraživanja 1999. god.; MTK-662
Ulomak tijela cjevastog balzamarija od prozirnog zelenkastog stakla.
Deb. stijenke 0,1 cm.
Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 46, T. 6. 2.
589. Tilurij, Sonda A, istraživanja 2000. god.; MTK-663
Ulomak zaravnjenog dna cjevastog balzamarija, od prozirnog modričastog stakla.
Deb. stijenke 0,4 cm.
Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 47, T. 6. 3.
590. Tilurij, Sonda Z, istraživanja 2002. god.; MTK-1356
Ulomak dna cjevastog balzamarija, od prozirnog modričastog stakla.
Deb. stijenke 0,1 – 0,4 cm.
Objavljeno: Buljević 2014b, kat. br. 76, T. 5. 76.
591. Tilurij, Sonda A, SJ 3, istraživanja 2002. god.; MTK-1357
Ulomak zaravnjenog dna cjevastog balzamarija od prozirnog stakla prekrivenog tamnim mrljama.
Deb. stijenke 0,15 – 0,35 cm.
Objavljeno: Buljević 2014b, kat. br. 77, T. 5. 77.
592. Tilurij, Sonda A, Blok 1, SJ 10-11, istraživanja 2003. god.; MTK-1358
Deb. stijenke 0,4 cm;
Ulomak zaravnjenog dna cjevastog balzamarija, od prozirnog modričastog stakla.
Objavljeno: Buljević 2014b, kat. br. 78, T. 5. 78.
593. Tilurij, Sonda A, Blok 1, SJ 1-2, istraživanja 2003. god.; MTK-1359
Deb. stijenke 0,4 cm.

Ulomak zaravnjenog dna cjevastog balzamarija, od prozirnog modričastog stakla.
Objavljeno: Buljević 2014b, kat. br. 79, T. 5. 79.

594. Tilurij, Sonda Z, Blok 2, istraživanja 2003. god.; MTK-1360

Ulomak dna cjevastog balzamarija, od prozirnog modričastog stakla.
Deb. stijenke 0,5 – 0,2 cm.
Objavljeno: Buljević 2014b, kat. br. 80, T. 5. 80.

595. Tilurij, Sonda Z, istraživanja 2003. god.; MTK-1361

Ulomak blago konkavnog dna cjevastog balzamarija, od prozirno staklo prekrivenog
mliječnobijelim mrljicama.
Deb. stijenke 0,08 – 0,12 cm.
Objavljeno: Buljević 2014b, kat. br. 81, T. 5. 81.

596. Tilurij, Sonda B, Blok F, SJ 10, istraživanja 2005. god.; MTK-1362

Ulomak zaravnjenog dna cjevastog balzamarija, od prozirnog modričastog stakla.
Deb. stijenke 0,15 – 0,3 cm.
Objavljeno: Buljević 2014b, kat. br. 82, T. 5. 82.

597. Tilurij, Sonda A, Blok SZK K 15-16, SJ 54, istraživanja 2005. god.; MTK-1363

Ulomak zaravnjenog dna cjevastog balzamarija, od prozirnog modričastog stakla.
Deb. stijenke dna 0,38 cm.
Objavljeno: Buljević 2014b, kat. br. 83, T. 5. 83.

598. Tilurij, Sonda A, SJ 23, istraživanja 2002. god.; MTK-1364

Ulomak dna cjevastog balzamarija, od prozirnog modričastog stakla.
Deb. stijenke 0,38 cm.
Objavljeno: Buljević 2014b, kat. br. 84, T. 5. 84.

599. Tilurij, Sonda A, istraživanja 2002. god.; MTK-1365

Ulomak blago konkavnog dna cjevastog balzamarija blago konkavno u središtu, od
prozirnog stakla prekrivenog manje prozirnim tamnim mrljama.
Deb. stijenke 0,1 cm.
Objavljeno: Buljević 2014b, kat. br. 85, T. 5. 85.

600. Tilurij, Sonda A, Blok 3, SJ 1, istraživanja 2005. god.; MTK-1366
Ulomak blago konkavnog dna cjevastog balzamarija, od prozirnog zelenkastog stakla;
uzdužna pukotina.
Pr. tijela 1,8 cm.
Objavljeno: Buljević 2014b, kat. br. 86, T. 5. 86.
601. Tilurij, Sonda B, Blok F, SJ 10, istraživanja 2005. god.; MTK-1367
Ulomak donjeg dijela cjevastog balzamarija, od prozirnog zelenkastog stakla; uzdužna
pukotina.
Deb. stijenke 0,25 – 0,45 cm.
Objavljeno: Buljević 2014b, kat. br. 87, T. 5. 87.
602. Tilurij, Sonda B, istraživanja 2005. god.; MTK-1368
Ulomak dna cjevastog balzamarija, od prozirnog zelenkastog stakla.
Deb. stijenke 0,25 – 0,46 cm
Objavljeno: Buljević 2014b, kat. br. 88, T. 5. 88.
603. Tilurij, Sonda A, Blok K 1-2, SJ 60, istraživanja 2005. god.; MTK-1369
Ulomak balzamarija kratkog vrata s ljevkastim obodom, od prozirnog zelenkastog stakla;
uzdužne pukotine.
Pr. oboda 1,5 cm, pr. vrata 1,1 cm.
Objavljeno: Buljević 2014b, kat. br. 89, T. 5. 89.
604. Tilurij, Sonda A, Blok SZK 16-17, SJ 1, istraživanja 2005. god.; MTK-1370
Ulomak vrata balzamarija s ljevkastim obodom zadebljana ruba, od gotovo bezbojnog
stakla.
Pr. oboda 2,1 cm.
Objavljeno: Buljević 2014b, kat. br. 90, T. 5. 90.
605. Tilurij, Sonda A, Blok K 11-12, SJ 1, istraživanja 2005. god.; MTK-1371
Ulomak vrata balzamarija s ljevkastim obodom zaravnjenog ruba, od prozirnog
tamnomodrog stakla.

Pr. oboda 2,1 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, kat. br. 91, T. 5. 91.

606. Tilurij, GAR 08, 291, Sonda Z, SJ 4, T. 08/6, 2008. god.

Ulomak zaravnjenog dna cjevastog balzamarija, od prozirnog modričastog stakla.

Deb. stijenke 0,14 – 0,26 cm.

Neobjavljeno.

607. Tilurij, GAR 08, 3815, Sonda Z, SJ 29, T. 08/9, 2008. god.

Ulomak zaravnjenog dna cjevastog balzamarija, od prozirnog modričastog stakla.

Deb. stijenke 0,22 – 0,44 cm.

Neobjavljeno.

608. Tilurij, GAR 08, 4417, Sonda Z, SJ 29, T. 08/9, 2008. god.

Ulomak zaravnjenog dna cjevastog balzamarija, od prozirnog zelenkastog stakla.

Deb. stijenke 0,1 – 0,17 cm.

Neobjavljeno.

609. Tilurij, GAR 08, 4777, Sonda Z, SJ 29, T. 08/9, 2008. god.

Opis: ulomak dna cjevastog balzamarija, od prozirnog modričastog stakla.

Deb. stijenke 0,27 – 0,3 cm.

Neobjavljeno.

610. Tilurij, GAR 09, PN 39, Sonda Z, SJ 29, T. 09/7, 2009. god.

Ulomak dna cjevastog balzamarija, od prozirnog modričastog stakla.

Deb. stijenke 0,3 cm.

Neobjavljeno.

611. Tilurij, GAR 09, PN 206, Sonda Z, SJ 52, T. 09/7, 2009. god.

Ulomak zaravnjenog dna cjevastog balzamarija, od prozirnog modričastog stakla.

Deb. stijenke 0,14 cm.

Neobjavljeno.

612. Tilurij, GAR 10, PN 53, Sonda Z, SJ 71, T. 10/8, 2010. god.
Ulomak dna cjevastog balzamarija, od prozirnog modričastog stakla.
Deb. stijenke 0,25 cm.
Neobjavljeno.
613. Tilurij, GAR 10, 1374, Sonda D, SJ 1, T. 10/12, 2010. god.
Ulomak zaravnjenog dna cjevastog balzamarija, od prozirnog modričastog stakla.
Deb. stijenke 0,32 cm.
Neobjavljeno.
614. Tilurij, GAR 07, PN 67, Sonda Z, SJ 29, T. 07/51, 2007. god.
Mjere: deb. stijenke 0,1 – 0,13 cm.
Vrat balzamarija s vjerojatno ljevkastim obodom i stisnutim prijelazom u tijelo, od prozirnog modričastog stakla.
Neobjavljeno.
615. Tilurij, GAR 09, PN 190, Sonda Z, SJ 52, T. 09/7, 2009. god..
Opis: ulomak tijela cjevastog balzamarija s naglašenim prijelazom u vrat, od prozirnog modričastog stakla.
Deb. stijenke 0,4 cm.
Neobjavljeno.
616. Tilurij, GAR 07, PN 21, Sonda Z, SJ 5, T. 07/51, 2007. god.
Ulomak cjevastog balzamarija, moguće s nenaglašenim prijelazom u vrat, od prozirnog zelenkastog stakla, zaravnjeno dno.
Deb. stijenke 0,08 cm.
Neobjavljeno.

X.5. Balzamariji olivoformnog tijela

Datacija: 1. – 1. pol. 2. st.

Analogije: Vessberg 1952, 140, T. IX. 17 i 29; Isings 1957, 41, forma 27; Welker 1974, 51, T. 7. 117; Barkóczy 1988, 111, XVII. 188; Barkóczy 1996, T. XII i XLIX. 143, 144; Lazar 2003, 195-196, forma 8.6.1; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 271, kat. br. 852, 853; Glass Cosmos 2010, kat. br. 409; Antonaras 2012, kat. br. 326.

617. Salona; AMS-G-170

Balzamarij olivoformnog tijela, od gotovo bezbojnog stakla, konveksno dno, sužen prijelaz u dugi vrat, nepravilan obod izvučen vani, dijelom savijen prema unutra, dijelom zaobljen.

Vis. 10,8 cm, pr. tijela 2,3 cm, pr. vrata 1,3 cm, pr. oboda 1,95 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 400-401, 3k₂, kat. br. 80, T. III. 80; Buljević 2004b, 87, 3k₂, sl. 4. 80.

618. Salona; AMS-G-183

Balzamarij olivoformnog tijela, od gotovo bezbojnog stakla, konveksno dno, sužen prijelaz u dugi vrat, nepravilan obod izvučen vani pa savijen prema gore.

Vis. 7,5 cm, pr. tijela 1,45 cm, pr. vrata 0,75 cm, pr. oboda 1,3 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 400-401, 3k₂, kat. br. 81, T. III. 81; Buljević 2004b, 87, 3k₂, sl. 4. 81.

619. Salona; AMS-G-278

Balzamarij olivoformnog tijela, od prozirnog modričastog stakla, konveksno dno, sužen prijelaz u dugi vrat, nepravilan obod izvučen vani pa savijen prema unutra; trag metalnog držača na dnu.

Vis. 6,05 cm, pr. tijela 2,6 cm, pr. vrata 1,5 cm, pr. oboda 2 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 400-401, 3k₂, kat. br. 82, T. III. 82; Buljević 2004b, 87, 3k₂, sl. 4. 82.

620. Salona; AMS-G-182

Balzamarij olivoformnog tijela, od gotovo bezbojnog stakla, konveksno dno, sužen prijelaz u dugi vrat, nepravilan obod izvučen vani pa savijen prema unutra; nedostaje dio stijenke tijela.

Vis. 7,75 cm, pr. tijela 1,6 cm, pr. vrata 1,1 cm, pr. oboda 1,35 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 400-401, 3k₂, kat. br. 83, T. III. 83; Buljević 2004b, 87, 3k₂, sl. 4. 83.

621. Epetium (Stobreč), kupljeno 1887. god.; AMS-G-995

Balzamarij olivoformnog tijela, od prozirnog modričastog stakla, konveksno dno, sužen

prijelaz u dugi vrat, obod je izvučen vani pa savijen prema unutra.

Vis. 11,35 cm, pr. tijela 1,85 cm, pr. vrata 1,5 cm, pr. oboda 2,2 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 400-401, 3k₂, kat. br. 84, T. III. 84, sl. 84; Buljević 2004b, 87, 3k₂, sl. 4. 84.

622. Salona; AMS-G-180

Balzamarij olivoformnog tijela, od prozirnog zelenkastog stakla, konveksno dno, sužen prijelaz u dugi vrat, obod je izvučen vani pa savijen prema unutra; trag metalnog držača na dnu.

Vis. 9,8 cm, pr. tijela 1,95 cm, pr. vrata 1,15 cm, pr. oboda 1,7 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 400-401, 3k₂, kat. br. 85, T. III. 85; Buljević 2004b, 87, 3k₂, sl. 4. 85.

XI. Balzamariji koničnog tijela

Balzamariji malog, odnosno kratkog koničnog tijela i dugoga vrata većinom su izrađeni od prozirnog stakla u prirodnim modričastim, odnosno zelenkastim nijansama. Samo su balzamariji pod **kat. br. 700 i 727** od tamnozelenog stakla. Dosada smo razlikovali konične od kampaniformnih balzamarija,⁴²⁵ međutim riječ je o istom tipu balzamarija pa ih sada sve svrstavamo u konične (XI.1); kampaniformni imaju nepravilnu, konkavnu stijenku tijela što se događa uslijed slobodnog puhanja, a na što ukazujemo u katalogu, kao i drugi autori što pod jednim nazivom ukazuju na različitosti izvedbe ili varijante tipa.⁴²⁶ Inače u literaturi je zavladała zbrka zbog podjela temeljenih na uočenim morfološkim razlikama (a ne uvijek precizno potkrijepljenih primjerima). Slijedeći De Tommasovu tipologiju,⁴²⁷ kao uostalom i druge, na morfološka prožimanja tipova ukazuju svi autori.⁴²⁸ Konični su salonitanski balzamariji visoki od 5,8 do 12 cm. Imaju niža ili viša, manje ili više pravilna

⁴²⁵ Buljević 2002b, 31 i 3m.

⁴²⁶ Roffia 1993, 105-106, kat. br. 225-252: sve ih naziva kampaniformnima, a u tekstu ukazuje na određene različitosti u izvedbi pripisujući ih De Tommasovim tipovima 33, 43, 46 i 48; krnjim stožastim i kampaniformnim ih nazivaju pa razrađuju: Larese 2004, 67-68; Buora 2004, 27-28.

⁴²⁷ De Tommaso, znanstvenik sklon diferencijaciji i najmanjih varijanti kao autonomnih oblika, ističe da su neki tipovi asimilirani na temelju glavnih morfoloških karakteristika, s razlikovnim detaljima što su sukladno aktualnom stupnju našega znanja i dostupnoj dokumentaciji, irelevantni za rezultate istraživanja: De Tommaso 1990, 30.

⁴²⁸ Cfr. Buora 2004, 27-28.

konična tijela, odnosno s ravnom, konkavnom ili konveksnom stijenkom tijela, naglašen, sužen ili stisnut, prijelaz iz tijela u vrat (samo balzamariji XI.2 imaju kontinuiran prijelaz iz tijela izrazito konkavne stijenke u vrat), zaravnjena do blago konkavna dna što im osigurava stabilnost, te uglavnom ljevkaste obode, osim onih s obodima izvučenim prema vani (**kat. br. 629, 651, 727**), pa savijenim prema unutra (**kat. br. 623-627, 630-639, 693, 694, 696, 697**) odnosno prema gore (**kat. br. 628, 640**). Horizontalno izvučeni i prema unutra savijeni obodi su karakteristični za balzamarije počam od kraja 1. st. po. Kr.⁴²⁹ Prema nekima su karakterističniji za Istok.⁴³⁰ Ovdje bismo ukazali na nekoliko balzamarija niskog koničnog tijela sa savijenim obodima (**kat. br. 623-628**), koje možemo pripisati istočnoj, sirijsko-palestinskoj proizvodnji.⁴³¹ Balzamariji koničnog tijela su nađeni i proizvođeni diljem Rimskog Carstva.⁴³²

Deformirane balzamarije koničnog tijela, premda su mogli biti proizvedeni u lokalnoj radionici, radije držimo svjedočanstvom rituala spaljivanja na pogrebnoj lomači, nego dokazom lokalne proizvodnje tog staklenog tipa (**kat. br. 680, 686-690**); ovo osobito obzirom na činjenicu da neki, oni iz nekropole u splitskoj Lori (**kat. br. 681-685**), pouzdano potječu iz funerarnog konteksta, a deformirani balzamarij pod **kat. br. 658** potječe, kao i onaj pod **kat. br. 657**, te cjevasti balzamarij kratkog tijela pod **kat. br. 524**, iz Šuplje crkve, starokršćanskog i srednjovjekovnog lokaliteta izvan grada. Napomenimo ovdje da je balzamarij pod **kat. br. 661** nađen u urni na kasnije glasovitom srednjovjekovnom lokalitetu Majdan, a balzamarij pod **kat. br. 664** u grobu pod tegulama na Manastirinama, starokršćanskom kompleksu, što ga datira kasnije, u 3. st. Premda, držimo, svi ovdje navedeni salonitanski balzamariji potječu iz grobova jer su u cijelosti sačuvani, samo su nalazi iz Lore datirani kontekstom u 2. pol. 1. - 2. st., a tako se uglavnom i datiraju kao tip, mada ima i primjeraka datiranih kasnije, do u 3. st. Tako su primjerice slovenski nalazi analognih i srodnih balzamarija uglavnom datirani u rasponu od 2. pol. 1. ili u 2. – 1. pol. 3 st.,⁴³³ kao i balzamariji iz Aventika.⁴³⁴ Obzirom na činjenicu da su tri salonitanska primjerka manjih

⁴²⁹ Biaggio Simona 1991, 132, T. 18. 176.1.060, sl. 63. 176.2.171.

⁴³⁰ Roffia 1993, 105, kat. br. 228; Stern 2001, 43.

⁴³¹ Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 186, kat. br. 717-719.

⁴³² Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 31; 186; 251, kat. br. 297-343; 717-719; 773-778.

⁴³³ Lazar 2003, 196-197, forma 8.6.5.-6., 8.6.10.

⁴³⁴ Bonnet Borel 1997, 46-47, AV V 121.

dimenzija, visine 3,3 – 4,75 cm i od koloriranog prozirnog žutosmeđeg (**kat. br. 693**) i ljubičastog (**kat. br. 694**) stakla, držimo da bi se mogli datirati i ranije, odnosno u 1. st.⁴³⁵

XI.2. Izdvojili smo balzamarije spljoštenog tijela što kontinuirano prelazi u dugi vrat s prema unutra savijenim obodom (samo onaj pod **kat. br. 695** ima koničko tijelo pravilne kose stijenke i ljevkast obod)⁴³⁶ jer su varijanta koničnih balzamarija bez naznačenog ili naglašenog prijelaza u vrat, karakterističnog za prethodnu skupinu, od kojih je balzamarij pod **kat. br. 696**, zbog loše izradbe, moguće lokalni proizvod. Takvi srednjoistočni balzamariji su, kao kasne serije koničnih balzamarija, datirani u 2. st., a trajali su i kroz. 3. st.⁴³⁷

XI.3. Nismo našli izravnih analogija tipu koničnog balzamarija s kontinuiranim prijelazom u široki vrat s ljevkastim obod savijena ruba, no riječ je o varijanti relativno rijetkog tipa potvrđenog u kasnom 2. – 3. st. kako na zapadu tako i na istoku Rimskog Carstva.⁴³⁸ Na temelju jednog primjerka nećemo ići tako daleko da ga držimo lokalnom, salonitanskom varijantom tipa. Srodan je akvilejskom primjerku orijentalne proizvodnje.⁴³⁹

XI.4. Balzamarij od prozirnog tamnozelenog stakla je istočnjački, egipatski proizvod 2. pol. 1. – 3. st.⁴⁴⁰ Takvi su balzamariji bili spremnici kajala ili kohla, dekorativne i lijekovite supstancije od galenita za isticanje, odnosno liječenje očiju.⁴⁴¹

I drugdje su u Dalmaciji balzamariji koničnog tijela XI.1 dobro potvrđen tip: u Liburniji,⁴⁴² Čitluku (Aequm) i na nepoznatim lokalitetima,⁴⁴³ u Ogorju,⁴⁴⁴ Starom Gradu,⁴⁴⁵ Naroni,⁴⁴⁶ Čelebićima na Livanjskom polju,⁴⁴⁷ Gradacu kod Posušja,⁴⁴⁸ na nepoznatom

⁴³⁵ Buljević 2002b, 403-405, 31.

⁴³⁶ Isings 1957, 98-99, 82B1.

⁴³⁷ Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 305, kat. br. 911, 912.

⁴³⁸ De Tommaso 1990, 71-72, tip 50.

⁴³⁹ Buora 2004, kat. br. 404.

⁴⁴⁰ Calvi 1968, 29, tip Aß, T. A. 5, T. 3. 6; Hayes 1975, 134, sl. 18. 581, T. 35. 579-581.

⁴⁴¹ Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 185, 251, kat. br. 636, 782, 784.

⁴⁴² Dautova-Ruševljan 1973, 196, T. XI. 69-72; Fadić 1982, 112, sl. 1. 1, 2; Fadić 1988, 34-35, 48, sl. 1, T. 3. 19-24; T. 4. 1-13; Fadić 1989, 229-231, grob 3, T. II. 3, T. IX. 2; Gluščević 1990, 143-144, grob 18, T. XXV. 3-5; Fadić 1998, 80, kat. br. 8, 9, 13, 15-20, 24, 28; Fadić 2006a, kat. br. 123-131; Lazar 2008, 85, T. 17. 9-11; Perović, Fadić 2009, kat. br. 209; Šeparović, Uroda 2009, kat. br. 206; Brajković 2013, kat. br. 101.

⁴⁴³ Fadić, Babić 2011, 23-27, kat. br. 10-23, kat. br. 17-23 su iz Tilurija ili Čitluka; Šeparović, Uroda 2009, kat. br 202-205.

⁴⁴⁴ Buljević, u tisku, kat. br. 3.

⁴⁴⁵ Gregl 1995, 126, kat. br. 8.

⁴⁴⁶ Paškvalin 1976, kat. br. 41-43, T. IX. 2-4; Buljević 2002d, kat. br. 52; Buljević 2003b, kat. br. 15, 17-19, 32-50.

bosanskom lokalitetu,⁴⁴⁹ u Kolovratu kod Prijepolja,⁴⁵⁰ Kominima (Municipium S.),⁴⁵¹ Duklji,⁴⁵² Budvi.⁴⁵³ I prije objave salonitanskih koničnih balzamarija iznesena je pretpostavka o njihovoj lokalnoj proizvodnji na istočnoj Jadranskoj obali,⁴⁵⁴ odnosno u Liburniji.⁴⁵⁵ Balzamariji XI.2 su nađeni u Liburniji,⁴⁵⁶ Duklji,⁴⁵⁷ Budvi.⁴⁵⁸ Srodan je salonitanskom XI.3 balzamarij iz Zadra, Nina ili Aserije,⁴⁵⁹ Starigrada,⁴⁶⁰ te oni iz Budve.⁴⁶¹ Balzamarij srodan salonitanskom XI.4 iz južne Liburnije potječe iz nekropole Nina, Zadra ili Aserije.⁴⁶²

Balzamariji izrazito nepravilnog, spljoštenog koničnog tijela su, obzirom na lošiju kvalitetu izradbe (XI.1: **kat. br. 629, 661, 673** i XI.2: **kat. br. 696**), moguće proizvod neke od istočnojadranskih radionica, gdje su, dakako, obzirom na kolikoću i homogenost, mogli biti proizvedeni i kvalitetni primjerci.⁴⁶³ Balzamariji niskog koničnog tijela i prema unutra savijenog oboda (XI.1: **kat. br. 623-628**) su sirijsko-palestinski proizvod, XI.3 je vjerojatno istočnjački proizvod, a XI.4 egipatski. Moramo pretpostaviti da su i drugi salonitanski balzamariji dijelom uvezeni, i to, zbog najjednostavnijeg načina trgovine morskim putem, iz mediteranskih radionica, odnosno trgovišta, po svoj prilici italskih, premda moguće i drugim putevima, budući su potvrđeni na brojnim lokalitetima na području Rimskog Carstva.

⁴⁴⁷ Paškvalin 1976, 119, kat. br. 7, T. I. 7.

⁴⁴⁸ Paškvalin 1976, 113, kat. br. 8, 9, T. I. 8, 9.

⁴⁴⁹ Paškvalin 1976, 114, kat. br. 4, T. III. 4.

⁴⁵⁰ Cermanović-Kuzmanović 1990, T. I. 5.

⁴⁵¹ Cermanović-Kuzmanović 1971, 294, kat. br. 16, 18, sl. 3. 16, sl. 4. 18; Cermanović-Kuzmanović 1976, 180, T. V. 8.

⁴⁵² Cermanović-Kuzmanović et al. 1975, 167-169, br. 34 i 35, tip V/2A i V/2B; Cermanović-Kuzmanović 1976, T. III. 2.

⁴⁵³ Veličković 1976, 168, sl. 9; Marković 2012, 216-220, tip 4, varijanta 4a2, 4c.

⁴⁵⁴ Fadić 1988, 34-35.

⁴⁵⁵ Fadić 2002b, 390.

⁴⁵⁶ Fadić 1998, kat. br. 29; Lazar 2008, 86, T. 18. 4-6.: u navedeno su uključeni salonitanski balzamariji ovdje pod **kat. br. 629 i 673**; Fadić 2006a, kat. br. 125.

⁴⁵⁷ Cermanović-Kuzmanović et al. 1975, 167-169, br. 36, tip V/2C.

⁴⁵⁸ Veličković 1976, 168, sl. 8; Marković 2012, 216-220, tip 4, varijanta 4a1.

⁴⁵⁹ Ravagnan 1994, kat. br. 176.

⁴⁶⁰ Fadić 2006a, 46, kat. br. 50.

⁴⁶¹ Marković 2012, 224-225, 217, 220, tip 4, varijanta 4b1, osobito T. 98. 28.

⁴⁶² Ravagnan 1994, kat. br. 190.

⁴⁶³ Fadić 1988, 34-35.

Katalog

XI.1. Balzamariji koničnog tijela

Datacija: 2. pol. 1. – 2. st.

Analogije: Isings 1957, 42-43, 97-98, forma 28b, 82A1; Berger 1960, 74-75, T. 12. 185-189, 190, T. 20. 67, 68; Hayes 1975, 44, sl. 8, T. 17. 246, 247; Goethert-Polaschek 1977, 119-121, forma 73; Scatozza Höricht 1986, 62, forma 48; De Tommaso 1990, 59-60, 66-67, 69-70, tip 33, 34, grupa/tip 43, tip 46 i 48; Rütli 1991, 51, AR 130.2, AR 135; Biaggio Simona 1991, 132-134, 137, 8.1.4., T. 18, sl. 63; 148-149, forma 8.1.8., T. 22; Bonnet Borel 1997, 46-47, AV V 119-121; Lazar 2003, 196, forma 8.6.5-7, 8.6.10-11; Larese 2004, 67-68; Buora 2004, 27-28; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 31; 186; 251, kat. br. 297-343; 717-719; 773-778; Mandruzzo, Marcante 2007, 18-19.

623. Salona; AMS-G-175

Balzamarij niskog koničnog tijela, od prozirnog modričastog stakla, konkavno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, nepravilan, horizontalno izvučen pa gore prema unutra savijen obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 8,9 cm, pr. tijela 4,05 cm, pr. oboda 2,9 cm.

Neobjavljeno.

624. Salona; AMS-G-423

Balzamarij niskog koničnog tijela, od gotovo bezbojnog stakla, blago konkavno dno, naznačen prijelaz u dugi vrat, nepravilan obod izvučen pa savijen prema unutra; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 9,25 cm, pr. tijela 3,85 cm, pr. vrata 1,7 cm, pr. oboda 2,7 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 403-405, 31, kat. br. 188, T. V. 188; Buljević 2004b, 89, 31, sl. 6. 188.

625. Epetium (Stobreč), kupljeno 1887. god.; AMS-G-999

Balzamarij niskog koničnog tijela, od prozirnog zelenkastog stakla, blago konkavno dno, stisnuti prijelaz u dugi vrat, horizontalno izvučen pa prema unutra savijen obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 9,2 cm, pr. tijela 3,5 cm, pr. vrata 1,5 cm, pr. oboda 2,7 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 403-405, 3l, kat. br. 189, T. V. 189; Buljević 2004b, 89, 3l, sl. 6. 189.

626. Salona; AMS-G-426

Balzamarij niskog koničnog tijela, od prozirnog zelenkastog stakla, blago konkavno dno, sužen prijelaz u dugi vrat, horizontalno izvučen pa prema unutra savijen obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 9,05 cm, pr. tijela 4 cm, pr. vrata 1,8 cm, pr. oboda 3 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 403-405, 3l, kat. br. 190, T. V. 190; Buljević 2004b, 89, 3l, sl. 6. 190.

627. Salona; AMS-G-174

Balzamarij niskog koničnog tijela, od prozirnog zelenkastog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, horizontalno izvučen pa prema unutra savijen obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 9,2 cm, pr. tijela 4,05 cm, pr. vrata 1,8 cm, pr. oboda 2,95 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 403-405, 3l, kat. br. 191, T. V. 191, sl. 191; Buljević 2004b, 89, 3l, sl. 6. 191.

628. Salona; AMS-G-163

Balzamarij niskog koničnog tijela, od gotovo bezbojnog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, obod izvučen pa savijen prema gore; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,8 cm, pr. tijela 3,25 cm, pr. vrata 1,5 cm, pr. oboda 2,5 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 403-405, 3l, kat. br. 192, T. V. 192; Buljević 2004b, 89, 3l, sl. 6. 192.

629. Salona; AMS-G-435

Balzamarij nepravilno koničnog tijela, odnosno konkavne stijenke tijela, od prozirnog modričastog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, horizontalno izvučen obod zaobljena ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, trag metalnog držača na dnu.

Vis. 8,2 cm, pr. tijela 2,6 cm, pr. vrata 1 cm, pr. oboda 2,4 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3m, kat. br. 227, T. VI. 227; Buljević 2004b, 89, 3m, sl. 7. 227.

630. Kaštel Sućurac, Smojovac, tzv. Stara kava, vjerojatno grobni prilog, 29. 01. 1967. god.; AMS-42987

Balzamarij koničnog tijela, od prozirnog modričastog stakla, konkavno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, nepravilan, horizontalno izvučen pa prema unutra savijen obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 11,65 cm, pr. tijela 3,5 cm, pr. oboda 2,5 cm.

Neobjavljeno.

631. Split, nekropola u Lori, G 9, 1965. god.; AMS-38506

Balzamarij koničnog tijela, od prozirnog stakla zelenkaste nijanse, konkavno dno, stisnut prijelaz u visoki vrat, horizontalno izvučen obodom s rubom svijenim prema unutra.

Vis. 9,9 cm, pr. tijela 3,2 cm, pr. oboda 2,85 cm.

Objavljeno: Buljević 2010, 112-113, G 9. 2, T. 7. 2, sl. 30; Buljević 2012b, 200-201, sl. 5.

632. Salona; AMS-G-159

Balzamarij nepravilno koničnog tijela, odnosno konkavne stijenke tijela, od prozirnog modričastog stakla, konkavno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, horizontalno izvučen pa prema unutra savijen obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 8,8 cm, pr. tijela 3,5 cm, pr. vrata 1,6 cm, pr. oboda 2,55 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3m, kat. br. 228, T. VI. 228, sl. 228; Buljević 2004b, 89, 3m, sl. 7. 228.

633. Salona; AMS-G-169

Balzamarij nepravilno koničnog tijela, odnosno konkavne stijenke tijela, od prozirnog modričastog stakla, konkavno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod ruba savijenog prema unutra; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 10,9 cm, pr. tijela 3 cm, pr. vrata 1,2 cm, pr. oboda 2,4 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3m, kat. br. 229, T. VI. 229; Buljević 2004b, 89, 3m, sl. 7. 229.

634. Salona; AMS-G-161

Balzamarij nepravilno koničnog tijela, odnosno konkavne stijenke tijela, od prozirnog zelenkastog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, horizontalno izvučen pa prema unutra savijen obod; oštećeno dno, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat i iz vrata u obod.

Vis. 8,55 cm, pr. tijela 3,35 cm, pr. vrata 1,5 cm, pr. oboda 2,6 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3m, kat. br. 230, T. VI. 230; Buljević 2004b, 89, 3m, sl. 7. 230.

635. Salona; AMS-G-162

Balzamarij nepravilno koničnog tijela, odnosno konkavne stijenke tijela, od prozirnog modričastog stakla, konkavno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod prema unutra savijena ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, trag metalnog držača na dnu.

Vis. 8,4cm, pr. tijela 3,4 cm, pr. vrata 1,3 cm, pr. oboda 2,65cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3m, kat. br. 231, T. VI. 231; Buljević 2004b, 89, 3m, sl. 7. 231.

636. Salona; AMS-G-173

Balzamarij nepravilno koničnog tijela, odnosno konkavne stijenke tijela, od prozirnog zelenkastog stakla, blago konkavno dno, sužen prijelaz u dugi vrat, nepravilni, ljevkasti obod prema unutra savijena ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, trag metalnog držača na dnu.

Vis. 8,3 cm, pr. tijela 3,95 cm, pr. vrata 1,5 cm, pr. oboda 2,25 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3m, kat. br. 232, T. VI. 232; Buljević 2004b, 89, 3m, sl. 7. 232.

637. Kaštel Sućurac, Smojevac, tzv. Stara kava, vjerojatno grobni prilog, 29. 01. 1967. god.; AMS-42988

Balzamarij nepravilno koničnog tijela, odnosno konkavne stijenke tijela, od prozirnog modričastog stakla, konkavno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, horizontalno izvučen pa prema unutra savijen obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 11,15 cm, pr. tijela 3,65 cm, pr. oboda 2,5 cm.

Neobjavljeno.

638. Kaštel Sućurac, Smojovac, tzv. Stara kava, vjerojatno grobni prilog, 29. 01. 1967. god.; AMS-42989

Balzamarij nepravilno koničnog tijela, odnosno konkavne stijenke tijela, od prozirnog modričastog stakla, ravno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, ljevkast otvor, horizontalno izvučen pa prema unutra savijen obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 11,28 cm, pr. tijela 3,25 cm, pr. oboda 2,5 cm.

Neobjavljeno.

639. Split, nekropola u Lori, G 13, 1965. god.; AMS-38502

Balzamarij nepravilno koničnog tijela, odnosno konkavne stijenke tijela, od prozirnog stakla modričasto zelenkaste nijanse, konkavno dno, stisnut prijelaza u dugi vrat što završava ljevkastim obodom s rubom savijenim prema unutra.

Vis. 10,78 cm, pr. tijela 4,5 cm, pr. oboda 3,3 cm.

Objavljeno: Buljević 2010, 124, G 13. 1, T. 10. 1, sl. 37; Buljević 2012b, 201, sl. 6.

640. Salona; AMS-G-160

Balzamarij koničnog tijela, od prozirnog zelenkastog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, obod izvučen pa savijen prema gore; oštećena stijenka dna, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 8,7 cm, pr. tijela 3,05 cm, pr. vrata 1,2 cm, pr. oboda 2,2 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 403-405, 3l, kat. br. 193, T. V. 193; Buljević 2004b, 89, 3l, sl. 6. 193.

641. Salona; AMS-G-1267

Balzamarij koničnog tijela, od gotovo bezbojnog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; nedostaje dio oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, trag metalnog držača na dnu.

Vis. 9,6 cm, pr. tijela 2,9 cm, pr. vrata 1,6 cm, pr. oboda 2,35 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 403-405, 3l, kat. br. 196, T. V. 196, sl. 196; Buljević 2004b, 89, 3l, sl. 6. 196.

642. Salona; AMS-G-422

Balzamarij koničnog tijela, od prozirnog zelenkastog stakla, zaravnjeno dno, naznačen

prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, trag metalnog držača na dnu.

Vis. 8,9 cm, pr. tijela 2,35 cm, pr. vrata 1,25 cm, pr. oboda 2,05cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 403-405, 3l, kat. br. 197, T. V. 197; Buljević 2004b, 89, 3l, sl. 6. 197.

643. Kaštel Stari, kupljeno 1888. god; AMS-G-1027

Balzamarij nepravilno koničnog tijela, od gotovo bezbojnog stakla, blago konkavno dno, naznačen prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod zaobljena ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat i na obodu, trag metalnog držača na dnu.

Vis. 7,6 cm, pr. tijela 2,2 cm, pr. vrata 1 cm, pr. oboda 1,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 403-405, 3l, kat. br. 198, T. V. 198; Buljević 2004b, 89, 3l, sl. 6. 198.

644. Salona; AMS-G-172

Balzamarij koničnog tijela, od prozirnog stakla zelenkastožućkaste nijanse, blago konkavno dno, naznačen prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod zaobljena ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 7,3 cm, pr. tijela 2,45 cm, pr. vrata 1,2 cm, pr. oboda 1,9 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 403-405, 3l, kat. br. 199, T. V. 199, sl. 199; Buljević 2004b, 89, 3l, sl. 6. 199.

645. Salona, kupljeno 1885. god.; AMS-G-866

Balzamarij koničnog tijela, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, naznačen prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6 cm, pr. tijela 1,9 cm, pr. vrata 1 cm, pr. oboda 1,85 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 403-405, 3l, kat. br. 200, T. V. 200; Buljević 2004b, 89, 3l, sl. 6. 200.

646. Salona, kupljeno 1888. god.; AMS-G-1056

Balzamarij koničnog tijela, od prozirnog zelenkastog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod odrezanog ruba; nedostaje veći dio oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 7,7 cm, pr. tijela 2,1 cm, pr. vrata 1,1 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 403-405, 3l, kat. br. 201, T. V. 201; Buljević 2004b, 89, 3l, sl. 6. 201.

647. Salona; AMS-G-504

Balzamarij koničnog tijela, od gotovo bezbojnog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod zaobljena ruba; veći dio oboda nedostaje, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 5,85 cm, pr. tijela 2,3 cm, pr. vrata 1,1 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 403-405, 3l, kat. br. 202, T. V. 202; Buljević 2004b, 89, 3l, sl. 6. 202.

648. Salona; AMS-G-178

Balzamarij koničnog tijela konveksne stijenke, od gotovo bezbojnog stakla, blago konkavno dno, sužen prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, trag metalnog držača na dnu.

Vis. 8,8 cm, pr. tijela 3,4 cm, pr. vrata 1,6 cm, pr. oboda 2,2 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 403-405, 3l, kat. br. 203, T. V. 203; Buljević 2004b, 89, 3l, sl. 6. 203.

649. Salona; AMS-G-436

Balzamarij koničnog tijela konveksne stijenke, od prozirnog modričastog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; nedostaje djelić oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, trag metalnog držača na dnu.

Vis. 8,35 cm, pr. tijela 3,15 cm, pr. vrata 1,6 cm, pr. oboda 2,25 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 403-405, 3l, kat. br. 204, T. V. 204; Buljević 2004b, 89, 3l, sl. 6. 204.

650. Salona; AMS-G-440

Balzamarij koničnog tijela konveksne stijenke, od prozirnog zelenkastog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, trag metalnog držača na dnu.

Vis. 8,2 cm, pr. tijela 2,95 cm, pr. vrata 1,5 cm, pr. oboda 2,2 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 403-405, 3l, kat. br. 205, T. V. 205; Buljević 2004b, 89, 3l, sl. 6. 205.

651. Salona; AMS-G-177

Balzamarij koničnog tijela konveksne stijenke, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, naznačen prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod nepravilno zaobljenog, glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 8,8 cm, pr. tijela 3,55 cm, pr. vrata 1,7 cm, pr. oboda 2,6 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 403-405, 31, kat. br. 206, T. VI. 206; Buljević 2004b, 89, 31, sl. 7. 206.

652. Salona; AMS-G-199

Balzamarij koničnog tijela konveksne stijenke, od gotovo bezbojnog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; nedostaje djelić oboda tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, trag metalnog držača na dnu.

Vis. 9,1 cm, pr. tijela 3,2 cm, pr. vrata 1,55 cm, pr. oboda 2,2 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 403-405, 31, kat. br. 207, T. VI. 207, sl. 207; Buljević 2004b, 89, 31, sl. 7. 207.

653. Salona; AMS-G-262

Balzamarij koničnog tijela konveksne stijenke, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, naznačen prijelaz u dugi vrat, nepravilni, ljevkasti obod glatkog ruba; nedostaje djelić oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 6,3 cm, pr. tijela 2,3 cm, pr. vrata 1,2 cm, pr. oboda 1,85 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 403-405, 31, kat. br. 208, T. VI. 208; Buljević 2004b, 89, 31, sl. 7. 208.

654. Salona; AMS-G-204

Balzamarij koničnog tijela konveksne stijenke, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, nepravilni, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, trag metalnog držača na dnu.

Vis. 7,85 cm, pr. tijela 2,55 cm, pr. vrata 1,55 cm, pr. oboda 2,05 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 403-405, 31, kat. br. 209, T. VI. 209; Buljević 2004b, 89, 31, sl. 7. 209.

655. Salona, kupljeno 1886. god.; AMS-G-906

Balzamarij koničnog tijela, od prozirnog modričastog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat; nedostaje dio vrata s obodom.

Vis. 6,75 cm, pr. tijela 1,93 cm.

Neobjavljeno.

656. Salona, zemlja Andrije Boljata, 03.12.1935. god.; AMS-43851

Balzamarij koničnog tijela, od prozirnog modričastog stakla, blago konkavno dno, naznačen prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 7,1 cm, pr. tijela 1,7 cm, pr. oboda 1,7 cm.

Neobjavljeno.

657. Salona, Šuplja crkva, 09.08.1940. god.; AMS-44129

Balzamarij koničnog tijela, od prozirnog modričastog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod; tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat, nedostaje veći dio oboda i dio stijenke tijela.

Vis. 8,8 cm, pr. tijela 2,7 cm, pr. vrata 1,1 cm.

Neobjavljeno.

658. Salona, Šuplja crkva, 09.08.1940. god.; AMS-44130

Deformirani balzamarij koničnog tijela, od prozirnog modričastog stakla, naznačen prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod; izložen vatri, oštećen obod.

Vis. 9,6 cm, šir. tijela 3,9 cm.

Neobjavljeno.

659. Split, nekropola u Lori, G 1, 1965. god.; AMS-G-1881

Balzamarij koničnog tijela, od prozirnog modričastog stakla, malog koničnog tijela, stisnutog prijelaza u visoki vrat što završava ljevkastim obodom, stoji na blago konkavnom dnu.

Vis. 6,36 cm, vis. tijela 2 cm, pr. tijela 2,1 cm, pr. oboda 1,75 cm.

Objavljeno: Buljević 2007a, str. 177, sl. 14. 3; Buljević 2007b, str. 21, kat. br. 20c;

Buljević 2010, 86-87, G1. 5, T. 1. 5, sl. 5; Buljević 2012b, 198, sl. 1.

660. Split, nekropola u Lori, G 8, 1965. god.; AMS-38501

Balzamarij nepravilno koničnog tijela, odnosno konkavne stijenke tijela, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod.

Vis. 7,6 cm, pr. tijela 2,3 cm, pr. oboda 2,4 cm.

Objavljeno: Buljević 2010, 108, G 8. 2, T. 6. 2, sl. 23; Buljević 2012b, 200, sl. 4.

661. Salona, Majdan, prilog u urni, nađeno prilikom miniranja za tvornicu 1954. god.; AMS-44189

Balzamarij nepravilno koničnog tijela, odnosno konkavne stijenke tijela, od prozirnog modričastog stakla, konkavno dno, naznačen prijelaz u dugi vrat, nepravilan ljevkasti obod konveksnog glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, trag metalnog držača na dnu, nedostaje dio oboda.

Vis. 7,2 cm, pr. 2,5 cm, pr. oboda 2,2 cm.

Neobjavljeno.

662. Salona, zemlja Andrije Boljata, 03.12.1935. god.; AMS-43849

Balzamarij nepravilno koničnog tijela, odnosno konkavne stijenke tijela, od prozirnog modričastog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, nepravilan ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Vis. 8,2 cm, pr. tijela 2,3 cm, pr. oboda 1,9 cm.

Neobjavljeno.

663. Klis, kupljeno 1923. god.; AMS-G-1496

Balzamarij nepravilno koničnog tijela, odnosno konkavne stijenke tijela, od prozirnog modričastog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, nepravilan ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 8,9 cm, pr. tijela 2,6 cm, pr. oboda 2,5 cm.

Neobjavljeno.

664. Salona, Manastirine, iz groba pod tegulama, nađeno 1964. god. prilikom gradnje magistrale; AMS-G-1612

Balzamarij nepravilno koničnog tijela, odnosno konkavne stijenke tijela, od prozirnog zelenkastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat; nedostaje obod, tragovi

obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Sačuvana vis. 12 cm, pr. tijela 4,4 cm, pr. vrata 1,75 cm.

Objavljeno: Bonačić-Mandinić 2000, kat. br. 1; Buljević 2002b, 405, 3m, kat. br. 211, T. VI. 211; Buljević 2004b, 89, 3m, sl. 7. 211.

665. Salona; AMS-G-165

Balzamarij nepravilno koničnog tijela, odnosno konkavne stijenke tijela, od prozirnog zelenkastog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod zaobljena ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 11,8 cm, pr. tijela 4,35 cm, pr. vrata 1,4 cm, pr. oboda 2,7 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3m, kat. br. 212, T. VI. 212; Buljević 2004b, 89, 3m, sl. 7. 212.

666. Salona; AMS-G-167

Balzamarij nepravilno koničnog tijela, odnosno konkavne stijenke tijela, od gotovo bezbojnog stakla, blago konkavno dno, naznačen prijelaz u dugi vrat, nepravilan, ljevkasti obod zaobljena ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 11,15 cm, pr. tijela 3,4 cm, pr. vrata 1,25 cm, pr. oboda 2,5 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3m, kat. br. 213, T. VI. 213; Buljević 2004b, 89, 3m, sl. 7. 213.

667. Salona; AMS-G-166

Balzamarij nepravilno koničnog tijela, odnosno konkavne stijenke tijela, od prozirnog zelenkastog stakla, zaravnjeno dno, naznačen prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod zaobljena ruba; nedostaje dio oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, trag metalnog držača na dnu.

Vis. 12 cm, pr. tijela 4 cm, pr. vrata 1,45 cm, pr. oboda 2,6 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3m, kat. br. 214, T. VI. 214; Buljević 2004b, 89, 3m, sl. 7. 214.

668. Salona; AMS-G-168

Balzamarij nepravilno koničnog tijela, odnosno konkavne stijenke tijela, od gotovo bezbojnog stakla, blago konkavno dno, sužen prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod zaobljena ruba; nedostaje dio oboda, tragovi obradbe na obodu.

Vis. 9,65 cm, pr. tijela 3,55 cm, pr. vrata 1,5 cm, pr. oboda 2,7 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3m, kat. br. 215, T. VI. 215; Buljević 2004b, 89, 3m, sl. 7. 215.

669. Salona; AMS-G-427

Balzamarij nepravilno koničnog tijela, odnosno konkavne stijenke tijela, od prozirnog zelenkastog stakla, blago konkavno dno, naznačen prijelaz u dugi vrat; nedostaje dio vrata i obod, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, trag metalnog držača na dnu.

Sačuvana vis. 9,1 cm, pr. tijela 3,8 cm, pr. vrata 1,35 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3m, kat. br. 216, T. VI. 216; Buljević 2004b, 89, 3m, sl. 7. 216.

670. Salona; AMS-G-437

Balzamarij nepravilno koničnog tijela, odnosno konkavne stijenke tijela, od prozirnog zelenkastog stakla, blago konkavno dno, naznačen prijelaz u dugi vrat, nepravilan, ljevkasti obod zaobljena ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 7,85 cm, pr. tijela 2,35 cm, pr. vrata 1,05 cm, pr. oboda 2,7 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3m, kat. br. 217, T. VI. 217; Buljević 2004b, 89, 3m, sl. 7. 217.

671. Salona; AMS-G-164

Balzamarij nepravilno koničnog tijela, odnosno konkavne stijenke tijela, od prozirnog zelenkastog stakla, blago konkavno dno, naznačen prijelaz u dugi vrat, nepravilan, ljevkasti obod zaobljena ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 7,5 cm, pr. tijela 2,4 cm, pr. vrata 1,15 cm, pr. oboda 2,35 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3m, kat. br. 218, T. VI. 218; Buljević 2004b, 89, 3m, sl. 7. 218.

672. Salona, kupljeno 1885. god.; AMS-G-864

Balzamarij nepravilno koničnog tijela, odnosno konkavne stijenke tijela, od prozirnog zelenkastog stakla, blago konkavno dno, naznačen prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod zaobljena ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, trag metalnog držača na dnu.

Vis. 6,8 cm, pr. tijela 2,55 cm, pr. vrata 1,15 cm, pr. oboda 1,9 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3m, kat. br. 219, T. VI. 219; Buljević 2004b, 89, 3m, sl. 7. 219.

673. Salona; AMS-G-438

Balzamarij nepravilno koničnog tijela, odnosno konkavne stijenke tijela, od gotovo bezbojnog stakla, blago konkavno dno, naznačen prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod zaobljena ruba; nedostaje veći dio oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat i iz vrata u obod, trag metalnog držača na dnu.

Vis. 8,6 cm, pr. tijela 2,3 cm, pr. vrata 0,9 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3m, kat. br. 220, T. VI. 220; Buljević 2004b, 89, 3m, sl. 7. 220.

674. Salona; AMS-G-171

Balzamarij nepravilno koničnog tijela, odnosno konkavne stijenke tijela, od gotovo bezbojnog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod zaobljena ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, trag metalnog držača na dnu.

Vis. 8,6 cm, pr. tijela 3,05 cm, pr. vrata 1,1 cm, pr. oboda 2,3 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3m, kat. br. 221, T. VI. 221, sl. 221; Buljević 2004b, 89, 3m, sl. 7. 221.

675. Salona; AMS-G-430

Balzamarij nepravilno koničnog tijela, odnosno konkavne stijenke tijela, od prozirnog zelenkastog stakla, blago konkavno dno, naznačen prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod zaobljena ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 8,9 cm, pr. tijela 2,7 cm, pr. vrata 1,1 cm, pr. oboda 2,3 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3m, kat. br. 222, T. VI. 222; Buljević 2004b, 89, 3m, sl. 7. 222.

676. Salona, kupljeno 1885. god.; AMS-G-809

Balzamarij nepravilno koničnog tijela, odnosno konkavne stijenke tijela, od prozirnog zelenkastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, nepravilan, ljevkasti obod glatkog ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat i iz vrata u obod.

Vis. 9,4 cm, pr. tijela 2,55 cm, pr. vrata 1,05 cm, pr. oboda 1,85 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3m, kat. br. 223, T. VI. 223; Buljević 2004b, 89, 3m, sl. 7. 223.

677. Salona; AMS-G-424

Balzamarij nepravilno koničnog tijela, odnosno konkavne stijenke tijela, od gotovo bezbojnog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, nepravilan, ljevkasti obod zaobljena ruba; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 9,75 cm, pr. tijela 2,85 cm, pr. vrata 1,15 cm, pr. oboda 2,45 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3m, kat. br. 224, T. VI. 224; Buljević 2004b, 89, 3m, sl. 7. 224.

678. Salona; AMS-G-269

Balzamarij nepravilno koničnog tijela, odnosno konkavne stijenke tijela, od gotovo bezbojnog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod zaobljena ruba; nedostaje dio tijela i djelić oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 9,15 cm, pr. tijela 3,05 cm, pr. vrata 1,5 cm, pr. oboda 2,35 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3m, kat. br. 225, T. VI. 225; Buljević 2004b, 89, 3m, sl. 7. 225.

679. Salona, kupljeno 1886. god.; AMS-G-903

Balzamarij nepravilno koničnog tijela, odnosno konkavne stijenke tijela, od gotovo bezbojnog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod zaobljena ruba; nedostaje dio oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 8,35 cm, pr. tijela 3,05 cm, pr. vrata 1,1 cm, sač. pr. oboda 2 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3m, kat. br. 226, T. VI. 226; Buljević 2004b, 89, 3m, sl. 7. 226.

680. Salona; AMS-G-234

Deformirani konični balzamarij od prozirnog modričastog stakla, blago konkavno dno, dugi vrat, ljevkast obod; izložen vatri.

Vis. 8,2 cm, pr. tijela 2,6 cm, šir. oboda 2,1 cm.

Neobjavljeno.

681. Split, nekropola u Lori, G 6, 1965. god.; AMS-42873
Deformirani balzamarij koničnoga tijela, od prozirnog stakla zelene boje, sa stisnutim prijelazom u dugi vrat, obod nije sačuvan.
Šir. 3,1 cm, vis. tijela 3 cm.
Objavljeno: Buljević 2010, 99, G 6. 2, T. 4. 2, sl. 17; Buljević 2012b, 199, sl. 2.
682. Split, nekropola u Lori, G 15, 1965. god.; AMS-38479
Deformirani balzamarij koničnog tijela, od prozirnog stakla modričaste nijanse, konkavno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat; obod nije sačuvan.
Sač. vis. 9,5 cm, pr. tijela 3,37 cm.
Objavljeno: Buljević 2010, 128, G 15. 23, T. 12. 23, sl. 44; Buljević 2012b, 201-202, sl. 7.
683. Split, nekropola u Lori, G 15, 1965. god.; AMS-38488
Deformirani balzamarij koničnoga tijela, od prozirnog stakla modričaste nijanse, konkavno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat; obod nije sačuvan.
Duž. 10,57 cm.
Objavljeno: Buljević 2010, 128, G 15. 32, T. 12. 32, sl. 48; Buljević 2012b, 201-202, sl. 7.
684. Split, nekropola u Lori, G 15, 1965. god.; AMS-G-1853/12
Dva ulomka rastaljenog balzamarija koničnog tijela, od stakla modričastozelenkaste nijanse, konkavno dno, ljevkast obod.
Pr. dna 2,4 cm.
Objavljeno: Buljević 2010, 128, G 15. 45, T. 13. 45; Buljević 2012b, 201-202, sl. 8.
685. Split, nekropola u Lori, G 20 ili 21, 1965. god.; AMS-41668
Deformirani balzamarij koničnog tijela, od prozirnog stakla modričaste nijanse.
Šir. 2,67 cm, deb. 1,5 cm.
Objavljeno: Buljević 2010, 176, G 20 ili 21. 1, T. 18. 1; Buljević 2012b, 203, sl. 10a.
686. Salona, kupljeno 1887. god.; AMS-G-970
Deformirani balzamarij nepravilnog koničnog tijela, od prozirnog modričastog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat; izložen vatri, nedostaje veći dio vrata i obod, tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat, trag metalnog držača na dnu.
Sačuvana vis. 4,3 cm, pr. tijela 2,6 cm, pr. vrata 1,15 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3n, kat. br. 259, T. VII. 259; Buljević 2004b, 89, 3n, sl. 8. 259.

687. Salona; AMS-G-449

Deformirani balzamarij nepravilnog koničnog tijela, od prozirnog modričastog stakla, blago konkavno dno, sužen prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod zaobljena ruba; izložen vatri, tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Vis. 7,5 cm, pr. tijela 3 cm, pr. vrata 1,4 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3n, kat. br. 260, T. VII. 260; Buljević 2004b, 89, 3n, sl. 8. 260.

688. Salona; AMS-G-446

Deformirani balzamarij koničnog tijela, od prozirnog modričastog stakla, blago konkavno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat; izložen vatri, tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat, nedostaje gornji dio vrata i obod, trag metalnog držača na dnu.

Sačuvana vis. 7,5 cm, pr. tijela 3,1 cm, pr. vrata 1,5 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3n, kat. br. 261, T. VII. 261; Buljević 2004b, 89, 3n, sl. 8. 261.

689. Salona; AMS-G-257

Deformirani balzamarij vjerojatno koničnog tijela, od prozirnog modričastog stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod ruba dijelom savijenog prema unutra; izložen vatri, tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat, trag metalnog držača na dnu.

Sačuvana vis. 7,55 cm, pr. tijela 2,8 cm, pr. vrata 1,45 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3n, kat. br. 262, T. VII. 262, sl. 262; Buljević 2004b, 89, 3n, sl. 8. 262.

690. Salona; AMS-G-524

Deformirani balzamarij nepravilno koničnog tijela, odnosno konkavne stijenke tijela, od prozirnog zelenkastog stakla, konkavno dno, sužen prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod zaobljena ruba; izložen vatri, trag obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 7,6 cm, pr. tijela 2,6 cm, pr. vrata 1,8 cm, pr. oboda 2,2 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 405, 3n, kat. br. 264, T. VII. 264, sl. 264; Buljević 2004b, 89, 3n, sl. 8. 264.

691. Split, nekropola u Lori, G 15, 1965. god.; AMS-38486

Ulomak koničnog tijela balzamarija od prozirnog stakla modričaste nijanse.

Pr. 3,36 cm.

Objavljeno: Buljević 2010, 128, G 15. 30, T. 12. 30; Buljević 2012b, 201-202, sl. 7.

692. Split, nekropola u Lori, G 15, 1965. god.; AMS-38485

Konično tijelo balzamarija od prozirnog stakla modričaste nijanse, ravnog dna.

Pr. 2,5 cm, vis. 3,15 cm.

Objavljeno: Buljević 2010, 128, G 15. 29, T. 12. 29, sl. 47; Buljević 2012b, 201-202, sl. 7.

693. Salona; AMS-G-127

Balzamarij koničnog tijela, od prozirnog žutosmeđeg stakla, zaravnjeno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, horizontalno izvučen pa prema unutra savijen obod; nedostaje djelić oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 4,75 cm, pr. tijela 1,7 cm, pr. vrata 0,95 cm, pr. oboda 1,3cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 403-405, 3l, kat. br. 194, T. V. 194, sl. 194; Buljević 2004b, 89, 3l, sl. 6. 194.

694. Salona, kupljeno 1889. god.; AMS-G-1078

Balzamarij koničnog tijela, od prozirnog ljubičastog stakla, zaravnjeno dno, naznačen prijelaz u dugi vrat, obod izvučen pa savijen prema gore; nedostaje djelić oboda, tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat.

Vis. 3,3 cm, pr. tijela 1,45 cm, pr. vrata 0,9 cm, pr. oboda 1,3 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 403-405, 3l, kat. br. 195, T. V. 195, sl. 195; Buljević 2004b, 89, 3l, sl. 6. 195.

XI.2. Balzamariji koničnog tijela s kontinuiranim prijelazom u vrat

Datacija: 2. pol. 1. – 2. st.

Analogije: Isings 1957, 42-43, 98-99, forma 28b i 82B1 i 82B2; Calvi 1968, 29, tip Aα, T. A. 4, T. 3. 5; Hayes 1975, 44, T. 16. 236; Rütli 1991, AR 136; Whitehouse 2001, kat. br.

266, 267, 269; Lazar 2003, 196, forma, 8.6.10; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 31, kat. br. 379-380.

695. Salona, kupljeno 1885. god.; AMS-G-896

Balzamarij koničnog tijela, od gotovo bezbojnog stakla, zaravnjeno dno, kontinuirani prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod zaobljena ruba.

Vis. 7,7 cm, pr. tijela 1,75 cm, pr. oboda 1,9 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 403, 3k₆, kat. br. 185, T. V. 185; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₆, sl. 6. 185.

696. Salona, zemlja Andrije Boljata, 03.12.1935. god.; AMS-43845

Balzamarij nepravilno koničnog, odnosno konoidnog tijela, od prozirnog modričastog stakla, ravno dno, kontinuirani prijelaz u dugi vrat što se širi u horizontalno izvučen pa prema unutra savijen i zaravnjen obod; tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat, trag metalnog držača na dnu.

Vis. 8,6 cm, pr. tijela 3 cm, pr. oboda 2,6 cm.

Neobjavljeno.

697. Salona, zemlja Andrije Boljata, 03.12.1935. god.; AMS-43847

Balzamarij nepravilno koničnog tijela, odnosno konkavne stijenke tijela, od prozirnog zelenkastog stakla, konkavno dno, kontinuirani prijelaz u dugi vrat, ljevkast otvor, horizontalno izvučen pa prema unutra savijen obod; nedostaje veći dio oboda, trag metalnog držača na dnu.

Vis. 8,9 cm, pr. tijela 2,9 cm, pr. oboda 1,9 cm.

Neobjavljeno.

698. Salona, zemlja Andrije Boljata, 03.12.1935. god.; AMS-43848

Balzamarij nepravilno koničnog tijela, odnosno konkavne stijenke tijela, od gotovo bezbojnog stakla, konkavno dno, kontinuirani prijelaz u dugi vrat; nedostaje dio vrata s obodom.

Sač. vis. 8,5 cm, pr. tijela 2,7 cm.

Neobjavljeno.

XI.3. Balzamariji koničnog tijela, širokog vrata s ljevkastim obodom savijena ruba

Datacija: kraj 2. – 3. st.

Analogije: Calvi 1968, 138-140, tip D β , T. M. 4 i 5, T. 20. 4 i 5; Hayes 1975, 39, sl. 7. 165 i 166; De Tommaso 1990, 71-72, tip 50; Whitehouse 2001, kat. br. 275; Lazar 2003, 197, forma 8.6.12; Buora 2004, kat. br. 404; Mandruzzato, Marcante 2007, 21, kat. br. 252-255.

699. Salona; AMS-G-157

Balzamarij nepravilno koničnog tijela, odnosno konkavne stijenke tijela, od gotovo bezbojnog stakla, blago konkavno dno, kontinuirani prijelaz u široki vrat, s ljevkastim obodom s prema unutra savijenim rubom; trag metalnog držača na dnu.

Vis. 6,05 cm, pr. tijela 3,35 cm, pr. oboda 3,25 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 403, 3k₆, kat. br. 187, T. V. 187, sl. 187; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₆, sl. 6. 187.

XI.4. Balzamariji koničnog tijela s kontinuiranim prijelazom u vrat, od tamnozelenog stakla

Datacija: 2. pol. 1. – 3. st.

Analogije: Isings 1957, 42-43, 98-99, forma 28b i 82B1; Calvi 1968, 29, tip A β , T. A. 5, T. 3. 6; Hayes 1975, 134, sl. 18. 581, T. 35. 579-581; De Tommaso 1990, 80-81, tip 65; Whitehouse 2001, kat. br. 218, 220; Buora 2004, 26, kat. br. 222, 569; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 185, 251, kat. br. 636, 782; Mandruzzato, Marcante 2007, 21, kat. br. 274-276.

700. Salona; AMS-G-441

Balzamarij nepravilno koničnog tijela, odnosno konkavne stijenke tijela, od prozirnog tamnozelenog stakla, blago konkavno dno, kontinuirani prijelaz u cjevasti vrat; nedostaje obod, trag metalnog držača na dnu.

Sačuvana vis. 7,25 cm, pr. tijela 3 cm, sač. pr. oboda 2,1cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 403, 3k₆, kat. br. 186, T. V. 186; Buljević 2004b, 87, 89, 3k₆, sl. 6. 186.

XII. Balzamariji s udubljenjima na tijelu

Karakteristike ovog tipa balzamarija su: ovalna (**kat. br. 701**)⁴⁶⁴ ili trbušasta tijela⁴⁶⁵ s udubljenjima, kraći (**kat. br. 704**) ili duži vrat (**kat. br. 702, 703**), horizontalno izvučen obod zaobljena ili prema unutra savijena ruba, rjeđe ljevčkasti, asimetričnost. Uglavnom su izrađeni od gotovo bezbojnog, zelenkastog i prozirnog zelenog stakla. Takvi balzamariji nisu česti, ali su rasprostranjeni diljem Rimskog Carstva. Široko se datiraju, 2. – 4. st., što obzirom na nepoznat kontekst nalaza prihvaćamo kao okvirnu dataciju tog tipa u Saloni. Zbog identične boje i kvalitete stakla pretpostavljamo da su salonitanski balzamariji (**kat. br. 701, 704**) istovremeni, odnosno da su izrađeni u istoj radionici.

Obzirom na količinu nalaza u Dalmaciji, u Liburniji,⁴⁶⁶ Gluščević je pretpostavio da su oni s četiri, kojima su istovremeni oni s dva i pet, udubljenja malih dimenzija (**kat. br. 702, 704**) proizvođeni u lokalnoj radionici tijekom 2. st.⁴⁶⁷ Osim dalmatinskih nalaza iz Liburnije i Salone poznat je balzamarij s nepoznatog dalmatinskog lokaliteta,⁴⁶⁸ srodni primjerak veće boce iz Narone,⁴⁶⁹ te ovalne⁴⁷⁰ i trbušaste bočice s udubljenima iz Budve.⁴⁷¹

Katalog

XII. Balzamariji s udubljenjima na tijelu

Datacija: 2. – 4. st.

Analogije: Vessberg 1952, 138, tip VII, T. IX. 13; Isings 1957, 99-100, forma 83;

Clairmont 1963, 131-132, tip J, kat. br. 727-735, T. XVI. 727; 141-142, T. XXXVII. 757;

Goethert-Polaschek 1977, 122-124, forma 76a, 77, 78, kat. br. 667, 668, 670-681, T. 53;

⁴⁶⁴ Vessberg 1952, 138, tip VII, T. IX. 13; Isings 1957, 99-100, forma 83; Clairmont 1963, 131-132, tip J, kat. br. 727-735, T. XVI. 727; Goethert-Polaschek 1977, 122, forma 76a, kat. br. 667, 668, T. 53; Barkóczi 1988, 121-123, T. XVIII. 227-236; De Tommaso 1990, 80, tip 64; Rütli 1991, 53, AR 139; Cool, Price 1995, 162-163, br. 1251-1253, sl. 9. 13; Arveiller-Dulong, Nenna 2000, 322, 360-361, kat. br. 959, 1107-1110; Antonaras 2009a, 307-309, tip 134: T. 37. 626, 627; Antonaras 2012, kat. br. 400.

⁴⁶⁵ Clairmont 1963, 141-142, T. XXXVII. 757; Goethert-Polaschek 1977, 122-124, forma 77, 78, kat. br. 670-681, T. 53; Rütli 1991, 55, AR 147; Roffia 1993, 108, kat. br. 308, 310; Gluščević 2000, 184-185, sl. 1; Antonaras 2009a, 307-309, 316-318, tip 134: T. 37. 626, 627; tip 141: T. 40. 668-676, T. 41. 677-681; Glass Cosmos 2010, kat. br. 465.

⁴⁶⁶ Ravagnan 1994, 111, kat. br. 208, 209; Gluščević 2000, 184-185, sl. 1; Lazar 2008, 91, T. 21. 2; Fadić 2006a, ovalni: 23, 60, kat. br. 80, 81, trbušasti: 63, kat. br. 85, 86; Perović, Fadić 2009, kat. br. 20, 21.

⁴⁶⁷ Gluščević 2000, 185; Fadić 2002b, 390, sl. 1. 10.

⁴⁶⁸ Paškvalin 1976, 113, kat. br. 23, T. II. 3.

⁴⁶⁹ Buljević 2003b, 100, kat. br. 53.

⁴⁷⁰ Marković 2012, 221-222, tip 5, T. 50. 5, T. 75. 11, 12, te T. 110. 7, T. 111. 7.

⁴⁷¹ Marković 2012, 209, 212, tip 3, T. 50. 3, T. 77. 6, T. 96. 26, T. 108. 6, 12, T. 112. 8, 9.

Barkóczi 1988, 121-123, T. XVIII. 227-236; De Tommaso 1990, 80, tip 64; Rütli 1991, 53, 55, AR, 139, AR 147; Roffia 1993, 108, kat. br. 308, 310; Cool, Price 1995, 162-163, br. 1251-1253, sl. 9. 13; Gluščević 2000, 184-185, sl. 1; Arveiller-Dulong, Nenna 2000, 322, 360-361, kat. br. 959, 1107-1110; Lazar 2003, 197-198, forma 8.6.18-8.6.20; Mandruzzato, Marcante 2007, 20, kat. br. 221, 271-273; Antonaras 2009a, 264, 307-309, 316-318, tip 102: T. 30. 442, tip 134: T. 37. 626, 627; tip 141: T. 40. 668-676, T. 41. 677-681; Glass Cosmos 2010, kat. br. 465.

701. Salona, kupljeno 1891. god.; AMS-G-1141

Balzamarij od prozirnog zelenkastog stakla, tijelo s udubljenjima, kontinuirani prijelaz u dugi vrat, nepravilni ljevkasti obod konveksnog ruba; nedostaje veći dio tijela i oboda, mnoštvo mjehurića.

Sač. vis. 11,5 cm, pr. oboda 2,65 cm.

Neobjavljeno.

702. Epetium (Stobreč), kupljeno 1887. god.; AMS-G-992

Balzamarij od bezbojnog stakla, gotovo kockasto tijelo s četiri udubljenja, konkavno dno, kontinuirani prijelaz u dugi vrat, prema unutra savijen, konveksni obod; nedostaje djelić tijela, trag metalnog držača na dnu, trag prozirnog zelenog stakla na vratu i tijelu.

Vis. 5,9 cm, pr. oboda 1,65 cm.

Neobjavljeno.

703. Salona; AMS-G-94

Balzamarij od gotovo bezbojnog stakla, trbušasto tijelo s pet udubljenja, konkavno dno, sužen prijelaz u dugi vrat, prema unutra savijen, konveksni obod; tragovi obrade na prijelazu iz tijela u vrat, mnoštvo mjehurića, nedostaje djelić stijenke.

Vis. 7,9 cm, pr. oboda 2,1 cm.

Neobjavljeno.

704. Salona; AMS-G-124

Balzamarij od prozirnog zelenkastog stakla, gotovo kockasto tijelo s konkavnim površinama, naglašeno rame, nepravilan ljevkasti vrat, konkavno dno; nedostaje obod, trag metalnog držača na dnu, mnoštvo mjehurića.

Sač. vis. 5 cm, šir. tijela 3,1 cm.

Neobjavljeno.

XIII. Balzamarij sferoidnog spljoštenog tijela

Analogne su bočice sferoidnog spljoštenog, odnosno lentikularnog tijela nađene na zapadu Carstva, u Italiji, Njemačkoj i Mađarskoj, datirane u razdoblje 2. – 4. st.⁴⁷² Srodne su im sirijsko-palestinske bočice,⁴⁷³ a od dalmatinskih zadarska bočica datirana u kraj 2. st.,⁴⁷⁴ te boca iz Budve.⁴⁷⁵

Katalog

XIII. Balzamarij sferoidnog spljoštenog tijela

Datacija: 2. – 4. st.

Analogije: Welker 1974, 54-55, T. 8. 142, T. 20. 2; Goethert-Polaschek 1977, 136-137, forma 80, kat. br. 765-769, T. 24. 256g, T. 56; Calvi et al. 1987, 12, kat. br. 19a, T. VIa; Barkóczi 1988, 126, T. XIX. 246; Harter 1999, 101-102, forma D17, T. 29. 718.

705. Salona; AMS-G-85

Bočica od gotovo bezbojnog stakla, većim dijelom prekriven mliječnobijelim slojem.

Sferoidno tijelo je spljošteno s obe strane, stisnut prijelaz u cilindrični vrat što se blago sužava do nepravilnog, izvučenog pa prema unutra savijenog oboda; trag metalnog držača na dnu, nestabilna.

Vis. 9,35 cm, vis. tijela 5,3 cm, pr. tijela 6,1 cm.

Neobjavljeno.

Balzamariji većih dimenzija, unguentariji

Ovdje, da bismo razlikovali male od velikih balzamarija, primjenjujemo termin unguentariji za veće boce, kako to rabe Arveiller-Dulong, Nenna.⁴⁷⁶

⁴⁷² Calvi et al. 1987, 12, kat. br. 19a, T. VIa; Harter 1999, 101-102, forma D17, T. 29. 718.

⁴⁷³ Israeli 2003, kat. br. 355, 356; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 360, kat. 1065-1067.

⁴⁷⁴ Gluščević 2000, 185, sl. 1. G 173.

⁴⁷⁵ Marković 2012, 209, 212, T. 71. 9.

⁴⁷⁶ cfr. Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 30-32.

I. Unguentarij piriformnog tijela

Monokromni unguentariji piriformnog tijela su nađeni diljem Rimskog Carstva, datirani su u 1. st., od augustovskog do flavijevskog doba, a pretpostavlja se da su dalmatinski primjerci akvilejskog podrijetla.⁴⁷⁷ Analogan salonitanskom unguentariju s utisnutim nitima od neprozirno bijelog stakla je akvilejski primjerak, proizvod sjevernoitalske radionice.⁴⁷⁸ Nađeni su, međutim i na Istoku.⁴⁷⁹

Dalmatinski polikromni primjerci potječu iz Budve⁴⁸⁰ i Zadra.⁴⁸¹ Takav unguentarij kraćeg tijela potječe iz Aserije.⁴⁸²

Katalog

Unguentarij piriformnog tijela

Datacija: 1. st.

Analogije: Isings 1957, 42, forma 28a; De Tommaso 1990, 49-50, tip 18; Israeli 2003, kat. br. 244; Larese 2004, 39, T. XXI. 93, 98, T. LV. 6, T. CI. 7 i 9; Mandruzzato 2007, kat. br. 137.

706. Salona; AMS-G-71

Unguentarij piriformnog tijela, od poluprozirnog svjetlozelenog stakla, s nitima neprozirno bijelog stakla, kratak vrat se širi prema obodu, prema vani izvučen pa prema unutra savijen i horizontalno zaravnjen obod, blago konkavno dno; trag metalnog držača na dnu, pukotina duž tijela.

Vis. 12,7 cm, pr. tijela 8,2 cm, pr. oboda 4,03 cm.

Objavljeno: Fadić 1998, 85, kat. br. 84; Jovanović 2013, kat. br. 24.

II. Unguentariji sferoidnog tijela

II.1. Unguentarij sferoidnog tijela je istočnomediteranski, odnosno sirijsko-palestinski proizvod 2. pol. 1. – 2. st.⁴⁸³ U Dalmaciji je takav unguentarij nađen u Zadru.⁴⁸⁴

⁴⁷⁷ De Tommaso 1990, 49-50, tip 18.

⁴⁷⁸ Mandruzzato 2007, 17, kat. br. 137.

⁴⁷⁹ Israeli 2003, kat. br. 244.

⁴⁸⁰ Marković 2012, 209, 213, T. 91. 5.

⁴⁸¹ Ravagnan 1994, kat. br. 104; Fadić 1998, 81, kat. br. 35.

⁴⁸² Fadić 1988, 37, kat. br. 111, T. 7. 6.

⁴⁸³ Fortuna 1965, 20-21, sl. 10; Israeli 2003, kat. br. 251; Antonaras 2012, kat. br. 348.

II.2. Unguentarij sferoidnog tijela s poprečnim žlijebom ima analogije među istočnomediteranskom, odnosno sirijsko-palestinskom građom, iz kasnog 1. – 2. st.⁴⁸⁵

U Dalmaciji takvi i srodni unguentariji kampaniformnog tijela potječu sa zadarskog područja,⁴⁸⁶ moguće su lokalni proizvod 2. – 3. st.⁴⁸⁷

Katalog

II.1. Unguentarij sferoidnog tijela

Datacija: 2. pol. 1. – 2. st.

Analogije: Fortuna 1965, 20-21, sl. 10; Israeli 2003, kat. br. 251; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 186, kat. br. 704-716; Mandruzzo, Marcante 2007, 19, kat. br. 212-215; Antonaras 2012, kat. br. 348.

707. Salona, kupljeno 1895. god.; AMS-G-1233

Unguentarij od prozirnog modričastog stakla, sferoidno tijelo, blago konkavno dno, sužen prijelaz u dugi vrat, prema vani izvučen pa prema unutra savijen i horizontalno zaravnjen obod.

Vis. 12,2 cm, pr. tijela 2,15 cm, pr. oboda 3,6 cm

Neobjavljeno.

II.2. Unguentarij sferoidnog tijela s poprečnim žlijebom

Datacija: kasno 1. – 3. st.

Analogije: Fortuna 1965, 21, sl. 11; Israeli 2003, kat. br. 252; Buora 2004, 21, kat. br. 264; Mandruzzo, Marcante 2007, 21, kat. br. 264; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 187, kat. br. 733-740; Antonaras 2012, kat. br. 355.

708. Salona, Andrija Boljat; AMS-G-1811

Unguentarij od prozirnog modričastog stakla, sferoidno tijelo s nepravilnim poprečnim žlijebom, stisnut prijelaz u dugi vrat, izvučen pa prema unutra savijen i horizontalno zaravnjen obod, konkavno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat; horizontalni tragovi obrabe na

⁴⁸⁴ Ravagnan 1994, kat. br. 203.

⁴⁸⁵ Fortuna 1965, 21, sl. 11; Israeli 2003, kat. br. 252; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 187, kat. br. 733-740; Antonaras 2012, kat. br. 355.

⁴⁸⁶ Ravagnan 1994, kat. br. 180-182; vjerojatno Fadić 2006a, kat. br. 69.

⁴⁸⁷ Fadić 1998, 83, kat. br. 56 i 57; Fadić 2002b, 390, ilustracija 1. 3; Fadić 2006a, kat. br. 65, 69.

mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Vis. 18,5 cm, pr. tijela 6,15 cm, pr. oboda 4,35 cm.

Neobjavljeno.

III. Unguentariji koničnog tijela

III.1. Unguentariji koničnog tijela imaju više ili manje pravilna konična tijela, dakle s ravnom ili konveksnom stijenkom, vratove duže od tijela i vani izvučene te prema unutra savijene obode;⁴⁸⁸ onaj pod **kat. br. 714** ima horizontalno izvučen obod,⁴⁸⁹ a oni pod **kat. br. 713, 717-719** imaju ljevkaste obode. Svi su od prirodno nijansiranog stakla, vis. 7,55 -15,5 cm. Bez obzira što su neki visoki poput balzamarija koničnog tijela uvrstili smo ih u skupinu balzamarija većih dimenzija zbog većeg promjera tijela u odnosu na prethodne.

Salonitanski i drugi dalmatinski nemaju žigove, no neki takvi sjevernoitalski unguentariji imaju žig na dnu.⁴⁹⁰ Pripadaju široko rasprostranjenom tipu što se javlja oko 70 god., a uglavnom traje tijekom 2. st.,⁴⁹¹ ali ima ih datiranih i u 3. st.,⁴⁹² u Augstu i duže, u 1. pol. 4. st.⁴⁹³ Salonitanskim nalazima je kontekst uglavnom nepoznat, osim onima iz splitske nekropole u Lori iz groba 18 (**kat. br. 715, 717, 718**) datirana u 2. pol. 1. – 2. st.⁴⁹⁴ pa ih, obzirom na analogne široko datiramo.

Poznati su brojni takvi dalmatinski unguentariji iz Liburnije,⁴⁹⁵ Dokleje⁴⁹⁶ i Budve.⁴⁹⁷ Pretpostavljena je njihova radionica u nekoj od istočnojadranskih lokalnih radionica, prvo

⁴⁸⁸ Kao i kod mnogih balzamarija, kao salonitanskih i tilurijskih IV, X, XI, i kod koničnih unguentarija pojavljuju se brojne varijante, pa iste ili vrlo slične unguentarije razni autori pridružuju raznim tipovima, što ukazuje na morfološka prožimanja. Vidi primjerice: Mandruzzato, Marcante 2007, 18, bilj. 60, kat. br. 145-153; Buora 2004, 28, kat. br. 370-377, 383-387, 394, 395, 568, 571, 572.

⁴⁸⁹ Analogan mu je zadarski balzamarij: Ravagnan 1994, kat. br. 121.

⁴⁹⁰ Biaggio Simona 1991, 150, forma 8.1.9.c.

⁴⁹¹ Larese 2004, 67, T. XXIV. 145, LV. 13, XCIX. 151.

⁴⁹² Vessberg 1952, 137; Isings 1957, 98; Bonnet Borel 1997, AV V 123.

⁴⁹³ Rütli 1991, 53, AR 140.

⁴⁹⁴ Buljević 2010, 142-145, G 18, T. 14-17.

⁴⁹⁵ Brusić 1981, G 1, s Domicijanovim novcem, sl. 1. 6; Fadić 1982, 120, sl. 2. 39-43; Fadić 1989, 229-231, 238-239, G 3, T. II. 1, T. IV. 2; Gluščević 1990, G 15. 3, T. XXIII. 3; Ravagnan 1994, 114-116, 119-123, 126-129, 131-134; Fadić 1988, 35-36, T. 5. 1-9, T. 6. 1-6; Fadić 1998, 82, kat. br. 46; Fadić 2006a, 21, 31, kat. br. 7-31; Lazar 2008, T. 20. 1; Perović, Fadić 2009, kat. br. 27; Fadić, Štefanac 2010, 35, kat. br. 288; Brajković 2013, kat. br. 98, 99.

⁴⁹⁶ Cermanović-Kuzmanović et al. 1975, 166-167, tip V/1, crtež 33.

možda u salonitanskoj, potom u nekoj južnoliburnskoj.⁴⁹⁸ Kolikoća salonitanskih primjeraka ne podržava prvotnu pretpostavku, no nije za odbaciti pretpostavku o južnoliburnskoj proizvodnji. Istaknimo da je unguentarij pod **kat. br. 712** loš proizvod što zasigurno nije bio uvezen iz nekog udaljenog proizvodnog središta ili trgovišta.

III.2. Unguentariji niskog koničnog tijela imaju karakteristično nisko, više ili manje pravilno konično tijelo, dug vrat, horizontalno izvučen pa prema unutra savijen obod, više ili manje naglašen prijelaz iz tijela u vrat, više ili manje konkavno dno. Salonitanski su vis. 11,8-18,5 cm. Uglavnom su od prirodno nijansirano stakla, jedan je od tamnozelenog (**kat. br. 723**). Riječ je o široko rasprostranjenom tipu što se pojavljuje sredinom 2. st.,⁴⁹⁹ a traje kroz 3. st.⁵⁰⁰ Neki unguentariji tog široko rasprostranjenog tipa imaju žig na dnu.⁵⁰¹

Poznati su takvi unguentariji iz Liburnije,⁵⁰² gdje se pretpostavlja njihova proizvodnja.⁵⁰³ Istaknimo među starigradskima nalaze dvaju analognih salonitanskom pod **kat. br. 723**.⁵⁰⁴ Među dalmatinskom građom poznati su još takvi unguentariji s nepoznatog nalazišta,⁵⁰⁵ iz Hrvaca,⁵⁰⁶ Stupa kod Sarajeva,⁵⁰⁷ Bugojna,⁵⁰⁸ Komina,⁵⁰⁹ Dokleje⁵¹⁰ i Budve.⁵¹¹ Srodni su im unguentariji⁵¹² iz Narone s žigom na dnu,⁵¹³ Komina⁵¹⁴ i Dokleje.⁵¹⁵

⁴⁹⁷ Marković 2012, 216, 218, tip 1.

⁴⁹⁸ Fadić 1982, 120, sl. 2. 39-43; Fadić 2002b, 390-391, ilustracija 1. 7.

⁴⁹⁹ Larese 2004, 83, T. XXIV. 152, T. LXXXV. 586, 587, XCIX. 155.

⁵⁰⁰ Goethert-Polaschek 1977, 117-118, forma 72.

⁵⁰¹ De Tommaso 1990, 61, tip 35; Biaggio Simona 1991, 155.

⁵⁰² Brusić 1981, G 2, sl. 3. 6; Fadić 1988, 36-37, T. 6. 7-9, T. 7. 3; Ravagnan 1994, 184-187, 194-196; Fadić 1998, 82, 85, kat. br. 51, 89-92; Fadić 2006a, 21, 40, kat. br. 33-49; Lazar 2008, 87, T. 18. 7-9, T. 19. 1; Perović, Fadić 2009, kat. br. 34; Fadić, Štefanac 2010, kat. br. 284-287; Brajković 2013, kat. br. 100, 110.

⁵⁰³ Fadić 1998, 85.

⁵⁰⁴ Fadić 2006a, kat. br. 44, 45.

⁵⁰⁵ Šeparović, Uroda 2009, kat. br. 208.

⁵⁰⁶ Fadić, Babić 2011, kat. br. 26.

⁵⁰⁷ Paškvalin 1976, 113-114, kat. br. 15, T. III. 1.

⁵⁰⁸ Paškvalin 1976, 113-114, kat. br. 14, T. IV. 5.

⁵⁰⁹ Cermanović-Kuzmanović 1971, 294-295, sl. 4. 19.

⁵¹⁰ Cermanović-Kuzmanović 1976, 178, T. III. 19, T. V. 9.

⁵¹¹ Marković 2012, 217, 220, tip 4b.

⁵¹² Isings 1957, 99, forma 82 B2.

⁵¹³ Buljević 2003b, kat. br. 20, T. I.

⁵¹⁴ Cermanović-Kuzmanović 1971, 294-295, sl. 4. 21.

⁵¹⁵ Cermanović-Kuzmanović 1976, 178, T. III. 15

III.3. Salonitanski unguentariji malog koničnog tijela i širokog, horizontalno izvučenog oboda zaobljenog (**kat. br. 724, 725**) ili prema unutra savijenog ruba (**kat. br. 726**) također nemaju žigove na dnu koji bi rječito upućivali na zapadno radioničko središte kao kod srodnih dalmatinskih primjeraka spljoštena tijela.⁵¹⁶ Riječ je o relativno rijetkom tipu, ili njegovoj varijanti, potvrđenom u kasnom 2. – 3. st. kako na zapadu tako i na istoku Rimskog Carstva.⁵¹⁷ Salonitanski su tako unguentariji pod **kat. br. 724 i 725** vjerojatno sirijsko-palestinski proizvod.⁵¹⁸ Postojala je i zapadna, italska proizvodnja takvih unguentarija,⁵¹⁹ tako moguće i salonitanskog pod **kat. br. 726**.

Među dalmatinskim poznati su još unguentariji iz Salone,⁵²⁰ iz Liburnije,⁵²¹ iz Stupa kod Sarajeva,⁵²² iz Budve.⁵²³

III.4. Unguentrij od teškog tamnozelenog stakla, iz 2. – 3. st., je istočnjačkog, uglavnom egipatskog radioničkog podrijetla, potvrđen i na Zapadu.⁵²⁴ Takvi su unguentariji bili spremnici kajala ili kohla, dekorativne i ljekovite supstancije od galenita za isticanje, odnosno liječenje očiju.⁵²⁵ Srodan mu je starigradski unguentarij.⁵²⁶

Katalog

III.1. Unguentariji koničnog tijela konveksne ili ravne stijenke

Datacija: 3. trećina 1. – 3., 1. pol. 4. st.

Analogije: Vessberg 1952, 137, tip I, T. VIII. 12-19; Isings 1957, 42-43, 97-98, forma 28b, 82 A1; Berger 1960, 74-75, T. 12. 192-195, T. 20. 69-72; Welker 1974, T. 8. 136-137;

Goethert-Polaschek 1977, 115-117, forma 71, kat. br. 622-636, T. 51; De Tommaso 1990,

⁵¹⁶ Lazar 2008, 87; Fadić, Štefanac 2010, 36-44, kat. br. 289-305

⁵¹⁷ De Tommaso 1990, 71-72, tip 50.

⁵¹⁸ Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 186, kat. br. 717-719.

⁵¹⁹ Buora 2004, 29, kat. br. 378, 399, 402, 419-421.

⁵²⁰ Damevski 1976, T. XI. 4.

⁵²¹ Fadić 1988, 37, T. 7. 1, 2; Ravagnan 1994, kat. br. 176; Fadić 1998, 80-81, kat. br. 39, 41; Fadić 2006a, kat. br. 50, 112-114; Lazar 2008, 87, T. 19. 2, 3; Šeparović, Uroda 2009, kat. br. 207.

⁵²² Paškvalin 1976, 114, kat. br. 16, T. III. 2.

⁵²³ Marković 2012, 217, 220, tip 4b1, T. 107. 5, 10, T. 112. 19.

⁵²⁴ Vessberg 1952, 138-139, tip VIII, T. IX. 16; Clairmont 1963, 131, tip C, T. XXXV. 687; Hayes 1975, 134, sl. 18. 578; Barkóczy 1988, 116-117, T. XVII. 208; Biaggio Simona 1991, 156, forma 8.1.11.; Buora 2004, 27, 29, kat. br. 400; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 251, kat. br. 784.

⁵²⁵ Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 185, 251, kat. br. 636, 782, 784.

⁵²⁶ Fadić 2006a, kat. br. 115.

58-59, tip 32; Rütli 1991, 53, AR 140; Biaggio Simona 1991, 149-153, 8.1.9.b, c, T. 25, sl. 69; Bonnet Borel 1997, AV V 122, 123; Whitehouse 1997, kat. br. 257; Lazar 2003, 196, forma 8.6.9; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 31, kat. br. 370-377, 388-397; 186, kat. br. 685-703.

709. Žrnovnica, kupljeno 1888. god.; AMS-G-1033

Unguentarij od prozirnog modričastog stakla, konično tijelo konveksne stijenke, sužen prijelaz u dugi vrat, vani izvučen pa prema unutra savijen i horizontalno zaravnjen obod, konkavno dno; trag metalnog držača na dnu.

Vis. 13,9 cm, pr. tijela 7,5 cm, pr. oboda 4 cm.

Neobjavljeno.

710. Kaštel Stari, AMS-G-1028

Unguentarij od prozirnog modričastog stakla, konično tijelo konveksne stijenke, stisnut prijelaz u dugi vrat, vani izvučen pa prema unutra savijen i horizontalno zaravnjen obod, zaravnjeno dno; horizontalni tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Vis. 15,5 cm, pr. tijela 9,1 cm, pr. oboda 4,1 cm.

Neobjavljeno.

711. Salona; AMS-G-386

Unguentarij od prozirnog modričastog s tragom žućkastog stakla, konično tijelo, zaravnjeno dno, duži vrat s izvučenim pa prema unutra savijenim obodom.

Vis. 9,5 cm, pr. tijela 7,3 cm, pr. oboda 3,9 cm.

Neobjavljeno.

712. Salona; AMS-G-388

Unguentarij od prozirnog modričastog stakla, konkavno dno, nepravilno konično tijelo konveksne stijenke, s jedne strane ulupljen, s druge strane nabran prijelaz u vrat, horizontalno izvučen i prema unutra savijen obod; loš rad, s unutrašnje strane na prijelazu u vrat staklena stijenka gotovo je potpuno zagrabila otvor.

Vis. 7,55 cm, pr. tijela 6,8 cm, pr. oboda 4,05 cm.

Neobjavljeno.

713. Salona; AMS-G-387

Unguentarij od prozirnog modričastog stakla, konično tijelo, sužen prijelaz u dugi vrat, ljevkasti obod prema vani izvučena pa prema unutra savijena ruba, konkavno dno.

Vis. 13,1 cm, pr. tijela 7,55 cm, pr. oboda 3,7 cm

Neobjavljeno.

714. Salona, 29. 1. 1941. god.; AMS-42797

Unguentarij od prozirnog zelenkastog stakla, konično tijelo, konkavno dno, dug i širok vrat, horizontalno izvučen obod; horizontalni tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Vis. 9,95 cm, pr. tijela 6,8 cm, pr. oboda 4,45 cm.

Neobjavljeno.

715. Split, nekropola u Lori, G 18, 1965. god.; AMS-38513

Unguentarij koničnog tijela, od prozirnog modričastog stakla, dugi cilindrični vrat, izvučen pa prema unutra savijen i horizontalno zaravnjen obod, blago konkavno dno.

Vis. 15 cm, pr. oboda 4,8 cm, pr. tijela 10,3 cm.

Objavljeno: Buljević 2010, 142, G 18. 1, T. 14. 1, sl. 52; Buljević 2012b, 202-203, sl. 9.

716. Split, nekropola u Lori, izvan grobnih cjelina 1965. god.; AMS-38428

Unguentarij od prozirnog modričastog stakla, konično tijelo; gornji i donji sačuvani dijelovi se ne spajaju.

Pr. tijela 9,1 cm, pr. vrata 3,2 cm.

Objavljeno: Buljević 2010, IGC, T. 20. 2, sl. 73; Buljević 2012b, 204, sl. 11.

717. Split, nekropola u Lori, G 18, 1965. god.; AMS-38514

Unguentarij od prozirnog modričastog stakla, konično tijelo konveksne stijenke, dugi cilindrični vrat, ljevkasti obod, blago konkavno dno.

Vis. 11,4 cm, pr. tijela 7,2 cm, pr. oboda 2,9 cm.

Objavljeno: Buljević 2010, 142, G 18. 2, T. 14. 2, sl. 53; Buljević 2012b, 202-203, sl. 9.

718. Split, nekropola u Lori, G 18, 1965. god.. god.; AMS-38515

Unguentarij od gotovo bezbojnog stakla, konično tijelo konveksne stijenke, ljevkasti obod prema gore savijena ruba, ravno dno.

Vis. 9,2 cm, pr. tijela 7 cm, pr. oboda 3,15 cm, pr. vrata 1,75 cm.

Objavljeno: Buljević 2010, 142, G 18. 3, T. 14. 3, sl. 54; Buljević 2012b, 202-203, sl. 9.

719. Split, nekropola u Lori, izvan grobnih cjelina, 1965. god.; AMS-38427

Unguentarij od prozirnog zelenkastog stakla, konično tijelo konveksne stijenke, duži vrat, ljevkasti obod, konkavno dno; trag metalnog držača.

Vis. 8,5 cm, pr. tijela 6,3 cm, pr. oboda 3,3 cm.

Objavljeno: Buljević 2010, IGC, T. 20. 1, sl. 72; Buljević 2012b, 204, sl. 11.

III.2. Unguentariji niskog koničnog tijela

Datacija: 2. pol. 2. – 3. st.

Analogije: Vessberg 1952, 137, tip III, T. VIII. 21, 22, XVIII. 6, 7; Isings 1957, 97-98, forma 82 A2; Goethert-Polaschek 1977, 117-118, forma 72, kat. br. 639-645, T. 52; De Tommaso 1990, 61, 71, tip 35, 49; Biaggio Simona 1991, 155-157, 8.1.11, T. 26, sl. 70; Lazar 2003, 196, forma 8.6.11; Larese 2004, 83, T. XXIV. 152, T. LXXXV. 586, 587, XCIX. 155; Buora 2004, 28-29, kat. br. 393, 396, 397; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 31, kat. br. 400-419; 186, kat. br. 720-726; Mandruzzato, Marcante 2007, 20, kat. br. 249-251, 283; Antonaras 2009a, 181-182, forma 45, kat. br. 193-196, T. 7, VII.

720. Salona, kupljeno 1883. god.; AMS-G-799

Unguentarij od gotovo bezbojnog stakla, nisko konično tijelo, blago konkavno dno, stisnut prijelaz u dugi vrat, horizontalno izvučen pa prema unutra savijen obod; horizontalni tragovi obrabe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Vis. 14 cm, pr. tijela 8,8 cm, pr. oboda 4,1 cm.

Neobjavljeno.

721. Salona; AMS-G-81

Unguentarij od prozirnog modričastog stakla, konično tijelo, stisnut prijelaz u dugi vrat, vani izvučen pa prema unutra savijen obod, konkavno dno; horizontalni tragovi obrabe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat, trag metalnog držača na dnu.

Vis. 11,8 cm, pr. tijela 7,15 cm, pr. oboda 3,4 cm.

Neobjavljeno.

722. Salona, kupljeno 1896. god.; AMS-G-1243

Unguentarij od prozirnog zelenkastog stakla, nisko konično tijelo, konkavno dno, naglašen prijelaz u dugi vrat, donji dio prema vani izvučenog oboda; horizontalni tragovi obrabe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat, nedostaje gornji dio oboda.

Sač. vis. 15,8 cm, pr. tijela 10,4 cm, pr. vrata 2,4 cm

Neobjavljeno.

723. Salona, Andrija Boljat; AMS-G-1809

Unguentarij od prozirnog tamnozelenog stakla, nisko nepravilno konično tijelo konkavne stijenke, konkavno dno, naglašen prijelaz u dugi vrat, vani dolje izvučen pa prema unutra savijen obod; horizontalni tragovi obrabe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat, trag metalnog držača na dnu.

Vis. 18,5 cm, pr. tijela 7,3 cm, pr. oboda 4 cm.

Neobjavljeno.

III.3. Unguentariji malog koničnog tijela i širokog oboda

Datacija: 2. – 3. st.

Analogije: Vessberg 1952, 138-139, tip VIII, T. IX. 14-15; Hayes 1975, 39, sl. 7. T. 12. 165, 166; Goethert-Polaschek 1977, forma 74, T. 53. 665, kat. br. 664, 665; Barkóczy 1988, T. XX. 260-262; De Tommaso 1990, 71-72, tip 50; Lazar 2003, 197, forma 8.6.12; Buora 2004, 29, kat. br. 378, 398, 400-415, 417-423; Mandruzzato, Marcante 2007, 21, kat. br. 252-261; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 186, kat. br. 717-719.

724. Salona; AMS-G-82

Unguentarij od prozirnog zelenkastog stakla, konično tijelo, konkavno dno, stisnut prijelaz iz tijela u široki i dugi vrat, horizontalno izvučen obod; horizontalni tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat, trag metalnog držača na dnu.

Vis. 10,2 cm, pr. tijela 6,1 cm, pr. vrata 3 cm, pr. oboda 5,55 cm.

Neobjavljeno.

725. Salona; AMS-G-83

Unguentarij od prozirnog zelenog stakla, konično tijelo, konkavno dno, stisnut prijelaz iz tijela u široki i dugi vrat, horizontalno izvučen obod; horizontalni tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Vis. tijela 8,22 cm, pr. tijela 5,4 cm, pr. vrata 3,6 cm, pr. oboda 6 cm.

Neobjavljeno.

726. Salona; AMS-G-397

Unguentarij od prozirnog modričastog stakla, konično tijelo, blago konkavno dno, stisnut prijelaz iz tijela u dugi vrat, horizontalno izvučen obod prstenastog ruba; horizontalni tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Vis. 10,2 cm, pr. tijela 5,05 cm, pr. vrata 2,05 cm, pr. oboda 5,1 cm.

Neobjavljeno.

III.4. Unguentarij malog koničnog tijela i širokog oboda, od teškog tamnozelenog stakla

Datacija: 2. – 3. st.

Analogije: Vessberg 1952, 138-139, tip VIII, T. IX. 16; Clairmont 1963, 131, tip C, T.

XXXV. 687; Hayes 1975, 134, sl. 18. 578; Barkóczy 1988, 116-117, T. XVII. 208;

Biaggio Simona 1991, 155-156, 8.1.11.; Buora 2004, 29, kat. br. 400; Arveiller-Dulong,

Nenna 2005, 251, kat. br. 784; Antonaras 2012, kat. br. 393-395.

727. Salona, kupljeno 1906. god.; AMS-G-1453

Unguentarij koničnog tijela, od prozirnog tamnozelenog stakla, debela stijenka, zaravnjeno dno, naznačen prijelaz u dugi vrat, horizontalno izvučen i zaravnjen obod; tragovi obradbe na prijelazu iz tijela u vrat, trag metalnog držača na dnu.

Vis. 8,7 cm, pr. tijela 4,6 cm, pr. vrata 2,6 cm, pr. oboda 3,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 403-405, 31, kat. br. 210, T. VI. 210, sl. 210; Buljević 2004b, 89, 31, sl. 7. 210.

IV. Unguentariji kampaniformnog tijela

Karakteristike ovog tipa unguentarija su: kampaniformno tijelo, konkavno dno, dugi cilindrični vrat i uglavnom savijeni i zaravnjeni obodi. Mogu imati stisnut ili kontinuiran prijelaz iz tijela u vrat. Uglavnom su izrađeni od gotovo bezbojnog do zelenkastog, rjeđe od prozirnog zelenog stakla. Visoki su oko 16,5 cm, odnosno 16-18 cm, pr. tijela im je 9-9,9

cm.⁵²⁷ Nađeni diljem Rimskog Carstva držali su se istočnomediteranskim, ciparskim proizvodom, a danas se drže i dalmatinskim, zadarskim proizvodom.⁵²⁸

Salonitanski su unguentariji izrađeni od gotovo bezbojnog stakla, osim onog pod **kat. br. 731** koji je od prozirnog zelenkastog stakla. Na temelju sačuvanog malog dijela stijenke tijela pretpostavljamo da dva fragmentirana salonitanska unguentarija (**kat. br. 732, 733**) pripadaju tipu kampaniformnog tijela, premda imaju ljevkaste obode. Uglavnom se datiraju u 2. pol. ili kasno 2. – 3. st., međutim dva iz Stavrosa su nađeni na Rimskoj nekropoli u grobovima 21 i 22 datiranim u 1. pol. 2. st.⁵²⁹

Brojni su primjerci nađeni u Dalmaciji, odnosno u Liburniji, osobito južnoj (preko pedeset), a najviše u samom Zadru, u glavnoj gradskoj nekropoli (preko trideset).⁵³⁰ U Arheološkom se muzeju u Splitu, osim tri južnoliburnska, četiri ili šest salonitanskih, čuva šest takvih balzamarija s nepoznatog dalmatinskog nalazišta,⁵³¹ te tri iz Dugopolja.⁵³² Srednjodalmatinske primjerke dokumentiraju i dva iz Čitluka, te jedan iz Hrvaca kod Sinja.⁵³³ Jedan takav unguentarij potječe iz grobnice u Kolovratu kod Prijepolja.⁵³⁴ Srodan im je dalmatinski unguentarij iz Komina kod Pljevlja.⁵³⁵ Srodan im je balzamarij iz Bakra,⁵³⁶ Krka,⁵³⁷ te brojni južnoliburnski primjerci, moguće proizvod lokalnih radionica.⁵³⁸

Katalog

Unguentariji kampaniformnog tijela

Datacija: 2. – 3. st.

Analogije: Vessberg 1952, 139, T. VIII. 24; Weinberg 1962, 131, T. 27, sl. 10; Bucovalã

⁵²⁷ Gluščević 2000, 185, sl. 2; Weinberg 1962, 131, T. 27, sl. 10; unguentarij s nepoznatog dalmatinskog nalazišta u Arheološkom muzeju u Splitu ima tijelo pr. 9,9 cm.

⁵²⁸ Gluščević 2000, 185-188; Fadić 2002b, 390-391, sl. 1. 3, 8; Larese 2004, 85.

⁵²⁹ Glass Cosmos 2010, 359, 361.

⁵³⁰ Gluščević 2000, 186-188, sl. 3; Perović, Fadić 2009, kat. br. 2, 6.

⁵³¹ AMS-46026, AMS-46028, AMS-46032, AMS-46038, AMS-46041, AMS-46042.

⁵³² AMS-46018, AMS-46021, AMS-G-1808.

⁵³³ Gluščević 2000, 187, sl. 3.

⁵³⁴ Cermanović-Kuzmanović 1990, T. 1. 1.

⁵³⁵ Cermanović-Kuzmanović 1971, 294, sl. 4. 17; Cermanović-Kuzmanović 1976, T. V. 11; Gluščević 2000, 186, sl. 3.

⁵³⁶ Lazar 2008, 91, T. 21. 1.

⁵³⁷ Dautova-Ruševljan 1973, 193, T. XI. 42.

⁵³⁸ Ravagnan 1994, kat. br. 179-182; Fadić 2002b, 390, ilustracija 1. 3; Fadić 2006a, kat. br. 63-70.

1968, 149, kat. br. 222-232, sl. IX; Calvi 1968, 137-138, tip C γ , T. M. 1; Hayes 1975, T. 32. 499, 500; De Tommaso 1990, 73, tip 53; Gluščević 2000, 185-188; Lazar 2003, 197, forma 8.6.17; Larese 2004, 85; Buora 2004, 28, kat. br. 573; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 32, kat. br. 421; Mandruzzato, Marcante 2007, 21, kat. br. 263; Antonaras 2009a, 185-187, tip 47, T. 7. 199, Glass Cosmos 2010, 240, 359, 361.

728. Split, Sućidar ili Kman; AMS-G-1866

Unguentarij kampaniformnog tijela, od gotovo bezbojnog stakla, konkavno dno, naglašeno rame, dugi vrat se sužava prema horizontalno izvučenom pa prema unutra savijenom i zaravnjenom obodu.

Vis. 16,5 cm, pr. dna 9,2 cm, pr. oboda 3,6 cm.

Neobjavljeno.

729. Salona, kupljeno 1887. god.; AMS-G-1025

Unguentarij kampaniformnog tijela, od gotovo bezbojnog stakla, konkavno dno, naglašeno rame, stisnut prijelaz u dugi vrat se sužava prema obodu; obod nedostaje.

Sač. vis. 16,8 cm, pr. dna 9,15 cm.

Neobjavljeno.

730. Salona; AMS-G-391

Unguentarij kampaniformnog tijela, od gotovo bezbojnog stakla, konkavno dno, naglašeno rame; vrat i obod nedostaju.

Sač. vis. 10,1 cm, pr. dna 8,1 cm.

Neobjavljeno.

731. Salona; AMS-G-392

Unguentarij kampaniformnog tijela, od prozirnog zelenkastog stakla, konkavno dno, naglašeno rame, stisnut prijelaz u dugi vrat se sužava prema obodu; nedostaju vrat, obod i dijelovi stijenke tijela.

Sač. vis. 8,2 cm, pr. dna 9,4 cm.

Neobjavljeno.

732. Salona, kupljeno 1886. god.; AMS-G-938

Djelić kampaniformnog tijela unguentarija naglašenog ramena, dugi vrat s ljevkastim

obodom zaobljena ruba, od gotovo bezbojnog stakla; nedostaje tijelo.

Sač. vis. 12,1 cm, pr. oboda 3,2 cm.

Neobjavljeno.

733. Salona, kupljeno 1886. god.; AMS-G-939

Djelić kampaniformnog tijela unguentarija naglašenog ramena, dugi vrat s ljevkastim obodom zaobljena ruba, od gotovo bezbojnog stakla; nedostaje tijelo i dio oboda.

Sač. vis. 10,7 cm, pr. oboda 3 cm.

Neobjavljeno.

Aribali

I. Aribal većih dimenzija

Aribali (grč. aryballoi; vjerojatno lat. lenticulae) su toaletne bočice izrađivane od stakla, keramike i bronce; tako se najčešće naziva globularne, sferične balzamarije s ručicama zbog sličnosti s grčkim keramičkim oblikom. Uporaba aribala vezuje se uz kupanje, što potvrđuju relativno brojni nalazi s pridruženim strigilima i drugim toaletnim predmetima u termalnim ambijentima, odnosno u grobovima.⁵³⁹ Zatvarani su čepovima od organskog materijala, stakla ili broce. Visjeli su na brončanoj drški ili trostrukom lancu (Pompeji, Korint, Köln) kako bi se nosili ovješeni o zapešće ili pojas prilikom odlaska u kupalište ili športska natjecanja. Proizvode se od Klaudijevog doba (Carnuntum) u više istočnih i zapadnih radionica, postali su popularni u flavijevsko doba, a rabljeni su, iako rijetko, i u 4. st. Zajedničke značajke ovog oblika, raširenog diljem Rimskog Carstva, osobito u 1. i 2. st. su: uglavnom kratki cilindrični vrat, izvučen i savijen obod, globularno tijelo, zaravnjeno do blago konkavno dno i uglavnom dvije ručice. Uglavnom su puhani od prozirnog stakla prirodnih nijansi, glatkih stijenki, od veoma debelih do tankih, ali i od obojenog stakla i urešeni urezivanjem kotačićem ili apliciranjem staklene niti i sl.⁵⁴⁰

⁵³⁹ Vidi takav dalmatinski nalaz zapadne provenijencije u Štefanac 2014, 172-174, sl. 6, 7, kat. br. 21.

⁵⁴⁰ Isings 1957, 78-81, forma 61; Goethert-Polaschek 1977, 227-230, forma 135, T. 73; Welker 1987, 27, br. 25; Sorokina 1987; De Tommaso 1990, 22-23, 44-45, tip 10; Biaggio Simona 1991, 214-217, forma 10.5.2; Stern 2001, 44-45; Israeli 2003, 215; Larese 2004, 65-66; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 31, kat. br. 350-355.

U Dalmaciji je nađeno dosta staklenih aribala. Sa zadarskog područja potječe devetnaest aribala iz jadertinske nekropole,⁵⁴¹ deset aribala što se čuvaju u Museo Vetrario di Murano,⁵⁴² pet aribala potječe iz ninske antičke luke Zatona,⁵⁴³ Biljana Donjih kod Zadra,⁵⁴⁴ jedan iz Starigrada (Argyrunum),⁵⁴⁵ te jedan iz Senja (Senia).⁵⁴⁶ Jedan je nađen u Bakru.⁵⁴⁷ Šest ili sedam primjeraka potječe iz Budve.⁵⁴⁸ Dva primjerka s nepoznatog dalmatinskog lokaliteta čuvaju se u Arheološkom muzeju u Splitu,⁵⁴⁹ kao i salonitanski aribal.⁵⁵⁰

Salonitanski aribal (**kat. br. 734**) svrstavamo u Prvu Sorokininu grupu aribala mediteranskog radioničkog podrijetla,⁵⁵¹ a datiramo okvirno u 2. pol. 1. – 3. st. Obzirom na lošu kvalitetu stakla salonitanskog balzamarija s mnoštvom zračnih mjehurića, te na nedostatak izravne analogije možemo pretpostaviti lokalnu proizvodnju.

II. Aribali malih dimenzija

Najraniji su aribali, čija je proizvodnja počela nešto prije sredine 1. st. u kojem su relativno uobičajeni, kolorirane bočice tankih stijenki i jednostavno savijenih oboda i ručica.⁵⁵² Nazivaju ih i amforiskama.⁵⁵³ Takvi su ovdje katalogizirani salonitanski aribali malih dimenzija, visoki 4,15 – 4,48 cm; imaju izvučene pa prema unutra savijene obode i ručice aplicirane od ramena do gornjeg dijela vrata. Od monokromnog su bezbojnog (**kat. br. 735**), neprozirnog bijelog (**kat. br. 737**) i od neprozirnog modrog (**kat. br. 736**) stakla s ručicama od bijelog stakla. Prema Stern su takvi aribali rijetki u Italiji i na Zapadu pa pomišlja na sirijsko-palestinsku proizvodnju ovog tipa za izvoz na područja gdje su javna kupališta imala značajnu ulogu u javnom životu.⁵⁵⁴

⁵⁴¹ Štefanac 2014, kat. br. 3-21.

⁵⁴² Ravagnan 1994, 41, kat. br. 44-53.

⁵⁴³ Gluščević 1986, 266-270, forma 10.

⁵⁴⁴ Fadić 1989, 229-231, grob 3, T. II. 2, T. IX. 2.

⁵⁴⁵ Fadić 1998, 85, kat. br. 82; Fadić 2006a, forma 26, kat. br. 101.

⁵⁴⁶ Fadić 1998, 85, kat. br. 83.

⁵⁴⁷ Lazar 2008, 81, T. 15. 4.

⁵⁴⁸ Marković 2012, 222-223, T. 64. 2, T. 72. 2, T. 73. 7, T. 95. 6 i 14, T. 98. 20, te možda T. 101. 11.

⁵⁴⁹ Buljević 2002a, kat. br. 4 i 6.

⁵⁵⁰ Buljević 2002a, kat. br. 5.

⁵⁵¹ Sorokina 1987, 41-42, 43, obod tipa A i ručice tipa C: sl. 1.1-9; Stern 2001, 45: otvara mogućnost izvoza aribala iz radionica na sirijsko-palestinskoj obali u Dalmaciju.

⁵⁵² Stern 2001, 44.

⁵⁵³ Israeli 2003, 215.

⁵⁵⁴ Stern 2001, 45.

Aribal iz nekropole u Lori, u Splitu nađen je u Grobu 1 datiranom u 2. pol. 1. st.⁵⁵⁵ Nešto šire, obzirom na nepoznat kontekst, male dimenzije i boju stakla, datiramo i druge salonitanske aribale (**kat. br. 736, 737**). Istaknimo ovdje grobni nalaz iz Scupija datiran u vrijeme od Domicijana do početka vladavine Hadrijana. Riječ je o aribalu analognom salonitanskim, visokom 4,2 cm⁵⁵⁶

U prethodnom smo poglavlju istaknuli dalmatinske aribale, pa ćemo ovdje ukazati na najslbličnije oblike, premda većih dimenzija, iz južne Liburnije,⁵⁵⁷ odnosno iz Zadra,⁵⁵⁸ iz groba 14 zadarske nekropole *Benkovačka cesta*, datiranog u rano 1. st.,⁵⁵⁹ te iz grobova 91, 320 i 411 jadertinske nekropole datiranih u rano 2. st.⁵⁶⁰

Katalog

I. Aribal većih dimenzija

Datacija: 2. pol. 1. – 3. st.

Analogije: Isings 1957, 78-81, forma 61; Scatozza Hörich 1986, 55-56, forma 40, T. XII, XXXIV; Sorokina 1987, 1. grupa: obod tipa A i ručice tipa C: sl. 1.1-9; De Tommaso 1990, 22-23, 44-45, tip 10; Rütli 1991, 126-127, AR 151.1; Cool, Price 1995, 156-159, sl. 9.9; Bonnet Borel 1997, 48, AV V 125, T. 23; Lazar 2003, 172-173, forma 8.3.2. i 8.3.3; Larese 2004, 65-66; Buora 2004, 234, kat. br. 580; Mandruzzato, Marcante 2007, 13, kat. br. 1-7.

734. Salona; AMS-G-712

Ulomak aribala od gotovo bezbojnog stakla zelenkastog odsjaja s mnoštvom zračnih mjehurića; sačuvan je u gornjem dijelu s dvije ručice nanesene, pod pravim kutom, od ramena do vrha kratkog vrata, odnosno ispod prema vani izvučenog oboda, kojemu nije sačuvan rub ali je očito bio savijen prema unutra tvoreći zatvoreni prsten.

Šir. 5,2 cm, pr. oboda 2,7 cm, vis. vrata 1 cm, pr. vrata 2,15 cm.

Objavljeno: Buljević 2002a, 318, kat. br. 5.

⁵⁵⁵ Buljević 2010, 86, G1. 4, T. 1. 4, sl. 4.

⁵⁵⁶ Mikulčić 1976, 194-195, grob 137, T. IV. 378.

⁵⁵⁷ Ravagnan 1994, 35, kat. br. 50; Fadić 1998, 84-85, kat. br. 79.

⁵⁵⁸ Šeparović, Uroda 2009, kat. br. 210.

⁵⁵⁹ Fadić 1998, 84-85, kat. br. 75.

⁵⁶⁰ Štefanac 2014, 171-172, kat. br. 17-20, sl. 5, kat. br. 17-20.

II. Aribali malih dimenzija

Datacija: 2. pol. 1. – rano 2. st.

Analogije: Isings 1957, 78-81, forma 61; Hayes 1975, 35, T. 9. 119-122; Mikulčić 1976, 194-195, T. IV. 378; Sorokina 1987, 1. grupa: obod tipa A i ručice tipa C: sl. 1.1-5, sl. 3. A i C; Stern 2001, 44-45, kat. br. 11-15; Israeli 2003, 258, kat. br. 333-335.

735. Split, nekropola u Lori, G 1, 1965. god.; AMS-G-1884

Aribal od gotovo bezbojnog stakla zelenkastog odsjaja, sferoidnoga tijela koje kontinuirano prelazi u vrat gotovo jednake visine kao tijelo, a završava horizontalno izvučenim obodom s rubom savijenim prema unutra, ručice od istobojnog stakla naliježljene su od ramena do gornje trećine vrata, dno je kružno zaravnjeno.

Vis. 4,15, pr. tijela 3 cm, pr. oboda 2 cm.

Objavljeno: Buljević 2007a, 176-177, sl. 14. 2; Buljević 2007b, 19, kat. br. 20b; Buljević 2010, 86, G1. 4, T. 1. 4, sl. 4; Buljević 2012b, 198, sl. 1.

736. Salona, 1886; AMS-G-934

Aribal od neprozirnog stakla modre boje, sferoidnog tijela, nenaglašenog prijelaza u vrat, ljevkasti obod nepravilno zaobljena ruba, sačuvani su dijelovi ručica od bijelog neprozirnog stakla aplicirani po sredini vrata; nedostaje dijelić stijenke ramena na kojem je možda bila baza ručice.

Vis. 4,2 cm, pr. tijela 3,1 cm, pr. oboda 2,3 cm.

Neobjavljeno.

737. Salona; AMS-G-126

Aribal od neprozirnog stakla bijele boje, koničnog tijela konveksne stijenke, dno je blago konkavno, stisnut prijelaz iz tijela u vrat, obod je horizontalno izvučen savijen prema unutra, sačuvana je baza jedne istobojne ručice na gornjem dijelu tijela; tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Vis. 4,48 cm, pr. tijela 2,5 cm, pr. oboda 1,85 cm.

Neobjavljeno.

4.3.2. Stolno posuđe

Tanjuri

Tanjuri su posuđe za jelo (lat. vasa escaria), služili su za donošenje hrane na stol, te za serviranje. Promjer tanjura je bitno veći u odnosu na njihovu visinu.⁵⁶¹ Čest su grobni prilog, ponekad su rabljeni kao poklopci urni.⁵⁶² Iz Salone potječu tri tipa tanjura od slobodno puhanog stakla, a iz Tilurija dva.

I. Tanjuri na konkavnom dnu

Prvi tanjur ne stoji na nogi već na nepravilno konkavnom dnu, jednostavne je izradbe, nepravilne stijenke, s obodom savijenim prema vani dolje. Takvi su tanjuri, čest grobni prilog, vjerojatno bili predmet široke potražnje, neuredna izradba i uglavnom prirodna boja stakla upućuju na brzu i jeftinu proizvodnju. Pretpostavljena je sjevernoitalska radionica tipa u nekoliko radionica na području G. Cisalpine, od kojih jedna na području Verbana. Najraniji se primjerci datiraju u 1. pol. 1. st., uobičajeni su u 2. pol. 1. i prvim desetljećima 2. st., a sporadični su među nalazima kasnije u 2. st. Sredina 2. pol. 1. st. je vjerojatno vrijeme najveće proizvodnje tipa.⁵⁶³

Osim ovdje katalogiziranog, iz Salone potječe i ulomak takvog tanjura od prozirnog zelenkastog stakla.⁵⁶⁴ Iz Dalmacije potječe više takvih tanjura s liburnskog područja,⁵⁶⁵ Narone (Vid kod Metkovića),⁵⁶⁶ te iz Dokleje⁵⁶⁷ i iz Budve.⁵⁶⁸ Vjerojatno su salonitanski, kao i ostali dalmatinski tanjuri tog tipa, importirani iz sjeverne Italije tijekom 1., 2. st.

II. Tanjuri na prstenastoj nogi

Druga dva salonitanska tanjura, te tilurijski ulomci stoje na prstenastoj nogi. Dva su salonitanska tanjura srodnog oblika, konveksnih stijenki, a razlikuju se u izvedbi oboda profiliranog rebrom (II.1), odnosno prstenastog oboda s drškama (II.2). Ti su tanjuri tipološki srodni i suvremeni. Datiraju se od kasnog 1. do početka 3. st. Proizvođeni su u zapadnim i

⁵⁶¹ Biaggio Simona 1991, 49, 1:5-1:7.

⁵⁶² Calvi 1968, 93, skupina B, T. I. 2, kat. br. 238; Marković 2012, 201.

⁵⁶³ Isings 1957, 61, forma 46a; Biaggio Simona 1991, 49-51, forma 4.1., T. 1, sl. 1 i 33.

⁵⁶⁴ Auth 1975, 156-157, T. 4, br. 42, T. 29 i 32.

⁵⁶⁵ Ravagnan 1994, 226, kat. br. 456-462; Gluščević 1990, 129-130, 133, 152, G 9, kat. br. 18, T. 15, 18; G 11, kat. br. 4, T. 20, 4; Fadić 1997, 89, kat. br. 180, 181, 183, 184 i 185; Lazar 2008, 51, T. I. 1.

⁵⁶⁶ Buljević 2004c, kat. br. 35-37.

⁵⁶⁷ Cermanović-Kuzmanović et al. 1975, 166, sl. 32, tip IV/3, G 159.

⁵⁶⁸ Marković 2012, 201, T. 78. 7.

istočnim radionicama.⁵⁶⁹ Takvi su tanjuri i srodne zdjele izrađeni u duhu luksuznog srebrnog posuđa u uporabi od sredine 1. st., a slični su tipu Dragendorff 42 terra sigillata keramičkog posuđa dokumentiranog kako u zapadnim tako i u istočnim provincijama 2. pol. 1. i 2. st.⁵⁷⁰

Iz Dalmacije, s liburnskog područja,⁵⁷¹ iz Narone,⁵⁷² te iz Budve⁵⁷³ potječe nekoliko srodnih i analognih oblika salonitanskom II.2. Oblik srodan salonitanskom II.1 uočili smo u Budvi⁵⁷⁴ i u Bakru.⁵⁷⁵ Salonitanski tanjur II.1 osobit je u odnosu na citirane analogne varijante zbog oboda koji nije izvučen vani dolje, nego vani prema gore.

Jedini dalmatinski primjerak tanjura nakošenih stijenki, zadebljanog oboda trokutastog presjeka, donjeg dijela tijela savijenog u prstenastu nogu (II.3) potječe iz Tilurija. Podsijeća oblikom na terra sigillata Dragendorff formu 23. Takvi su tanjuri nađeni među pompejanskim staklom što upućuje na činjenicu da je oblik razvijen do 79. god. Osim primjeraka iz Pompeja i Herkulaneja većinom se nalaze u zbirkama u južnoj Francuskoj (Nîmes, Vienne, Avignon) i sjevernoafričkoj obali, gdje su uglavnom i nađeni. Tanjuri su u južnu Francusku mogli biti uvezeni s Mediterana i transportirani duž rijeke Rhône. Mali broj primjeraka upućuje na zapadno podrijetlo. Ako su izrađivani u Italiji vjerojatnije su proizvod kampanskih nego sjevernoitalskih radionica.⁵⁷⁶ Iz navedenog se može zaključiti da je tanjur uvezen u Tilurij iz Kampanije ili s istočnog Mediterana.

Tilurijski ulomak oboda pripada tanjuru ili zdjelici Tarpini varijante Limburg 1971 (II.4). Takvo je posuđe najbrojnije u središnjoj i sjevernoj Italiji – u padskoj nizini, osobito južno od rijeke Po, te na području Modene.⁵⁷⁷ Iz Dalmacije su poznati primjerci tanjura i

⁵⁶⁹ Hayes 1975, 41, kat. br. 195, sl. 6, T. 14; Fortuna Canivet 1969, sl. 12; Biaggio Simona 1991, 81-83, forma 5.3.2., T. 6. 113.1.001, 134.2.072, T. 7. 176.2.092; Facchini 1999, kat. br. 433, T. XXXVI; Roffia 1993, 93, kat. br. 89 i 90; Ravagnan 1994, 226, kat. br. 463-465; Whitehouse 1997, kat. br. 93; Israeli 2003, 155, kat. br. 154; Larese 2004, 53, T. CXXV. 353; Mandruzzato, Marcante 2005, 27-28, 33, kat. br. 231, 309; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 27, 182, kat. br. 9, 524, 525; Lazar 2008, 54, 56, T. 4. 6.

⁵⁷⁰ Larese 2004, 53; Lazar 2003, tanjuri: 67, forma 1.3.2., sl. 28; zdjelice: 75, forma 2.4.3., sl. 29; Lazar 2008, 56, bilj. 44.

⁵⁷¹ Fadić 1988, 45, sl. 7; Ravagnan 1994, 184, kat. br. 389; 226, kat. br. 463-465; Fadić 2001, 317-318, forma 14.2.2., T. 37. 369; Lazar 2008, 53, T. 3. 2; 56, T. 4. 6.

⁵⁷² Buljević 2004c, kat. br. 38.

⁵⁷³ Marković 2012, 200, T. 59. 13.

⁵⁷⁴ Marković 2012, 200, T. 77. 10, T. 100. 14

⁵⁷⁵ Lazar 2008, T. 3. 3.

⁵⁷⁶ Stern 2001, 49, kat. br. 28.

⁵⁷⁷ Lazar 2008, 53; Tarpini 2000, 95-98, sl. 2, 3.

zdjelica iz Volcere (Bakar), koje oblikom odražavaju istodobnost uporabe i međusobne utjecaje s keramičkim zdjelicama oblika Dragendorff 35.⁵⁷⁸ Uglavnom se datira u 2. pol. 1., odnosno u 2. st., ali neki nalazi upućuju i na kasniju dataciju.⁵⁷⁹ Možemo zaključiti da su ti tanjuri uvezeni tijekom 2. pol. 1. i 2. st. iz sjeverne Italije.

Katalog

I. Tanjur bez noge, s obodom savijenim prema vani dolje

Datacija: 2. pol. 1. – rano 2. st.

Analogije: Isings 1957, 61, forma 46a; Welker 1974, 44-46, T. 7. 109, 110; Welker 1985, 19-20, T. 4. 47-49; Biaggio Simona 1991, 49-52, 4.1., T. 1, sl. 1 gore i 33.

738. Salona; AMS-G-38

Tanjur od prozirnog tamnozelenog stakla, nepravilno nakošene konveksne stijenke s prema vani dolje savijenim obodom, dno je konkavno u pojasu po sredini polumjera i nešto blaže u samom središtu na kojem je kružni trag metalnog držača.

Vis. 2,5 cm, pr. 17 cm, pr. dna 13,9 cm.

Objavljeno: Buljević 2002c, 458-459, kat. br. 5.

II.1. Tanjur na prstenastoj nogi, konveksnih stijenki, s obodom profiliranim rebrom

Datacija: kasno 1. – poč. 3. st.

Analogije: varijanta: Isings 1957, 59, forma 43; Vessberg 1952, 112-114, tip B II γ, T. I. 15; Hayes 1975, 41, kat. br. 194, sl. 6, T. 14.

739. Salona; AMS-G-40

Tanjur od gotovo bezbojnog stakla zelenkastog odsjaja, konveksne stijenke, s koso prema gore izvučenim obodom oblog ruba, s koncentričnim šupljim rebrom po sredini, stoji na prstenastoj nogi, dno je izrazito konkavno u središtu na kojem je kružni trag metalnog držača; zbog izražene konveksnosti dijela dna tanjur je malo nestabilan.

Vis. 3 cm, pr. 14,9 cm, pr. dna 8,6 cm.

Objavljeno: Buljević 2002c, 460, kat. br. 9.

⁵⁷⁸ Lazar 2008, tanjuri: 52-53, T. 2. 1, 2, 4; zdjelice: 54, T. 4. 7-10, sl. 5.

⁵⁷⁹ Uboldi 2005.

II.2. Tanjur na prstenastoj nogi, konveksnih stijenki, s prstenastim obodom i drškama

Datacija: kasno 1. – poč. 3. st.

Analogije: Isings 1957, 59, forma 43; Vessberg 1952, 112-114, tip B II γ , T. I. 16; 114-116, tip B I β 3, T. II. 6; Hayes 1975, 41, kat. br. 195, sl. 6, T. 14; Ravagnan 1994, 226, kat. br. 464-465; Lazar 2003, 67, forma 1.3.2, sl. 28; Lazar 2008, 53, 56, T. 3. 2.

740. Salona; AMS-G-1140

Tanjur od prozirnog zelenkastog stakla, konveksne stijenke s koso prema gore izvučenim i prema dolje i unutra gore savijenim, prstenastim obodom na koji je s dvije nasuprotne strane aplicirana po jedna valovita drška od istog stakla, stoji na prstenastoj nogi, dno je konkavno u središtu; zbog izražene konveksnosti dijela dna tanjur je malo nestabilan.

Vis. 2,1 cm, pr. 16,5 cm, pr. dna 8,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2002c, 460, kat. br. 10.

II.3. Tanjur na prstenastoj nogi, kosih stijenki, oboda trokutastog presjeka

Datacija: kasno 1. st.

Analogije: Vessberg 1952, 112, tip B I α , T. I. 6; Isings 1957, 63, forma 49; Biaggio Simona 1991, 53, 4.2.2., T. 2, sl. 34. 176.1.041; Whitehouse 1997, kat. br. 79; Stern 2001, 49, kat. br. 28.

741. Tilurij, GAR 08, 1843, Sonda Z, SJ 5, T. 08/7, 2008. god.

Ulomak tanjura nakošenih stijenki, zadebljanog oboda trokutastog presjeka, donjeg dijela tijela savijenog u cjevastu nogu; od gotovo bezbojnog stakla modričastog odsjaja.

Vis. 2,2 cm, deb. stijenke 0,5 cm.

Neobjavljeno.

II.4. Tanjur na prstenastoj nogi, geometrijski urešenog horizontalnog oboda

Datacija: 2. pol. 1. – 2. st

Analogije: Isings 1957, 58, forma 42a; Rütli 1991, 86, AR 83, T. 74. 1652, T. 75. 1653, 1654; Lazar 2008, 52-53, T. 2. 1, 2, 4; 54-56, T. 4. 7-10, sl. 5; Tarpini 2000; Ubaldi 2005, 223-224, T. III. 1.

742. Tilurij, GAR 07, 1418, Sonda D, SJ 1, T. 07/54, 2007. god.

Ulomak tanjura ili zdjelice s horizontalno izvučenim obodom s rubnim ovalnim, rižolikim

uresima s gornje strane, te središnjim rebrastim zadebljanjem s donje strane; od bezbojnog stakla graviranog kotačićem.

Deb. stijenke 0,25 cm, deb. oboda s rebrom 0,5 cm.

Neobjavljeno.

Rebraste zdjelice s apliciranim nitima

Karakteristike rebrastih zdjelica, tzv. Zarte Rippenschalen,⁵⁸⁰ su: hemisferična, ponekad spljoštena forma, vertikalni ili blago prema vani izvučeni obod, nekad blago konveksna odrezana ruba, ravno ili blago konkavno dno, tanka i oštra rebra, ponekad spojena arkadama, što se radijalno šire od dna do ramena, uglavnom su dekorirane spiralno apliciranom niti neprozirnog stakla od dna do ramena preko rebara u valovitom uzorku. Ponekad nisu dekorirane, kao možda ona pod **kat. br. 746**.⁵⁸¹ Češće su izrađivane od koloriranog nego od prirodno nijansiranog ili gotovo bezbojnog stakla. U Saloni i Tiluriju nađene su zdjelice, odnosno njihovi ulomci od smeđeg (**kat. br. 745, 752-754, 761**), ljubičastog (**kat. br. 748, 763**), modrog (**kat. br. 744, 747, 751, 755-760, 765, 766**), neprozirno bijelog stakla (**kat. br. 743**), te od gotovo bezbojnog (**kat. br. 746, 749**), odnosno prirodno nijansiranog (**kat. br. 750, 762, 764**) stakla, s nitima od neprozirno bijelog, rjeđe modrog (**kat. br. 743, 745**) stakla. Takvim se uresom vjerojatno nastojao imitirati izgled ranijih zdjelica od mozaičkog stakla.⁵⁸² Rebra su se, čini se nakon apliciranja staklene niti na temeljni slobodno puhani oblik izvlačila ili škarama ili puhanjem u kalup i slobodnim dopuhivanjem.⁵⁸³ Tilurijski su ulomci pod **kat. br. 749 i 750** nađeni prilikom istraživanja trase vodovoda,⁵⁸⁴ ulomak pod **kat. br. 751** je nađen u kanalu Zida I u sjeverozapadnom dijelu logora,⁵⁸⁵ oni pod **kat. br. 752, 753, 755, 759-765** nađeni u sondi Z, prostoru nedefinirane namjene u sjeverozapadnom dijelu logora,⁵⁸⁶ a oni pod **kat. br. 754, 756-758** u

⁵⁸⁰ Pfeffer, Haevernick 1958.

⁵⁸¹ Mandruzzato, Marcante 2005, 27, kat. br. 222-223; Jadrić 2011, 364, tip 3.b, T. 5. 4-5; Buljević 2004b, kat. br. 6; Stern 2001, 47.

⁵⁸² Grose 1982, 28; Biaggio Simona 1991, 72.

⁵⁸³ Biaggio Simona 1991, 72-74; Stern 2001, 47, kat. br. 24.

⁵⁸⁴ Sanader 2003, 60-62.

⁵⁸⁵ Sanader 2003, 55-59.

⁵⁸⁶ Sanader, Tončinić 2014, 80-82.

sondi A, dakle u sklopu centurija legijske kohorte u jugoistočnom kutu logora.⁵⁸⁷ Ulomci pod **kat. br. 749 i 750** su nađeni u istraživanjima trase vodovoda.⁵⁸⁸ Nađene su diljem Rimskog Carstva, osobito na zapadu, u sjevernoj Italiji, Švicarskoj i Sloveniji, ali i u Grčkoj, Kreti, Turskoj, na istočnom Mediteranu i u sjevernoj Africi, proizvodile su se u sjeverozapadnoj (moguća radionica Locarno-Muralto) i sjeveroistočnoj Italiji (Akvileja), te u dolini Rajne (Köln) i Rhone.⁵⁸⁹

Rebraste su zdjelice, dakle, proizvod zapadnih staklarskih radionica, a u Dalmaciju su uvezene iz sjeverne Italije, vjerojatno iz Akvileje.⁵⁹⁰ Najranije se javljaju u Augustovo doba,⁵⁹¹ najbrojnije su u Tiberijevo-Klaudijevo doba.⁵⁹² Slovenski su grobni nalazi datirani u 2. pol. 1. st.⁵⁹³

Osim ovdje katalogiziranih dalmatinski nalazi tih zdjela potječu još iz Salone,⁵⁹⁴ s nepoznatog nalazišta,⁵⁹⁵ Narone,⁵⁹⁶ Budve,⁵⁹⁷ iz Liburnije,⁵⁹⁸ te, naglasimo, iz vojnog logora u Burnu.⁵⁹⁹

Katalog

Rebraste zdjelice s apliciranim nitima

Datacija: 1. st.

Analogije: Isings 1957, 35-36, forma 17; Pfeffer, Haevernick 1958; Berger 1960, 30-32, T. 4.

⁵⁸⁷ Sanader, Tončinić 2014, 31-80, 66, sl. 16 i 44.

⁵⁸⁸ Sanader 2003, 60-62.

⁵⁸⁹ Calvi 1968, 70; Biaggio Simona 1991, 73; Stern 2001, 47, kat. br. 24; Lazar 2003, 70-71, forma 2.3.1; Larese 2004, 20-21.

⁵⁹⁰ Calvi 1968, 70-71.

⁵⁹¹ Czurda-Ruth 1979, 44-47.

⁵⁹² Grose 1982, 28; Biaggio Simona 1991, 74.

⁵⁹³ Lazar 2003, 70-71, forma 2.3.1; Lazar 2004a, kat. br. 42, 43.

⁵⁹⁴ Auth 1975, 152, T. 32. 22.

⁵⁹⁵ Pfeffer, Haevernick 1958, 76-88, 85, br. 55; Von Saldern 1964, kat. br. 2; Kirigin 1984, 124, T. IX. 9, 10: Fadić 1998, 88, kat. br. 147, 148; AMS-68951.

⁵⁹⁶ Buljević 1999, T. XIX. 1 (bez apliciranih niti); Buljević 2004b, kat. br. 6, 16.

⁵⁹⁷ Pfeffer, Haevernick 1958, 76-88, 84, br. 47, sl. 3.

⁵⁹⁸ Pfeffer, Haevernick 1958, 76-88, 85, br. 52; možda Dautova-Ruševljan 1973, 193, T. IX. 25; Fadić 1982, 122-123, sl. 3. 48-50; Ravagnan 1994, 184, kat. br. 376-379; Fadić 1998, 88, kat. br. 149; Fadić 2001, 291-293, 12.3., T. 31. 310.

⁵⁹⁹ Jadrić 2011, 364, tip 3.a, b, T. 5. 1-5; Jadrić-Kučan, Borzić 2013, 519-520, sl. 3; Borzić et al. 2014, 153-156, kat. br. 37, 40, 41, 48, 49.

49-59, T. 18. 36; Calvi 1968, 70-71, grupa G, T. C. 11, T. 9. 1-3; Goethert-Polaschek 1977, 21-22, forma 4, T. 30. 35, 36; Czurda-Ruth 1979, 44-47; Grose 1982, 28, sl. 11; Biaggio Simona 1991, 71-74, 5.2.2., T. 4, sl. 6 i 36; Rütli 1991, 43, AR 28; Bonnet Borel 1997, 26-27, AV V 37, T. 8. 37; Harter 1999, 43-45, forma A8, T. C, T. 6. 180-184; Stern 2001, 47, kat. br. 24; Lazar 2003, 70-71, forma 2.3.1; Larese 2004, 21-21; Lazar 2004a, kat. br. 42, 43; Mandruzzato, Marcante 2005, 27, kat. br. 219-223; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 28, kat. br. 20.

743. Salona, Marusinac, 1898. god.; AMS-G-1307

Donji dio rebraste zdjelice od neprozirnog bijelog stakla s apliciranom niti od tamnomodrog prozirnog stakla preko, šesnaest dijelom sačuvanih, rebara i po zaravnjenu dnu; slijepljen od četiri ulomka.

Sač. pr. 8,6 cm.

Objavljeno: Bulić 1899b, 76; Kirigin 1984, 124, tip II, kat. br. 12, T. IX. 12.

744. Salona, kupljeno 1912. god.; AMS-G-1472

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog tamnomodrog stakla, konveksni obod ravno odrezana ruba, konveksna stijenka s izvučenim rebrima, od kojih je dijelom sačuvano njih dvanaest, niti neprozirno bijelog stakla horizontalno aplicirane na ramenu, odnosno valovito preko rebara; slijepljen od dva ulomka.

Pr. oboda 7,2 cm, deb. oboda 0,15 cm.

Neobjavljeno.

745. Tilurij, kupljeno 1904. god.; AMS-G-1426

Ulomak rebraste zdjelice od poluprozirnog jantarno smeđeg stakla, konveksni obod ravno odrezana ruba, konveksna stijenka s izvučenim rebrima, od kojih je dijelom sačuvano njih sedam, niti neprozirno modrog stakla horizontalno aplicirane iznad, odnosno valovito preko rebara; slijepljen od dva ulomka.

Sač. vis. 3,5 cm, deb. oboda 0,2 cm.

Objavljeno: Kirigin 1984, 124, tip II, kat. br. 11, T. IX. 11.

746. Salona, kupljeno 1913. god.; AMS-G-1476

Ulomak rebraste zdjelice od gotovo bezbojnog stakla, blago konkavno dno s deset dijelom sačuvanih rebara s tragovima ili nekad aplicirane niti ili izvlačenja rebara..

Sač. vis. 1,75 cm, sač. pr. 8,8 cm.

Objavljeno: Pfeffer, Haevernick 1958, 76-88, 85, br. 59; Kirigin 1984, 123, tip I, kat. br. 6, T. IX. 6.

747. Tilurij, Sonda C, istraživanja 1998. god.; MTK-646

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog tamnomodrog stakla, s horizontalno apliciranim nitima neprozirno bijelog stakla na ramenu, a djelić niti prati liniju vrha jednog rebra.

Deb. stijenke 0,2 – 0,4 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 30, T. 5. 1.

748. Tilurij, Sonda C, istraživanja 1998. god.; MTK-647

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog tamnoljubičastog stakla, s apliciranim nitima neprozirno bijelog stakla na ramenu, te preko dijelom sačuvana rebra.

Deb. stijenke 0,15 – 0,3 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 31, T. 5. 2.

749. Tilurij, Dionica I, Blok 90-92, istraživanja 1999. god.; MTK-648

Ulomak rebraste zdjelice od gotovo bezbojnog stakla, s apliciranim nitima neprozirno bijelog stakla na razmeđu konkavnog dijela oboda i stijenke, odnosno na ramenu, te preko dijelom sačuvanih dvaju rebara.

Deb. stijenke 0,1 – 0,3 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 32, T. 5. 3.

750. Tilurij, Dionica IA, istraživanja 1999. god.; MTK-676

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog stakla modričastog odsjaja, zaravnjeno dno s jedanaest sačuvanih ulomaka rebara što se radijalno šire od dna, na dnu je spiralno utisnuta nit bijelog neprozirnog stakla.

Deb. stijenke 0,05 – 0,2 cm, deb. dna 0,6 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 60, T. 7. 6.

751. Tilurij, Sonda Z1, kanal, istraživanja 2000. god.; MTK-649

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog modrog stakla s apliciranim nitima neprozirno bijelog stakla na razmeđu stijenke i konkavnog dijela oboda, odnosno na ramenu, dijelom su sačuvana dva rebra.

Deb. stijenke 0,1 – 0,3 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 33, T. 5. 4.

752. Tilurij, Sonda Z, Blok 2, istraživanja 2002. god.; MTK-1350

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog stakla jantarnosmeđe boje, sačuvan dio jednog rebra.

Deb. stijenke 0,1 cm, s rebrom 0,6 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 69, T. 5. 69.

753. Tilurij, Sonda Z, istraživanja 2003. god.; MTK-1351

Ulomak dna rebraste zdjelice od prozirnog stakla jantarnosmeđe boje, s apliciranom neprozirno bijelom staklenom niti.

Deb. stijenke 0,1 – 0,35 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 70, T. 5. 70.

754. Tilurij, Sonda A, Blok IV, SJ 54, istraživanja 2005. god.; MTK-1352

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog jantarnosmeđeg stakla s apliciranim neprozirno bijelim staklenim nitima na prijelazu u konkavni dio oboda, odnosno na ramenu.

Deb. stijenke do 0,55 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 71, T. 5. 71.

755. Tilurij, Sonda Z, Blok 2, istraživanja 2003. god.; MTK-1353

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog tamno modrog stakla s tragovima apliciranja staklenih niti, sačuvan dio oboda i jednog rebra.

Deb. stijenke 0,4 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 72, T. 5. 72.

756. Tilurij, Sonda A, Blok IA, SJ 53, istraživanja 2005. god.; MTK-1354

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog tamno modrog stakla s apliciranim nitima neprozirno bijelog stakla.

Deb. stijenke 0,22 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 73, T. 5. 73.

757. Tilurij, Sonda A, Blok SZK K 17-21, SJ 54, istraživanja 2005. god.; MTK-1355

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog tamno modrog stakla s apliciranim nitima neprozirno bijelog stakla.

Deb. stijenke 0,2 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 74, T. 5. 74.

758. Tilurij, GAR 05, PN 281, Sonda A, Blok 4, SJ 1, istraživanja 2005. god.

Ulomak rebraste zdjelice od poluprozirnog tamno modrog stakla s apliciranim nitima neprozirno bijelog stakla preko dijelom sačuvana rebra.

Deb. stijenke 0,07 cm, s rebrom 0,3 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 75, T. 5. 75.

759. Tilurij, GAR 08, PN 45, Sonda Z, SJ 4, T. 08/3, 2008. god.

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog tamnomodrog stakla s apliciranim nitima neprozirno bijelog stakla pod konkavnim dijelom oboda, odnosno na ramenu.

Deb. stijenke 0,1 – 0,35.

Neobjavljeno.

760. Tilurij, GAR 08, PN 79, Sonda Z, SJ 5, T. 08/3, 2008. god.

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog svjetlomodrog stakla s apliciranim nitima neprozirno bijelog stakla preko dva, dijelom sačuvana rebra.

Deb. stijenke 0,1 – 0,35 cm.

Neobjavljeno.

761. Tilurij, GAR 08, PN 108, Sonda Z, SJ 5, T. 08/3, 2008. god.

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog tamnosmeđeg stakla s apliciranim nitima neprozirno bijelog stakla ispod oboda i na vrhu dijelom sačuvana rebra.

Deb. stijenke 0,33 – 0,7 cm.

Neobjavljeno.

762. Tilurij, GAR 08, PN 143, Sonda Z, SJ 29, T. 08/4, 2008. god.

Ulomci rebraste zdjelice od prozirnog modričastog stakla s apliciranim nitima neprozirno bijelog stakla na razmeđu konkavnog dijela oboda i stijenke, odnosno na ramenu, te preko dijelom sačuvana rebra

Deb. stijenke 0,2 cm, s rebrom 0,27 cm.

Neobjavljeno.

763. Tilurij, GAR 08, 5194, Sonda Z, SJ 5, T. 08/8, 2008. god.

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog tamnoljubičastog stakla s tragovima apliciranih niti ispod konkavnog dijela oboda, odnosno na ramenu i preko dvaju dijelom sačuvanih rebara.

Deb. stijenke 0,07 – 0,32 cm.

Neobjavljeno.

764. Tilurij, GAR 07, 1368, Sonda Z, SJ 5, T. 07/54, 2007. god.

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog modričastog stakla s apliciranim nitima neprozirno bijelog stakla na razmeđu stijenke tijela i oboda, odnosno na ramenu, sačuvan djelić jednog rebra.

Deb. stijenke 0,33 cm.

Neobjavljeno.

765. Tilurij, GAR 07, 2862 i 2863, Sonda Z, SJ 30, T. 07/56, 2007. god.

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog tamnomodrog stakla s tragom aplicirane niti neprozirno bijelog stakla na jednom od dva sačuvana rebra.

Deb. stijenke 0,5 cm, s rebrom 0,26 cm.

Neobjavljeno.

766. Tilurij, GAR 10, 315, Sonda D, SJ 1, T. 10/12, 2010. god.

Ulomak rebraste zdjelice od prozirnog tamnomodrog stakla, dijelom sačuvano rebro.

Deb. stijenke 0,5 cm, s rebrom 0,2 cm.

Neobjavljeno.

Bikonične vrećaste posude

I. Vrećaste zdjelice ili čaše

Pretpostavlja se da su bikonične, vrećaste (tal. *a sacco*) staklenke, koje ponekad imenuju čašama, češće zdjelicama, bile spremnici kozmetičkih ili ljekovitih supstancija, odnosno

umaka, te da su imale poklopce.⁶⁰⁰ Za razliku od srodnih, gotovo cilindričnih čaša, nisu nađene na vojnim lokalitetima što ide u prilog pretpostavci o njihovoj kozmetičkoj namjeni.⁶⁰¹ Uglavnom su izrađivane od bezbojnog, prozirnog prirodno nijansiranog, žutog i modrog stakla (**kat. br. 767, 768**),⁶⁰² a poznati su primjerci od bezbojnog stakla urešeni mrljicama koloriranog stakla.⁶⁰³ Imaju obode odrezana ruba. Jedna se salonitanska zdjelica ili čaša razlikuje zaobljenim obodom (**kat. br. 771**) što upućuje na drugačije podrijetlo.⁶⁰⁴ Ta ima i konično konkavno dno što je, moguće, datira kasnije.⁶⁰⁵ Držale su se ciparskim proizvodom.⁶⁰⁶ Danas neki pretpostavljaju da su se proizvodile u sjevernoj Italiji 2. čet. 1. – 2. st., gdje se općenito smješta proizvodnja stakla s dekorativnim mrljicama, a kasnije na Cipru.⁶⁰⁷ Stern pak drži da je Akvileja u početku bila značajno trgovačko središte distribucije tog istočnomediteranskog, možda ciparskog proizvoda u Dalmaciju i sjeverozapadno od područja Ticina. Smatra da se kasnije pokrenula i zapadna proizvodnja zdjelica od skupljeg, koloriranog stakla, od kojih su mnoge služile za piće.⁶⁰⁸

Salonitanske se, kao i druge dalmatinske zdjelice, dakle drže sjevernoitalskim proizvodom,⁶⁰⁹ odnosno istočnomediteranskim proizvodom, barem one prirodno nijansirane (**kat. br. 769-771**), uvezenim u Salonu preko Akvileje.⁶¹⁰

Osim salonitanskih⁶¹¹ dalmatinske su još takve zdjele s nepoznatog lokaliteta,⁶¹² iz Zadra,⁶¹³ Narone⁶¹⁴ i Budve.⁶¹⁵

⁶⁰⁰ Vessberg 1952, 119, tip A II α; Calvi 1968, 68-69; Biaggio Simona 1991, 68-69, forma 5.2.1., T. 4, sl. 35.

⁶⁰¹ Isings 1957, 27-30, forma 12; Stern 2001, 45.

⁶⁰² Larese 2004, 20.

⁶⁰³ Biaggio Simona 1991, 68.

⁶⁰⁴ Vessberg 1952, 119, tip A II β, T. III. 20.

⁶⁰⁵ Vessberg 1952, 119, tip A II α, T. III. 17; Whitehouse 1997, kat. br. 425.

⁶⁰⁶ Vessberg 1952, 119, tip A II α; Calvi 1968, 68-69.

⁶⁰⁷ Biaggio Simona 1991, 68-69; Larese 2004, 20, T. XLII. 361; Mandruzzato, Marcante 2005, 27, kat. br. 217, 218.

⁶⁰⁸ Stern 2001, 46.

⁶⁰⁹ Larese 2004, 20, T. XLII. 361.

⁶¹⁰ Stern 2001, 46.

⁶¹¹ Osim ovdje katalogiziranih: Auth 1975, 159, T. 29. 50.

⁶¹² Kirigin 1984, 124.

⁶¹³ Ravagnan 1994, 184, kat. br. 364; Perović, Fadić 2009, kat. br. 86.

⁶¹⁴ Kirigin 1984, 124; Fadić, Babić 2011, kat. br. 34.

⁶¹⁵ Marković 2012, 202-204, tip 5, T. 61. 3, T. 72. 4, T. 92. 10, T. 102. 4, T. 113. 5.

II. Šalica s dvije ručice

Staklena šalica s ručicama pripada varijanti Isings 12 zdjelica konveksnog oboda datiranih u 1. st., počam od Tiberijevog i Klaudijevog doba.⁶¹⁶ Nepoznati su nam analogni primjerci s ručicama. U svakom slučaju potječe iz groba 348 Zapadne salonitanske nekropole što se datira u 1. st., od kasnog Tiberijevog, Klaudijevog doba.⁶¹⁷

Katalog

I. Bikonične vrećaste zdjelice ili čaše

Datacija: 2. četvrtina 1. – 2. st.

Analogije: Isings 1957, 27-30, forma 12 (varijanta); Vessberg 1952, 119, tip A II, T. III. 9-18, 20; Calvi 1968, 68-69, grupa E, T. C. 9, T. 11. 5; Czurda-Ruth 1979, 43, kat. br. 410-418, T. 2. 414; Biaggio Simona 1991, 68-69, 5.2.1., T. 4, sl. 35; Whitehouse 1997, kat. br. 424, 425; Stern 2001, 46, kat. br. 18; Lazar 2003, 91, forma 3.2.5; Larese 2004, 20, T. XLII. 361; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 27, kat. br. 17-19; Mandruzzato, Marcante 2005, 27, kat. br. 217, 218; Antonaras 2012, kat. br. 136.

767. Salona, AMS-G-52

Bikonična vrećasta zdjelica ili čaša od prozirnog tamnomodrog stakla, konveksan obod odrezana ruba, blago konkavno dno, plitke horizontalne incizije grupirane u pojasevima na obodnom dijelu i na gornjem dijelu tijela.

Vis. 3,8 cm, pr. oboda 5,5 cm.

Objavljeno: Kirigin 1984, 124, tip III. a, kat. br. 13, T. X. 13.

768. Salona, kupljeno 1903. god.; AMS-G-1396

Bikonična vrećasta zdjelica ili čaša od prozirnog tamnomodrog stakla, konveksan obod odrezana ruba, blago konkavno dno, plitke horizontalne incizije grupirane u pojasevima na obodnom dijelu i na gornjem dijelu tijela.

Vis. 4,4 cm, pr. oboda 6 cm.

Objavljeno: Bulić 1905, 14; Kirigin 1984, 124, tip III. a, kat. br. 14, T. X. 14; Fadić 1998, 88, kat. br. 150; Jovanović 2013, kat. br. 45.

⁶¹⁶ Rossi, Chiaravalle 1998, 30, T. II. 4; Isings 1957, 27-30, forma 12.

⁶¹⁷ Buljević 2013b; Buljević 2015.

769. Salona; AMS-G-50

Bikonična vrećasta zdjelica ili čaša od prozirnog modričastog stakla, konveksan obod odrezana ruba, blago konkavno dno, plitke horizontalne incizije pod obodom i isprekidane na gornjem dijelu tijela.

Vis. 4,65 cm, pr. oboda 6,2 cm.

Objavljeno: Kirigin 1984, 124, tip III. a, kat. br. 16, T. X. 16.

770. Salona, kupljeno 1898. god.; AMS-G-1314

Bikonična vrećasta zdjelica ili čaša od prozirnog modričastog stakla, konveksan obod odrezana ruba, blago konkavno dno, plitke, isprekidane, horizontalne incizije po gornjem dijelu tijela i obodu.

Vis. 5 cm, pr. oboda 6,1 cm.

Objavljeno: Kirigin 1984, 124, tip III. b, kat. br. 17, T. X. 17.

771. Salona; AMS-G-51

Bikonična vrećasta zdjelica ili čaša od prozirnog modričastog stakla, izvučen i zaobljen obod, konično konkavno dno; trag metalnog držača na dnu, slijepljena, restauriran dio oboda.

Vis. 4,6 cm, pr. oboda 5,9 cm.

Objavljeno: Kirigin 1984, 124, tip III. c, kat. br. 19, T. X. 19.

II. Šalica s dvije ručice

Datacija: 1. st.

Analogije: Isings 1957, 27-30, forma 12 (varijanta); Rossi, Chiaravalle 1998, 30, T. II. 4.

772. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72306

Šalica od tankog, prozirnog stakla zelene nijanse, blago zaravnjenog dna; tijelo, u donjem dijelu oblo, od sredine ukoso prelazi u konveksni obod ravno odrezanog ruba, po sredini tijela aplicirane su dvije nasuprotne okomite ručice, u dnu oboda i u donjoj trećini tijela vidljivi su plitki horizontalni urezi.

Vis. 6,85 cm, pr. oboda 5,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 161, kat. br. 122, T. 8. 122; Buljević 2015, 173, sl. 5. 122.

Hemisferične zdjele i zdjelice

I. Hemisferične zdjele na prstenastoj nogi, s prema vani savijenim vrpčastim obodom

Takve su zdjele izrađivane diljem Carstva⁶¹⁸ tijekom 1. – poč. 2. st., uglavnom od gotovo bezbojnog ili prirodno nijansiranog stakla i u raznim dimenzijama. Osobito su dobro dokumentirane u Kampaniji, srednjoj i sjevernoj Italiji. Najranije su datirane u Magdalensbergu, u Augustovo, odnosno Kasnoaugustovo-tiberijevo doba, a najzastupljenije su u neronijansko-flavijevsko doba.⁶¹⁹ Taj je, ili sličan, tip zdjele, oslikan na zidu Vile Publija Fanija Sinistora, kod Boscoreale (sada u The Metropolitan Museum of Art, u New Yorku), s šljivama, dunjama, zelenim bademima i grančicama lovora u njoj. Općenito se drži da je vila izgrađena između 40. i 30. god. pr. Kr., te premda se 12. god. pr. Kr. vlasnik promijenio vila nije prebojena, što otvara raspravu o kasnijem datiranju oslika Drugog stila u kasno 1. st. pr. Kr.⁶²⁰

Poznati su još dalmatinski primjerci takovih zdjela iz južne Liburnije.⁶²¹

Salonitanske su zdjele po svoj prilici italski proizvod. Zdjela iz nekropole u splitskoj Lori nađena je u paljevinskom grobu 9 datiranom u 2. pol. 1. – 2. st.⁶²² Prema podacima na kutiji u kojoj je bila pohranjena, nađena je kao poklopac urne pod **kat. br. 841**.

II. Hemisferične zdjelice na prstenastoj nogi, s horizontalno izvučenim obodom

Takve su zdjele izrađivane diljem Carstva⁶²³ uglavnom od gotovo bezbojnog ili prirodno nijansiranog stakla i u raznim dimenzijama od šezdesetih godina 1. do početka 3. st., s naglaskom na razdoblje 70. – 130. god. Najraniji su nalazi iz Magdalensberga, datirani u sredinu 1. st. Inspirirane su analognim keramičkim formama, terra sigillata zdjelama tipa Dragendorf 35. Uobičajene su u Italiji, a nađene su u zapadnim i istočnim provincijama.⁶²⁴ U

⁶¹⁸ Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 27, kat. br. 3.

⁶¹⁹ Vessberg 1952, 114-116, tip B I α, T. I. 27, 28; Isings 1957, 59-60, forma 44a; Hayes 1975, 147, T. 40. 639; Goethert-Polaschek 1977, forma 22; Czurda-Ruth 1979, 50, AR 109.1; Biaggio Simona 1991, 83-85, forma 5.3.4., T. 7, sl. 41, 42; Larese 2004, 49-50; Mandruzzato, Marcante 2005, 28, kat. br. 232-237.

⁶²⁰ Grose 1977, 28-29, sl. 10; Naumann-Steckner 1991, 87, T. XXI. a; Naumann-Steckner 1999, 25-26, sl. 2.

⁶²¹ Ravagnan 1994, kat. br. 352; Fadić 1998, 88, kat. br. 156, 159.

⁶²² Buljević 2010, 112-113, G 9. 3, T. 7. 3, sl. 31; Buljević 2012b, 200-201, sl. 5.

⁶²³ Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 27, kat. br. 2.

⁶²⁴ Isings 1957, 58, forma 42a; Hayes 1975, 46-47, T. 20. 296; Czurda-Ruth 1979, 57-58; Scatozza Höricht 1986, 35, forma 9; Biaggio Simona 1991, 81-83, forma 5.3.2; Rütli 1991, 92, AR 80; Bonnet Borel 1997, 34, AV V 72,

njima su se vjerojatno držali, posluživali umaci i začini (*acetabula*).⁶²⁵ Salonitanske su zdjele po svoj prilici italiski proizvod, a vjerojatno i tilurijski ulomak pod **kat. br. 775** nađen u sondi A – sklopu centurija jedne legijske kohorte u jugoistočnom kutu logora.⁶²⁶

Poznati su još dalmatinski primjerci iz Liburnije,⁶²⁷ Narone⁶²⁸ i Budve.⁶²⁹

Katalog

I. Hemisferične zdjele na prstenastoj nogi, s prema vani savijenim vrpčastim obodom

Datacija: 1. – početak 2. st.

Analogije: Vessberg 1952, 114-116, tip B I α, T. I. 27, 28; Isings 1957, 59-60, forma 44a; Hayes 1975, 147, T. 40. 639; Goethert-Polaschek 1977, forma 22; Czurda-Ruth 1979, 59-62; Scatozza Höricht 1986, 32-35, forma 8; Rütli 1991, 50, AR 109.1; Biaggio Simona 1991, 83-85, 5.3.4., T. 7, sl. 41, 42; Larese 2004, 49-50; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 27, kat. br. 3; Mandruzzato, Marcante 2005, 28, kat. br. 232-237.

773. Split, nekropola u Lori, G 9, 1965. god.; AMS-38492

Nepravilna hemisferična zdjela od prozirnog zelenkastog stakla, prema vani dolje savijen vrpčasti obod, nepravilna prstenasta noga; nedostaju dijelovi stijenke tijela, na konkavnom dnu trag metalnog držača.

Vis. 6,2 cm, pr. 14,2 cm, pr. dna 5,4 cm.

Objavljeno: Buljević 2010, 112-113, G 9. 3, T. 7. 3, sl. 31; Buljević 2012b, 200-201, sl. 5.

774. Salona; AMS-G-35

Hemisferična zdjela od prozirnog zelenkastog stakla, prema vani dolje savijen vrpčasti obod, prstenasta noga; na ravnom dnu trag metalnog držača.

Vis. 8 cm, pr. oboda 20,3 cm, pr. dna 7,6 cm.

Objavljeno: Kirigin 1984, 126, tip VI.1.d, kat. br. 29, T. XI. 29.

T. 14. 72; Whitehouse 1997, kat. br. 91; Lazar 2003, 73-75, forma 2.4.2; Mandruzzato, Marcante 2005, 27, kat. br. 226-230.

⁶²⁵ Larese 2004, 50.

⁶²⁶ Sanader, Tončinić 2014, 31-80, 33, sl. 16 i 44.

⁶²⁷ Ravagnan 1994, 184, 384-388; Fadić 1998, 88, kat. br. 164; Lazar 2008, 54-56, T. 4. 5; Fadić 2006a, 23, kat. br. 92, 93.

⁶²⁸ Buljević 2004c, kat. br. 33.

⁶²⁹ Marković 2012, 200-201, T. 64. 4.

II. Hemisferične zdjelice na prstenastoj nogi, s horizontalno izvučenim obodom

Datacija: 2. pol. 1. – 2. st.

Analogije: Isings 1957, 58, forma 42a; Hayes 1975, 46-47, T. 20. 296; Czurda-Ruth 1979, 57-58; Scatozza Höricht 1986, 35, forma 9; Biaggio Simona 1991, 81-83, 5.3.2; Rützi 1991, 92, AR 80; Bonnet Borel 1997, 34, AV V 72, T. 14. 72; Whitehouse 1997, kat. br. 91; Lazar 2003, 73-75, forma 2.4.2; Larese 2004, 50; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 27, kat. br. 2; Mandruzzato, Marcante 2005, 27, kat. br. 226-230.

775. Tilurij, Sonda A, Blok K 6-7, SJ 48, istraživanja 2005. god.; MTK-1431

Ulomak zdjelice od prozirnog modričastog stakla, s prema vani izvučenim obodom zaobljena ruba.

Deb. stijenke 0,1 – 0,2 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, kat. br. 153, T. 9. 153.

776. Salona; AMS-G-41

Hemisferična zdjelica od prozirnog zelenkastog stakla, konično konkavno dno, prstenasta noga, horizontalno izvučen obod zaobljena ruba; trag metalnog držača na dnu.

Vis. 5,8 cm, pr. oboda 14 cm, pr. dna 6,7 cm.

Objavljeno: Kirigin 1984, 126, tip VI.2, kat. br. 35, T. XII. 35.

777. Salona; AMS-G-42

Hemisferična zdjelica od bezbojnog stakla, konično konkavno dno, prstenasta noga, horizontalno izvučen obod zaobljena ruba; trag metalnog držača na dnu.

Vis. 4,3 cm, pr. oboda 12,2 cm, pr. dna 6,7 cm.

Objavljeno: Kirigin 1984, 126, tip VI.2, kat. br. 34, T. XII. 34.

778. Salona; AMS-G-43

Zdjelica od prozirnog tamnozelenog stakla, konkavno dno, prstenasta noga, oblo konično tijelo, vani izvučen obod zaobljena ruba; trag metalnog držača na dnu.

Vis. 3,1 cm, pr. oboda 9 cm, pr. dna 5,2 cm.

Objavljeno: Kirigin 1984, 126, tip VI.2.a, kat. br. 31, T. XI. 31.

Zdjele s fasetiranjem i urezanom geometrijskom dekoracijom

I. Ulomak zdjele s geometrijskom dekoracijom

Salonitanski ulomak zdjele s fasetiranjem i urezanom geometrijskom dekoracijom je premali da bismo znali pripada li dubokoj (hemisferičnoj) ili plitkoj zdjeli.⁶³⁰ U Dura Europosu su ulomci takvih zdjela datirani oko 200. god., a pretpostavljena je mogućnost njihove lokalne proizvodnje.⁶³¹ Analogna joj je kölnska hemisferična zdjela, kao i nalazi iz Karanisa iz 2. – sred. 3. st.⁶³² Zdjela srodnog uresa iz Augsta datirana je u kasno 2. – 1. četvrtinu 3. st.⁶³³ Drže se sirijsko-palestinskim proizvodima, von Saldern pretpostavlja, kasnog 2., 3. st.⁶³⁴ Salonitanska zdjela je jedini dalmatinski primjerak, a to što je od koloriranog stakla razlikuje ju od ostalih analognih i srodnih primjeraka sirijsko-palestinske, odnosno galsko-rajske proizvodnje.

II. Plitka zdjela s geometrijskom dekoracijom

Plitka salonitanska zdjela je vjerojatno uvezena iz zapadne, rajnske radionice 3. st.⁶³⁵ Von Saldern ističe da je slično staklo izrađivano i na Bliskom Istoku.⁶³⁶ Oblik je karakterističan i za 4. st.⁶³⁷

Katalog

I. Ulomak zdjele s geometrijskom dekoracijom

Datacija: kasno 2. – 1. pol. 3. st.

Analogije: Isings 1957, 114-116, forma 96b; Clairmont 1963, 70-71, grupa III B 2 f, kat. br. 265-268, T. XXVI; Von Saldern 1980, 16-17, kat. br. 70-74, T. 3, 20; Barkóczi 1988, 64-65, T. IV. 41; Rütli 1991, 95-96, AR 60.1, sl. 53. 1333; Lazar 2003, 83-84, forma 2.6.2; Mandruzzato, Marcante 2005, 38, kat. br. 345.

⁶³⁰ Von Saldern 1980, 16-17, kat. br. 70-74, T. 3, 20.

⁶³¹ Clairmont 1963, 2, 31, 70-71, 147, 149, kat. br. 265-268, te srodni ulomci: kat. br. 269-272, T. XXVI.

⁶³² Clairmont 1963, 71, T. XXXVII; Von Saldern 1980, 17, T. 3.

⁶³³ Rütli 1991, 95-96, AR 60.1, sl. 53. 1333.

⁶³⁴ Von Saldern 1980, 17.

⁶³⁵ Von Saldern 1964, kat. br. 11.

⁶³⁶ Ibidem.

⁶³⁷ Isings 1957, 143-145, forma 116b; Goethert-Polaschek 1977, 26-28, forma 14, kat. br. 59-64, sl. 6, T. 30. 64; Barkóczi 1988, 67-69, kat. br. 49-58; Rütli 1991, forma 55; Harter 1999, 52-53, forma A18.

779. Salona, AMS-G-291

Ulomak zdjele, od bezbojnog donjeg i prozirnog gornjeg purpurnog i obodnog zelenog staklenog sloja, s geometrijskom dekoracijom manjih i većih krugova uokvirenih dvostrukim vertikalnim žljebovima omeđenim ovalima, te horizontalnih žljebova u konveksnoj stijenci.

Deb. stijenke 0,4 cm.

Objavljeno: Von Saldern 1964, kat. br. 10.

II. Plitka zdjela s geometrijskom dekoracijom

Datacija: 3. st.

Analogije: Oblik: Goethert-Polaschek 1977, 26-28, forma 14, kat. br. 59-64, sl. 6, T. 30.

64; Barkóczy 1988, 67-69, kat. br. 49-58; Rütli 1991, forma 55; Harter 1999, 52-53, forma A18.

780. Salona; AMS-G-37

Plitka zdjela od zelenkastog stakla, vanjska strana s urezanim i jetkanim rižolikim uresima i uresima rombova i krugova u poljima odijeljenjima ili naznačenima jednostrukim ili dvostrukim linijama, konveksno dno, konveksna stijenka odrezanog oboda.

Vis. 3,5 cm, pr. 17,1 cm.

Objavljeno: Von Saldern 1964, kat. br. 11; Fadić 1998, 89, kat. br. 186; Glassway 2002, 86, br. 5; Jovanović 2013, kat. br. 54.

Posude od koloriranog stakla s mrljicama

Tip dekoracije s mrljicama ili pjegicama od neprozirnog stakla vezuje se uz rano carsko sjevernoitalsko staklo, uglavnom na amforama, bocama, balzamarijima, zdjelama, te olama, askima, aribalima, kanatrima i modiolima, te vrčevima. Prema Grose je posude s utisnutim granulama među najranije puhanim italiskim posuđem i kao takvo možda imitacija dragocjenog, pomoću kalupa oblikovanog mozaičkog stakla s polikromnim cvijetnim uzorkom.⁶³⁸ Takvo je staklo najčešće u kasnotiberijansko-klaudijevsko doba.⁶³⁹ Granule stakla u kontrastnoj boji aplicirale bi se na vruće na podlogu, puhanjem abociranu posudu, uvaljale i širile daljnjim puhanjem u finalni oblik.⁶⁴⁰ Tilurijski su ulomci pod **kat. br. 781 i**

⁶³⁸ Grose 1983, 39, 45; Harden et al. 1987, 101-102; Biaggio Simona 1991, 235-240.

⁶³⁹ Biaggio Simona 1991, 213, 239-240.

⁶⁴⁰ Harden et al. 1987, 101; Biaggio Simona 1991, 236-237.

782 nađeni u istraživanjima trase vodovoda,⁶⁴¹ a onaj pod **kat. br. 783** u sondi A, dakle u sklopu centurija legijske kohorte u jugoistočnom kutu logora.⁶⁴² Obzirom na trokutasti presjek oboda s nanesenom staklenom niti držimo da je ulomak pod **kat. br. 781** dio kaleža, čaše na nozi,⁶⁴³ kojem, obzirom na istu kvalitetu stakla, najvjerojatnije pripada i ulomak pod **kat. br. 782**, karakteristični, konveksni ulomak izbočene stijenke.⁶⁴⁴ Tilurijski ulomak pod **kat. br. 783** je nedostatan za preciznije tipologiziranje, ali ga datiramo u 1. st., u skladu s mogućim trajanjem dekoracije sa staklenim mrljicama. Držimo ih sjevernoitalskim, moguće akvilejskim proizvodima 1. st.⁶⁴⁵ Kalež se može datirati od 40. – 70/100. god.⁶⁴⁶

Jedan ulomak potječe iz Salone.⁶⁴⁷ Ulomak oboda polikromne posude nađen je u istraživanjima vojnog logora u Burnu, u kontekstu 1. pol. 1. st.⁶⁴⁸ Iz Dalmacije, s nepoznatog nalazišta, potječe jedina tako urešena cjelovita posuda, pljoskica.⁶⁴⁹

Katalog

Ulomci posuđa od koloriranog stakla s mrljicama

Datacija: 1. st.

Analogije: Dekoracija: Berger 1960, 33-34, T. 4. 60-73; Harden et al. 1987, 101-102, grupa D. 3; Biaggio Simona 1991, 235-240; 68, 70, bilj. 41; 189-191, bilj. 73; 192-195, bilj. 89; 209-213, bilj. 145, 146; sl. 35. 176.4.054; T. 39, sl. 18. 000.1.022, T. 40. 176.1.006; T. 41, sl. 21. 176.2.019; sl. 28. 000.1.023, T. 45, sl. 30. 176.2.233; Follmann-Schulz 1992, 22-23, br. 11; Whitehouse 1997, kat. br. 364, 365; Lazar 2004a, kat. br. 28.

Oblik: Isings 1957, 50-52, forma 36; Whitehouse 1997, kat. br. 363; Lazar 2004a, kat. br. 28; Mandruzzato, Marcante 2005, 25, kat. br. 168-171.

781. Tilurij, Dionica I, Blok 89-94, jama, istraživanja 1999. god.; MTK-651

Ulomak oboda kaleža, od prozirnog tamnomodrog stakla s neprozirno bijelim,

⁶⁴¹ Sanader 2003, 60-62.

⁶⁴² Sanader, Tončinić 2014, 31-80, 66, sl. 16 i 44.

⁶⁴³ Mandruzzato, Marcante 2005, 25, kat. br. 168-171.

⁶⁴⁴ Isings 1957, 50-52, forma 36c; Lazar 2004a, kat. br. 28.

⁶⁴⁵ Mandruzzato, Marcante 2005, 25, kat. br. 168-171.

⁶⁴⁶ Isings 1957, 52, forma 36c; Bonnet Borel 1997, 36, AV V 81.

⁶⁴⁷ Auth 1975, 152-154, T. 32. 35.

⁶⁴⁸ Borzić et al. 2014, kat. br. 47.

⁶⁴⁹ Fadić 1998, 84, kat. br. 62.

svjetlomodrim, žutim i crvenkastim mrljicama, na sam obod su aplicirane niti bijelog i žutog neprozirnog stakla.

Deb. 0,2 – 0,5 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 35, T. 5. 6.

782. Tilurij, Dionica I, Blok 89-94, jama, istraživanja 1999. god.; MTK-650

Ulomak konveksnog dijela tijela kaleža, od prozirnog tamnomodrog stakla s neprozirno bijelim, svjetlomodrim, žutim i crvenkastim mrljicama.

Deb. 0,3 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 34, T. 5. 5.

783. Tilurij, Sonda A, Blok 4 i 5, SJ 2, istraživanja 1999. god; MTK-652

Ulomak stijenke tijela posude od prozirnog stakla jantarne boje s neprozirno bijelim mrljicama što su većinom otpale.

Deb. 0,1 – 0,2 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 36, T. 5. 7.

Posude s horizontalnim rebrom ili niti pod obodom

Ulomci zdjela ili čaša, staklenki od bezbojnog stakla su ulomci istočnomediteranskog posuđa s izvučenim i zaobljenim obodima pod kojima je obrađeno horizontalno rebro ili nit istobojnog stakla.⁶⁵⁰ Tilurijski su ulomci pod **kat. br. 785-790** nađeni u sondi A – sklopu centurija jedne legijske kohorte u jugoistočnom kutu logora,⁶⁵¹ onaj pod **kat. br. 784** u sondi T, odnosno u cisterni,⁶⁵² a onaj pod **kat. br. 791** prilikom istraživanja trase vodovoda.⁶⁵³ Te su posude uvezene u Tilurij tijekom 2. pol. 1. – 3. st.

U Dalmaciji su takve staklenke, čaše nađene u Naroni,⁶⁵⁴ Liburniji,⁶⁵⁵ a zdjele u Aseriji,⁶⁵⁶ Dokleji,⁶⁵⁷ te oba oblika u Budvi.⁶⁵⁸

⁶⁵⁰ Clairmont 1963, 54-55, III A 6, kat. br. 226-234, T. VI, XXIV; Hayes 1975, sl. 6. 193; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 357, kat. br. 983-986.

⁶⁵¹ Sanader 2003, 63-80; Sanader, Tončinić 2014, 31-80, 33, sl. 16 i 44.

⁶⁵² Sanader 2003, 40-54.

⁶⁵³ Sanader 2003, 60-62.

⁶⁵⁴ Buljević 2004b, kat. br. 13.

⁶⁵⁵ Ravagnan 1994, kat. br. 365, 366 (bezbojno staklo); Lazar 2008, 60, T. 6. 4: vidi analogije: Vessberg 1952, 145, tip B I, T. IV. 33-35; Zampieri 1998, 133, kat. br. 229; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 357, kat. br. 983-986.

Katalog

Posuđe s horizontalnim rebrom ili niti pod obodom

Datacija: 2. pol. 1. – 3. st.

Analogije: Vessberg 1952, 114-116, tip B I α , T. I. 28; 119, tip B II β , T. IV. 8; 145, tip A II, T. IV. 24, 25, tip B I, T. IV. 33-35; Clairmont 1963, 54-55, III A 6, kat. br. 226-234, T. VI, XXIV; Hayes 1975, sl. 6. 193; Zampieri 1998, 133, kat. br. 229; Weinberg, Stern 2009, 94, 99, kat. br. 194, 210; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 357, kat. br. 983-986; Antonaras 2012, kat. br. 182.

784. Tilurij, Sonda T, istraživanja 1999. god.; MTK-752

Ulomak posude od bezbojnog stakla, s horizontalnim rebrom, niti ispod izvučenog oboda zaobljena ruba.

Deb. stijenke 0,09 – 0,35 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 136, T. 14. 4.

785. Tilurij, Sonda A, Blok 4, SJ 6, istraživanja 1999. god.; MTK-753

Ulomak posude od bezbojnog stakla, s horizontalnim rebrom, niti ispod izvučenog oboda zaobljena ruba.

Deb. stijenke 0,08, s rebrom 0,15 cm, deb. oboda 0,3 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 137, T. 14. 5.

786. Tilurij, Sonda A, Blok 4, SJ 6, istraživanja 1999. god.; MTK-754

Ulomak posude od bezbojnog stakla, s horizontalnim rebrom, niti ispod izvučenog oboda zaobljena ruba.

Deb. stijenke 0,05 cm, s rebrom 0,26 cm, deb. oboda 0,24 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 138, T. 14. 6.

787. Tilurij, Sonda A, Blok 4 i 5, SJ 2, istraživanja 1999. god.; MTK-757

Ulomak posude od bezbojnog stakla, s horizontalnim rebrom, niti ispod izvučenog oboda

⁶⁵⁶ Kirigin 1984, 126, tip VI.2.c, kat. br. 36, T. XII. 36.

⁶⁵⁷ Cermanović-Kuzmanović et al. 1975, 160-161, tip III/2 C.

⁶⁵⁸ Cermanović-Kuzmanović 1976, 176, T. I. 12, 13, 15; Marković 2012, 204-205, tip 2, T. 110. 10, 18.

zaobljena ruba.

Deb. stijenke 0,07, s rebrom 0,1 cm, deb. oboda 0,3 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 141, T. 14. 9.

788. Tilurij, Sonda A, Blok III, SJ 1, istraživanja 2005. god.; MTK-1482

Ulomak posude od bezbojnog stakla, s horizontalnim rebrom, niti ispod izvučenog oboda zaobljena ruba.

Deb. stijenke 0,07 – 0,3 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, kat. br. 204, T. 12. 204.

789. Tilurij, Sonda A, Blok SZK K11-12, SJ 1, istraživanja 2005. god.; MTK-1483

Ulomak posude od bezbojnog stakla, s horizontalnim rebrom, niti ispod izvučenog oboda zaobljena ruba.

Deb. stijenke 0,07 – 0,27 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, kat. br. 205, T. 12. 205.

790. Tilurij, Sonda A, Blok 4 i 5, SJ 6, istraživanja 1999. god.; MTK-751

Ulomak posude s horizontalnim rebrom, niti od bezbojnog stakla.

Deb. stijenke 0,02 – 0,05 cm, s rebrom 0,12 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 135, T. 14. 3.

791. Tilurij, Dionica I, Blok G1-78, istraživanja 1999. god.; MTK-755

Ulomak posude s horizontalnim rebrom, niti od bezbojnog stakla.

Deb. stijenke 0,07 cm, s rebrom 0,12 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 139, T. 14. 7.

792. Tilurij, Sonda Z1, kanal, istraživanja 2000. god.; MTK-756

Ulomak posude s horizontalnim rebrom, niti od bezbojnog stakla.

Deb. stijenke 0,2 cm, s rebrom 0,25 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 140, T. 14. 8.

Čaše

I. Cilindrične čaše s horizontalnim incizijama

Salonitanske gotovo cilindrične čaše su puhane od prozirnog jantarnosmeđeg stakla. Gotovo cilindrične čaše pripadaju jednom od najprimitivnijih i najstarijih oblika stolnog posuđa, prvotno keramičkog i metalnog, potom staklenog, prvo oblikovanog u kalupu, a u rimsko doba slobodno puhanog, o čemu svjedoči i prikaz na zidnoj slici u tzv. Četvrtom stilu iz Herkulaneja.⁶⁵⁹ Jedna je takva čaša iz Magdalensberga sekundarno upotrijebljena kao urna.⁶⁶⁰ Jedan su od najstarijih oblika stakla puhanog na Zapadu.⁶⁶¹ Gotovo cilindrične salonitanske čaše s horizontalnim incizijama (I: **kat. br. 793, 794**) su zapadni, vjerojatno italiski proizvod 1. st. Takve su čaše izrađivane od prirodno nijansiranog, te od monokromnog tamnomodrog, ljubičastog, bordo, žutosmeđeg, svjetlo i smaragdno zelenog, od bikromnog i polikromnog, te oslikanog stakla.⁶⁶² Salonitanske čaše debljih gotovo ravnih stijenki pripadaju jednostavnoj i rjeđoj, ranijoj rimskoj varijanti s horizontalnim incizijama pod obodom; šire su nego što su visoke, što je, također, rjeđi slučaj i karakterističnije za Mediteran nego za sjeverozapadne provincije.⁶⁶³ Poznate su pod nazivom Hofheim čaše zbog količine nalaza na eponimnom njemačkom lokalitetu. Neke su gotovo cilindrične, neke su više hemisferične. Dna su mala, ravna ili blago konkavna, mogu biti i izrazito, odnosno konično konkavna. Obodi su im odrezani, tijela urešena incizijama ili horizontalno brušenim pojasevima, rijetko i s unutrašnje strane oboda, rijetko s vertikalnim rebrima u donjem dijelu.⁶⁶⁴ Salonitanska čaša pod **kat. br. 794** ima nisku nogu što nije čest slučaj.⁶⁶⁵ Izrazito konkavna dna karakteristična su za flavijejsko doba (69. – 96. god.).⁶⁶⁶ Najranije takve čaše potječu iz Magdalensberga Augustova doba, većinom su u uporabi tijekom 2. i 3. četvrtine 1. st. do kasnog neronijanskog i ranog flavijejskog doba. Izuzetak su kasnije datirani ulomci, primjerice iz jame u *canabae legionis* u Nijmegenu iz kasnog 1. – ranog 2. st.⁶⁶⁷ Nađene su diljem Rimskog Carstva,

⁶⁵⁹ Isings 1957, 28; Naumann-Steckner 1999, 31, sl. 11; Stern 2001, 45.

⁶⁶⁰ Czurda-Ruth 1979, 37-43, kat. br. 355.

⁶⁶¹ Stern 2001, 45.

⁶⁶² Isings 1957, 27-30, forma 12; Biaggio Simona 1991, 62-71, forma 5.2.1., T. 3, sl. 4, 5 i 6; Cool, Price 1995, 64.

⁶⁶³ Isings 1957, 27, forma 12; Cool, Price 1995, 65, kat. br. 288, sl. 5. 2; Stern 2001, 45.

⁶⁶⁴ Cool, Price 1995, 64.

⁶⁶⁵ Kirigin 1984, 125, tip VI. 2. b, T. XI. 25; Biaggio Simona 1991, 69, T. 3. 163.1.007; Marković 2012, 202, tip 2, T. 101. 1.

⁶⁶⁶ Stern 2001, 45.

⁶⁶⁷ Czurda-Ruth 1979, 37-43; Isings 1980, 281; 287, sl. 3. 4, 5, 1/66. c, kat. br. 7-15; 297-298, sl. 9. 5-21, 1/67, kat. br. 47-79; 327, sl. 36. 4, 1/68. b, kat. br. 4; 331, sl. 37. 8-11, 1/85. c, kat. br. 8-16; Cool, Price 1995, 65.

sporadični nalazi na istočnom Mediteranu su vjerojatno import iz još neutvrđenih zapadnih radionica,⁶⁶⁸ moguće u Galiji, možda u Lyonu i u Italiji.⁶⁶⁹

Nađene su kako u naseljima, tako i u vojnim logorima, kako u zapovjednim sjedištima, tako u vojnim barakama – što znači da nisu bile skupe.⁶⁷⁰

Ulomci iz vojnog logora u Tiluriju su uglavnom od prozirnog modričastog stakla (**kat. br. 795-802, 805**) jedan je (**kat. br. 803**) od tamnomodrog stakla, te jedan (**kat. br. 804**) od jantarnosmeđeg stakla. Tilurijski su ulomci pod **kat. br. 795 i 796** nađeni prilikom istraživanja trase vodovoda,⁶⁷¹ ulomci pod **kat. br. 797-799, 801-804** u sondi A, dakle u sklopu centurija legijske kohorte u jugoistočnom kutu logora,⁶⁷² te oni pod **kat. br. 800 i 805** u sondi Z, prostoru nedefinirane namjene u sjeverozapadnom dijelu logora.⁶⁷³

Osim ovdje katalogiziranih takve dalmatinske čaše potječu još iz južne Liburnije,⁶⁷⁴ sve monokromne osim zdjelice iz Aserije dekorirane koloriranim staklenim krhotinama,⁶⁷⁵ Salone,⁶⁷⁶ s nepoznatog lokaliteta,⁶⁷⁷ Narone⁶⁷⁸ i Budve.⁶⁷⁹

II. Cilindrična čaša s apliciranom niti

Analogna salonitanskoj cilindričnoj čaši s apliciranom niti je fragmentirana akvilejska čaša od prozirnog modričastog stakla omotana neprozirno bijelom staklenom niti, možda sjevernoitalski proizvod.⁶⁸⁰

III. Čaša s okomitim udubljenjima na tijelu

Čaše s okomitim udubljenjima, naborima na tijelu imaju konkavno dno, uglavnom su izrađivane od prirodno nijansiranog, odnosno modričastog, zelenkastog ili bezbojnog stakla.

⁶⁶⁸ Cool, Price 1995, 65-66; Stern 2001, 45-46, kat. br. 16.

⁶⁶⁹ Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 28, kat. br. 10-16.

⁶⁷⁰ Stern 2001, 45.

⁶⁷¹ Sanader 2003, 60-62.

⁶⁷² Sanader, Tončinić 2014, 31-80, 66, sl. 16 i 44.

⁶⁷³ Sanader, Tončinić 2014, 80-82.

⁶⁷⁴ Ljubić 1889, 154, T. XXXIII. 250; Gluščević 1986, 264, T. 4. 2, forma 8; Ravagnan 1994, kat. br. 351, 361, 367-370; Fadić 1998, 89, kat. br. 196.

⁶⁷⁵ Von Saldern 1964, kat. br. 6.

⁶⁷⁶ Auth 1975, 157, br. 45, 46, T. 29.

⁶⁷⁷ Kirigin 1984, 125, tip VI. 2. b, T. XI. 25.

⁶⁷⁸ Fadić, Babić 2008, kat. br. 35; Buljević 2004b, kat. br. 26.

⁶⁷⁹ Marković 2012, 202-204, T. 101. 1, T. 114. 13.

⁶⁸⁰ Mandruzzato, Marcante 2005, 27, kat. br. 216.

Taj se tip pojavio u Tiberijevo doba, čest je u flavijevsko doba, nalazi se i u 2. st, a u Trijeru, Kölnu, Cipru, Karanisu i u 3. st.;⁶⁸¹ ovo uz napomenu da tip ima brojne varijante, ovisno o broju udubljenja što varira od najčešće četiri pa do četrnaest, izvedbi oboda i dna. Nađene su diljem Rimskog Carstva.⁶⁸² Salonitanskoj su čaši s jedanaest udubljenja najbližiji primjerci nepoznate provenijencije, možda sjevernoitalski proizvod, s četrnaest udubljenja i incizijom pod obodom,⁶⁸³ te fragmentirani akvilejski primjerak s devet udubljenja, naveden kao istočno mediteranski proizvod.⁶⁸⁴

Srodni dalmatinski primjerci potječu iz Liburnije,⁶⁸⁵ Narone,⁶⁸⁶ Dokleje⁶⁸⁷ i Budve.⁶⁸⁸

IV. Konične čaše s apliciranim ovalnim uresom

Konične su čaše s apliciranim ovalnim uresom od istobojnog stakla, s konkavnim dnom noge što kontinuirano iz tijela, izrađivane od bezbojnog i prirodno nijansiranog stakla. Obod im je ili ravan ili blago konveksan, glatkog ruba, a ponekad su ispod njega horizontalni žljebovi. Uzduž tijela je nakon puhanja na vruće apliciran karakteristični ures ovalnih niti, koji može biti zasebno apliciran, spojen niz ili pak valovito apliciran, pa se često imenuje lučnim ili arkadnim uresom. Visina im varira od 5 do 9 cm kod manjih primjeraka do 13 cm kod viših.⁶⁸⁹

Tilurijski su ulomci nađeni u sondi A (**kat. br. 808**),⁶⁹⁰ odnosno prilikom istraživanja trase vodovoda (**kat. br. 809**).⁶⁹¹ Čini se da su ovali na tilurijskim čašama bili zasebno aplicirani na tijelo,⁶⁹² ili spojeni po sredini.⁶⁹³ Te su čaše suvremene čašama s udubljenjima

⁶⁸¹ Isings 1957, 46-47, forma 32; Goethert-Polaschek 1977, forma 53c.

⁶⁸² Biaggio Simona 1991, 102-103, forma 7.3.2; Cool, Price 1995, 69-71, br. 390, 393; Lazar 2003, 101, forma 3.5.1.

⁶⁸³ Larese, Zerbinati 1998, 114, 136, kat. br. 41; Larese 2004, 25-26, T. LXXIII. 41.

⁶⁸⁴ Mandruzzato, Marcante 2005, 14, kat. br. 17.

⁶⁸⁵ Ravagnan 1994, kat. br. 242-245; Gluščević 1995, T. I. 3-6 i II. 7-12; Fadić 1998, kat. br. 68, 69; Fadić 2006a, 23, kat. br. 94; Lazar 2008, 60, T. 6. 1, 2; Fadić, Štefanac 2010, 44-46, kat. br. 306-312.

⁶⁸⁶ Buljević 2004c, kat. br. 30, 31.

⁶⁸⁷ Cermanović-Kuzmanović et al. 1975, 161, tip III/4 A; Cermanović-Kuzmanović 1976, 178, T. III. 9.

⁶⁸⁸ Cermanović-Kuzmanović 1976, 176, 177, T. I. 14, T. II. 7; Marković 2012, 202-203, tip 4, T. 58. 4, T. 59. 3, T. 62. 15, T. 68. 2, T. 69. 3, T. 81. 5, T. 97. 11, T. 98. 27, T. 109. 8, T. 114. 3.

⁶⁸⁹ Biaggio Simona 1991, 104; Larese 2004, 55.

⁶⁹⁰ Sanader 2003, 63-80.

⁶⁹¹ Sanader 2003, 60-62.

⁶⁹² Rütli 1991, 45 AR 52; Bonnet Borel 1997, 31, AV V 59, T. 11. 59.

⁶⁹³ Biaggio Simona 1991, 105, crtež 5.d.

(I), ponekad se udubljenja ističu apliciranim nitima, a kao uglavnom flavijeovski oblik u uporabi su uglavnom tijekom 2. pol. 1. st.⁶⁹⁴ Te su čaše u Tilurij vjerojatno uvezene u 2. pol. 1., poč. 2. st., kada su najčešće, odnosno od sredine 1. st. do 1. pol. 3. st., do kada su zastupljene u sjevernoj Italiji.⁶⁹⁵ Rijetki su kasnije datirani primjerci.⁶⁹⁶ Jedna od radionica locirana je u Ticinu, u Muraltu gdje se puhalo staklo za potrebe lokalnog tržišta i dijelom za izvoz u limitrofne zone. Brojni su nalazi takvih čaša u vojnom logoru Vindonissa, te u vikusu Aquae Helveticae (Baden), na vojnoj cesti od Aventika i Auguste Raurike za Retiju. Sjevernije tržište je mogla namiriti neka radionica u blizini većih središta i vojnih logora.⁶⁹⁷ Jedna je radionica locirana u Saintes.⁶⁹⁸ Takve su čaše, osim u sjevernoj Italiji i južnoj Švicarskoj mahom nađene i u južnoj Francuskoj i Španjolskoj, a rjeđe su u sjeverozapadnim provincijama.⁶⁹⁹

U Dalmaciju su posude tog tipa nađene u južnoj Liburniji⁷⁰⁰ i u Naroni.⁷⁰¹

Katalog

I. Cilindrične čaše s horizontalnim incizijama

Datacija: 2., 3. četvrtina 1. st.

Analogije: Isings 1957, 27-30, forma 12; Berger 1960, 43, T. 6. 98, T. 7. 100, 101, 104, T. 17. 14-17, 19, 20; Hayes 1975, 35-36, T. 10, sl. 3. 132; Goethert-Polaschek 1977, 41-42, forma 30, T. 34. 119, 120, 122; Biaggio Simona 1991, 62-71, 5.2.1., T. 3, sl. 4, 5 i 6; Rütli 1991, 43, forma AR 34; Cool, Price 1995, 66-68, sl. 5. 2; Bonnet Borel 1997, 27-28, AV V 42, T. 9. 14; Harter 1999, 55-57, forma B1a, T. 10. 227-230; Stern 2001, 45-46, kat. br. 16, 17; Lazar 2003, 87-88, forma 3.2.1; Larese 2004, 19-20, T. XLII. 354, 360, T. LXXIX. 139, T. XCV. 354, 357, 356, 360, T. CIX. 144, T. CXXV. 296; Mandruzzato, Marcante 2005, 14, kat. br. 206-209; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 27-28, kat. br. 10-16.

⁶⁹⁴ Cool, Price 1995, 71.

⁶⁹⁵ Biaggio Simona 1991, 106-107, tip b, d.

⁶⁹⁶ Isings 1957, 48, forma 33.

⁶⁹⁷ Biaggio Simona 1991, 106-107.

⁶⁹⁸ Larese 2004, 55, bilj. 10.

⁶⁹⁹ Cool, Price 1995, 71.

⁷⁰⁰ Glušćević 1986, 258, 260, forma 5, T. 2. 3-8; Ravagnan 1994, kat. br. 248, 249.

⁷⁰¹ Buljević 2004c, kat. br. 17, 18.

793. Salona, Zapadna nekropola, 1827. god.; AMS-G-47
Čaša od prozirnog jantarnosmedeg stakla, ravno dno, kosi prijelaz u cilindrično, prema unutra blago nakošeno tijelo, ravni obod odrezana, glatka ruba, ispod oboda dvije horizontalne incizije.
Vis. 5,8 cm, pr. oboda 8,1 cm.
Objavljeno: Kirigin 1984, 127, tip VIII. 1, kat. br. 40, T. XII. 40; Duplančić 1994, 10.
794. Salona; AMS-G-48
Čaša od prozirnog jantarnosmedeg stakla, niska noga kontinuirana iz tijela, konkavno dno, konveksni prijelaz u gotovo cilindrično tijelo, ravni obod odrezana ruba, ispod oboda dvije horizontalne incizije.
Vis. 4,9 cm, pr. dna 4,45 cm, pr. oboda 7,9 cm.
Objavljeno: Kirigin 1984, 125, tip VI. 2. b, kat. br. 26, T. XI. 26.
795. Tilurij, Dionica I, Blok 80-81, istraživanja 1999. god.; MTK-668
Ulomak gotovo cilindrične čaše, od prozirnog modričastog stakla, ravni obod odrezana ruba, ispod oboda jedan horizontalno brušeni pojas i incizija, te dvije incizije na donjem dijelu tijela.
Deb. stijenke 0,2 – 0,3 cm.
Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 52, T. 6. 8.
796. Tilurij, Dionica I, Blok G1-78, istraživanja 1999. god.; MTK-669
Ulomak gotovo cilindrične ili hemisferične čaše, od prozirnog modričastog stakla, ravni obod odrezana ruba, ispod oboda jedan horizontalno brušeni pojas i incizija, te jedna incizija na donjem dijelu tijela.
Deb. stijenke 0,27 – 0,3 cm.
Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 53, T. 6. 9.
797. Tilurij, Sonda A, Blok 2, SJ 3, istraživanja 2003. god.; MTK-1377
Ulomak čaše od prozirnog modričastog stakla, ravni obod odrezana ruba, horizontalni brušeni pojas i incizija ispod oboda, te po sredini tijela.
Deb. stijenke 0,2 – 0,24 cm.
Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 97, T. 6. 97.

798. Tilurij, Sonda A, Blok 1, istraživanja 2003. god.; MTK-1378
Ulomak čaše od prozirnog modričastog stakla, ravni obod odrezana ruba, horizontalni brušeni pojas i incizija ispod oboda, te po sredini tijela.
Deb. stijenke 0,1 – 0,2 cm.
Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 98, T. 6. 98.
799. Tilurij, Sonda A, Blok VI, SJ 1, istraživanja 2006. god.; MTK-1379
Ulomak čaše od prozirnog modričastog stakla, ravni obod odrezana ruba, horizontalni brušeni pojas i incizija ispod oboda, te na prijelazu u dno.
Deb. stijenke 0,2 – 0,45 cm.
Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 99, T. 6. 99.
800. Tilurij, Sonda Z, istraživanja 2002. god.; MTK-1380
Ulomak čaše od prozirnog modričastog stakla, ravni obod odrezana ruba, horizontalni brušeni pojas na tijelu i incizija ispod oboda.
Deb. stijenke 0,14 – 0,2 cm.
Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 100, T. 6. 100.
801. Tilurij, Sonda A, Blok 1, istraživanja 2003. god.; MTK-1381
Ulomak čaše od prozirnog modričastog stakla, ravni obod odrezana ruba, horizontalni brušeni pojas ispod oboda.
Deb. stijenke 0,09 cm.
Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 101, T. 6. 101.
802. Tilurij, Sonda A, Blok SZK K 17-21, SJ 54, istraživanja 2005. god.; MTK-1382
Ulomak čaše od prozirnog modričastog stakla, ravni obod odrezana ruba, horizontalno brušeni pojas i incizija ispod oboda.
Deb. stijenke 0,26 cm.
Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 102, T. 6. 102.
803. Tilurij, Sonda A, Blok SZK K 7-10, SJ 54, istraživanja 2005. god.; MTK-1383
Ulomak čaše od prozirnog tamno modrog stakla, ravni obod odrezana ruba, horizontalno brušeni pojas i incizija ispod oboda.

Deb. stijenke 0,25 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 103, T. 6. 103.

804. Tilurij, Sonda A, Blok K 5-6, istraživanja 2005. god.; MTK-1384

Ulomak čaše od prozirnog stakla jantarne boje, ravni obod odrezana ruba, horizontalno brušeni pojas rubi po jedna incizija.

Deb. stijenke 0,27 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 226, kat. br. 103, T. 6. 104.

805. Tilurij, GAR 08, 551, Sonda Z, SJ 4, T. 08/07, 2008. god.

Ulomak dna tijela vjerojatno *Hofheim* čaše, od prozirnog modričastog stakla, horizontalno brušeni pojas rubi po jedna incizija.

deb. stijenke 0,45 cm.

Neobjavljeno.

II. Cilindrična čaša s apliciranom niti

Datacija: 2. pol. 1. st.

Analogije: Mandruzzato, Marcante 2005, 27, kat. br. 216.

806. Salona; AMS-G-46

Čaša od prozirnog jantarnosmeđeg stakla, pri dnu konična, ravno dno, kosi prijelaz u cilindrično tijelo, ravni obod odrezana ruba, od dna do oboda spiralno aplicirana nit od neprozirno bijelog stakla; slijepljena, oštećen obod.

Vis. 7,5 cm, pr. oboda 8 cm.

Objavljeno: Kirigin 1984, 125, tip V, kat. br. 23, T. X. 23.

III. Čaša s okomitim udubljenjima

Datacija: 2. četvrtina 1. – 2. st.

Analogije: Vessberg 1952, 119, tip A IV α , T. III. 25-34; tip B IV α , T. IV. 13, 14; Isings 1957, 46-47, forma 32; Berger 1960, 46, T. 7. 107, 108, T. 19. 54, 55; Goethert-Polaschek 1977, 74, forma 53c, T. 43. 313, 313; Scatozza Höricht 1986, 40, forma 20; Barkóczy 1988, 85-86, T. XI. 111; Biaggio Simona 1991, 102-103, 7.3.2; Cool, Price 1995, 69-71, br. 390, 393; Lazar 2003, 101, forma 3.5.1; Larese 2004, 25-26, T. LXXIII. 41, T. 36; Mandruzzato, Marcante 2005, 14, kat. br. 14, 17.

807. Salona; AMS-G-64

Čaša od prozirnog žućkastog stakla, jedanaest vertikalnih udubljenja na tijelu blago konveksnih stijenki, vertikalni obod odrezana ruba, s horizontalnom incizijom ispod, konkavno dno.

Vis. 11,2 cm, pr. oboda 6,3 cm.

Objavljeno: Fadić 1998, 89, kat. br. 193; Jovanović, kat. br. 56.

IV. Konične čaše s apliciranim ovalnim uresom

Datacija: sred. 1. – 1. pol. 3. st.

Analogije: Isings 1957, 47-48, forma 33; Berger 1960, 47-48, T. 7. 113-116, T. 19. 52, 53; Calvi 1968, 54-55, skupina D, kat. br. 140-141, T. B. 4, T. 6. 5; Welker 1974, 25-27, T. 3. 27; Isings 1980, 295, sl. 8. 6, 1/67, kat. br. 26; Barkóczi 1988, 90-91, T. XII. 127, 128; Rütli 1991, 45 AR 52; Biaggio Simona 1991, 104-108, 7.4.1, tip b, d; Cool, Price 1995, 71, kat. br. 394, sl. 5. 5; Bonnet Borel 1997, 31, AV V 59, T. 11. 59; Lazar 2003, 93-94, forma 3.3.3; Larese 2004, 55, T. LX. 227, T. LXXVI. 75, CII. 227, CXVIII. 495; Mandruzzato, Marcante 2005, 14, kat. br. 18-21.

808. Tilurij, Sonda A, Blok 4 i 5, SJ 6, istraživanja 1999. god.; MTK-664

Ulomak tijela čaše od bezbojnog stakla, s horizontalnom incizijom ispod koje je sačuvan gornji dio apliciranog ovalnog uresa.

Deb. stijenke 0,03 – 0,15 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 48, T. 6. 4.

809. Tilurij, Dionica I, Blok 84-78, istraživanja 1999. god.; MTK-665

Ulomak tijela čaše od bezbojnog stakla, s horizontalnom incizijom ispod koje je sačuvan gornji dio apliciranog ovalnog uresa.

Deb. stijenke 0,05 – 0,1 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 49, T. 6. 5.

Vrčevi

Vrčevima smo imenovali boce s jednom ručicom a sukladno općeprihvaćenom nazivlju u relevantnoj literaturi.

I. Vrč sferoidnog tijela

Salonitanskom vrču sferoidnog tijela analogan je vrč iz Estea,⁷⁰² Montebellune,⁷⁰³ s nepoznatog sjevernoitalskog lokaliteta,⁷⁰⁴ iz Villabartolomee.⁷⁰⁵ Zanimljivo je da i akvilejski vrč ima tragove ljubičastog stakla,⁷⁰⁶ kao i primjerak iz bliskoistočne Sinde.⁷⁰⁷ Sukladno analognima držimo ga zapadnim, vjerojatno sjevernoitalskim proizvodom 1. st.⁷⁰⁸ Napominjemo, međutim, da su takvi vrčevi nađeni i na istočnom Mediteranu, vjerojatno ciparske proizvodnje.⁷⁰⁹

U Saloni je nađen ulomak takvog ili srodnog vrča.⁷¹⁰ Analogan mu je vrč iz Budve.⁷¹¹ Srodni vrčevi potječu iz Bakra,⁷¹² Budve⁷¹³ i Narone.⁷¹⁴

II. Vrč piriformnog tijela

Salonitanski je vrč piriformnog tijela niža varijanta koničnih vrčeva forme Isings 55.⁷¹⁵ Analogni su mu ciparski vrčevi.⁷¹⁶

Od dalmatinskih nalaza analogni su mu vrčevi iz Budve,⁷¹⁷ južne Liburnije,⁷¹⁸ odnosno iz Zadra.⁷¹⁹ Jedan takav vrč, ali stisnut pri dnu, potječe iz Zadra,⁷²⁰ te iz Budve.⁷²¹

⁷⁰² Toniolo 2000, kat. br. 268.

⁷⁰³ Casagrande, Ceselin 2003, kat. br. 148.

⁷⁰⁴ Facchini 1999, kat. br. 367.

⁷⁰⁵ Facchini 1999, kat. br. 506.

⁷⁰⁶ Calvi 1968, 59-60, grupa A, T. 7. 3; Mandruzzato, Marcante 2005, 23, kat. br. 156.

⁷⁰⁷ Arveiller-Dulong, Nenna 2005, kat. br. 551.

⁷⁰⁸ Israeli 2003, kat. br. 208.

⁷⁰⁹ Israeli 2003, kat. br. 207, 208; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 184, kat. br. 550-552.

⁷¹⁰ Auth 1975, 161-162, kat. br. 80, T. 30. 80, T. 33. 80.

⁷¹¹ Marković 2012, 207-208, T. 54. 5.

⁷¹² Lazar 2008, 64-65, T. 7. 3.

⁷¹³ Veličković 1976, 168, sl. 2-4; Cermanović-Kuzmanović 1976, 176, T. I. 7; Marković 2012, 207-208, T. 72. 13, T. 101. 6, T. 102. 18.

⁷¹⁴ Paškvalin 1976, 119, kat. br. 51, T. XI. 1.

⁷¹⁵ Isings 1957, 72-73, 55a; Goethert-Polaschek 1977, 191-193, forma 113, sl. 45; Mandruzzato, Marcante 2005, 22, kat. br. 159.

⁷¹⁶ Vessberg 1952, 126, tip A II α 2, T. V. 18, T. XV. 3.

⁷¹⁷ Veličković 1976, 167, T. II. 1.

⁷¹⁸ Ravagnan 1994, kat. br. 334.

⁷¹⁹ Gluščević 1990, G 15. 4, T. XXIII. 4; Perović, Fadić 2009, kat. br. 68.

⁷²⁰ Fadić 1998, 87, kat. br. 140, G 452 nekropole *Relja*.

⁷²¹ Marković 2012, 207-208, T. 101. 5.

Dalmatinski su primjerci istočnomediteranske proizvodnje, vjerojatno uvezeni s Cipra u 2. pol. 1. st.⁷²²

III. Vrčići piriformnog tijela

Vrčićima piriformnog tijela, ljevkastog vrata najsličniji su, no dvostruko veći vrčevi od prozirnog zelenkastog stakla, na prstenastoj nogi, nađeni su u Pompejima, u servisu s vrčem Isings forme 57 što se datira u 1. st.⁷²³ Drže se prethodnicima kasnoantičkih zapadnih vrčeva.⁷²⁴ Dva su salonitanska vrčića ujedno jedini takvi primjerci u Dalmaciji.

Katalog

I. Vrč sferoidnog tijela

Datacija: 1. – 2. st.

Analogije: Vessberg 1952, 125, tip B I, T. VI. 11-15; Isings 1957, 69-70, 71-72, 52a, forma 54; Calvi 1968, 59-60, grupa A, T. 7. 3 i 4; Goethert-Polaschek 1977, 190-191, forma 112b; Facchini 1999, kat. br. 367; Toniolo 2000, kat. br. 268; Stern 2001, 49, kat. br. 30; Casagrande, Ceselin 2003, kat. br. 148; Mandruzzato, Marcante 2005, 23, kat. br. 153, 156.

810. Salona, oko amfiteatra; AMS-G-1801

Vrč od prozirnog modričastozelenkastog stakla s tragovima ljubičastog na ručici i obodu, sferoidno tijelo stisnuto pri dnu, blago konkavno dno, na gornjem dijelu tijela koncentrični žlijeb, naglašen prijelaz u cilindrični vrat, okomiti obod, izvučen vani dolje pa gore, ručica aplicirana od ramena do vrha vrata, izvijena iznad oboda u spljoštenu petljicu; horizontalni tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u vrat.

Vis. 9,6 cm, pr. oboda 3,4 cm.

Neobjavljeno.

II. Vrč piriformnog tijela

Datacija: 2. pol. 1. st.

Analogije: Vessberg 1952, 126, tip A II α 2, T. V. 18, T. XV. 3; Ciarallo, De Carolis 1999,

⁷²² Stern 2001, 49-50, kat. br. 32.

⁷²³ Scatozza Höricht 1994, kat. br. 157 i 158.

⁷²⁴ Isings 1957, 153-154, forma 123; Scatozza Höricht 1994, kat. br. 157.

kat. br. 264; Stern 2001, kat. br. 32; Mandruzzato, Marcante 2005, 22, kat. br. 159; Antonaras 2009a, 233-234, forma 77.

811. Salona, kupljeno 1887. god.; AMS-G-983

Vrč od prozirnog modričasto zelenkastog stakla, piriformno se tijelo sužava prema blago konkavnom dnu, naglašen je prijelaz iz tijela u vrat, kosi obod, izvučen vani dolje pa gore, zaobljena ruba, profilirana ručica od prozirnog zelenkastog stakla, s četiri horizontalna ispupčenja na produženoj bazi, apliciranoj duž kose stijenke tijela, iz kojih se razvija središnje rebro do vrha vrata; horizontalni tragovi obradbe na mjestu prijelaza iz tijela u kratki vrat, nedostaje gornji dio ručice.

Vis. 9,3 cm, pr. oboda 2,8 cm.

Neobjavljeno.

III. Vrčići piriformnog tijela

Datacija: 1. st.

Analogije: Scatozza Höricht 1994, kat. br. 157, 158; Ciarallo, De Carolis 1999, kat. br. 271.

812. Salona; AMS-G-56

Vrčić od prozirnog zelenkastog stakla, stisnuto podnožje, konkavno dno, piriformno tijelo, ljevkasti vrat, izvučen pa prema unutra savijen, konveksni obod, narebrena se ručica, aplicirana na najširi dio tijela do oboda, izvija u petlji iznad razine oboda.

Vis. 7,5 cm, pr. tijela 5,4 cm, pr. dna 4 cm, pr. oboda 3,65 cm.

Neobjavljeno.

813. Salona, nađeno u jednom grobu, 1935. god.; AMS-42799

Vrčić od prozirnog žutozelenog stakla, stisnuto podnožje, konkavno dno, piriformno tijelo, izvučen pa nepravilno prema unutra savijen, konveksni do prstenasti obod, narebrena se ručica, aplicirana na donji dio tijela do oboda, izvija u petlji iznad razine oboda; pukotina duž tijela.

Vis. 5,9 cm, pr. dna 4,1 cm, pr. tijela 5,65 cm, pr. oboda 4 cm.

Neobjavljeno.

Amforiske

Amforiske su derivat metalnih prototipova. Mogu biti monokromne ili polikromne, s konkavnim dnima i prema unutra savijenih ili okomito presavijenih oboda, te s ručicama koje mogu biti s dva, rjeđe s tri rebra ili glatke. Uglavnom su visoke 14-15 cm, ali i 27-28 cm. Drže se finim stolnim posuđem, ali mali primjerci su mogli služiti kao balzamariji. Nađene su diljem Rimskog Carstva, osobito na zapadu, proizvode se tijekom cijelog 1. st., od Tiberijeva doba, najčešće su u Klaudijevo i Neronovo doba. Pretpostavlja se njihova sjevernoitalska proizvodnja, u Locarnu, a proizvođene su i u Avenchesu i Lyonu.⁷²⁵ Salonitanske su, poput akvilejskih, malih dimenzija u odnosu na većinu nalaza,⁷²⁶ moguće rabljene kao balzamariji.⁷²⁷ Salonitanska amforiska pod **kat. br. 814** ima stisnuto podnožje s konkavnim dnom, dvorebre ručice, a ona pod **kat. br. 815** ima konkavno dno i glatku ručicu; obe imaju prema unutra savijene obode.

Iz Zadra potječu srodne amforiske malih dimenzija, od neprozirnog stakla,⁷²⁸ kao i one većih dimenzija.⁷²⁹ Srodne su im amforiske iz Budve.⁷³⁰

Katalog

Amforiske

Datacija: 1. st.

Analogije: Vessberg 1952, 142, tip A i B I i II, T. VI. 22-27; Isings 1957, 32-34, forma 15; Calvi 1968, 22-23, grupa A α , T. A. 1, T. 1. 7; Welker 1974, 63-65, T. 8. 151; Goethert-Polaschek 1977, 225-227, forma 133, T. 9. 107d; Carington Smith 1982, 273, sl. 4. 21, T. 37. c ; Biaggio Simona 1991, 209-213, 10.5.1., T. 44. 134.2.087, T. 45. 176.2.129; Rütli 1991, 56, AR 165; Bonomi 1996, 22, kat. br. 3, 4, 5, 7; Whitehouse 1997, kat. br. 293, 294; Zampieri 1998, 20, kat. br. 1, 2; Facchini 1999, kat. br. 2; Israeli 2003, kat. br. 336, 337; Lazar 2003, 138-139, forma 5.3; Larese 2004, 31-32; Mandruzzato, Marcante 2005, 13, kat. br. 1, 2; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 30, kat. br. 89; Antonaras 2009a, 274-275, forma 113, T. 31. 461.

⁷²⁵ Biaggio Simona 1991, 209-213, forma 10.5.1; Larese 2004, 31-32; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 30, kat. br. 89.

⁷²⁶ Mandruzzato, Marcante 2005, 13, kat. br. 1, 2.

⁷²⁷ Biaggio Simona 1991, 210.

⁷²⁸ Fadić 1998, 84-85, kat. br. 74-77, G 14 nekropole *Benkovačka cesta*.

⁷²⁹ Ravagnan 1994, 35, kat. br. 29-34.

⁷³⁰ Veličković 1976, 168, sl. 5; Marković 2012, 222, T. 62. 11, T. 69. 5, T. 94. 2, 3, T. 114. 16, 17.

814. Salona, kupljeno 1916. god.; AMS-G-1486

Amforiska od prozirnog žutog stakla, ovoidno tijelo stisnuto na dnu, konkavno dno, kontinuiran prijelaz u vrat, vani izvučen obod prema unutra savijenog ruba, dvorebre ručice istobojnog stakla aplicirane od gornjeg dijela tijela do polovice vrata; raspucana, nedostaju djelići oboda i jedna ručica.

Vis. 8,6 cm, pr. oboda 3,05 cm.

Neobjavljeno.

815. Salona; AMS-G-59

Amforiska od gotovo bezbojnog stakla, ovoidno tijelo ravnih stijeki se sužava od naglašenog ramena, konkavno dno, kontinuiran prijelaz u kratki vrat, vani izvučen nepravilan obod prema unutra savijenog ruba, jednostavne ručice istobojnog stakla aplicirane od ramena do vrha vrata.

Vis. 8,2 cm, pr. oboda 2 cm.

Neobjavljeno.

4.3.3. Posuđe za pohranu i transport

Lonci, urne (lat. *ollae cinerariae*) i poklopci

I. Ovoidne ole

Ovoidne su (tijelo najšire u gornjoj trećini) ili sferične (tijelo najšire po sredini) ole bez ručica rasprostranjene u zapadnim dijelovima Carstva, a rijedak nalaz u istočnim provincijama. Velike staklene ole ponajprije su se rabile u kućanstvu kao lonci, a u sekundarnoj uporabi kao urne.⁷³¹ Traju s kultom incineracije, a tijekom 3. st. postupno nestaju na grobljima, što svjedoči o gubitku veze s njihovom funeralnom namjenom, no još se rabe za pohranu u kućanstvima.⁷³² Počinju se proizvoditi u Tiberijevo, odnosno Klaudijevo doba

⁷³¹ Isings 1957, 86-87, forma 67a; Calvi 1968, 88-92, tip Aα, T. F. 3; T. 15. 2, 3; Goethert-Polaschek 1977, 240, forma 147a, b; Czurda-Ruth 1979, 153-156; Scatozza Höricht 1986, 68, 70, forma 56, T. XXII, XXXVIII; Roffia 1993, 170, 171, kat. br. 376-379; Bonnet Borel 1997, 42, AV V 103, 104, T. 19; Whitehouse 1997, kat. br. 307; Lazar 2003, 166-168, 7.2.1.-7.2.4.; Mandruzzato, Marcante 2007, 28-29, kat. br. 320-348.

⁷³² Cool, Price 1995, 109-110.

(Magdalensberg i Augusta Raurica). Proizvode se u većem broju radionica u Italiji, na području Rajne i u Galiji bez očitih formalnih modifikacija.⁷³³

Ole bez ručica najbrojnije su među dalmatinskim olama: uz katalogizirane sa salonitanskog područja poznata je jedna s Klisa,⁷³⁴ iz Vida (Narona),⁷³⁵ Budve (Butua),⁷³⁶ Duklje (Doclea),⁷³⁷ Liburnije (osobito južne – od Argirunta ili Starigrada do Skardone ili Skradina).⁷³⁸ Ako salonitanske urne nisu proizvod neke od pretpostavljenih dalmatinskih radionica,⁷³⁹ moguće i salonitanske, a prema kolikoći nalaza i budvanske, vjerojatno su uvezene iz sjeverne Italije odakle su posredstvom Akvileje distribuirane u Dalmaciju i Panoniju.⁷⁴⁰ Napomenimo da su sve salonitanske ole ovoidne osim sferične pod **kat. br. 839**, te da sve imaju podvijen obod (I.1) osim one pod **kat. br. 819** (I.2) s horizontalno izvučenim pa prema unutra savijenim obodom.⁷⁴¹ Urna s keramičkim poklopcem (**kat. br. 816**) nađena je u grobu 348 salonitanske Zapadne nekropole datiranom u 1. st., najranije se datira u kasno Tiberijevo, Klaudijevo doba.⁷⁴² U 2. pol. 1. – 2. st. datirane su i urne iz nekropole u splitskoj Lori (**kat. br. 817-821**). Ostale salonitanske ole nisu datirane kontekstom, no obzirom na tipološke analogije datiraju se od sredine 1., odnosno 2. pol. 1. st. – 2. st.

II. Ole s ručicama

Ole s Ω ili H, te s M ručicama nađene u Italiji i u južnoj Galiji, ali i u Španjolskoj i sjevernoj Africi, datiraju se u 2. pol. 1. – 2. st.⁷⁴³ Dvije salonitanske ole stoje na konkavnom

⁷³³ Czurda-Ruth 1979, 156; Whitehouse 1997, kat. br. 307; Lazar 2003, 166-168, 7.2.2.-7.2.4.; Larese 2004, 32-33; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 32, kat. br. 437-458.

⁷³⁴ Fadić, Babić 2008, 15-18, Klis: kat. br. 1.

⁷³⁵ Buljević 2003b, T. II. 23, 24.

⁷³⁶ Veličković 1976, 166-167, 1. tip; Cermanović-Kuzmanović 1976, 177, T. II.5; Marković 2012, 223-225, T. 50. 8, T. 78. 2, 6, T. 82. 16, T. 89. 6, T. 94. 4, 14, 16, T. 97. 13, 22, T. 99. 1, T. 100. 8, T. 101. 12, T. 102. 8, T. 104. 1, T. 108. 5, 20, T. 109. 5, 18, T. 110. 5, T. 63. 6, T. 77. 23, T. 97. 12, T. 98. 25, T. 105. 15, 19, T. 66. 4, T. 81. 7, T. 106. 16.

⁷³⁷ Cermanović-Kuzmanović et al. 1975, 172-173, VI/1-3

⁷³⁸ Damevski 1976, 64, T. IV. 3; Fadić 1988, kat. br. 153, T. 14.3; Ravagnan 1994, 205-209, kat. br. 404-412; Fadić 1998, 91-92, kat. br. 259, 260; Fadić 2002a, sl. 2, bilj. 22; Fadić 2006a, kat. br. 144; Lazar 2008, 76-77, T. 13. 1, 2; Perović, Fadić 2009, kat. br. 172.

⁷³⁹ Fadić 2002a, 274-277: Iader, Aenona ili Asseria.

⁷⁴⁰ Larese 2004, 32-33.

⁷⁴¹ Lazar 2003, 166-168, 7.2.2.

⁷⁴² Buljević 2013b; Buljević 2015, 173.

⁷⁴³ Isings 1957, 83-84, forma 64; Calvi 1968, 90, tip Aß, T. G, H; Goethert-Polaschek 1977, forma 149; Larese 2004, 32, sl. 45; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 32, kat. br. 469.

dnu (II.1), tri na konveksnoj nozi što iz tijela kontinuiru u konkavno dno (II.2), dok je jedinoj s M ručicama tijelo suženo iznad konkavnog dna (II.3).⁷⁴⁴ Jedna se salonitanska ovoidna ola na konkavnom dnu, s H ručicama, čuva u Arheološkom muzeju u Zagrebu.⁷⁴⁵ Salonitanska ola na konkavnom dnu, s ljevkastim obodom što se čuva u samostanu sv. Florijana u Linzu, dio je groba datirana u sred. 1. – rano 2. st.⁷⁴⁶

U Dalmaciji su poznati brojni primjerci ola s Ω , H i M ručicama iz južne Liburnije, uglavnom stoje na konkavnom dnu, manje je primjeraka na konveksnoj nogi.⁷⁴⁷ Iz Dubrovnika potječe ola s H ručicama na konkavnom dnu.⁷⁴⁸ Ovoidna ola s poklopcem, na konveksnoj nozi, s apliciranim H ručicama potječe iz Starog grada na otoku Hvaru.⁷⁴⁹ U Budvi je nađena ovoidna ola na konveksnoj nozi s M ručicama i vertikalnim izvučenim obodom,⁷⁵⁰ te ola analogna salonitanskoj.⁷⁵¹

III. Ola tipa amfora

Salonitanska ola tipa amfora je, čini se, najranija varijanta (sred. 1. st.) uglavnom u kasno 1. i u 2. st. datiranih sličnih primjeraka.⁷⁵² Jedina analogna ola salonitanskoj je ona iz Padove.⁷⁵³

U Dalmaciji su srodne ole tipa amfora nađene na području južne Liburnije⁷⁵⁴ i u Budvi.⁷⁵⁵

Salonitanske ole II su proizvod italskih ili galskih radionica, a III je proizvod zapadne, moguće sjevernoitalske radionice.⁷⁵⁶

⁷⁴⁴ Isings 1957, 81-83, forma 63; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 32, kat. br. 484.

⁷⁴⁵ Farac 2013, kat. br. 123.

⁷⁴⁶ Ruprechtsberger 1986, sl. 1.

⁷⁴⁷ Fadić 1988, 45-46, kat. br. 150 i 151, T. 13. 4, T. 14. 1; Ravagnan 1994, 205-206, kat. br. 415-430; na konveksnoj nozi: kat. br. 415 i 416; Fadić 1998, 91-92, kat. br. 244, 252; Fadić 2002a, sl. 3 i 4; Fadić 2006a, kat. br. 142, 143; Perović, Fadić 2009, kat. br. 75; Brajković 2013, kat. br. 127.

⁷⁴⁸ Farac 2013, kat. br. 122.

⁷⁴⁹ Farac 2013, kat. br. 124.

⁷⁵⁰ Veličković 1976, 167, T. 3.

⁷⁵¹ Marković 2012, 224-225, T. 93. 15.

⁷⁵² Isings 1957, 84-85, forma 65; Goethert-Polaschek 1977, forma 152.

⁷⁵³ Zampieri 1998, 179, kat. br. 294; Larese 2004, 57, T. LXVI. 294.

⁷⁵⁴ Fadić 1988, 45-46, kat. br. 146-149, T. 12. 5, T. 13. 1-3; Ravagnan 1994, 205-206, kat. br. 431, 432; Fadić 1998, 91-92, kat. br. 242, 250, 254; Fadić 2000, 551, sl. 11; Fadić 2002a, sl. 5; Fadić 2006a, kat. br. 140, 141; Brajković 2013, kat. br. 126.

⁷⁵⁵ Veličković 1976, 166-167, T. I. 2; Marković 2012, 224-225, T. 58. 2, T. 59. 12, T. 64. 5, T. 65. 11, T. 78. 16, T. 89. 1, T. 98. 1, T. 100. 3, 20, T. 104. 3, T. 109. 7, 12, T. 113. 1, T. 115. 21.

IV. Kvadratna ola

Osim boca od slobodno i u kalup puhanog stakla za pohranu i transport su rabljeni i lonci ili ole kvadratnog presjeka tijela, odnosno četverokutne staklenke i to za pohranu namirnica, često nalaženi u njihovoj sekundarnoj uporabi kao urne. Poput boca kvadratičnog i pravokutnog presjeka tijela oblikom su dobro prilagođene za transport. Proizvodile su se puhanjem u kalup i slobodnim puhanjem. Ole kvadratnog presjeka tijela se datiraju u 2. pol. 1. – 2. st., od 2. st. se rabe kao urne, a početkom 3. st. postupno izlaze iz uporabe, mada ima nađenih primjeraka datiranih i u 4. i 5. st.⁷⁵⁷ Karakteristični su nalaz u zapadnim provincijama Rimskog Carstva, a sporadičan u istočnim provincijama. Nađene su na galsko-rajskom području, u sjevernoj Italiji i Kampaniji, Panoniji i Korintu, a izrađivane su u istim radionicama kao i boce kvadratnog presjeka tijela.⁷⁵⁸ Obodi tih staklenki su uglavnom savijeni prema dolje poput ovratnika ili koso izvučeni kod kasnijih primjeraka, horizontalno su zaravnjeni obodi savijeni prema unutra, kakav je kod salonitanskog primjerka, čini se, karakteristični za Galiju.⁷⁵⁹ Salonitanska je ola, dakle, import iz neke zapadne radionice, baš kao i akvilejske ole.⁷⁶⁰

Dalmatinski primjerci srodni salonitanskom potječu s nepoznatih dalmatinskih lokaliteta, iz Liburnije⁷⁶¹ i iz Budve.⁷⁶²

Urne su uglavnom nađene sa staklenim poklopcima (Salona: **kat. br. 831, 833, 842, 843, 846**), rjeđe s olovnim (Narona),⁷⁶³ odnosno keramičkim (Salona: **kat. br. 816**), ili nekim predmetom, primjerice staklenim tanjurom (Budva),⁷⁶⁴ zdjelom (Salona: **kat. br. 773, 841**) ili metalnim zrcalom (Salona: **kat. br. 824**).

Na svim dalmatinskim lokalitetima na kojima su nađene ole nađeni su i stakleni poklopci jer su se njima ole poklapale. Konični poklopci s apliciranim središnjim gumbastim

⁷⁵⁶ Facchini 1999, 11, kat. br. 3.

⁷⁵⁷ Isings 1957, 81, forma 62; Goethert-Polaschek 1977, forma 102, 103; Scatozza Höricht 1986, 68, forma 55; Biaggio Simona 1991, 161-164, forma 9.1.; Rütli 1991, 112, AR 119; Roffia 1993, 171, kat. br. 383; Lazar 2003, 160-161, forma 7.1.; Casagrande, Ceselin 2003, 48, kat. br. 48.

⁷⁵⁸ Welker 1974, 108-109; Barkóczi 1988, 155, 156, T. XCI. 347-349; Biaggio Simona 1991, 161-164, forma 9.1.; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 33, kat. br. 516-517.

⁷⁵⁹ Calvi 1968, 90-91, grupa Bα.

⁷⁶⁰ Mandruzzato, Marcante 2007, 28-29, kat. br. 305 i 308.

⁷⁶¹ Fadić, Štefanac 2012a, 19-23, kat. br. 222-226, 228-233, 235-241, T. XXXVI-XLI.

⁷⁶² Veličković 1976, 167, sl. 1; Marković 2012, 224-226, T. 96. 17; Leljak 2013, kat. br. 140.

⁷⁶³ Buljević 2003b, T. II. 24.

⁷⁶⁴ Marković 2012, 201.

ispupčenjem⁷⁶⁵ poput onog na salonitanskoj urni pod **kat. br. 831** nađeni su u Budvi,⁷⁶⁶ Starom gradu na otoku Hvaru,⁷⁶⁷ Bakru,⁷⁶⁸ u Bribiru,⁷⁶⁹ te na lokalitetima južne Liburnije⁷⁷⁰ odakle potječu i poklopci koničnog tijela šupljeg cilindričnog vrata na vrhu savijenog u rogoliko ispupčenje⁷⁷¹ poput onih vezanih uz salonitanske ole pod **kat. br. 833b i 842**,⁷⁷² odnosno poput ravnog ili blago konveksnog tijela poklopca s šupljim središnjim gumbom konkavnog središta⁷⁷³ vezanog uz urnu pod **kat. br. 833c**,⁷⁷⁴ te poklopci niskog tijela konveksne ili ravne stijenke i središnjeg šupljeg konusa zaravnjenog ili ispupčenog vrha⁷⁷⁵ poput onih na salonitanskim olama pod **kat. br. 843 i 846**.⁷⁷⁶ Poklopci tog tipa su nađeni i u Budvi.⁷⁷⁷ Jedan se takav salonitanski poklopac čuva u Arheološkom muzeju u Zagrebu.⁷⁷⁸ Datirani su u 2. pol. 1. – 2. st., a pretpostavlja se njihova sjevernoitalska proizvodnja, osobito za poklopce s rogolikim ispupčenjem što su karakteristični za venetski Este i okolicu i vjerojatno proizvedeni u tamošnjoj lokalnoj radionici.⁷⁷⁹

Obzirom da nije pronađena tilurijska nekropola ne čudi što nema sačuvanih ola iz Tilurija. Rane salonitanske nekropole nisu istražene ili stručno valorizirane (Zapadna salonitanska nekropola). Činjenica je da su deponirane ole nađene kao urne jer su sačuvane uglavnom cjelovite. U depou Arheološkog muzeja u Splitu ima još urni i poklopaca registriranih u bazi podataka kao nalazi s nepoznatih dalmatinskih lokaliteta, i to jer ili nisu bili inventarizirani ili su im otpali inventarni brojevi, a zbog sumarnih podataka nije moguće

⁷⁶⁵ Isings 1957, 85, forma 66a; Calvi 1968, 89, tip γ, T. I. 1; Goethert-Polaschek 1977, forma 153.

⁷⁶⁶ Veličković 1976, 166, 167, T. I. 2 i 3; Marković 2012, 227, T. 58. 3, T. 63. 5, T. 65. 10, T. 98. 2, T. 100. 2, T. 108. 19, T. 109. 6, T. 115. 20.

⁷⁶⁷ Farac 2013, kat. br. 124.

⁷⁶⁸ Lazar 2008, 77, T. 13. 3.

⁷⁶⁹ Damevski 1976, 64, T. V. 2

⁷⁷⁰ Fadić 1988, 46, kat. br. 155-162, T. 14. 3, 5, 6, T. 15. 1-6; Ravagnan 1994, 206, kat. br. 433, 441-444; Fadić 1998, 91-92, kat. br. 241, 243, 247; Fadić 2006a, 132-134; Perović, Fadić 2009, kat. br. 76.

⁷⁷¹ Isings 1957, 86, forma 66d; Calvi 1968, 89, tip δ, T. F. 2.

⁷⁷² Fadić 1988, 46, kat. br. 154, T. 14. 4; Ravagnan 1994, 206, kat. br. 445-449; Fadić 1998, 91-92, kat. br. 245, 247, 248, 251, 253 i 261.

⁷⁷³ Isings 1957, 85-86, forma 66b; Calvi 1968, 89, tip α, T. F. 3.

⁷⁷⁴ Ravagnan 1994, 206, kat. br. 434-435.

⁷⁷⁵ Isings, 85, 86, forma 66b; Calvi 1968, 89, tip β, T. F. 1; Goethert-Polaschek 1977, forma 154.

⁷⁷⁶ Ravagnan 1994, 206, kat. br. 437-440; Fadić 1998, 91-92, kat. br. 249.

⁷⁷⁷ Marković 2012, 227, T. 104. 2, T. 110. 1.

⁷⁷⁸ Damevski 1976, 64, T. V. 4.

⁷⁷⁹ Isings 1957, 86, forma 66d; Calvi 1968, 89, tip δ, T. F. 2; Ravagnan 1994, 206; Larese 2004, 33.

utvrditi u staroj G inventarnoj knjizi o kojem je predmetu i s kojeg lokaliteta riječ. Da to i ne znamo i ne uzemo u obzir Salona je zbog ovdje obrađene tridesetčetiri ole njihovo značajno dalmatinsko nalazište, toliko da možemo pretpostaviti da su se i ondje proizvodile, osobito one bez ručica homogene morfologije i boje stakla.

Katalog

I.1. Ole bez ručica s zaravnjenim podvijenim obodom

Datacija: sredina 1. – 2. st.

Analogije: ole: Isings 1957, 86-87, forma 67a; Calvi 1968, 88-92, tip Aα, T. F. 3; T. 15. 2, 3; Goethert-Polaschek 1977, 240, forma 147a; Scatozza Höricht 1986, 68, 70, forma 56a, T. XXII, XXXVIII; Roffia 1993, 170, 171, kat. br. 376-379; Bonomi 1996, 171, kat. br. 407-410; Bonnet Borel 1997, 42, AV V 104, T. 19; Zampieri 1998, 180, kat. br. 295-308; Larese, Zerbinati 1998, 82, kat. br. 148-152; 140-141, kat. br. 53 i 54; Facchini 1999, 26, kat. br. 416-422, 431-434, 567-569, 610; Toniolo 2000, 130, kat. br. 324-328; Casagrande, Ceselin 2003, 48-49, kat. br. 49, 251, 252; Lazar 2003, 166-168, forma 7.2.3; Buora 2004, 36, kat. br. 470-482, 485-503, 506; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 32, kat. br. 437-458; Mandruzzato, Marcante 2007, 28-29, kat. br. 320-348; keramički poklopac ole iz G 348: Istenič 1999, 145, 8.3.14, sl. 133. PO 2/L 2; Istenič 2000, T. 143. G 645. 3; Istenič, Schneider 2000, 341, sl. 5.1, 2; Topić 2003, T. 43. 182; poklopac ole G-11b: Isings 1957, 86, forma 66d; Calvi 1968, 89, tip δ, T. F. 2; poklopac ole G-11c: Isings 1957, 85-86, forma 66b; Calvi 1968, 89, tip α, T. F. 3; poklopac ole G-26: Isings 1957, 85, forma 66a; Calvi 1968, 89, tip γ, T. I. 1; Goethert-Polaschek 1977, forma 153; Whitehouse 1997, kat. br. 300, 305.

816.

a.

Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72303

Ola od prozirnog zelenkastog stakla, konkavnog dna, ovoidnog tijela, prema vani izvučenog horizontalno zaravnjenog oboda s donje strane savijenog ruba.

Vis. 22 cm, pr. oboda 15 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 153-154, kat. br. 3, T. 2. 3; Buljević 2015, 170, sl. 2. 3.

b.

Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72310

Keramički konični poklopac jednostavnog oboda, s punom središnjom koničnom ručicom zaravnjenog vrha; boja: 7.5YR 6/4; premaz: 7.5YR 3/4.⁷⁸⁰

Vis. 4,5 cm, pr. oboda 12,7 cm, pr. ručice 2,3-2,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 153-154, kat. br. 4, T. 2. 4; Buljević 2015, 170, sl. 2. 4.

817. Split, nekropola u Lori, G 1, 1965. god.; AMS-38046

Ola od prozirnog zelenkastog stakla, konkavnog dna, ovoidnog tijela, kratkog vrata, prema vani izvučenog horizontalno zaravnjenog oboda s donje strane savijenog ruba.

Vis. 24,3 cm, pr. oboda 20 cm, pr. tijela 29 cm.

Objavljeno: Buljević 2007a, str. 178, sl. 15. 13; Buljević 2010, 85-86, G1. 1, T. 1. 1, sl. 1; Buljević 2012b, 197-198, sl. 1.

818. Split, nekropola u Lori, G 6, 1965. god.; AMS-38426

Ola od prozirnoga zelenkastog stakla, konkavnog dna, ovoidnog tijela, kratkog vrata, prema vani izvučenog horizontalno zaravnjenog oboda s donje strane savijenog ruba.

Vis. 25,2 cm, pr. oboda 20,4 cm, pr. tijela 28,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2010, 99, G 6. 1, T. 4. 1, sl. 16; Buljević 2012b, 199, sl. 2.

819. Split, nekropola u Lori, G 7, 1965. god.; AMS-38424

Ola od prozirnog zelenkastog stakla, konkavnog dna, ovoidnog tijela, kratkog vrata, prema vani izvučenog horizontalno zaravnjenog oboda s donje strane savijenog ruba.

Vis. 22,2 cm, pr. oboda 20,4 cm, pr. tijela 24 cm.

Objavljeno: Buljević 2010, 104, G 7. 1, T. 5. 1, sl. 21; Buljević 2012b, 199-200, sl. 3.

820. Split, nekropola u Lori, G 8, 1965. god.; AMS-38531

Ola od prozirnog zelenkastog stakla, konkavnog dna, ovoidnog tijela, kratkog vrata, prema vani izvučenog horizontalno zaravnjenog oboda s donje strane savijenog ruba.

Vis. 22,5 cm, pr. oboda 24 cm, pr. tijela 26,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2010, 108, G 8. 1, T. 6. 1, sl. 22; Buljević 2012b, 200, sl. 4.

821. Split, nekropola u Lori, G 15, 1965. god.; AMS-G-1853

Ola od prozirnog zelenkastog stakla, konkavnog dna, ovoidnog tijela, kratkog vrata,

⁷⁸⁰ Munsell Soil Color Chart. 2009 Revised Edition.

prema vani izvučenog horizontalno zaravnjenog oboda s rubom savijenim prema vratu.

Vis. 24,2 cm, pr. oboda 19,8 cm, pr. tijela 29,2 cm.

Objavljeno: Buljević 2010, 128, G 15. 34, T. 13. 34, sl. 49; Buljević 2012b, 201-202, sl. 7.

822. Salona; AMS-G-8

Ola od prozirnog modričastog stakla, blago konkavno dno, ovoidno tijelo, horizontalni obod izvučen prema vani i savijen preko kratkog vrata.

Vis. 21,8 cm, pr. oboda 14,7 cm, šir. oboda 2,4 cm.

Neobjavljeno.

823. Split; AMS-70553

Ola od prozirnog modričastog stakla, blago konkavno dno, ovoidno tijelo, horizontalni obod izvučen prema vani i savijen prema vratu, pa opet prema vani.

Vis. 19,3 cm, pr. oboda 18,7 cm, šir. oboda 3,8 cm.

Neobjavljeno.

824. Salona, 1911. god.; AMS-AV-253

Ola od prozirnog modričastog stakla, blago konkavno dno, ovoidno tijelo, horizontalni obod izvučen prema vani i savijen prema vratu; navodno je bila poklopljena zrcalom, a nalazila se unutar kamene urne.

Vis. 18,2 cm, sač. pr. oboda 17,3 cm, šir. oboda 4,2 cm.

Neobjavljeno.

825. Salona; AMS-G-13

Ola od prozirnog modričastog stakla, blago konkavno dno, ovoidno tijelo, horizontalni obod izvučen prema vani i savijen prema vratu, pa opet prema vani.

Vis. 26,5 cm, pr. oboda 18,9 cm, šir. oboda 3,5 cm.

Neobjavljeno.

826. Klis, Pod Kamenicom, 1904. god.; AMS-AV-140

Ola od prozirnog modričastog stakla, blago konkavno dno, nepravilno ovoidno tijelo, horizontalni obod izvučen prema vani i savijen s donje strane, dijelom i preko kratkog vrata; stoji nepravilno okomita na podlogu; nalazila se u kamenoj urni s poklopcem, a u njoj je bio predmet H-4137.

Vis. 24,2 cm, pr. oboda 16,5 cm, šir. oboda 2,7 cm.

Neobjavljeno.

827. Salona; AMS-G-14

Ola od prozirnog modričastog stakla, blago konkavno dno, ovoidno tijelo, kratki vrat, horizontalni obod izvučen prema vani i savijen s donje strane.

Vis. 22 cm, pr. oboda 19,5 cm.

Neobjavljeno.

828. Salona, kupljeno 1886. god.; AMS-G-930

Ola od prozirnog modričastog stakla, konkavno dno, ovoidno tijelo, horizontalni obod izvučen prema vani i savijen s donje strane, dijelom i preko kratkog vrata; nalazila se u kamenoj urni.

Vis. 19,1 cm, pr. oboda 13,65 cm, šir. oboda 2,2 cm.

Neobjavljeno.

829. Salona; AMS-G-10

Ola od prozirnog modričastog stakla, blago konkavno dno, ovoidno tijelo, horizontalni obod izvučen prema vani i savijen preko kratkog vrata.

Vis. 17,5 cm, pr. oboda 13,25 cm, šir. oboda 1,95 cm.

Neobjavljeno.

830. Salona; AMS-G-21

Ola od prozirnog modričastog stakla, blago konkavno dno, ovoidno tijelo, horizontalni obod izvučen prema vani i presavijen s donje strane, kratki vrat.

Vis. 19,7 cm, pr. oboda 16,6 cm, šir. oboda 3,4 cm.

Neobjavljeno.

831.

a.

Salona; AMS-G-26

Ola od prozirnog modričasto zelenkastog stakla kojoj nije sačuvano dno, ovoidno tijelo, prema vani izvučen horizontalni obod savijen je uz kratki vrat.

Sač. vis. 20 cm, pr. oboda 16,3 cm, šir. oboda 2,4 cm.

b.

Poklopac s šupljim dvostruko savijenim, prstenastim obodom, koničnim tijelom s apliciranim gumbastim ispupčenjem na vrhu.

Vis. 5,5 cm, pr. 13,5 cm.

Neobjavljeno.

832. Salona; AMS-G-28

Ola od prozirnog modrozelenkastog stakla, dno je blago konkavno, ovoidno tijelo, prema vani izvučen horizontalni obod savijen je uz kratki vrat.

Vis. 18,4 cm, pr. oboda 14,8 cm, šir. oboda 2,2 cm.

Neobjavljeno.

833.

a.

Salona; AMS-G-11

Ola od prozirnog modričastozelenkastog stakla, dno je blago konkavno, ovoidno tijelo, prema vani izvučen horizontalni obod savijen je s donje strane prema vratu, pa prema vani. Unutar nje se nalaze ostaci pokojnika.

Vis. 21,9 cm, pr. oboda 15,7 cm, šir. oboda 3,2 cm.

b.

Salona; AMS-69203

Poklopac s kosim obodom zaobljena ruba, nepravilnim koničnim tijelom šupljeg cilindričnog vrata na vrhu savijenog u rogoliko ispupčenje; nađen je u urni G-11.

Vis. 6,5 cm, pr. 14,2 cm.

c.

Salona; AMS-69204

Ulomak poklopca s šupljim središnjim gumbom konkavnog središta istaknutog kružnim žlijebom; nađen je u urni G-11.

Sač. vis. 4,3 cm, vis. gumba 2 cm, pr. gumba 4,4 cm.

Neobjavljeno.

834. Salona; AMS-G-22

Ola od prozirnog modričastog stakla, konkavno dno, ovoidno tijelo, horizontalni obod izvučen prema vani i savijen preko kratkog vrata; nema poklopca iako u staroj inventarnoj

knjizi stakla (G) piše da je postojao.

Vis. 15,5 cm, pr. oboda 13,8 cm, šir. oboda 2,6 cm.

Neobjavljeno.

835. Salona; AMS-G-24

Ola od prozirnog modričastog stakla, konkavno dno, ovoidno tijelo, horizontalni obod izvučen prema vani i savijen s donje strane, dijelom i preko kratkog vrata.

Vis. 19,4 cm, pr. oboda 15 cm, šir. oboda 2,3 cm.

Neobjavljeno.

836. Salona; AMS-G-25

Ola od prozirnog modričastog stakla, konkavno dno, ovoidno tijelo, horizontalni obod izvučen prema vani i savijen s donje strane, kratki vrat.

Vis. 22,5 cm, pr. oboda 16,8 cm, šir. oboda 3 cm.

Neobjavljeno.

837. Salona; AMS-G-32

Ola od prozirnog stakla zelenkaste nijanse, konkavno dno, ovoidno tijelo, horizontalni obod izvučen prema vani i savijen s donje strane pa gore do ruba, kratki vrat.

Vis. 24 cm, pr. oboda 17,5 cm, šir. oboda 2,6 cm.

Neobjavljeno.

838. Salona; AMS-G-20

Ola od prozirnog modričastog stakla, konkavno dno, nestabilna, ovoidno tijelo, obod izvučen prema vani i savijen s donje strane pa gore do ruba tako da je prstenast, kratki vrat.

Vis. 19,1 cm, pr. oboda 16,6 cm, šir. oboda 3,5 cm.

Neobjavljeno.

839. Salona; AMS-G-12

Ola od prozirnog stakla zelenkaste nijanse, blago konkavno dno, sferično tijelo, kratki vrat, horizontalni obod izvučen prema vani i savijen prema unutra.

Vis. 21,9 cm, pr. oboda 22,4 cm, max. šir. oboda 4,2 cm.

Neobjavljeno.

840. Epetium (Stobreč), kupljeno 1887. god.; AMS-G-993

Ola od prozirnog stakla zelenkaste nijanse, konkavno dno, kuglasto tijelo, obod izvučen prema vani i savijen prema unutra.

Vis. 12,1 cm, max. pr. 13 cm, pr. oboda 9,8 cm.

Neobjavljeno.

I.2. Ole bez ručica s zaravnjenim obodom savijenim prema otvoru

Datacija: sredina 1. – 2. st.

Analogije: I.1, te Lazar 2003, 166-168, forma 7.2.2.

841. Split, nekropola u Lori, G 9, 1965. god.; AMS-38425

Ola od prozirnog zelenkastog stakla, konkavnog dna, ovoidnog tijela, kratkog vrata, prema van izvučenog horizontalnog oboda s rubom savijenim prema otvoru.

Vis. 22,6 cm, pr. oboda 19,4 cm, pr. tijela 25,6 cm.

Objavljeno: Buljević 2010, 112-113, G 9. 1, T. 7. 1, sl. 29; Buljević 2012b, 200-201, sl. 5.

II.1. Ole s okomitim obodom, Ω i H ručicama, na konkavnom dnu

Datacija: 2. pol. 1. – 2. st.

Analogije: ole: Isings 1957, 83-84, forma 64; Calvi 1968, 88-93, tip A β , T. H. 2 i 3;

Bonomi 1996, 171, kat. br. 382, 389-390; Zampieri 1998, 181, kat. br. 312; Facchini 1999, 26, kat. br. 424 i 425; Toniolo 2000, 130, kat. br. 305, 308, 314, 316; Buora 2004, 36, kat.

br. 483; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 32, kat. br. 469; Mandruzzato, Marcante 2007, 28-29, kat. br. 310-313, 317, 318; Ω ručice: Calvi 1968, 89, tip 2; H ručice: Calvi 1968, 89, tip 3; poklopac ole G-30: Isings 1957, 86, forma 66d; Calvi 1968, 89, tip δ , T. F. 2;

poklopac ole G-33: Isings, 85, 86, forma 66b; Calvi 1968, 89, tip β , T. F. 1; Goethert-Polaschek 1977, forma 154; Whitehouse 1997, kat. br. 304.

842.

a.

Salona; AMS-G-30

Ola od prozirnog modričastog stakla, blago konkavno dno, ovoidno tijelo, na ramenu sačuvana jedna Ω ručica, kratki konkavni vrat, obod izvučen prema vani i savijen u S profilirani okomiti obod zaobljena ruba.

Vis. 24,9 cm, pr. oboda 16 cm.

b.

Poklopac s okomitim, blago S profiliranim obodom zaobljena ruba, koničnim tijelom šupljeg cilindričnog vrata na vrhu savijenog u rogoliko ispupčenje.

Vis. 10,2 cm, pr. 13,8 cm.

Neobjavljeno.

843.

a.

Salona; AMS-G-33

Ola od prozirnog modričasto-zelenkastog stakla, ovoidnog tijela, konkavno dno, na ramenu su dvije H ručice, relativno kratki konkavni vrat s prema vani pa prema gore izvučenim okomitim obodom zaobljena ruba.

Vis. 24,7 cm, pr. oboda 15,5 cm, vis. oboda 2 cm.

b.

Poklopac S profiliranog oboda niskog tijela konveksne stijenke i središnjeg šupljeg konusa zaravnjenog, pločastog vrha.

Vis. poklopca 4,5 cm, pr. poklopca 13,2 cm.

Neobjavljeno.

II.2. Ole s okomitim obodom, Ω i H ručicama, na konveksnoj nogi

Datacija: 2. pol. 1. – 2. st.

Analogije: Isings 1957, 83-84, forma 64; Calvi 1968, 88-93, tip A β , T. G, H. 1; Goethert-Polaschek 1977, forma 149, kat. br. 1448 i 1449; Bonomi 1996, 171, kat. br. 383-388, 391, 392; Larese, Zerbinati 1998, 142-143, kat. br. 57-60; Zampieri 1998, 181, kat. br. 313 i 314; Facchini 1999, 26, kat. br. 423; Toniolo 2000, 130, kat. br. 306, 307, 309-313, 315-317; Mandruzzato, Marcante 2007, 28-29, kat. br. 314-316; poklopac ole G-889: Isings, 85, 86, forma 66b; Calvi 1968, 89, tip β , T. F. 1; Goethert-Polaschek 1977, forma 154; Whitehouse 1997, kat. br. 304; Mandruzzato, Marcante 2007, 29, kat. br. 358.

844. Salona; AMS-G-27

Ola od prozirnog modričasto-zelenkastog stakla, ovoidnog tijela, stoji na stoji na konveksnoj nogi što kontinuirano iz tijela u blago konkavno dno, na ramenu su dvije H ručice, relativno kratki konkavni vrat s prema vani pa gore izvučenim okomitim obodom zaobljenog ruba.

Vis. 27,7 cm, pr. oboda 16,5 cm.

Neobjavljeno.

845. Salona; AMS-G-19

Ola od prozirnog modričastozelenkastog stakla, ovoidnog tijela, stoji na konveksnoj nogi što kontinuirano iz tijela u blago konkavno dno, na ramenu su dvije H ručice, relativno kratki konkavni vrat s prema vani pa gore izvučenim okomitim obodom zaobljenog ruba.

Vis. 28,5 cm, pr. oboda 16 cm, pr. noge 8,9 cm.

Neobjavljeno.

846.

a.

Salona, kupljeno 1885. god.; AMS-G-889

Ola od prozirnog modričastozelenkastog stakla, ovoidnog tijela, stoji na konveksnoj nogi što kontinuirano iz tijela u blago konkavno dno, na ramenu su dvije H ručice, konkavni vrat s prema vani pa gore izvučenim okomitim obodom zaobljenog ruba.

Vis. 22,9 cm, pr. oboda 14,1 cm; pr. noge 9,8 cm.

b.

Nepravilni, ravni poklopac oblog ruba kojemu središnji šuplji konus završava gumbastim ispupčenjem.

Vis. 5,5 cm, pr. 11,5 cm.

Neobjavljeno.

II.3. Ola s M ručicama, ljevkastim vratom prema unutra savijenim, prstenastim obodom

Datacija: 2. pol. 1. – 2. st.

Analogije: Isings 1957, 81-83, forma 63; Goethert-Polaschek 1977, forma 150; Zampieri 1998, 180-181, kat. br. 310; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 32, kat. br. 484; Marković 2012, 224-225, T. 93. 15.

847. Salona; AMS-G-16

Ola od prozirnog modričastog stakla, kuglasto tijelo je najšire po sredini, stisnuto je iznad blago konkavnog dna, na ramenu su dvije M ručice; ljevkasti vrat s prstenastim, prema unutra savijenim obodom. Stijenka je po sredini na jednom mjestu udubljena.

Vis. 25 cm, pr. oboda 16,2 cm, deb. oboda 0,58 cm, pr. dna 14 cm.

Neobjavljeno.

III. Ola tipa amfora

Datacija: sredina 1. - 2. st.

Analogije: Isings 1957, 84-85, forma 65; Zampieri 1998, 179, kat. br. 294; Facchini 1999, 11, kat. br. 3.

848. Salona; AMS-G-23

Ola od prozirnog modričastozelenkastog stakla, ovoidnog tijela, konkavnog dna, dugog vrata, prema vani izvučenog zaravnjenog oboda, dijelom savijenog prema unutra, od ramena do gornjeg dijela vrata su aplicirane dvije kutne, dvama rebrima profilirane ručice. Vis. 28,6 cm, pr. oboda, 13,8 cm, šir. oboda 2,1 cm.

Neobjavljeno.

IV. Ole kvadratnog presjeka tijela

Datacija: 2. pol. 1. – 2. st.

Analogije: Morin-Jean (1913) 1977, 60-61, forma 13; Isings 1957, 81, forma 62; Fremesdorf 1961, T. 85; Calvi 1968, 90-91, kat. br. 233, grupa Bα, T. I. 1; Mandruzzato, Marcante 2007, 28-29, kat. br. 305 i 308.

849. Salona; AMS-G-378

Ola kvadratnog presjeka tijela od prozirnog modričastog stakla, dno je blago konkavno, stijenke tijela su ravne, rame je koso, na jednom mjestu konkavno, kratki vrat s prema vani izvučenim horizontalnim obodom savijenim s donje strane prema vratu; nedostaje djelić vrata s obodom.

Vis. 12,3 cm, max. pr. 14,5 cm, pr. oboda 10,6 cm, max. šir. 12,3 cm.

Neobjavljeno.

Boce

I. Boca ovoidnog tijela

Salonitanska je dijelom sačuvana boca ovoidnog tijela, nađena u grobu 15 nekropole u Lori, bez izravnih analogija. Slične ju boce rajnske, odnosno ciparske proizvodnje datiraju od 2. pol. 1. – poč. 3. st., kako je datiran i grob.⁷⁸¹ Srodne boce potječu sa zadarskog područja.⁷⁸²

II. Boca ovoidnog tijela s apliciranim dekorom

Salonitanskoj boci ovoidnog tijela s apliciranim dekorom analogna je kölnska boca,⁷⁸³ te boce iz Constante,⁷⁸⁴ Amfipola,⁷⁸⁵ Tomisa⁷⁸⁶ i boca s horizontalnim incizijama iz Cornusa,⁷⁸⁷ iz 2. – 3. st. Srodne su joj boce s dekorom apliciranim po tijelu i vratu iz Kölna,⁷⁸⁸ Veszpréma,⁷⁸⁹ Cipra,⁷⁹⁰ kakve su nađene diljem Carstva i datirane u 3. st.

III. Boca diskoidnog tijela s apliciranim dekorom

Boce diskoidnog tijela s apliciranim dekorom, dekanteri,⁷⁹¹ nađene na zapadu i istoku Carstva, datirane su u 2. pol. 2 i 3. st.⁷⁹² Analogna dalmatinska boca potječe sa zadarskog područja,⁷⁹³ kao i jedna takva srodna boca s dekorom apliciranim po tijelu.⁷⁹⁴

IV. Boca diskoidnog tijela s udubljenjima

Obzirom na najbližnje kölnske boce diskoidnog tijela s udubljenjima, ali bez apliciranih niti⁷⁹⁵ i trijerske boce bez udubljenja, ali s nitima apliciranim na ljevkasti vrat,⁷⁹⁶ pretpostavljamo da je boca diskoidnog tijela s udubljenjima uvezena u Salonu iz neke zapadne

⁷⁸¹ Isings 1957, 90-91, forma 72; De Tommaso 1990, 75, tip 56.

⁷⁸² Ravagnan 1994, kat. br. 305-307.

⁷⁸³ Doppelfeld 1966, 49, T. 70.

⁷⁸⁴ Bucovală 1968, kat. br. 101-103.

⁷⁸⁵ Malama 2012, sl. 13.

⁷⁸⁶ Drăghici 2012, 211, sl. 1.

⁷⁸⁷ Stiaffini, Borghetti 1994, kat. br. 354, T. 74.

⁷⁸⁸ Doppelfeld 1966, 57, T. 110; Harden et al. 1987, kat. br. 59

⁷⁸⁹ Barkóczy 1988, 154, T. XXXI. 344.

⁷⁹⁰ Harden et al. 1987, kat. br. 60.

⁷⁹¹ Vessberg 1952, 135, tip VIII B I, T. 8. 2; Stern 2001, 148, kat. br. 102.

⁷⁹² Calvi 1968, 146, grupa A β 2, T. N. 1; Goethert-Polaschek 1977, 149, forma 91, kat. br. 898, 899, T. 14. 157d, T. 59; Roffia 1993, 158, kat. br. 360; Lazar 2003, 144, forma 6.2.5.; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 449, kat. br. 1265; Malama 2012, sl. 13.

⁷⁹³ Ravagnan 1994, kat. br. 299.

⁷⁹⁴ Ravagnan 1994, 148, kat. br. 292; Fadić 1998, 85, kat. br. 93.

⁷⁹⁵ Doppelfeld 1966, 52, T. 98, 99.

⁷⁹⁶ Goethert-Polaschek 1977, 149, forma 91, kat. br. 898, 899, T. 14. 157d, T. 59.

radionice u 2. – 3. st. Iz Dalmacije, iz Budve, potječu dvije boce udubljenima na tijelu i ljevkastim vratom srodne salonitanskoj.⁷⁹⁷

V. Boca ovoidnog tijela s urezanim dekorom

Nepotpuno sačuvanoj boci s urezanim dekoracijom nismo našli izravne analogije, a i uz dekoracijom ili oblikom tijela najbližije boce istočnomediteranske proizvodnje iz 2. st. stoji napomena da su neobični tipovi.⁷⁹⁸ Srodne su joj dalmatinske boce sa zadarskog područja⁷⁹⁹ i iz Dokleje.⁸⁰⁰ Salonitanka boca stoji na zadebljanom, punom dnu. Tako zadebljano dno, ali vjerojatno šalice ili zdjelice s atenske akropole, datirano je u sred. 3. st.⁸⁰¹

VI. Boca sferoidnog tijela s urezanim dekorom

Analogna boca sferičnog tijela s urezanim geometrijskom dekoracijom, od bezbojnog stakla, potječe iz Adrije i datirana je u kraj. 1. – sred. 2. st.⁸⁰² Kontekstom je u kasno 1. st. datirana još jedna takva bočica s uresom karakterističnim za kasno 2. – 3. st., iz Corte Cavanella di Loreo. Te se boce drže mogućim istočnjačkim (ili sjevernoitalijskim) proizvodima što prethode kasnijoj zapadnoj proizvodnji tog tipa boca⁸⁰³ iz 3. – 4. st.⁸⁰⁴ Takve su boce nađene i na istoku Carstva.⁸⁰⁵

Još su dvije takve slične boce nađene u Dalmaciji, one iz Duklje, jedna od bijelog, druga od zelenkastog stakla, datirane u 3. – 4. st.⁸⁰⁶

Katalog

I. Boca ovoidnog tijela

Datacija: 2. pol. 1. – početak 3. st.

Analogije: Vessberg 1952, 138-139, tip VI, T. IX. 9-12; Isings 1957, 90-91, forma 72;

Goethert-Polaschek 1977, 171-172, forma 75, kat. br. 666, T. 53; Von Saldern 1980, 24, T.

⁷⁹⁷ Marković 2012, 209, 212, tip 3, T. 99. 14, 15.

⁷⁹⁸ Hayes 1975, 35, 38, kat. br. 116, 145, sl. 4. 116, 145; Bonomi 1996, kat. br. 325; Larese 2004, 81, T. XXXIV. 325.

⁷⁹⁹ Ravagnan 1994, kat. br. 297; Fadić 1998, 85, kat. br. 95 i 95; Perović, Fadić 2009, kat. br. 150.

⁸⁰⁰ Cermanović-Kuzmanović et al. 1975, 153, tip I/1A, crtež 1.

⁸⁰¹ Stern 2009, 106, kat. br. 252.

⁸⁰² Bonomi 1996, kat. br. 324.

⁸⁰³ Larese 2004, 61-62.

⁸⁰⁴ Antonaras 2009a, forma 50, 190-196, T. 9. 208, 214.

⁸⁰⁵ Clairmont 1963, 111-112, forma B 5 i, kat. br. 540, T. XII.

⁸⁰⁶ Cermanović-Kuzmanović et al. 1975, tip I/2C. 5, sl. 12 i 13, G. 23. 2, G. 238. 5.

7. 130; De Tommaso 1990, 75, tip 56.

850. Split, nekropola u Lori, G 15, 1965. god.. god.; AMS-38493

Bočica od bezbojnog stakla, jajoliko tijelo, zaravnjeno dno omeđeno koncentričnim žlijebom, urezi una korjenu vrata; horizontalni tragovi obrade na korjenu vrata što nedostaje.

Sač. vis. 10,3 cm, pr. dna 4 cm, pr. vrata 1,5 cm, pr. tijela 7 cm.

Objavljeno: Buljević 2010, 128, G 15. 22, T. 12. 22, sl. 43; Buljević 2012b, 201-202, sl. 7.

II. Boca ovoidnog tijela s apliciranim dekorom

Datacija: 2. – 3. st.

Analogije: Doppelfeld 1966, 49, T. 70; Bucovală 1968, kat. br. 101-103; Stiaffini, Borghetti 1994, kat. br. 354, T. 74.

851. Salona, kupljeno 1883. god.; AMS-G-800

Boca od prozirnog modričastozelenkastog stakla, nepravilno ovoidno tijelo kontinuirano prelazi u nepravilan cjevasti vrat, na početku vrata komadić horizontalno labavo nanese niti istobojnog stakla, ljevkasti obod glatkog ruba, prstenasta noga; tragovi obrade na gornjem, konveksnom dijelu vrata, trag metalnog držača na dnu, okrhnut djelić oboda, mnoštvo zračnih mjehura, na nekoliko mjesta ulupljena stijenka, nestabilna, loš rad.

Vis. 12,5 cm, pr. tijela 5,5 cm, pr. oboda 2,1 cm.

Neobjavljeno.

III. Boca diskoidnog tijela s apliciranim dekorom

Datacija: 2. pol. 2. – 3. st.

Analogije: Vessberg 1952, 135, tip VIII B I, T. 8. 2; Bucovală 1968, kat. br. 85-92; Calvi 1968, 146, grupa A β 2, T. N. 1; Goethert-Polaschek 1977, 149, forma 91, kat. br. 898, 899, T. 14. 157d, T. 59; Roffia 1993, 158, kat. br. 360; Whitehouse 2001, kat. br. 695; Lazar 2003, 144, forma 6.2.5; Casagrande, Ceselin 2003, 21, kat. br. 40; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 449, kat. br. 1265; Antonaras 2009a, 218-219, forma 69, T. 21. 354.

852. Salona; AMS-G-381

Boca od prozirnog zelenkastog stakla, diskoidno tijelo kontinuirano prelazi u vrat, konveksan obod, izvučen pa savijen prema unutra, na ljevkastom vratu horizontalno

aplicirana nit istobojnog stakla, prstenasta noga; tragovi otpale niti na vratu, trag metalnog držača na dnu.

Vis. 11,9 cm, pr. tijela 10,13 cm, pr. oboda 4,8 cm.

Neobjavljeno.

IV. Boca diskoidnog tijela s udubljenjima

Datacija: 2. – 3. st.

Analogije: Doppelfeld 1966, 52, T. 98, 99.

853. Epetium (Stobreč); AMS-G-988

Boca od gotovo bezbojnog stakla, diskoidno tijelo s devet dubokih udubljenja, na korjenu i malo iznad sredine vrata su horizontalno aplicirane niti istobojnog stakla, kontinuiran prijelaz iz tijela u vrat, ljevkasti vrat, zaobljeni obod, blago konkavno dno, prstenasta noga; trag metalnog držača na dnu, napuknut vrat, nedostaju dijelovi stijenke u tri udubljenja.

Vis. 9,7 cm, pr. tijela 12,5 cm, pr. noge 5,1 cm, pr. oboda 3,2 cm.

Objavljeno: Von Saldern 1964, kat. br. 8; Damevski 1976, 66, T. XIII. 1; Fadić 1998, 82, kat. br. 60; Jovanović 2013, kat. br. 107.

V. Boca s urezanom dekoracijom

Datacija: 2. st.

Analogije: Hayes 1975, 35, 38, kat. br. 116, 145, sl. 4. 116, 145; Bonomi 1996, kat. br. 325; Larese 2004, 81, T. XXXIV.

854. Salona, kupljeno 1892. god.; AMS-G-1185

Boca od prozirnog zelenkastog stakla, ovoidno tijelo kontinuirano u nisku nogu, ili zadebljano ravno dno, tijelo je urešeno s osam horizontalnih incizija što tvore sedam pojaseva, a u središnjem je niz plićih horizontalnih incizija, dvije su incizije na vratu; nedostaje dio vrata s obodom.

Sač. vis. 13,6 cm, pr. dna 4,4 cm, pr. tijela 6,85 cm, pr. vrata 2,25 cm.

Neobjavljeno.

VI. Boca s geometrijskom dekoracijom

Datacija: kraj 1. – 4. st.

Analogije: Bonomi 1996, kat. br. 324; Larese 2004, 61-62; Isings 1957, 121-122, forma

103; Clairmont 1963, 111-112, forma B 5 i, kat. br. 540, T. XII; kat. br. 549; Rütli 1991, 54-55, AR forma 154.1; Lazar 2003, 146, forma 6.2.7; Antonaras 2009a, 190-196, 350, forma 50, T. 9. 208, 214.

855. Salona, iz jednog groba, 1935. god.; AMS-G-1805

Boca od prozirnog tamnozelenog stakla, sferično tijelo s urezanim i brušenim kružnicama na tijelu, na dnu i ramenu; nedostaje dio vrata s obodom.

Vis. 11,3 cm, pr. tijela 8,9 cm.

Neobjavljeno.

Boce kvadratnog i pravokutnog presjeka tijela

Za pohranu i transport su se, između ostalih, rabile boce kvadratnog (I) i pravokutnog presjeka tijela (II). Osim što su čest grobni prilog valja spomenuti i sekundarnu uporabu tih boca kao urni. Navodimo ove dvije skupine jer u Saloni i Tiluriju nisu pronađeni srodni trokutasti i poligonalni primjerci. Uglavnom im je pridružena jedna široka kutna vrpčasta glatka ili rebrima profilirana, odnosno rebrasta ručica od ramena do ispod oboda, a pravokutnima i dvije takve ručice. Imaju savijen obod, horizontalnog ili dijagonalnog profila, rub je izvučen vani, pa gore, prema unutra i zaravnjen (obodi mogu biti savijeni prema dolje pa prema gore, pa ponekad još i prema vani, ali takvi nisu pronađeni u Saloni i Tiluriju), cilindričan vrat često s tragovima obrade u dnu, horizontalno rame, ravno tijelo četverokutnog presjeka, ravno ili konkavno dno uglavnom s reljefnim uresima, oznakama radionice ili proizvođača. Uglavnom su od prirodno zelenkastog ili modričastog stakla. Tijelo i dno su puhani u višedijelne kalupe, pri čemu su dna kalupa uglavnom bila od čvrstog, trajnog materijala, keramike ili kamena, a stijenke od isušena drva otpornog na toplinu; neki su primjerci mogli biti slobodno puhani pa zaravnjeni na mramornoj ili željeznoj ploči ispred peći. Boce kvadratnog presjeka su nađene diljem Rimskog Carstva, a osobito su česte u zapadnim provincijama. Najranije datirani primjerci, iz Augustovog ili Tiberijevog doba, su iz Magdalensberga, potom oni iz Kaludijevog doba iz Hofheima i Colchestera, no uobičajeni su u zadnjoj četvrtini 1. – 2. st., a poznati su i primjerci iz 4. st. Boce pravokutnog presjeka datirane su od flavijevskog do severskog doba, a najčešće su u antoninsko doba.⁸⁰⁷ U takvim i

⁸⁰⁷ Boce kvadratnog presjeka: Isings 1957, 63-67, forma 50 a, 50 b; Charlesworth 1966; Welker 1974, 67-78, forma 13a; Goethert-Polaschek 1977, forma 114, 119; Czurda-Ruth 1979, 131-136, br. 1020-1022; Welker 1985,

srodnim bocama i vrčevima, spremnicima za kućnu uporabu i transport, rijetko su nađeni ostatci sadržaja. Analize ostataka ukazuju na ulje ili uljne supstancije, a spekulacije o tomu da su boce sadržavale vino potiču nalazi i prikazi tih boca zajedno sa stolnim posuđem.⁸⁰⁸

I. Boce kvadratnog presjeka tijela

Iz provincije Dalmacije, s područja današnje Hrvatske, potječe dvjestodvanaest boca kvadratnog presjeka s otiscima na dnu.⁸⁰⁹ Sa zadarskog područja potječe dvadesetak boca glatkog dna,⁸¹⁰ iz nekropole u Bakru (Volcera) dvije,⁸¹¹ dvije su s brodoloma datiranog u početak 2. st. kod otočića Sv. Petra nedaleko od Ilovika.⁸¹² K tomu je poznato nekoliko primjeraka iz Budve.⁸¹³ Srodna staklena boca neđena je u kasnoantičkom zidanom grobu u Donjim Vrtočama kod Bosanskog Petrovca što je datiran fibulom u 4. st.⁸¹⁴

Navedenima pridružujemo salonitansku bocu s koncentričnim krugovima na dnu, što je najčešći ures takvih boca,⁸¹⁵ u Arheološkom muzeju u Zagrebu,⁸¹⁶ ulomke dvaju boca glatkog dna iz Salone I.1, te ulomak iz Tilurija (**kat. br. 859**). Pored spomenutih boca glatkog dna iz Salone potječu različito urešeni ulomci tri dna; analogije za I.2 i I.3 nisu brojne ali ih ima, a nismo ih našli za I.4. To što nismo našli analognog dna I.4, a obzirom na činjenicu da je riječ o jedinom takvom dnu nađenom i u Saloni, ne daje nam puno materijala za razmišljanje niti o proizvodnji niti o trgovini. Bez obzira na mnoštvo varijanti dna urešenih

29-32, forma 13a; Scatozza Höricht 1986, 43-48, 80-81, forma 24; Biaggio Simona 1991, 177-185, 10.2.2.; Cool, Price 1995, 179-199; Bonnet Borel 1997, 51-52, AV V 140; Whitehouse 1997, kat. br. 322; Price, Cottam 1998, 194-198; Rottloff 1999; Lazar 2003, 149-156, 6.3.1. – 6.3.2; Amrein, Nenna 2006; Sánchez de Prado 2006; Follmann-Schulz 2011.

Boce pravokutnog presjeka: Isings 1957, 108, forma 90; Price, Cottam 1998, 200-202; Taborelli, Mennella 1999.

⁸⁰⁸ Biaggio Simona 1991, 178; Roffia 1993, 149; Rottloff 1999, 48 -49, sl. 16; Masseroli 1998, 43, bilj. 28-34, sl. 5-7.

⁸⁰⁹ Fadić, Štefanac 2012a, kat. br. 1-221, iz Dalmacije nisu kat. br. 4, 49, 50, 73, 74, 186, 206, 207 i 219; donosimo samo zadnju objavu.

⁸¹⁰ Gluščević 1990, 149, kat. br. 27, T. 29. 27, kat. br. 24, T. 30. 24; Ravagnan 1994, kat. br. 268-280; Fadić 1998, 87, kat. br. 115-119, 121-122.

⁸¹¹ Lazar 2008, T. 8. 2 i 3.

⁸¹² Orlić 1982, 157, sl. 7; Radić Rossi 2012, 31-32, sl. 17.

⁸¹³ Nije nam poznat izgled dna: Cermanović-Kuzmanović 1976, 176, T. II. 4; Veličković 1976, 169, sl. 12-14.

⁸¹⁴ Paškvalin 1976, 117, T. II. 2.

⁸¹⁵ Fadić, Štefanac 2012a, 9-10.

⁸¹⁶ Damevski 1976, 63-64, T. IV. 2.

koncentričnim rebrima salonitanskom dnu I.2 analogne smo našli tek na dvije boce s crnomorske obale,⁸¹⁷ što moguće ukazuju na određenu trgovačku vezu Salone i Istoka u 2. pol. 2. – 3. st., te na boci s iberskog poluotoka,⁸¹⁸ što moguće ukazuje na veze Salone i Zapada ili barem trasira distribucijsku rutu takvih boca. Osim analogna uresa dna boce kvadratnog presjeka iz Aserije⁸¹⁹ salonitanskom dnu I.3 uočavamo najveći broj analognih uresa na drugačijem tipu posude, na dnima lokalno proizvedenih osmerokutnih pseudo Merkur bočica iz Zadra (dvije) i Argirunta (tri),⁸²⁰ te na Merkur bočici iz Bakra (Volcera).⁸²¹ Obzirom na navedeno ostavljamo otvorenom mogućnost radioničke veze u proizvodnji ta dva oblika, a time i lokalnu proizvodnju boca kvadratnog presjeka s neupisanom četverolisnom ili četverolatičnom rozetom u 2. pol. 2. – 3. st. što je datacija koju dodatno potvrđuje nalaz atenske ole s analognim uresom,⁸²² kao i boce iz Eretrije.⁸²³ Nalaz takvih boca iz Augsburga i Saintesa, te iz Eretrije ukazuje na određene kontakte Salone, Dalmacije sa Zapadom i Istokom.⁸²⁴

I.1. Salonitanske bočice kvadratnog presjeka glatkog dna (**kat. br. 856-858**) nađene su u grobu 348 salonitanske Zapadne nekropole datiranom u 1. st., najranije u kasno Tiberijevo, Klaudijevo doba.⁸²⁵ Tilurijsko dno boce (**kat. br. 859**) nađeno je u u sondi A – sklopu centurija jedne legijske kohorte u jugoistočnom kutu logora.⁸²⁶ Budući sloj nije precizno datiran postoji mogućnost i kasnije datacije dna, u kasno 1., 2. st. Iz Tilurija je i ulomak ručice takve boce (**kat. br. 860**) nađen u sondi T, odnosno u cisterni.⁸²⁷ Analogne su boce nađene u južnoj Liburniji.⁸²⁸

⁸¹⁷ Nenna 2006a, T. 2, MN-G 13; T. 3, MN-RU 31.

⁸¹⁸ Cruz 2011, P-CAR 088.

⁸¹⁹ Fadić, Štefanac 2012a, 17, kat. br. 174, T. XXVIII.

⁸²⁰ Fadić 2011, 340, sl. 3. 9, T. 4. 27-31; Fadić, Štefanac 2012a, 26-29, kat. br. 266-270, T. XLV.

⁸²¹ Lazar 2008, 82, T. 16. 1; Fadić, Štefanac 2012a, kat. br. 249, T. XLIII.

⁸²² Stern 2006, 406, T. 2, GR-AthAg 11.

⁸²³ Antonaras et al. 2011, 222, GR-ERE 6, T. 3.

⁸²⁴ Rottloff 2006, 148, T. 17, D-RA 56; Foy 2011, F-CAR 297; Antonaras et al. 2011, 222, GR-ERE 6, T. 3.

⁸²⁵ Buljević 2013b; Buljević 2015, 173.

⁸²⁶ Sanader, Tončinić 2014, 31-80, sl. 16 i 44.

⁸²⁷ Sanader 2003, 40-54.

⁸²⁸ Ravagnan 1994, 139, kat. br. 275-280.

I.2. Uresu dna boce s koncentričnim krugovima analogan je ures dna boce iz gruzijske nekropole u Samtavro, datirane u 2. pol. 2. – 1. pol. 3. st.,⁸²⁹ te one iz ruskog Tanaša⁸³⁰ i Brage u Portugalu.⁸³¹ Blizak mu je i otisak ole nađene u grobu datiranom 200. g. u Eschweilet-Laurenzberg-Lürken.⁸³²

I.3. Uresu dna posude s laticama, odnosno neupisanom četverolisnom rozetom, analogan je ures dna boce iz Podgrađa kod Benkovca (Asseria); ovo uz napomenu da je ures u negativu, a ne reljefno ispupčen kao ostali,⁸³³ te boce iz Saintesa⁸³⁴ i iz Grčke iz 200. god.⁸³⁵ Osim na bocama kvadratnog presjeka otiske neupisanih četverolisnih rozeta nalazimo na bočicama osmerokutnog tijela, tzv. pseudo-Merkur bočicama, iz Zadra (Iader) i Starigrada (Argyrumtum),⁸³⁶ te na Merkur bočici iz Bakra (Volcera).⁸³⁷ Bliski ures salonitanskom nalazimo na dijelu dna boce iz Augsburga.⁸³⁸ Četverolisna neupisana rozeta je otisnuta na dnu atenske ole.⁸³⁹

I.4. Uresu dna boce s rombom i lukovima nismo našli analogija.

II. Boce pravokutnog presjeka tijela

Nalazi boca pravokutnog presjeka tijela su rijetki u odnosu na boce kvadratnog presjeka tijela. Riječ je o zapadnom tipu boce. Iz Dalmacije potječu boce malih dimenzija iz Bakra (Volcera) s uresom pet koncentričnih kružnica na dnu,⁸⁴⁰ iz Podgrađa (Asseria) s rešetkastim uresom na dnu,⁸⁴¹ te iz Cresa (Crepse) s pet koncentričnih kružnica na dnu;⁸⁴² pretpostavlja se da su sjevernoitalski proizvodi, moguće akvilejske radionice, vjerojatno kraja

⁸²⁹ Nenna 2006a, T. 2, MN-G 13.

⁸³⁰ Nenna 2006a, T. 3, MN-RU 31.

⁸³¹ Cruz 2011, P-CAR 088.

⁸³² Follmann-Schulz 2006, T. 11, D-BN 42.

⁸³³ Fadić 1988, 39, T. 9. 3, kat. br. 122; Buljević 2011, 179, CRO-SP 7; Fadić, Štefanac 2012a, kat. br. 174, T. XXVIII.

⁸³⁴ Foy 2011, F-CAR 297, T. 6.

⁸³⁵ Antonaras et al. 2011, 222, GR-ERE 6, T. 3.

⁸³⁶ Fadić 2006a, kat. br. 76-78; Lazar 2006a, T. 4, CRO 33; Fadić 2011, 340, sl. 3. 9, T. 4. 27-31; Fadić, Štefanac 2012a, kat. br. 266-270, T. XLV; Fadić, Štefanac 2012b, 208.

⁸³⁷ Lazar 2008, 82, T. 16.1; Fadić, Štefanac 2012a, kat. br. 249, T. XLIII.

⁸³⁸ Rottloff 2006, 148, T. 17, D-RA 56.

⁸³⁹ Stern 2006, 406, T. 2, GR-AthAg 11.

⁸⁴⁰ Lazar 2008, 72-73, T. 9. 2; Nenna 2011, CRO 55; Fadić, Štefanac 2012a, kat. br. 278, T. XLVIII.

⁸⁴¹ Buljević 2011, 180, CRO-SP 18; Fadić, Štefanac 2012a, 30-32, kat. br. 280, T. XLVIII.

⁸⁴² Lazar 2006a, 274, CRO 18; Fadić, Štefanac 2012a, 30-32, kat. br. 279, T. XLVIII.

1. – početka 2. st.⁸⁴³ Iz Dalmacije, iz Starigrada (Argyrintum) potječe boca velikih dimenzija s vijencem i grančicom na dnu,⁸⁴⁴ te ona iz Budve;⁸⁴⁵ obe su nađene kao urne, pretpostavlja se da su sjevernoitalski proizvodi, moguće akvilejske radionice iz 2. st.⁸⁴⁶ Vjerojatno su iz Italije dovezene u Dalmaciju morskim putem.⁸⁴⁷ Općenito se drži da su se boce pravokutnoga presjeka tijela proizvodile u zapadnim radionicama Rimskoga Carstva. Najistočniji je nalaz pravokutnih dna u Dura Europosu.⁸⁴⁸

Ni u Saloni ni u Tiluriju nema nalaza boca pravokutnog presjeka tijela, no iz Salone, s njezine Jugoistočne nekropole, potječe mramorni kalup za dna pravokutnih boca s natpisom staklara i prikazom gladijatora.⁸⁴⁹ Prvo se pretpostavljalo da je kalup rabljen za otiskivanje kruhova distribuiranih u salonitanskom amfiteatru, pri čemu bi, u natpisu naveden Miscenije Ampliat bio vlasnik pekare,⁸⁵⁰ zatim da su u kalupu izrađivane metalne pločice kao uspomena na igre što ih je donator Miscenije priredio u salonitanskom amfiteatru.⁸⁵¹ Danas držimo da je riječ o kalupu za izradbu dna staklenih boca⁸⁵² oblikom i prizorom, ako ne i sadržajem, najsličnijih bocama iz Linza (Lentia) u Austriji s kraja 1. i 1. pol. 2. st.,⁸⁵³ dnu boce iz Ribnice (Romula) u Sloveniji⁸⁵⁴ i boci iz Rumunjske⁸⁵⁵ s natpisom staklarice Sentije Sekunde koja je djelovala u Akvileji, u 2. pol. 1. st., prema Stern u 1. pol. 2. st.,⁸⁵⁶ te boci iz Acquijs (Aquae Statiellae), sada u Scaldasolu (Pavia), u zbirci Strada, s prikazima gladijatora na dnu, datiranoj u kraj 1. st., a što je možda sadržavala ulje za atlete.⁸⁵⁷ Kao i na bocama s natpisom akvilejske staklarice i na salonitanskom proizvodu (kalupu, boci) stoji ime proizvođača, staklara u nominativu s glagolom *fecit*. Ono što je, naime, Sentia Secunda u Akvileji,

⁸⁴³ Fadić, Štefanac 2012a, 30-32.

⁸⁴⁴ Lazar 2006a, 274, CRO 17; Fadić, Štefanac 2012a, 30-32, sl. 15, kat. br. 276, T. XLVII.

⁸⁴⁵ Nije nam poznat izgled dna: Veličković 1976, 166-167, T. I. 1.

⁸⁴⁶ Fadić, Štefanac 2012a, 30.

⁸⁴⁷ Taborelli, Mennella 1999, 17.

⁸⁴⁸ Clairmont 1963, kat. br. 641-643.

⁸⁴⁹ Buljević 2011, 181-183, CRO-M 1.

⁸⁵⁰ BASD 1884, 165-166, br. 34, Catal. d. Mostra archaeol. 1911, 48.

⁸⁵¹ Dyggve 1933, 90, 95, sl. 48; Sanader 2001, 27, 28.

⁸⁵² Buljević 2004a.

⁸⁵³ Glöckner 2006, 190, AUS 68, 69, T. 6, 7.

⁸⁵⁴ Lazar 2006b, 246-247, SI 67, T. 3.

⁸⁵⁵ Stern 2015, bilj. 2.

⁸⁵⁶ Stern 1993; Stern 1995, 69; Stern 1999, 457, bilj. 68, sl. 23-25; u najnovijem radu drži da je djelovala u 1. pol. 2. st.: Stern 2015, 215.

⁸⁵⁷ Gasparetto 1973, 34, sl. 19; Roberti, Tamassia 1964, 13, 14, 50, kat. br. XI. 1, T. VII, gore

Miscenius Ampliatus je *facit* u Saloni. Često se, naime, raspravlja o imenima na bocama kao brandu staklenog proizvoda, odnosno sadržaja. Nema, međutim, arheološkog dokaza o prodaji staklenih prizmatičnih boca sa specifičnim sadržajem, što bi bilo za očekivati ukoliko se žig na dnu odnosi na sadržaj. U Herkulaneju, u trgovini porušenoj 79. god. uslijed erupcije Vezuva, nađena je serija staklenog posuđa spremna za prodaju, a među njima jedna boca četvrtastog presjeka. (Na dnu je herkulanejske boce žig s imenom Publius Gessius Ampliatus, u genitivu.)⁸⁵⁸ Osim toga dno pune boce se ne čini prikladnim mjestom za žig s referencama na sadržaj, osobito ako je boca spakirana za transport u košaru ili kutiju; vjerojatnije su podatci o sadržaju bili na naknadno dodanim etiketama. Isto je tako malo vjerojatno da je ime na dnu označavalo poduzetnika – vlasnika radionice. Mala količina raznolikog firmiranog posuđa je pokazatelj neovisnih poduzetnika – staklara.⁸⁵⁹ Miscenije Amplijat je, dakle, napravio staklene boce punjene uljem za pobjednike u areni.⁸⁶⁰ Na to upućuju palmine grane bočno od gladijatora, te prikaz na dnu srodne boce kvadratičnog presjeka, iz Caerswsa, na kojem je uz gladijatora prikazan lovorov vijenac, a za koju se pretpostavlja mediteransko radioničko podrijetlo.⁸⁶¹ Jedan ulomak koji gotovo sigurno pripada dnu četvrtaste boce od svjetlozelenog stakla s gladijatorom nađen je u Montepulcianu (Siena). Sada se nalazi u Perugi, u zbirci Vita Manke.⁸⁶²

Obzirom na Miscenijev⁸⁶³ kognomen, Ampliat,⁸⁶⁴ možemo pretpostaviti da je bio oslobođenik,⁸⁶⁵ a slijedeći Hirschfeldovo tumačenje onog *Salonas* u zadnjem redu natpisa, da je moguće bio Salonitanac.⁸⁶⁶ Tako u Saloni, u kojoj je otkrivena staklarska radionica,⁸⁶⁷ uz

⁸⁵⁸ Scatozza Hörcht 1986, 46, 80-81, forma 24, T. XXX, kat. br. 93, E-2362; o imenima (nekad) u nominativu (možda proizvođač), te (nekad) u genitivu (možda vlasnik radionice) vidi: Rottloff 1999, 47; Stern 1999, 468-469, 471; Stern 2004, 115; Stern 2015, 216-217; o firmiranom dalmatinskom, mahom liburnskom posuđu, te o boci iz Resnika s imenom Aleksandra na grčkom u genitivu vidi: Buljević 2009, 42, 44, sl. 4; Fadić, Štefanac 2012a, 18-23, 32-36, 41-44, sl. 5, 7, 8, 17, 18, T. XXXIII-XXXV, XLI, XLIX, L, LII; Fadić, Štefanac 2012b.

⁸⁵⁹ Stern 2015, 215-217; drugačije mišljenje, o proizvođačici sadržaja, vidi u: Taborrelli, Mennella 1999, 23-25; Masseroli 1998, 44.

⁸⁶⁰ Coleman 2006, 145-147; Epigram 17: praemia cum laudem ferret, at hic pateram.

⁸⁶¹ Price 2011, 19, GB-CAR.009, T. 4.

⁸⁶² Gasparetto 1973, 34, sl. 20.

⁸⁶³ *Miscenius* ili *Mescenius* gentilno je ime italskoga podrijetla. *Mescenius* je poznatiji oblik toga imena. U razdoblju principata javlja se u Dalmaciji, u Saloni i Naroni: Alföldy 1969, 99.

⁸⁶⁴ *Ampliatus* je kognomen rasprostranjen svagdje i u svim razdobljima Carstva. Često ga nose robovi: Alföldy 1969, 148; Buškariol 1988, 275, bilj. 12.

⁸⁶⁵ U Saloni je potvrđena liberta Ampliata: Alföldy 1969, 148.

⁸⁶⁶ CIL III, 8831; Hirschfeld, Schneider 1885, 16, br. 25.

Pashazija⁸⁶⁸ otkrivamo još jednog staklara - Miscenija. Salonitanski amfiteatar, uz koji pak ne vezujemo Miscenijevu djelatnost nego proizvode, izgrađen je u 2. polovici 2. st., oko 170. g, u vrijeme cara Marka Aurelija (161. – 180. god.), ali vjerojatno na mjestu ranije, skromnije građevine iste namjene.⁸⁶⁹ Nemamo, dakle, čvrstih oslonaca za dataciju salonitanskoga kalupa. Čak je i ime obrtnika, *Miscenius Ampliatus*, uobičajeno u principatu. Poznato nam je mjesto nalaza kalupa, ali bez specifičnih pokazatelja. Kalup je, naime, nađen na području salonitanske Jugoistočne nekropole na kojoj se sahranjivalo od 1. do 4. st. Grobni prilog? Vjerojatno. S obzirom na iznesene činjenice, možemo zaključiti da kalup potječe iz zadnje četvrtine 1. st. ili iz 2. st.

To je jedini dosad poznat (pronađen, uočen) kalup za dna pravokutnih boca i to onih rijetkih, s figuralnim prikazima, prikazima gladijatora, iz mediteranskih radionica, od kojih je jedna vjerojatno bila u Saloni.

I.1. Boce kvadratnog presjeka, glatkog dna

Datacija: 1. st.

Analogije: Czurda-Ruth 1979, 135; Charlesworth 1966; Isings 1957, 63-67, forma 50.

856. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72307

Bočica od zaravnjenog slobodno puhanog, prozirnog stakla modričaste nijanse, kvadratnog presjeka tijela, ravnog dna, oblog ramena, kratkog i uskog vrata, horizontalno izvučenog oboda svijenog prema unutra, s profiliranom koljenastom ručicom nanesenom od ramena pod oštrim kutom do ispod oboda; obod je odlomljen i dio mu nedostaje.

Sač. vis. 9,95 cm, duž. stranice tijela 4,4 cm, vis. tijela 6,7 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 161, T. 7. 119; Buljević 2015, 173, sl. 5. 119-121.

857. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72308

Donji dio bočice od zaravnjenog slobodno puhanog, prozirnog stakla modričaste nijanse, kvadratnog presjeka tijela, zaravnjenog dna; nedostaju gornji dio tijela, vrat s obodom i ručica.

Duž. stranice tijela 4,3 cm.

⁸⁶⁷ Clairmont, Gozenbach 1975; Buljević 2002b, 389, 390.

⁸⁶⁸ Inv. br. 28B: CIL III, 9542; BASD 1884, 69, br. 26; Cabrol, Leclercq 1950; Egger 1926, 99, n. 208; Cambi 1976, 148, bilj. 55; Buljević 2002b, 389.

⁸⁶⁹ Dyggve 1933, 33-150; Cambi 1979a.

Objavljeno: Buljević 2013b, 161, T. 8. 120; Buljević 2015, 173, sl. 5. 120.

858. Salona, Zapadna nekropola, G 348, 1987. god.; AMS-72309

Profilirana koljenasta ručica analogna onoj na gore katalogiziranoj bočici, sa sačuvanom stijenkom oblog ramena; odlomljena je nedaleko od mjesta na koje je bila nanesena na vrat pod ostrim kutom.

Vis. 4,34 cm.

Objavljeno: Buljević 2013b, 161, T. 8. 121; Buljević 2015, 173, sl. 5. 121.

859. Tilurij, Sonda A, Blok SZK K 10-11, SJ 1, 2005. god.; MTK-1486

Ulomak konkavnog dna boce od bezbojnog stakla s kružnim tragom metalnog držača.

Duž. stranice 4,55 cm, deb. stijenke 0,62 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 262, kat. br. 208, T. 12. 208.

860. Tilurij, Sonda T, istraživanja 2000. god; MTK-680

Narebrena ručica od prozirnog modričastog stakla, aplicirana na bocu kvadratičnog tijela što se vidi iz dijela sačuvane ramene stijenke boce; nedostaje dio ručice spojene na vrat ili obod.

Deb. 0,6 cm, šir. 4,2 – 4,8 cm, vis. 4,6 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, 305, kat. br. 64, T. 7. 10.

I.2. Dno boce kvadratnog presjeka s otiskom koncentričnih krugova

Datacija: 2. pol. 2. – 1. pol. 3. st.

Analogije: Nenna 2006a, T. 2, MN-G 13; T. 3, MN-RU 31; Cruz 2011, P-CAR 088.

861. Salona, Gospe od Otoka, Dyggve; AMS-51304

Dio dna boce kvadratnog presjeka, od prozirnog stakla modričaste nijanse; na konkavnom dnu je otisnut geometrijski ures: četiri koncentrične kružnice, jedna koncentrična kružnica u sačuvanom kutu.

Šir. 9,6 cm.

Objavljeno: Buljević 2011, 180, CRO-SP 12, T. 4; Fadić, Štefanac 2012a, kat. br. 51, T.

VIII.

I.3. Dno boce kvadratnog presjeka s otiskom rozete

Datacija: 2. pol. 2. – 3. st.

Analogije: Asseria: Fadić 1988, 39, T. 9. 3, kat. br. 122; Buljević 2011, CRO-SP 7; Fadić, Štefanac 2012a, 17, kat. br. 174, T. XXVIII; Augsburg: Rottloff 2006, 148, T. 17, D-RA 56; Foy 2011, F-CAR 297; Antonaras et al. 2011, 222, GR-ERE 6, T. 3; osmerokutne pseudo Merkur bočice: Zadar (Iader) i Starigrad (Argyrunum): Fadić, Štefanac 2012a, 26-29, kat. br. 266-270, T. XLV; kvadratična staklenka, ola: Atena: Stern 2006, 406, T. 2, GR-AthAg 11.

862. Salona, lokalitet Jadranka, Sonda 24, 29. 4. 1957. god; AMS-44213

Dio dna boce kvadratnog presjeka, od prozirnog stakla zelene nijanse; na konkavnom dnu su otisnuti dijelovi četiri radijalne latice.

Šir. 8,4 cm.

Objavljeno: Buljević 2011, 180, CRO-SP 16, T. 4; Fadić, Štefanac 2012a, kat. br. 175, T. XXVIII.

I.4. Dno boce kvadratnog presjeka s otiskom romba s lukovima

Datacija: 1. – 3. st.

Analogije: Isings 1957, 63-67, forma 50b.

863. Salona; AMS-G-787

Dio dna boce kvadratnog presjeka, od prozirnog stakla zelenkaste nijanse; na konkavnom dnu je otisnuta kružnica u središnjem rombu na čijim je stranicama dvostruki luk u većem luku.

Šir. 7,4 cm.

Objavljeno: Buljević 2011, 180, CRO-SP 14, T. 4; Fadić, Štefanac 2012a, kat. br. 141, T. XXIV.

II. Kalup za dno boce pravokutnog presjeka

Datacija: 4. četvrtina 1. – 2. st.

Analogije: Boce: Isings 1957, 108, forma 90; boca iz zbirke Strada: Gasparetto 1973, 34, sl. 19; Roberti, Tamassia 1964, 13, 14, 50, kat. br. XI. 1, T. VII, gore; boce s natpisom Sentije Sekunde: Glöckner 2006, 190, AUS 68, 69, T. 6, 7; Lazar 2006b, 246-247, SI 67, T. 3.

864. Salona, na položaju *Pod Japirkovim kućama*, na području Jugoistočne nekropole, 1884. god.; AMS-A-826

Kalup je od bijeloga mramora s urezanim prikazom gladijatora i natpisom u negativu: MISCENIVS/AMPLIATVS/FACIT/SALONIAS. Na bokovima su natpisnoga polja gladijatori. Na pozitivu s lijeve strane natpisnoga polja trački je gladijator (*thraex*) s vizir kacigom (*galea*), četvrtastim štitom (*parmula*), zaštitnim rukavom na desnom laktu (*manica*), zakrivljenim mačem u desnoj ruci (*sica*) te štitnicima nogu (*ocreae*); s desne strane natpisa je gladijator *murmillio* s vizir kacigom (*galea*), štitom (*scutum*), zaštitnim rukavom na lijevom laktu (*manica*), kratkim mačem (*gladius*) u lijevoj ruci te štitnicima nogu (*ocreae*). Bočno od njih palmine su grane kao simboli pobjede. Cijeli prizor je uokviren, a na kutovima su kružne rupice. Prizor je na ispupčenom pravokutnom polju, uglačan kao i rubni dijelovi u podnožju za uglavljivanje vertikalnih stijenki. Ostali dijelovi kamenoga kalupa koji imaju oblik nepravilnog pravokutnika grubo su obrađeni, a uglašani donji rub kalupa te urez u obliku slova V vjerojatno ukazuju na drugačiju, prije primarnu nego sekundarnu, uporabu kamenoga bloka.

Dimenzije stranica kalupa su 27 cm x 21 cm, dimenzije stranica polja s reljefima i natpisom su 21,8 cm x 11,5 cm, ukupna debljina kalupa je 6,5 cm, a debljina samoga reljefnog polja 1 cm.

Objavljeno: CIL III, 8831; BASD 1884, 165-166, br. 34; Hirschfeld, Schneider 1885, 16, br. 25; Catal. d. Mostra archaeol. 1911, 48; Dyggve 1933, 89-90, 95, br. 32, sl. 44, 48; Cambi 1979b; Sanader 2001, 26-29, br. III; Buljević 2004a; Buljević 2005a, 98, sl. 7; Buljević 2007a, 164-165, sl. 1; Buljević 2009, 40-42, sl. 3.15; Buljević 2011, 181-183, CRO-M 1.

4.3.4. Razno posuđe

Košarica

Salonitanskoj košarici nismo našli izravnih analogija, a srodni su oblici različito datirani u razdoblje od 1. – 3. st.⁸⁷⁰ Ako nije proizvedena u lokalnoj radionici, uvezena je, prema Von Saldernu u 2. st., iz zapadne, odnosno sjevernoitalske radionice.⁸⁷¹

⁸⁷⁰ Von Saldern 1964, kat. br. 7, 2. st.; Von Saldern et al. 1974, kat. br. 597, 3. st.; Barkóczi 1996, kat. br. 31, T. III, XXXIX. 31, 1. – 2. st.

⁸⁷¹ Von Saldern 1964, kat. br. 7.

Katalog

Košarica

Datacija: 2. st.

Analogije: Von Saldern et al. 1974, kat. br. 597; Constable-Maxwell Collection 1979, kat. br. 108; Barkóczy 1996, kat. br. 31, T. III, XXXIX. 31.

865. Salona, Zapadna nekropola, 1827. god.; AMS-G-45

Košarica od prozirnog modričasto zelenkastog stakla s niti od bijelog neprozirnog stakla spiralno apliciranom od dna do oboda, zaravnjeno dno, po sredini stisnuto tijelo na obodu spojeno, premošteno jednom drškom, dvostruko zaobljen, nepravilan obod; trag metalnog držača, tragovi razvlačenja, nedostaje dio oboda, raspucana.

Vis. 7 cm, duž 13 cm, šir. 9 cm.

Objavljeno: Lanza 1856, 33; Von Saldern 1964, kat. br. 7; Duplančić 1994, 10; Fadić 1998, 90, kat. br. 220; Glassway 2002, 170, br. 41; Jovanović 2013, kat. br. 161.

Lucerna

Poznate staklene lucerne nejednakih oblika i dimenzija potječu sa sljedećih lokaliteta: Avenches? (Švicarska),⁸⁷² Köln,⁸⁷³ Trier (Njemačka),⁸⁷⁴ Vicenza,⁸⁷⁵ Voghenza,⁸⁷⁶ Napulj,⁸⁷⁷ Pompeji (Italija),⁸⁷⁸ Ljubljana (Slovenija),⁸⁷⁹ Aquincum (Mađarska),⁸⁸⁰ Novae (Bugarska),⁸⁸¹ Sedeinga (Sudan),⁸⁸² Akra (Izrael),⁸⁸³ te dalmatinske lucerne iz Splita (*Salona*)⁸⁸⁴ i Visa

⁸⁷² Ceselin 2003, 32, 34, br. 3, bilj. 4; Bonnet Borel 1997, 44, AV V 113, T. 21. 113, T. 32. 10.

⁸⁷³ Ceselin 2003, 32, 34, br. 1; Doppelfeld 1966, 32, T. 88; Fremesdorf 1961, 36-37, T. 48, u tekstu pod T. 47. 231 i 539.

⁸⁷⁴ Ceselin 2003, 32, 34, br. 2, bilj. 5; Goethert-Polaschek 1977, T. 81, kat. br. 1538, forma 163, 2. – 3. st.

⁸⁷⁵ Ceselin 2003, 32, 34, br. 6; Casagrande, Ceselin 2003, 181, kat. br. 318, T. XIX, XXXV.

⁸⁷⁶ Ceselin 2003, 32, 34, br. 7, bilj. 6.

⁸⁷⁷ Ceselin 2003, 32, 34, br. 8, bilj. 7.

⁸⁷⁸ Ciarallo, De Carolis 1999, visoka je 4 cm, duga 11 cm, pr. diska joj je 8 cm.

⁸⁷⁹ Ceselin 2003, 32, 34, br. 5, bilj. 8; Lazar 2004a, 39, G 76, sl. 30, kat. br. 49; Petru 1972, 100, G 76. 8, T. LXXXVIII. 7.

⁸⁸⁰ Ceselin 2003, 32, 34, br. 4, bilj. 9; Barkóczy 1988, 213, forma 190, br. 542, T. LXIII.

⁸⁸¹ Ceselin 2003, 32, bilj. 10 i 11; Barkóczy 1988, 113; E. Billewicz, Novae, Sektor Zachodni 1972, Poznan 1975, 289.

⁸⁸² Ceselin 2003, 32, 34, br. 9, bilj. 2; Cool 1996, 205-206, G WT8, sl. 4. 1.

⁸⁸³ Ceselin 2003, 32, 34, br. 10, bilj. 3; Fortuna 1965, 19-20, G 61, 22, sl. 4 (grobni prilozi) i sl. 5 (lucerna).

(Issa).⁸⁸⁵ Lucerne s kljunom su slobodno napuhane uglavnom od prozirnog modričastog ili zelenkastog stakla; izuzetak je mala lucerna od prozirnog tamnozelenog stakla iz Vicenze.⁸⁸⁶ Ručice nemaju primjerci iz Kölna, Splita i Vicenze; uz napomenu da je lucernama iz Splita i Vicenze stijenka jako oštećena na mjestu gdje je mogla biti ručica. Prema Bonnet Borel je na lucerni (što navodi pod upitnikom) sačuvana ručica s ušicom, a ne kljun kako to vidi Ceselin, te ju uspoređuje s kelnskim primjerkom.⁸⁸⁷ Lucerne iz Avenchesa, Voghenze i Akre ne stoje na nogi. Svi primjerci su različitih dimenzija i variraju u dužini od 5,5 cm (Köln) do 7,2 cm (Avenches), bez kljuna⁸⁸⁸ odnosno one s kljunom od 6,9 (Vicenza) do 20 cm (Akra). Autori ih uglavnom datiraju na temelju grobnog konteksta ili pretpostavki, u 1., 1. – 2., 2. – 3. st.⁸⁸⁹

Među nalazima uništenog osuarija iz kasnog 1., ranog 2. st., na splitskom predijelu Poljud nađena je 1953. god. i staklena lucerna.⁸⁹⁰ Isejska lucerna iz G 122 nekropole Vlaška njiva nađena je zajedno s zlatnom naušnicom - karičicom s limenom kalotom i petljom za kukicu, te keramičkom urnom. Staklena lucerna se, kao i grob, naušnicom može datirati u 2., 3. st. što se podudara s datacijom trijerske staklene lucerne s kojom ima i morfoloških sličnosti.⁸⁹¹

⁸⁸⁴ Nikolanci 1952, 195, sl. 2; Buljević 2006, 107, T. I. 1, sl. 1.

⁸⁸⁵ Buljević 2006, 107, T. I. 2, sl. 2.

⁸⁸⁶ Casagrande, Ceselin 2003, 181, kat. br. 318, T. XIX, XXXV.

⁸⁸⁷ Bonnet Borel 1997, 44, AV V 113, T. 21 i 32. 10; Ceselin 2003, 35; Bonnet Borel uspoređuje ovu staklenku s kelnskom lampom bez ručice i kljuna: Fremesdorf 1961, 36-37, T. 48, gore, u tekstu pod T. 47. 539; Von Saldern 1974, 203, br. 571.

⁸⁸⁸ Fremesdorf 1961, 36-37, T. 48, gore, u tekstu pod T. 47. 539. Riječ je o lucerni bez kljuna kao što su i: Von Saldern et al. 1974, zbirka Oppenländer, 203-204, br. 571, 572, te Bonnet Borel 1997, Avenches, AV V 113, T. 21. 113, T. 32. 10.

⁸⁸⁹ Ceselin 2003, 35; Buljević 2006, 111.

⁸⁹⁰ Nikolanci 1952, 192-196, sl. 2; Buljević 2006, 107, T. I. 1, sl. 1.

⁸⁹¹ Buljević 2006, 107, 109, T. I. 2-4, sl. 2, 3; osim toga, prema Ceselin (Ceselin 2003, 32, 33), tri lucerne: trijerska, ljubljanska (*emonska*) i napuljska premda variraju u dimenzijama imaju neke zajedničke elemente: gotovo hemisferičan oblik rezervoara, kratak i zaobljen kljun, ručicu i prstenastu nogu. Ovoj bismo skupini mogli pridružiti i višku lucernu s rebrom na disku. Ceselin dalje nalazi određene sličnosti sudanske lucerne s navedenom skupinom, osim u profilu rezervoara koji je spljošteniji, gotovo ovalan, a ručica elaboriranija. Potječe iz groba koji se, prema Cool, staklenim nalazima može datirati ne u 3. st. kako se prije mislilo nego u 2. st. po. Kr. Cool se, između ostalog, poziva i na lucernu iz Akvinka nađenu u kontekstu 2. st. (Cool 1996, 205-206).

Određene međusobne sličnosti Ceselin uočava na maloj lucerni iz Vicenze i onoj iz Kölna: kružni rezervoar i prstenasta noga. Nema čvrstih oslonaca za njihovu dataciju.⁸⁹² Ovoj bismo skupini mogli pridružiti splitsku. Napomenimo pak da lucerna iz Vicenze ima ravan disk koji ne kontinuirano iz oblog ramena kao što je to slučaj s primjerkom iz Splita ili Kölna, nego ima i žljeb na disku između ramena i otvora za ulijevanje kao i kelnska lucerna,⁸⁹³ kao što viška lucerna ima rebro na istom mjestu.

Obzirom na koncentraciju nalaza morfološki srodnih staklenih lucerni u zapadnom dijelu Carstva možemo pretpostaviti da je riječ o primarno zapadnom tipu, odnosno proizvodu galsko-rajnskih ili italjskih radionica od 1. do 3. st. Takvu dataciju potvrđuje i grobni nalaz iz Splita (kraj 1. – početak 2. st.) kao i iz Visa (2. – 3. st.).⁸⁹⁴

Katalog

Lucerna

Datacija: kasno 1. – rano 2. st.

Analogije: Fremesdorf 1961, 36-37, Köln, T. 48, dolje; Ciarallo, De Carolis 1999, kat. br. 273, Pompeji; Ceselin 2003, 33, 34, br. 1: Köln, br. 6: Vicenza; Casagrande, Ceselin 2003, 181, Vicenza, kat. br. 318, T. XIX, XXXV.

866. Split, Lora, grobni prilog u urni, slučajni nalaz 1953. god.; AMS-G-1616

Lucerna od prozirnog modričastog stakla, na otvoru diska i na dnu je kružni trag metalnog držača; tijelo se koso diže od dna prema oblom ramenu, s kontinuiranim prijelazom iz ramena u disk s konkavnim udubljenjem s otvorom za ulijevanje ulja, nedostaju dijelovi stijenke na kojima je mogla biti prilijepljena ručica, dno je puno prstenasto s plitkim

⁸⁹² Ceselin 2003, 33, 34, br. 1: Köln, br. 6: Vicenza.

⁸⁹³ Fremesdorf 1961, 36-37, T. 48, dolje, u tekstu pod T. 47. 231.

⁸⁹⁴ Buljević 2006, 111; teško se što može zaključiti na temelju morfoloških pokazatelja, nalaza je premalo, nisu sačuvani cjeloviti, na mjestima gdje nedostaju stijenke mogle su biti aplicirane ručice (primjerice Split, Vicenza – cfr. Pompei), neujednačeno publicirane ilustracije nisu dostatne za zapažanje detalja, a na temelju kataloških opisa moglo bi se prije zaključiti da je svaki primjerak unikatan (što i jest obzirom da je riječ o slobodnom puhanju) ako se osvrnemo na obradbu detalja kao što je tretman diska koji može biti zaobljen (Köln, Split, Pompeji) ili ravan (Trier), s otvorom naglašenim rebrom (Vis) ili žlijebom (Vicenza, Köln) na disku, ili pak na dimenzije koje variraju pa samo viška i kelnska lucerna, koje prema morfologiji ne pripadaju istoj skupini, imaju istu dužinu 10,2 cm. Tako i Goethert-Polaschek obrađujući triersku lucernu donosi kao analogiju napuljsku ali i kelnsku lucernu (Goethert-Polaschek 1977, T. 81, kat. br. 1538, forma 163: Fremesdorf 1961, 36-37, T. 48, dolje, u tekstu pod T. 47. 231).

koničnim udubljenjem u središtu, kljun je kratak i uzdignut, s donje strane gotovo ravan, s gornje strane blago konkavan, ravno se sužava prema vrhu.

Pr. tijela 8,8 cm, pr. dna 4,4 cm, pr. otvora 1,2 cm, vis. 4,1 cm, duž. 11,9 cm.

Objavljeno: Nikolanci 1954, 195, sl. 2; Buljević 2006, 107, T. I. 1, sl. 1.

Kapaljka pticolikog tijela

Kapaljke pticolikog tijela su bočice u stručnoj literaturi najpoznatije pod nazivom *gutti*, dakle, kao bočice pomoću kojih su se točile male količine vina u miješanju pića, ili za izlivanje ulja, primjerice, nakon kupanja ili za prinošenja žrtvi. Moguće su i pticolike kapaljke imale tu kao i neku drugu namjenu, primjerice, bočica za hranjenje djece mlijekom, ili bočica za punjenje uljanica, odnosno za doziranje medicinskih ili kozmetičkih supstancija. Najvjerojatnije je riječ o široko distribuiranom istočnomediteranskom proizvodu što se široko i datira, 1. – 3. st., jer je oblikom dugo primjeren određenoj uporabi.⁸⁹⁵ Salonitanska je kapaljka, zajedno s balzamarijima koničnog tijela,⁸⁹⁶ nađena u grobnom sloju tzv. Stare kave iznad Kaštel Sućurca. Nije sačuvan njezin gornji dio tako da ne znamo kakvim je obodom završavala, trolisnim, ljevkastim ili horizontalno savijenim.

Jedanaest takvih dalmatinskih kapaljki potječe iz južne Liburnije.⁸⁹⁷ U Arheološkom se muzeju u Splitu, osim objavljenog primjeraka iz Aserije,⁸⁹⁸ čuva kapaljka iz Ogorja⁸⁹⁹ i nekoliko njih, šest, s nepoznatih dalmatinskih lokaliteta.⁹⁰⁰ Poznati su po jedan primjerak iz Ljubomirskog polja,⁹⁰¹ Dokleje⁹⁰² i Budve.⁹⁰³

⁸⁹⁵ Vessberg 1957, 148-149, T. X. 1, 2; Barkóczy 1988, 126-127, T. XX. 248-250; Whitehouse 1997, kat. br. 188, 189; Lazar 2003, 203, forma 10.2.1. i 10.2.2.; Mandruzzato, Marcante 2005, 32, kat. br. 288-293; Antonaras 2009a, tip 53a, T. 17. 301-304; Štefanac 2009a; Štefanac 2009b.

⁸⁹⁶ Vidi XI.1 (kat. br. 630, 637, 638).

⁸⁹⁷ Štefanac 2009a; Štefanac 2009b.

⁸⁹⁸ Fadić 1988, 42, kat. br. 132, T. 10. 5; Štefanac 2009b, 127, kat. br. 8.

⁸⁹⁹ Buljević, u tisku, kat. br. 2.

⁹⁰⁰ Buljević 1994, kat. br. 1; Fadić 1998, 90, kat. br. 213; AMS-42716, AMS-42717, AMS-42719, AMS-73116, G-1839

⁹⁰¹ Paškvalin 1976, 115, kat. br. 26, T. V. 2.

⁹⁰² Cermanović-Kuzmanović et al. 1975, 173-174, grupa VII, crtež 49, sl. 78; Cermanović-Kuzmanović 1976, 178, T. III. 14.

⁹⁰³ Marković 2012, 223, T. 88. 11.

Katalog

Kapaljka pticolikog tijela

Datacija: 1. – 3. st.

Analogije: Vessberg 1957, 148-149, T. X. 1, 2; Calvi 1968, 77-79, grupa C, D, T. 12. 2, 3, T. D. 3, 4; Hayes 1975, 35, 124, T. 9. 118, T. 33. 539; Barkóczy 1988, 126-127, T. XX. 248-250; Whitehouse 1997, kat. br. 188, 189; Lazar 2003, 203, forma 10.2.1 i 10.2.2; Mandruzzato, Marcante 2005, 32, kat. br. 288-293; Antonaras 2009a, tip 53α, T. 17. 301-304; Štefanac 2009a; Štefanac 2009b.

867. Kaštel Sućurac, Smojevac, tzv. Stara kava, vjerojatno grobni prilog, 29. 01.1967. god.; AMS-42992

Ulomak pticolike kapaljke, od gotovo bezbojnog stakla, konkavno dno, izduženi dio tijela završava kapaljkom u obliku repa; nedostaje veći dio vrata, obod i vršak repa, mnoštvo zračnih mjehurića.

Sač. vis. 6,1 cm, duž.. 8,3 cm, šir. 5,25 cm.

Neobjavljeno.

4.4. Staklo puhanu u kalup

4.4.1. Kozmetičko posuđe

Ulomak balzamarija s prikazom maski

Nismo našli izravnu analogiju ovom tipu balzamarija s prikazom maski. Najbliskiji su mu prikazi na rijetkim, heksagonalnim i kvadrigonalnim bočicama tipa Maska. Vjerojatno je istočnomediteranskog podrijetla iz 2. četvrtine 1. st.⁹⁰⁴ ili nešto kasnije.⁹⁰⁵

Katalog

Ulomak balzamarija s prikazom maski

Datacija: vjerojatno 2. četvrtina 1. st.

Analogije: Scatozza Höricht 1986, 52, forma 34; Lightfoot 1987; Roffia 1993, 70, kat. br. 44; Stern 1995, 74-75, 79-80, kat. br. 41, 42; Whitehouse 2001, kat. br. 508; Israeli 2003, kat. br.

⁹⁰⁴ Stern 1995, 74-75, 79-80, kat. br. 41, 42.

⁹⁰⁵ Whitehouse 2001, kat. br. 508.

868. Salona, kupljeno 1904. god.; AMS-G-1402

Ulomak konveksne stijenke vjerojatno balzamarija, od bijelog neprozirnog stakla, sačuvani su djelovi prikaza dvaju ljudskih glava, od kojih jedna ima kratku, a druga dužu kosu, između figura je okomita razdjelnica, thyrsos?, a ispod prema dnu i iznad na ramenu horizontalne raščlanjene razdjelinice nejasnog uzorka; slijepljen od tri ulomka.

Sač. vis. 4,3 cm, sač. šir. 4,4 cm.

Neobjavljeno.

Cilindrična piksida

Srodne su se skupocjene pikside rabile za držanje kozmetičkih, medicinskih, magičnih preparata, otrova i meda. Proizvod su sirijsko-palestinskih ili kampanijskih radionica 1. st.⁹⁰⁶ Puhane su u MTC VII, kalup s dva vertikalna odjeljka i zasebnim diskoidnim odjeljkom dna, dakle bez šava na dnu. Ne zna se od kojih je materijala izrađivan MCT VII, uglavnom rabljen za stolno posuđe, kefalomorfne boce i pikside. Vjerojatno je izumljen u 3. četvrtini 1. st. i dalje se, ili ponovo rabi do kraja 2. ili početka 3. st. Podrijetlo mu nije utvrđeno, nađen je na Zapadu i Istoku Rimskog Carstva.⁹⁰⁷ Tilurijski ulomak pikside nađen je u sondi A – sklopu centurija jedne legijske kohorte u jugoistočnom kutu logora u Tiluriju.⁹⁰⁸

U Dalmaciji je ista takva nađena u Augusteju u Naroni,⁹⁰⁹ a obje su analogne piksidi od prozirnog tamnomodrog stakla nađenoj u Villa Bartolomea, lokalitet Massaúa (Verona) za koju se pretpostavlja mogućnost proizvodnje u sjevernoitalskoj radionici što je imitirala „sidonski“ stil.⁹¹⁰

Tilurijska je piksida vjerojatno zapadni, moguće sjevernoitalski proizvod 1. pol. 1. st.

Katalog

Cilindrična piksida

⁹⁰⁶ Stern 1995, 170, bilj. 6, kat. br. 79-83.

⁹⁰⁷ Stern 1995, 30.

⁹⁰⁸ Sanader, Tončinić 2014, 31-80, 33, sl. 16 i 44.

⁹⁰⁹ Buljević 2004c, 186-209, 189, kat. br. 11.

⁹¹⁰ Larese 2004, 18, 35, T. CXIX. 525.

Datacija: 1. pol. 1. st.

Analogije: Facchini 1999, kat. br. 525, T. XXXIX. 525.

869. Tilurij, Sonda A, Blok K3-4, SJ 60, 2005. god.; MTK-1474

Ulomak cilindrične pikside od prozirnog stakla modričastog odsjaja, sačuvane do prijelaza u prema vani izvučen obod ili stijenku što je istaknuto horizontalnim rebrom, i bez poklopca; u dva sačuvana polja su različiti palmetasti uresi; četvrtasta su polja odijeljena vertikalnim rebrom obliha krajeva od obodnog horizontalnog rebra do horizontalnog rebra ruba dna; dno je konkavno s ulomcima dva sačuvana koncentrična rebra.

Vis. od donjeg do gornjeg horizontalnog rebra 2,85 cm, deb stijenke 0,22 – 0,44 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, kat. br. 196, T. 11. 196.

Ovoidna bočica

Mjesta nalaza ovoidnih bočica upućuju na istočnomediteransku, sirijsko-palestinsku proizvodnju, kao i na razvijenu trgovinu ili drugo proizvodno središte na zapadnom Mediteranu.⁹¹¹ Čini se da su bile proizvođene za masovno tržište.⁹¹² Neke ovoidne bočice imaju jednu, no uglavnom imaju dvije ručice, a bez obzira na to pripadaju istom tipu,⁹¹³ moguće i istoj seriji bočica.⁹¹⁴ U Arheološkom muzeju u Splitu čuva se, uz salonitansku bočicu s jednom ručicom, ista takva bočica s nepoznatog dalmatinskog lokaliteta, prozirnog svjetloljubičastog stakla s dvije nasuprotne ručice od prozirnog zelenog stakla.⁹¹⁵ Prema Stern taj je tip posuđa minijatura verzija velikih amfora puhanih u kalup, poput Enionove u Ermitaž muzeju u Sankt Petersburgu.⁹¹⁶

Osim navedene bočice iz Arheološkog muzeja u Splitu iz Dalmacije potječe još nekoliko takvih bočica: dvije sa zadarskog područja⁹¹⁷ i četrdesetdvije iz Budve.⁹¹⁸ Srodne su

⁹¹¹ Stern 1995, 152, bilj. 6 i 7; dodajmo navedenom popisu radova: Van den Dries 2010, 47, sl. 4; te Antonaras 2010, 245, sl. 1. 6; Israeli 2003, 135-136, kat. br. 144 i 145; Whitehouse 2001, kat. br. 512.

⁹¹² Israeli 2003, 135, br. 144-45.

⁹¹³ Stern 1995, 30, kat. br. 55-58, bilj. 2 i 3.

⁹¹⁴ Stern 1995, kat. br. 55 i 56.

⁹¹⁵ Inv. br. G-1837, vis. 7,2 cm, pr. tijela 4,55 cm.

⁹¹⁶ Stern 1995, 152, 4; Lightfoot 2014, kat. br. 3.

⁹¹⁷ Stern 1995, 152, bilj. 7b-g; u Muranu (s jednom ručicom): Ravagnan 1994, kat. br. 322; Fadić, Štefanac 2010, 292-294, kat. br. 15; Argyruntum (s dvije ručice): Fadić 2006a, kat. br. 137.

im bočice s rombovima, za razliku od prethodnih koje su s viticama u pojasu između dva friza jezičaka.⁹¹⁹

Salonitanska bočica je vjerojatno sirijsko-palestinski proizvod 1. st., puhana poput većine, ako ne i svih serija ovog tipa u kalup MTC VIII, odnosno u MCT VIII O, dvodijelni kalup s dva vertikalna odjeljka, s tragom kontinuiranog šava preko nasuprotnih strana tijela i dna bočice. Rubovi kalupa nisu pomno poravnati pa vrčić nije stabilan. Vrat je slobodno puhan.⁹²⁰ MCT VIII je uglavnom rađen od gline i rabljen za male recipijente od početka 1. moguće do kraja 2. st. Sirijsko-palestinskog je, moguće sidonskog podrijetla, nađen na Zapadu i Istoku Rimskog Carstva.⁹²¹

Katalog

Ovoidna bočica

Datacija: 1. st.

Analogije: Stern 1995, 152-153, kat. br. 55 i 56; Whitehouse 2001, kat. br. 512; Israeli 2003, 135-136, kat. br. 144 i 145.

870. Salona, Zapadna nekropola, Hortus Metrodori, iz urne, 1910. god.; AMS-G-1467

Bočica od prozirnog stakla ljubičaste boje, ovoidnog tijela, cilindričnog vrata s horizontalno izvučenim pa prema unutra savijenim obodom; dvokraka ručica aplicirana je od ramena do oboda iznad kojeg se savija; ovoidno tijelo s gornjim frizom od dvadesttri vertikalna jezičca oblih završetaka i dvadesetosam jezičaca oblih završetaka u frizu s donje strane središnjeg pojasa floralne vitice između dva horizontalna rebra; obli završetci su usmjereni prema središnjem pojasu.

Vis. 8 cm, vis. recipijenta 7,7 cm, pr. oboda 3,1 cm, pr. tijela 4,5 cm.

Objavljeno: Bulić 1910, 57; Protić, Žanić Protić 1984, 54, sl. 37; Fadić 1998, 86, kat. br. 106.

⁹¹⁸ Leljak 2013, s dvije ručice: kat. br. 137-139; Marković 2012, 221: sve potječu iz grobova spaljenih pokojnika; s dvije ručice: T. 58. 14 i 15, T. 59. 4, 8 i 15, T. 61. 6, T. 65. 2, 3 i 21, T. 77. 8, 16, 20 i 21, T. 79. 13 i 14, T. 89. 3 i 5, T. 95. 9, 10 i 13, T. 100. 11 i 12, T. 105. 25, T. 109. 9 i 10, T. 113. 5; bočice s jednom ručicom: T. 49. 5, T. 59. 10, T. 63. 7 i 8, T. 78. 14, T. 89. 18, T. 95. 2, T. 97. 16, T. 102. 15, T. 108. 7, T. 113. 2; Veličković 1976, 169-170, sl. 16-18; Cermanović-Kuzmanović 1976, 175-176, T. I. 1 i 2.

⁹¹⁹ Fadić, Štefanac 2010, 294-297, kat. br. 16, 17; Štefanac 204, 164-166, sl. 1, kat. br. 1, 2.

⁹²⁰ Stern 1995, 30, 152, kat. br. 55.

⁹²¹ Stern 1995, 30.

Grozdoliki balzamariji

I. Grozdoliki balzamarij s listovima vinove loze i košarom

U staklenoj je urni, u G1 nekropole u splitskom predjelu Lora, među ostalim priložima, nađen grozdoliki balzamarij. Puhani je u dvodijelni kalup s dva vertikalna odjeljka, s tragom kontinuiranog šava preko bočnih strana tijela i dna posude ili MCT VIII L. Vrat mu je slobodno puhan. MCT VIII je uglavnom rađen od gline i rabljen za male recipijente od početka 1. moguće do kraja 2. st. Sirijsko-palestinskog je, moguće sidonskog podrijetla, nađen na Zapadu i Istoku Rimskog Carstva.⁹²² Jedini je takav balzamarij na području rimske provincije Dalmacije s analogijama iz Pompeja i Akvileje,⁹²³ Ampuriasa i Tarragone,⁹²⁴ Knossosa⁹²⁵ i Bahreina.⁹²⁶ Taj se tip balzamarija od prozirnog i neprozirnog stakla različitih boja, kojemu nije utvrđena radionica, ali pripada najranijoj seriji uglavnom mediteranskih grozdolikih balzamarija,⁹²⁷ datira u 2. pol. 1. st.⁹²⁸

II. Ulomak grozdolikog balzamarija

Budući na ljuskama ulomka tilurijske bočice nema za šišku karakteristične središnje jamice držimo da ne pripada tom moguće zapadnom tipu balzamarija vjerojatno napunjenog uljem s mirisom borovine, iz sredine, odnosno 2. pol. 1. st.,⁹²⁹ nego grozdom balzamariju neutvrđenog radioničkog podrijetla iz 2. pol. 1. st., odnosno tipu što se proizvodi u varijanti s ručicama na zapadu, a bez ručica na istoku Rimskog Carstva u 2. pol. 2. st.⁹³⁰ Ulomak nađen u sondi A – sklopu centurija jedne legijske kohorte u jugoistočnom kutu logora u Tiluriju⁹³¹ je

⁹²² Stern 1995, 30.

⁹²³ Mandruzzato, Marcante 2007, 15, kat. br. 22; De Tommaso 1990, 88, skupina/tip 79; Calvi 1968, 103, T. 17. 2 (Pompeji, Aquileia); Isings 1957, 94, forma 78e.

⁹²⁴ Moirin, Arveiller 2010, 215, bilj. 4 i 5.

⁹²⁵ Carington Smith 1982, 280-281, kat. br. 69, sl. 6. 69, T. 39j.

⁹²⁶ Moirin, Arveiller 2010, 215, bilj. 8, sl. 2.

⁹²⁷ Moirin, Arveiller 2010, 215.

⁹²⁸ Moirin, Arveiller 2010, 215; Stern 1995, 180, kat. br. 109, 110.

⁹²⁹ Isings 1957, 94, forma 78c; Auth 1976, kat. br. 337-339; Goethert-Polaschek 1977, 256, forma 156, T. 79. 1525; De Tommaso 1990, 88, tip 78; Biaggio Simona 1991, 157-158, 8.2, T. 26. 176.1.262, sl. 71. 000.1.025; Stern 1995, 181-182, kat. br. 111, 112.

⁹³⁰ Moirin, Arveiller 2010, sl. 3-12.

⁹³¹ Sanader, Tončinić 2014, 31-80, 33, sl. 16 i 44.

premalen da bismo zaključili pripada li manjem (do 9 cm) i ranijem ili većem (do 18,2 cm) i kasnijem tipu balzamarija, odnosno amforiske.

U Dalmaciji su grozdoliki balzamariji nađeni u Ninu,⁹³² Zadru⁹³³ i Osoru.⁹³⁴

Katalog

I. Grozdoliki balzamarij s listovima vinove loze i košarom

Datacija: 2. polovica 1. st.

Analogije: Isings 1957, 94, forma 78e; Calvi 1968, 103, T. 17. 2; De Tommaso 1990, 88, grupa/tip 79; Stern 1995, 180, kat. br. 109, 110; Moirin, Arveiller 2010, 215, sl. 1 i 2.

871. Split, nekropola u Lori, G1, 1965. god.; AMS-G-1885

Grozdoliki balzamarij od tamnomodrog prozirnog stakla; vrat završava ljevkastim obodom s rubom savijenim prema unutra; tijelo čini trodijelni grozd okruglog grožđa s listovima vinove loze što vise s ramena na dvije strane; u samom donjem dijelu, ispod grožđa, romboidni ures, prikaz košare.

Vis. 7,6 cm, vis. tijela 4,8 cm, pr. tijela 4,44 cm, pr. oboda 2,34 cm, pr. dna 2,16 cm.

Objavljeno: Buljević 2007a, 175-176, sl. 14.1; Buljević 2007b, 19, kat. br. 20a; Moirin, Arveiller 2010, sl. 1; Buljević 2010, 86, G1, T. 1, sl. 3; Buljević 2012b, 198, sl. 1.

II. Ulomak grozdolikog balzamarija

Datacija: 2. pol. 1. ili 2. pol. 2. st.

Analogije: Isings 1957, 108-109, forma 91a; Goethert-Polaschek 1977, 231-232, forma 138, T. 74. 1385; De Tommaso 1990, 88, grupa/tip 79; Scatozza Höricht 1991, sl. 17; Stern 1995, 190-191, kat. br. 119; Del Vecchio 2004, 29, br. 9 (1-2), sl. 49, 50; Klein 2010, sl. 11; Fünfschilling 2010, 133-134, sl. 7. 3, sl. 10. 3; Hanut 2010, 150-151, sl. 22-24; Arveiller, Vanpeene 2010, 163, sl. 11; Moirin, Simon 2010, 174, sl. 2.10; Fontaine, Roussel-Ode 2010, 191, sl. 98-100; Moirin, Arveiller 2010, sl. 3-12; Antonaras 2010, 246, sl. 1. 9.

⁹³² Fadić, Štefanac 2014, 381, kat. br. 7, T. IV.

⁹³³ Perović 2009, 185, sl. 1.

⁹³⁴ Fadić 1982, 117, kat. br. 33, 34, sl. 1. 33, 34.

872. Tilurij, Sonda A, Blok SZK K 15, istraživanja 2005. god.; MTK-1477

Ulomak tijela grozdolikog balzamarija od gotovo bezbojnog stakla, sedam bobičastih ispupčenja.

Deb. stijenke 0,1 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, 225, kat. br. 199, T. 11. 199.

Datuljasti balzamariji

Datuljasti balzamariji⁹³⁵ su najčešći oblik stakla puhanog u kalup u 1. st. Oblikom, a najčešće i bojom imitiraju izgled zrele datulje. Najčešće su od stakla smeđe nijanse i puhani u dvodjelne kalupe. Rjeđi su primjerci od modrog, zelenog, purpurnog i naizgled crnog stakla. Plauzibilna je hipoteza prema kojoj naturalistički izgled većina datuljastih bočica duguje kalupima modeliranim od gline ili gipsa preko pravog voća koje bi se uklonilo spaljivanjem. Te su se bočice počele proizvoditi kratko prije sredine 1. st., pa možda sve do početka 2. st. Najranija datirana bočica potječe iz Trier, iz groba datirana u Klaudijevo doba (41. – 54. god.).⁹³⁶ Kako su prilično čvrste mogle su se puniti i rabiti dugo nakon konzumacije originalnog sadržaja. One iz grobova datiranih oko sredine 2. st. (Belo u Španjolskoj) i u 2. pol. 2. st. (Aquileia) prema Sternovoj predstavljaju obiteljsku baštinu. Nekoliko ih je preživjelih ili ponovo otkrivenih priloženo u grobove iz 4. st. (Krefeld-Gellup, Germanija) i 5. st. (Samaria, Izrael). Dvije trećine poznatih datuljastih bočica pronađeno je na Bliskom Istoku, a ostale po istočnom Mediteranu i na Zapadu.⁹³⁷ Široka distribucija upućuje na produkciju u staklarskim radionicama, ili u jednoj od njih, na sirijsko-palestinskoj obali, moguće u jednom od glasovitih feničkih staklarskih središta; Fenikija je u 1. st. bila poznata kako po staklu puhanom u kalup, tako i po datuljinim palmama. Te su bočice malih dimenzija i uskog vrata dizajnirane kao spremnici mirisnih ulja ili lijekova. Nađene su uglavnom u grobovima, često u paru (kao primjerice u Scupiju),⁹³⁸ a prema kontekstu u Knossosu⁹³⁹ i Aquileji⁹⁴⁰ u ženskim grobovima. Rimskim običajem darivanja datulja, simbola slatkoće, može se objasniti velika

⁹³⁵ Stern 1995, 91-94, kat. br. 84-107.

⁹³⁶ Goethert-Polaschek 1977, 96, forma 68, kat. br. 453, T. 5. 55e, T. 48

⁹³⁷ Dodajmo popisanim u tekstu i analogijama: Fontaine, Roussel-Ode 2010, 191, sl. 12. 93-96, T. 9. 93-97; Foy 2010a, 212-214, sl. 6; Antonaras 2010, 246, sl. 1. 8; Israeli 2003, 135-136, kat. br. 150 i 151; Whitehouse 2001, kat. br. 519-521.

⁹³⁸ Mikulčić 1976, T. IV. 376, 377, grob 137.

⁹³⁹ Carington Smith 1982, 280, bilj. 104, kat. br. 65-68, T. 39. f, g, h, i, sl. 6.

⁹⁴⁰ Mandruzzato, Marcante 2007, 15, kat. br. 24-30.

popularnost datuljastih bočica širom Carstva. Stern pretpostavlja da su te bočice napunjene slatkim datuljinim uljem mogle biti prikladan dar u nekim prigodama, primjerice za Novu Godinu. S Istoka su vjerojatno stizale u Dalmaciju kao i u Italiju⁹⁴¹ morskim putem.⁹⁴²

U Dalmaciji je, uz tri salonitanska, poznato sedam datuljastih balzamarija iz Budve,⁹⁴³ najmanje pet s zadarskog područja,⁹⁴⁴ te dva iz Narone,⁹⁴⁵ od kojih jedan iz Groba liječnika.⁹⁴⁶

Jedan je salonitanski balzamarij (**kat. br. 873**) od prozirnog gotovo bezbojnog i stakla svjetloljubičaste nijanse, a druga dva su od prozirnog stakla jantarne boje (**kat. br. 874 i 875**). Puhani su u dvodijelne kalupe s dva vertikalna odjeljka, s tragom kontinuiranog šava preko bočnih strana tijela i dna posude ili MCT VIII. Vrat im je slobodno puhan. MCT VIII je uglavnom rađen od gline i rabljen za male recipijente od početka 1. moguće do kraja 2. st. Sirijsko-palestinskog je, moguće sidonskog podrijetla, nađen na Zapadu i Istoku Rimskog Carstva.⁹⁴⁷ Šav je na balzamariju (**kat. br. 873**) skriven u naborima tijela, a ističe se na vratu, dok se kod potonja dva jasno vidi na tijelu. Držimo da su datuljasti balzamariji u Salonu uvezeni s Istoka u razdoblju sred. 1. – poč. 2. st.

Katalog

Datuljasti balzamariji

Datacija: sredina 1. – početak 2. st.

Analogije: Isings 1957, forma 78d; De Tommaso 1990, tip 77; Stern 1995, 91-94, kat. br. 84-

⁹⁴¹ De Tommaso 1990, tip 77; Scatozza Höricht 1986, 52, forma 35; Calvi 1968, 102, bilj. 192, kat. br. 251-253, T. 17. 3; Isings 1957, 94, forma 78d.

⁹⁴² De Tommaso 1990, 87.

⁹⁴³ Leljak 2013, kat. br. 136; Marković 2012, 221, T. 50.15, T. 76.11, T. 89.10, T. 114.10, T. 115.3 i 4.

⁹⁴⁴ Perović 2009, 185, sl. 1; Fadić 1998, 82; Ravagnan 1994, 50-51, kat. br. 60-63; Damevski 1976, 65, T. IX.5; Raknić 1968, 214, T. II. 2.

⁹⁴⁵ Buljević 2003b, prozirno staklo svjetloljubičaste nijanse: kat. br. 3, T. I: grješkom objavljen kao salonitanski: Fadić 1998, kat. br. 44, te Buljević 2003b, prozirno jantarno staklo s unutrašnjim bijelim slojem: kat. br. 55, T. V: pronađen u Grobu liječnika datiranom u Klaudijevo-Neronovo doba, odnosno od sredine 1. do početka 2. st. po. Kr.

⁹⁴⁶ Buljević 2007a, 169-172, sl. 8 i 9; Buljević 2003b, 101-104, T. V. 55-68; datuljaste su bočice, naime, vjerojatno bile i spremnici lijekova na bazi datulja: Stern 1995, 94: Plinije, *NH* 23.51-52; Dioscurides, *Materia Medica* I, 126; Buljević 2007a, 169-172, sl. 8 i 9.

⁹⁴⁷ Stern 1995, 30.

107; Whitehouse 2001, 207-208, kat. br. 519-521; Mandruzzato, Marcante 2007, 15, kat. br. 25-30; Antonaras 2012, kat. br. 80-82.

873. Salona; AMS-G-89

Bočica od prozirnog stakla svjetloljubičaste nijanse i gotovo bezbojnog, u obliku datulje, s valovitim rebrima do kratkoga širokog vrata, od oboda do ramena je stakleni trag kalupa, nepravilan obod je izvučen vani pa prstenasto savijen prema unutra; oštećeno dno.

Vis. 7,2 cm, pr. oboda 2,2 cm.

Objavljeno: Buljević 2002b, 393, 2a, kat. br. 2, sl. 2, T. I. 2; Buljević 2004b, 83, sl. 1. 2.

874. Salona, dar Bulimbasića, 1920. god.; AMS-G-1492

Bočica od prozirnog stakla jantarne boje, u obliku datulje, s valovitim rebrima do relativno kratkog uskog vrata, nepravilan obod je izvučen vani pa savijen prema unutra.

Vis. 9,2 cm, pr. oboda 1,5 cm.

Objavljeno: Bulić 1920, br. 7; Fadić 1998, 82, kat. br. 43; Buljević 2002b, 393, 2a, kat. br. 3, sl. 3; Buljević 2004b, 83.

875. Salona; AMS-G-88

Bočica od prozirnog stakla jantarne boje, s bijelim slojem na unutrašnjoj strani oboda, u obliku datulje, s valovitim rebrima do kratkoga nepravilnog vrata, nepravilan obod je izvučen vani pa savijen prema unutra; nedostaje dio dna, napuknuto tijelo s rupama u stijenki.

Sačuvana vis. 7,8 cm, pr. oboda 2 cm.

Objavljeno: Buljević 2007a, 169-172, sl. 7.

Bikefalomorfni balzamariji tipa Meduza

Kefalomorfno stakleno posuđe (vrčevi, boce, aribali, čaše) imitira starije srodne oblike od drugih materijala što možda odražava zanimanje za antikvitete karakteristično za Augustovo doba (27. g. pr. Kr. – 14. g. po. Kr.). Monokefalomorfni vrčevi i boce s jednom ručkom, najvjerojatnije istočnomediteranskog podrijetla, najraniji su datirani oblici rimskog kefalomornog posuđa potvrđeni u keramici i staklu, u Augustovo doba, odnosno u doba oko Augustove smrti. Staklene čaše bez ručice iz Pompeja su kontekstom nalaza najranije datiran tip kefalomornog posuđa, datiran dakako u vrijeme prije erupcije Vezuva, dakle prije 79. g.

Za razliku od čaša koje su uvijek monokefalne boce se javljaju i u bikefalnom formatu, dakle s dvije na zatiljku spojene nasuprotne glave, kao i u polikefalnom formatu.

Bikefalomorfno stakleno posuđe prvi se put proizvodi u 2. pol. 1. st. po. Kr., kada je datirana boca tipa Meduza (inače pretežno istočnomediteranski tip), moguće italski proizvod kao i drugo staklo iz istog groba u Vigorovei (sjeverna Italija). Tijela kefalomorfnog staklenog posuđa uglavnom tvore glave božanstava i mitoloških stvorenja počam od Meduze, popularne na Istoku i Zapadu, cijenjene zbog apotropejskog značaja, slijedi Dionis i bucmasta djeca – možda Dionis ili Eros koji su često prikazivani kao djeca, a uobičajeni su na istočnom Mediteranu. Druga skupina što ju tvore glave neobičnih, negroidnih ili grotesknih lica potom lica običnih ljudi, muškaraca zastupljenija je u Italiji i sjeverozapadnoj Europi. Kefalomorfno posuđe je, dakle, u 1. st. moguće proizvedeno u sirijsko-palestinskim i italskim radionicama, da bi se u 2. i 3. st. proizvodnja koncentrirala na istočnom Mediteranu, uglavnom na sirijsko-palestinskoj obali, gdje se, čini se, gasi sredinom 4. st. Od sredine 3. st. kefalomorfne boce su uobičajen proizvod sjeverozapadnih europskih radionica, od kojih je središnja bila kölnska. Tijekom 4. st. Germanija i Galija bile su glavni proizvođači kefalomorfnih staklenih boca. Kefalomorfne staklene boce otkrivene su u Rimu u kontekstu 5. st., ali još nisu utvrđeni vrijeme i mjesto njihove proizvodnje.⁹⁴⁸

U Arheološkom muzeju u Splitu se uz dolje obrađene rane bikefalomorfne balzamarije tipa Meduza čuvaju četiri salonitanska balzamarija tipa Globularne kose⁹⁴⁹ što se datiraju u 3. – početak 5. st.⁹⁵⁰ Sudeći prema zapadnim i egipatskim nalazima moguća je kasnija datacija tipa, do u 5. st., kao i njegova egipatska proizvodnja.⁹⁵¹ Puhani su u kalupe s dva vertikalna odjeljka otvorenog dna, dakle dna bez šavova i sl., ili MCT IX. MCT IX je vjerojatno izrađivan uglavnom od gline ili gipsa, razvijen nakon kraja 1. st., rabljen za izradu kefalomorfnog posuđa od ranog 3. do kasnog 4. st.⁹⁵² Iz rimske provincije Dalmacije potječu

⁹⁴⁸ Stern 1995, 201-203.

⁹⁴⁹ Inv. br. G-61: Buljević 2001, kat. br. 4; inv. br. G-1044, Kaštel Stari, salonitanski ager: Fadić 1998, 83-84, kat. br. 58; Buljević 2001, kat. br. 5; Buljević 2002b, 393-394, kat. br. 6; inv. br. G-63: Buljević 2001, kat. br. 6; Buljević 2002b, 393-394, kat. br. 4; inv. br. G-309: Buljević 2001, kat. br. 7; Buljević 2002b, 393-394, kat. br. 5.

⁹⁵⁰ Analogije: Isings 1957, forma 78b; Stern 1995, 210-121, Treće stoljeće, tip A, kat. br. 149-156; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 360, 452, kat. br. 1080, 1081, 1287, T. 117; Antonaras 2010, 252, sl. 2. 18, sl. 17, br. 6; Foy 2010b; Antonaras 2012, kat. br. 89.

⁹⁵¹ Foy 2010b, 266; Arveiller-Dulong, Nenna 2005, 360, 452, kat. br. 1080, 1081, 1287, T. 117; Foy 1977.-1980., 212, sl. 76. 4.

⁹⁵² Stern 1995, 30, 204.

još tri takva bikefalomorfna balzamarija, iz ninske nekropole,⁹⁵³ iz zadarske nekropole,⁹⁵⁴ te jedan iz Jajca u Bosni i Hercegovini što je nađen u kasnoantičkom grobu i datiran u 4. st.⁹⁵⁵ Iz Salone potječe i bikefalomorfna boca s dva slična lica.⁹⁵⁶ Zbog vijenca na glavi s grozdovima držimo da je riječ o Dionisu, odnosno o Antinoju prikazanom poput Dionisa.⁹⁵⁷ Nepoznata nam je analogija za drugu glavu. Obzirom da je riječ o bikefalomorfnoj boci većih dimenzija, da lica uokviruje valovita a ne globularna kosa karakterističnija za 3. st., ovu bocu, moguće zapadni, rimski proizvod, datiramo u 4. – 5. st.⁹⁵⁸ Postrani šavovi između glava i na vratu znak su puhanja u dvodijelni kalup otvorenog dna, vjerojatno MCT IX. Zanimljiva je monokefalna boca iz nekropole u Senju (antička Senia) nađena u dječjem grobu datirana u kraj 3. – 4. st., a autor pretpostavlja njezino galsko podrijetlo. Tijelo boce ljevkastog vrata je u obliku dječakog lica koje uokviruje globularna kosa kakva je i na stražnjoj strani.⁹⁵⁹

Ovdje ćemo uputiti na srodne tipove koji su nađeni drugdje u provinciji i ako ih nema u srednjoj Dalmaciji, odnosno u Saloni i u Tiluriju. Iz vojnog logora u Burnu potječe ulomak bočice u obliku leće s prikazom Meduzine glave iz tiberijevsko-klaudijevskog doba.⁹⁶⁰

Iz Budve u Crnoj Gori potječu bikefalomorfni balzamariji tipa Meduze s valovitom kosom što se mogu datirati u kasno 1., ili u 2. st. po. Kr., ne zna im se mjesto proizvodnje; ovo uz napomenu da nisu poznate istočnomediteranske analogije; osim oblika tijela analogan toledskom im je cjevasti vrat stisnut ispod sredine, te horizontalni obodi izvučeni prema vani, pa gore, pa savijeni prema unutra.⁹⁶¹ Boca iz Japre u Bosni i Hercegovini također ima vidljivo suženje ispod polovice vrata koji se ljevkasto širi, a završava ravnim obodom.⁹⁶² Čini se da je monokefalna, kosa je s prednje strane valovita, a sa stražnje strane u plitkim nepravilnim vertikalnim pramenovima, vidljiv je vijenac preko čela što, uz suženje vrata u donjoj polovici, ukazuje na srodnost s toledskom istočnomediteranskom bocom s tijelom u obliku muške

⁹⁵³ Ravagnan 1994, 46, kat. br. 64; Fadić, Štefanac 2014, 384-385, sl. 5, kat. br. 12, T. VI.

⁹⁵⁴ Fadić, Štefanac 2014, 384-385, kat. br. 11, T. VI.

⁹⁵⁵ Paškvalin 1976, 115-116, kat. br. 29, T. V. 1.

⁹⁵⁶ Inv. br. G 60: von Saldern 1964, kat. br. 9.

⁹⁵⁷ Cfr. Stern 1995, 209-210, Drugo stoljeće, tip E; kat. br. 148 datiran u 1. pol. 3. st. (sve monokefalno posuđe).

⁹⁵⁸ Isings 1957, forma 78b; Stern 1995, 212-215, Peto stoljeće, tip A, sl. 101: Lungotevere Testaccio, Rim.

⁹⁵⁹ Fadić 1998, 83-84, kat. br. 59; Fadić, Štefanac 2014, 385, kat. br. 13, T. VII.

⁹⁶⁰ Jadrić-Kučan 2014.

⁹⁶¹ Budvanski: Marković 2012, 211, 215, sl. 50, T. 97. 20; Cermanović-Kuzmanović 1976, 176, T. I. 5; toledski: Stern 1995, 223-224, kat. br. 142.

⁹⁶² Paškvalin 1976, 115, T. VI. 4.

glave, moguće Antinoja kao Dionisa, iz 1. pol. 3. st.⁹⁶³ Ni za crnogorske, ni za bosanski primjerak ne znamo izgled dna. No takav balzamarij iz jedne južnoliburnske nekropole ima geometrijski urešeno dno na kojem središnje ispupčenje okružuje četvrtasti lik konkavnih stranica⁹⁶⁴ baš kao na toledskoj boci nepoznatog podrijetla.⁹⁶⁵

U Arheološkom se muzeju u Splitu, uz gore spomenuta četiri kasnoantička balzamarija, čuvaju tri salonitanska bikefalomorfna balzamarija tipa Meduze. Puhani su u dvodijelne kalupe na što upućuju šavovi sa strana, odnosno na dnu. Salonitanski balzamarij pod **kat. br. 876** je dijelom rastaljen što, držimo, ukazuje na činjenicu da je gorio na posmrtnoj lomači, a ne na mogućnost lokalne proizvodnje.⁹⁶⁶ Prema Stern najranije datirana, u 2. pol. 1. st., rimskodobna bikefalomorfna boca tipa Meduze (tip C) nađena je u sjevernoj Italiji, u Vigorovei, u grobu s staklenim posuđem moguće proizvedenim u Italiji, što navodi na zaključak da su takve bikefalomorfne boce izrađivane i na Zapadu, a ne samo na istočnom Mediteranu, gdje su i ostale popularne tijekom 2. st.⁹⁶⁷ Dalmatinski, odnosno salonitanski balzamariji tipa Meduze imaju tijelo u obliku glava dviju sličnih zavodljivih Meduza prema helenističkom uzoru znanom kao Meduza Rondanini i prema Stern pripadaju tipu B moguće italiskog podrijetla što ga u 2. st. datira bočica od neprozirno bijelog stakla iz grobnice u Portorecanati kod Ancone u Italiji.⁹⁶⁸ Balzamariji pod **kat. br. 876 i 877** su od neprozirno bijelog stakla, a onaj pod **kat. br. 878** je od poluprozirnog stakla smeđe ili jantarne boje. Obodi i gornji dijelovi vrata balzamarija su oblikovani dok su još bili u kalupu. Obodi na kraju cilindričnih vratova su im izvučeni prema vani, pa gore, pa savijeni prema unutra. Puhani su u kalupe s dva vertikalna odjeljka od kojih svaki oblikuje dio dna na kojemu je ravni šav ili MCT (mold construction type) VIII. MCT VIII je vjerojatno uglavnom izrađivan od gline, a rabljen je za male spremnike od ranog 1. do kraja (?) 2. st., sirijsko-palestinskog je, vjerojatno sidonskog podrijetla, a nalazi ga se na Istoku i Zapadu.⁹⁶⁹

U Dalmaciji je, u Enoni, nađen još jedan takav balzamarij, od prozirnog modrog stakla.⁹⁷⁰

⁹⁶³ Stern 1995, 230-232, kat. br. 148.

⁹⁶⁴ Ravagnan 1994, 46, kat. br. 65; Fadić, Štefanac 2014, 383-384, kat. br. 10, T. V.

⁹⁶⁵ Stern 1995, 223-224, kat. br. 142

⁹⁶⁶ Buljević 2001.

⁹⁶⁷ Zampieri 1998, 27-28, kat. br. 5; Stern 1995, 206-208, sl. 86.

⁹⁶⁸ Stern 1995, 208, sl. 88.

⁹⁶⁹ Stern 1995, 30, 204.

⁹⁷⁰ Fadić, Štefanac 2014, 382-383, sl. 4, kat. br. 9, T. V.

Katalog

Bikefalomorfni balzamariji tijela u obliku Meduzinih glava

Datacija: 2. st.

Analogije: Isings 1957, forma 78b; Mercado 1974, 320: Portorecanati, grob 167; Goethert-Polaschek 1977, forma 158, kat. br. 1531, T. 79: Trier; Stern 1995, 208, Drugo stoljeće, tip B, sl. 88.

876. Salona; AMS-G-1337

Deformirani balzamarij od neprozirno bijelog stakla, na tijelu je vidljivo jedno krilce Meduzine glave, kovrčave su kose razdijeljene po sredini, oči, nos, otvor jedne nosnice, usta, obrazi, brada, ispod koje se sastaju dvije zmijske glave kojima se je jedan kraj u vidljiv u visini ušiju, naglašeno kružno dno i prijelaz u cilindrični vrat što završava prema unutra presavijenim obodom.

Duž. 6,3 cm, pr. dna 1,8 cm.

Objavljeno: Buljević 2007a, 173, sl. 11; Buljević 2001, kat. br. 1.

877. Salona; AMS-G-1894

Balzamarij od neprozirnog bijelog stakla, tijelo oblikuju glave gotovo identičnih Meduza, na tjemenu se jedno krilce vidi drugo naslućuje, kovrčave kose su razdijeljene po sredini i uokviruju nisko čelo, oči, podočnjake, obraze, nos s otvorima nosnica, usnice, istaknutu bradu ispod koje se sastaju dvije zmijske glave što izlaze iz kose, a jedan im je kraj vidljiv u visini ušiju, naglašeno kružno dno i horizontalnim linijama prijelaz u cilindrični vrat što završava prema unutra presavijenim obodom.

Vis. 7,7 cm, pr. oboda 2,4 cm, pr. dna 2,2 cm.

Objavljeno: Buljević 2007a, 173, sl. 12; Buljević 2001, kat. br. 2.

878. Vjerojatno Salona (G-62); AMS-G-1895

Balzamarij od poluprozirnog stakla smeđe ili jantarne boje, tijelo oblikuju glave gotovo identičnih Meduza, na tjemenu se vide krilca, kovrčave kose su razdijeljene po sredini i uokviruju nisko čelo, oči, nos, usnice, istaknutu bradu ispod koje se sastaju dvije zmijske glave što izlaze iz kose, a jedan im je kraj vidljiv u visini ušiju, naglašeno kružno dno i prijelaz u cilindrični vrat što završava prema unutra presavijenim obodom.

Vis. 7,6 cm, pr. oboda 1,8 cm, pr. dna 2,2 cm.

Objavljeno: Buljević 2007a, 173, sl. 13; Buljević 2001, kat. br. 3.

4.4.2. Stolno posuđe

Enionovo posuđe

U Dalmaciji je otkriveno minimalno deset, možda jedanaest posuda pripisanih staklaru Enionu. Potpis Eniona, najpoznatijeg puhača stakla u kalup, sačuvan je na više od trideset posuda. Enion je vjerojatno helenizirano semitsko, a možda feničko⁹⁷¹ ime. Drži se da je djelovao u Sidonu, svakako na sirijsko-palestinskom području.⁹⁷² Sudeći prema datiranim nalazima, čini se da je najranije stolno posuđe puhano u kalup izradio upravo Enion.⁹⁷³ Posuđe s njegovim potpisom na grčkom nađeno je po cijelom Mediteranu, kao i na sjevernoj obali Crnoga mora, što je mjera njegova poslovnog uspjeha kao staklopuhača i trgovca poduzetnika.⁹⁷⁴

Šalice

Glavnina šalice s Enionovim potpisom nađena je u Italiji pa se dugo vjerovalo da se u jednom trenutku majstor odselio iz Sidona u sjevernu Italiju.⁹⁷⁵ Nova otkrića drugdje na Zapadu sugeriraju nešto drugo: mogućnost razmjene kalupa između radionica, trgovinu na velike udaljenosti.⁹⁷⁶ Zanimljivo je da čaše nađene u Italiji (gdje je navodno kasnije djelovao) i na Zapadu potječu iz ranijih konteksta od datiranih jeruzalemskih vrčeva.⁹⁷⁷ Kako bilo, ni u Sidonu ni u Akvileji nema arheoloških dokaza u vidu peći za proizvodnju i oblikovanje Enionovog posuđa.⁹⁷⁸ Na Enionovom su, pa na Aristejinom, posuđu natpisi što se odnose na staklara (ENNIQN EΠOIHCEN ili ENNIQN EΠOIEI = Enion [me/je] napravio), odnosno, na nekim čašama i na kupca, kao blagoslov (MNHΘH O AΓOΠAZNΩ = neka kupac bude upamćen) ili, obzirom da je natpis na posuđu za piće, svojevrsna zdravica u čitanju Ch. Ligfoot *neka se kupac sjeti [da me/je] Enion napravio*. Natpisi na grčkom pismu i sadržajno

⁹⁷¹ Lightfoot 2014, 17-18.

⁹⁷² Lightfoot 2014, 18-19; Stern 1995, 69, 71-72, bilj. 66-69.

⁹⁷³ Stern 1995, 70, 71, bilj. 48, 55-57; McClellan 1983, 73-76.

⁹⁷⁴ Stern 1999, 457-458, bilj. 70.

⁹⁷⁵ Harden 1935, 165.

⁹⁷⁶ Lightfoot 2014, 19-21; Stern 1995, 71, bilj. 62-65; Stern 1999, 459, bilj. 87; McClellan 1983, 75-76.

⁹⁷⁷ Lightfoot 2014, 26-27.

⁹⁷⁸ Lightfoot 2014, 20.

upućuju na istočnjačko podrijetlo staklara, lokaliziraju radionicu na Istok, a raspoređeni u dva, tri ili četiri reda uglavnom unutar *tabulae ansatae*, dakle na rimski način, upućuju na priznanje rimske dominacije u trgovačkoj i političkoj sferi.⁹⁷⁹

Iz Vida, antičke Narone potječu ulomci tri ili pet šalice, od kojih jedna iz istraživanja Augusteja 1996. god.,⁹⁸⁰ a ostale su nađene 1985. prilikom zaštitnih istraživanja istočno od antičke ceste Salona-Narona-Bigeste; kako je na tom mjestu nađena i nekropola pretpostavlja se da su šalice bile grobni prilog, a njihova fragmentiranost možda upućuje na uništavanje groblja fazama gradnje što su slijedile proširenje grada Narone.⁹⁸¹ U rimskom vojnom logoru u Burnu pronađeni su ulomci tri, možda četiri Enionove šalice, dvije su, ili tri, nađene 2004 i 2007. god. u istraživanjima amfiteatra,⁹⁸² a jedna 2011. god. u istraživanjima vježbališta.⁹⁸³ Posuđe inspirirano Enionovim potpisuje njegov suvremenik Aristeas. Na tri je, od poznate četiri njegove posude, potpisan kao Cipranin (ARICTEAC KYTIRIOC) što upućuje na njegovo podrijetlo, a ne na mjesto djelovanja, a moguće i na razliku od luksuznog stolnog posuđa proizvedenog na Cipru.⁹⁸⁴ Ulomci dviju šalice s uključenim toponimom nađene su u Dalmaciji, u Naroni⁹⁸⁵ i u Burnu.⁹⁸⁶ Gdje god da je djelovao, gdje god da je došao u doticaj s Enionovim proizvodima, koji su mu vjerojatno poslužili kao uzor (zanimljiva je koincidencija uniformnost Enionovih i Aristejinih globularnih šalice, jer se drži da su upravo one dio repertoara Enionove sidonske radionice prije prijelaza u sjevernu Italiju), jedan aspekt koji bi mogao ukazivati na rješenje tih otvorenih pitanja upada u oči – koncentracija njegovih proizvoda na jadranskom području. Upravo je ta koncentracija velike većine Enionovih šalice na jadranskom području bila jedan od glavnih argumenata za lociranje njegove

⁹⁷⁹ Lightfoot 2014, 27-31.

⁹⁸⁰ Buljević 2014, 61, sl. 50. 1, 52; Buljević 2012a, 5, sl. 1, 1a; Glučina 2012; Buljević 2009, 35-36, sl. 1. 1; Buljević 2007, 167-168, sl. 5; Buljević 2005a, 95, sl. 2; Buljević 2004c, 186, 188, kat. br. 7; Buljević 2004b, 56, kat. br. 7.

⁹⁸¹ Buljević 2014, 61, sl. 50. 2a-e; Buljević 2012a, 6-7, 11-12, sl. 2, 9; Glučina 2012; Buljević 2009, 36, 38, sl. 1. 2, 1. 7.

⁹⁸² Buljević 2014, 64-65, sl. 50. 3 i 4, 54, 55, 51. 11a-d; Buljević 2012a, 7-8, 13-14, sl. 3, 4, 11; Buljević 2009, 36, sl. 1. 3, sl. 1. 6; Borzić 2008, sl. 1 i 2, sl. 3-5, sl. 6 i 7.

⁹⁸³ Buljević 2014, 64-65, sl. 50. 5; Buljević 2012a, 3, 8-9, sl. 5; Borzić 2012, 31-35.

⁹⁸⁴ Stern 1995, 72.

⁹⁸⁵ Buljević 2014, 65-66, sl. 51. 12, 57; Buljević 2012a, 14-15, sl. 12; Glučina 2012, 37, 41; Buljević 2009, 38, sl. 2. 11; Buljević 2007, 168-169, sl. 6; Buljević 2005a, 95, sl. 3; Buljević 2004b, 56, kat. br. 8; Buljević 2004c, 186, 189, kat. br. 8.

⁹⁸⁶ Buljević 2014, 66-67, sl. 51. 13, 58; Buljević 2012a, 15-16, sl. 13; Borzić 2011; Borzić 2012, 31-35.

proizvodnje.⁹⁸⁷ Tom se logikom može pretpostaviti i Aristejino djelovanje također negdje na tom području, što je, dakako, samo jedna, još uvijek nedokaziva mogućnost. Nesporna je činjenica da je obalna Dalmacija, s trinaest šalica koje su Enion i Aristėja izradili u prvoj polovici 1. st., zapadnomediteranska regija najbolje opskrbljena njihovim proizvodima izvan sjeverne Italije, ali, dakako, u njezinu dosegu.⁹⁸⁸

U Arheološkom muzeju u Splitu čuva se jedan ulomak Enionove šalice s nepoznatog dalmatinskog nalazišta, iz zbirke Lukanović.⁹⁸⁹ Šalica pripada Hardenovom tipu A2i, odnosno De Bellisovoj grupi 2a.D-F., kao i ulomci dviju šalica iz Burna.⁹⁹⁰ To znači da je ulomak pripadao šalici s dvije ručice, s vertikalnim obodom prema unutra odrezanog ruba, s vertikalnim stijenkama ili cilindričnog tijela s dekoracijom u dva friza: friz vitica vinove loze i bršljana što uokviruju natpise u tri reda u dva natpisna polja (*tabulae ansatae*): ENNIQN/ΕΠΙΟΙΗ/СEN i MNHΘH/OAΓO/PAZNΩ, te friz vertikalnih žljebova obliha krajeva u donjem pojasu, ispod horizontalnih rebara. Donji dio šalice je kosih stijenki sa sačastim uzorkom, a samo dno je ravno s koncentričnim krugovima.⁹⁹¹ Na djelomično je sačuvanom natpisu splitskog primjerka [M]NHΘ[H/O]AΓO[/PA]ZN[Ω] u riječi AΓOPAZΩN došlo do metateze slova Ω i N u AΓOPAZNΩ – što je karakteristično za De Bellisovu podskupinu 2a u dionizijevskom stilu.⁹⁹² Istom tipu pripadaju četiri šalice iz Cuora, jedna iz Adrie, jedna iz Bagnolo Mella (Italija).⁹⁹³ De Bellis drži da su puhani u četverodijelne kalupe. Tri dijela su korištena za cilindrično tijelo posude, a jedan za dno: razlikuje tri kalupa D, E i F istih cilindričnih stijenki ali različitog dna, dok zbog fragmentiranosti izdvaja ulomke koje možda može svrstati u grupu 2a ali ne može spojiti s nijednim od tri navedena kalupa pa ih katalogizira pod Y (tri akvilejska ulomka [Italija], ulomak iz Aiguières-Frèjus [Francuska] i ulomak iz Mogadora [Maroko])⁹⁹⁴

U Muzeju triljskog kraja čuvaju se ulomci vjerojatno triju Enionovih šalica, dvije šalice moguće je pripisati Hardenovom tipu A2iv, odnosno De Bellisovoj grupi 3 (ovdje I.1),

⁹⁸⁷ Borzić 2011, 87, 88, bilj. 35; Harden 1935, 165; Hayward 1962, 50.

⁹⁸⁸ Buljević 2012a, 17.

⁹⁸⁹ Buljević 2009, 38, sl. 2. 9; Buljević 2012a, 9-10, sl. 6; Buljević 2014a, 65, sl. 51. 6, 56.

⁹⁹⁰ Buljević 2012a, 7-9, sl. 4 i vjerojatno 5; Borzić 2008, 93-94, sl. 3 i 4.

⁹⁹¹ Harden 1935, 166.

⁹⁹² De Bellis 2004, 137-148: prema autoru taj tip nije izrađivan u Sidonu, već vjerojatno u sjevernoj Italiji, gdje je Enion rabio kalup kojeg je napravio lokalni klesar kojemu je grčki jezik bio stran, pa je stoga zamijenio Ω i N u riječi AΓOPAZΩN.

⁹⁹³ De Bellis 2004, 139-148, sl. 13-19, 2a.D.1-3, 2a.E.1, 2a.F.1 i 2.

⁹⁹⁴ De Bellis 2004, 139, sl. 19, 2a.Y.1-5.

dok je ulomak jedne šalice premali da bi bismo ga mogli pripisati nekoj užoj skupini unutar Enionovih šalina s jednom, odnosno s dvije ručice (ovdje I.2). Svi ulomci potječu s istraživanja vojnih spavaonica u jugoistočnom kvadrantu logora.⁹⁹⁵

I.1. Ulomci Enionovih šalina pripisanih Hardenovom tipu A2iv, odnosno De Bellisovoj grupi 3, nađeni su u Tiluriju 2002. i 2003. godine,⁹⁹⁶ u sondi A – sklopu centurija jedne legijske kohorte u jugoistočnom kutu logora.⁹⁹⁷ To znači da su ulomci pripadali šalicama s dvije ručice, s vertikalnim obodom prema unutra odrezanog ruba, s vertikalnim stijenkama ili cilindričnog tijela s jednim frizom vertikalnih žljebova pravokutnih završetaka i natpisnim poljem (*tabula ansata*) u kojem je natpis ENNION EΠOIEI. Donji dio šalice je zaobljen i rese ga vertikalna rebra, odnosno žljebovi naizmjenično obliha vrhova i vrhova u obliku strjelice, tzv. radijalne latice. Na samom dnu su tri koncentrična rebra sa središnjim gumbom.

Sačuvani dio natpisa šalice od gotovo bezbojnog stakla upućuje na Eniona (**kat. br. 879**); zadnje N u prvom redu je, naime, zadnje N u njegovu imenu, a zadnje I u drugom redu je zadnje I u EΠOIEI. ENNION EΠOIEI, Enion [me] načinio, svjedočio je natpis na šalici. Vjerojatno je riječ o šalici s dvije ručice Harden tipa A2iv i De Bellisove skupine 3, u geometrijskom stilu. Enionove šalice iz Pollenza, Caresane i s nepoznatog sjevernoitalskog nalazišta⁹⁹⁸ iz istog su kalupa. Ulomci iz Tilurija, kao i oni iz Posillipa (Napulj) i atenske agore⁹⁹⁹ premali su da bi se moglo odrediti potječu li iz istog kalupa.

Iz Tilurija potječu ulomci vjerojatno još jedne Enionove šalice, od prozirnog tamnomodrog stakla, tipa Harden A2iv (**kat. br. 871**). Sačuvan je ulomak cilindričnog tijela šalice s pet sačuvanih vertikalnih rebara grupiranih u parove, prijelaz u sljedeće polje rubi horizontalno rebro i ulomak dna šalice s sačuvanim dijelom rubnog i jednog unutrašnjeg koncentričnog rebra. Raspored rebara, odnosno žljebova pravokutnih završetaka, podsjeća na gore spomenute Enionove šalice. Ukoliko nije riječ o Enionovoj šalici, ta bi se tilurijska šalina mogla pripisati sjevernoitalskoj radionici što je imitirala majstorov stil.¹⁰⁰⁰ Navedene šalice

⁹⁹⁵ Sanader, Tončinić 2012, 27.

⁹⁹⁶ Buljević 2009, 36, sl. 1. 4, 5; Buljević 2012a, sl. 7 i 8.

⁹⁹⁷ Sanader, Tončinić 2014, 31-80, 33, sl. 16 i 44.

⁹⁹⁸ De Bellis 2004, 165-167, sl. 30-32, 3.H.1-3.

⁹⁹⁹ De Bellis 2004, 167, sl. 33 i 34, 3.Z.1 i 2.

¹⁰⁰⁰ Larese 2004, 18, T. CXIX, 513; Facchini 1999, kat. br. 513, T. XXXIX. 513; Diani 1998, 35 – 36, bilj. 54, 55, sl. 4, T. II. 2, 4.

moгу se datirati u 2. četvrtinu 1. st. kao i druge njegove šalice nađene u Dalmaciji.¹⁰⁰¹ Moguće je ova Enionova šalina uvezena iz sjeverne Italije, premda, ponovimo, još nije riješeno pitanje o eventualnoj Enionovoj italskoj radionici ili podružnici.¹⁰⁰²

I.2. Iz Tilurija potječe i ulomak donjeg friza cilindričnog tijela šalice od tamnomodrog stakla, s uresom gustih vertikalnih žljebova obliha krajeva ispod horizontalnog rebra, premali da bismo ga mogli pripisati nekoj užoj skupini unutar Enionovih šalina s jednom, odnosno s dvije ručice.¹⁰⁰³

Katalog

I.1. Enionove šalice tipa Harden A2iv; De Bellisova grupa 3

Datacija: 2. četvrtina 1. st.

Analogije: Harden 1935, 167; De Bellis 2004, 163-167, sl. 30-34.

879. Tilurij, Sonda A, Blok CJ i Blok istočni zid, SJ 10-11, 2002. god.; MTK-1467-1469
- Ulomci (tri) šalice od gotovo bezbojnog stakla zelenkastog odsjaja, s natpisnim poljem (*tabula ansata*) kojeg rube vertikalni žljebovi, te oblihim dnom kojeg rese vertikalna rebra, odnosno žljebovi (MTK-1468) naizmjenično obliha vrhova i vrhova u obliku strjelice. Od cilindričnog tijela sačuvana su dva ulomka. Jedan je ulomak s dijelom natpisnog polja na cilindričnom tijelu (MTK-1467), u prvom redu se čita zadnje slovo N, a u drugom se vidi I, natpis je u tabuli ansati koju rube parovi vertikalnih rebara tvoreći pravilno razmaknute žljebove, iznad središnjeg polja s natpisom je sačuvan dio konveksnog pojasa, a prijelaz u donji oblihi dio šalice je istaknut dvama horizontalnim rebrima pod kojima su sačuvani vrhovi vertikalnih rebara, parovi rebara što tvore žljebove završavaju vrhovima u obliku strjelica, a razmaci među njima su povezani oblihim vrhovima. Drugi je ulomak (MTK-1469) s ravnim, vertikalnim obodom s prema unutra odrezanim rubom, pod obodom su parovi vertikalnih rebara što tvore pravilno razmaknute žljebove.
- Deb. stijenke 0,1-0,3 cm.
- Objavljeno: Buljević 2009, 36, sl. 1. 4; Buljević 2012a, sl. 7; Buljević 2014a, 63, sl. 51. 7a-c, 53; Buljević 2014b, kat. br. 189-191, T. 11. 189-191.

¹⁰⁰¹ Mandruzzato 2007, 186; Stern 1995, 71-72, bilj. 78.

¹⁰⁰² Mandruzzato 2007, 186-188; De Bellis 2004, 177-178.

¹⁰⁰³ Harden 1935, 165-167, A1 i A2.

880. Tilurij, Sonda A, Blok 2, SJ 3 i Sonda A, SJ 22, 2002. i 2003. god.; MTK-1470 i MTK-1471

Ulomci (dva) šalice od prozirnog tamnomodrog stakla: ulomak cilindričnog tijela šalice s pet sačuvanih vertikalnih rebara grupiranih u parove, prijelaz u sljedeće polje rubi horizontalno rebro i ulomak dna šalice s sačuvanim dijelom rubnog i jednog unutrašnjeg koncentričnog rebra.

Deb. stijenke tijela 0,5 – 0,57 cm, deb. dna 0,42 – 0,5 cm.

Objavljeno: Buljević 2009, 36, sl. 1. 5; Buljević 2012a, sl. 8; Buljević 2014a, 63, sl. 51. 8a-b; Buljević 2014b, kat. br. 192-193, T. 11.

I.2. Enionova šalice tipa Harden A1 ili A2

Datacija: 2. četvrtina 1. st.

Analogije: Harden 1935, 165-167, A1 i A2.

881. Tilurij, istraživanja 2000. god.; MTK-758

Ulomak donjeg friza cilindričnog tijela šalice od tamnomodrog stakla, s uresom gustih vertikalnih žljebova obliha krajeva ispod horizontalnog rebra što ga odvaja od gornjeg friza s sačuvanim ulomkom vertikalnog rebra uresa.

Deb. stijenke tijela 0,2-0,35 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 142, T. 14. 10; Buljević 2005a, 95, sl. 1; Buljević 2007a, 167-168, sl. 4; Buljević 2009, 38, fig. 2. 8; Buljević 2012a, 12, sl. 10; Buljević 2014a, 62-63 sl. 51. 10.

Čaša s šiljatim ovalnim ispupčenjima (Herkulova toljaga ili Lotus čaša)

Otprilike po uništenju Pompeja, 79. g., jedan od najpomodnijih tipova staklenog posuđa puhanog u kalup je prozirna bezbojna konična čaša s redovima šiljatih ovalnih ispupčenja u visokom reljefu (kao glavnim dekorativnim elementom) što ih različito interpretiraju kao bademe, lotosove pupoljke, te čvorove poput onih na Herkulovoj toljazi napravljenoj od maslinovog drva a oblikom i uresom imitiranom i staklenim bocama.¹⁰⁰⁴ Takve su čaše tijekom 1. st. u više serija i formata izrađivane i od prirodno zelenkastog i od bojenog stakla, obodi su im uglavnom neznatno zaobljeni i s blagim konveksnim ispupčenjem ispod, dna su im uglavnom urešena koncentričnim kružnicama. Uglavnom su puhane u

¹⁰⁰⁴ Stern 2004, 113; Whitehouse 2001, 13-14, kat. br. 492-496; Stern 1995, 103-108, 104-105, sl. 70, bilj. 38.

četverodijelni kalup od tri vertikalna odjeljka na diksoidnom odjeljku dna ili MCT III izumljen na sirijsko-palestinskom području, vjerojatno u Sidonu i rabljen tijekom 1. st. Rijetki su drugi stakleni primjerci tako urešenih boca, vrčeva, roga.¹⁰⁰⁵ Jedna je takva čaša nađena u grobu liječnika u Kolophonu u Maloj Aziji, kao spremnik medicinskih instrumenta; većinom su vjerojatno rabljene kao posude za pijeње.¹⁰⁰⁶ Poznati su primjerci s vojnih lokaliteta Vindonisse, Vituduruma, Auguste Raurice - Augusta (sjeverna Švicarska), Bonna i Asciburgiuma (duž Rajne u Germaniji), te Nijmegena (Nizozemska).¹⁰⁰⁷ Poznati su primjerci iz svih dijelova Carstva osim iz sjeverne Afrike.¹⁰⁰⁸

Iz rimske provincije Dalmacije, s liburnskih lokaliteta potječe još sedam srodnih čaša:¹⁰⁰⁹ jedna iz Osora,¹⁰¹⁰ jedna s maskama u donjem redu iz Aserije,¹⁰¹¹ tri iz Zadra, Nina ili Aserije od kojih jedna s maskama,¹⁰¹² te ulomci dviju čaša iz antičke luke u Zatonu.¹⁰¹³ Navedeni dalmatinski primjerci su s jednoslojnim ovalnim ispupčenjima u kombinaciji s kružićima (Zaton) odnosno bez kružića (Osor, Zaton) ili troslojnim (Aserija, odnosno Zadar, Nin ili Aserija) ovalnim ispupčenjima u kombinaciji s kružićima. Čaše urešene troslojnim ovalnim ispupčenjima ili troslojnim ovalnim naizmjenice s kružnim ispupčenjima su čini se istočnomediteranski proizvod, dok su jednoslojna ispupčenja i ispupčenja u kombinaciji s linearnim uzorkom uobičajena na Zapadu.¹⁰¹⁴

Tilurijski ulomak nađen je u sondi B, na lokalitetu Oglavci.¹⁰¹⁵ Dvoslojno ovalno ispupčenje ulomka iz vojnog logora u Tiluriju je rijetkost,¹⁰¹⁶ pa nije moguće precizirati radioničko podrijetlo te čaše iz 2. pol. 1. st. Uostalom, zabilježene su četrdesettri varijante

¹⁰⁰⁵ Stern 1995, 29, 103, bilj. 2, 3 i 4; 104, bilj. 15-19.

¹⁰⁰⁶ Stern 1995, 104, bilj. 5a.

¹⁰⁰⁷ Stern 1995, 104, bilj. 28, 30.

¹⁰⁰⁸ Van den Dries 2010, 52-55, tip 4, sl. 22 e-g; Klein 2010, 121-122, sl. 5-8; Hanut 2010, 141, sl. 7-9, varijanta A; Arveiller, Vanpeene 2010, 160, sl. 4; Moirin, Simon 2010, 169-170, sl. 3. 13-16; Fontaine, Roussel-Ode 2010, 184-186, T. 4, sl. 5 i 6; Antonaras 2010, 243, sl. I. 3; Stern 1995, 104, bilj. 24-33.

¹⁰⁰⁹ Fadić 2005, 84, 86.

¹⁰¹⁰ Fadić 1982, 124, kat. br. 53.

¹⁰¹¹ Jovanović 2013, kat. br. 36; Fadić 2005; Fadić 1998, kat. br. 194; Fadić 1988, 51, kat. br. 133; Damevski 1976, 65, T. XII. 5.

¹⁰¹² Ravagnan 1994, 17, 123, kat. br. 233-235.

¹⁰¹³ Gluščević 1986, 256, T. I. 1 i 2.

¹⁰¹⁴ Stern 1995, 104, bilj. 34.

¹⁰¹⁵ Sanader 2003, 31-39; Sanader, Tončinić 2014, 85-90.

¹⁰¹⁶ Del Vecchio 2004, 21, br. 1 (5), sl. 3, T. 3. 3.

šezdesetjednog proučenog primjerka što zapravo općenito ukazuje na neodredivost radionica i precizniju kronologiju tog, čini se, na Zapadu zastupljenijeg tipa.¹⁰¹⁷

Katalog

Čaša s ovalnim ispupčenjima

Datacija: 2. polovica 1. st.

Analogije: Isings 1957, forma 31; Rütli 1991, AR 33.1; Stern 1995, 103-108, kat. br. 8-10, bilj. 1; Whitehouse 2001, 13-14, kat. br. 492-496; Van den Dries 2010, 52-55, tip 4, sl. 22 e-g; Antonaras 2012, kat. br. 77.

882. Tilurij, Sonda B, Blok 3A, istraživanja 1998. god.; MTK-750

Ulomak tijela čaše od gotovo bezbojnog stakla s dvoslojnim šiljatim ovalnim, te manjim kružnim ispupčenjima.

Deb. stijenke 0,1 cm.

Objavljeno: Buljević 2003a, kat. br. 134, T. 14. 2.

Rebrasta zdjelica s naglašenim ramenom

Rebraste su zdjelice s naglašenim ramenom proširene diljem Mediterana, kao i u sjeverozapadnim provincijama i na crnomorskom području. Sudeći prema nalazištima uglavnom su proizvođene na Zapadu, ali moguće i na Istoku Carstva. Nije moguće, obzirom na nevidljivost šavova, utvrditi u kakav su kalup puhane.¹⁰¹⁸ Rebrenjem se imitiralo suvremeno srebreno posuđe i možda je bilo inspirirano Enionovim posuđem.¹⁰¹⁹

U Dalmaciji je takva zdjelica nađena u Augusteju u Naroni,¹⁰²⁰ možda kod Omišlja na Krku.¹⁰²¹

U Tiluriju su nađena četiri ulomka tog tipa posuđa, jedan (**kat. br. 883**) u sondi A – sklopu centurija jedne legijske kohorte u jugoistočnom kutu logora,¹⁰²² dva (**kat. br. 884 i 885**)

¹⁰¹⁷ Van den Dries 2010, 55, 57.

¹⁰¹⁸ Lazar 2003, 50-52, sl. 18. 2.2.1; Whitehouse 2001, kat. br. 498; Stern 1995, kat. br. 13; Biaggio Simona 1991, 75-76, T. 4, sl. 37. 011.1.017.

¹⁰¹⁹ Stern 2001, 54, kat. br. 55.

¹⁰²⁰ Buljević 2004c, kat. br. 15.

¹⁰²¹ Dautova-Ruševljan 1973, 193, T. IX. 21.

¹⁰²² Sanader, Tončinić 2014, 31-80, sl. 16 i 44.

u sondi Z – sklop zidova u sjeverozapadnom dijelu logora,¹⁰²³ te jedan (**kat. br. 886**) u sondi D.¹⁰²⁴ Obod je slobodno puhan (**kat. br. 885**). Zbog fragmentiranosti ne možemo biti sigurni kojem od tri tipa pripadaju naši ulomci.¹⁰²⁵ Ti se ulomci tipološki datiraju u 1. st., počam od 2. četvrtine 1. st. i importirani su vjerojatno iz neke zapadne radionice, možda sjevernoitalske,¹⁰²⁶ ovo uz napomenu da nije utvrđena radionica tipa.¹⁰²⁷

Katalog

Rebrasta zdjelica s naglašenim ramenom

Datacija: 2. četvrtina 1. – kraj 1. st.

Analogije: Berger 1960, 55, T. 9. 139, 140, T. 18. 37; Biaggio Simona 1991, 75-76, T. 4, sl. 37. 011.1.017; Stern 1995, kat. br. 13; Whitehouse 2001, kat. br. 498; Lazar 2003, 50-52, forma 2.2.1.

883. Tilurij, Sonda A, Blok 2, SJ 3, 2003. god.; MTK-1475

Ulomak dna zdjelice s dva rubna plitka koncentrična rebra, te nizom gustih radijalnih rebra sačuvanih samo u donjem dijelu, od gotovo bezbojnog stakla zelenkastog odsjaja.

Deb. stijenke 0,33 – 0,15 cm.

Objavljeno: Buljević 2014b, kat. br. 197, T. 11. 197.

884. Tilurij, GAR 08, 1529, Sonda Z, SJ 29, T. 08/9, 2008. god.

Ulomak dna zdjelice s četiri sačuvana radijalna rebra, od gotovo bezbojnog stakla zelenkastog odsjaja.

Deb. stijenke 0,34.

Neobjavljeno.

885. Tilurij, GAR 10, PN 24, Sonda Z, SJ 71, T. 10/8, 2010. god.

Ulomak zdjelice s trinaest sačuvanih rebara i konkavnim obodom koso odrezanog ruba, od prozirnog stakla modričaste nijanse.

Deb. stijenke 0,34.

¹⁰²³ Sanader, Tončinić 2014, 80-82.

¹⁰²⁴ Neobjavljena.

¹⁰²⁵ Stern 2001, 54; Stern 1995, 112, tip 2: ulomak pod **kat. br. 885** zbog konkavnog oboda.

¹⁰²⁶ Mandruzzato, Marcante 2005, 26, kat. br. 201; Casagrande, Ceselin 2003, kat. br 27.

¹⁰²⁷ Stern 2001, 54.

Neobjavljeno.

886. Tilurij, GAR 10, 990, Sonda D, SJ 1, T. 10/12, 2010. god.

Ulomak dna zdjelice s osam sačuvanih rebara, od prozirnog stakla modričasto zelenkaste nijanse.

Deb. stijenke 0,37.

Neobjavljeno.

5. Rasprava

U ovom je radu obrađeno osamstoosamdesetšest (886) predmeta, od čega šestočetrdesetjedan (641) iz Salone i lokaliteta salonitanskog agera, te dvjestočetredesetpet (245) iz Tilurija. Jedan predmet nije od stakla (**kat. br. 864**), riječ je o mramornom kalupu za izradbu staklenih boca pravokutnog presjeka tijela. Ovdje obrađeno stakleno posuđe, što datira iz sred. 2. st. pr. Kr./ 1. st. po. Kr. – 3. st. po. Kr., se čuva u Arheološkom muzeju u Splitu (kratica i slovna oznaka inv. broja: AMS) i Muzeju triljskog kraja (kratica i slovna oznaka inv. broja: MTK). Salona i Tilurij su značajni rimski lokaliteti; Salona je središte Ilirika, od Augusta, nakon gušenja Batonovog ustanka, provincije Dalmacije,¹⁰²⁸ a Tilurij obližnji vojni logor u kojem je, od Batonova ustanka, između 6. i 9. god., do nedugo nakon sredine 1. st., utaborena VII. legija, s počasnim naslovom *Claudia pia fidelis* zbog iskazane lojalnosti caru Klaudiju u pobuni namjesnika Lucija Aruncija Kamila Skribonijana 42. god.¹⁰²⁹ U Tiluriju je u 1. pol. 1. st. smješteno i jedno odjeljenje *legio XI*, odnosno *XI Claudia pia fidelis*, a potom *legio IV Flavia felix* (70. – 86. god.) i konjaničke postrojbe *ala Claudia nova* (oko 45. – 74. god.) i *ala I Tungrorum Frontoniana* (oko 70. – 80. god.). Nakon odlaska legije sigurnost su jamčile pješačke pomoćne postrojbe *cohors II Cyrrhestarum*, *cohors Aquitanorum* (oko 70. – 80. god), *cohors I Belgarum* (poč. 2. st.), *cohors III Alpinorum* (1. pol. 2. st.) te *cohors VIII voluntariorum civium Romanorum* (od. sred. 2. – sred. 3. st). Uz Gardun se vežu i *cohors Aquitanorum*, potvrđena u Hrvacima, te *cohors IV Noricorum*, potvrđena u Dugopolju. Nakon odlaska VIII. kohorte Tilurij ostaje beneficijarska postaja od vojnog, sigurnosnog i prometnog značaja do kasnoantičkog doba, a Dalmacija ostaje bez stalnih vojnih posada u logorima.¹⁰³⁰

¹⁰²⁸ Zaninović 2010, 18; Zaninović 439-461; Sanader 2014, 44.

¹⁰²⁹ Sanader, Tončinić 2010, 44-47; Tončinić 2011, 9-15.

¹⁰³⁰ Zaninović 2010, 25-26, 28; Sanader, Tončinić 2010, 34, 37; Tabak et al. 2012, 6-7;

Obrađeno stakleno posuđe iz Arheološkog muzeja u Splitu uglavnom nije opisano kontekstom, a predmeti su najčešće otkupljeni što je zabilježeno i ovdje u katalogu. U muzejskom je katalogu uglavnom kao mjesto nalaza naveden samo lokalitet (Salona ili neki drugi lokalitet salonitanskog agera, te Tilurij), uglavnom bez preciznijeg određenja, a ako ga i ima uglavnom nije relevantno za rezultate ovog istraživanja, jer ne doprinosi valorizaciji određenog tipa. Primjerice, to što znamo da je ulomak rebraste zdjelice s apliciranim nitima (**kat. br. 743**) nađen na salonitanskom lokalitetu Marusinac nije značajno za preciznije određenje te zdjelice, odnosno njezine datacije i uporabe na lokalitetu. Jedino što dokumentira ranu fazu tog inače značajnog starokršćanskog lokaliteta. Isto vrijedi i za nalaz ulomka boce s otiskom koncentričnih krugova na Gospinom otoku (**kat. br. 861**). Ali to nije predmet ovog istraživanja. Samo se šest tilurijskih predmeta čuva u Arheološkom muzeju u Splitu (**kat. br. 29, 364, 365, 414, 443, 745**), a od njih su dva možda iz Delminija (**kat. br. 364, 414**). U radu smo se, dakle, koristili komparativno tipološkom metodom konzultirajući poznate tipologije ustrojene na temelju datiranih nalaza i drugu relevantnu objave građe. Uz svaku grupu posuđa istaknuli smo objavljeno analogno i uputili na srodno posuđe s drugih lokaliteta u rimskoj provinciji Dalmaciji (dijelu današnje Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Srbije i Crne Gore).¹⁰³¹ Građa iz 1. pol. 1. st. u Tiluriju i Burnu, vojnim logorima VII. i XI. legije upućuje na iste izvore (Italija) i uporabu.

Preciznije odrednice staklenih predmeta nađenih istraživanjima vojnog logora u Tiluriju, što se čuvaju u Muzeju triljskog kraja, utjecat će na pretpostavku o uporabi određenog posuđa u određenom vremenu na tom vojnom lokalitetu. Kako su opsežna i značajna istraživanja tog vojnog logora zapravo u početnoj fazi još nemamo zaokruženih i datiranih zatvorenih cjelina unutar određenih objekata u logoru. Stoga i te nalaze obrađujemo tipološko-komparativnom metodom. Nalazi su u radu, međutim, povezani s tilurijskim lokalitetima sukladno njihovoj istraženosti prema sondi, bloku i stratigrafskoj jedinici. Zasada se najbolje iščitava građa iz Sonde A, definirane kao sklop centurija legijske kohorte u jugoistočnom kutu logora.¹⁰³² Riječ je o ulomcima posuđa od polikromnog i monokromnog pomoću kalupa oblikovanog, te slobodno puhanog stakla i stakla puhanog u kalup iz 1. st. Naglasimo da su rebraste zdjele od mozaičkog stakla (**kat. br. 11, 13, 15, 16**), monokromne rebraste zdjele (**kat. br. 33, 35, 37, 42-45, 47, 49, 50, 52, 54-58, 61-68, 70-72, 74-84, 86-95**), glatke zdjele od mozaičkog stakla (**kat. br. 120, 128-130, 135, 139, 140, 143, 144, 145**)

¹⁰³¹ Sanader 2014, 13-15.

¹⁰³² Sanader 2003, 63-80; Sanader, Tončinić 2014, 31-80, 66, sl. 16 i 44.

karakteristične već za rano 1. st., dok su ulomci posuđa od bezbojnog stakla (**kat. br. 150-158**) karakteristični za kasno 1. i rano 2. st. Od slobodno puhanog stakla nađeni su uglavnom ulomci cjevastih balzamarija (**kat. br. 586, 589, 591-593, 597-600, 603-605**), rebrastih zdjela s apliciranim nitima (**kat. br. 754, 756-758**), polikromnog stakla s mrljicama (**kat. br. 783**), tzv. Hofheim čaša (**kat. br. 797-799, 801-804**), dakle tipovi karakteristični već za rano 1. st., dok su ulomak hemisferične zdjele (**kat. br. 775**), ulomci posuđa s horizontalnom niti pod obodom (**kat. br. 785-790**), ulomak konične čaše s apliciranim ovalnim uresom (**kat. br. 808**), te boce kvadratnog presjeka tijela (**kat. br. 859**) karakteristični za 2. pol. 1. st. i kasnije. Ulomak cilindrične pikside od stakla puhanog u kalup (**kat. br. 869**), kao i ulomci Enionovih šalica (**kat. br. 879, 880**, vjerojatno i **881**), rebraste zdjelice (**kat. br. 883**) karakteristični su za rano 1. st., ulomak tijela grozdolikog balzamarija (**kat. br. 872**) moguće je datirati u 2. pol. 1. st. ili kasnije. Nalazi iz Sonde A svjedoče o vrlo ranoj fazi života objekta, možda već u vrijeme Augusta (staklo oblikovano pomoću kalupa), a sigurno u vrijeme njegovih izravnih nasljednika. To je ujedno i vrijeme boravka VII. legije u logoru. Vidimo da se od 2. pol. 1. st., kada VII. legija napušta logor, smanjuje količina nalaza.

U nedefiniranom objektu sonde Z, dakle u sklopu zidova u sjeverozapadnom dijelu logora,¹⁰³³ nađeni su ulomci pomoću kalupa oblikovanih rebrastih zdjela od mozaičkog stakla (**kat. br. 12, 14, 17-27**), monokromnih rebrastih zdjela (**kat. br. 46, 51, 53, 69, 73, 96-105, 110-117**), glatkih zdjela od mozaičkog stakla (**kat. br. 121-124, 126, 131, 132, 136-138**), slobodno puhanih cjevastih balzamarija (**kat. br. 590, 594, 595, 606-616**), rebrastih zdjela s apliciranim nitima (**kat. br. 752, 753, 755, 759-765**), tzv. Hofheim čaša (**kat. br. 800, 805**), te u kalup puhanih rebrastih zdjelica (**kat. br. 884, 885**). K tomu je u Sondi Z nađen ulomak pomoću kalupa oblikovanog pladnja (**kat. br. 8**), ulomka zdjele s unutrašnjom linearnom incizijom (**kat. br. 146**), oba iz ranog 1. st., te ulomak slobodno puhanog tanjura na prstenastoj nogi s obodom trokutastog presjeka (**kat. br. 741**) iz 2. pol. 1. st.; jedini primjerci tih tipova stakla nađeni, uočeni u provinciji Dalmaciji. Prema tome ujednačena kvaliteta stakla u Sondama Z i A upućuje u sondu Z na objekt srodne namjene onom u Sondi A, samo na suprotnom kraju logora. No dok je u Sondi A nađeno i kasnoantičko, moguće i kasnije staklo,¹⁰³⁴ u Sondi Z je nađen samo jedan kasnoantički ulomak.¹⁰³⁵ Držimo da je objekt u

¹⁰³³ Sanader, Tončinić 2014, 80-82.

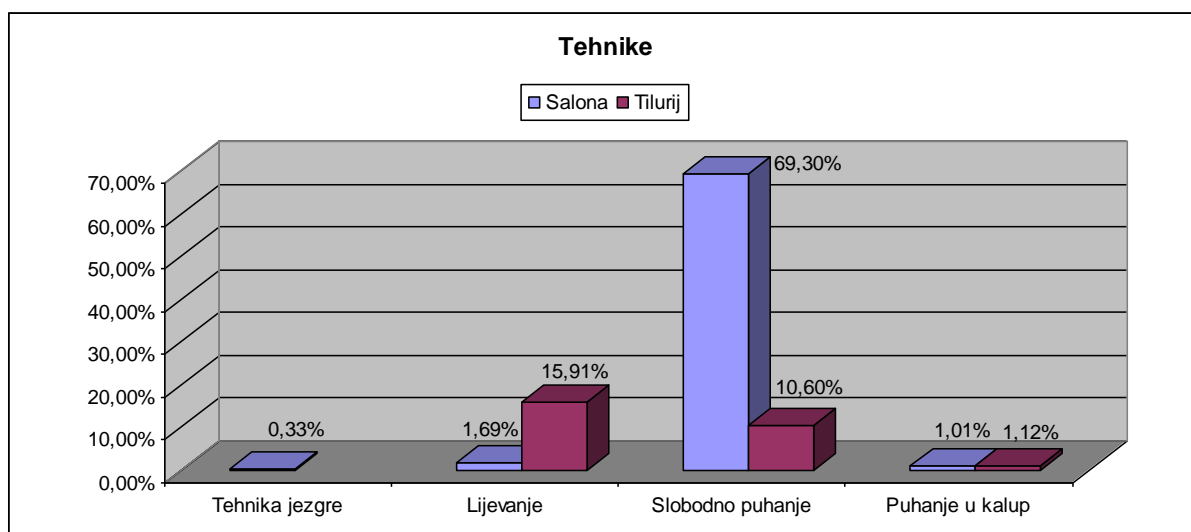
¹⁰³⁴ Buljević 2003a, kat. br. 14, 86, 87, 95-97, 102, 107, 133, 143; Buljević 2014b, kat. br. 93, 96, 122-124, 136-148, 198, 209-211, 221, 224, 225, 228.

¹⁰³⁵ Buljević 2014b, kat. br. 125.

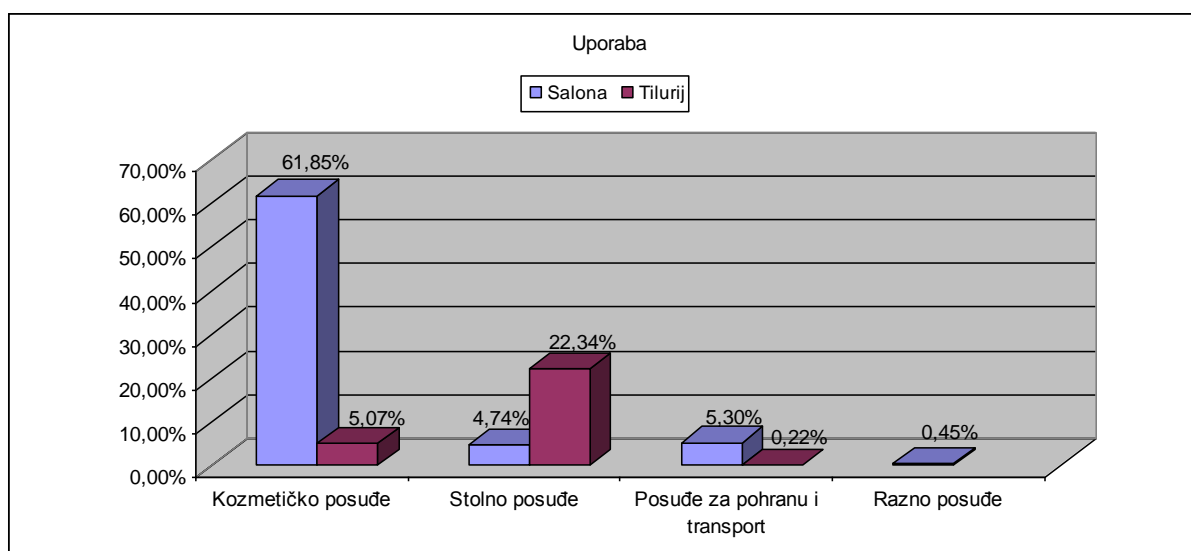
Sondi Z bio u uporabi tijekom 1. st. i to vjerojatno u vrijeme boravka VII. legije, a objekt u Sondi A je evidentno ostao u uporabi i tijekom kasnijeg razdoblja.

Zbog odlične sačuvanosti salonitanskog stakla pretpostavljamo da je uglavnom izvučeno iz funerarnog konteksta, nasuprot izrazito fragmentiranom tilurijskom staklu. Kontekst nalaza je, međutim, poznat samo za manji dio predmeta, a riječ je o tridesetšest (36) predmeta s istraživanja nekropole u splitskoj četvrti Lora iz 1965. god. (**kat. br. 226, 257, 281, 572-578, 631, 639, 659, 660, 681-685, 691, 692, 715-719, 735, 773, 850, 817-821, 841, 871**), te četrdesetsedam (47) predmeta iz Groba 348 salonitanske Zapadne nekropole istraženog 1987. god. (**kat. br. 159, 264, 291, 292, 437-439, 509-512, 520, 521, 544-571, 772, 816, 856-858**). Grob 348 je datiran u 1. st., počam od kasnog Tiberijevog, Klaudijevog doba.¹⁰³⁶ Sedamdeset (70) balzamarija (III: **kat. br. 174**; IV.1: **kat. br. 189**; IV.3: **kat. br. 203, 204, 214**; IV.5: **kat. br. 231**; VI: **kat. br. 238, 251**; VI.3: **kat. br. 277, 278**; X.1: **kat. br. 311-361, 419, 420**; X.2: **kat. br. 471, 473-476**; X.3: **kat. br. 522, 523**), prema natpisima na ceduljama u depou, potječe iz jednog groba u Solinu. Riječ je o pticolikim (III), piriformnim (IV), sferoidnim (VI), te uglavnom cjevastim balzamarijima (X), što datira grob u 1. st. Kontekst je, dakle, poznat za osamdesettri (83) od šestočetrdesetjednog (641) salonitanskog predmeta (12,94%). Pribrojimo li ovomu materijal iz groba sa sedamdest balzamarija, možemo zaključiti da je kontekst poznat za ukupno stopedesettri (153) salonitanska predmeta (23,86%). Ovdje napomenimo da za neke predmete imamo podatak da potječu s nekropole; sa Zapadne nekropole potječu tzv. Hofheim čaša (**kat. br. 793**), košarica (**kat. br. 865**) i ovoidna bočica nađena u urni (**kat. br. 870**), a s Jugoistočne je salonitanske nekropole kalup za boce (**kat. br. 864**). Dva su balzamarija (I: **kat. br. 161**; IV.1: **kat. br. 184**) s Kapljuča, tri iz Šuplje crkve (X.3: **kat. br. 524**; XI.1: **kat. br. 657, 658**), jedan (XI.1: **kat. br. 661**) iz urne na Majdanu, jedan (XI.1: **kat. br. 664**) iz groba pod tegulama na Manastirinama. Lucerna (**kat. br. 194**) je nađena u urni splitske nekropole u Lori. Da su grobni prilozi znamo iz inventarnih podataka oliformnog balzamarija (IX: **kat. br. 293**), cjevastih balzamarija (X.1: **kat. br. 304-308, 431, 448**), vrčića (**kat. br. 813**) i boce s geometrijskim dekorom (**kat. br. 855**). Vjerojatno su grobni nalazi balzamariji (XI.1: **kat. br. 630, 637, 638**) i kapaljka (**kat. br. 867**) sa Sućuračkog Smojevca.

¹⁰³⁶ Buljević 2913b; Buljević 2015.

Tablica 1

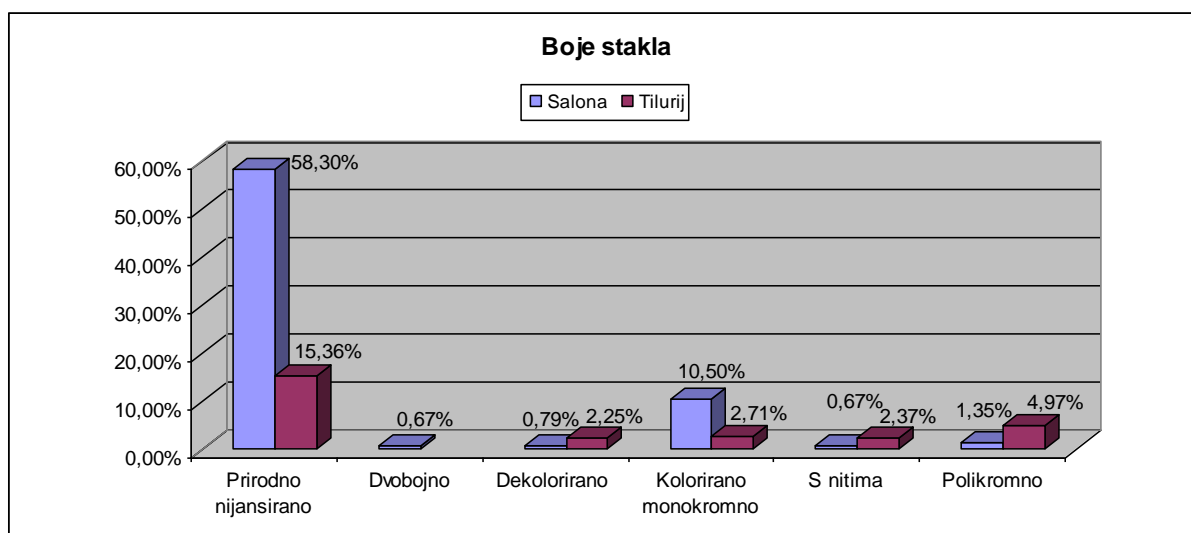
Tablica 2

Stakleno je posuđe, standardno klasificirano prema tehnikama proizvodnje, počam od najstarije tehnike do najmlađe, dakle od izrađenog tehnikom jezgre, pa tehnikom oblikovanja pomoću kalupa, slobodno puhanog do puhanog u kalup (tablica 1). Unutar te podjele posuđe je podijeljeno prema namjeni, uporabi na kozmetičko, stolno, posuđe za pohranu i transport, te razno posuđe (tablica 2). Posuđe klasificirano prema skupinama, tipovima i oblicima, a koji su obzirom na morfološke specifičnosti i dekoraciju dalje podijeljeni na podtipove, nastojali smo obraditi kronološkim slijedom, ne zaboravljajući pri tom na komplementarnost

svojevremenu nekim oblicima koji su se sporo mijenjali, odnosno dugo trajali primjereni određenoj uporabi.

Najviše je salonitanskog stakla izrađeno slobodnim puhanjem i riječ je uglavnom o balzamarijima manjih i većih dimenzija (unguentariji) i četiri aribala. Od ukupno petstotridesetpet (535) balzamarija i aribala najviše je cjevastih, njih dvjestosedamdeset (277 ili 51,77%), te sedamdesetosam (78 ili 14,57%) koničnih balzamarija. Takva količina tog cjelovitog kozmetičkog posuđa prvenstveno upućuje na funerarni kontekst, industrijsku i možda lokalnu proizvodnju. Uostalom, većina je balzamarija, svakodnevnog posuđa i urni namijenjena lokalnim i regionalnim tržištima.¹⁰³⁷

Najviše je tilurijskog stakla, i to stolnog posuđa, stočetrdesetjedan (141) predmet, izrađeno oblikovanjem u kalupu ili preko kalupa. Ovdje napomenimo da su ulomci koji se nisu mogli spojiti razmatrani kao jedan predmet, a ne znamo koliko su točno predmeta oblikovali. Sačuvano je osamdesetdevet (89 ili 63,12%) ulomaka monokromnih rebrastih zdjela, sedamnaest (17 ili 12,05%) ulomaka polikromnih rebrastih zdjela, te dvadesetčetiri (24 ili 17,02%) ulomaka glatkih polikromnih zdjela. To se uklapa u sliku distribucije vjerojatno italiskog posuđa proizvedenog krajem 1. st. pr. Kr. i u 1. pol. 1. st. po. Kr. prvenstveno za Italiju ili urbana i ruralna civilna naselja i vojne logore što ih je osnovao August ili njegovi izravni nasljednici u susjednim provincijama;¹⁰³⁸ monokromne prirodno nijansirane zdjele su duže u uporabi, a vjerojatno se prestaju proizvoditi tijekom flavijevskog doba.¹⁰³⁹

¹⁰³⁷ Stern 1999, 467; Stern 2004, 103.

¹⁰³⁸ Grose 1974, 49; Grose 1984, 26; Grose 1989, 247, 249; Petrianni 1998, 96.

¹⁰³⁹ Grose 1989, 244-247; Cool, Price 1995, 16.

Tablica 3

Glede boja stakla (tablica 3) na oba je lokaliteta najviše prirodno nijansiranog stakla (58,30% u Saloni i 15,36% u Tiluriju), dakle prozirno modričastog, zelenkastog, ili gotovo bezbojnog s modričastim ili zelenkastim odsjajem. Udio takvog gotovo bezbojnog stakla u prirodno nijansiranom je 32,55% u Saloni i 8,82% u Tiluriju. Najmanje je prirodno nijansiranog stakla s tragovima druge boje, a svi primjerci su salonitanski (**kat. br. 194** s tragom zelene, **kat. br. 196, 711** s tragom žućkaste, **kat. br. 206, 809** s tragom ljubičaste). Jedan je primjerak, u kalup puhan datuljasti balzamarij, od ljubičastog i gotovo bezbojnog stakla (**kat. br. 873**). Riječ je o tehnici primjenjivanoj od 1. st., odnosno o namjernom kombiniranju dviju različitih boja, a što se postizalo istovremenim puhanjem prethodno zagrijanih i jače zagrijanim vrhom puhaljke sakupljenih komada stakla različitih boja.¹⁰⁴⁰

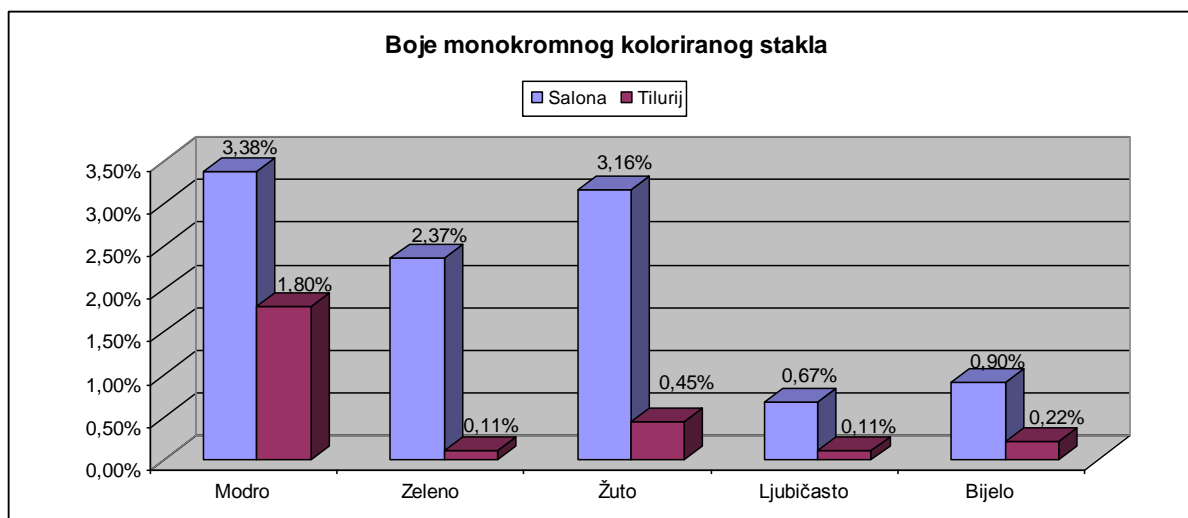
U Tiluriju je više polikromnog stakla (4,97%) nego u Saloni (1,35%). To je staklo s početka 1., odnosno iz 1. pol. 1. st. Riječ je o pomoću kalupa oblikovanim tilurijskim rebrastim (**kat. br. 11-27**) i glatkim (**kat. br. 119-140, 143-145**) zdjelama, salonitanskim rebrastim (**kat. br. 9, 10**) i glatkim zdjelama (**kat. br. 118, 126, 141, 142**), balzamariju (**kat. br. 4**), odnosno o ranijim amforiskama i alabastru izrađenima tehnikom jezgre (**kat. br. 1-3**). Od slobodno puhanog polikromnog stakla sačuvana su dva ulomka tilurijskog kaleža (**kat. br. 781, 782**) i još jedne posude (**kat. br. 783**) od stakla s mrljicama iz 1. st. Samo je ulomak salonitanske zdjele s geometrijskim dekorom (**kat. br. 779**) iz kasnog 2. – 1. pol. 3. st., što je kromatski izuzetak među analognim prirodno nijansiranim primjercima.

Izdvajamo monokromne primjerke posuđa iz 1. st. s uvaljanim ili apliciranim nitima stakla druge boje: tilurijske slobodno puhane rebraste zdjelama s apliciranim nitima (**kat. br. 745, 747-766**), te takve salonitanske zdjele (**kat. br. 743, 744**), potom cilindričnu čašu s apliciranim nitima (**kat. br. 806**) i piriformne balzamarije (IV.1: **kat. br. 175, 176**), odnosno unguentarij (I: **kat. br. 706**). Piriformni balzamariji i unguentariji su imali udijela u najstarijoj proizvodnji puhanog stakla.¹⁰⁴¹ Salonitanska posuda u obliku košarice s apliciranim nitima (**kat. br. 865**) datirana je u 2. st.

U Saloni je, pak više monokromnog namjerno koloriranog stakla (10,50%) nego u Tiluriju (2,71%), a dekoloriranog je više u Tiluriju (2,25%) nego u Saloni (0,79%).

¹⁰⁴⁰ Stern 2012.

¹⁰⁴¹ Biaggio Simona 1991, 131-132.

Tablica 4

Od namjerno koloriranog stakla (tablica 4) na oba je lokaliteta najviše svih nijansi modro i žuto koloriranog stakla. U Saloni su od raznih nijansi modrog stakla: pomoću kalupa oblikovana hemisferična zdjelica (**kat. br. 149**), slobodno puhani balzamariji izbočenih stijenki (I: **kat. br. 160-162**), pticoliki (III: **kat. br. 167, 168, 170**), piriformni (IV.1: **kat. br. 181-183, 185, 186**; IV.3: **kat. br. 200, 202, 214**), sferoidni (VI.1: **kat. br. 238, 246, 248**; VI.2: **kat. br. 263**), oliformni (IX: **kat. br. 291**), cjevasti (X.1: **kat. br. 382, 413, 432, 457, 470**; X.4, **kat. br. 579**), aribal (**kat. br. 736**), vrećaste zdjelice ili čaše (**kat. br. 767, 768**), te u kalup puhani grozdoliki balzamarij (**kat. br. 871**). U Tiluriju su od modrog stakla sljedeći tipovi: pomoću kalupa oblikovane monokromne rebraste zdjelice (**kat. br. 30, 31, 45-49, 112-115**), slobodno puhani cjevasti balzamariji (X.4: **kat. br. 584, 605**), tzv. Hofheim čaša (**kat. br. 803**), te u kalup puhane Enionove šalice (**kat. br. 880, 881**). Salonitansko posuđe od raznih nijansi žutog, jantarnog, smeđeg stakla čine: slobodno puhani sferični balzamariji (II: **kat. br. 164**), pticoliki (III: **kat. br. 171**), piriformni (IV.1: **kat. br. 177-180, 187, 188, 191, 193**; IV.3: **kat. br. 197, 198, 201, 208**), sferoidni (VI.1: **kat. br. 242, 244, 245, 250**; VI.2: **kat. br. 255**), cjevasti (X.1: **kat. br. 356**), konični (XI.1: **kat. br. 693**), tzv. Hofheim čaše (**kat. br. 793, 794**), čaša s okomitim udubljenjima (**kat. br. 807**), amforiska (**kat. br. 814**), od stakla puhanog u kalup to su datuljasti balzamariji (**kat. br. 874, 875**), te bikefalomorfni balzamarij (**kat. br. 878**). Tilurijske posuđe od žutog stakla su: pomoću kalupa oblikovane rebraste zdjelice (**kat. br. 34, 116, 117**), ulomak slobodno puhane tzv. Hofheim čaše (**kat. br. 804**). Salonitansko posuđe od zelenog stakla čine: pomoću kalupa oblikovane hemisferične zdjelice (**kat. br. 147, 148**), brodić (**kat. br. 159**), slobodno puhani piriformni balzamariji (IV.1: **kat. br. 184**), sferoidni (VI.1: **kat. br. 251, 252**; VI.2: **kat. br. 256**), strukirani (VII:

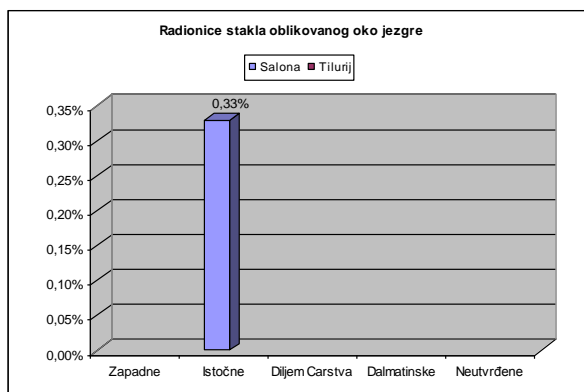
kat. br. 288, 289), vretenasti (VIII: **kat. br. 290**), cjevasti (X.1: **kat. br. 436**; X.2: **kat. br. 496**), konični (XI.1: **kat. br. 681**; XI.4: **kat. br. 700**), konični unguentariji (III.2: **kat. br. 723**; III.3: **kat. br. 725**; III.4: **kat. br. 727**), hemisferična zdjelica (**kat. br. 778**), tanjur (**kat. br. 738**), vrčić (**kat. br. 813**), te boca s geometrijskim dekorom (**kat. br. 855**). Salonitanske pomoću kalupa oblikovane hemisferične zdjelice, brodić (**kat. br. 147, 148, 159**) i tilurijski pladanj (**kat. br. 8**) su od smaragdno zelenog stakla koloriranog bakrom kakvo se proizvodilo u Rimu od Augustova doba do sredine 1. st.¹⁰⁴² Od ljubičastog stakla je u Tiluriju nađen ulomak zdjele s unutrašnjom linearnom incizijom (**kat. br. 146**), a u Saloni: slobodno puhani sferoidni balzamariji (VI.2: **kat. br. 258, 259**), cjevasti (X.1: **kat. br. 406**; X.2: **kat. br. 486**), konični (XI.1: **kat. br. 694**) i u kalup puhana ovoidna bočica (**kat. br. 870**). Salonitansko posuđe od bijelog stakla čine: pomoću kalupa oblikovani tanjuri (**kat. br. 5-7**), slobodno puhani sferoidni balzamarij (VI.2: **kat. br. 262**), aribal (**kat. br. 737**), u kalup puhani balzamarij s prikazom maski (**kat. br. 868**), bikefalomorfni balzamariji (**kat. br. 876, 877**), a tilurijske su dvije pomoću kalupa oblikovane rebraste zdjelice (**kat. br. 50, 111**). Kolorirano je staklo mahom iz 1. st., jer su kolorirani uglavnom primjerci tipova što se proizvode ili u 1. pol. 1. st ili od 1. st., a koloriranost upućuje na najraniju proizvodnju tipa. Primijetimo da među najmlađim cjevastim balzamarijima (X.3) nema koloriranih primjeraka. Kasniji su jedino konični unguentariji što se datiraju u 2. – 3. st. (III.2: **kat. br. 723**; III.3: **kat. br. 725**; III.4: **kat. br. 727**), te moguće vretenasti balzamarij (VIII: **kat. br. 290**) i boca s geometrijskim dekorom (**kat. br. 855**) što se mogu široko datirati u razdoblje od 1. do 4. st.

Od dekoloriranog su stakla salonitanski slobodno puhani oblici iz 1. st.: piriformni balzamariji (IV.1: **kat. br. 190, 192**), cjevasti (X.1: **kat. br. 409, 410**), ulomak zdjelice koji pripada skupini zdjelica s apliciranim nitima, premda niti možda nisu bile aplicirane (**kat. br. 746**), hemisferična zdjelica (**kat. br. 777**), te balzamarij s udubljenjima na tijelu (XII: **kat. br. 702**) iz 2. – 4. st. U Tiluriju su nađeni ulomci pomoću kalupa oblikovanog dekoloriranog posuđa (**kat. br. 150-158**) kakvo se pojavilo u flavijevsko doba, uobičajeno je u prvim desetljećima 2. st., a moguće je u uporabi do sredine 2. stoljeća.¹⁰⁴³ Iz Tilurija je i takvo fragmentirano posuđe s horizontalnim rebrom ili niti pod obodom (**kat. br. 784-792**), te ulomci čaša s apliciranim ovalnim dekorom (**kat. br. 808, 809**). Ti ulomci tilurijskog posuđa pripadaju tipovima što se datiraju u 2. pol. 1. st. – 3. st. Dekolorirano staklo u 3. četvrtini 1. st.

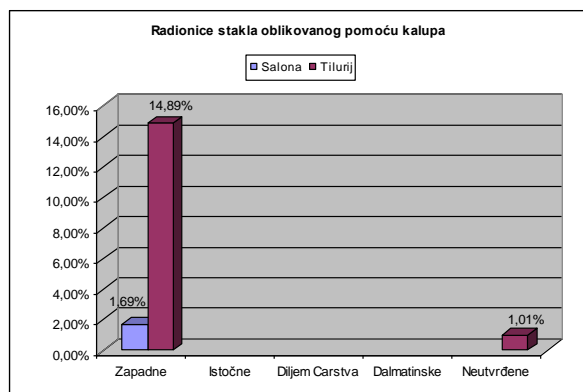
¹⁰⁴² Jackson, Cottam, Lazar 2015, 114-116.

¹⁰⁴³ Cool, Price 1995, 38; Weinberg, Stern 2009, 88.

zamjenjuje ranije kolorirano staklo¹⁰⁴⁴ što dobro ilustriraju tilurijski nalazi tri navedena tipa, odnosno skupine.

Tablica 5

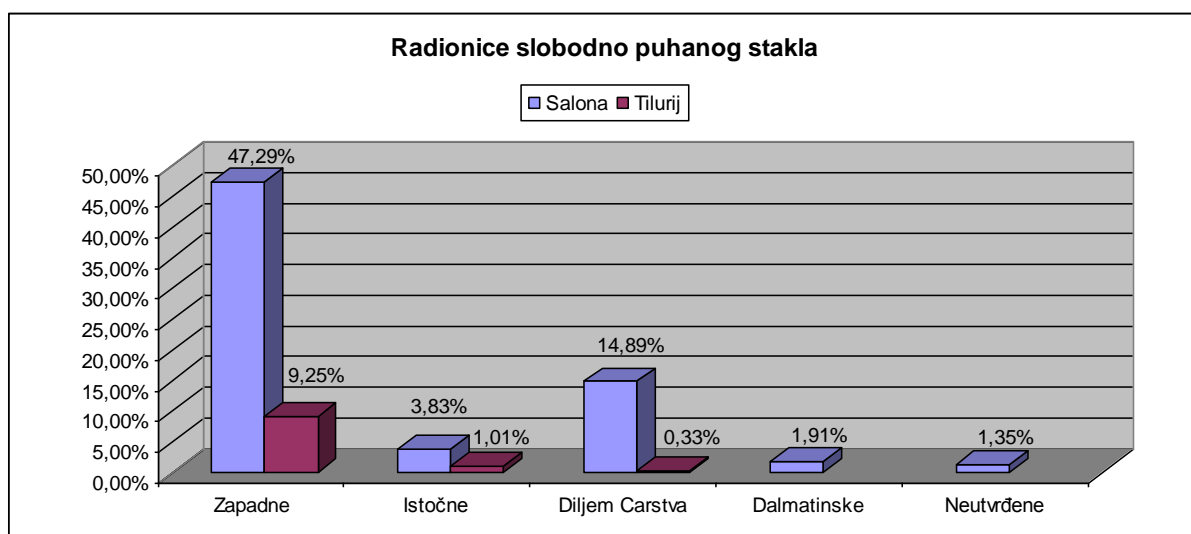

Tablica 6

Nastojali smo locirati radionička ishodišta tilurijskog i salonitanskog posuđa, a prema tehnikama proizvodnje (tablice 5-8). Najranije je, dakle, polikromno salonitansko staklo proizvedeno tehnikom jezgre (**kat. br. 1-3**) u istočnomediteranskim radionicama na Cipru ili sirijsko-palestinskom području sred. 2. st. pr. Kr. – rano 1. st. po. Kr. Slijedi kolorirano polikromno i monokromno posuđe od stakla oblikovanog pomoću kalupa iz 1. pol. 1. st. Riječ je o salonitanskom balzamariju izbočenih stijenki (**kat. br. 4**), te o tanjurima (**kat. br. 5-7**), odnosno o italском posuđu, od kojeg je balzamarij vjerojatno akvilejski proizvod. Tilurijski pladanj (**kat. br. 8**) od smaragdno zelenog stakla je također italски proizvod. Rebraste su zdjele od mozaičkog stakla, što prevladavaju na zapadu, (salonitanske: **kat. br. 9, 10**; tilurijske: **kat. br. 11-27**) najvjerojatnije proizvedene u Italiji. Monokromne su rebraste zdjele (salonitanske: **kat. br. 28**; tilurijske: **kat. br. 29-117**), od kojih kolorirane izlaze iz mode malo poslije sredine 1. st., a u uporabi ostaju prirodno nijansirane, kao i prethodne proizvođene u sirijsko-palestinskim radionicama i u Italiji vjerojatno još samo tijekom flavijejskog doba; u Salonu i Tilurij su, kao i polikromne, najvjerojatnije uvezene iz Italije u kojoj su se nesumnjivo proizvodili monokromni prirodno nijansirani primjerci, kao i drugdje na zapadu Rimskog Carstva. Držimo ih vjerojatno italским, a ne sirijsko-palestinskim proizvodima upravo zbog konteksta nalaza u vojnom logoru VII. legije kojeg je u susjednoj Dalmaciji osnovao August ili njegovi nasljednici. Glatke zdjele od mozaičkog stakla, karakteristične za Italiju i zapadne provincije (salonitanske: **kat. br. 118, 126, 141, 142**; tilurijske: **kat. br. 119-125, 127-140, 143-145**) su također, držimo, italčkog podrijetla. Tilurijska monokromna zdjela s unutrašnjom linearnom incizijom pripada, kao i rebraste, mediteranskom posuđu, a mi ju,

¹⁰⁴⁴ Stern 1995, 186.

obzirom na okolnosti nalaza kao i prethodne držimo italiskim proizvodom. Salonitanske su smaragdno zelene (**kat. br. 147, 148**), kao i tamno modra (**kat. br. 149**) hemisferična zdjelica, uvezene iz neke zapadne radionice, zelene najvjerojatnije iz Italije. Zbog velike količine nalaza i široke distribucije, nije identificirano proizvodno središte gotovo bezbojnog posuđa kakvo je nađeno u Tiluriju (**kat. br. 150-158**), a što se datira od flavijevskog doba do sredine 2. st. Salonitanski je brodić (**kat. br. 159**) od smaragdnog zelenog stakla italiski proizvod 2. četvrtine ili sredine 1. st.

Tablica 7

Slobodno puhani balzamariji potječu uglavnom iz Salone, tilurijski su samo ulomci cjevastih balzamarija, te ulomak jednog sferoidnog balzamarija (**kat. br. 249**). Monokromne kolorirane salonitanske balzamarije izbočenih stijenki (**kat. br. 160-162**) za koje se pretpostavlja sjevernoitalska, odnosno akvilejska proizvodnja, a zbog činjenice da je Salone u sferi njezina utjecaja,¹⁰⁴⁵ držimo akvilejskim importom 1. pol. 1. st. Sferični balzamariji su vjerojatno uvezeni iz zapadnih radionica, onaj pod **kat. br. 163** s nekarakterističnim ravnim dnom i debelom stijenkom je moguće lokalna imitacija, a onaj pod **kat. br. 164** iz sjeverozapadne Italije. Pticoliki su balzamariji (**kat. br. 165-174**) također uvezeni iz zapadne, najvjerojatnije sjeverozapadne italiske radionice 1. st. Salonitanski su piriformni balzamariji s ljevkastim obodima (**kat. br. 177-194**) po svoj prilici uvezeni iz sjevernoitalske akvilejske radionice, a vjerojatno su italiski i takvi dvobojni balzamariji (**kat. br. 175, 176**), također iz 1.

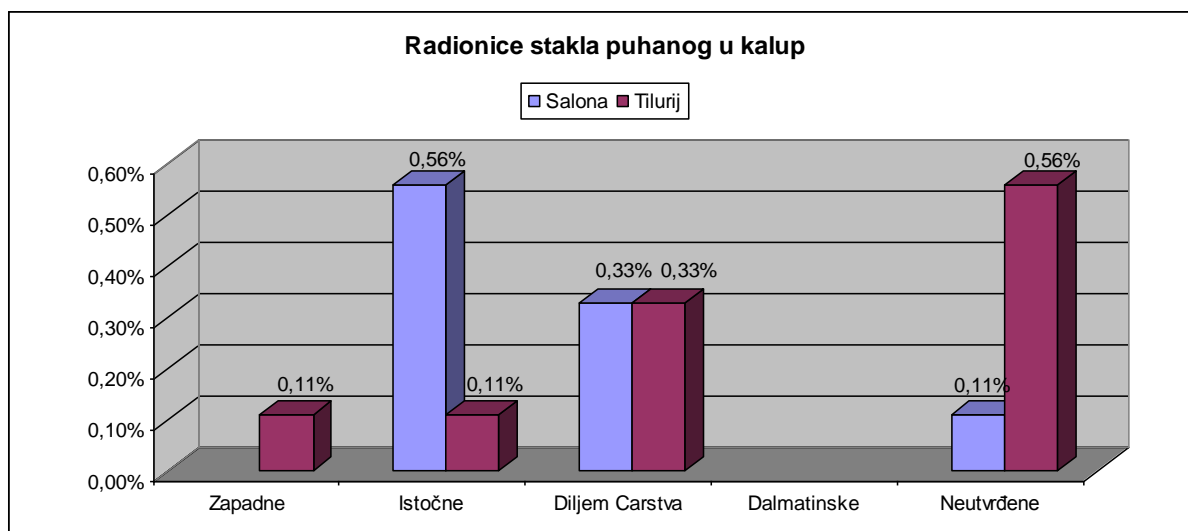
¹⁰⁴⁵ Convegno, Le regioni di Aquileia e Spalato in epoca Romana, Castello di Udine, 4 aprile 2006, Treviso 2007, passim.

st. Piriformni balzamariji s okomito savijenim obodom (**kat. br. 195, 196**) su vjerojatno egipatski proizvod 2. – 3. st. Piriformni balzamariji izduženog piriformnog ili ovoidnog tijela (**kat. br. 197-214**) proizvođeni su diljem Rimskog Carstva u 1. st. Piriformni balzamariji koničnog tijela (**kat. br. 215-229**) proizvođeni su diljem Carstva tijekom 1. i ranog 2. st.; onaj pod **kat. br. 230** je vjerojatno ciparski proizvod, a istočni su proizvod i takvi balzamariji strukiranog tijela (**kat. br. 231-234**). Tri ovoidna balzamarija se od srodnih tipova razlikuju prstenastom nogom (**kat. br. 235-237**) što moguće upućuje na lokalnu proizvodnju, ali radionica im nije identificirana. Sferoidni su balzamariji gotovo sferičnog tijela ljevkastih oboda vjerojatno (**kat. br. 238-254; 249** je tilurijski) tijekom 1. st. uvezeni sa zapada, iz Italije, odnosno iz Akvileje, no moguće su dijelom uvezeni s istočnog Mediterana kao onaj egejski s trokutasto profiliranim obodom pod **kat. br. 251**. Minijturni su takvi balzamariji, sudeći prema analognima (**kat. br. 255-263**) moguće italjski proizvod, a jedan je (**kat. br. 260**) možda istočnomediteranski. Sferoidni su balzamariji užeg tijela i dužeg vrata (**kat. br. 264-279**) uvoženi iz neke zapadne, moguće akvilejske radionice počam od 2. četvrtine 1. st. Samo jedan takav balzamarij ima savijen obod (**kat. br. 280**), a držimo ga neuspjelim proizvodom vjerojatno salonitanske radionice s kraja 1. – početka 2. st. Balzamariji sferoidnog tijela većih dimenzija (**kat. br. 281-286**) proizvođeni su diljem Carstva tijekom 2. – 4. st. Balzamariji strukiranog tijela (**kat. br. 287-289**) su istočnomediteranski proizvod 1. st. Ne znamo gdje je i kada proizveden vretenasti balzamarij ili pipeta (**kat. br. 290**). Oliformni su balzamariji (**kat. br. 291-300**) uvezeni u (2. pol.) 1. – 2. st. iz neke zapadne radionice, moguće kampanijske ili akvilejske. Cjevasti balzamariji su najzastupljeniji tip salonitanskog stakla iz 1. – 1. pol. 2. st. (**kat. br. 304-363, 366-413, 415-439, 441, 442, 444-512, 514-580, 617-622**), a nađeni su i u Tiluriju (**kat. br. 364, 365, 414, 440, 443, 513, 581-616**). Uglavnom su proizvod zapadnih, vjerojatno italjskih radionica, dijelom su moguće uvezeni s istoka na što upućuju savijeni obodi manjeg broja balzamarija (**kat. br. 305, 309, 311-323, 366, 368, 369, 374, 375, 382, 395, 397, 404-415, 417-420, 436, 439, 450, 459, 460, 462, 470, 505, 538, 558**), a dijelom su vjerojatno lokalni proizvod. Cjevasti balzamariji olivoformnog tijela (**kat. br. 617-622**) nađeni su diljem Carstva. Konični balzamariji su drugi najbrojniji tip salonitanskog stakla (**kat. br. 623-700**). Proizvođeni su diljem Rimskog Carstva u 2. pol. 1. – 2. st. (**kat. br. 623-698**). Manjim dijelom salonitanski nemaju ljevkaste obode (**kat. br. 629, 651, 727; 623-627, 630-639, 693, 694, 696, 697; 628, 640**). Horizontalno izvučeni pa prema unutra savijeni obodi su karakteristični za balzamarije od kraja 1. st. po. Kr., drže se karakterističnijima za istočne proizvode. One niskog koničnog tijela s prema unutra savijenim obodima (**kat. br. 623-628**) pripisujemo sirijsko-palestinskoj proizvodnji, a srednjoistočnima pripisujemo one spljoštenog

tijela (**kat. br. 695-698**). Dio ih je vjerojatno proizveden lokalno na što moguće ukazuje lošija izradba nekih primjeraka (**kat. br. 629, 661, 673, 696**). Balzamarij koničnog tijela, širokog vrata s ljevkastim obodom savijena ruba (**kat. br. 699**) je vjerojatno istočnjački proizvod kraja 2. – 3. st., a onaj je od tamnozelenog stakla s kontinuiranim prijelazom u vrat (**kat. br. 700**), egipatski proizvod 2. pol. 1. – 3. st. Balzamariji s udubljenjima na tijelu (**kat. br. 701-704**) datiraju se u razdoblje 2. – 4. st., a dva su (**kat. br. 702, 704**) moguće proizvod južnoliburnske, zadarske radionice, aktivne, prema Gluščeviću, u 2. st. Zbog iste kvalitete stakla ovalnog (**kat. br. 701**) i trbušastog balzamarija (**kat. br. 704**) s udubljenjima držimo mogućim da su proizvod iste radionice. Balzamarij sferoidnog spljoštenog tijela (**kat. br. 705**) je zapadni proizvod 2. – 4. st. Piriformni ungentarij (**kat. br. 706**) je vjerojatno akvilejski proizvod 1. st. Sferoidni su ungentariji (**kat. br. 707, 708**) proizvod istočnomediteranskih, sirijsko-palestinskih radionica 2. pol. 1. – 2. st., potonji je moguće i kasniji. Konični ungentariji (**kat. br. 709-719**) proizvođeni su diljem Rimskog Carstva, salonitanski su bez žigova na dnima, datiraju se oko 70. god. – 2. st., a ima ih i kasnije datiranih u 3., 1. pol. 4. st. Salonitanki je ungentarij pod **kat. br. 712** loš proizvod moguće neke dalmatinske radionice. Konični salonitanski ungentariji niskog tijela bez žigova na dnima (**kat. br. 720-723**) također su proizvođeni diljem Carstva sred. 2. – 3. st. Takvi su ungentariji s velikim, horizontalno izvučenim obodom (**kat. br. 724, 725**) vjerojatno sirijsko-palestinski, a onaj s prema unutra savijenim obodom (**kat. br. 726**) moguće italjski proizvod 2. – 3. st. Konični ungentarij debelih stijenki od tamnozelenog stakla (**kat. br. 727**) je vjerojatno egipatski proizvod 2. – 3. st. Kampaniformni ungentariji su (**kat. br. 728-733**) moguće istočno-mediteranski, ciparski, ali vjerojatnije dalmatinski, zadarski proizvod 2. – 3. st. Loše je izrađan aribal (**kat. br. 734**) moguće lokalni proizvod 2. pol. 1. – 3. st. Aribali malih dimenzija (**kat. br. 735-737**) su sirijsko-palestinski proizvod 2. pol. 1. – ranog 2. st. Od stolnog je posuđa salonitanski tanjur na konkavnom dnu (**kat. br. 738**) uvezen iz sjevernoitalske radionice tijekom 2. pol. 1. – ranog 2. st. Salonitanski tanjuri na prstenastoj nogi (**kat. br. 739, 740**) proizvođeni su diljem Carstva tijekom kasnog 1. – poč. 3. st. Ulomak tanjura nakošenih stijenki, zadebljanog oboda trokutastog presjeka, donjeg dijela tijela savijenog u prstenastu nogu (**kat. br. 741**), jedini takav u Dalmaciji, u Tilurij je mogao biti uvezen u kasnom 1. st. iz Kampanije ili s istočnog Mediterana. Tilurijski ulomak geometrijski urešenog oboda tanjura ili zdjelice (**kat. br. 742**) uvezen je tijekom 2. pol. 1. – 2. st. iz sjeverne Italije. Rebraste su zdjelice s apliciranim nitima (**kat. br. 743-766**) proizvod zapadnih staklarskih radionica, a uvezene su u Salonu i Tilurij iz sjeverne Italije, vjerojatno iz Akvileje, 1. st. Salonitanske se vrećaste zdjelice ili čaše od tamnomodrog stakla (**kat. br. 767,**

768) drže sjevernoitalskim, a one od prirodno nijansirano stakla (**kat. br. 769-771**) istočnomediteranskim proizvodom 2. čet. 1. – 2. st., uvezenim u Salonu preko Akvileje. Pretpostavlja se da su takve bikonične zdjelice ili čaše bile spremnici kozmetičkih ili ljekovitih supstancija, odnosno umaka, te da su imale poklopce; nisu nađene na vojnim lokalitetima što ide u prilog pretpostavci o njihovoj kozmetičkoj namjeni. Salonitanska se šalica s ručicama (**kat. br. 772**), nepoznatih analogija, ali nađena u grobu 348 zapadne nekropole, datira u 1. st. Salonitanske su hemisferične zdjele na prstenastoj nogi s prema vani savijenim obodom (**kat. br. 773, 774**) po svojoj prilici italjski proizvod 1. – poč. 2. st., kao i takve salonitanske zdjelice (**kat. br. 776-778**), te tilurijski ulomak s horizontalno izvučenim obodom (**kat. br. 775**) iz 2. pol. 1. – 2. st. Ulomak salonitanske zdjele s urezanim geometrijskim uresom (**kat. br. 779**) je jedini dalmatinski primjerak, a to što je od koloriranog stakla razlikuje ju od ostalih analognih i srodnih primjeraka sirijsko-palestinske, odnosno galsko-rajske proizvodnje, dakle nije utvrđeno njezino podrijetlo. Plitka je salonitanska zdjela s urezanim geometrijskim dekorom (**kat. br. 780**) vjerojatno u 3. st. uvezena iz neke zapadne, rajnske radionice. Od salonitanskog i tilurijskih ulomaka posuđa s mrljicama moguće je odrediti jedan tip što ga tvore dva (**kat. br. 781 i 782**) od tri ulomka iz Tilurija (**kat. br. 783**), a riječ je o kaležu izbočenih stijenki, sjevernoitalskom, moguće akvilejskom proizvodu što se može datirati u doba od 40. do 70/100. god. Tilurijski ulomci zdjela ili čaša, staklenki od bezbojnog stakla s horizontalnim rebrom ili niti pod obodom (**kat. br. 784-792**) su ulomci istočnomediteranskog posuđa 2. pol. 1. – 3. st. Cilindrične su čaše s horizontalnim incizijama, tzv. Hofheim čaše, uvezene u Salonu (**kat. br. 793, 794**) i Tilurij (**kat. br. 795-805**), zapadni, vjerojatno italjski proizvod 1. st. Salonitanska je cilindrična čaša s apliciranom niti (**kat. br. 806**) možda akvilejski proizvod 2. pol. 1. st. Nije utvrđeno podrijetlo salonitanske čaše s okomitim udubljenjima na tijelu (**kat. br. 807**) iz 2. čet. 1. – 2. st. Tilurijske su konične čaše s apliciranim ovalnim uresom (**kat. br. 808, 809**) zapadni proizvod sred. 1. – 1. pol. 3. st. Salonitanski je sferoidni vrč (**kat. br. 810**) zapadni, vjerojatno sjevernoitalski proizvod 1. st. Salonitanski je piriformni vrč (**kat. br. 811**) istočnomediteranski, vjerojatno ciparski proizvod 2. pol. 1. st. Salonitanski piriformni vrčići (**kat. br. 812, 813**), jedini takvi u Dalmaciji, najbliži su pompejanskim vrčevima iz 1. st. što se drže prethodnicima srodnih kasnoantičkih zapadnih vrčeva, međutim nije nam poznato njihovo podrijetlo. Salonitanske su amforiske (**kat. br. 814, 815**), toliko male da su mogle biti korištene kao balzamariji, vjerojatno zapadni, akvilejski proizvod 1. st. Od posuđa za pohranu i transport salonitanski su lonci, urne i pripadajući poklopci (**kat. br. 816-849**) proizvod zapadnih radionica sred. 1 – 2. st.; ovoidne su urne proizvod (**kat. br. 816-841**)

sjevernoitalskih ili lokalnih radionica, urne s ručicama (**kat. br. 842-847**) su galski ili italški proizvod, urna tipa amfora (**kat. br. 848**) je rani, sred. 1. st., moguće sjevernoitalski proizvod, a kvadratna urna (**kat. br. 849**) moguće galski proizvod. Boca ovoidnog tijela (**kat. br. 850**) iz nekropole u splitskoj Lori nema izravnih analogija, a datirana je u 2. pol. 1. – poč. 3. Salonitanska boca ovoidnog tijela s apliciranim dekorom (**kat. br. 851**), jedina takva u Dalmaciji, pripada tipu što se proizvodio diljem Rimskog Carstva tijekom 2. – 3. st. Salonitanska boca diskoidnog tijela s apliciranim dekorom (**kat. br. 852**), također pripada tipu nađenom diljem Carstva u 2. pol. 2. – 3. st. Salonitanska je boca s udubljenjima na tijelu (**kat. br. 853**), jedini takav dalmatinski primjerak, zapadni proizvod 2. – 3. st. Nepotpuno sačuvanoj salonitanskoj boci s urezanom dekoracijom (**kat. br. 854**) nismo našli izravne analogije, a neizravne ju datiraju u 2., možda 3. st. Salonitanska boca sferičnog tijela s urezanim geometrijskim dekorom (**kat. br. 855**) je zapadni proizvod kraja 1. – 4. st. Salonitanske (**kat. br. 856-858, 861-863**) i tilurijske (**kat. br. 859, 860**) boce kvadratnog presjeka tijela s jednom ručicom, za pohranu i transport, proizvođene su kao i kvadratne ole (**kat. br. 849**) slobodnim puhanjem i puhanjem u kalup. Nađene su diljem Rimskog Carstva, a osobito su česte u zapadnim provincijama. Najranije datirani primjerci, iz Augustovog ili Tiberijevog doba, su iz Magdalensberga, potom oni iz Kaludijevog doba iz Hofheima i Colchestera, no uobičajeni su u zadnjoj četvrtini 1. – 2. st., a poznati su i primjerci iz 4. st. Boce iz groba 348 Zapadne nekropole (**kat. br. 856-858**) datirane su u 1. st., najranije u kasno Tiberijevo, Klaudijevo doba. I tilurijski ulomci pripadaju tipu glatkog dna (**kat. br. 859, 860**), datirani su u 1. – 2. st. Boca s otiskom koncentričnih krugova datirana je u 2. pol. 2. – 1. pol. 3. st. (**kat. br. 861**), a ona s otiskom rozete (**kat. br. 862**) je moguće dalmatinski proizvod 2. pol. 2. – 3. st. Nismo našli analognu bocu salonitanskoj s otiskom rombova i lukova (**kat. br. 863**) koju datiramo široko, u doba 1. – 3. st. Boce pravokutnog presjeka su zapadni proizvodi flavijevskog do severskog doba, a najčešće su u antoninsko doba. Najistočniji su nalazi iz Budve i Dura Europosa. Nisu nađene ni u Saloni ni u Tiluriju. Iz Jugoistočne salonitanske nekropole, međutim, potječe kalup za izradbu takvih boca s imenom salonitanskog staklara Miscenija Amplijata (**kat. br. 864**) datiran u 4. četvrtinu 1. – 2. st. što je najrječitiji dokaz lokalne proizvodnje stakla u Saloni. Od raznog posuđa salonitanskoj košarici (**kat. br. 865**) nismo našli izravnih analogija, a drži se proizvodom zapadne, odnosno sjevernoitalske radionice 2. st. Salonitanska lucerna (**kat. br. 866**) je zapadni, galsko-rajski ili italški proizvod kasnog 1. – ranog 2. st. Pticolika kapaljka ili gut (**kat. br. 867**) je istočnomediteranski proizvod 1. – 3. st.

Tablica 8

Među kozmetičkim posuđem puhanim u kalup nismo našli izravnu analogiju salonitanskom ulomku balzamarija s prikazom maski (**kat. br. 868**). Najbližiji su mu prikazi na rijetkim, heksagonalnim i kvadrilateralnim bočicama tipa Maska. Vjerojatno je istočnomediteranskog podrijetla iz 2. četvrtine 1. st. ili nešto kasnije. Tilverijski ulomak cilindrične pikside (**kat. br. 869**) zapadni je, moguće sjevernoitalski proizvod 1. pol. 1. st. Salonitanska ovoidna bočica (**kat. br. 870**) je mediteranski, vjerojatno sirijsko-palestinski proizvod 1. st. Drže se proizvodom za masovno tržište što potvrđuju dalmatinski nalazi iz nekropole u Budvi gdje su nađena četrdesetdva (42) primjerka. Salonitanski grozdoliki balzamarij (**kat. br. 871**) pripada najranijoj seriji tipa, uglavnom mediteranskih grozdolikih balzamarija, kojemu nije utvrđena radionica; datiran je u 2. pol. 1. st. Tilverijski ulomak grozdolikog balzamarija (**kat. br. 872**) moguće pripada tipu neutvrđenog radioničkog podrijetla iz 2. pol. 1. st., a moguće tipu što se bez ručica proizvodi na istoku (nismo našli ručice), a s ručicama na zapadu Rimskog Carstva u 2. pol. 2. st. Datuljasti su salonitanski balzamariji (**kat. br. 873-875**) sirijsko-palestinski proizvod sred. 1. – poč. 2. st. Salonitanski su bicefalomorfni balzamariji tipa Meduza (**kat. br. 876-878**) mediteranski, moguće italjski proizvod 2. st. Od stolnog su posuđa tilverijski ulomci Enionovih šalica (**kat. br. 879-881**) iz 2. čet. 1. st., zajedno s ulomcima njegovog i Aristejinog posuđa iz Burna, Narone i zbirke Lukanović, upečatljiv dokaz koncentracije takvih nalaza na jadranskom području. Na šalicama su natpisi staklara na grčkom jeziku, što upućuje na istočnjačko podrijetlo staklara i locira radionicu na Istok, formirani na rimski način, što upućuje na priznanje rimske dominacije u trgovačkoj i političkoj sferi. Glavnina šalica s Enionovim potpisom nađena je u Italiji pa se dugo vjerovalo da se u jednom trenutku majstor preselio iz Sidona u sjevernu

Italiju. Nova otkrića drugdje na Zapadu sugeriraju mogućnost razmjene kalupa između radionica, trgovinu na velike udaljenosti. Zanimljivo je da čaše nađene u Italiji (gdje je navodno kasnije djelovao) i na Zapadu potječu iz ranijih konteksta od datiranih jeruzalemskih vrčeva. Dalmacija je zapadnomediterranska regija najbolje opskrbljena njihovim proizvodima (trinaest šalica) izvan sjeverne Italije, ali svakako u njezinom dosegu. To je posude, međutim, u Dalmaciju moglo biti uvezeno i s Istoka. Ulomak tilurijske konične čaše s šiljatim ispupčenjima (**kat. br. 882**), tzv. Lotus čaše ili čaše u obliku Herkulove toljage, je proizvod neutvrđene, moguće zapadne radionice 2. pol. 1. st. Poznati su nalazi takvih čaša sa zapadnih vojnih lokaliteta Vindonisse, Vituduruma, Auguste Raurice - Augusta (u sjevernoj Švicarskoj), Bonna i Asciburgija (duž Rajne u Germaniji), te Nijmegena (u Nizozemskoj). Poznati su primjerci iz svih dijelova Carstva osim iz sjeverne Afrike. Ulomci tilurijskih rebrastih zdjelica s naglašenim ramenom (**kat. br. 883-886**) se datiraju u 1. st., počam od 2. četvrtine 1. st., a importirani su vjerojatno iz neke zapadne radionice, možda sjevernoitalske; ovo uz napomenu da nije utvrđena radionica tipa.

Deformirani balzamariji svjedoče o funerarnom ritualu spaljivanja, a moguće i lokalnoj proizvodnji. Nađeni izvan konteksta, zastupljeni malim brojem primjeraka, su vjerojatno uvezeni (slobodno puhani: I: **kat. br. 162**; II: **kat. br. 164**; III: **kat. br. 171**; IV.3: **kat. br. 202, 206**; V.1: **246-248, 254**; VI.2: **kat. br. 263**; VI.3: **kat. br. 266, 267, 271, 272**; u kalup puhani **kat. br. 876**). Oni zastupljeni velikim brojem primjeraka, sukladno kontekstu se drže svjedočanstvom funerarnog kulta spaljivanja (X: **kat. br. 520, 521, 559-571; 572-578**; XI: **kat. br. 681-685**), a oni nepoznatog konteksta mogućim lokalnim proizvodima (X: **kat. br. 309, 454-467, 514-519, 539-543**; XI: **kat. br. 680, 686-690**); ti su balzamariji ujedno najbrojniji tipovi salonitanskog posuđa što također upućuje na mogućnost lokalne proizvodnje u Saloni. Istaknimo da deformirani konični balzamarij (XI.1) pod **kat. br. 658**, zajedno s onim pod **kat. br. 657**, te cjevastim (X.3) balzamarijem (**kat. br. 524**), potječe iz Šuplje crkve gdje vjerojatno dokumentira raniju fazu ukapanja na tom glasovitom starokršćanskom i srednjovjekovnom lokalitetu. Konični balzamarij pod **kat. br. 661** nađen je u urni na poznatom srednjovjekovnom lokalitetu Majdan. Takav balzamarij u grobu pod tegulama (**kat. br. 664**) dokumentira jednu fazu ukapanja na značajnom starokršćanskom kompleksu na Manastirinama, što upućuje na dugotrajnost ovog tipa do u 3. st. Napomenimo ovdje da balzamariji izbočenih stijenki (I: **kat. br. 161**) i piriformnog tijela (IV.1: **kat. br. 184**) dokumentiraju ranu fazu nekropole na Kapljuču, kasnije starokršćanskom kompleksu.

U Tiluriju, dakle, prema sadašnjim saznanjima, nije postojala staklarska proizvodnja, kao u nekim vojnim logorima sjeverozapadnih provincija, gdje je prvo stakleno posude stiglo

iz Italije s rimskim vojnicima,¹⁰⁴⁶ a u Saloni nesumnjivo jest, međutim za nju u predmetnom razdoblju nemamo izravnijih dokaza od kalupa s imenom staklara (**kat. br. 864**), a neizravni su količina homogene građe i neki slabije uspjeli (VI.3: **kat. br. 280**; XI.1: **kat. br. 629, 661, 673**; XI.2: **kat. br. 696**) ili deformirani primjerci.¹⁰⁴⁷ Isto tako sama činjenica da je staklo nađeno u Saloni, mediteranskoj metropoli provincije na razmeđu istoka i zapada, ne indicira mjesto proizvodnje. Koncentracija dalmatinskih nalaza tek pridonosi rješenju i dalje otvorenog pitanja o podrijetlu nekog posuda; eklatantan je primjer i dalje otvoreno pitanje podrijetla Enionovih šalica koje su u Tilurij (Burnum i Naronu) mogle biti uvezene iz sjeverne Italije, ali isto tako i s Istoka. U svakom slučaju koncentracija nalaza u Italiji i Dalmaciji potvrđuje distribucijsku rutu kojom je istočnojadranska obala povezana sa sjevernom Italijom, točnije Akvilejom.¹⁰⁴⁸

Držimo da je u Salonu staklo dovoženo brodovima, što sugerira njezin položaj, kao i činjenica da je maritimni transport bio jeftiniji i sigurniji od kopnenog.¹⁰⁴⁹ Nadalje držimo da se Tilurij snabdijevao preko Salone iz koje je staklo dopremano cestom *via Gabiniana*,¹⁰⁵⁰ odnosno *ad imum montem Ditionum Ulcirum*, koja je vodila od Salone preko Andetrija (Muć), Sinodija, odnosno Magna (Balina glavica), Promone (Klanac kod Tepljuha) do Burna (Ivoševci kod Kistanja) i dalje prema unutrašnjosti Dalmacije. Bila je to ujedno i najkraća trasa između rimskih vojnih logora VII. i XI. legije - Tilurija i Burna (što se snabdjevala preko Skardone),¹⁰⁵¹ izgrađena u vrijeme cara Tiberija zbog lakšeg operativnog kontakta među legijama i nadzora Delmata pokorenih 9. god. po. Kr., a na području koje je bilo poprište sukoba Delmata i Rimljana još u 2. pol. 1. st. pr. Kr.¹⁰⁵² Iz Salone se Dalmacija opskrbljivala i kopnenim putevima, cestama koje su gradili legionari VII. i XI. legije. Gradnju tih pet cesta s

¹⁰⁴⁶ Isings 1980: Nijmegen (Ulpia Noviomagus Batavorum); Cool et al. 1999, 157-158: Coopergate, York; Antonaras 2012, 10-11, bilj. 84; Grünewald, Hartmann 2014, 44-45: Bonn (Bona), Nijmegen.

¹⁰⁴⁷ Nalaz ranorimskih radionica u Dalmaciji može se očekivati, sukladno situaciji u Galiji i Porajnju, upravo u urbanim i vojnim središtima, osobito u 1. st., za razliku od rajnskih galske su radionice 2. – 3. st. dijelom utemeljene i u ruralnim naseljima, dok je proizvodnja u kasnoj antici općenito autarkična pa možemo očekivati veći broj radionica kako u vojnim i urbanim središtima, tako i u minornim i ruralnim naseljima (Grünewald, Hartmann 2014, 44-45, 50-51, sl. 6. 2-4).

¹⁰⁴⁸ Mandruzzato 2015, 110.

¹⁰⁴⁹ Zaninović 2010, 20-21.

¹⁰⁵⁰ Nazvana tako prema Cezarovom vojskovođi Aulu Gabiniju. Zaninović 2015, 391-392: Apijan (Illyr .12)

¹⁰⁵¹ Glavičić, Miletić 2011, 144-148.

¹⁰⁵² Bojanovski 1974, 130-132, 203-212; Zaninović 1996a, 211-218; Zaninović 1996b, 249-256; Miletić 2006, 130-131; Zaninović 2015, 391-392, 421-426.

ishodištem u Saloni započeo je August, a dovršio Tiberijev namjesnik Publije Kornelije Dolabela (14. – 20. god.).¹⁰⁵³ Pritom ne zaboravljamo na mogućnost transporta i opskrbe dalmatinskog tržišta magistralom od Akvileje do makedonskog Dirahija i Apolonije gdje se spajala na Via Egnatiju, glavnu transversalu prema Solunu i dalje prema istoku.¹⁰⁵⁴ Staklo je iz sjeverozapadnih provincija moralo biti dopremeno upravo kopnenim putevima. Takvu povezanost s područjem Donje Germanije indiciraju dalmatinski nalazi staklenih falera što ukazuju na zasluge i lojalnost legionara u vrijeme Tiberija, Germanika i Druza,¹⁰⁵⁵ od Batonova ustanka 6. – 9. god. do okončanja Germanskih ratova 14. – 16. god., te kretanje vojske, odnosno povratak pješadije u domovinu ili premještanje trupa.¹⁰⁵⁶ Na burnskoj je faleri Tiberije prikazan kao princ, a na tilurijskima kao car, s prinčevima Germanikom i Druzom.¹⁰⁵⁷ Burnska je falera moguće dodijeljena vojniku XX. legije za zasluge u delmatsko-panonskom, odnosno Batonovom ustanku.¹⁰⁵⁸ Druge su dvije falere mogle biti dodijeljene vojnicima VII. legije za zasluge u istom ustanku nakon kojega je legija zadržana u Dalmaciji, u Tiluriju,¹⁰⁵⁹ dok je XX. legija Valeria Victrix 10. god. upućena u Germaniju radi obnavljanja garnizona stradalih na Rajni u Varovom porazu 9. god. U Burnum tada dolazi XI. legija, od 42. god., zbog iskazane lojalnosti caru Klaudiju u pobuni namjesnika Lucija Aruncija Kamila Skribonijana, kao i VII. legija, s počasnim naslovom Claudia Pia Fidelis.¹⁰⁶⁰ Ne znamo za koje su se zasluge dobivale falere i ne znamo ni za jedan značajniji vojni pothvat cara Tiberija ili njegovih nasljednika u Dalmaciji nakon 9. g., nakon završetka velikog delmatsko-panonskog ustanka. Tilurijske su falere mogle biti dodijeljene Germanikovim sudionicima Germanskih ratovima koji su dobili prekomandu u Dalmaciju, ili pak lojalnim vojnicima Druza Mlađega koji je s prekidima boravio u Dalmaciji od 17. – 20. god.; jednu je faleru moguće u Aequm (Čitluk)¹⁰⁶¹ donio sa sobom veteran VII. legije iz obližnjeg vojnog logora.¹⁰⁶²

¹⁰⁵³ Zaninović 2010, 22-23.

¹⁰⁵⁴ Miletić 2006; Cambi et al. 2007, 8; Sanader, Tončinić 2010, 42.

¹⁰⁵⁵ Buljević 2015c.

¹⁰⁵⁶ Boschung 1987, 227-229, 231.

¹⁰⁵⁷ Cfr. Boschung 1987, tip VI i IV(2b), 207-213.

¹⁰⁵⁸ Buljević 2013c, 294.

¹⁰⁵⁹ Zaninović 1996c, 268; Zaninović 1996d, 283-284; Tončinić 2011, 8, 210.

¹⁰⁶⁰ Cambi et al. 2007, 13-16, 30; Tončinić 2011, 9-15.

¹⁰⁶¹ Tončinić 2004, 178; Zaninović 1996a, 215; Zaninović 1996d, 288.

¹⁰⁶² Buljević 2013c, 294-295.

Iz usporedbe tilurijske građe s onom iz vojnih logora u Augstu,¹⁰⁶³ Windischu,¹⁰⁶⁴ Nijmegenu,¹⁰⁶⁵ te u Halternu, Oberadenu i Anreppenu¹⁰⁶⁶ proizlazi da je vojska bila najmoćniji medij rimske globalizacije.¹⁰⁶⁷

6. Zaključak

U ovom je radu obrađeno 886 predmeta, od čega 641 iz Salone i lokaliteta salonitanskog agera, te 245 iz Tilurija. Jedan predmet nije od stakla (kat. br. 864), riječ je o mramornom kalupu za izradbu staklenih boca pravokutnog presjeka tijela. Ovdje obrađeno stakleno posuđe, što datira iz sred. 2. st. pr. Kr./ 1. st. po. Kr. – 3. st. po. Kr., se čuva u Arheološkom muzeju u Splitu i Muzeju triljskog kraja. Salona i Tilurij su značajni rimski lokaliteti; Salona je središte provincije Dalmacije, a Tilurij obližnji vojni logor u kojem je u (1. pol.) 1. st. utaborena VII. legija.

Obrađeno stakleno posuđe iz Arheološkog muzeja u Splitu uglavnom nije opisano kontekstom, a predmeti su najčešće otkupljeni što je zabilježeno i ovdje u katalogu. U muzejskom je katalogu uglavnom kao mjesto nalaza naveden samo lokalitet (Salona ili neki drugi lokalitet salonitanskog agera, te Tilurij), uglavnom bez preciznijeg određenja, a ako ga i ima uglavnom nije relevantno za rezultate ovog istraživanja, jer ne doprinosi valorizaciji određenog tipa.

U radu smo se, stoga, koristili komparativno tipološkom metodom konzultirajući poznate tipologije ustrojene na temelju datiranih nalaza i drugu relevantnu objavu građe. Uz svaku grupu posuda istaknuli smo objavljeno analogno i uputili na srodno posuđe s drugih lokaliteta u rimskoj provinciji Dalmaciji. Građa iz 1. pol. 1. st. u Tiluriju i Burnu, vojnim logorima VII. i XI. legije upućuje na iste izvore (Italija) i uporabu.

Preciznije su odrednice staklenih predmeta nađenih istraživanjima vojnog logora u Tiluriju, što se čuvaju u Muzeju triljskog kraja. Kako su opsežna i značajna istraživanja tog vojnog logora u početnoj fazi još nemamo zaokruženih i datiranih zatvorenih cjelina unutar određenih objekata. Stoga i te nalaze obrađujemo tipološko-komparativnom metodom. Nalazi

¹⁰⁶³ Rütli 1991.

¹⁰⁶⁴ Berger 1960.

¹⁰⁶⁵ Isings 1980.

¹⁰⁶⁶ Tremmel 2006.

¹⁰⁶⁷ Stern 1999, 476; Grünewald, Hartmann 2014, 44-45.

su u radu povezani s tilurijskim lokalitetima sukladno njihovoj istraženosti prema sondi, bloku i stratigrafskoj jedinici. Zasada se najbolje iščitava građa iz Sonde A, definirane kao sklop centurija legijske kohorte u jugoistočnom kutu logora. Stakleni nalazi svjedoče o vrlo ranoj fazi života objekta, možda već u vrijeme Augusta (staklo oblikovano pomoću kalupa), a sigurno u vrijeme njegovih izravnih nasljednika. To je ujedno i vrijeme boravka VII. legije u logoru. Vidimo da se od 2. pol. 1. st., kada VII. legija napušta logor, smanjuje količina nalaza. Slična je situacija u nedefiniranom objektu sonde Z, dakle u sklopu zidova u sjeverozapadnom dijelu logora. Ujednačena kvaliteta stakla u Sondama Z i A upućuje u sondu Z na objekt srodne namjene onom u Sondi A, samo na suprotnom kraju logora. No dok je u Sondi A nađeno i kasnoantičko, moguće i kasnije staklo, u Sondi Z je nađen samo jedan kasnoantički ulomak. Držimo da je objekt u Sondi Z bio u uporabi tijekom 1. st. i to vjerojatno u vrijeme boravka VII. legije, a objekt u Sondi A je evidentno ostao u uporabi i tijekom kasnijeg razdoblja.

Zbog odlične sačuvanosti salonitanskog stakla pretpostavljamo da je uglavnom izvučeno iz funerarnog konteksta. Kontekst nalaza je, međutim, poznat samo za manji dio predmeta, a riječ je o 36 predmeta s istraživanja nekropole u splitskoj četvrti Lora iz 1965. god., te 47 predmeta iz Groba 348 salonitanske Zapadne nekropole istraženog 1987. god. Grob 348 je datiran u 1. st., od kasnog Tiberijevog, Klaudijevog doba. Nadalje, 70 balzamarija, prema natpisima na ceduljama u depou, potječe iz jednog groba u Solinu, iz 1. st. Kontekst je, dakle, poznat za 83 od 641 salonitanskog predmeta (12,94%), odnosno za ukupno 153 salonitanska predmeta (23,86%). Za nekolicinu predmeta imamo podatak da potječu s nekropole, odnosno da su grobni nalazi, što je značajno za određivanje namjene deformiranih oblika, a ponekad i za dataciju tipa, ili faze nekropole. Istaknimo ovdje da deformirani konični balzamarij (XI.1) pod kat. br. 658, zajedno s onim pod kat. br. 657, te cjevastim (X.3) balzamarijem (kat. br. 524), potječe iz Šuplje crkve gdje vjerojatno dokumentira raniju fazu ukapanja na tom glasovitom starokršćanskom i srednjovjekovnom lokalitetu. Konični je balzamarij pod kat. br. 661 nađen u urni na poznatom srednjovjekovnom lokalitetu Majdan. Takav balzamarij u grobu pod tegulama (kat. br. 664) dokumentira jednu fazu ukapanja na značajnom starokršćanskom kompleksu na Manastirinama, što upućuje na dugotrajnost ovog tipa do u 3. st. Napomenimo ovdje da balzamariji izbočenih stijenki (I: kat. br. 161) i piriformnog tijela (IV.1: kat. br. 184) dokumentiraju ranu fazu nekropole na Kapljuču, kasnije starokršćanskom kompleksu.

Stakleno je posuđe klasificirano prema tehnikama proizvodnje, počam od najstarije do najmlađe, dakle od onog izrađenog tehnikom jezgre, pa oblikovanog pomoću kalupa,

slobodno puhanog do puhanog u kalup. Unutar te podjele posuđe je podijeljeno prema namjeni na kozmetičko, stolno, posuđe za pohranu i transport, te razno posuđe. Posuđe klasificirano prema skupinama, tipovima i oblicima, a koji su obzirom na morfološke specifičnosti i dekoraciju dalje podijeljeni na podtipove, nastojali smo obraditi kronološkim slijedom, ne zaboravljajući pri tom na komplementarnost svojstvenu nekim oblicima koji su se sporo mijenjali, odnosno dugo trajali primjereni određenoj uporabi.

Najviše je salonitanskog stakla, 614 predmeta (69,30%), izrađeno slobodnim puhanjem i riječ je uglavnom o balzamarijima manjih i većih dimenzija (unguentariji) i četiri aribala. Od ukupno 535 balzamarija i aribala najviše je cjevastih, njih 277 ili 51,77%, te 78 ili 14,57% koničnih balzamarija. Takva količina tog cjelovitog kozmetičkog posuđa prvenstveno upućuje na funerarni kontekst, industrijsku i možda lokalnu proizvodnju.

Najviše je tilurijskog stakla, i to stolnog posuđa, 141 predmet (15,91%), oblikovano pomoću kalupa. Ovdje napomenimo da su ulomci koji se nisu mogli spojiti razmatrani kao jedan predmet, a ne znamo koliko su točno predmeta oblikovali. Sačuvano je 89 ili 63,12% ulomaka monokromnih rebrastih zdjela, 17 ili 12,05% ulomaka polikromnih rebrastih zdjela, te 24 ili 17,02% ulomka glatkih polikromnih zdjela. To se uklapa u sliku distribucije vjerojatno italiskog posuđa proizvedenog krajem 1. st. pr. Kr. i u 1. pol. 1. st. po. Kr. prvenstveno za Italiju ili urbana i ruralna civilna naselja i vojne logore što ih je osnovao August ili njegovi izravni nasljednici u susjednim provincijama; monokromne prirodno nijansirane zdjele su duže u uporabi, a vjerojatno se prestaju proizvoditi tijekom flavijevskog doba.

Na oba je lokaliteta najviše prirodno nijansiranog stakla (516 predmeta ili 58,30% u Saloni i 136 predmeta ili 15,36% u Tiluriju). Najmanje je prirodno nijansiranog staklenog posuđa s tragovima druge boje (5 predmeta ili 0,56%), svi salonitanski (kat. br. 194, 196, 711, 206, 810). Jedan je primjerak, u kalup puhan datuljasti balzamarij, od ljubičastog i gotovo bezbojnog stakla (kat. br. 873). Riječ je o tehnici primjenjivanoj od 1. st., odnosno o namjernom kombiniranju dviju različitih boja, istovremenim puhanjem prethodno zagrijanih i jače zagrijanim vrhom puhaljke sakupljenih komada stakla različitih boja.

U Tiluriju je više polikromnog stakla (44 predmeta ili 4,97%) nego u Saloni (12 predmeta ili 1,35%). Salonitanske su amforiske i alabaster izrađene tehnikom jezgre i datirane u doba od sred. 2. st. pr. Kr. do početka 1. st. po. Kr. Staklo oblikovano pomoću kalupa je s početka 1., odnosno iz 1. pol. 1. st. Riječ je o tilurijskim i salonitanskim rebrastim i glatkim zdjelama, te o salonitanskom balzamariju izbočenih stijenki. Od slobodno puhanog polikromnog stakla sačuvana su dva ulomka tilurijskog kaleža i još jedne posude od stakla s

mrljicama iz 1. st. Samo je ulomak salonitanske zdjele s fasetiranom i urezanom geometrijskom dekoracijom (I) iz kasnog 2. – 1. pol. 3. st., što je kromatski izuzetak među analognim prirodno nijansiranim primjercima.

Izdvajamo monokromne primjerke posuđa iz 1. st. s uvaljanim ili apliciranim nitima stakla druge boje (21 tilurijski predmet ili 2,37%; 6 salonitanskih predmeta ili 0,67%): tilurijske i salonitanske slobodno puhane rebraste zdjelama s apliciranim nitima, potom salonitanska cilindrična čaša s apliciranim nitima i piriformni balzamariji (IV.1: kat. br. 175, 176), odnosno unguentarij (I). Piriformni balzamariji i unguentariji su imali udijela u najstarijoj proizvodnji puhanog stakla. Samo je salonitanska posuda u obliku košarice s apliciranim nitima datirana u 2. st.

U Saloni je, pak više monokromnog namjerno koloriranog stakla (93 predmeta ili 10,50%) nego u Tiluriju (24 predmeta ili 2,71%), a dekoloriranog je više u Tiluriju (20 predmeta ili 2,25%) nego u Saloni (7 predmeta ili 0,79%). Na oba je lokaliteta najviše svih nijansi modro i žuto koloriranog stakla, potom zelenog, bijelog i ljubičastog u Saloni, odnosno bijelog, zelenog i ljubičastog u Tiluriju. Kolorirano je staklo mahom iz 1. st., jer su kolorirani uglavnom primjerci tipova što se proizvode ili u 1. pol. 1. st ili od 1. st., a koloriranost upućuje na najraniju proizvodnju tipa. Primijetimo da među najmlađim cjevastim balzamarijima (X.3) nema koloriranih primjeraka. Kasniji su jedino salonitanski konični unguentariji iz 2. – 3. st. (III.2: kat. br. 723; III.3: kat. br. 725; III.4), te moguće vretenasti balzamarij (VIII) i boca s geometrijskim dekorom (VI) što se datiraju od 1. do 4. st.

U Tiluriju su nađeni ulomci pomoću kalupa oblikovanog dekoloriranog posuđa kakvo se pojavilo u flavijevsko doba, uobičajeno je u prvim desetljećima 2. st., a moguće je u uporabi do sredine 2. stoljeća. Iz Tilurija je i takvo fragmentirano posuđe s horizontalnim rebrom ili niti pod obodom, te ulomci čaša s apliciranim ovalnim dekorom (II). Ti ulomci tilurijskog posuđa pripadaju tipovima što se datiraju u 2. pol. 1. st. – 3. st. Dekolorirano staklo u 3. četvrtini 1. st. zamjenjuje ranije kolorirano staklo što dobro ilustriraju tilurijski nalazi tri navedena tipa, odnosno skupine.

Najranije je, dakle polikromno salonitansko posuđe proizvedeno tehnikom jezgre (3 predmeta ili 0,33%) u istočnomediteranskim radionicama na Cipru ili sirijsko-palestinskom području tijekom sred. 2. st. pr. Kr. – ranog 1. st. po. Kr.

Slijedi posuđe od stakla oblikovanog pomoću kalupa iz (1. pol.) 1. st. (15 salonitanskih predmeta ili 1,69%; 132 tilurijska predmeta ili 14,89%), koje, premda proizvedeno i na sirijsko-palestinskom području, držimo vjerojatno italiskim proizvodom upravo zbog konteksta nalaza mahom u vojnom logoru VII. legije kojeg je u susjednoj

Dalmaciji osnovao August, odnosno njegovi nasljednici. Zbog velike količine nalaza i široke distribucije, nije identificirano proizvodno središte pomoću kalupa oblikovanog gotovo bezbojnog posuđa kakvo je nađeno u Tiluriju, a što se datira od flavijevskog doba do sredine 2. st.

Posuđe proizvedeno slobodnim puhanjem je najvećim dijelom salonitansko, najviše je balzamarija od kojih su tilurijski samo ulomci cjevastih balzamarija, te ulomak jednog sferoidnog balzamarija. Slobodno puhano stakleno posuđe je u Salonu i Tilurij uvoženo iz raznih dijelova Carstva, mahom, pretpostavljamo, iz zapadnih radionica (419 salonitanskih predmeta ili 47,29%; 82 tilurijska predmeta ili 9,25%). Među tim posudem cjevasti su balzamariji (X) najzastupljeniji tip (277 salonitanskih i 42 tilurijska); dijelom moguće proizvod istočnih radionica što indiciraju savijeni obodi 48 primjeraka, a dijelom i lokalne, salonitanske radionice što indicira njihova brojnost i homogenost, odnosno činjenica da su uglavnom od prirodno nijansiranog modričastog stakla. Konični su balzamariji (XI) proizvođeni diljem Rimskog Carstva u 2. pol. 1. – 2. st. drugi najbrojniji tip salonitanskog stakla (78 primjeraka) za koji pretpostavljamo da je dijelom bio proizvođen u dalmatinskoj, odnosno salonitanskoj radionici, na što moguće ukazuje lošija izradba nekih primjeraka (kat. br. 629, 661, 673, 696), a gdje su, dakako, obzirom na kolikoću i homogenost, mogli biti proizvedeni i kvalitetni primjerci. Osim toga o lokalnoj proizvodnji, kao i o funerarnom ritualu spaljivanja, moguće svjedoče i deformirani balzamariji. Nađeni izvan konteksta, zastupljeni malim brojem primjeraka, su vjerojatno uvezeni (slobodno puhani: I: kat. br. 162; II: kat. br. 164; III: kat. br. 171; IV.3: kat. br. 202, 206; V.1: 246-248, 254; VI.2: kat. br. 263; VI.3: kat. br. 266, 267, 271, 272; u kalup puhani kat. br. 876). Oni zastupljeni velikim brojem primjeraka, sukladno kontekstu se drže svjedočanstvom funerarnog kulta spaljivanja (X. kat. br. 520, 521, 559-571; 572-578; XI: kat. br. 681-685), a oni nepoznatog konteksta mogućim lokalnim proizvodima (X: kat. br. 309, 454-467, 514-519, 539-543; XI: kat. br. 680, 686-690). Istaknimo da deformirani konični balzamarij (XI.1: kat. br. 658) potječe iz Šuplje crkve gdje vjerojatno dokumentira raniju fazu ukapanja na tom glasovitom starokršćanskom i srednjovjekovnom lokalitetu. Moguće je lokalni proizvod sferični balzamarij nekarakteristično debelih stijenki i ravnog dna (kat. br. 163), te tri balzamarija ovoidnog tijela s nekarakterističnom prstenastom nogom (kat. br. 235-237). Jedini je sferoidni balzamarij savijenog oboda (kat. br. 280) najvjerojatnije neuspjeli proizvod salonitanske radionice s kraja 1. – početka 2. st. Među balzamarijima s udubljenjima na tijelu (kat. br. 701-704) iz 2. – 4. st., tri su (kat. br. 701, 702, 704) moguće proizvod južnoliburnske, zadarske radionice, iz 2. st. Salonitanski je konični unguentarij pod kat. br. 712 loš proizvod moguće neke dalmatinske

radionice, kao i aribal pod kat. br. 734, iz 2. pol. 1. – 2., odnosno 3. st. Salonitanski su lonci, urne i pripadajući poklopci (kat. br. 816-849) proizvod zapadnih radionica sred. 1 – 2. st.; ovoidne su urne (kat. br. 816-841) proizvod sjevernoitalskih ili dalmatinskih radionica, moguće salonitanske, što indicira njihova brojnost i homogenost. Boce kvadratnog presjeka tijela proizvedene su diljem Rimskog Carstva. Boca s otiskom rozete na dnu (kat. br. 862) je moguće dalmatinski proizvod 2. pol. 2. – 3. st. Boce pravokutnog presjeka su zapadni proizvodi flavijevskog do severskog doba, a najčešće su u antoninsko doba. Najistočniji su nalazi iz Budve i Dura Europosa. Nisu nađene ni u Saloni ni u Tiluriju. Iz Jugoistočne salonitanske nekropole, međutim, potječe kalup za izradbu takvih boca s imenom salonitanskog staklara Miscenija Amplijata (kat. br. 864) datiran u 4. četvrtinu 1. – 2. st., najrječitiji dokaz lokalne proizvodnje stakla u Saloni.

Posuđe proizvedeno puhanjem u kalup u Saloni i u Tiluriju je zastupljeno sa samo 19 nalaza, 9 salonitanskih i 10 tilurijskih i uvezeno iz raznih dijelova Carstva.

U Tiluriju, dakle, prema sadašnjim saznanjima, nije postojala staklarska proizvodnja, a u Saloni nesumnjivo jest, međutim za nju u predmetnom razdoblju nemamo izravnijih dokaza od navedenog kalupa, a neizravni su količina homogene građe i neki slabije uspjeti ili deformirani primjerci. Isto tako sama činjenica da je neko staklo nađeno u Saloni, mediteranskoj metropoli provincije na razmeđu istoka i zapada, ne indicira mjesto proizvodnje. Koncentracija dalmatinskih nalaza tek pridonosi rješenju i dalje otvorenog pitanja o podrijetlu nekog posuđa. Eklatantan je primjer i dalje otvoreno pitanje podrijetla Enionovih šalica (**kat. br. 879-881**) iz 2. četvrtine 1. st., koje su u Tilurij (Burnum i Naronu) mogle biti uvezene iz sjeverne Italije, ali isto tako i s Istoka. Uočena je, naime, koncentracija nalaza tog tipa Enionovog posuđa u sjevernoj Italiji. Prema nekima je majstor preselio radionicu sa sirijsko palestinskog područja u sjevernu Italiju, a prema drugima je riječ o međuradioničkoj razmjeni kalupa, odnosno o trgovini na velike udaljenosti.

Držimo da je u Salonu staklo dovoženo brodovima, što sugerira njezin položaj, kao i činjenica da je maritimni transport bio jeftiniji i sigurniji od kopnenog. Nadalje držimo da se Tilurij snabdijevao preko Salone, iz koje je staklo dopremano cestom *via Gabiniana*, odnosno *ad imum montem Ditionum Ulcirum*, što je ujedno i najkraća trasa između rimskih vojnih logora VII. i XI. legije - Tilurija i Burna (što se snabdjevala preko Skardone), izgrađena u vrijeme cara Tiberija zbog lakšeg operativnog kontakta među legijama i nadzora Delmata pokorenih 9. god. po. Kr., a na području koje je bilo poprište sukoba Delmata i Rimljana još u 2. pol. 1. st. pr. Kr. Pritom ne zaboravljamo na mogućnost transporta i opskrbe dalmatinskog tržišta magistralom od Akvileje do makedonskog Dirahija i Apolonije gdje se spajala na Via

Egnatiju, glavnu transversalu prema Solunu i dalje prema istoku. Staklo je iz sjeverozapadnih provincija moralo biti dopremano upravo kopnenim putevima. Takvu povezanost s područjem Donje Germanije indiciraju dalmatinski nalazi staklenih falera što ukazuju na zasluge i lojalnost legionara u vrijeme Tiberija, Germanika i Druza.

Iz usporedbe tilurijske građe s onom iz vojnih logora u Augstu, Windischu, Nijmegenu, te u Halternu, Oberadenu i Anreppenu proizlazi da je vojska bila najmoćniji medij rimske globalizacije.

7. Literatura

Kratice

BASD 1884 – Bullettino di archeologia e storia Dalmata 7, 1884.

CIL III – Corpus Inscriptionum Latinarum, III, Supl.

RIC – C.H.V. Sutherland, R.A.G. Carson, *The Roman Imperial Coinage, volume I, revised edition, from 31 BC to AD 69*, London 1984.

Literatura

Abramić 1959

M. Abramić, Eine Römische Lampe mit Darstellung des Glasblasen, *Bonner Jahrbücher* 159, 149-151. Alföldy 1969

G. Alföldy, Die Personennamen in der römischen Provinz Dalmatia, Heidelberg 1969.

Amrein, Nenna 2006

H. Amrein, M.-D. Nenna, Inventaire des moules destiné à la fabrication des contenats de verre, in D. Foy, M.-D. Nenna, ed., *Corpus des signatures et marques sur verres antiques, Volume - 2*, Aix-en-Provence – Lyon 2006, 491-502.

Antonaras, Keramaris 2015

A. Antonaras, A. Keramaris, Evidence of the Sealing of Glass Globes (Isings Form 10). A Short Note, *Annales du 19e Congrès de l'Association Internationale pour l'Histoire du Verre*, Piran 2012, Koper 2015, 94-97.

Antonaras 2012

A. Antonaras, *Fire and sand. Ancient Glass in the Princeton University Art Museum*, Princeton University Art Museum Series, distributed by Yale University Press. New Haven and London, 2012.

Antonaras 2010

A. Antonaras, Roman and Early Christian Mould-Blown Vessels from Thessaloniki and its Region, from the 1st to the 5th Century AD, in Chantal Fontaine-Hodiamont, ed., *D'Ennion*

au Val Saint-Lambert. Le verre soufflé-moulé. Actes des 23e Rencontres del'Association française pour l'Archéologie du Verre, Scientia Artis 5, Institut royal du Patrimoine artistique, Bruxelles 2010, 241-259.

Antonaras 2009a

A.X. Αντωνάρας, *Ρωμαϊκή και Παλαιοχριστιανική Υαλουργία. 1^{ος} αι. π.Χ.-6^{ος} αι. μ.Χ. Παραγωγή και Προϊόντα. Τα αγγεία από τη Θεσσαλονίκη και την περιοχή της*, Αθήνα 2009.

Antonaras 2009b

A. C. Antonaras, Glass Doves and Globes from Thessaloniki. North Italian Imports or Local Products?, *Quaderni Friuliani di Archeologia XIX*, 2009, 27-33.

Antonaras et al. 2011

A. Ch. Antonaras, N. Coutsinas, B. Demierre Prikhodkine, Chr. Schauer, Marques sur verre découvertes en Grèce: addenda (Thessalonique, Corinthe, Itanos, Érétrie, Olympie et Lousoi, in D. Foy, M.-D. Nenna, ed., *Corpus des signatures et marques sur verres antiques, Volume – 3*, Aix-en-Provence – Lyon 2011, 219-237.

Arveiller-Dulong, Nenna 2005

V. Arveiller-Dulong, M.-D. Nenna, *Les verres antiques du Musée du Louvre, II*, Paris 2005.

Arveiller-Dulong, Nenna 2000

V. Arveiller-Dulong, M.-D. Nenna, *Musée du Louvre. Département des Antiquités grecques, étrusques et romaines, Les verres antiques I. Contenants à parfum en verre moulé sur noyau et vaisselle moulée VIIe siècle avant J.-C. – Ier siècle après J.-C.*, Paris 2000.

Arveiller, Vanpeene 2010

V. Arveiller, N. Vanpeene, Verres romains soufflés dans un moule : le Nord de la France, in Chantal Fontaine-Hodiamont, ed., *D'Ennion au Val Saint-Lambert. Le verre soufflé-moulé. Actes des 23e Rencontres del'Association française pour l'Archéologie du Verre, Scientia Artis 5, Institut royal du Patrimoine artistique, Bruxelles 2010, 159-168.*

Auth 1976

H.S. Auth, *Ancient Glass at the Newark Museum*, Newark, New Jersey 1976.

Auth 1975

H.S. Auth, Roman Glass, in C.W. Clairmont, *Excavations at Salona, Yugoslavia (1969-1972)*, Park Ridge, New Jersey 1975, 145-175.

Bacchelli 1999

B. Bacchelli, Dall' età ellenistica alla prima età imperiale, in M. Barbera, ed., *La collezione Gorga, Museo Nazionale Romano*, Milano 1999, 192-203, str. 200.

Bacchelli 1998

B. Bacchelli, Contributi sulla Collezione Gorga. Gli unguentari: analisi tipologica e quantitativa, in *Il vetro dell' antichità all' età contemporanea: aspetti tecnologici, funzionali e commerciali*, Atti 2e giornate nazionali di studio. AIHV - Comitato nazionale italiano 14-15 Dicembre 1996 Milano, Milano 1998, 109-113.

Baldoni 1987

D. Baldoni, Una lucerna romana con raffigurazione di officina vetraria: alcune considerazioni sulla lavorazione del vetro soffiato nell' antichità, *Journal of Glass Studies* 29, 22-29.

Balen et al. 2013

J. Balen, A. Galić, M. Gašparović, Z. Gregl, T. Lukšić, L. Ratković Bukovčan, ed., *Transparentna ljepota, Staklo iz hrvatskih muzeja od pretpovijesti do srednjeg vijeka*, 27.6. – 13.10.2013., Zagreb 2013.

Barkóczi 1996

L. Barkóczi, *Antike Gläser*, Monumenta antiquitatis extra fines Hungariae reperta quae in Museo artium Hungarico aliisque museis et collectionibus Hungaricis conservatur, vol. 5, Roma 1996.

Barkóczi 1988

L. Barkóczi, *Pannonische Glasfunde in Ungarn*, Budapest 1988.

Barovier Mentasti, Tirelli 2010

R. Barovier Mentasti, M. Tirelli, ed., *Altino, vetri di laguna*, Treviso 2010.

Berger 1960

L. Berger, *Römische Gläser aus Vindonissa*, Basel 1960.

Biaggio Simona 1991

S. Biaggio Simona, *I vetri romani provenienti dalle terre dell' attuale Cantone Ticino*, Locarno 1991.

Bojanovski 1974

I. Bojanovski, *Dolabelin sistem cesta u rimskoj provinciji Dalmaciji (Dolabellae systema viarum in provincia romana Dalmatia)*, Sarajevo 1974.

Bonačić-Mandinić 2000

M. Bonačić-Mandinić, *Staklo*, Katalog starih nalaza s Manastirina, in N. Duval, E. Marin, C. Metzger, ed., *Salona III : Manastirine : etablissement preromain, necropole et basilique paleochretienne*, Split-Rim 2000, 274.

Bonomi 1996

S. Bonomi, *Vetri antichi del Museo Archeologico Nazionale di Adria*, *Corpus delle collezioni archeologiche del vetro nel Veneto 2*, Venezia 1996.

Bonnet Borel 1997

F. Bonnet Borel, *Le verre d'époque romaine à Avenches – Aventicum, Typologie générale*, Avenches 1997.

Bordenache Battaglia 1983

G. Bordenache Battaglia, *Corredi funerari di età imperiale e barbarica nel Museo Nazionale Romano*, Roma 1983.

Borzić 2012

I. Borzić, *Legijski logor Burnum. The legionary camp of Burnum*, in Z. Buljević, ed., *Tragovi Eniona i Aristeje u rimskoj provinciji Dalmaciji. Traces of Ennion and Aristeas in the Roman Province of Dalmatia*, Arheološki muzej u Splitu. Archaeological Museum in Split, 23. rujna – 30 listopada 2012. September 23 – October 30, 2012, Split 2012, 28-35.

Borzić 2011

I. Borzić, Čaša Aristeja Cipranina iz Burna, *Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku* 104, 2011, 79-91.

Borzić 2008

I. Borzić, Ennion čaše iz Burnuma, *Archaeologica Adriatica* 2, 2008, 91-101.

Borzić et al. 2014

I. Borzić, N. Cambi, M. Glavičić, Ž. Miletić, I. Jadrić Kučan, J. Zaninović, *Arheološka zbirka Burnum*, Šibenik 2014.

Boschung 1987

D. Boschung, Römische Glasphalerae mit Portätbüsten, *Bonner Jahrbücher* 187, 1987, 193-258.

Brajković 2014

T. Brajković, Stakleni pužoliki riton s liburnsko-rimske nekropole Velika Mrdakovica kod Šibenika. Glass snail-shaped riton from the Liburnian Roman necropolis in Velika Mrdakovica near Šibenik, in G. Lipovac Vrkljan, B. Šiljeg, I. Ožanić Roguljić, A. Konestra, *Rimske keramičarske i staklarske radionice. Proizvodnja i trgovina na jadranskom prostoru*, Zbornik II. međunarodnog arheološkog kolokvija, Crikvenica 28.-29. listopada 2011., Crikvenica 2014, 357-366.

Brajković 2013

T. Brajković, kat. br. 98-101, 110, 126, 127, in J. Balen, A. Galić, M. Gašparović, Z. Gregl, T. Lukšić, L. Ratković Bukovčan, ed., *Transparentna ljepota, Staklo iz hrvatskih muzeja od pretpovijesti do srednjeg vijeka*, 27.6. – 13.10.2013., Zagreb 2013.

Brill 1975

R.H. Brill, Chemical Analyses of Some Glass From Salona, in C.W. Clairmont, *Excavations at Salona, Yugoslavia (1969-1972)*, New Jersey 1975, 176-180.

Brusić 1981

Z. Brusić, Nekoliko neobjavljenih grobnih nalaza iz Danila Gornjeg, Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku 75, 1981, 85-95.

Bucovală 1968

M. Bucovală, *Vase antice de sticlă la Tomis*, Constanta 1968.

Bulić 1920

F. Bulić, Popis umjetničkih predmeta, nabavljenih od Arheološkog muzeja u Splitu godine 1920, Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku 43, 1920, 210.

Bulić 1914a

F. Bulić, Escavi nella necropoli antica pagana di Salona, detta Hortus Metrodori nell' a. 1911 e nell' a. 1914, Bulletino di archeologia e storia Dalmata 37, 1914, 83-94.

Bulić 1914b

F. Bulić, Trovamenti antichi ad Est dell' anfiteatro a salona, Bulletino di archeologia e storia Dalmata 37, 1914, 60-67.

Bulić 1910

F. Bulić, Escavi nella necropoli antica pagana di Salona detta Hortus Metrodori negli anni 1909 e 1910, Bullettino di archeologia e storia Dalmata 33, 1910, 3-66.

Bulić 1905

F. Bulić, Vetri, Bullettino di archeologia e storia dalmata 28, 1905, 14-15.

Bulić 1901

F. Bulić, Necropoli "in horto Metrodori" a Salona, Bullettino di archeologia e storia Dalmata 24, 1901, 161-169.

Bulić 1899a

F. Bulić, Ritrovamenti risguardanti la topografia suburbana dell' antica Salona, Bullettino di archeologia e storia Dalmata 22, 1899, 28-30.

Bulić 1899b

F. Bulić, Scavi nell' antico cimitero cristiano di Marusinac a Salona durante l' a. 1898, *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* 22, 1899, 73-85.

Buljević, u tisku

Z. Buljević, Antički nalazi između Svilaje i Moseća, in V. Kapitanović, ed., *Tragom života i vjere između Svilaje i Moseća*, u tisku

Buljević 2015

Z. Buljević, The Small Glass Boat from Salona, *Annales du 19e Congrès de l' Association Internationale pour l'Histoire du Verre*, Piran 2012, Koper 2015, 167-177.

Buljević 2014a

Z. Buljević, Ennion and Aristeas Glassware Found in the Roman Province of Dalmatia, in Ch.S. Lightfoot, *Ennion: Master of Roman Glass*, New York 2014, 61-67.

Buljević 2014b

Z. Buljević, Stakleni inventar, in Mirjana Sanader, Domagoj Tončinić, Zrinka Buljević, Sanja Ivčević, Tomislav Šeparović, *Tilurium III. Istraživanja 2002.-2006. godine*, Dissertationes et Monographiae 6, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zavod za arheologiju, Zagreb 2014, 225-292.

Buljević 2013a

Z. Buljević, Brodić, in *Transparentna ljepota. Staklo iz hrvatskih muzeja od pretpovijesti do srednjeg vijeka*, Katalog izložbe, 27. 6. – 13. 10. 2013, Arheološki muzej u Zagrebu, kat. br. 32, str. 34.

Buljević 2013b

Z. Buljević, Stakleni brodić iz Salone. The small glass boat from Salona, *Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku* 106, 2013, 145-185.

Buljević 2013c

Z. Buljević, Glass Phalerae in the Roman Province of Dalmatia, *Radovi XVII. ROMEC-a*

(*Roman Military Equipment conference*), Zagreb 1010, *Rimska vojna oprema u pogrebnom kontekstu*, Zagreb 2013, 289-297.

Buljević 2013d

Z. Buljević, Project Tilurium – Glass findings, *Radovi XVII. ROMEC-a (Roman Military Equipment conference)*, Zagreb 1010, *Rimska vojna oprema u pogrebnom kontekstu*, Zagreb 2013, 463-469.

Buljević 2012a

Z. Buljević, *Tragovi Eniona i Aristeje u rimskoj provinciji Dalmaciji. Traces of Ennion and Aristeas in the Roman Province of Dalmatia*, in Z. Buljević, M. Sanader, D. Tončinić, I. Borzić, T. Glučina, *Tragovi Eniona i Aristeje u rimskoj provinciji Dalmaciji. Traces of Ennion and Aristeas in the Roman Province of Dalmatia*, Arheološki muzej u Splitu. Archaeological Museum in Split, 23. rujna – 30 listopada 2012. September 23 – October 30, 2012, Split 2012, 2-19.

Buljević 2012b

Z. Buljević, Glass from the Lora Cemetery at Split, *Annales du 18e Congrès de l'Association Internationale pour l'Histoire du Verre*, Thessaloniki 2009, Association Internationale pour l'Histoire du Verre, 2012, 197-205.

Buljević 2011

Z. Buljević, Imprints on the bottoms of glass bottles from Dalmatia held in the Archaeological Museum in Split, in D. Foy, M.-D. Nenna, ed., *Corpus des signatures et marques sur verres antiques, Volume – 3*, Aix-en-Provence – Lyon 2011, 179-195.

Buljević 2010

Z. Buljević, Rimskodobna nekropola u splitskoj Lori. The Roman-era necropolis in Lora, Split, *Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku* 103, 2010, 81-190.

Buljević 2009

Z. Buljević, Traces of Glassmakers in the Roman Province of Dalmatia, *Quaderni Friuliani di Archeologia* XIX, 2009, 35-50.

Buljević 2007a

Z. Buljević, Novità sul vetro soffiato a stampo della Dalmazia con alcuni paralleli italici, in M. Buora, ed., Convegno, Le regioni di Aquileia e Spalato in epoca Romana, Castello di Udine, 4 aprile 2006, Treviso 2007, 163-184.

Buljević 2007b

Z. Buljević, in Z. Buljević, ed., *Split u Arheološkom muzeju u Splitu*, Split 2007, 19-21, kat. br. 20, 21.

Buljević 2006

Z. Buljević, Staklene lucerne iz Rimske provincije Dalmacije, *Histria antiqua* 14, 2006, 107-114.

Buljević 2005a

Z. Buljević, Tragovi staklara u rimskoj provinciji Dalmaciji, *Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku* 98, 2005, 93-106.

Buljević 2005b

Z. Buljević, Stakleni inventar iz Augusteuma Narone, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* 97, 2005, 109-149.

Buljević 2005c

Z. Buljević, Staklena kameja s Livijinim portretom, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* 97, 2005, 151-160.

Buljević 2004a

Z. Buljević, Salonitanski kalup s prikazom gladijatora. Salona mold with image of gladiators, *Opuscula archaeologica* 28, 2004, 193-202.

Buljević 2004b

Z. Buljević, Stakleni balzamariji iz Salone, in *Drobci antičnega stekla. Fragments of Ancient Glass*, *Annales Mediterranea*, Koper 2004, 81-94.

Buljević 2004c

Z. Buljević, The Glass, in E. Marin, M. Vicklers, ed., *The Rise and Fall of an Imperial Shrine. Roman Sculpture from the Augusteum at Narona*, Split 2004, 186-209.

Buljević 2004d

Z. Buljević, *El vidre. El vidrio*, in E. Marin, I. Rodà, ed., *Divo Augusto. La descoberta d'un temple romà a Croàcia. El descubrimiento de un templo romano en Croacia*, Split 2004, 186-209, 378-390.

Buljević 2004e

Z. Buljević, Stakleni inventar, in E. Marin i suradnici, *Augusteum Narone. Splitska siesta naronskih careva*, Split 2004, 54-55.

Buljević 2004f

Z. Buljević, *I materiali in vetro*, in E. Marin et al., *L'Augusteum di Narona. Roma al di là dell'Adriatico*, Split 2004, 56-59.

Buljević 2004g

Z. Buljević, *A Glass Cameo with a Portrait of Livia*, in E. Marin, M. Vickers, ed., *The Rise and Fall of an Imperial Shrine. Roman Sculpture from the Augusteum at Narona*, Split 2004, 181-185.

Buljević 2004h

Z. Buljević, *Camafeu de vidre amb retrat de Livia. Camafeu de vidrio con retrato de Livia*, in E. Marin, I. Rodà, ed., *Divo Augusto. La descoberta d'un temple romà a Croàcia. El descubrimiento de un templo romano en Croacia*, Split 2004, 181-185, 375-378.

Buljević 2004i

Z. Buljević, *Staklena kameja s Livijinim portretom*, in E. Marin i suradnici, *Augusteum Narone. Splitska siesta naronskih careva*, Split 2004, 54-55.

Buljević 2004j

Z. Buljević, *Il cameo vitreo con il ritratto di Livia*, in E. Marin et al., *L'Augusteum di Narona. Roma al di là dell'Adriatico*, Split 2004, 54-55.

Buljević 2003a

Z. Buljević, Stakleni inventar, in M. Sanader, ed., *Tilurium I. Istraživanja – Forschungen 1997. – 2001.*, Zagreb 2003, 271-356.

Buljević 2003b

Z. Buljević, Naronitansko staklo, in *Arheološka istraživanja u Naroni i dolini Neretve*, Izdanja Hrvatskog arheološkog društva 22, Zagreb-Metković-Split 2003, 85-117.

Buljević 2002a

Z. Buljević, Toaletni i nakitni oblici, in E. Marin, ed., *Longae Saloniae*, Split 2002, 313-326.

Buljević 2002b

Z. Buljević, Stakleni balzamariji, in E. Marin, ed., *Longae Saloniae*, Split 2002, 383-454.

Buljević 2002c

Z. Buljević, Monokromni stakleni tanjuri, in E. Marin, ed., *Longae Saloniae*, Split 2002, 455-467.

Buljević 2002d

Z. Buljević, Stakleni inventar s Erešovih, Šiljegovih i Popovih bara u Vidu, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* 94, 2002, 165-193.

Buljević 2001

Z. Buljević, Kefalomorfni balzamariji iz Arheološkog muzeja u Splitu, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* 93, 2001, 517-540.

Buljević 1999-2000

Z. Buljević, Sferični i pticoliki balzamariji iz Arheološkog muzeja Split, *Opuscula archaeologica. Sportula dissertationum Marino Zaninović dicata*, 23-24, Zagreb 1999-2000, 465-472.

Buljević 1999

Z. Buljević, Njive-Podstrana: groblje iz vremena seobe naroda u Naroni, Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku 90-91, 1999, 201-293.

Buora 2004

M. Buora, *Vetri antichi del Museo Archeologico di Udine. I vetri di Aquileia della collezione di Toppo e materiali da altre collezioni e da scavi recenti*, Corpus delle Collezioni del Vetro in Friuli Venezia Giulia 1, Trieste 2004.

Buškariol 1988

F. Buškariol, Pregled arheološke topografije Salone, Mogućnosti, br. 3 – 4, Split 1988, 274-287.

Cabrol, Leclercq 1950

F. Cabrol, H. Leclercq, Vitrier, Dictionnaire d' archéologie chrétienne et de liturgie, XV, 2, Pariz 1950, 3133.

Calvi 1974-1975

M. C. Calvi, La barchetta vitrea del museo di Treviso, Aquileia Nostra 45-46, 1974-1975, 479-486.

Calvi 1968

M. C. Calvi, *I vetri romani del Museo di Aquileia*, Aquileia 1968.

Calvi et al.1987

B. Passamani, L. Bezzi Martini, C. Calvi, G. Mariacher, C. Stella, *Vetri nelle civiche collezioni bresciane*, Vannini, Brescia 1987.

Cambi 1984

N. Cambi, Frane Bulić, in Frane Bulić, *Izabrani spisi*, Split 1984, 7-52.

Cambi 1979a

N. Cambi, Amfiteatar u Saloni, in *Antički teatar na tlu Jugoslavije*, Novi Sad 1979, kat. br. 505, 246-250.

Cambi 1979b

N. Cambi, Kalup za izlivanje natpisa, in *Antički teatar na tlu Jugoslavije*, Novi Sad 1979, kat. br. 557.

Cambi 1976

N. Cambi, Neki kasnoantički predmeti od stakla s figuralnim prikazima u Arheološkom muzeju u Splitu, in *Antičko steklo v Jugoslaviji*, Materijali XI, Arheološki vestnik 25, 1976, 139-157.

Cambi et al. 2007

N. Cambi, M. Glavičić, Ž. Miletić, J. Zaninović, A. Campedelli, *Rimska vojska u Burnumu. L'esercito romano a Burnum*, Drniš-Šibenik-Zadar 2007.

Carington Smith 1982

J. Carington Smith, A Roman Chamber Tomb on the South-East Slopes of Monasteriaki Kephala, Knossos, *The Annual of the British School at Athens* 77, London 1982, 255-293.

Casagrande, Ceselin 2003

C. Casagrande, F. Ceselin, *Vetri antichi delle Province di Belluno, Treviso e Vicenza*, Corpus delle Collezioni Archeologiche del Vetro nel Veneto 7, Venezia 2003.

Catal. d. Mostra archaeol. 1911

Catalogo della Mostra archaeologica nelle Terme di Diocleziano, Bergamo 1911.

Cermanović-Kuzmanović 1990

A. Cermanović-Kuzmanović, Grobnica jedne ugledne porodice u Kolovratu kod Prijepolja, *Arheološki vestnik* 41, 1990, 227-234.

Cermanović-Kuzmanović 1976

A. Cermanović-Kuzmanović, Pregled i razvitak rimskog stakla u Crnoj Gori, in *Antičko steklo v Jugoslaviji*, Materijali XI, *Arheološki vestnik* 25, 1976, 175-190.

Cermanović-Kuzmanović et al. 1975

A. Cermanović-Kuzmanović, D. Srejšović, O. Velimirović-Žižić, *Antička Duklja. Nekropole*, Cetinje 1975.

Cermanović-Kuzmanović 1971

A. Cermanović-Kuzmanović, Oblici i hronologija rimskog staklenog materijala iz nekropole Municipija S..., *Živa antika* 21, 1971, 287-302.

Ceselin 2003

F. Ceselin, Lucerna, in C. Casagrande - F. Ceselin, *Vetri antichi delle Province di Belluno, Treviso e Vicenza*, Corpus delle Collezioni Archeologiche del Vetro nel Veneto 7, Venezia 2003, 32-35.

Ceselin 1997

F. Ceselin, Vetri romani provenienti dal Parmense e da Velleia, *Diadora* 18-19, 1997, 145-193.

Charlesworth 1966

D. Charlesworth, Roman Square Bottles, *Journal of Glass Studies* 8, 1966, 26-40.

Ciarallo, De Carolis 1999

A. Ciarallo, E. De Carolis, ed., *Homo faber. Natura scienza e tecnica nell'antica Pompei*, Milano 1999.

Clairmont 1963

C.W. Clairmont, *The Excavations at Dura Europos. Final Report IV. Part V. The Glass Vessels*, New Haven. Dura-Europos publications 1963.

Clairmont, Gonzenbach 1975

C.W. Clairmont, V. Von Gonzenbach 1975, The Excavations. The Workshop Area, in C.W. Clairmont, *Excavations at Salona, Yugoslavia (1969 – 1972)*, Park Ridge, New Jersey 1975, 56-63.

Coleman 2006

K.M. Coleman, ed., *Martial: Liber Spectaculorum*, Oxford University Press, New York 2006.

Constable-Maxwell Collection 1979

The Constable-Maxwell Collection of Ancient Glass, Sotheby Parke Bernet sale catalogue, 4-5 June, London 1979.

Cool 1996

H.E.M. Cool, Sedeinga and the glass vessels of the Kingdom of Meroe, *Annales du 13e Congrès de l'AIHV – Pay Bas 1995*, Lochem 1996, 201-212.

Cool, Price 1995

H.E.M. Cool, J. Price, *Roman vessel glass from excavations in Colchester, 1971-85*, Colchester Archaeological Report 8, Colchester 1995.

Cool et al. 1999

H.E.M. Cool, C. M. Jackson, J. Monaghan, Glass-making and the Sixth Legion at York, *Britannia*, Vol. 30, 1999, 147-162.

Cruz 2011

M. da Cruz, Marques sur verre découvertes au Portugal : addenda, in D. Foy, M.-D. Nenna, ed., *Corpus des signatures et marques sur verres antiques, Volume – 3*, Aix-en-Provence – Lyon 2011, 215-217.

Czurda-Ruth 1979

B. Czurda-Ruth, *Die römischen Gläser vom Magdalensberg*, Klagenfurt 1979.

Damevski 1976

V. Damevski, Pregled tipova staklenog posuda iz italskih, galskih, mediteranskih i porajnskih radionica na području Hrvatske u doba Rimskog Carstva, in *Antičko steklo v Jugoslaviji*, Materijali XI, Arheološki vestnik 25, 1976, 62-87.

Dautova-Ruševljan 1973

V. Dautova-Ruševljan, Ranorimska nekropola u uvali Sepen kod Omišlja na otoku Krku, *Diadora* 6, 1973, 181-205.

Dawes 2002

Susan Dawes, Hellenistic and Roman Mosaic Glass: a New Theory of Production, *The Annual of the British School at Athens* 97, 2002, 413-428.

De Bellis 2004

M. De Bellis, Le coppe da bere di Ennione: un aggiornamento, *Aquileia Nostra* 75, 122-190.

De Maine 1983

M.R. De Maine, Ancient Glass Distribution in Illyricum, *Journal of Glass Studies* 25, 1983, 79-86.

De Tommaso 1990

G. de Tommaso, *Ampullae vitreae. Contenitori in vetro di unguenti e sostanze aromatiche dell'Italia romana (I. sec. a.C. – III. sec. d.C.)*, *Archaeologica* 94, Roma 1990.

Del Vecchio 2004

F. Dell Vecchio, *Le produzioni della prima e media età imperiale soffiate con l'ausilio di matrici*, *Collezione Gorga. Vetri II*, Firenze 2004.

Diani 1998

M.G. Diani, Contributo alla carta di distribuzione di alcune forme vitree di età romana colate a stampo e soffiate a stampo. Note su alcuni recenti ritrovamenti in Lombardia, in *Il vetro dell'anichità all'età contemporanea: aspetti tecnologici, funzionali e commerciali*, Atti 2e giornate nazionali di studio. AIHV - Comitato nazionale italiano 14-15 Dicembre 1996 Milano, Milano 1998, 31-40.

Doppelfeld 1966

O. Doppelfeld, *Römisches und fränkisches Glas in Köln*, Köln 1966.

Drăghici 2012

C. Drăghici, Glassware from Tomis: Chronological and Typological Aspects, *Annales du 18e Congrès de l'Association Internationale pour l'Histoire du Verre*, Thessaloniki 2009, Association Internationale pour l'Histoire du Verre, 2012, 211-216.

Duplančić 1994

A. Duplančić, Katalog, in *Prvi međunarodni kongres za starokršćansku arheologiju Split-Solin 1894. Izložba u povodu 100. obljetnice I. i u čast održavanja XIII. kongresa*, Split 1994, 7-23.

Dusenbery 1967

E.B. Dusenbery, Ancient Glass from the cemeteries of Samothrace, *Journal of Glass Studies* 9, 1967, 34-49.

Dyggve 1933

E. Dyggve, *L'Amphithéâtre, Recherches à Salone, II*, Copenhagen 1933, 33-150.

Egger 1926

R. Egger, *Der altchristliche Friedhof Manastirine, Nach dem Materiale Fr. Bulić', Forschungen in Salona II*, Wien 1926.

Eterović-Borzić 2014

A. Eterović Borzić, Reljefne staklene čaše s grčkim natpisom s užeg zadarskog područja. Glasses embossed with Greek inscriptions from the Zadar area, in G. Lipovac Vrkljan, B. Šiljeg, I. Ožanić Roguljić, A. Konestra, *Rimske keramičarske i staklarske radionice. Proizvodnja i trgovina na jadranskom prostoru*, Zbornik II. međunarodnog arheološkog kolokvija, Crikvenica 28.-29. listopada 2011., Crikvenica 2014, 367-376.

Eterović 2011

A. Eterović, KATAXAΙΠE KAI EYΦPAINOY, in G. Lipovac Vrkljan, I. Radić Rossi, B. Šiljeg, ed., *Rimske keramičarske i staklarske radionice. Proizvodnja i trgovina na jadranskom prostoru*, Zbornik I. međunarodnog arheološkog kolokvija, Crikvenica, 23.-24. listopada 2008., Crikvenica 2011, 321-332.

Facchini 2009

G.M. Facchini, La diffusione dei vetri a mosaico sulle sponde dell' Adriatico in età romana, *Quaderni Friuliani di Archeologia* XIX, 2009, 111-117.

Facchini 1999

G.M. Facchini, *Vetri antichi del Museo Archeologico al Teatro Romano di Verona e di altre collezioni veronesi*, Corpus delle collezioni archeologiche del vetro nel Veneto 5, Venezia 1999.

Facchini 1998a

G.M. Facchini, Il balsamario a forma di colomba, in *Vetro e vetri. Preziose iridescenze*, Milano 1998, 131-136.

Facchini 1998b

G.M. Facchini, La circolazione dei vetri romani nel Piemonte antico, in *Il vetro dell'anichità all'età contemporanea: aspetti tecnologici, funzionali e commerciali*, Atti 2e giornate nazionali di studio. AIHV - Comitato nazionale italiano 14-15 Dicembre 1996 Milano, Milano 1998, 25-30.

Fadić 2014

I. Fadić, Novi infundibulum na nekropoli antičkog Jadera. A New Infundibulum at the Cemetery of Ancient Iader, *Archaeologia adriatica* 7, 2014, 151-162.

Fadić 2011a

I. Fadić, Pseudo Merkur bočice s područja Liburnije – proizvodi staklarske radionice. Pseudo Mercury bottles – products of local glass workshop, in G. Lipovac Vrkljan, I. Radić Rossi, B. Šiljeg, ed., *Rimske keramičarske i staklarske radionice. Proizvodnja i trgovina na jadranskom prostoru*, Zbornik I. međunarodnog arheološkog kolokvija, Crikvenica, 23.-24. listopada 2008., Crikvenica 2011, 333-359.

Fadić 2011b

I. Fadić, Novi nalaz reljefne staklene boce oblika ribe, *Archaeologia Adriatica* 3, 2011, 123-135.

Fadić 2010

I. Fadić, *Lucius Aemilius Blastus* – reljefno ime proizvođača na dnu vrčeva četverokutnog tijela,), in J. Dukić, A. Milošević, Ž. Rapanić, ed., *Scripa Branimiro Gabričević dicata*, Pons Tiluri 2010, 127-135.

Fadić 2009

I. Fadić, Historijat izučavanja antičkog stakla u Hrvatskoj, *Histria Antiqua* 18-2, 2009, 405-416.

Fadić 2006a

I. Fadić, *Argyrunum u odsjaju antičkog stakla*, Zadar 2006.

Fadić 2006b

I. Fadić, Import of Syrian-Palestinian Glass Products in Liburnia, in S. Čače; A. Kurilić, F. Tassaux, ed., *Les routes de l'Adriatique antique - Geographie et economie. Putovi antičkog Jadrana - Geografija i gospodarstvo*, Bordeaux – Zadar 2006, 253-255.

Fadić 2005

I. Fadić, Čaša s lotosovim pupoljcima iz Aserije, *Asseria* 3, 2005, 75-97.

Fadić 2002a

I. Fadić, Staklene urne u obredu pokapanja u antičkoj Liburniji, *Histria Antiqua* 8, 2002, 269-284.

Fadić 2002b

I. Fadić, Antičke staklarske radionice u Liburniji, *Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Godišnjak*, knjiga 32, Centar za balkanološka ispitivanja, knjiga 30, Sarajevo-Frankfurt am Main-berlin-Heidelberg 2002, 385-405.

Fadić 2001

I. Fadić, *Antičko staklo u Liburniji*, neobjavljena doktorska disertacija, Zadar 2001.

Fadić 2000

I. Fadić, Stakleni amforisci i amfore i stakleni oblici tipa amfore, *Annales, Anali za istrske in mediteranske študije* 22, 2000, 543-558.

Fadić 1998

I. Fadić, Il vetro, in *Trasparenze imperiali. Vetri romani dalla Croazia*, Milano 1998, 73-238.

Fadić 1989

I. Fadić, Antička nekropola u Biljanima Donjim kod Zadra, *Diadora* 11, 1989, 223-154.

Fadić 1988

I. Fadić, Antičko staklo Asserije iz Arheološkog muzeja u Splitu, in Benkovački kraj kroz vjekove, *Zbornik* 2, Benkovac 1988, 27-70.

Fadić 1984

I. Fadić, Antičko staklo u arheološkoj zbirci Franjevačkog samostana u Sinju, in Ž. Rapanić, ed., *Cetinska krajina od prethistorije do dolaska Turaka*, Znanstveni skup - Sinj, 3.-6. lipnja 1980, Split 1984, 127-148.

Fadić 1982

I. Fadić, Tipologija i kronologija rimskog stakla iz Arheološke zbirke u Osoru, in *Arheološka istraživanja na otocima Cresu i Lošinju*, Izdanja HAD-a 7, Zagreb 1982, 111-135.

Fadić, Babić 2011

I. Fadić, A. Babić, *Stakleni sjaj Franjevačke zbirke u Sinju*, Zadar 2011.

Fadić, Štefanac 2014

I. Fadić, B. Štefanac, Reljefno dekorirane staklene boce i bočice iz antičke Liburnije. Mold-blown glass bottles from ancient Liburnia, in G. Lipovac Vrkljan, B. Šiljeg, I. Ožanić Roguljić, A. Konestra, *Rimske keramičarske i staklarske radionice. Proizvodnja i trgovina na jadranskom prostoru*, *Zbornik II. međunarodnog arheološkog kolokvija*, Crikvenica 28.-29. listopada 2011., Crikvenica 2014, 377-404.

Fadić, Štefanac 2012a

I. Fadić, B. Štefanac, *Rimsko staklo Hrvatske. Radionički reljefni žigovi. Roman Glass in Croatia. Workshop Relief Stamps*, Zadar 2012.

Fadić, Štefanac 2012b

I. Fadić, B. Štefanac, Workshop stamps on square bottles from the Zadar region, *Annales du*

18e Congrès de l'Association Internationale pour l'Histoire du Verre, Thessaloniki 2009,
Association Internationale pour l'Histoire du Verre, 2012, 206-210.

Fadić, Štefanac 2010

I. Fadić, B. Štefanac, Reljefno ornamentirani vrčići sirijske staklarske produkcije s područja
južne Liburnije, *Asseria* 8, 2010, 275-350.

Farac 2013

K. Farac, kat. br. 122-124, in J. Balen, A. Galić, M. Gašparović, Z. Gregl, T. Lukšić, L.
Ratković Bukovčan, ed., *Transparentna ljepota, Staklo iz hrvatskih muzeja od pretpovijesti
do srednjeg vijeka*, 27.6. – 13.10.2013., Zagreb 2013.

Feugère, Leyge 1989

M. Feugère, F. Leyge, La Cargaison de verrerie augustéenne de l'épave de la Tradelière (Îles
de Lérins), in M. Feugère, ed., *Le Verre préromain en Europe Occidentale*, Montagnac 1989,
169-176.

Fleming 1999

S.J. Fleming, *Roman Glass. Reflections On Cultural Change*, Philadelphia 1999.

Follmann-Schulz 2011

A.-B. Follmann-Schulz, Moules de bouteilles carrées découvertes à Bonn, in D. Foy, M.-D.
Nenna, ed., *Corpus des signatures et marques sur verres antiques, Volume – 3*, Aix-en-
Provence – Lyon 2011, 155-169.

Follmann-Schulz 2006

A.-B. Follmann-Schulz, Römische Gläser mit Buchstabenmarken im Rheinischen
Landesmuseum Bonn, in D. Foy, M.-D. Nenna, ed., *Corpus des signatures et marques sur
verres antiques, Volume - 2*, Aix-en-Provence – Lyon 2006, 81-109.

Follmann-Schulz 1992

A.-B. Follmann-Schulz, *Die römischen Gläser im Rheinischen Landesmuseum Bonn*, Bonn
1992.

Fontaine, Foy 2007

S.D. Fontaine, D. Foy, L'épave Ouest-Embiez 1, Var-Le commerce maritime du verre brut et manufacturé en Méditerranée occidentale dans l'Antiquité, *Revue archéologique de Narbonnaise* 40, 2007, 235-265.

Fontaine, Roussel-Ode 2010

S. Fontaine, J. Roussel-Ode, Vases soufflés-moulés du Haut-Empire trouvés en Narbonnaise, in Chantal Fontaine-Hodiamont, ed., *D'Ennion au Val Saint-Lambert. Le verre soufflé-moulé. Actes des 23e Rencontres de l'Association française pour l'Archéologie du Verre*, Scientia Artis 5, Institut royal du Patrimoine artistique, Bruxelles 2010, 177-203.

Fortuna Canivet 1969

M.T. Fortuna Canivet, I vetri romani di Cornus conservati al Museo di Cagliari, *Journal of Glass Studies* 11, 1969, 19-26.

Fortuna 1965

M.T. Fortuna, I vetri soffiati della necropoli di Akko, *Journal of Glass Studies* 7, 1965, 17-25.

Foy 2011

D. Foy, Signatures et marques sur verres antiques trouvés en France. Second addenda, in D. Foy, M.-D. Nenna, ed., *Corpus des signatures et marques sur verres antiques, Volume – 3*, Aix-en-Provence – Lyon 2011, 83-138.

Foy 2010a

D. Foy, Deux nouvelles attestations de verres antiques soufflés dans un moule, en Tunisie, in Chantal Fontaine-Hodiamont, ed., *D'Ennion au Val Saint-Lambert. Le verre soufflé-moulé. Actes des 23e Rencontres de l'Association française pour l'Archéologie du Verre*, Scientia Artis 5, Institut royal du Patrimoine artistique, Bruxelles 2010, 211-214.

Foy 2010b

D. Foy, Fioles bicéphales de la fin de l'antiquité en Narbonnaise, in Chantal Fontaine-Hodiamont, ed., *D'Ennion au Val Saint-Lambert. Le verre soufflé-moulé. Actes des 23e*

Rencontres del'Association française pour l'Archéologie du Verre, Scientia Artis 5, Institut royal du Patrimoine artistique, Bruxelles 2010, 261-266.

Foy 1977.-1980.

D. Foy, Notes sur quelques découvertes de verres dans le Sud Est de la France, Bulletin de l'Association Internationale pour l'Histoire du Verre, Liège 1977. – 1980, 212-217.

Freestone 2008

I. Freestone, Pliny on Roman glassmaking, in M. Martínón-Torres, T. Rehren, ed., *Archaeology, History and Science: Integrating approaches to Ancient Materials*, Walnut Creek: Left Coast Press 2008, 77-100.

Fremesdorf 1961

F. Fremersdorf, *Römisches geformtes Glas in Köln, Die Denkmäler des römischen Köln*, Band VI, Köln 1961.

Fünfschilling 2010

S. Fünfschilling, Le verre soufflé dans un moule en Suisse romaine, in Chantal Fontaine-Hodiamont, ed., *D'Ennion au Val Saint-Lambert. Le verre soufflé-moulé*. Actes des 23e Rencontres del'Association française pour l'Archéologie du Verre, Scientia Artis 5, Institut royal du Patrimoine artistique, Bruxelles 2010, 129-135.

Gasparetto 1973

A. Gasparetto, Un frammento di coppetta romana circense del Museo di Murano, Bollettino dei Musei Civici Veneziani, N. 3/4, Venezia 1973, 23-38.

Glass Cosmos 2010

P. Adam-Veleni, ed., *Glass Cosmos*, Thessaloniki 2010.

Glassway 2002

R. Barovier Mentasti, R. Mollo, P. Framarin, M. Sciacaluga, A. Geotti, ed., *Glassway. Les salles du verre. De l'Antiquité à nos jours*, Milano 2002.

Glöckner 2006

G. Glöckner, Signs, inscriptions, and other designs on Roman glass vessels in Austria, in D. Foy, M.-D. Nenna, ed., *Corpus des signatures et marques sur verres antiques, Volume - 2*, Aix-en-Provence – Lyon 2006, 187-208.

Glavičić, Miletić 2011

M. Glavičić, Ž. Miletić, Nekoliko novih antičkih spomenika iz Skradina, *Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku* 104, Split 2011, 113-150.

Glučina 2012

T. Glučina, Antički grad Naron. The Antique city of Naron, in Z. Buljević, ed., *Tragovi Eniona i Aristeje u rimskoj provinciji Dalmaciji. Traces of Ennion and Aristeeas in the Roman Province of Dalmatia*, Arheološki muzej u Splitu. Archaeological Museum in Split, 23. rujna – 30 listopada 2012. September 23 – October 30, 2012, Split 2012, 36-42.

Gluščević 2000

S. Gluščević, Roman Glass in Zadar. Certain characteristic forms, *Annales du 14e congrès de l'Association Internationale pour l'Histoire du Verre*, Venezia-Milano 1998, Lochem 2000, 182-189.

Gluščević 1995

S. Gluščević, Staklene čaše s udubljenjima iz rimske luke u Zatonu, *Diadora* 16-17, 1995, 221-242.

Gluščević 1990

S. Gluščević, Rimska nekropola u Kaljskoj ulici, *Diadora* 12, 1990, 107-194.

Gluščević 1986

S. Gluščević, Neki oblici staklenog materijala iz antičke luke u Zatonu kod Zadra, *Arheološki vestnik* 37, 1986, 255-277.

Goethert-Polaschek 1977

K. Goethert-Polaschek, *Katalog der römischen Gläser des Rheinischen Landesmuseums Trier*, Mainz am Rhein 1977.

Goldstein 1979

S.M. Goldstein, Pre-Roman and Early Roman Glass in the Corning Museum of Glass, Corning, New York 1979.

Gorin-Rosen 2000

Y. Gorin-Rosen , The Ancient Glass Industry in Israel: Summary of the Finds and New Discoveries, in M.-D. Nenna, ed., *La Route du verre. Ateliers primaires et secondaires du second millénaire av J.C au Moyen Âge*, Lyon 2000, 49-63.

Göttlicher 1978

A. Göttlicher, Materialien für ein Corpus der Schiffsmodele im Altertum, Mainz 1978, 84, kat. br. 503.

Gregl 1995

Z. Gregl, Rimsko staklo iz fundusa Arheološkog muzeja u Zagrebu, in J. Jeličić Radonić, B. Rauter Plančić, ed., *Pharos. Antički Stari Grad*, Zagreb 1995, 125-126.

Grose 1991

D.F. Grose, Early Imperial Roman Cast Glass: The Translucent Coloured and Colourless Fine Wares, in M. Newby, K. Painter, ed., *Roman Glass. Two Centuries of Art and Invention*, London 1991, 1-18.

Grose 1989

D.F. Grose, *The Toledo Museum of Art. Early Ancient Glass. Core-formed, Rod-formed, and Cast Vessels and Objects from the Late Bronze Age to the Early Roman Empire, 1600 B.C. to A.D. 50.*, New York 1989.

Grose 1984

D.F. Grose, Glass Forming Methods in Classical Antiquity: Some Considerations, *Journal of Glass Studies* 26, 1984, 25-34.

Grose 1983

D.F. Grose, The formation of the Roman glass industry, *Archaeology* 36. 4, July/August 1983, 38-45.

Grose 1982

D.F. Grose, The Hellenistic and Early Roman Glass from Morgantina (Serra Orlando), Sicily, *Journal of Glass Studies* 24, 1982, 20-29.

Grose 1977

D.F. Grose, Early Blown Glass, *Journal of Glass Studies* 19, 1977, 9-29.

Grose 1973-1976

D.F. Grose, The Glass from the Roman “Colonia” of Cosa, *Bulletin de l’association internationale pour l’histoire du verre*, N° 7, Liège 1973-1976, 175-182.

Grose 1974

D.F. Grose, Roman Glass of the First Century AD. A Dated Deposit of Glassware from Cosa, Italy, *Annales du 6e Congrès de l’Association Internationale pour l’Histoire du Verre*, Cologne, 1-7 juillet 1973, Liège 1974, 31-52.

Grünewald, Hartmann 2014

M, Grünewald, S. Hartmann, Glass workshops in northern Gaul and the Rhineland in the first millenium AD as hints of a changing land use – including some results of the chemical analyses of glass from Mayen, in D. Keller, J. Price, C. Jackson, ed., *Neighbours and Succesors of Rome. Traditions of glass production and use in Europe and the Middle East in the later first millenium AD*, Oxbow Books 2014, 43-57.

Hanut 2010

F. Hanut avec la collaboration de P. Cosyns, La verrerie romaine soufflée dans un moule en Gaule septentrionale: le Benelux, in Chantal Fontaine-Hodiamont, ed., *D’Ennion au Val Saint-Lambert. Le verre soufflé-moulé*. Actes des 23e Rencontres del’Association française pour l’Archéologie du Verre, Scientia Artis 5, Institut royal du Patrimoine artistique, Bruxelles 2010, 137-158.

Haberey, Röder 1961

W. Haberey, J. Röder, Das frühchristliche Frauengrab von St. Aldegund, *Germania* 39, 1961, 128-142, sl. 2.1, T. 31, 32.

Harden 1935

D.B. Harden, Romano-Syrian Glasses with Mould-blown Inscriptions, *Journal of Roman Studies* 25, 1935, 163-186.

Harden et al. 1987

D.B. Harden, H. Hellenkemper, K. Painter, D. Whitehouse, *Glass of the Caesars*, Milano 1987.

Harter 1999

G. Harter, *Römische Gläser des Landesmuseums Mainz*, Wiesbaden 1999.

Hayes 1975

J.W. Hayes, *Roman and Pre-Roman Glass in the Royal Ontario Museum*, Toronto 1975.

Hayward 1962

J. Hayward, Roman Mold-blown Glass at Yale University, *Journal of Glass Studies* 4, 1962, 49–60.

Herb, Willburger 2016

C. Herb, N. Willburger, *Glas. Von den Anfängen bis ins Frühe Mittelalter*, Theiss, Darmstadt 2016.

Hess, Wight 2005

C. Hess, K. Wight, *Looking at Glass. A guide to terms, styles and techniques*, V&A Publications 2005.

Hirschfeld, Schneider 1885

O. Hirschfeld und Schneider, Bericht über eine Reise Dalmatien, *Archaeologisch-epigraphische Mittheilungen* 9, Wien 1885, 1-84.

Isings 1980

C. Isings, Glass from the Canabae Legionis st Nijmegen, *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek*, 30, Amersfoort 1980, 281-346.

Isings 1957

C. Isings, *Roman glass from dated finds*, Groningen - Djakarta 1957.

Israeli 2003

Y. Israeli with contributions by Dan Barag and Na'ama Brosh, *Ancient Glass in the Israel Museum. The Eliahu Dobkin Collection and Other Gifts*, Jerusalem 2003.

Israeli 1991

Y. Israeli, The Invention of Blowing, in M. Newby, K. Painter, ed., *Roman Glass. Two Centuries of Art and Invention*, London 1991, 46-55.

Istenič 2000

J. Istenič, Poetovio, *Zahodna grobišča II. Grobne celote iz Deželnega muzeja Joanneuma v Gradcu. Poetovio, The Western Cemeteries I. Grave-Groups in the Landesmuseum Joanneum, Graz, Katalog. Catalogue*, Ljubljana 2000.

Istenič 1999

J. Istenič, Poetovio, *Zahodna grobišča I. Grobne celote iz Deželnega muzeja Joanneuma v Gradcu. Poetovio, The Western Cemeteries I. Grave-Groups in the Landesmuseum Joanneum, Graz, Ljubljana* 1999.

Istenič, Schneider 2000

J. Istenič, G. Schneider, Aegean Cooking Ware in the Eastern Adriatic, in *Rei cretariae romanae fautorum acta 36*, Abingdon 2000, 341-348.

Jackson, Cottam, Lazar 2015

M.C. Jackson, S. Cottam, I. Lazar, The Green, Green Glass of Rome, , *Annales du 19e Congrès de l' Association Internationale pour l'Histoire du Verre*, Piran 2012, Koper 2015, 109-117.

Jadrić-Kučan 2014

I. Jadrić-Kučan, Ulomak staklene bočice s reljefnim prikazom glave Meduze. Shard of glass bottle with a relief depicting the head of Medusa, in G. Lipovac Vrkljan, B. Šiljeg, I. Ožanić Roguljić, A. Konestra, *Rimske keramičarske i staklarske radionice. Proizvodnja i trgovina na jadranskom prostoru*, Zbornik II. međunarodnog arheološkog kolokvija, Crikvenica 28.-29. listopada 2011., Crikvenica 2014, 351-356.

Jadrić 2011

I. Jadrić, Staklene rebraste zdjelice iz Burnuma, in G. Lipovac Vrkljan, I. Radić Rossi, B. Šiljeg, ed., *Rimske keramičarske i staklarske radionice. Proizvodnja i trgovina na jadranskom prostoru*, Zbornik I. međunarodnog arheološkog kolokvija, Crikvenica, 23.-24. listopada 2008., Crikvenica 2011, 361-375.

Jadrić-Kučan, Borzić 2013

I. Jadrić-Kučan, I. Borzić, Staklo puhano u kalup iz Burnuma, *Radovi XVII. ROMEC-a (Roman Military Equipment conference), Zagreb 1010, Rimska vojna oprema u pogrebnom kontekstu*, Zagreb 2013, 517-522.

Jovanović 2013

J. Jovanović, kat. br. 23, 24, 25, 26, 28, 36, 45, 46, 51, 54, 56, 107, 113, 116, 161, in J. Balen, A. Galić, M. Gašparović, Z. Gregl, T. Lukšić, L. Ratković Bukovčan, ed., *Transparentna ljepota, Staklo iz hrvatskih muzeja od pretpovijesti do srednjeg vijeka*, 27.6. – 13.10.2013., Zagreb 2013.

Kirigin 2010

B. Kirigin, Salona, in J. Poklečki Stošić, *Antički Grci na tlu Hrvatske*, Zagreb 2010, 144-145.

Kirigin 2008

B. Kirigin, *Grčko-helenistička zbirka u stalnom postavu Arheološkog muzeja u Splitu*, Split 2008.

Kirigin 1984

B. Kirigin, Roman Glass Bowls from the Archaeological Museum at Split, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* 77, 1984, 121-131.

Kirigin 1980

B. Kirigin, Merkur bočice iz Arheološkog muzeja u Splitu, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* 74, 1980, 61-65.

Kirigin 1979

B. Kirigin, kat. br. 265-278, 476-477, u *Antički teatar na tlu Jugoslavije*, Novi Sad 1979.

Klein 2010

M.J. Klein, Ornamentale Dekore auf formgeblasenen Gläsern des 1. und 2. Jahrhunderts n. Chr. im Rheinland, in Chantal Fontaine-Hodiamont, ed., *D'Ennion au Val Saint-Lambert. Le verre soufflé-moulé. Actes des 23e Rencontres de l'Association française pour l'Archéologie du Verre*, Scientia Artis 5, Institut royal du Patrimoine artistique, Bruxelles 2010, 119-127.

Lanza 1856

F. Lanza, *Monumenti salonitani inediti illustrati*, Vienna 1856.

Larese 2004

A. Larese, *Vetri antichi del Veneto*, Corpus delle collezioni archeologiche del vetro nel Veneto 8, Venezia 2004.

Larese, Zerbinati 1998

A. Larese, E. Zerbinati, *Vetri antichi di raccolte concordiesi e polesane*, Corpus delle collezioni archeologiche del vetro nel Veneto 4, Venezia 1998.

Lazar 2009

I. Lazar, The Bowl from Bakar – A Vessel for Honourable Guests, *Histria antiqua* 18-1, 2009, 459-463.

Lazar 2008

I. Lazar, Staklo iz rimske nekropole u Bakru. The Glass from the Roman Cemetery in Bakar, in Z. Gregl, I. Lazar, *Bakar. Staklo iz rimske nekropole. The Glass from the Roman Cemetery*, Zagreb 2008, 49–99.

Lazar 2006a

I. Lazar, Base marks on the glass vessels in Croatia: Catalogue, in D. Foy, M.-D. Nenna, ed., *Corpus des signatures et marques sur verres antiques*, Volume - 2, Aix-en-Provence – Lyon 2006, 273-282.

Lazar 2006b

I. Lazar, Base marks on glass vessels found on the territory of modern Slovenia: commentary and catalogue, in D. Foy, M.-D. Nenna, ed., *Corpus des signatures et marques sur verres antiques*, Volume - 2, Aix-en-Provence – Lyon 2006, 245-271.

Lazar 2006c

I. Lazar, An oil lamp from Slovenia depicting a Roman glass furnace, *Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku* 99, 227-234.

Lazar 2004a

I. Lazar, Odsevi davnine. Antično steklo v Sloveniji. Spiegelungen der Vorzeit. Antikes Glas in Slowenien, in *Rimljani. Steklo, glina, kamen. Die Römer. Glas, Ton, Stein*, Celje – Ptuj – Maribor 2004, 18-81.

Lazar 2004b

I. Lazar, Slovar arheološkega stekla. Dictionary of Archaeological Glass, in *Drobci antičnega stekla. Fragments of Ancient Glass*, Annales Mediterranea, Koper 2004, 153-162.

Lazar 2003

I. Lazar, *Rimsko steklo Slovenije. The Roman Glass of Slovenia*, Ljubljana 2003.

Leljak 2013

M. Leljak, kat. br. 136, 137, 138, 139, 140, in J. Balen, A. Galić, M. Gašparović, Z. Gregl, T. Lukšić, L. Ratković Bukovčan, ed., *Transparentna ljepota, Staklo iz hrvatskih muzeja od pretpovijesti do srednjeg vijeka*, 27.6. – 13.10.2013., Zagreb 2013.

Leljak, Lazar 2014

M. Leljak, I. Lazar, Rimske staklarske radionice na području hrvatskog dijela provincije Panonije, *Vjesnik arheološkog muzeja u Zagrebu* 46, 2014, 115-133.

Ljubić 1889

Š. Ljubić, ed., *Popis arheološkoga odjela nar. zem. muzeja u Zagrebu*, odsjek I, svezak I, Zagreb 1889.

Liefkes, Tatton-Brown 1997

R. Liefkes, V. Tatton-Brown, Introduction, in R. Liefkes, ed., *Glass*, London 1997, 7-8.

Lierke 2009

R. Lierke, *Die nicht-geblasenen antiken Glasgefäße. The non-blown ancient glass vessels*, Offenbach/Main 2009.

Lightfoot 2014

Ch.S. Lightfoot, *Ennion: Master of Roman Glass*, New York 2014.

Lightfoot 1987

C.S. Lightfoot, A Group of Early Roman Mold-blown Flasks from the West, *Journal of Glass Studies* 29, 1987, 11-21.

Malama 2012

P. Malama, Die Kunst der Glasherstellung in Amphipolis während der römischen Zeit, *Annales du 18e Congrès de l'Association Internationale pour l'Histoire du Verre*, Thessaloniki 2009, Association Internationale pour l'Histoire du Verre, 2012, 158-164.

Mandrizzato 2015

L. Mandrizzato, Vetro soffiato a stampo d'importazione siropalestinese ad Aquileia, in B. Callegher, ed., *Studia archaeologica Monika Verzar Bass dicata, West & East Monografie I*, Trieste 2015, 109-115.

Mandrizzato 2008

L. Mandrizzato, ed., *Vetri Antichi del Museo Archeologico Nazionale di Aquileia. Ornamenti e oggettistica e vetro pre- e post-romano*, Corpus delle Collezioni del Vetro in Friuli Venezia Giulia 4, Trieste 2008.

Mandruzzato 2007

L. Mandruzzato, Ennion e Aquileia, in M. Buora, ed., *Convegno, Le regioni di Aquileia e Spalato in epoca Romana*, Castello di Udine, 4 aprile 2006, Treviso 2007, 185-195.

Mandruzzato, Marcante 2007

L. Mandruzzato, A. Marcante, *Vetri Antichi del Museo Archeologico Nazionale di Aquileia. Balsamari, olle e pissidi*, Corpus delle Collezioni del Vetro in Friuli Venezia Giulia 3, Trieste 2007.

Mandruzzato, Marcante 2005

L. Mandruzzato, A. Marcante, *Vetri Antichi del Museo Archeologico Nazionale di Aquileia. Il vasselame da mensa*, Corpus delle Collezioni del Vetro in Friuli Venezia Giulia 2, Trieste 2005.

Marković 2012

Č. Marković, *Antička Budva. Nekropole. Istraživanja 1980-1981*, Podgorica 2012.

Masseroli 1998

S. Masseroli, Analisi di una forma vitrea: la bottiglia Isings 50 nella Cisalpina Romana, in *Il vetro dell'antichità all'età contemporanea: aspetti tecnologici, funzionali e commerciali*, Atti 2e giornate nazionali di studio. AIHV – Comitato nazionale italiano 14 – 15 Dicembre 1996 Milano, Milano 1998, 41-49.

Mercando 1974

L. Mercando, Portorecanati (Macerata), La necropoli romana di Portorecanati, *Notizie degli scavi di antichità* 28, 1974, 142-430.

Mikulčić 1976

I. Mikulčić, Antičko staklo iz Scupi-a i ostali makedonski nalazi, in *Antičko staklo v Jugoslaviji*, Materijali XI, Arheološki vestnik 25, 1976, 191-210.

Miletić 2006

Ž. Miletić, Roman Roads along the Eastern Coast: State of Research, in S. Čače; A. Kurilić, F.

Tassaux, ed., *Les routes de l'Adriatique antique - Géographie et économie. Putovi antičkog Jadrana - Geografija i gospodarstvo*, Bordeaux – Zadar 2006, 125-136.

Moirin, Arveiller 2010

A. Moirin, V. Arveiller, Les flacons en forme de grappe de raisin. Essai de typologie, in Chantal Fontaine-Hodiamont, ed., *D'Ennion au Val Saint-Lambert. Le verre soufflé-moulé. Actes des 23e Rencontres de l'Association française pour l'Archéologie du Verre*, Scientia Artis 5, Institut royal du Patrimoine artistique, Bruxelles 2010, 215-228.

Moirin, Simon 2010

A. Moirin, L. Simon, La verre soufflé dans un moule dans les régions du Centre-Ouest et du Sud-Ouest de la Gaule, du Ier au IVe siècle apr. J.-C., in Chantal Fontaine-Hodiamont, ed., *D'Ennion au Val Saint-Lambert. Le verre soufflé-moulé. Actes des 23e Rencontres de l'Association française pour l'Archéologie du Verre*, Scientia Artis 5, Institut royal du Patrimoine artistique, Bruxelles 2010, 169-175.

Morin-Jean (1913) 1977

Morin-Jean, *La Verrerie en Gaule sous l'Empire romain*, Nogent-le-Roi, Paris 1977.

Naumann-Steckner 1999

F. Naumann-Steckner, Glasgefäße in der römischen Wandmalerei, in M. J. Klein, ed., *Römische Glaskunst und Wandmalerei*, Mainz am Rhein 1999, 25-33.

Naumann-Steckner 1991

F. Naumann-Steckner, Deception of Glass in Roman Wall Paintings, in M. Newby, K. Painter, ed., *Roman Glass. Two Centuries of Art and Invention*, London 1991, 86-98.

Nenna 2011

M.-D. Nenna, Marques sur verre découvertes en Croatie: addenda, in D. Foy, M.-D. Nenna, ed., *Corpus des signatures et marques sur verres antiques, Volume – 3*, Aix-en-Provence – Lyon 2011, 197-202.

Nenna 2006a

M.-D. Nenna, Marques sur verre des bords de la mer Noire, in D. Foy, M.-D. Nenna, ed.,

Corpus des signatures et marques sur verres antiques, Volume – 2, Aix-en-Provence – Lyon 2006, 421-429.

Nenna 2006b

M.-D. Nenna, Marques sur verre découvertes au proche et au Moyen-Orient (Irak, Israël, Jordanie, Libanon et Syrie), in D. Foy, M.-D. Nenna, ed., *Corpus des signatures et marques sur verres antiques*, Volume – 2, Aix-en-Provence – Lyon 2006, 431-446.

Nikolanci 1954

M. Nikolanci, Novi antikni nalazi u Visu i Splitu, Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku 54, 1954, 189-196.

Oliver 1969

A. Oliver, Jr., Additions and Corrections to „Late Hellenistic Glass in the Metropolitan Museum“, Journal of Glass Studies 11, 1969, 17-18.

Oliver 1967

A. Oliver, Jr., Late Hellenistic Glass in the Metropolitan Museum, Journal of Glass Studies 9, 1967, 13-33.

Orlić 1982

M. Orlić, Podmorsko arheološko nalazište Ilovik, in *Arheološka istraživanja na otocima Cresu i Lošinju*, Izdanja HAD-a 7, Zagreb 1982, 153-159.

Painter 1968

K.S. Painter, Roman Glass, in D.B. Harden, K.S. Painter, R.H. Pinder-Wilson, Hugh Tait, *Masterpieces of Glass*, The British Museum, London 1968, 36-90, str. 45, kat. br. 53.

Paškvalin 1976

V. Paškvalin, Antičko staklo s područja Bosne i Hercegovine, in *Antičko staklo v Jugoslaviji*, Materijali XI, Arheološki vestnik 25, 1976, 109-138.

Perović 2014

Š. Perović, Restauracija staklenih izložaka iz stalnog postava Muzeja antičkog stakla u Zadru.

Restoration of glass exhibits in the permanent exhibition of the Museum of Ancient Glass in Zadar, in G. Lipovac Vrkljan, B. Šiljeg, I. Ožanić Roguljić, A. Konestra, *Rimske keramičarske i staklarske radionice. Proizvodnja i trgovina na jadranskom prostoru*, Zbornik II. međunarodnog arheološkog kolokvija, Crikvenica 28.-29. listopada 2011., Crikvenica 2014, 405-412.

Perović 2011

Š. Perović, Tehnologija proizvodnje neprozirnih stakala u antici, in G. Lipovac Vrkljan, I. Radić Rossi, B. Šiljeg, ed., *Rimske keramičarske i staklarske radionice. Proizvodnja i trgovina na jadranskom prostoru*, Zbornik I. međunarodnog arheološkog kolokvija, Crikvenica, 23.-24. listopada 2008., Crikvenica 2011, 389-395.

Perović 2010

Š. Perović, The Museum of Ancient Glass in Zadar (Croatia), in H. Roemich, ed., *Glass & Ceramics Conservation, Interim Meeting of the ICOM-CC Working Group, October 3-6, 2010, Corning, New York, U.S.A.*, 2010, 85-91.

Perović 2009

Š. Perović, Tazza di vetro a forma di pigna da Zara, *Quaderni Friuliani di Archeologia* XIX, 2009, 185-192.

Perović, Fadić 2009

Š. Perović, I. Fadić, Zaštitno arheološko istraživanje dijela antičke nekropole Zadra u Zrinsko-Frankopanskoj ulici. Archaeological rescue excavations of part of the Roman necropolis of Zadar in Zrinsko-Frankopanska street, *Diadora* 23, 2009, 45-131.

Petrianni 2003

A. Petrianni, *Il Vasellame a matrice della prima età imperiale, Collezione Gorga. Vetri I*, Firenze 2003.

Petrianni 1998

A. Petrianni, Contributi sulla Collezione Gorga. Vetro “millefiori” tra la seconda metà del I secolo a.C. e il I secolo d.C., in *Il vetro dell'anichità all'età contemporanea: aspetti tecnologici*,

funzionali e commerciali, Atti 2° giornate nazionali di studio. AIHV - Comitato nazionale italiano 14-15 Dicembre 1996 Milano, Milano 1998, 93-99.

Petronije

Petronije Arbiter, *Satirikon ili vragolaste pripovijesti*, prijevod Antun Branko Kalinić, Zagreb 1986.

Petru 1972

S. Petru, *Emonske nekropole*, Ljubljana 1972.

Pfeffer, Haevernick 1958

W. Pfeffer, T.E. Haevernick, *Zarte Rippenschalen*, Saalburg Jahrbuch, XVII, Berlin 1958, 76-88.

Platz-Horster 1979

G. Platz-Horster, Zu Erfindung und Verbreitung der-Glasmacherpfeife, *Journal of Glass Studies* 21, 1979, 27-31.

Price 2011

J. Price, Mould-blown and impressed designs and names on vessels in Britain, in D. Foy, M.-D. Nenna, ed., *Corpus des signatures et marques sur verres antiques, Volume – 3*, Aix-en-Provence – Lyon 2011, 15-80.

Price 1991

J. Price, Decorated Moul-Blown Glass Tablewares in the First Century AD, in M. Newby, K. Painter, ed., *Roman Glass. Two Centuries of Art and Invention*, London 1991, 56-75.

Price, Cottam 1998

J. Price, S. Cottam, *Romano-British Glass Vessels: A Handbook*, Practical Handbooks in Archaeology No 14, Council for British Archaeology, York 1998.

Protić, Žanić Protić 1984

E. Marin, G. Protić, Izabrani Bulićevi arheološki spomenici, u E. Marin, ed., *Don Frane Bulić*, katalog izložbe, Split 1984, 33-66.

Radić Rossi 2012

I. Radić Rossi, *Staklena odiseja / Staklo u opremi i teretu broda. Glass Odissey / Glass in the ship's equipment and cargo*, Zadar 2012.

Radić Rossi 2009

I. Radić Rossi, Il vetro grezzo e le altre materie prime del relitto romano di Mljet (Meleda), Croazia, *Quaderni Friuliani di Archeologia* XIX, 2009, 193-202.

Raknić 1968

Ž. Raknić, Nekoliko novih rimskih spaljenih grobova iz Zadra, *Diadora* 4, 1968, 211-214.

Ravagnan 1994

G.L. Ravagnan, *Vetri antichi del Museo Vetrario di Murano*, Corpus delle collezioni archeologiche del vetro nel Veneto 1, Venezia 1994.

Roberti, Tamassia 1964

M.M. Roberti, A.M. Tamassia, *Catalogo della mostra dei vetri romani in Lombardia*, Milano 1964.

Robin 2012

L. Robin, L'artisanat du verre à Lyon-*Lugdunum* (France) durant le Haut-Empire, *Annales du 18e Congrès de l'Association Internationale pour l'Histoire du Verre*, Thessaloniki 2009, Association Internationale pour l'Histoire du Verre, 2012, 183-189.

Roffia 1993

E. Roffia, *I vetri antichi delle civiche raccolte archeologiche di Milano*, Milano 1993.

Rossi, Chiaravalle 1998

F. Rossi, M. Chiaravalle, Due corredi funerari della prima età imperiale dalla pianura bresciana, in *Vetro e vetri. Preziose iridescenze*, Milano 1998, 25-44.

Rottloff 2006

A. Rottloff, Bodenmarken auf halbformgeblasenen Gläsern aus Rätien, in D. Foy, M.-D.

Nenna, ed., *Corpus des signatures et marques sur verres antiques*, Volume – 2, Aix-en-Provence – Lyon 2006, 145-185.

Rottloff 1999

A. Rottloff, Römische Vierkantkrüge, in M. J. Klein, ed., *Römische Glaskunst und Wandmalerei*, Mainz am Rhein 1999, 41–49.

Ruprechtsberger 1986

E.M. Ruprechtsberger, Ein römerzeitliches Brandgrab aus Salona, *Arheološki vestnik* 37, 1986, 237-246.

Rütti 1991

B. Rütti, *Die romischen Glaser aus Augst und Kaiseraugst*, *Forschungen in Augst* 13, Augst 1991.

Sanader 2014

M. Sanader, *Dalmazia. Una provincia romana sull'Adriatico*, Mondadori, Milano 2014.

Sanader 2003

M. Sanader, *Tilurium I. Istraživanja – Forschungen 1997. – 2001.*, Zagreb 2003.

Sanader 2001

M. Sanader, ...et circenses u Solinu, *Arheološki radovi i rasprave* 13, Zagreb 2001, 17-31.

Sanader, Tončinić 2014

M. Sanader, D. Tončinić, Nepokretni nalazi, in Mirjana Sanader, Domagoj Tončinić, Zrinka Buljević, Sanja Ivčević, Tomislav Šeparović, *Tilurium III. Istraživanja 2002.-2006. godine*, *Dissertationes et Monographiae* 6, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zavod za arheologiju, Zagreb 2014, 31-94.

Sanader, Tončinić 2012

M. Sanader, D. Tončinić, Legijski logor *Tilurium*, in Z. Buljević, M. Sanader, D. Tončinić, I. Borzić, T. Glučina, *Tragovi Eniona i Aristeje u rimskoj provinciji Dalmaciji. Traces of Ennion and Aristeas in the Roman Province of Dalmatia*, *Arheološki muzej u Splitu*.

Archaeological Museum in Split, 23. rujna – 30 listopada 2012. September 23 – October 30, 2012, Split 2012, 21-27.

Sanader, Tončinić 2010

M. Sanader, D. Tončinić, Gardun – antički Tilurium. Gardun – The ancient Tilurium, in I. Radman-Livaja, ed., *Nalazi rimske vojne opreme u Hrvatskoj. Finds of the Roman Military Equipment in Croatia*, 33-53.

Sanader et al. 2014

M. Sanader, D. Tončinić, Nepokretni nalazi, in Mirjana Sanader, Domagoj Tončinić, Zrinka Buljević, Sanja Ivčević, Tomislav Šeparović, *Tilurium III. Istraživanja 2002.-2006. godine*, Dissertationes et Monographiae 6, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zavod za arheologiju, Zagreb 2014.

Sánchez de Prado 2006

M.D. Sánchez de Prado, Un moule de bouteille carrée à Augustobriga (Cáceres Espagne), in D. Foy, M.-D. Nenna, ed., *Corpus des signatures et marques sur verres antiques, Volume - 2*, Aix-en-Provence – Lyon 2006, 503-504.

Saguí 1998

L. Saguí, ed., *Storie al Caleidoscopio. I vetri della collezione Gorga: un patrimonio ritrovato*, Roma 1998, 14, sl. 9. a, b.

Scatozza Höricht 1994

L.A. Scatozza Höricht, in L. Franchi dell'Orto, A. Varone, ed., *Pompeji Wiederentdeckt*, Roma 1994, 246.

Scatozza Höricht 1991

L.A. Scatozza Höricht, Syrian Elements among the Glass from Pompeii and Herculaneum, in M. Newby, K. Painter, ed., *Roman Glass. Two Centuries of Art and Invention*, London 1991, 76-85.

Scatozza Höricht 1986

L.A. Scatozza Höricht, *I vetri romani di Ercolano*, Rim 1986.

Sennequier 1994

G. Sennequier, Roman Glass Found in Upper Normandy, *Journal of Glass Studies* 36, 1994, 56-66.

Sorokina 1987

N.P. Sorokina, Glass Aryballoi (First-Third Centuries A.D.) from the Northern Black Sea Region, *Journal of Glass Studies* 29, 1987, 40-46.

Stamatović 2014

Ž. Stamatović, Antičko i srednjovjekovno staklo, in V. Delonga i suradnici, *Prije sjećanja. Arheološka istraživanja u jugoistočnom dijelu Dioklecijanove palače u Splitu, 1992. godine*, II. dio, 305-337.

Stern 2015

E.M. Stern, Sentia Secunda and Sarapodora, *Annales du 19e Congrès de l'Association Internationale pour l'Histoire du Verre*, Piran 2012, Koper 2015, 215-221.

Stern 2014

E.M. Stern, The Princeton University Art Museum collection of ancient glass, *Journal of Roman Archaeology* 27, 2014, 720-725.

Stern 2012

E.M. Stern, Blowing Glass from Chunks Instead of Molten Glass: Archaeological and Literary Evidence, *Journal of Glass Studies* 54, 2012, 33-45.

Stern 2010

E.M. Stern, Audacis plebeia toreumata vitri. Souffler le verre dans des moules, in Chantal Fontaine-Hodiamont, ed., *D'Ennion au Val Saint-Lambert. Le verre soufflé-moulé*. Actes des 23e Rencontres de l'Association française pour l'Archéologie du Verre, Scientia Artis 5, Institut royal du Patrimoine artistique, Bruxelles 2010, 25-37.

Stern 2008

E.M. Stern, *Glass Production*, in John Peter Oleson, ed., *Oxford Handbook of Engineering and Technology in the Classical World*, Oxford University Press 2008, 520-547.

Stern 2007

E.M. Stern, Ancient Glass in a Philological Context, *Mnemosyne* 60, 2007, 341-406.

Stern 2006

E.M. Stern, Base marks from the American excavations in the Athenian Agora, in D. Foy, M.-D. Nenna, ed., *Corpus des signatures et marques sur verres antiques*, Volume – 2, Aix-en-Provence – Lyon 2006, 403-411.

Stern 2004

E.M. Stern, The Glass Banausoi of Sidon and Rome, in M. Beretta, ed., *When Glass Matters. Studies in the History of Science and Art from Graeco-Roman Antiquity to Early Modern Era*, Firenze 2004, 77-120.

Stern 2001

E.M. Stern, *Roman, Byzantine and Early Medieval Glass, 10 BCE. – 700 CE. Ernesto Wolf Collection*, Ostfildern-Ruit 2001.

Stern 1999

E.M. Stern, Roman Glassblowing in a Cultural Context, *American Journal of Archaeology*, 103/3, 1999, 441-484.

Stern 1995

E.M. Stern, *The Toledo Museum of Art. Roman Mold-blown Glass. The First through Sixth Centuries*. Rome and Toledo 1995.

Stern 1993

E.M. Stern, Women Glassblowers in the Roman Empire, *American Journal of Archaeology*, 97/2, 1997, 338.

Stern 1991

E.M. Stern, Early Exports Beyond the Empire, in M. Newby, K. Painter, ed., *Roman Glass. Two Centuries of Art and Invention*, London 1991, 141-154.

Stern, Schlick-Nolte 1994

E.M. Stern, B. Schlick-Nolte, *Early Glass of the Ancient World. 1600 B.C.-A.D. 50, Ernesto Wolf Collection*, ed. Verlag Gerd Hatje, 1994.

Sternini 2002

M. Sternini, I vetri, in *ANTIQUA FRVSTVLA. URBS SALVIA. Materiali sporadici dalla città e dal territorio*, Abbazia di Fiastra, 4 ottobre – 31 dicembre 2002, 61-74.

Stiaffini 2007

D. Stiaffini, Ευλογία. Ampolline vitreerinventate nel Duomo di Pisa, in D. Ferrari, A.M. Visser Travagli, ed., *Il vetro nell'alto Adriatico*, Atti delle IX Giornate Nazionali di Studio, Ferrara 13-14 dicembre 2003, Editrice La Mandragora, Imola 2007, 79-81.

Stiaffini, Borghetti 1994

D. Stiaffini, G. Borghetti, ed., *I vetri romani dell Museo archeologico nazionale di Cagliari*, Mediterraneo tardoantico e medievale. Scavi e ricerche 9, Oristano 1994.

Šeparović, Uroda 2009

T. Šeparović, N. Uroda, *Antička zbirka Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika (izbor). Ancient Roman Collection of the Museum of Croatian Archaeological Monuments (a Selection)*, Split 2009.

Štefanac 2015

B. Štefanac, Manufacturers' Marks on the Unguent Bottles from the Roman Province of Dalmatia, *Annales du 19e Congrès de l' Association Internationale pour l'Histoire du Verre*, Piran 2012, Koper 2015, 159-166.

Štefanac 2014

B. Štefanac, Stakleni aribali iz Jadera. Glass aryballoi from Jader, *Archaeologia adriatica* 7, 2014, 163-198.

Štefanac 2011

B. Štefanac, Stakleni vretenasti recipijenti sa šireg zadarskog područja, in G. Lipovac Vrkljan, I. Radić Rossi, B. Šiljeg, ed., *Rimske keramičarske i staklarske radionice. Proizvodnja i trgovina na jadranskom prostoru*, Zbornik I. međunarodnog arheološkog kolokvija, Crikvenica, 23.-24. listopada 2008., Crikvenica 2011, 377-388.

Štefanac 2009a

B. Štefanac, Staklene kapaljke s antičke nekropole Relja u Zadru, *Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku* 102, 2009, 109-127.

Štefanac 2009b

B. Štefanac, Pticolike kapaljke s područja južne Liburnije, *Asseria* 7, 2009, 115-147.

Tabak et al. 2012

A. Tabak, D. Tončinić, D. Petričević, Tilurij, rimski vojni logor. Vodič izložbe, Muzej triljskog kraja 2012.

Taborelli, Mennella 1999

L. Taborelli, G. Mennella, Un contenitore in vetro per il trasporto e la conservazione: l'Isings 90, sottotipo „grande“, *Atti e Memorie della Società Istriana di Archeologia e Storia Patria*, XLVII della Nuova Serie, Trieste 1999, 7- 25.

Tantrakarn et al. 2009

K. Tantrakarn, N. Kato, A. Hokura, Y. Fujii, S. Gluščević, I. Nakai, Analysis of Roman glass excavated from Zadar, Croatia, using a portable XRF spectrometer, *Annales du 17e Congrès de l'Association Internationale pour l'Histoire du Verre*, Anvers 2006, Brussels 2009, 247-252.

Tarpini 2000

R. Tarpini, La forma Isings 42a var. Limburg 1971: aspetti morfologici-tecnologici e sua diffusione nell'Italia settentrionale, *Annales du 14° Congrès de l'Association Internationale pour l'Histoire du Verre*, Venezia-Milano 1998, Lochem 2000, 95-98.

Tatton-Brown 1997

V. Tatton-Brown, The Ancient World, in R. Liefkes, ed., *Glass*, London 1997, 10-25.

Tončinić 2011

D. Tončinić, *Spomenici VII. legije na području rimske provincije Dalmacije. Monuments of Legio VII in the Roman Province of Dalmatia*, Split 2011.

Toniolo 2000

A. Toniolo, *Vetri antichi del Museo Archeologico Nazionale di Este*, Corpus delle collezioni archeologiche del vetro nel Veneto 6, Venezia 2000.

Topál 1993

J. Topál, *Roman Cemeteries of Aquincum, Pannonia. The Western Cemetery, Bécsi Road I.*, Budapest 1993.

Topić 2010

M. Topić, Krhotine antičkog stakla s Čitluka, *Diadora* 24, 2010, 81-98.

Topić 2003

M. Topić, Stolno posuđe i glinene svjetiljke iz Augusteuma Narone, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* 95, Split 2003, 183-344.

Tremmel 2006

B. Tremmel, Glasgefäße und Glasperlen aus Haltern, Anreppen und Oberaden, in Gabriele Isenberg, ed., *Varia Castrensia. Haltern, Oberaden, Anreppen*, Bodenaltertümer Westfalens 42. Berichte des Westfälischen Museums für Archäologie. Landesmuseum und Amt für Bodendenkmalpflege, Mainz 2006, 235-285.

Uboldi 2005

M. Uboldi, Vetri, in *Extra Moenia*, 2, *Gli scavi di Via Benzi, I reperti*, *Rivista Archeologica dell'antica Provincia e diocesi di Como* 187, 219-254.

Van den Dries 2010

François M.A. Van den Dries, Some Notes on the Technique of Moulding for Roman

Glassblowing. Some Experiments with Making and Using Roman Mould Reconstructions, in Chantal Fontaine-Hodiamont, ed., *D'Ennion au Val Saint-Lambert. Le verre soufflé-moulé*. Actes des 23e Rencontres de l'Association française pour l'Archéologie du Verre, Scientia Artis 5, Institut royal du Patrimoine artistique, Bruxelles 2010, 45-62.

Vanderhoeven 1961

M. Vanderhoeven, *Verres Romains (Ier-IIIe siècle) des Musées Curtius et du Verre à Liège*, Liège 1961.

Veličković 1976

M. Veličković, Tipologija i hronologija rimskog stakla iz Budve u zbirci Narodnog muzeja u Beogradu, in *Antičko steklo v Jugoslaviji*, Materijali XI, Arheološki vestnik 25, 1976, 165-174.

Vessberg 1952

O. Vessberg, Roman Glass in Cyprus, *Opuscula Archaeologica* 7, Lund, C. W. K. Gleerup 1952.

Von Saldern 1980

A. von Saldern, *Ancient and Byzantine Glass from Sardis*, A Corning Museum of Glass Monograph - Archaeological Exploration of Sardis 6, 1980.

Von Saldern et al. 1974

A. Von Saldern, B. Nolte, P. La Baume, T. Haevernich, *Gläser der Antike, Sammlung Erwin Oppenländer*, Hamburg – Köln 1974.

Von Saldern 1964

A. von Saldern, Ancient Glass in Split, *Journal of Glass Studies* 6, 1964, 42-46.

Zampieri 1998

G. Zampieri, *Vetri antichi del Museo Civico Archeologico di Padova*, Corpus delle Collezioni Archeologiche del Vetro nel Veneto 3, Venezia 1998.

Zaninović 2015

M. Zaninović, *Ilirski ratovi*, Zagreb 2015.

Zaninović 2010

M. Zaninović, Rimska vojska u Iliriku, The Roman Army in Illyricum, in I. Radman-Livaja, ed., *Nalazi rimske vojne opreme u Hrvatskoj. Finds of the Roman Military Equipment in Croatia*, 13-30.

Zaninović 1996a

M. Zaninović, Rimska vojska u razvitku antike na našoj obali, in M. Zaninović, *Od Helena do Hrvata*, Zagreb 1996, 209-220.

Zaninović 1996b

M. Zaninović, Od Ninije do Promone, in M. Zaninović, *Od Helena do Hrvata*, Zagreb 1996, 248-258.

Zaninović 1996c

M. Zaninović, Prata legionis u Kosovu polju kraj Knina s osvrtom na teritorij Tilurija, *Od Helena do Hrvata*, Zagreb 1996, 259-271.

Zaninović 1996d

M. Zaninović, Vojni značaj Tilurija u antici, *Od Helena do Hrvata*, Zagreb 1996, 280-291.

Živanović 2014

M. Živanović, *Zanatske radionice kasnoantičke Dokleje*, Podgorica 2014.

Wedepohl, Gaitzsch, Follmann-Schulz 2001

K. H. Wedepohl, W. Gaitzsch, and A.B. Follmann-Schulz, Glassmaking and glassworking in six Roman factories in the Hambach Forest, Germany, *Annales du 15e Congrès de l'Association Internationale pour l'Histoire du Verre*, New York – Corning 2001, 56-61.

Weinberg 1973

G. Davidson Weinberg, Notes on Glass from Upper Galilee, *Journal of Glass Studies* 15, 1973, 35-51.

Weinberg 1962

G. Davidson Weinberg, Evidence for Glass Manufacture in Ancient Thessaly, *American Journal of Archaeology* 66/2, 1962, 129-133.

Weinberg, Stern 2009

G.D. Weinberg, E.M. Stern, *The Athenian Agora, Results of Excavations Conducted by The American School of Classical Studies at Athens, Volume XXXIV: Vessel Glass*, Princeton, New Jersey 2009.

Welker 1987

E. Welker, *Archäologische Reihe Antike Gläser im Frankfurter Museum für Vor- und Frühgeschichte*, Frankfurt am Main 1987.

Welker 1985

E. Welker, *Die römischen Gläser von Nida-Heddernheim II*, Schriften des Frankfurter Museums für Vor- und Frühgeschichte VIII, Frankfurt am Main 1985.

Welker 1974

E. Welker, *Die römischen Gläser von Nida-Heddernheim*, Schriften des Frankfurter Museums für Vor- und Frühgeschichte III, Frankfurt am Main 1974.

Whitehouse 2003

D. Whitehouse, *Roman Glass in The Corning Museum of Glass, Volume Three*, Corning, New York 2003.

Whitehouse 2001

D. Whitehouse, *Roman Glass in The Corning Museum of Glass, Volume Two*, Corning, New York 2001.

Whitehouse 1997

D. Whitehouse, *Roman Glass in The Corning Museum of Glass, Volume One*, Corning, New York 1997.

Whitehouse 1995

D. Whitehouse, Roman Glass Boats, *Journal of Glass Studies* 37, 1995, 133-135.

8. Popis ilustracija

Sl. 1. Salona i salonitanski lokaliteti, Tilurij, te dalmatinski lokaliteti s analognim posuđem; Z. Buljević, Z. Podrug

Sl. 2. Tehnika jezgre; Antonaras 2012, sl. 20, 21 (prema Lierke 2009, 93)

Sl. 3. Utiskivanje u rotirajući kalup, primjer za kameja staklo; Lierke 2009, 69

Sl. 4. Izradba rebrastih zdjela utiskivanjem u staklo preko rotirajućeg kalupa; Lierke 2009, 54

Sl. 5. Tehnika oblikovanja pomoću kalupa naližeganjem; Antonaras 2012, sl. 29

Sl. 6. Izradba balzamarija izbočenih stijenki; Lierke 2009, 49

Sl. 7. Tehnika slobodnog puhanja; Antonaras 2012, sl. 38

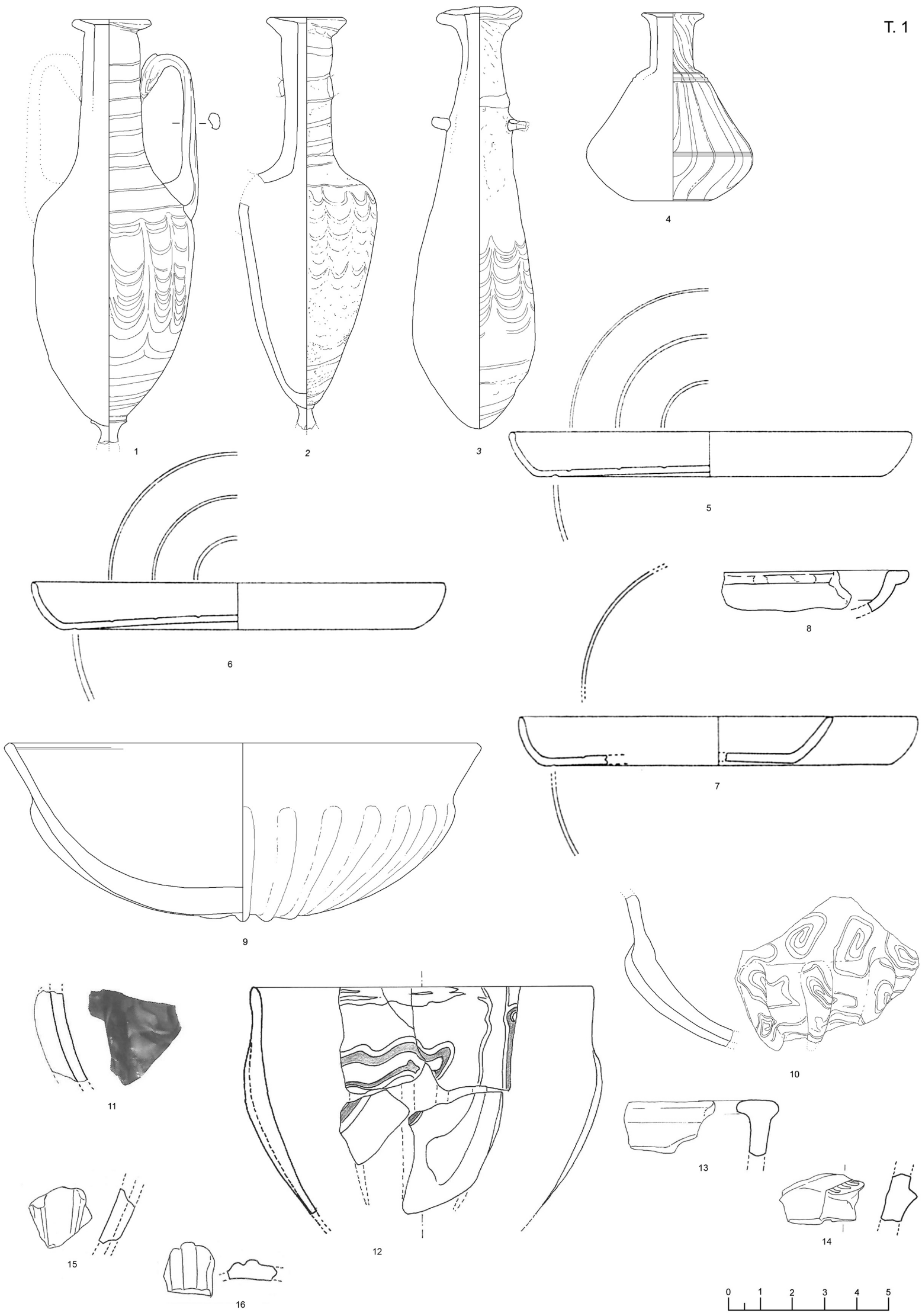
Sl. 8. Puhanje stakla u kalup; Herb, Willburger 2016, 63, sl. 7

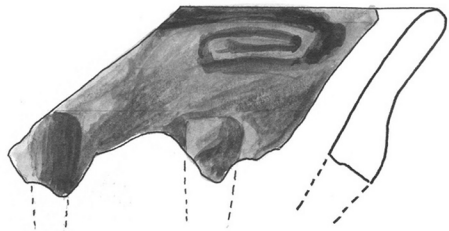
Sl. 9. Rekonstrukcija primarne staklarske radionice; Antonaras 2012, sl. 5

Sl. 10. Lucerna s prikazom staklarske radionice; Asseria; AMS-Fc-1094, snimio T. Seser.

Tablice 1-8; Z. Buljević

Table 1-41; Z. Buljević, Z. Podrug

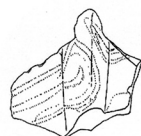
17

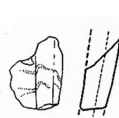
18

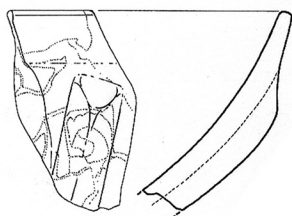
19

20

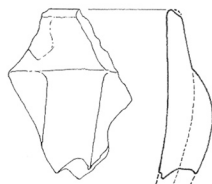
21

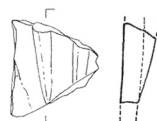
22

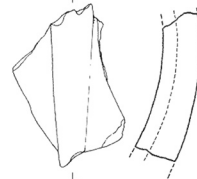
23

24

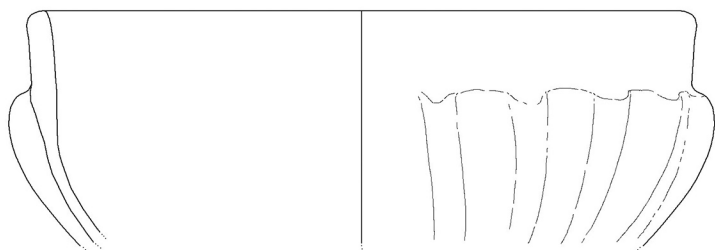
25

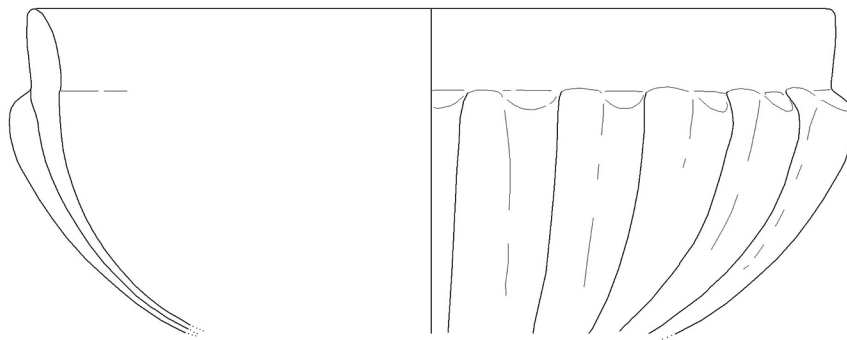
26

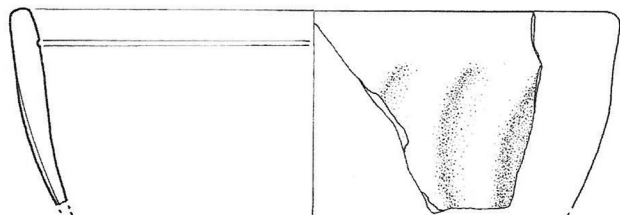
27

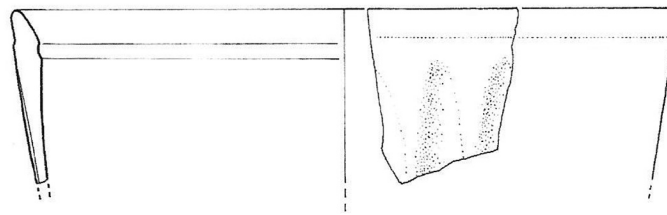
28

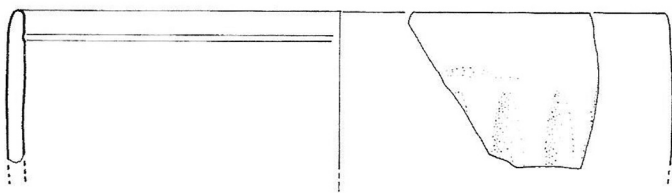
29

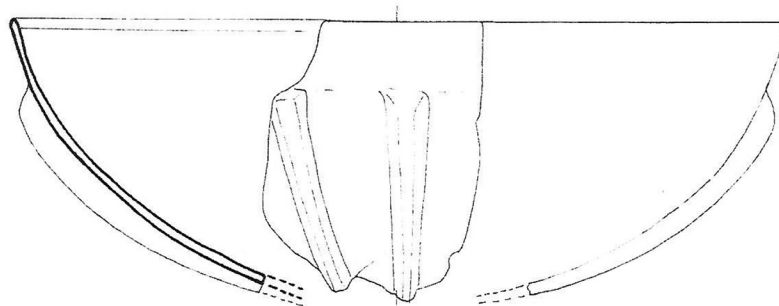
30

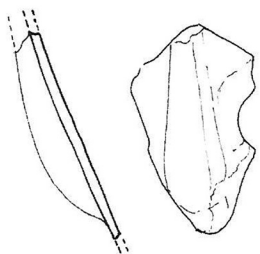
31

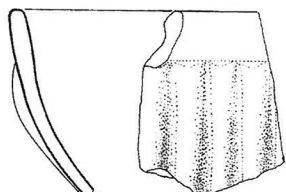
32

33

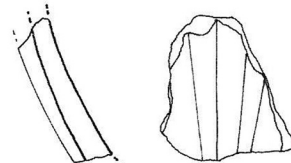
34

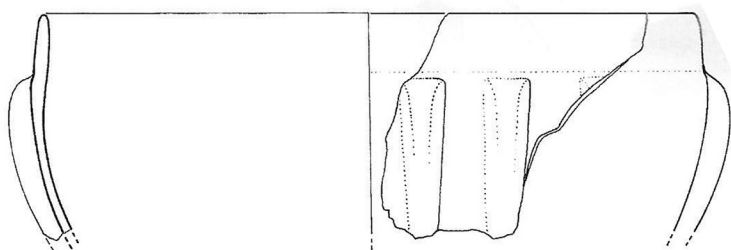
35

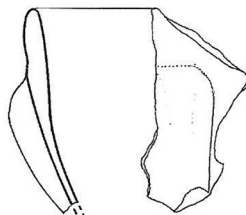
36

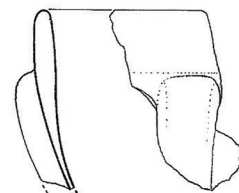
37

38

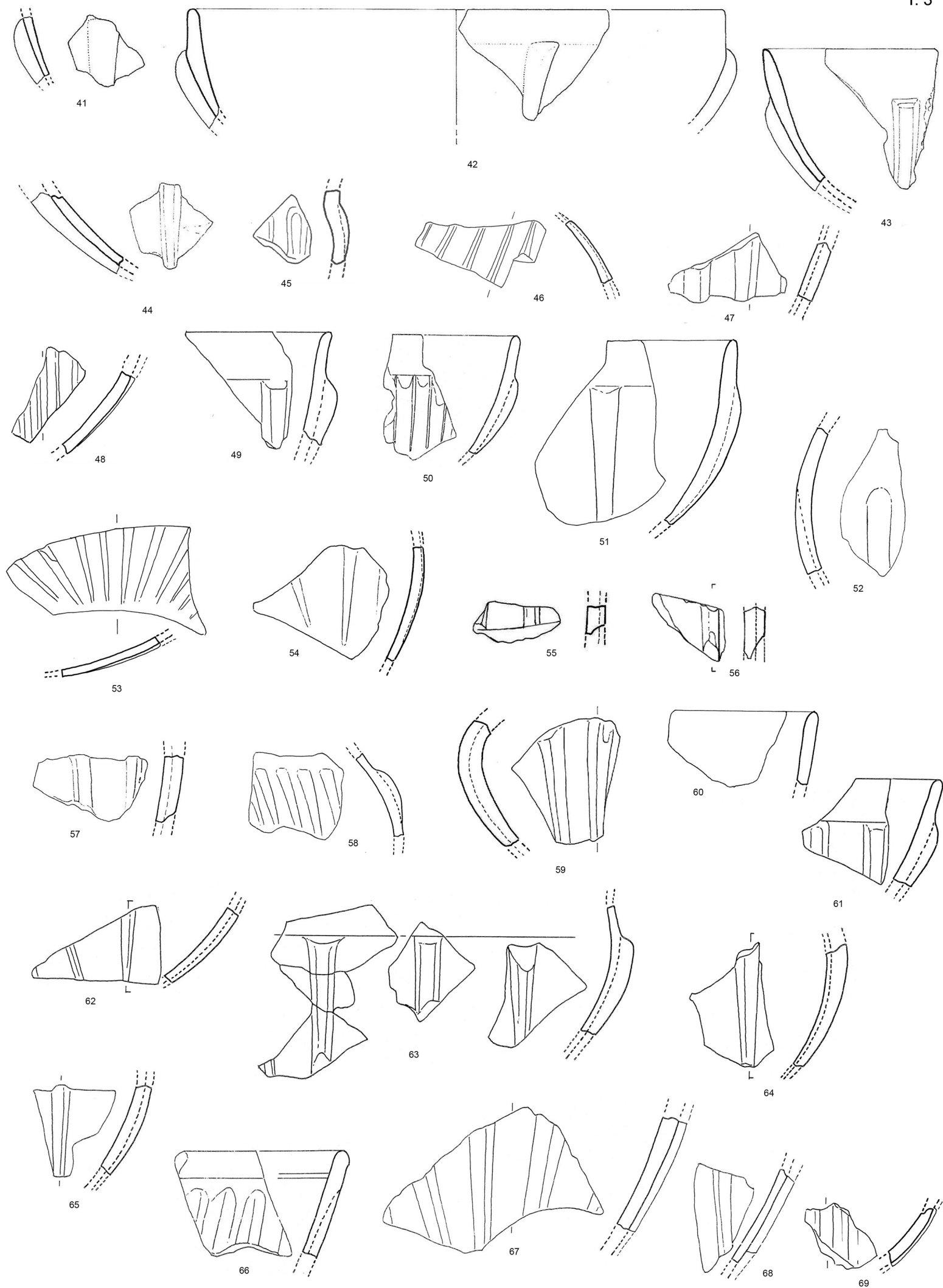

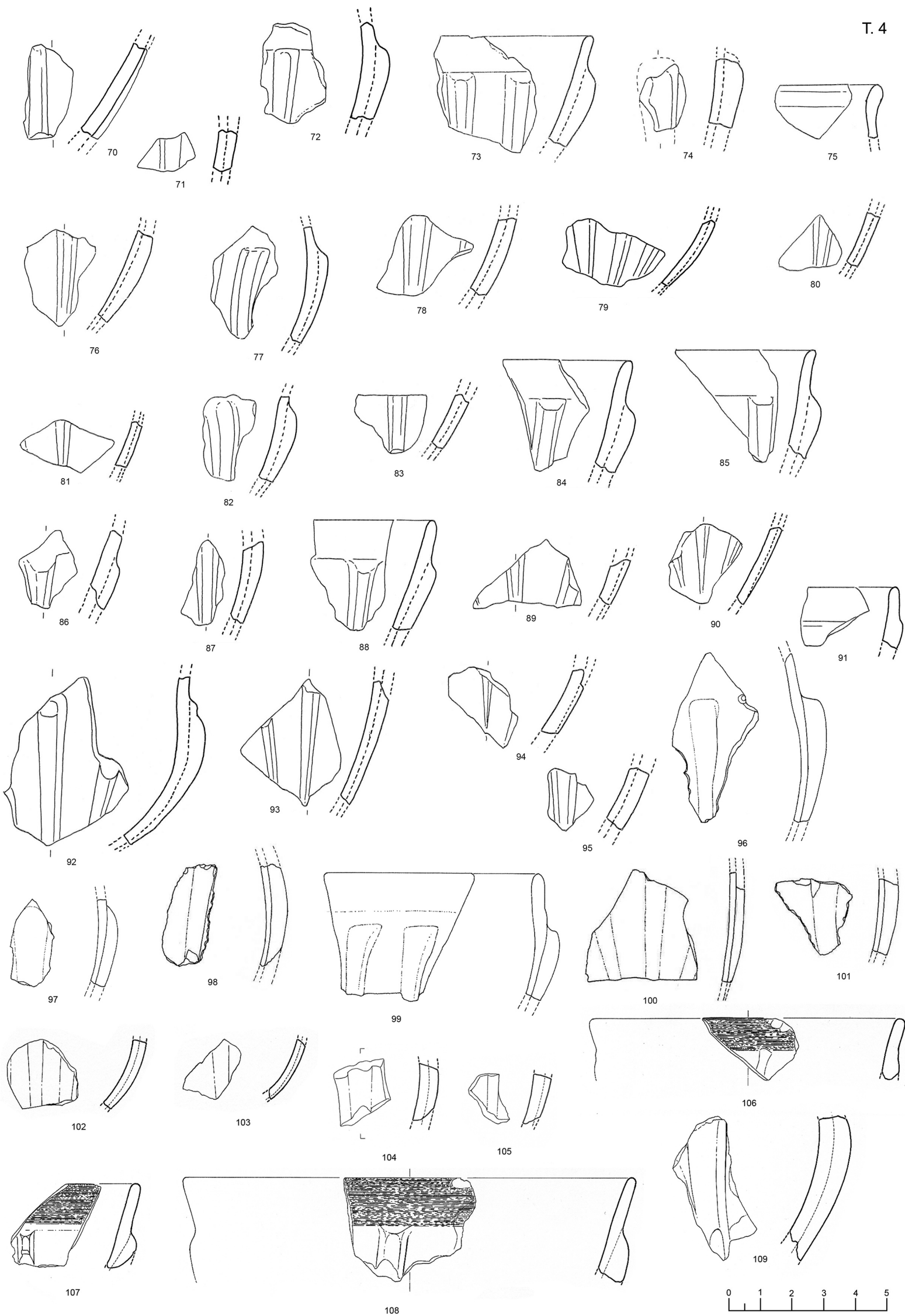
39

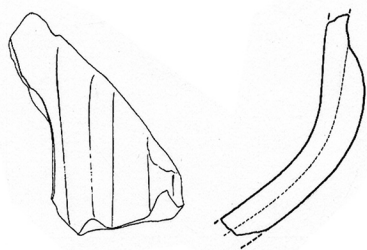

40

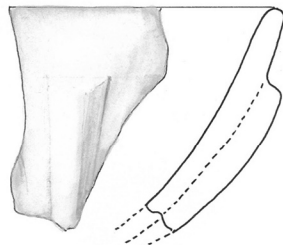

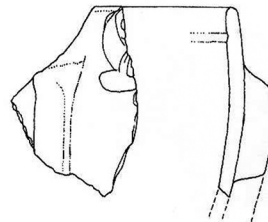

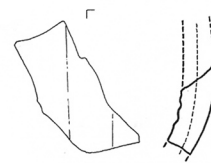
110

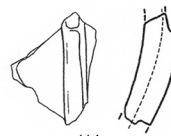
111

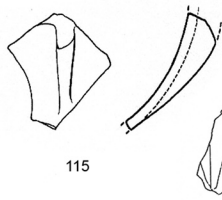
112

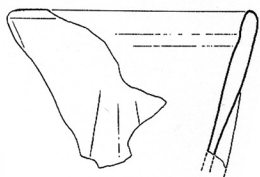
113

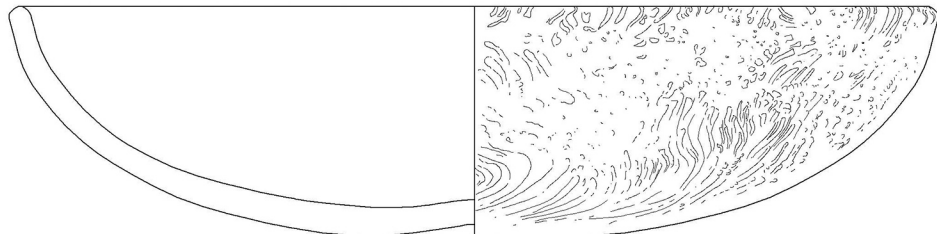
114

115

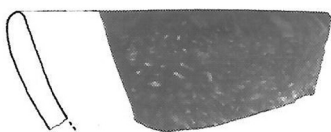

117

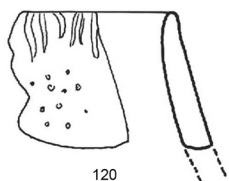

118

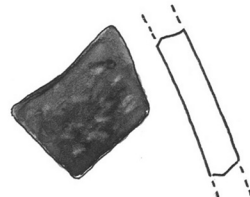
116

119

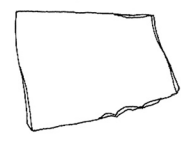
120

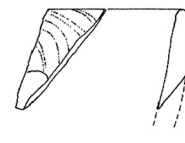
121

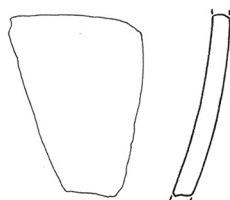
122

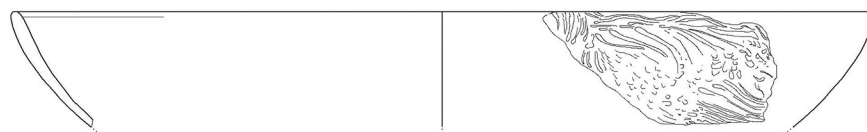
123

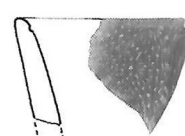
124

125

126

127

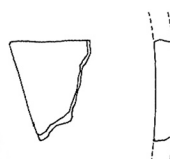
128

129

130

131

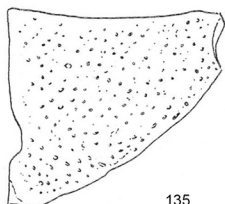
132

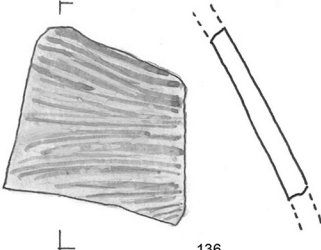
133

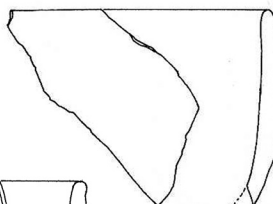
134

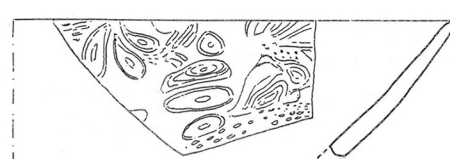
135

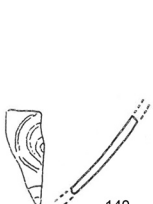
136

138

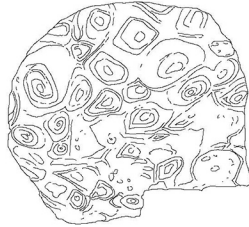
139

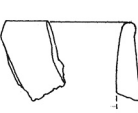
140

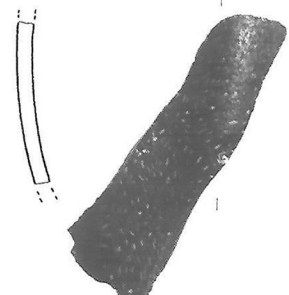
141

142

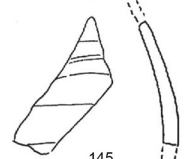
137

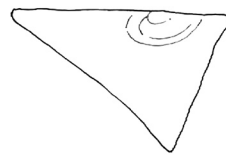
143

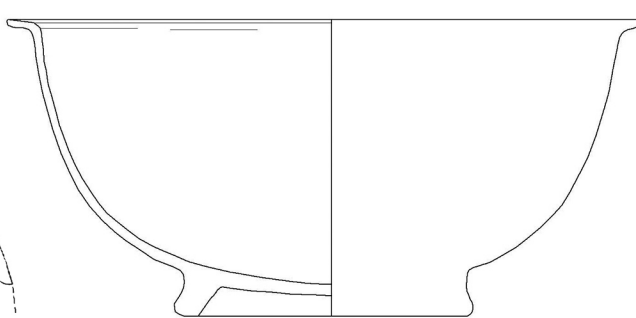
144

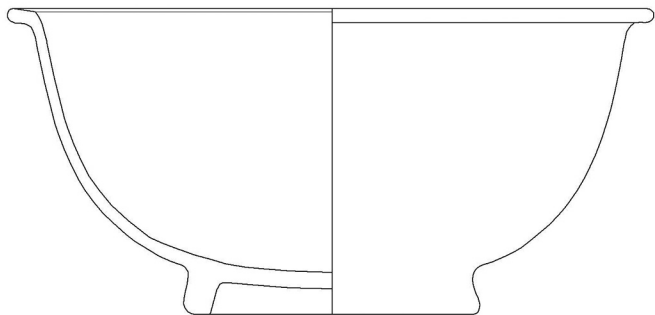
145

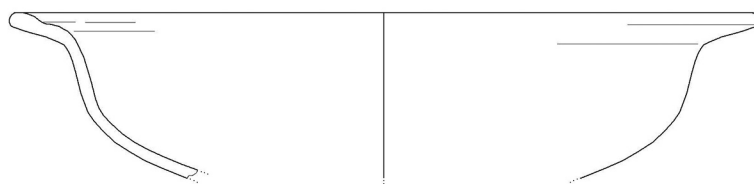
146

147

148

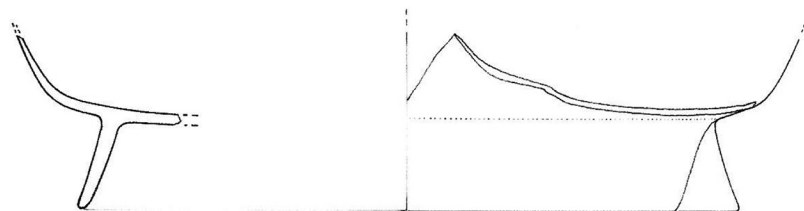
149

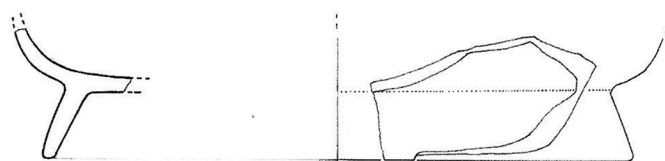
150

151

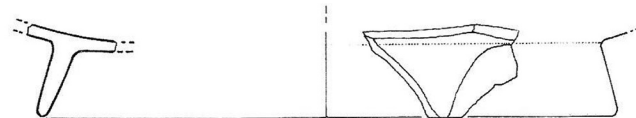
152

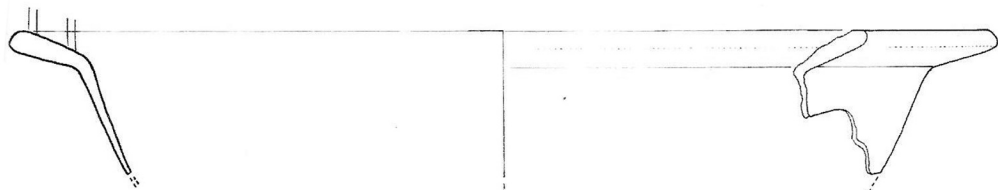
153

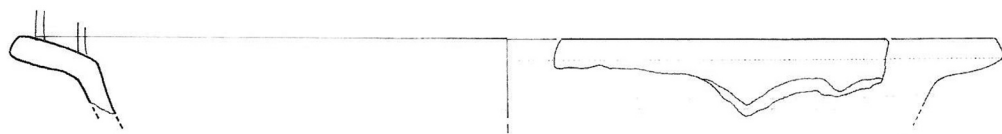
154

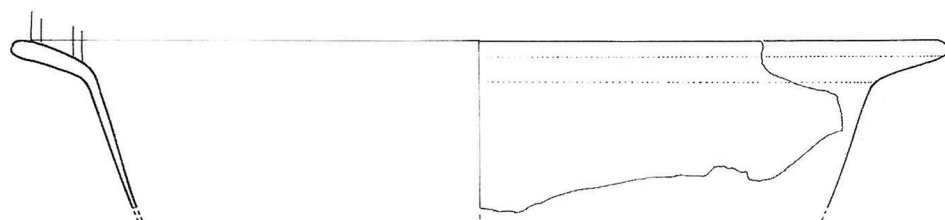
155

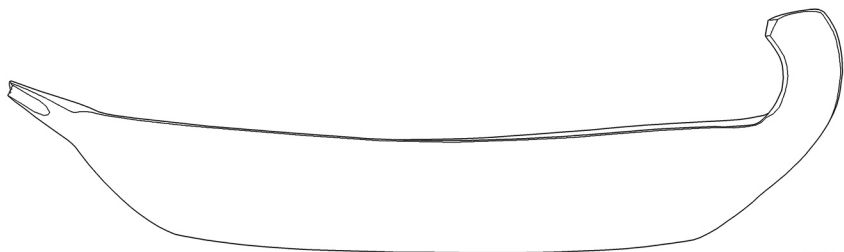
156

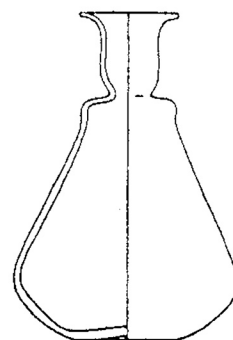
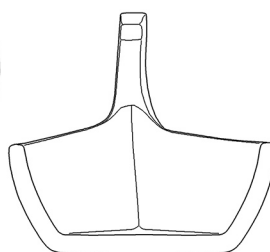
157

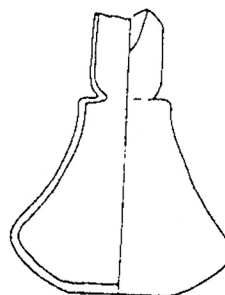
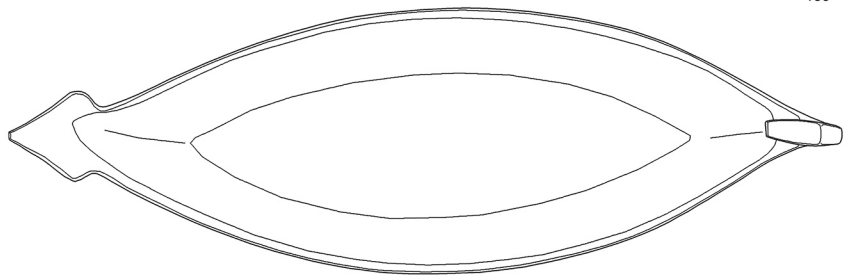
158

159

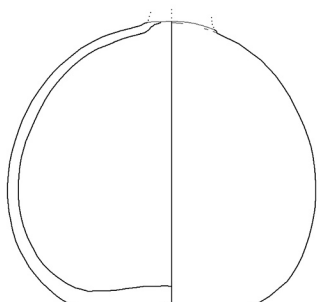
160

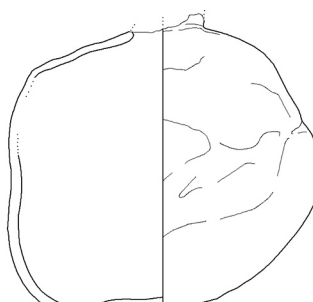
161

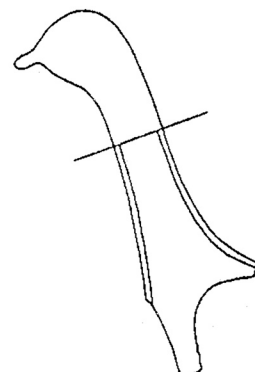
162

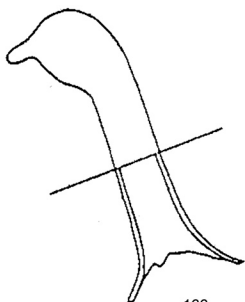
163

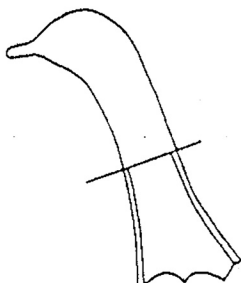
164

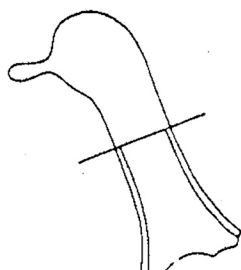
165

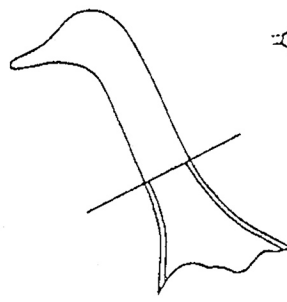
166

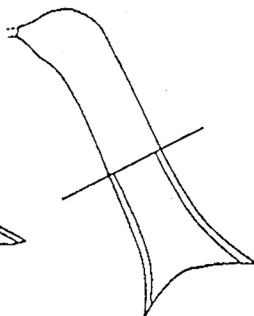
167

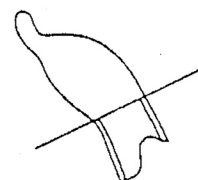
168

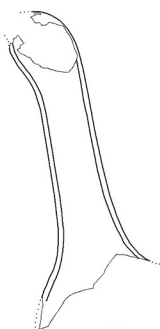
169

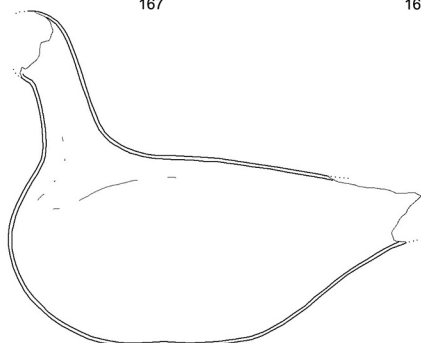
170

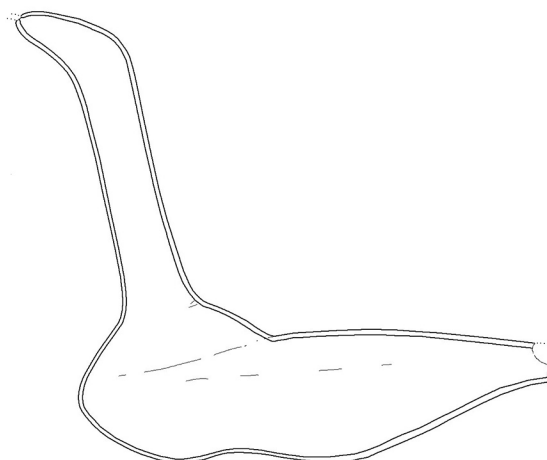
171

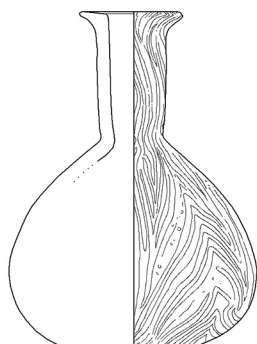
172

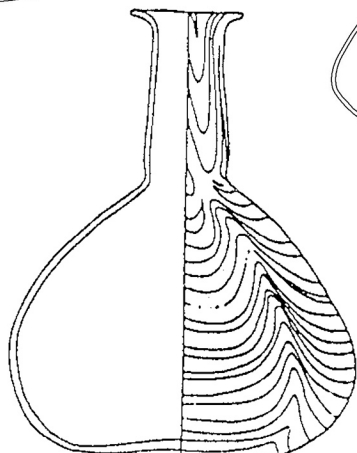
173

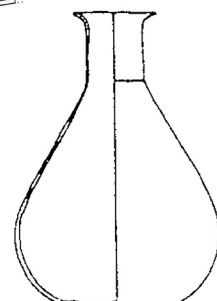
174

175

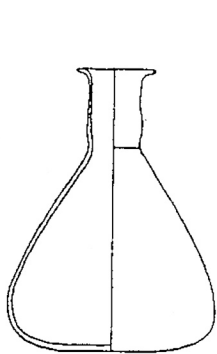

176

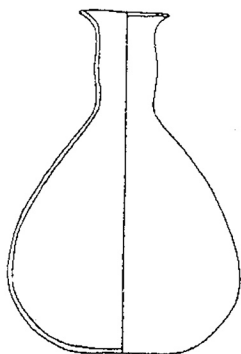

177

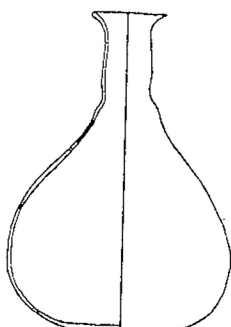

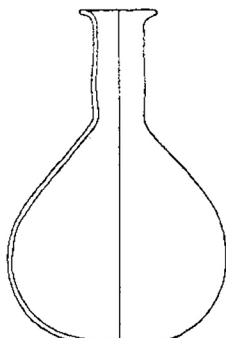
178

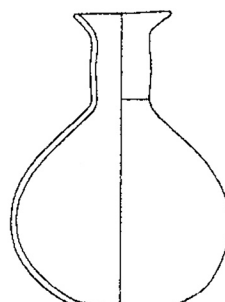
179

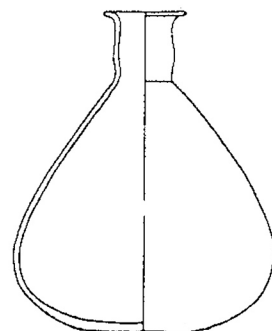
180

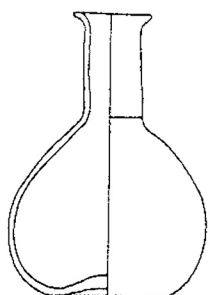
181

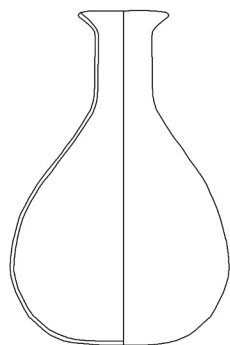
182

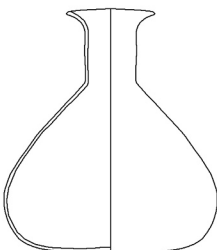
183

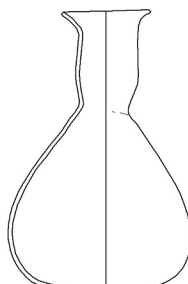
184

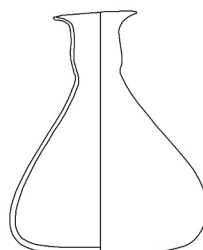
185

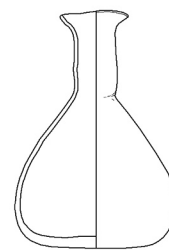
186

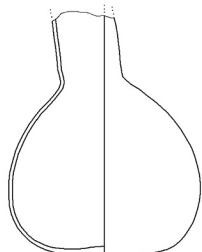
187

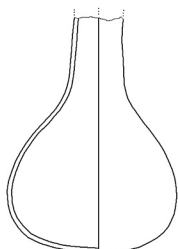
188

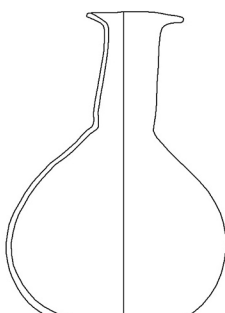
189

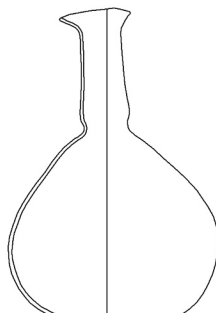
190

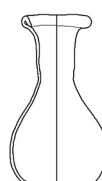
191

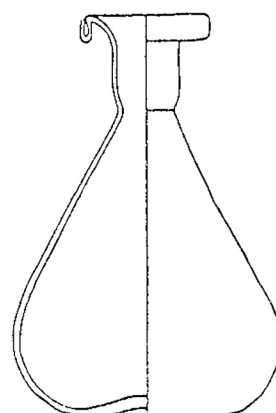
192

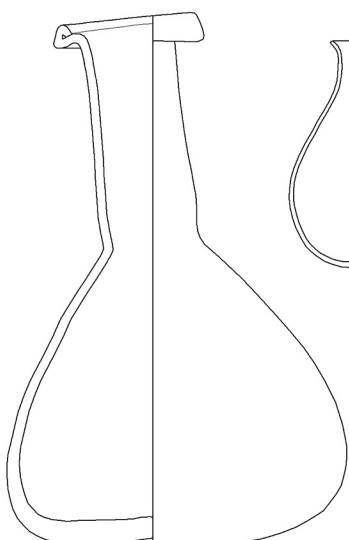
193

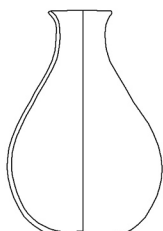
194

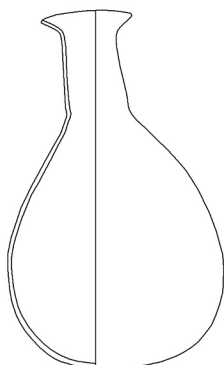
195

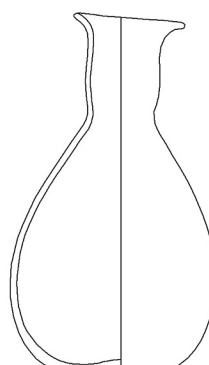
196

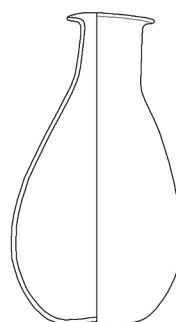
197

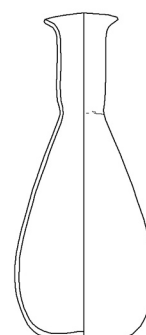
198

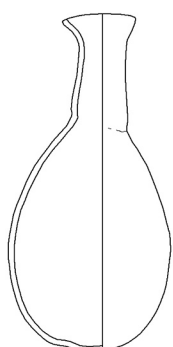
199

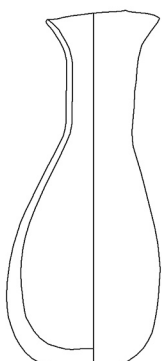
200

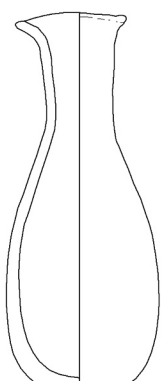
201

202

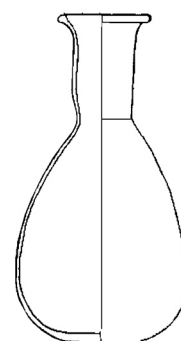
203

204

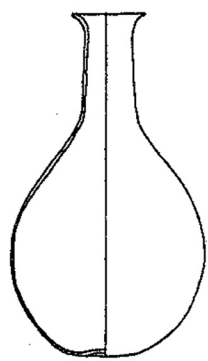

206

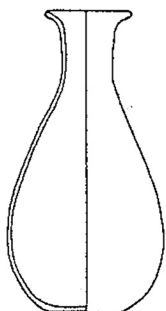

207

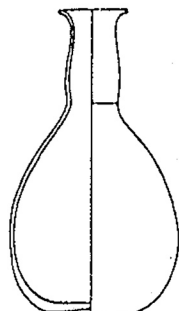

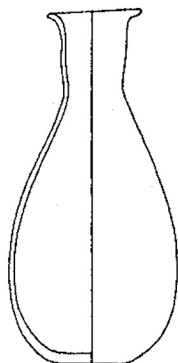
208

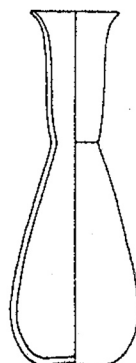
209

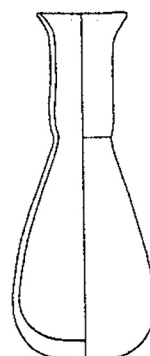
210

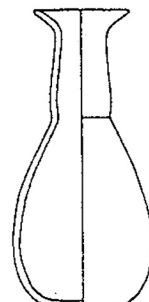
211

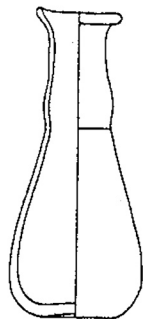
212

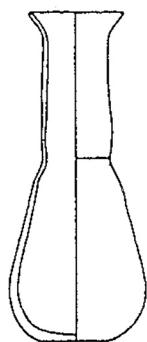
213

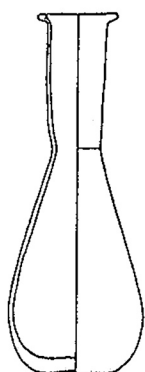
214

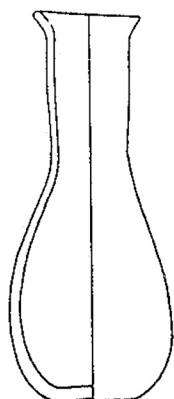
215

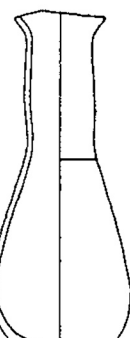
216

217

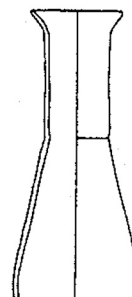
218

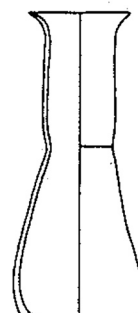
219

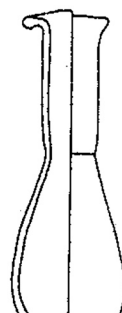
220

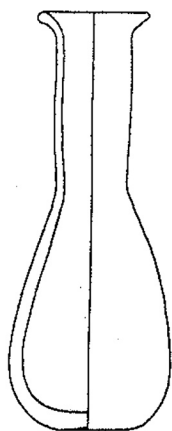
221

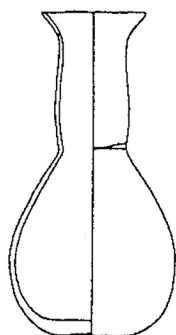
222

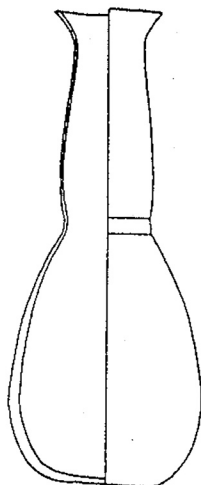
223

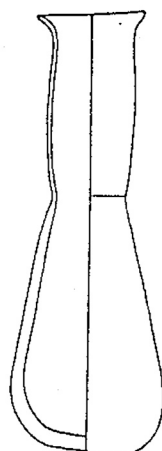
224

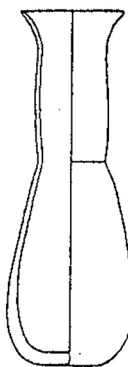
225

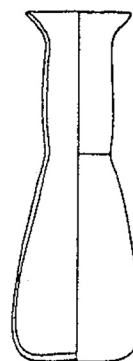
226

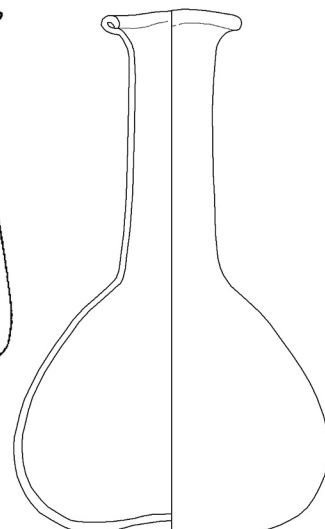
227

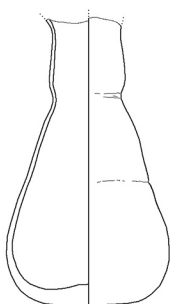
228

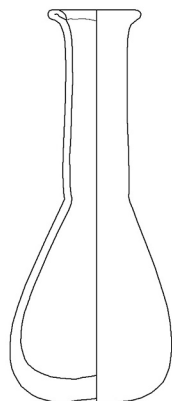
229

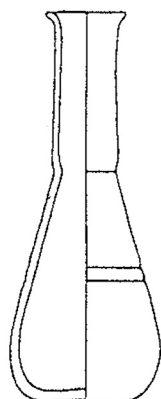
230

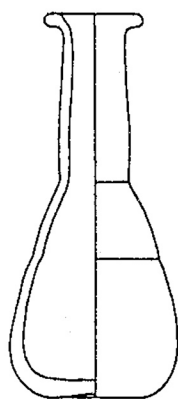
231

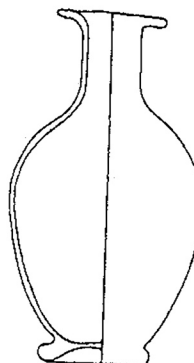
232

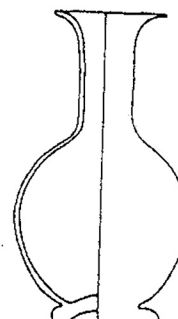
233

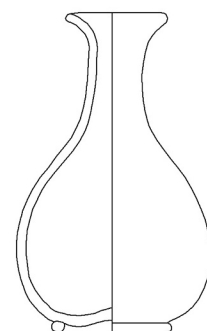
234

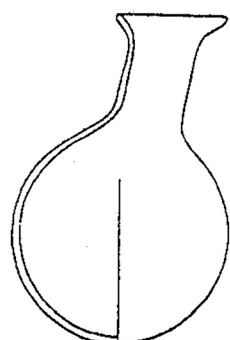
235

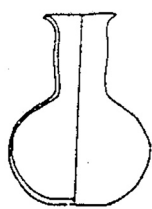
236

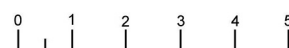
237

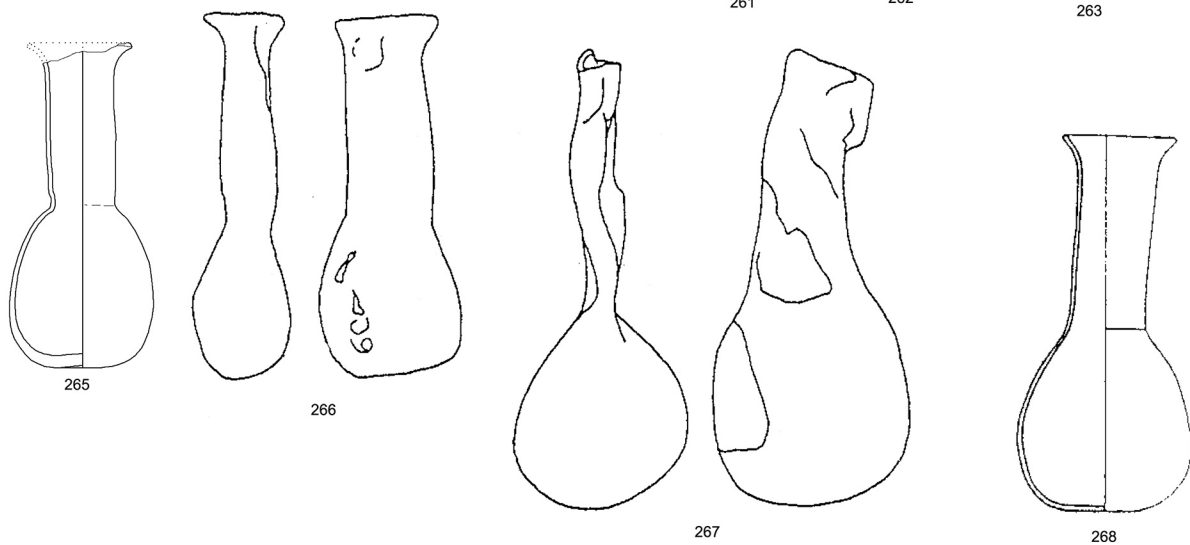
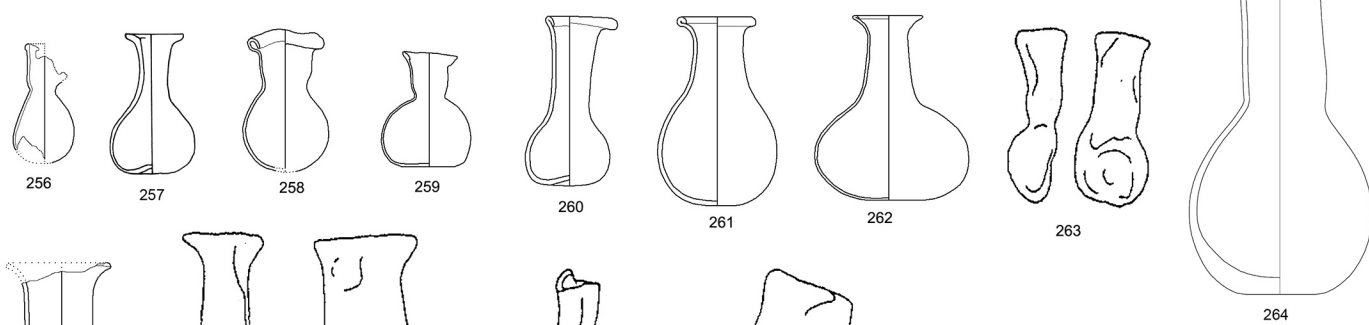
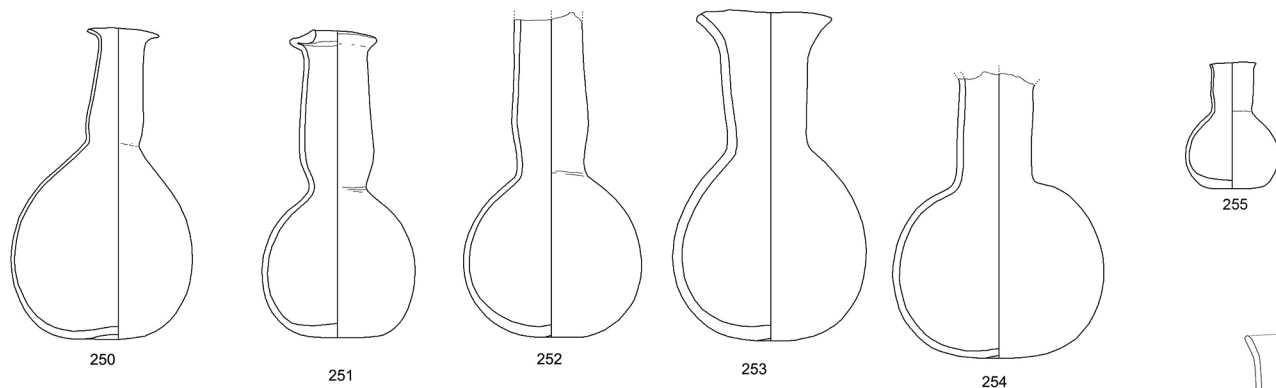
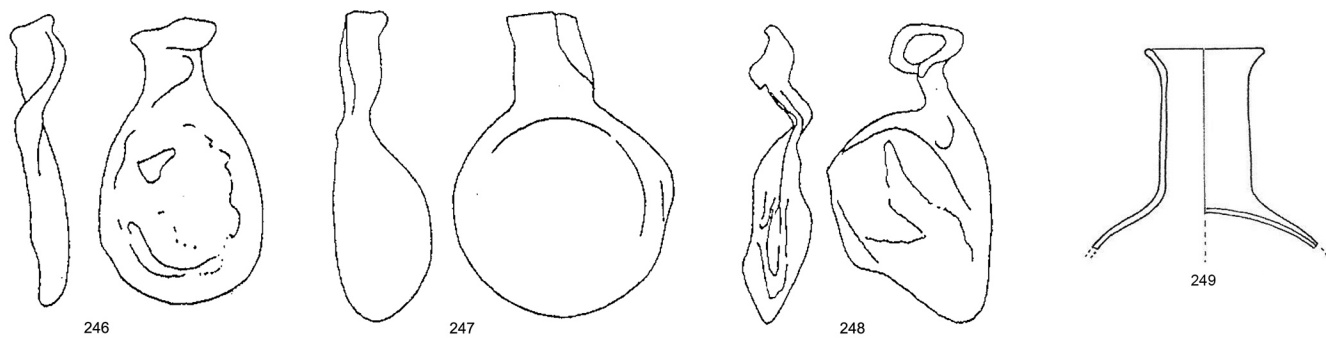
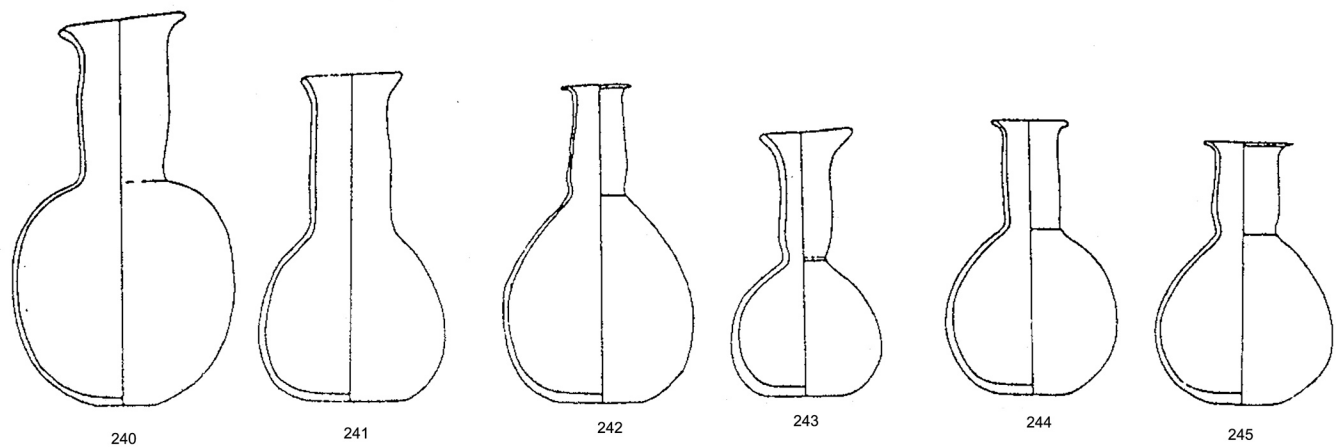

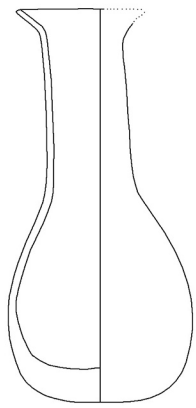
238

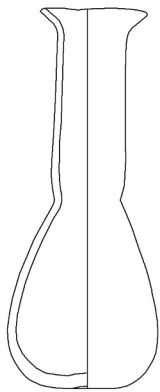
239

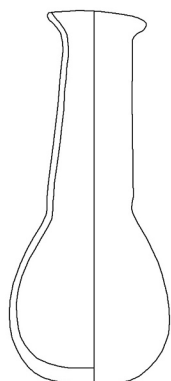

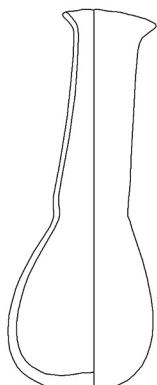
269

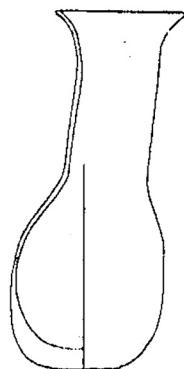
270

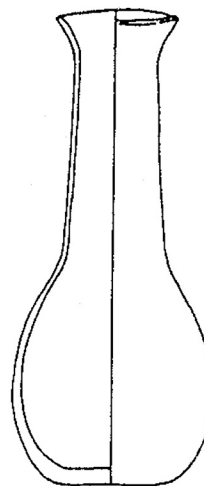
271

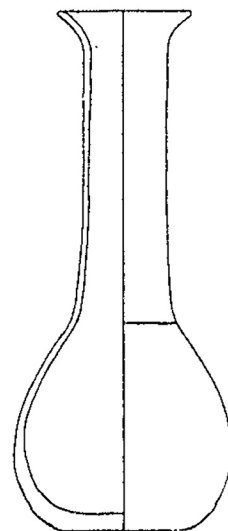
272

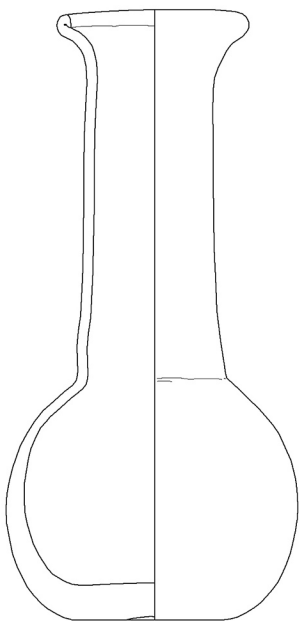
273

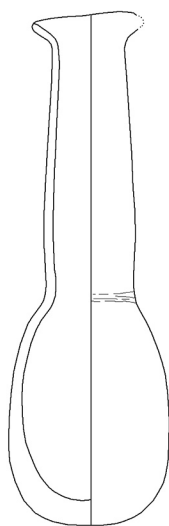
274

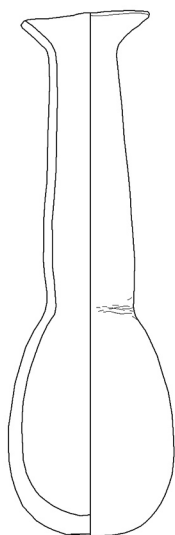
275

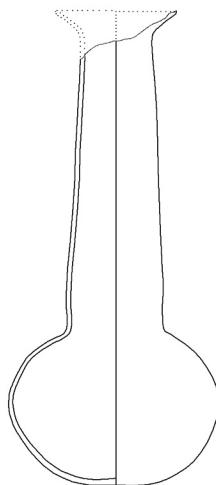
276

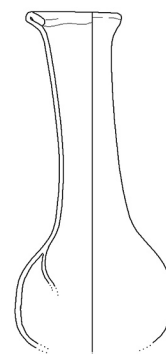
277

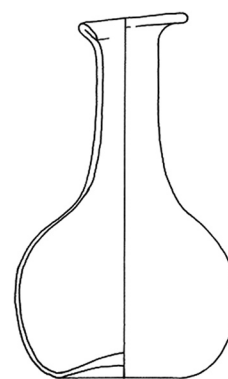
278

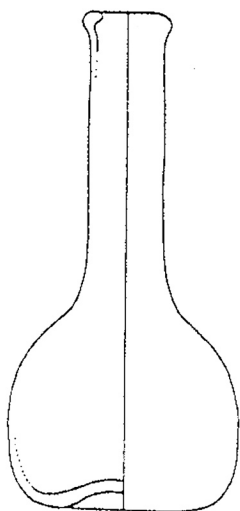
279

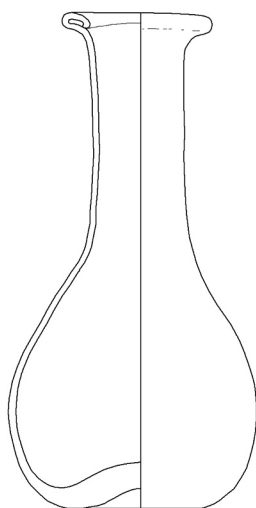
280

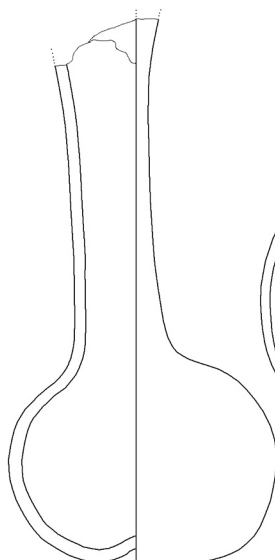
281

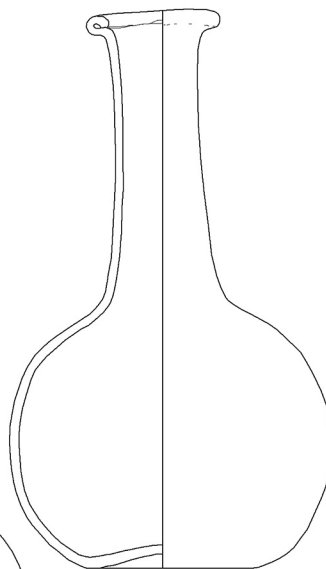
282

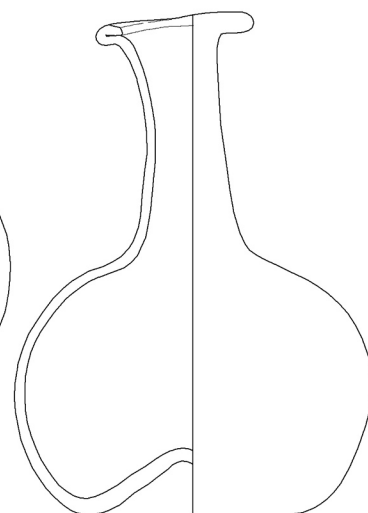
283

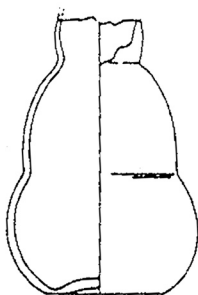
284

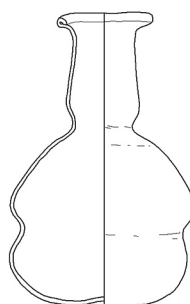
285

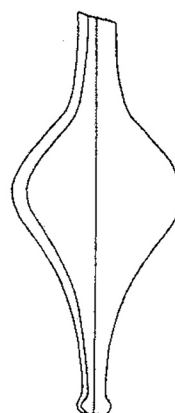
286

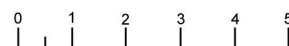
287

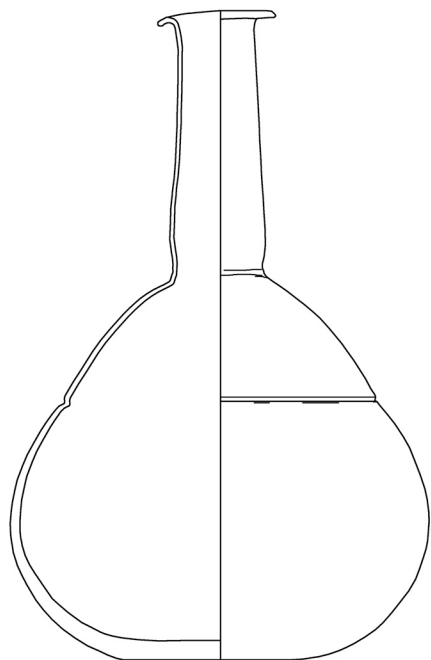

288

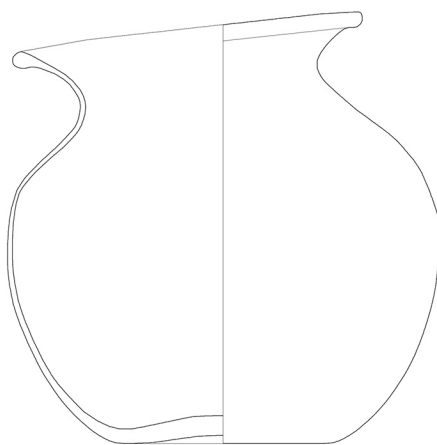

289

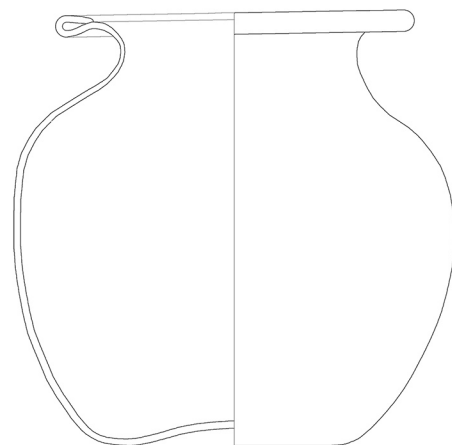

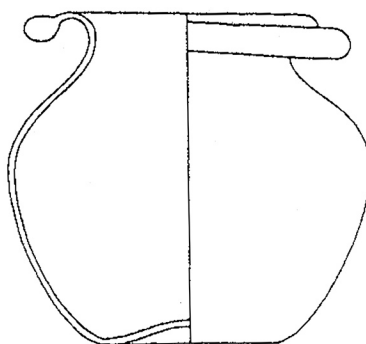
291

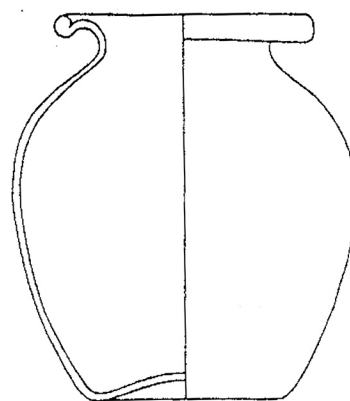
292

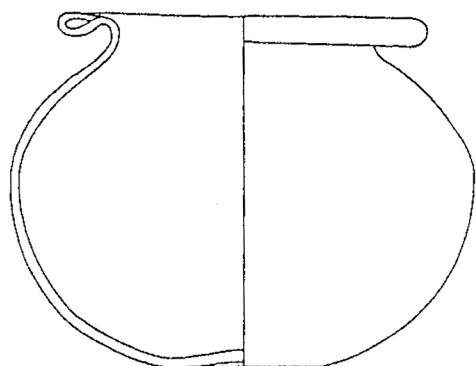
293

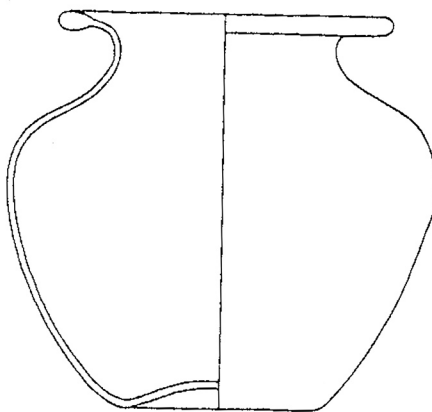
294

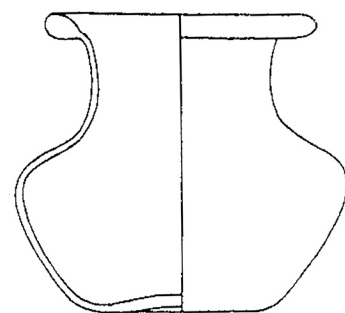
295

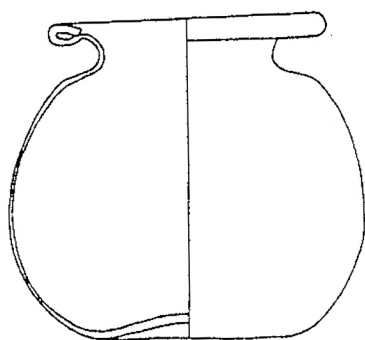
296

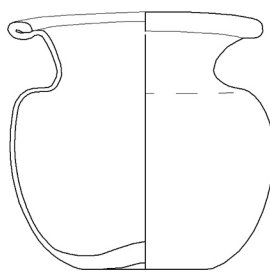
297

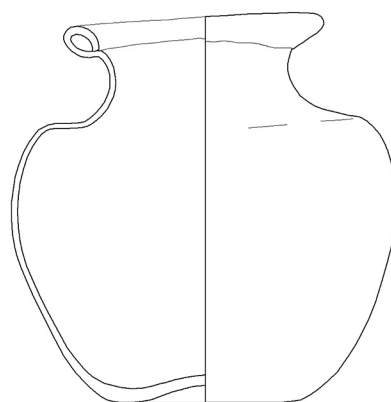
298

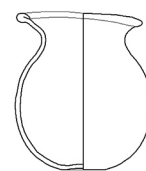
299

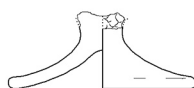
300

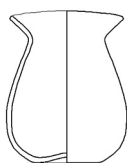
301

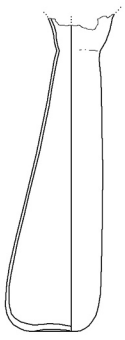

303

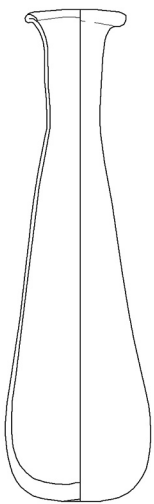

302

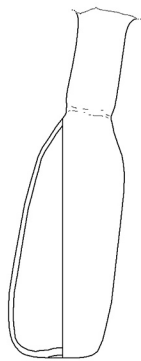

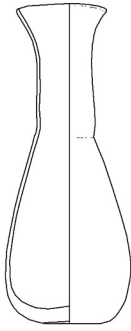
304

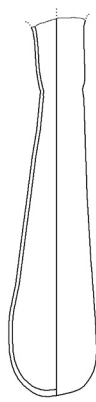
305

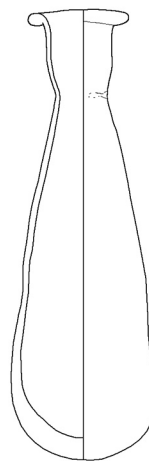
306

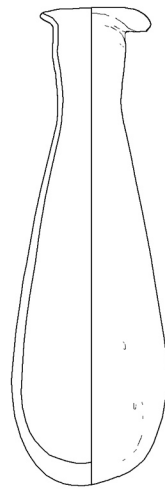
307

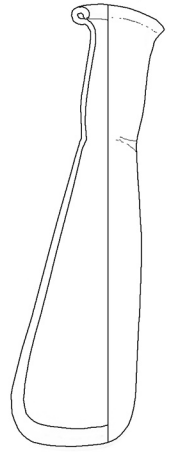
308

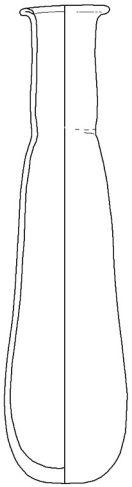
309

310

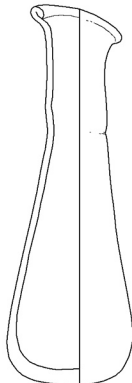
311

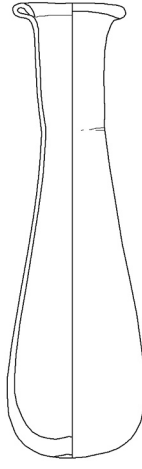
312

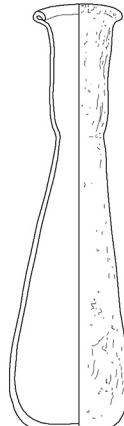
313

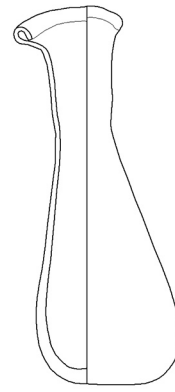
314

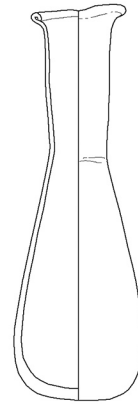
315

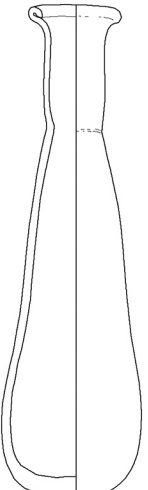
316

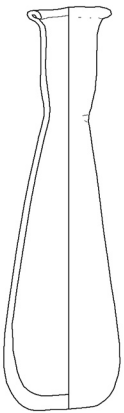
317

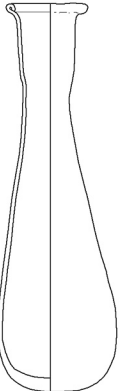
318

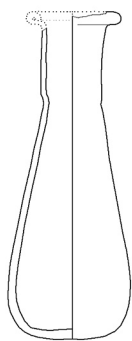
319

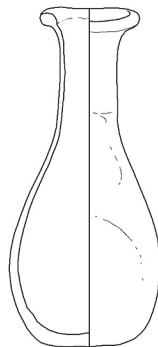
320

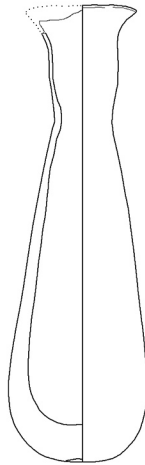
321

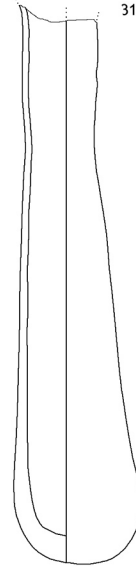
322

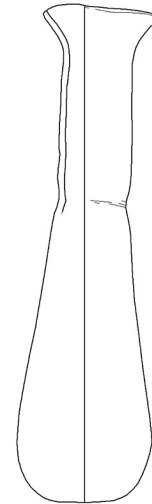
323

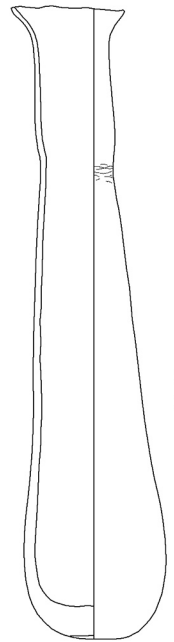
333

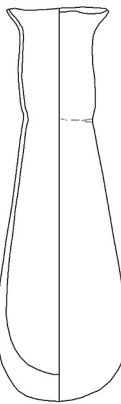
324

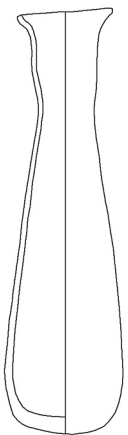
325

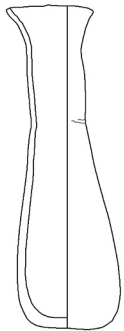
326

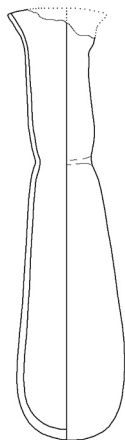
327

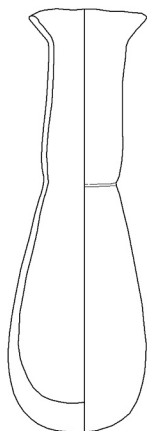
328

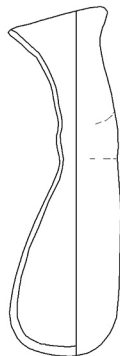
329

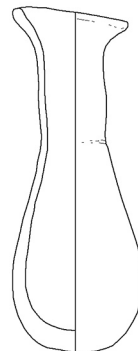
330

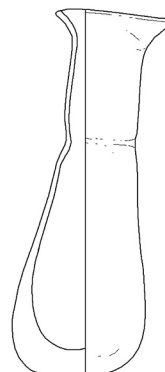
331

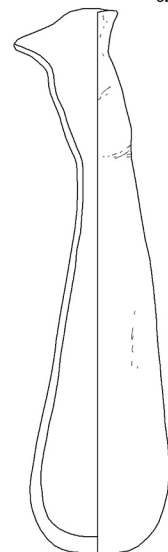
332

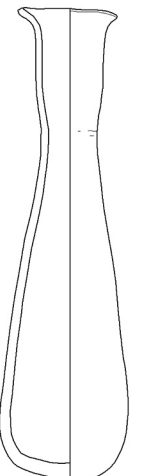
334

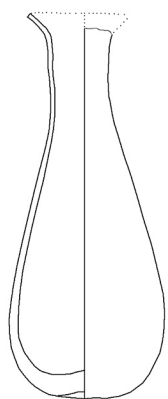
335

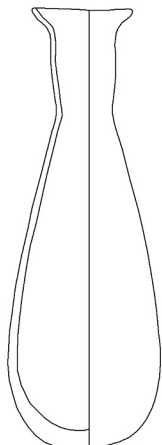
336

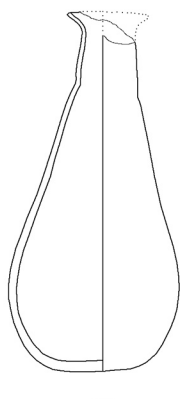
337

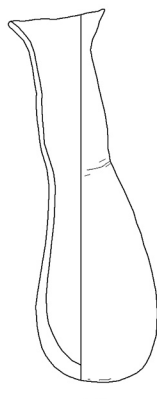
338

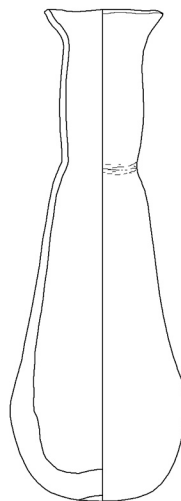
339

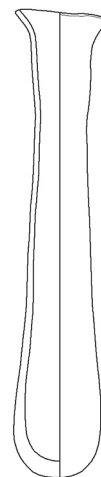
340

341

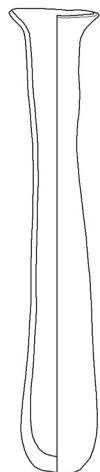
342

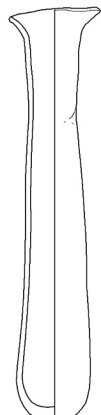
343

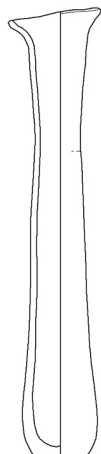
344

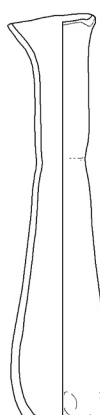
345

346

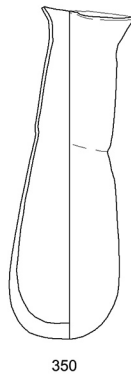
347

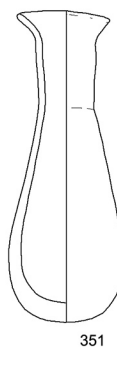
348

349

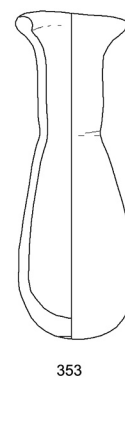
350

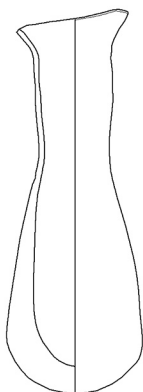
351

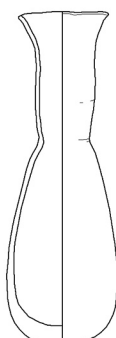
352

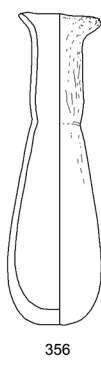
353

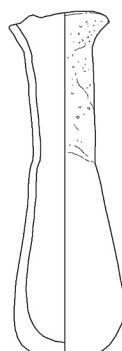
354

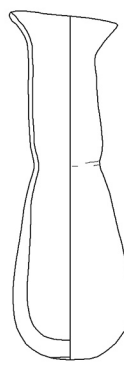
355

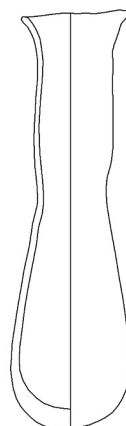
356

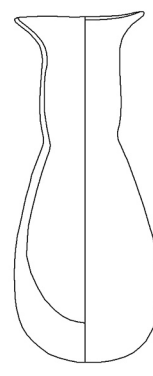
357

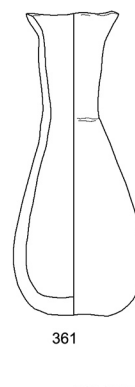
358

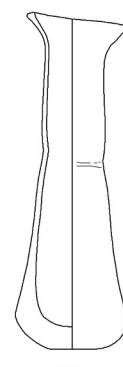
359

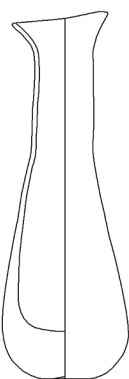
360

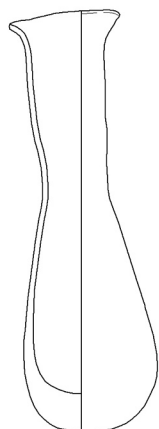
361

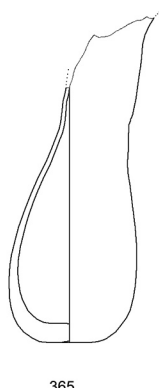
362

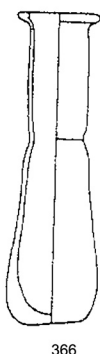
363

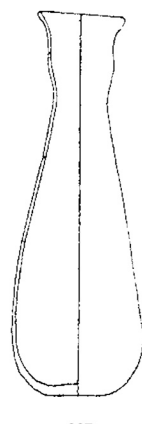
364

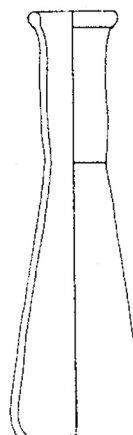
365

366

367

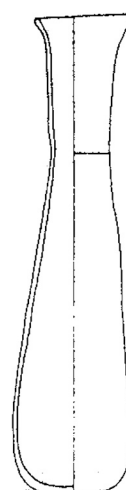
368

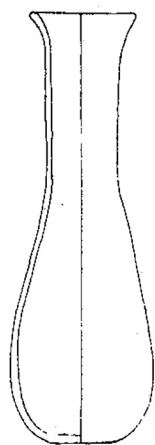
369

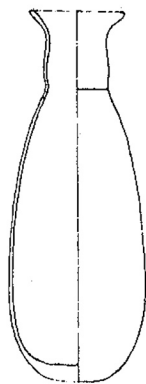
370

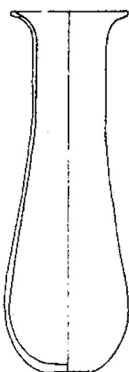
371

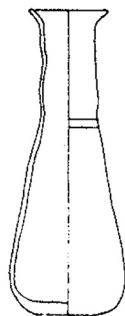
372

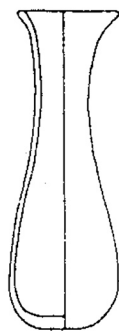
373

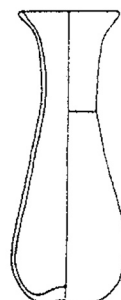
374

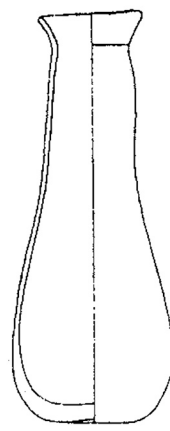
375

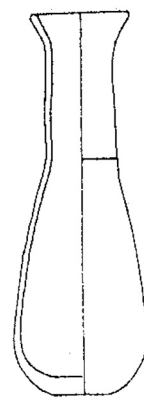
376

377

378

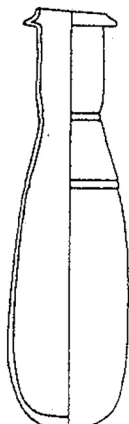
379

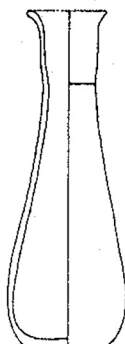
380

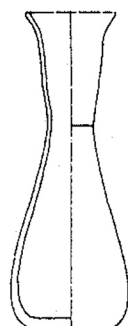
381

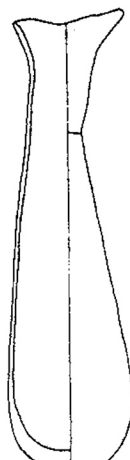
382

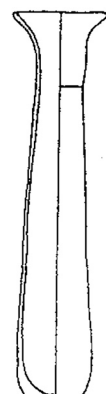
383

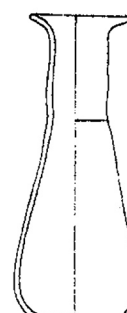
384

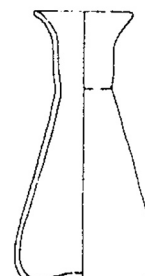
385

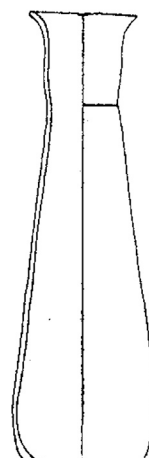
386

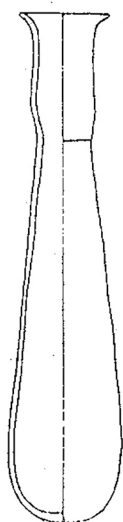
387

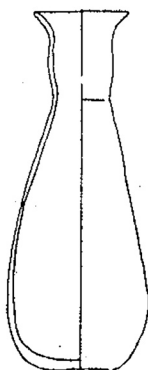
388

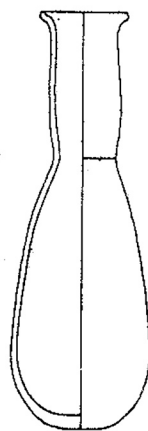
389

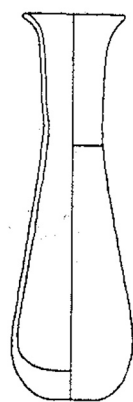
390

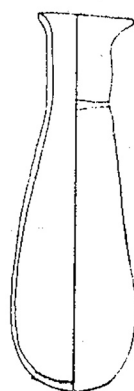
391

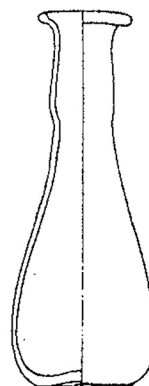
392

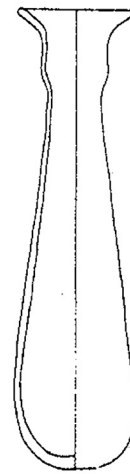
393

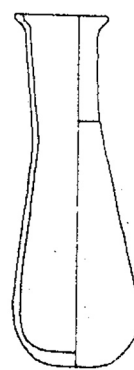
394

395

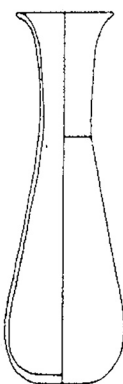
396

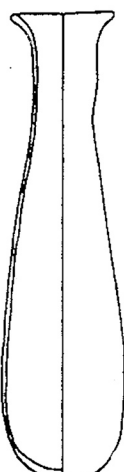
397

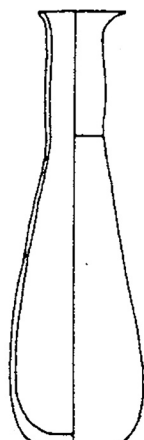
398

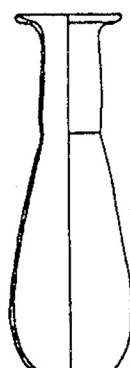
399

400

401

402

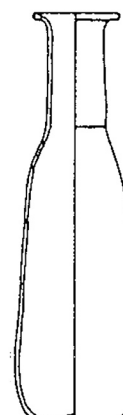
403

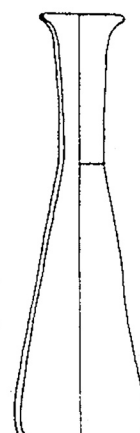
404

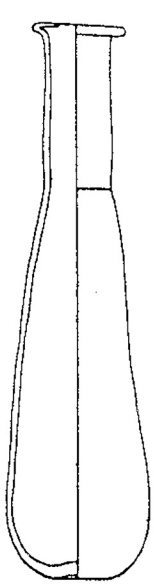
405

406

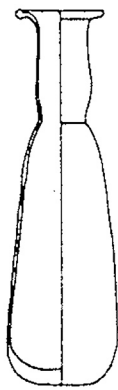
407

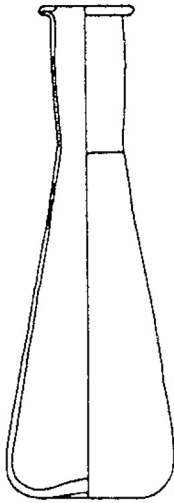
408

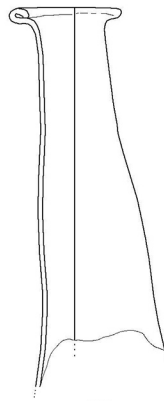
409

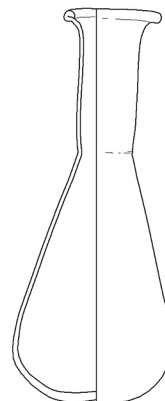
410

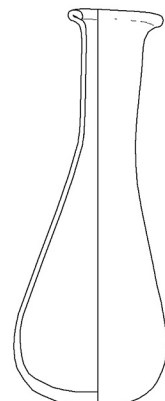
411

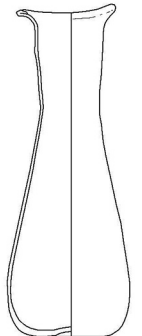
412

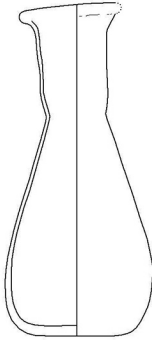
413

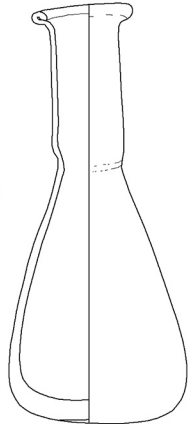
414

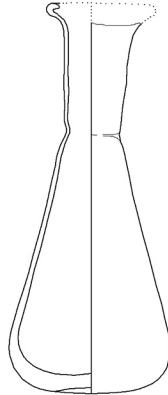
415

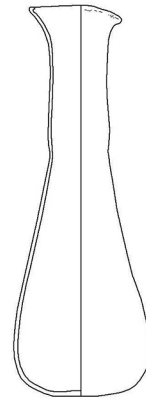
418

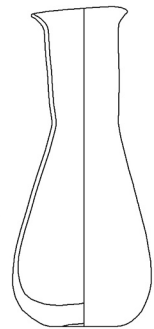
419

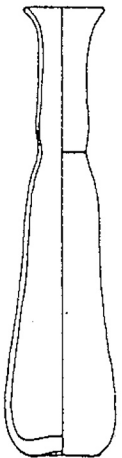
420

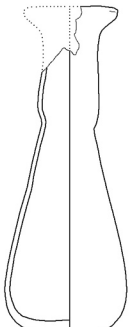
421

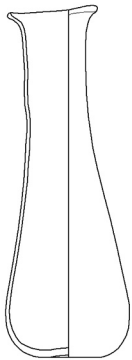
422

423

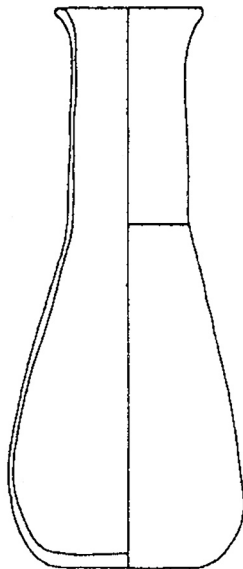
416

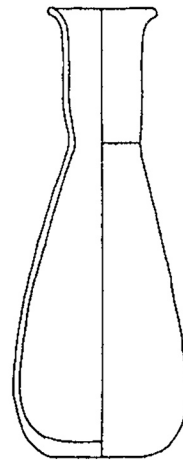
417

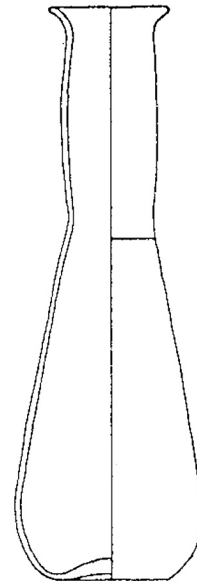
426

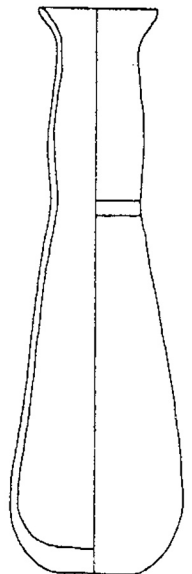
427

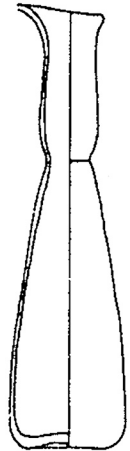
428

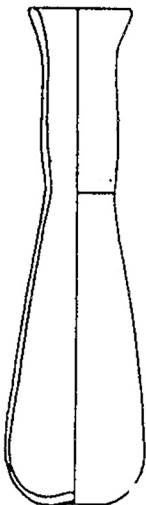
429

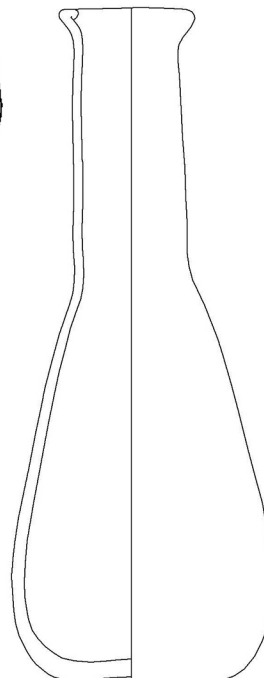
430

424

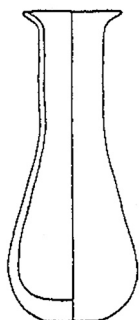
425

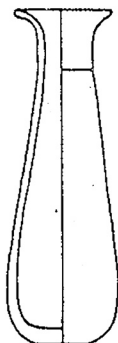
431

432

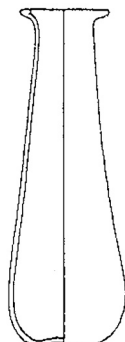
433

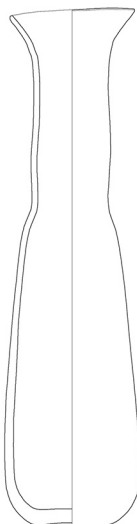
434

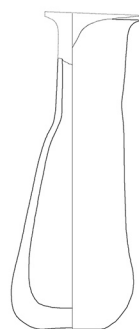
435

436

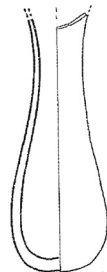
437

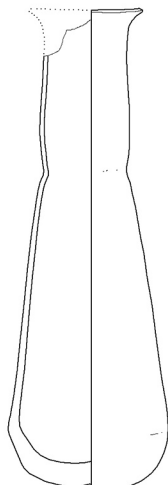
438

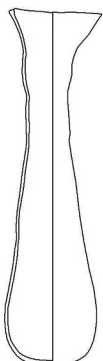
439

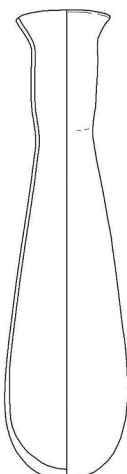
440

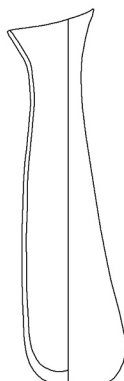
441

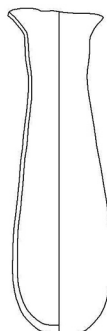
442

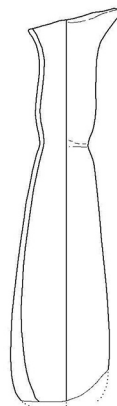
443

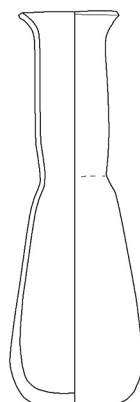
444

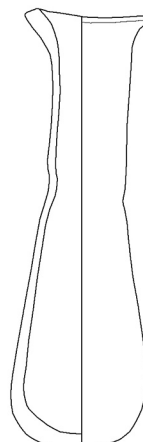
445

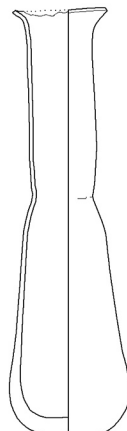
446

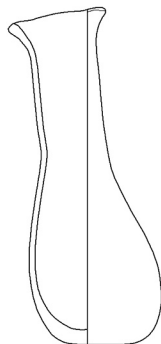
447

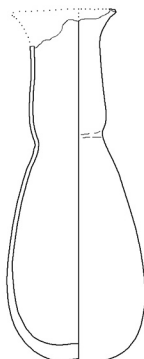
448

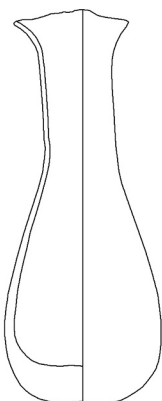
449

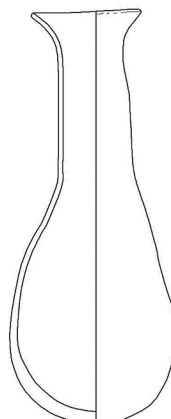
451

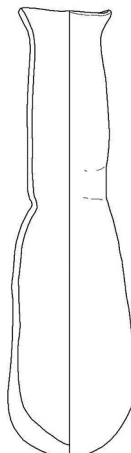
452

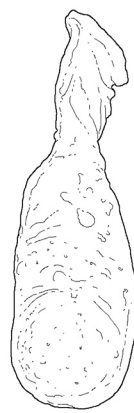
453

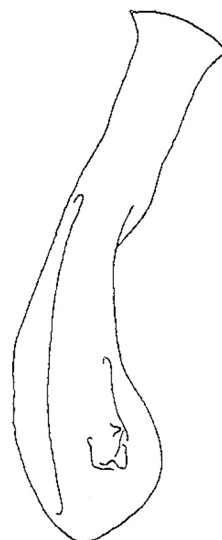
454

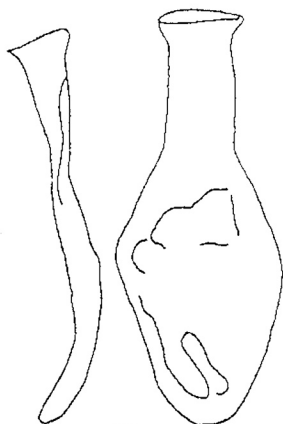
455

456

458

457

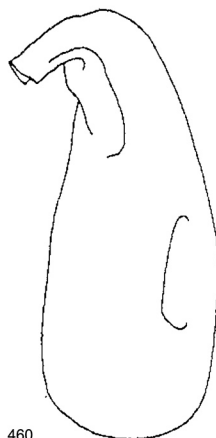
458

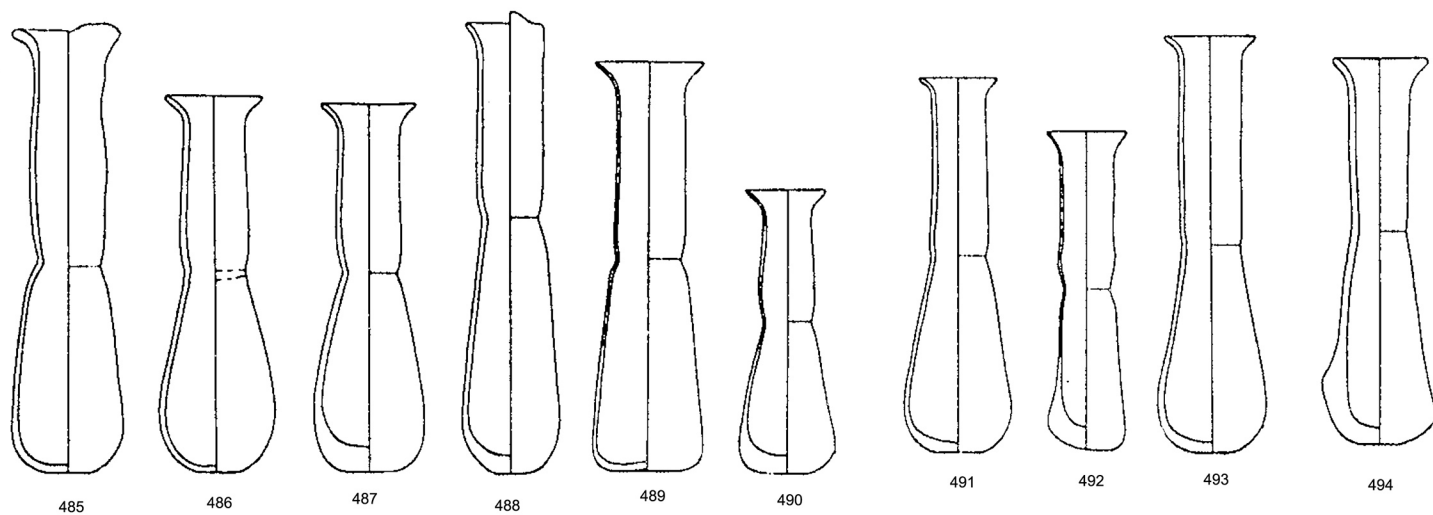
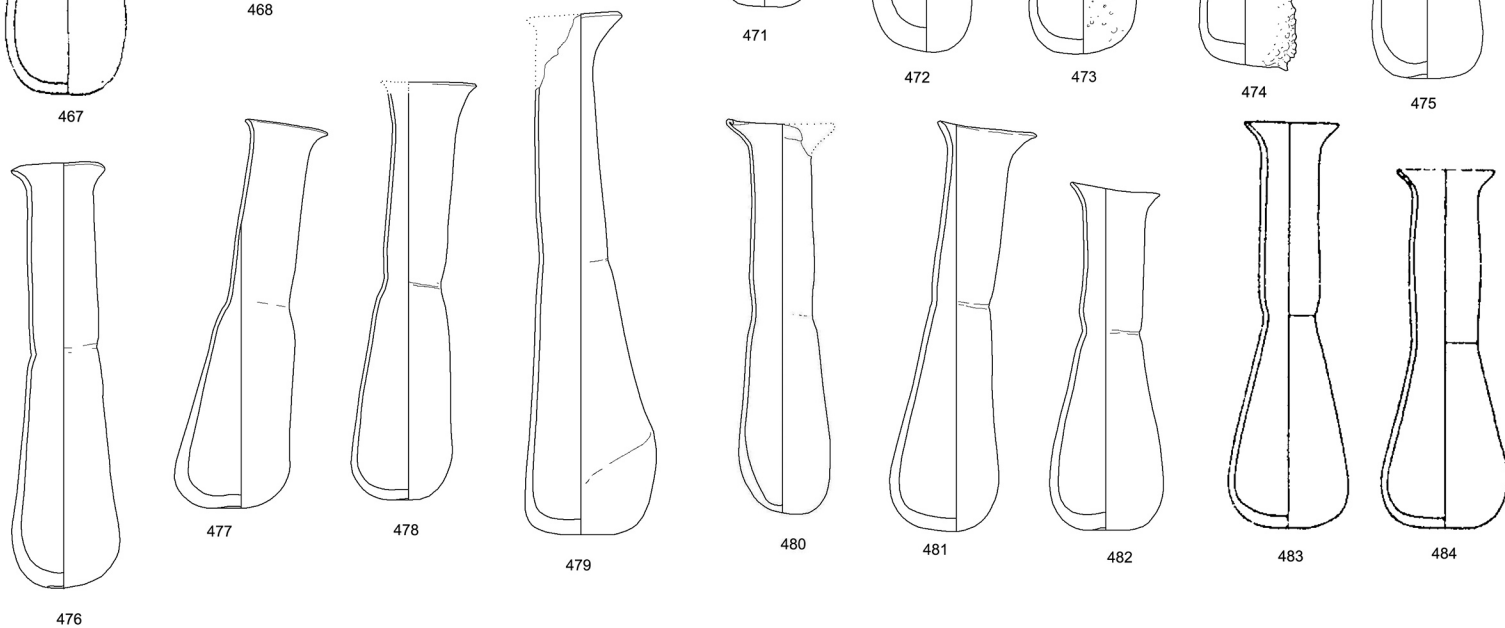
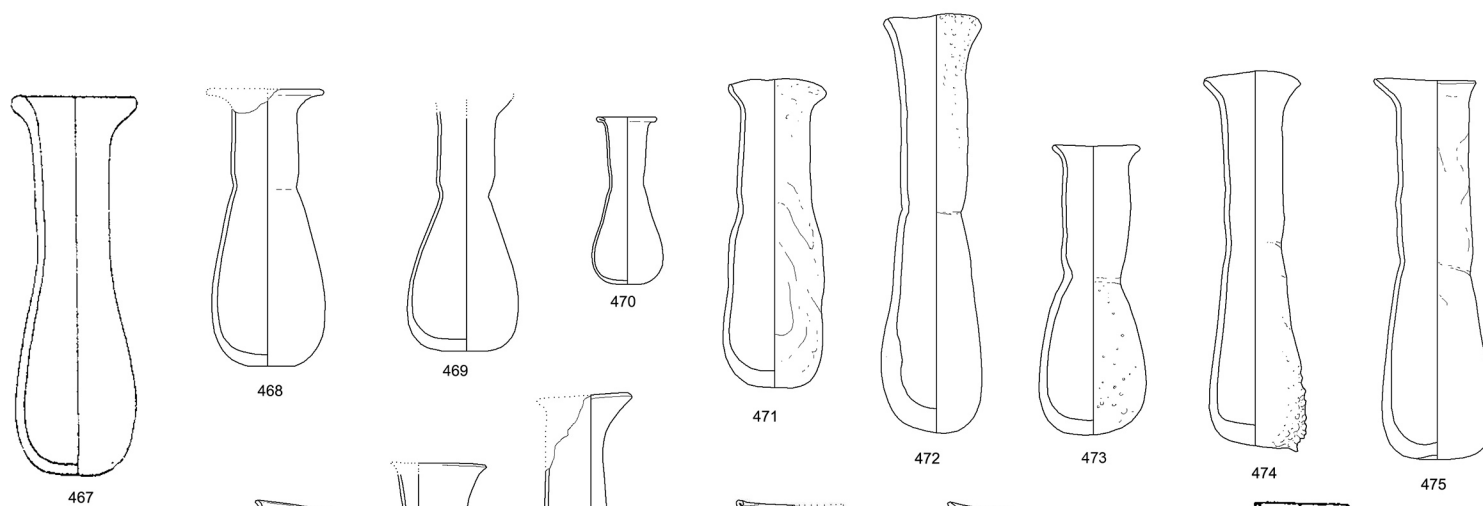
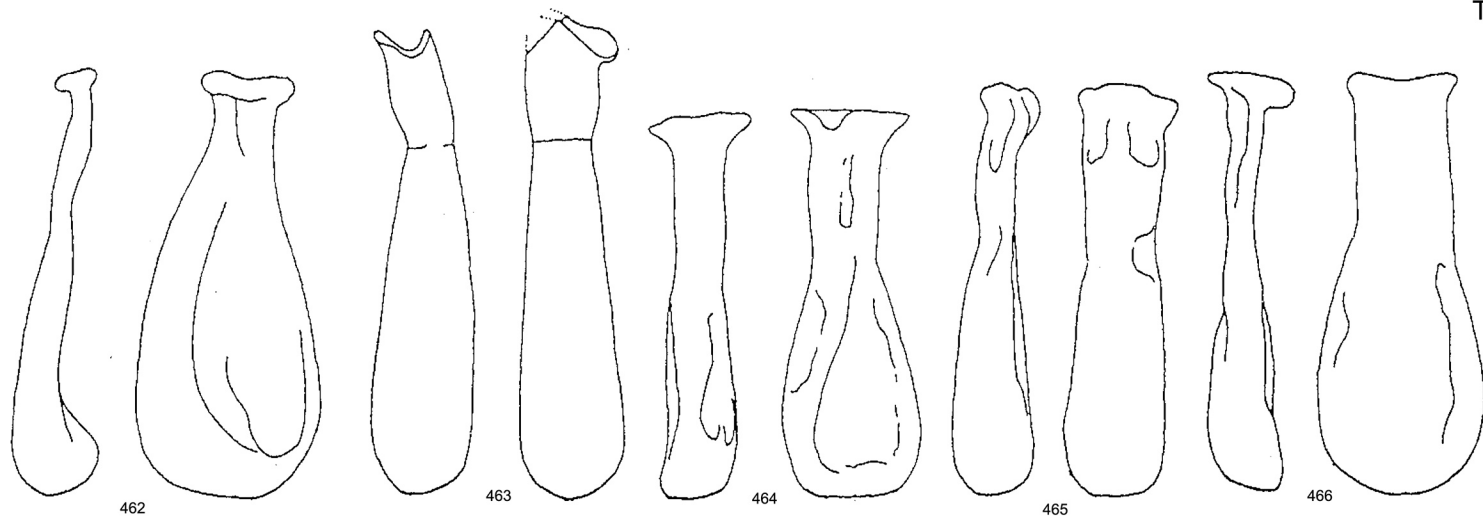

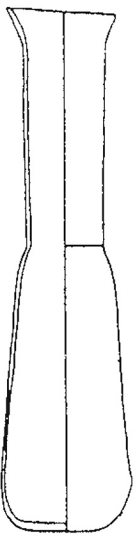
459

460

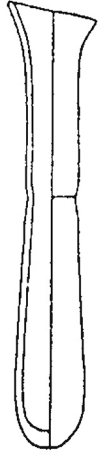

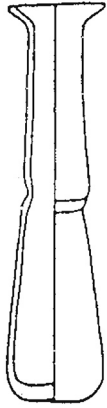
495

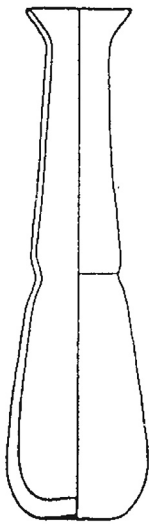
496

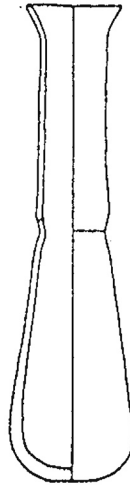
497

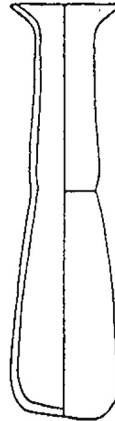
498

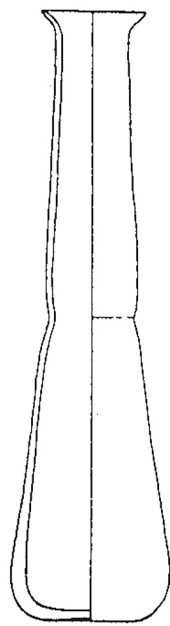
499

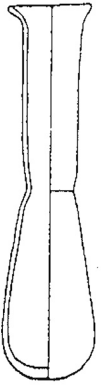
500

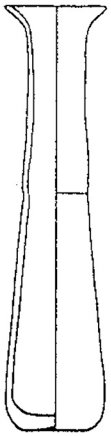
501

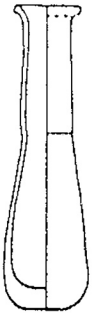
502

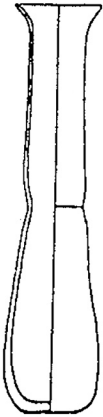
503

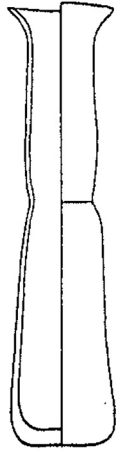
504

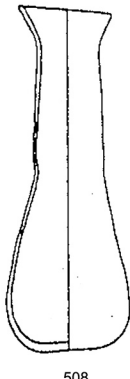
505

506

507

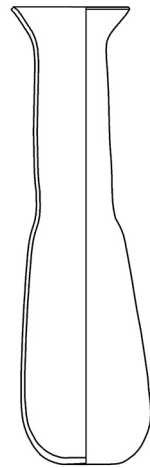
508

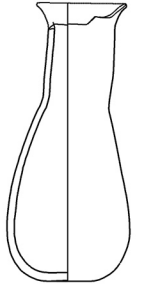
509

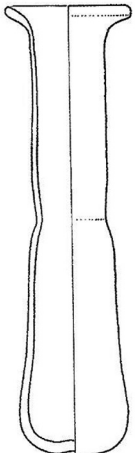
510

511

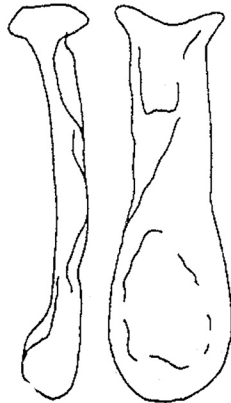
512

513

514

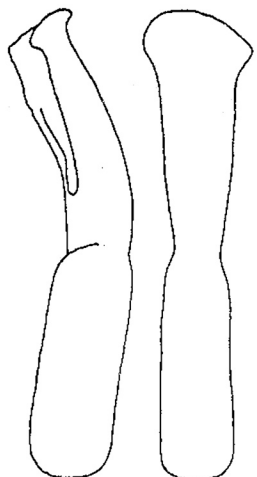
515

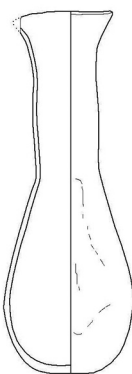
516

517

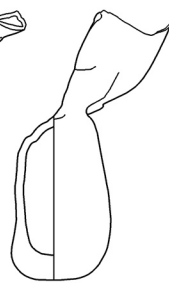
518

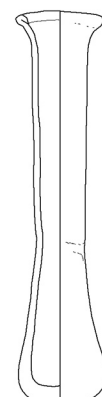
519

520

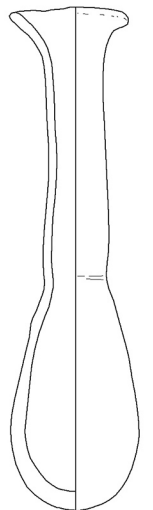
521

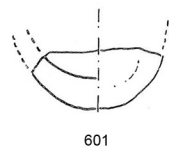
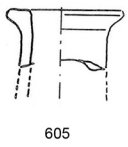
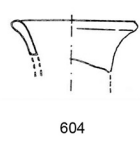
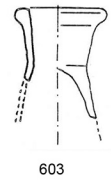
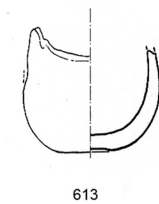
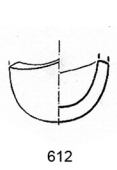
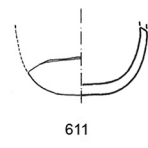
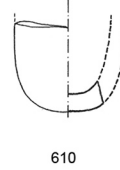
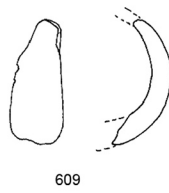
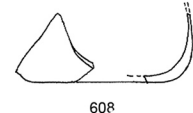
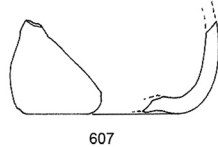
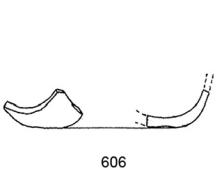
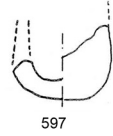
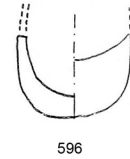
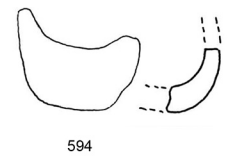
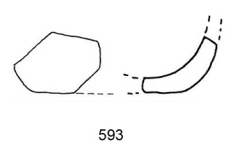
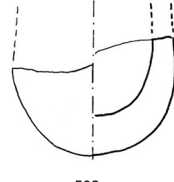
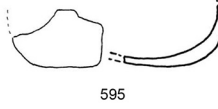
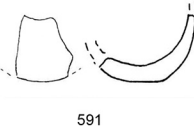
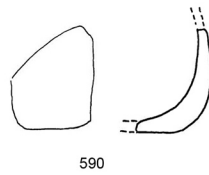
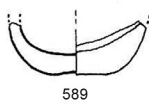
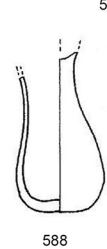
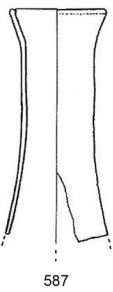
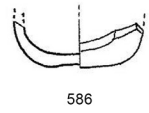
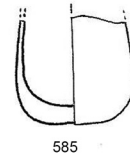
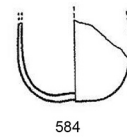
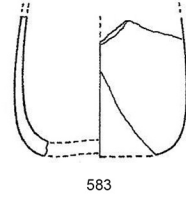
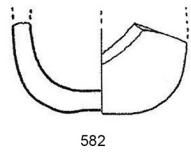
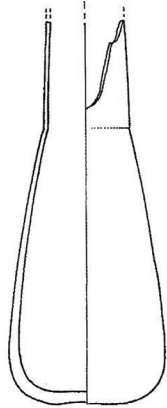
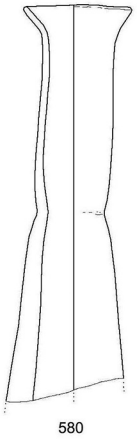
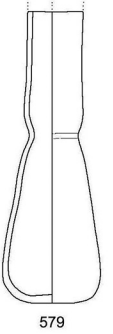
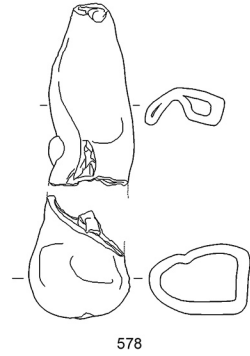
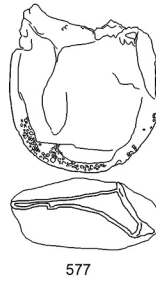
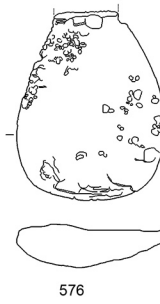
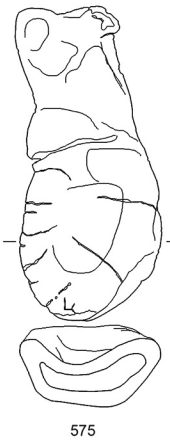
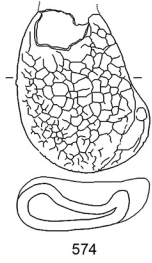
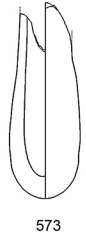
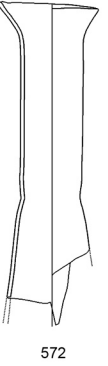
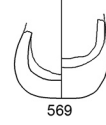
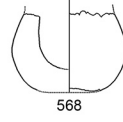
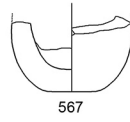
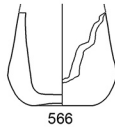
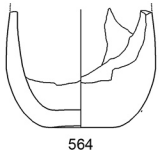
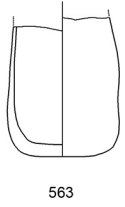
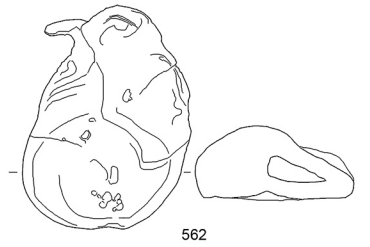
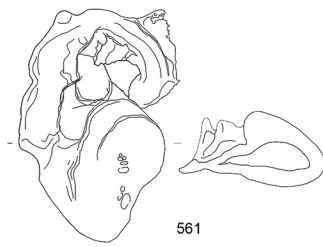
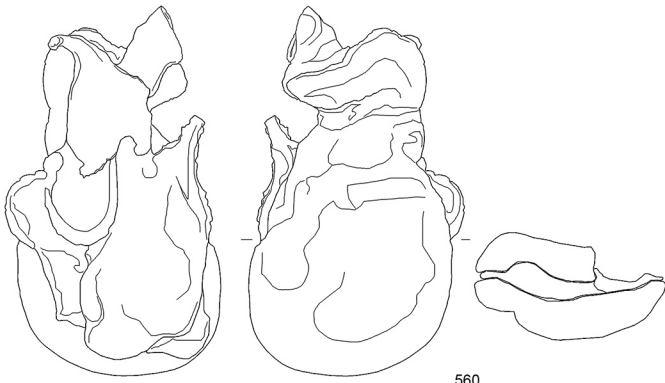
522

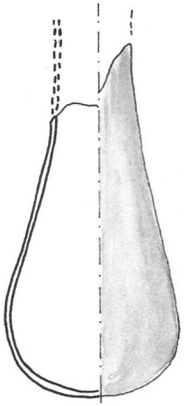

523

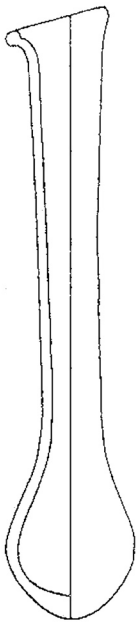

524

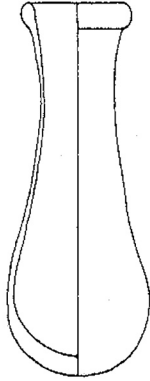
616

617

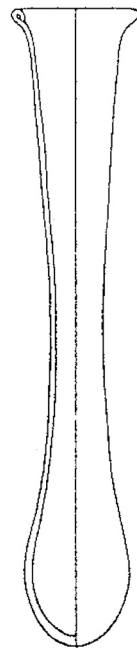
618

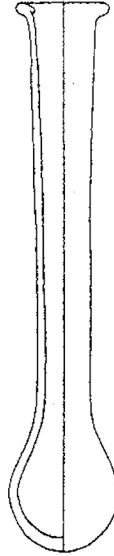
619

620

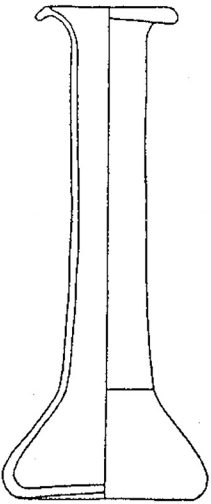
621

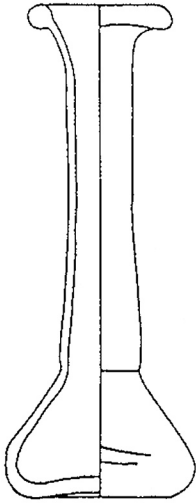
622

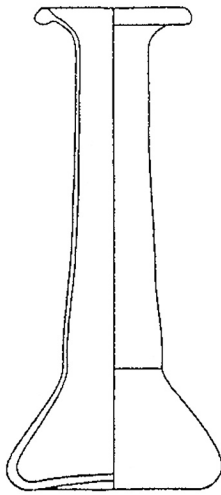
623

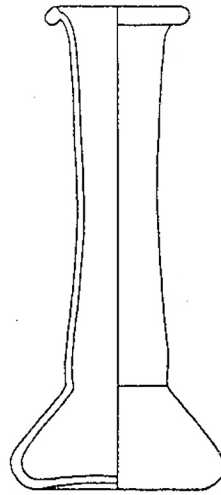
624

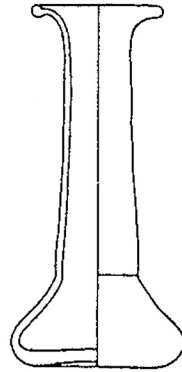
625

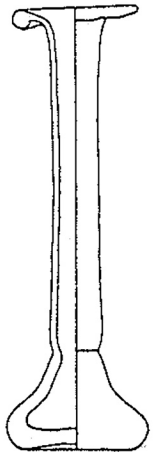
626

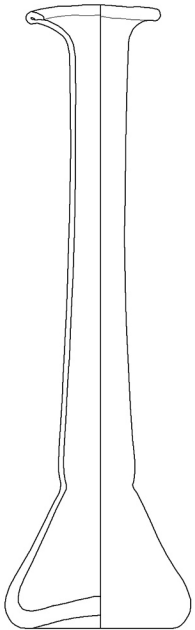
627

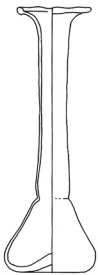
628

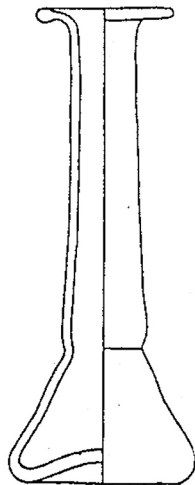
629

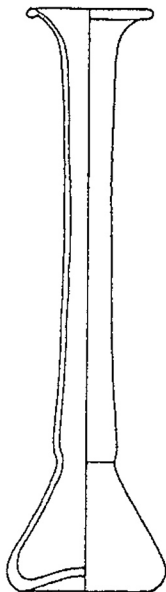
630

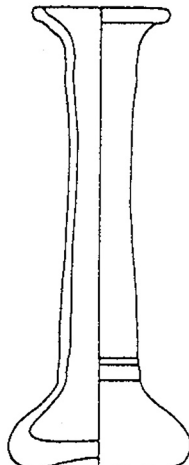
631

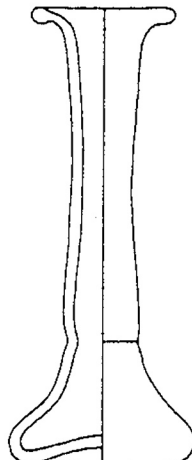
632

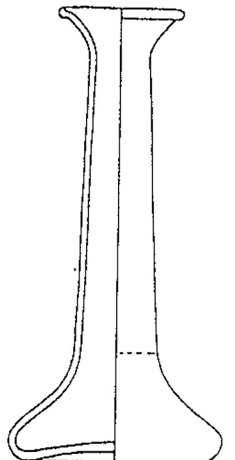
633

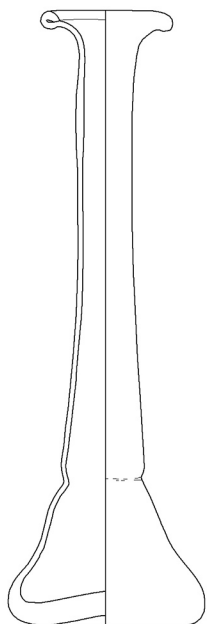
634

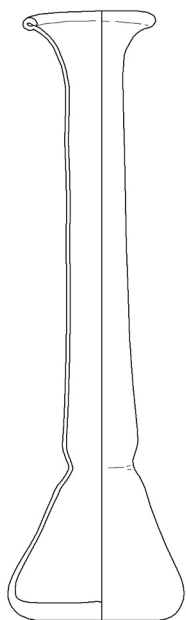
635

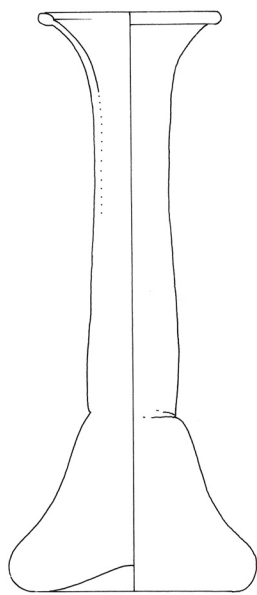
636

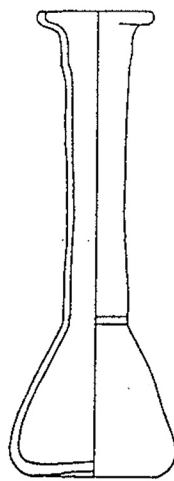
637

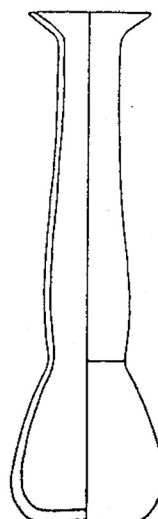
638

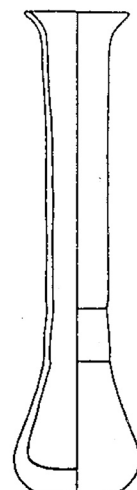
639

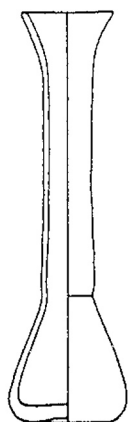
640

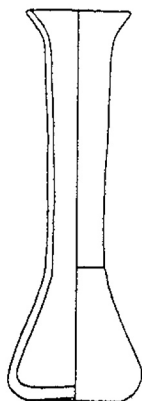
641

642

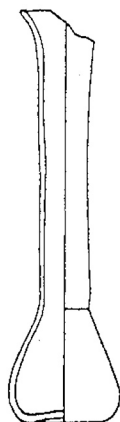
643

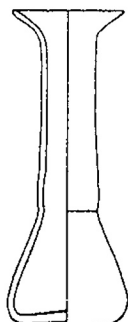
644

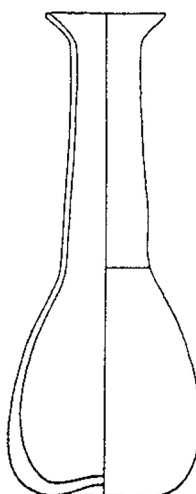
645

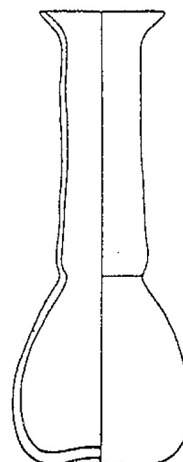
646

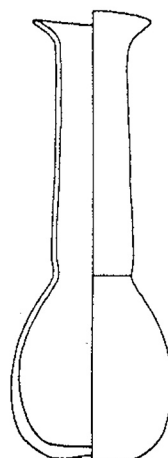
647

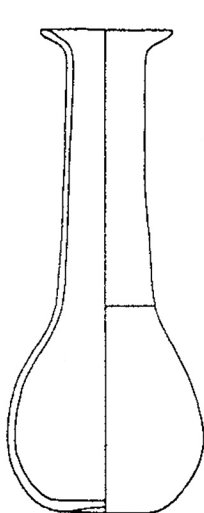
648

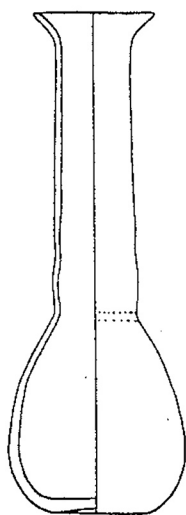
649

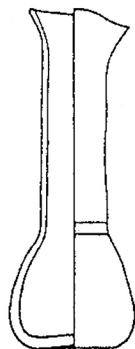
650

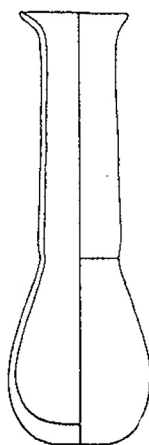
651

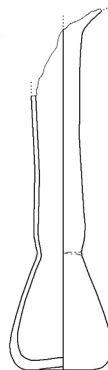
652

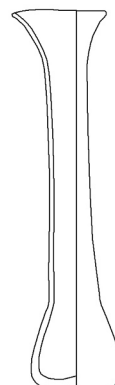
653

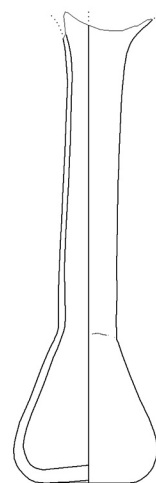
654

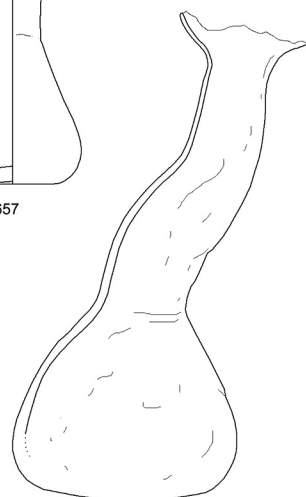
655

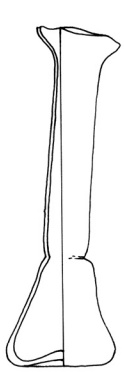
656

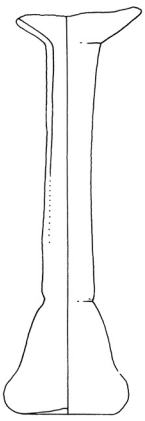
657

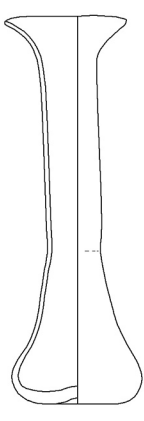
658

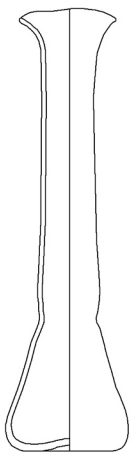
659

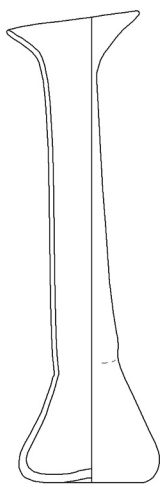
660

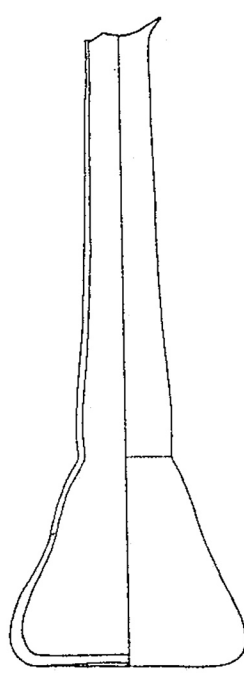
661

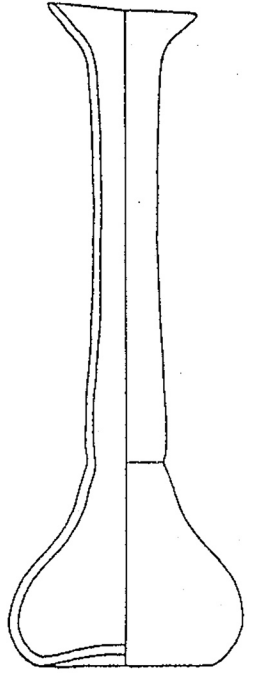
662

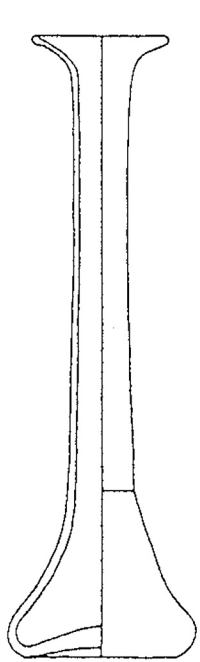
663

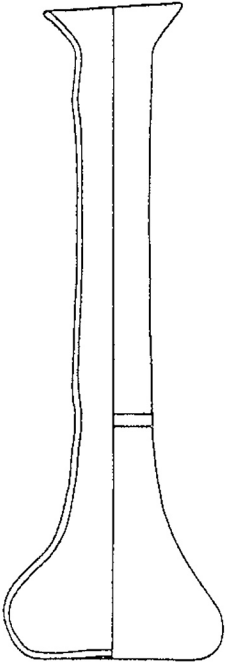
664

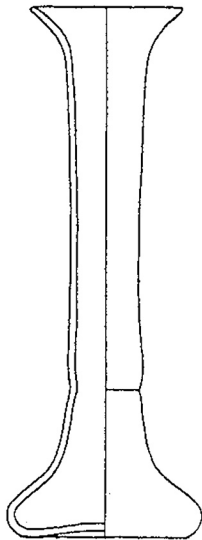
665

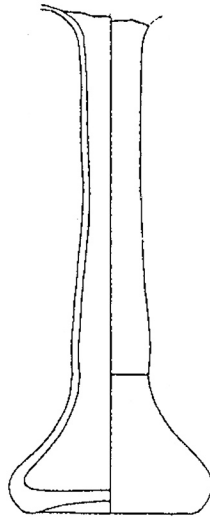
666

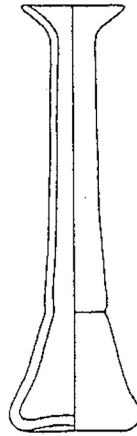
667

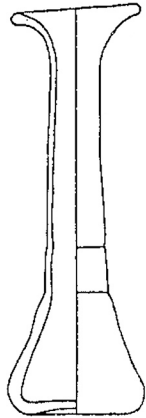
668

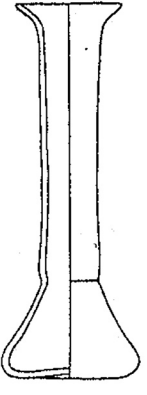
669

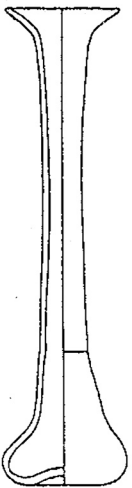
670

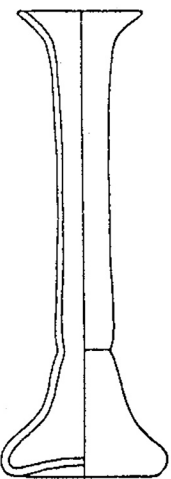
671

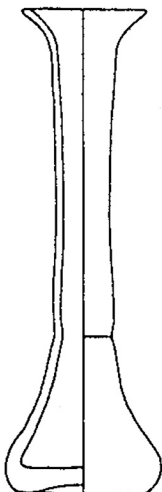
672

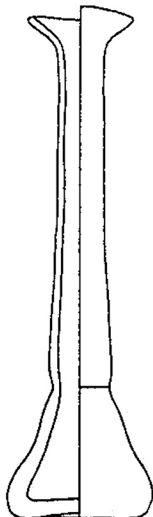
673

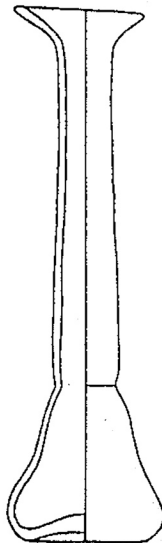
674

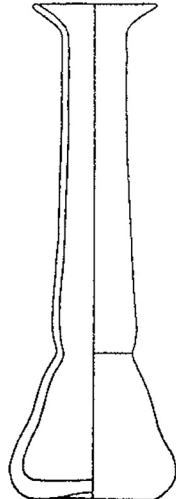
675

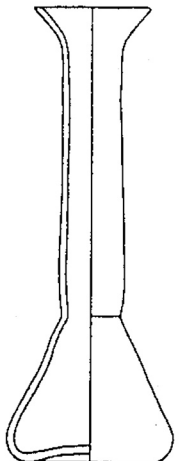
676

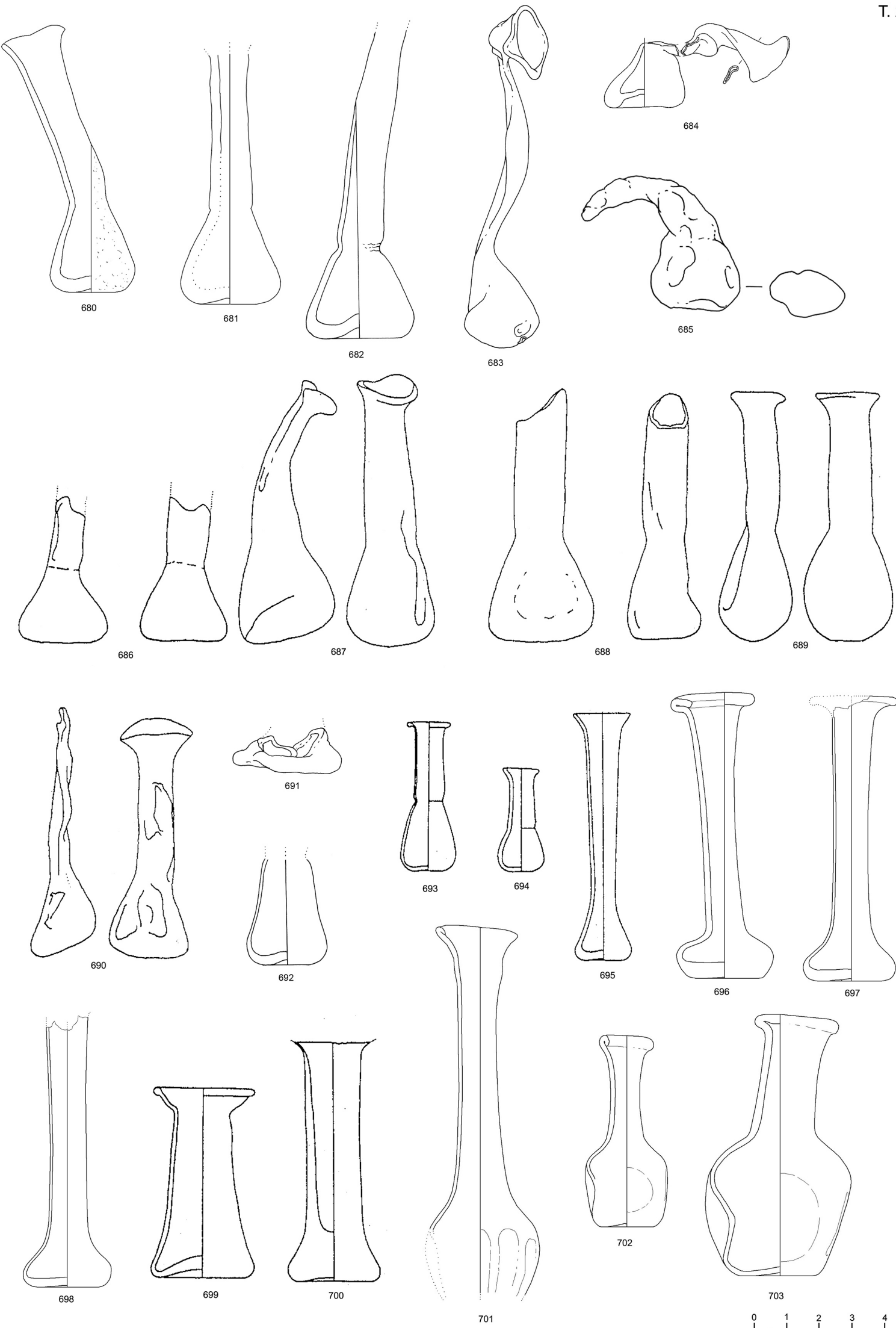
677

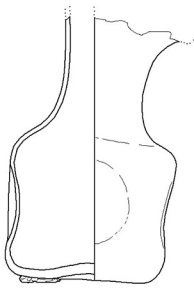

678

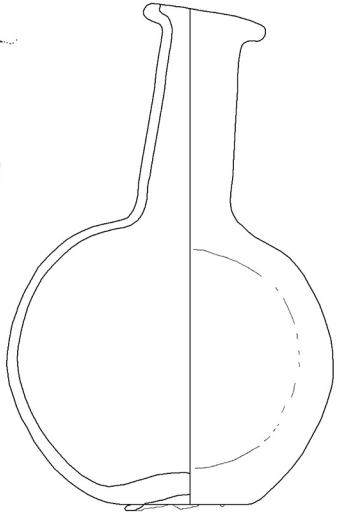

679

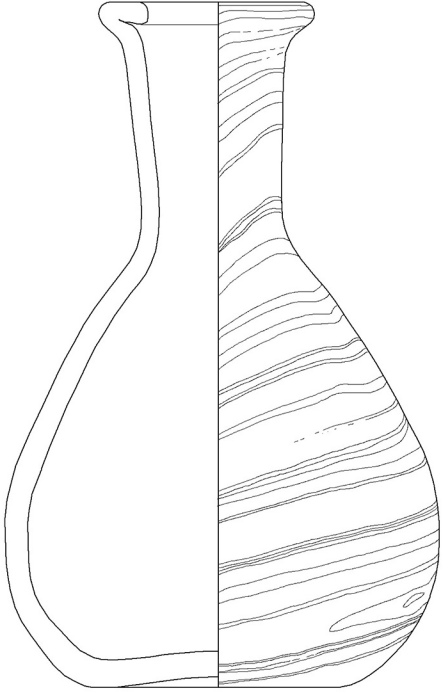

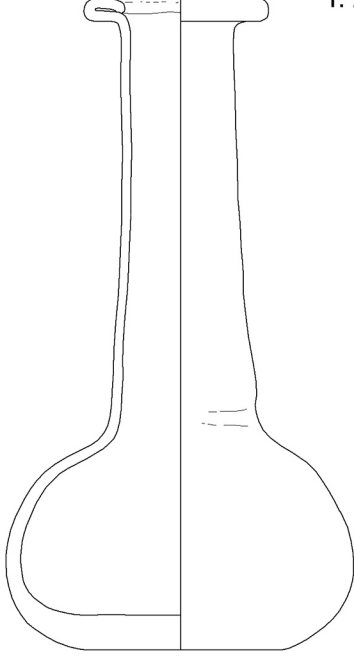
704

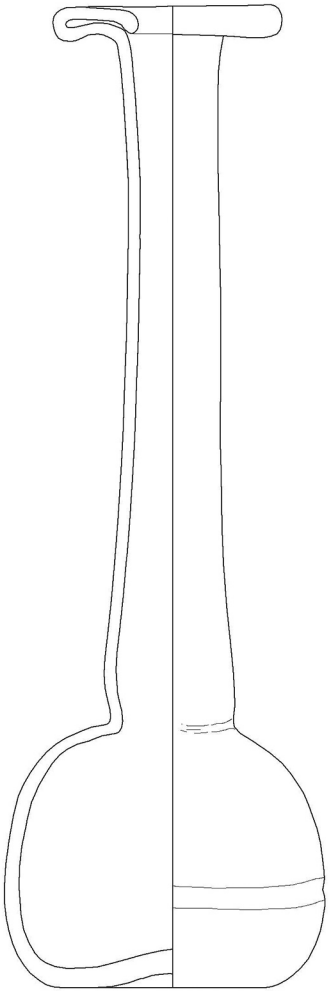
705

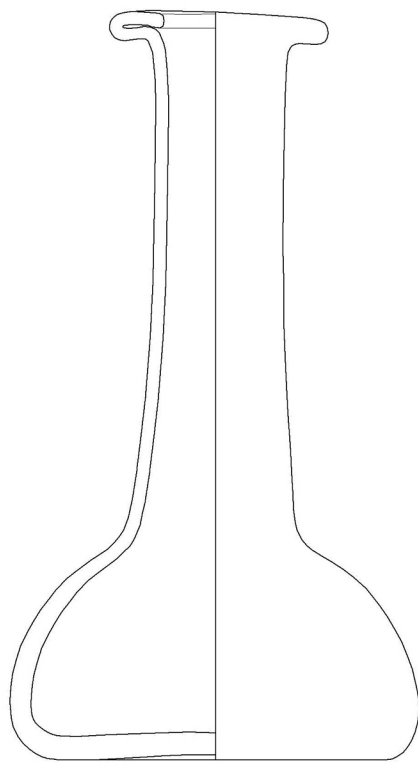
706

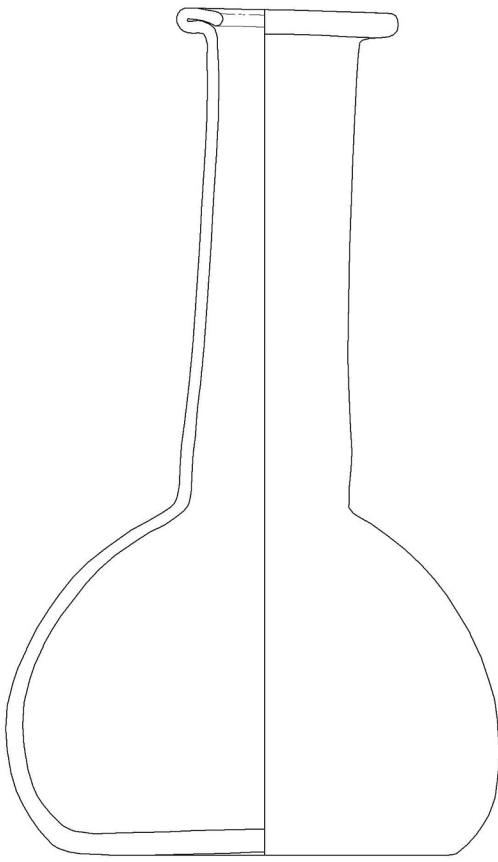
707

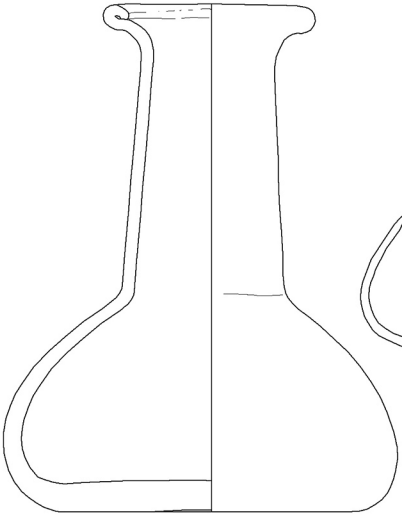
708

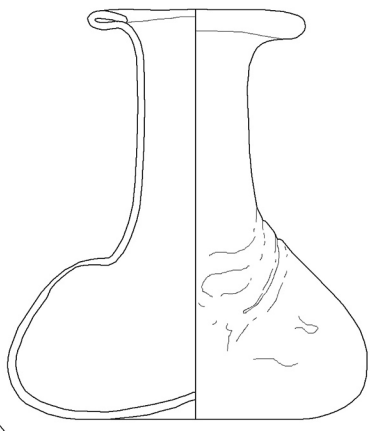
709

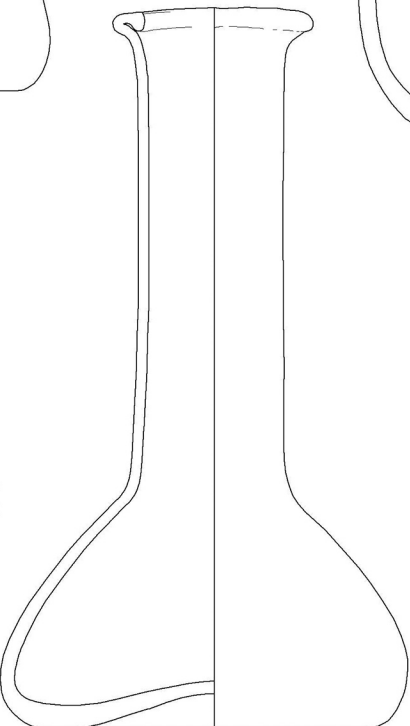
710

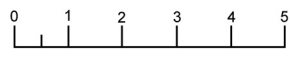
711

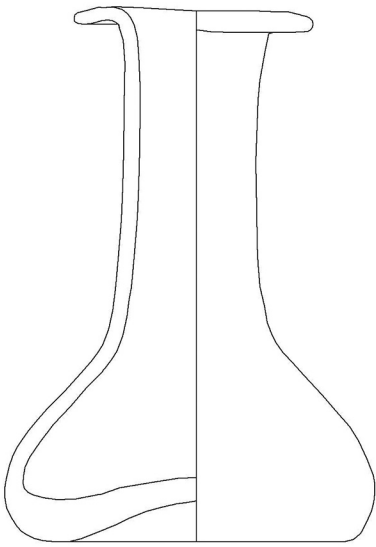

712

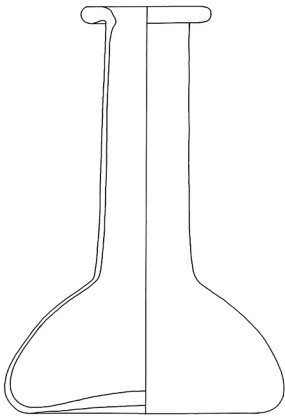

713

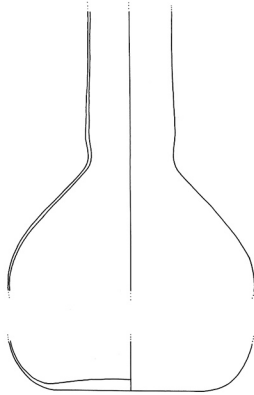

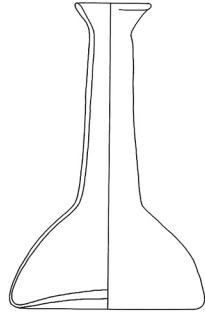
714

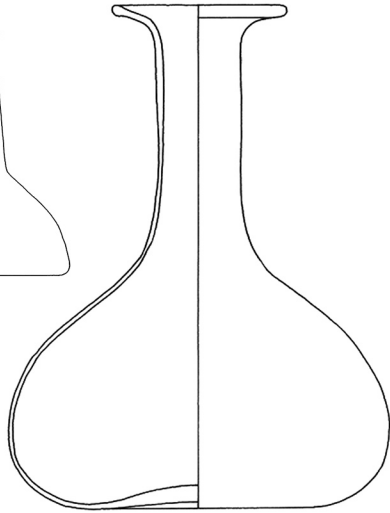
715

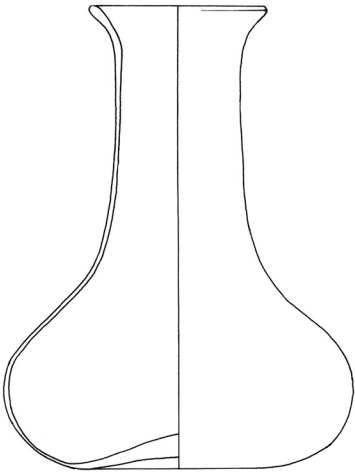
716

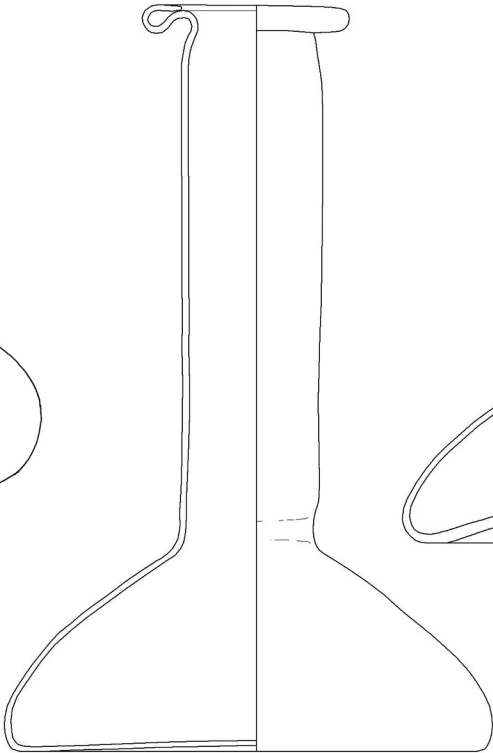
717

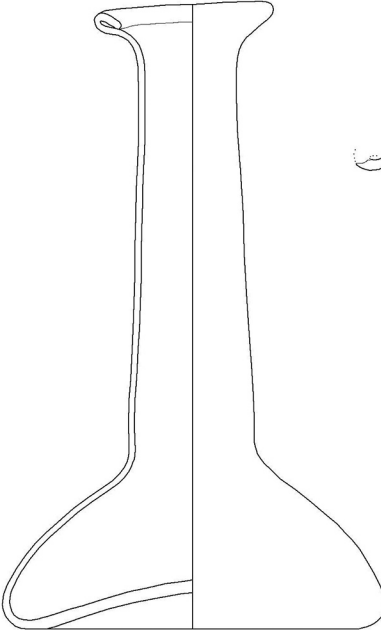
718

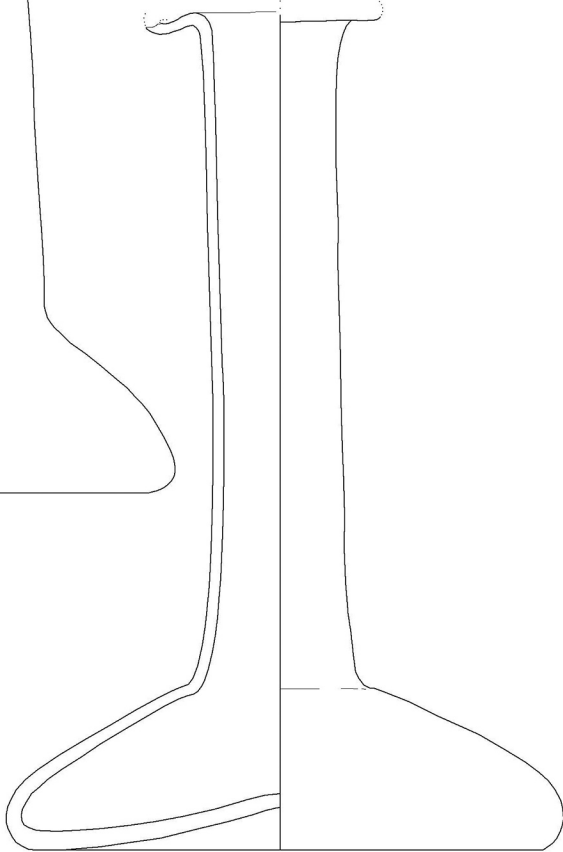
719

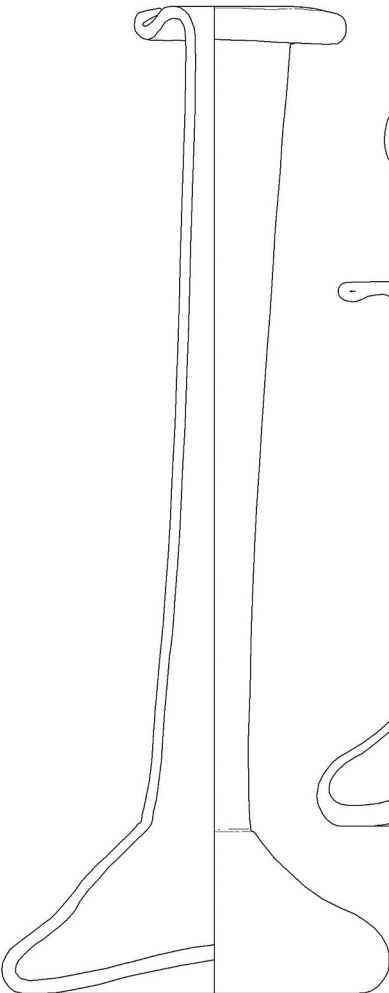
720

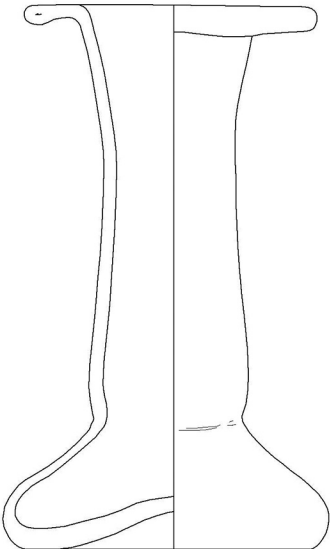
721

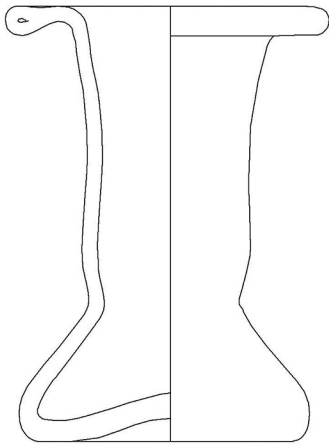
722

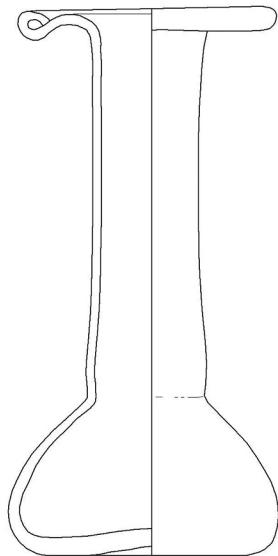
723

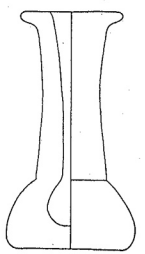
724

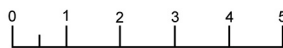
725

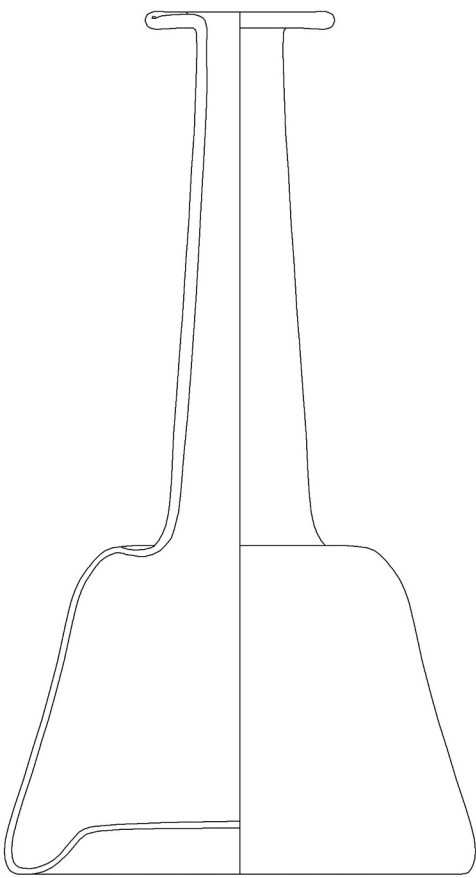

726

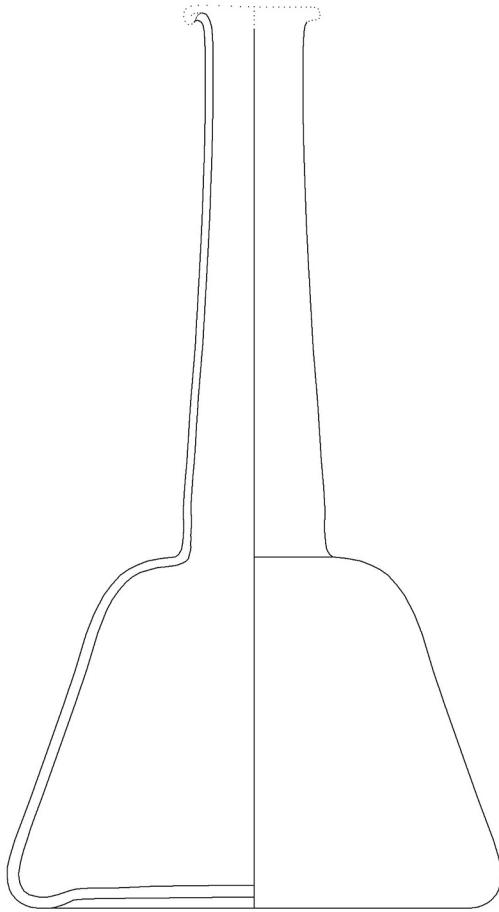

727

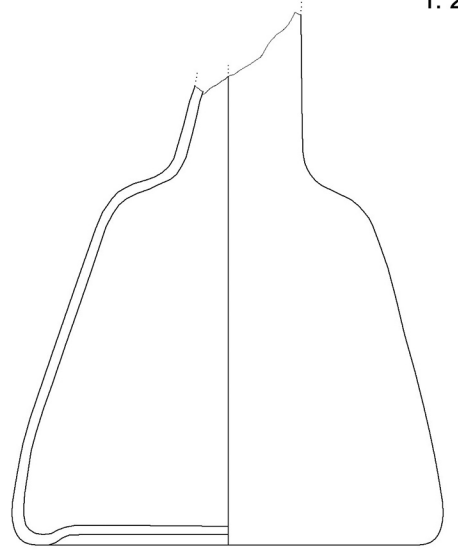

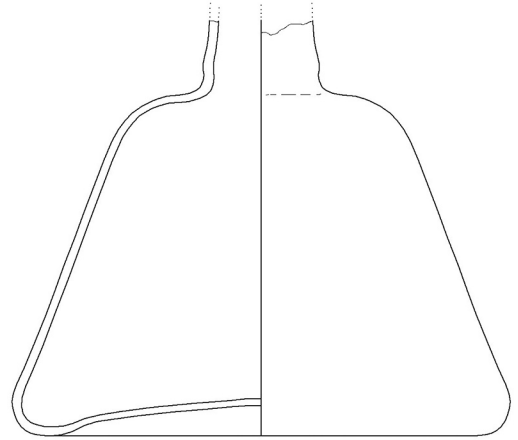
728

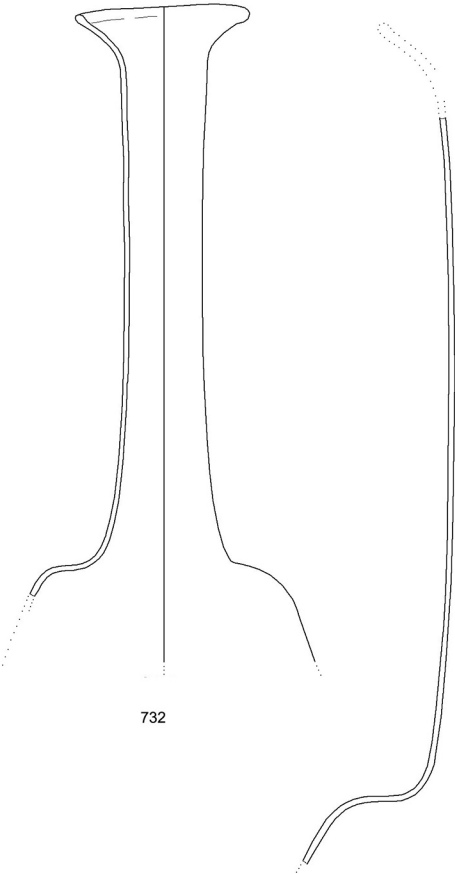
729

730

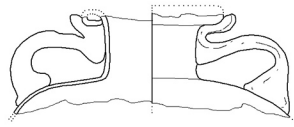
731

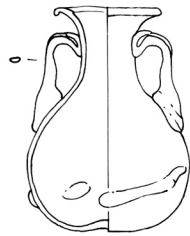
732

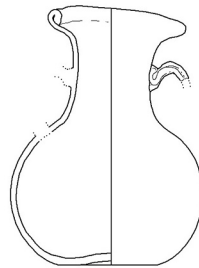
733

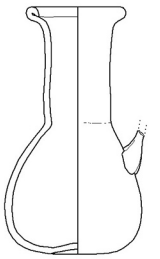
734

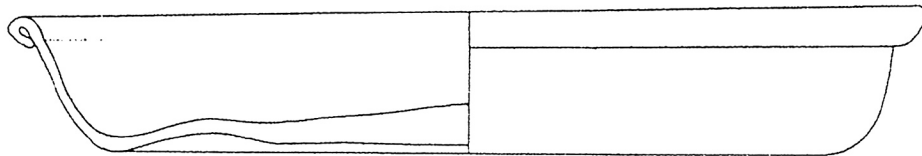
735

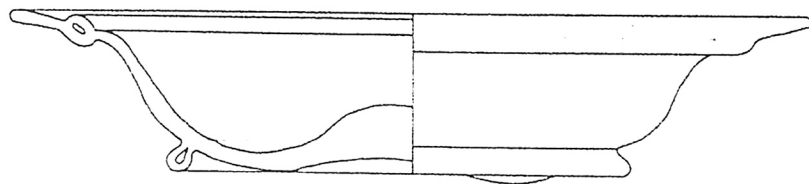
736

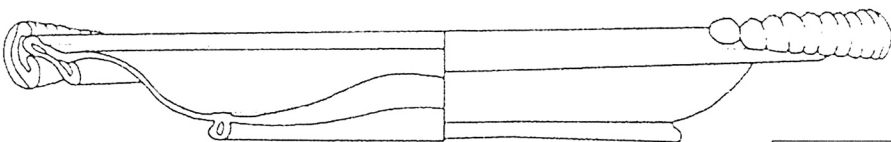
737

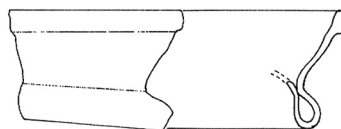
738

739

740

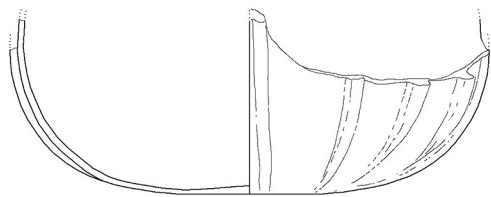

741

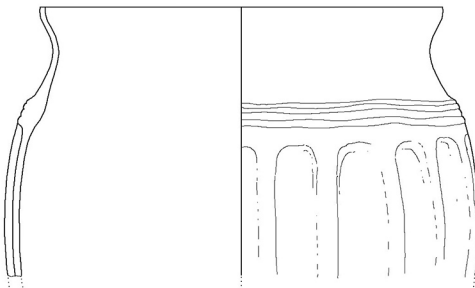

742

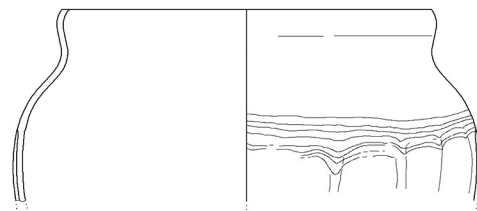

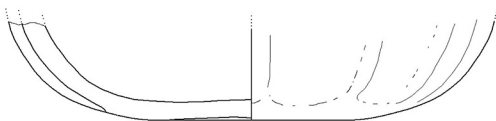
743

744

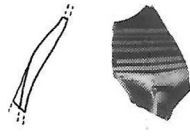
745

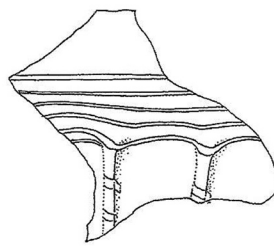
746

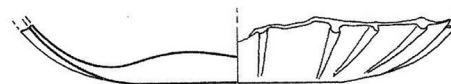
747

748

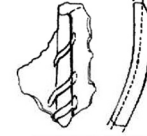
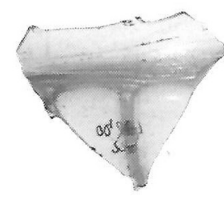
749

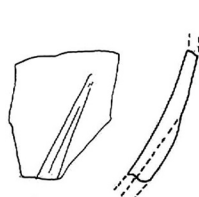
750

751

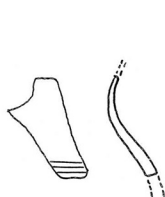
758

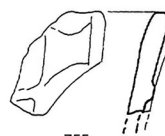
752

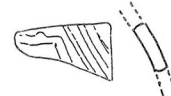
753

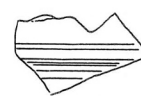
754

755

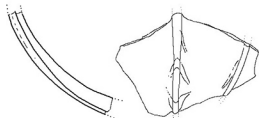
756

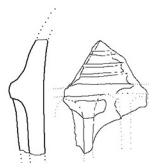
757

759

760

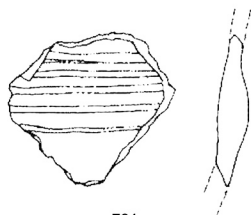
761

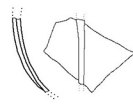
762

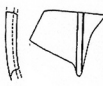
763

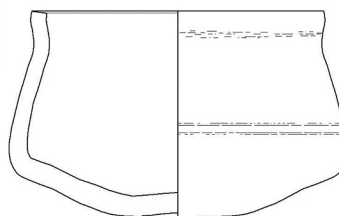
764

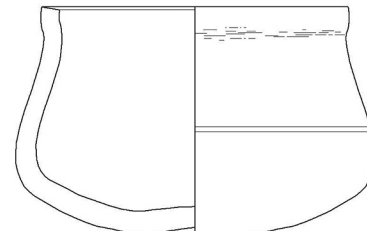
765

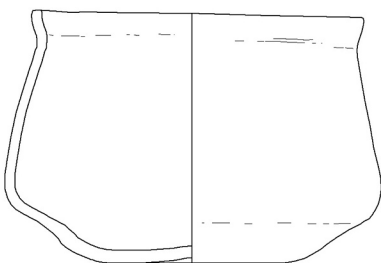
766

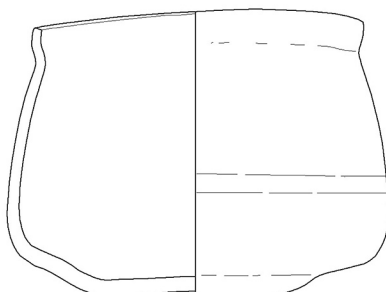
767

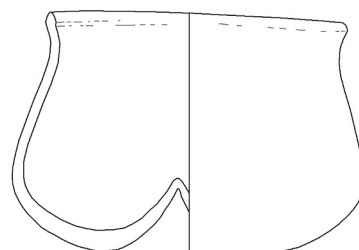
768

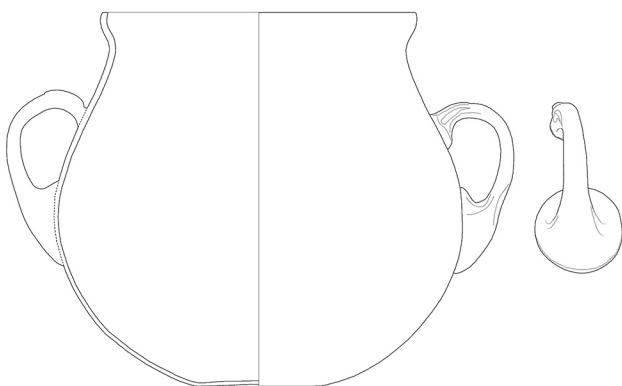
769

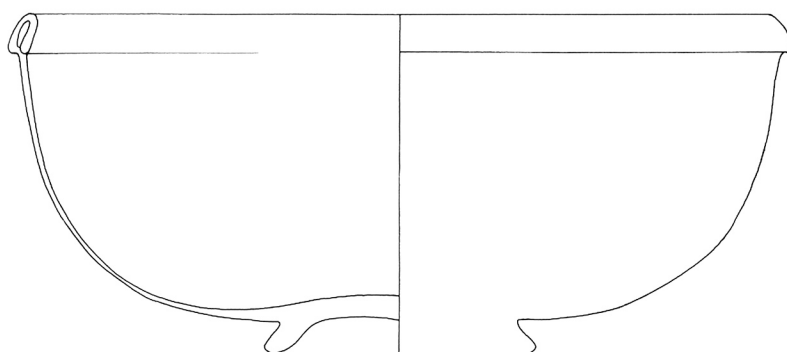
770

771

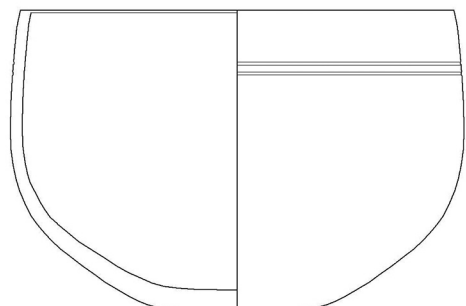
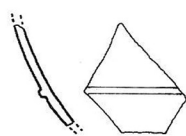
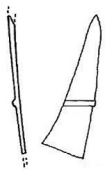
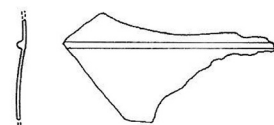
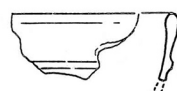
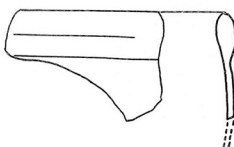
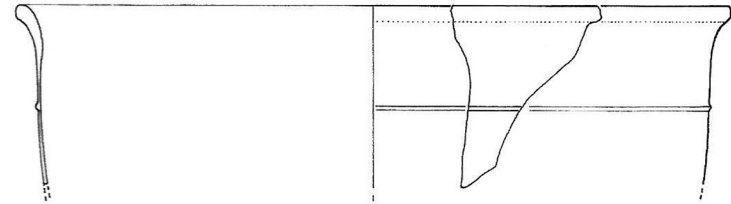
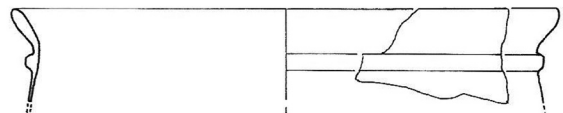
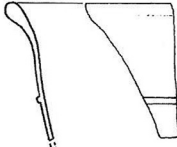
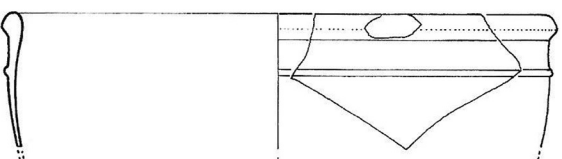
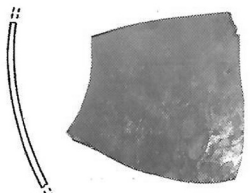
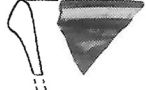
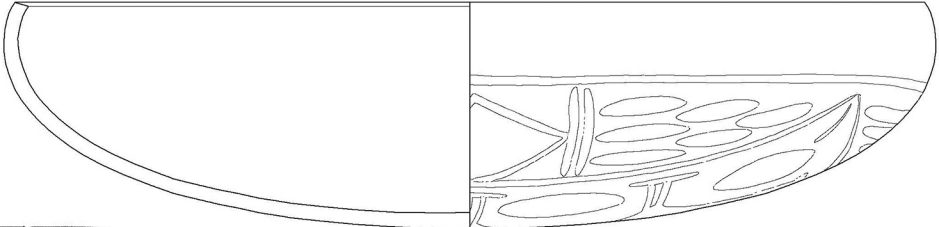
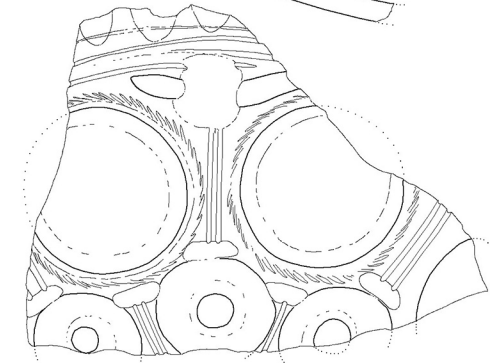
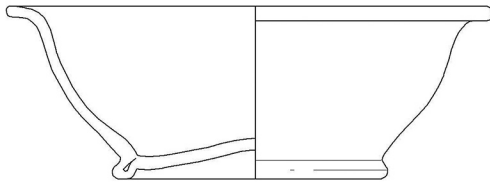
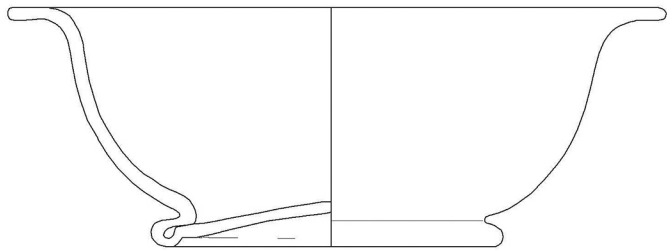
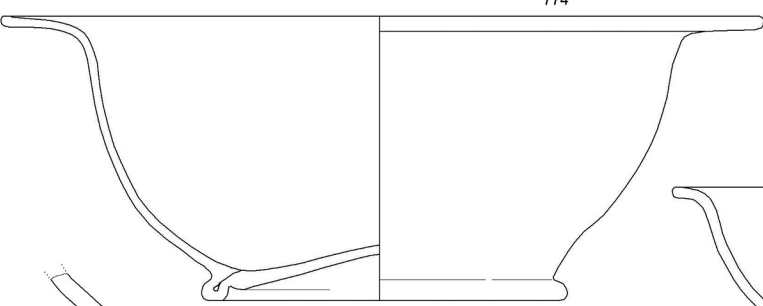
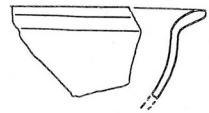
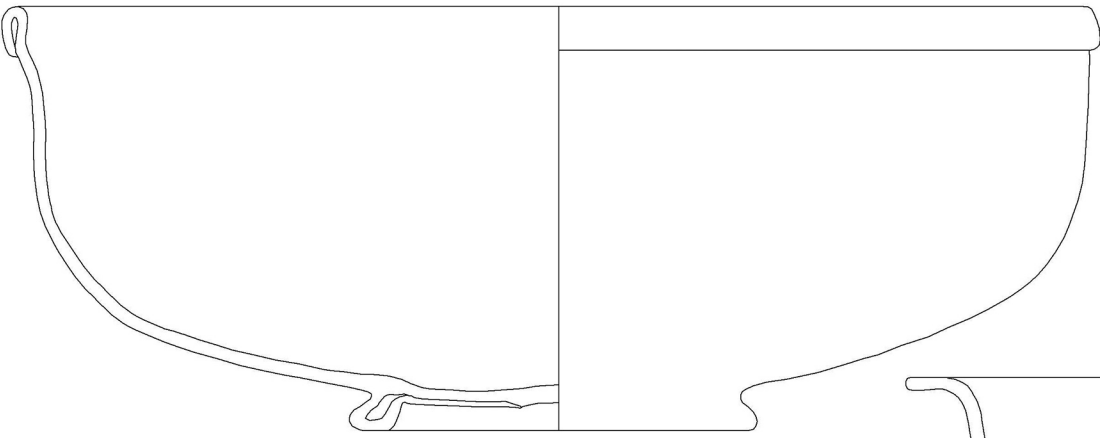

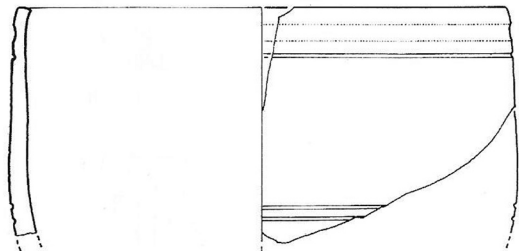
772

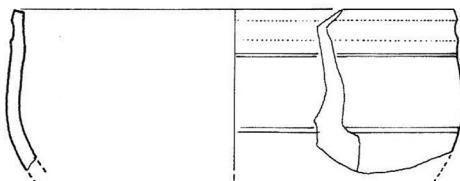
773

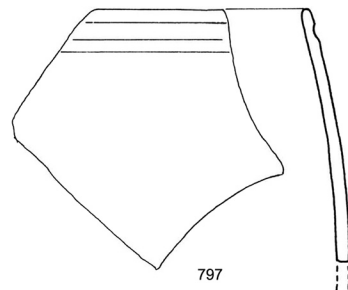

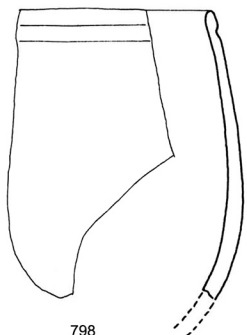
795

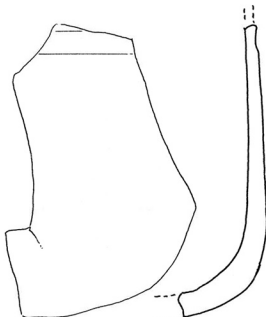
796

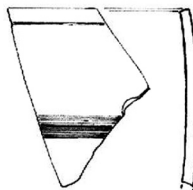
797

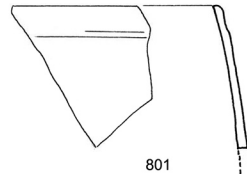
798

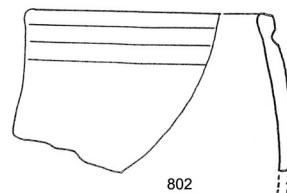
799

800

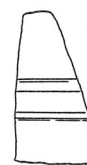
801

802

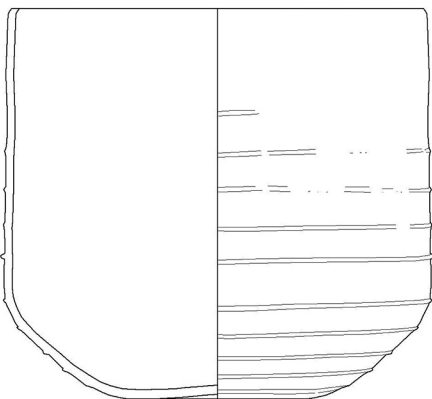
803

804

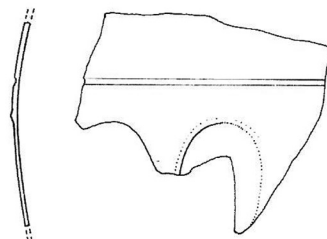
805

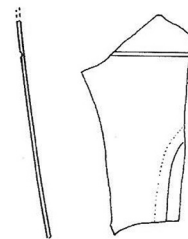
806

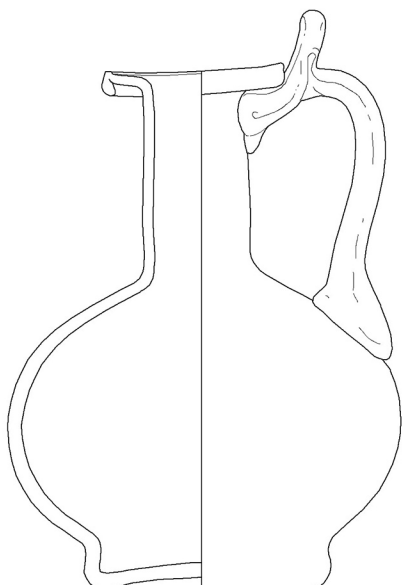
807

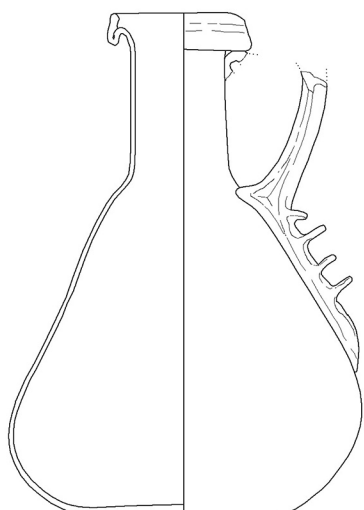
808

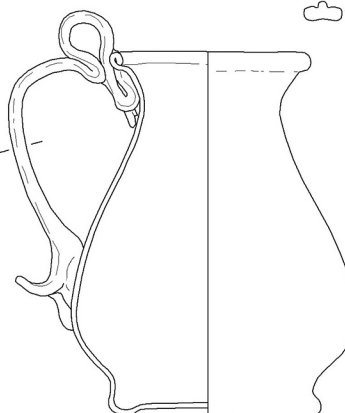
809

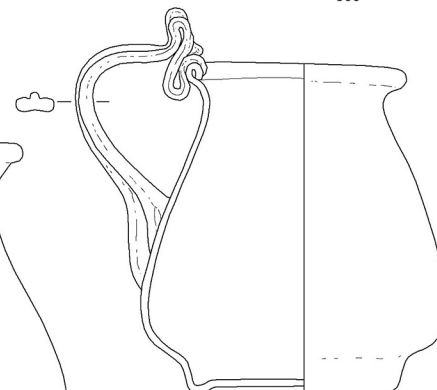
810

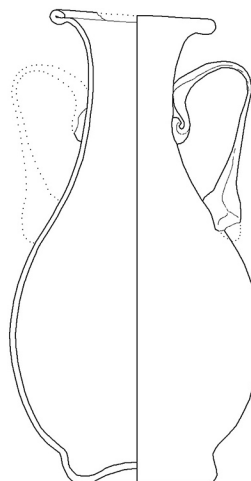
811

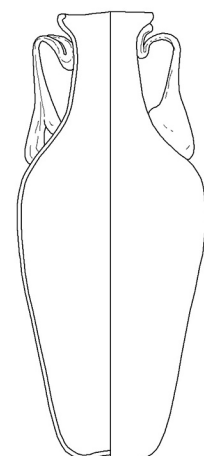
812

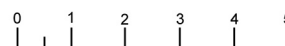
813

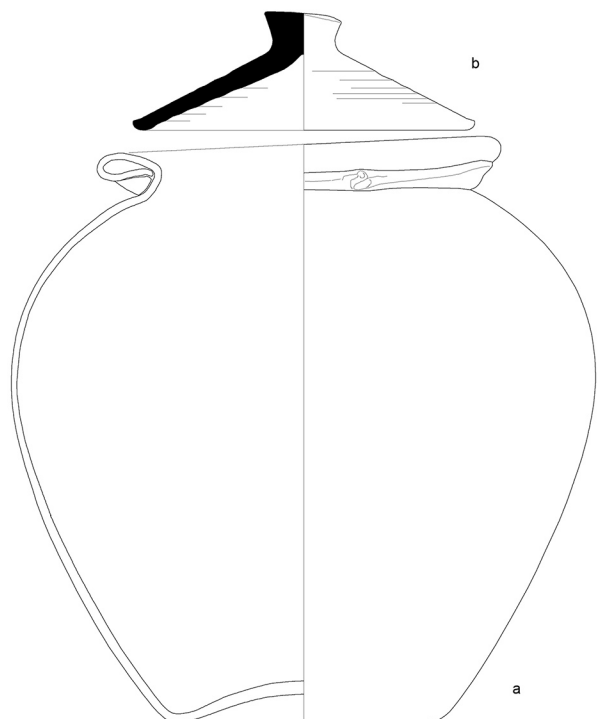

814

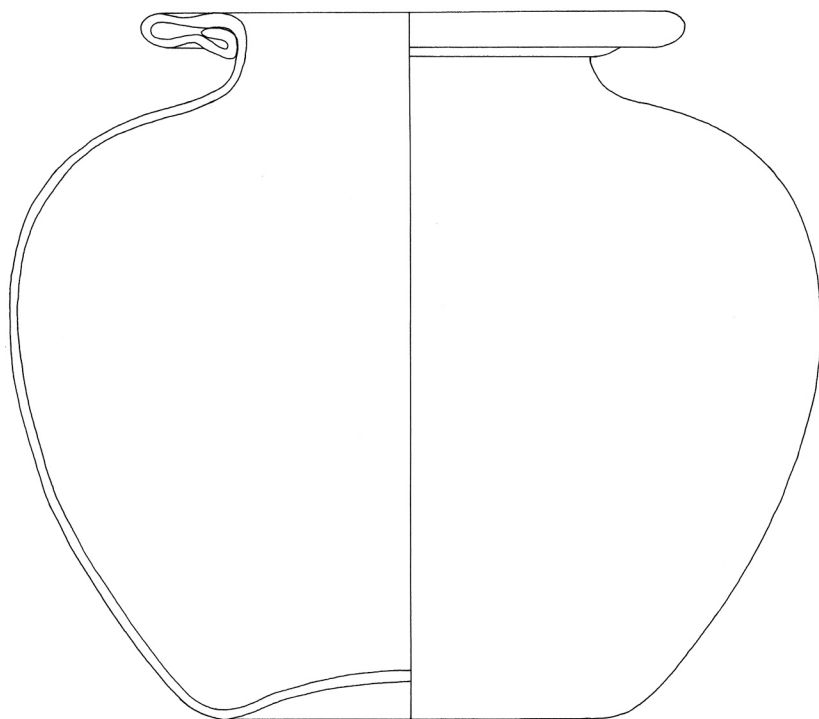

815

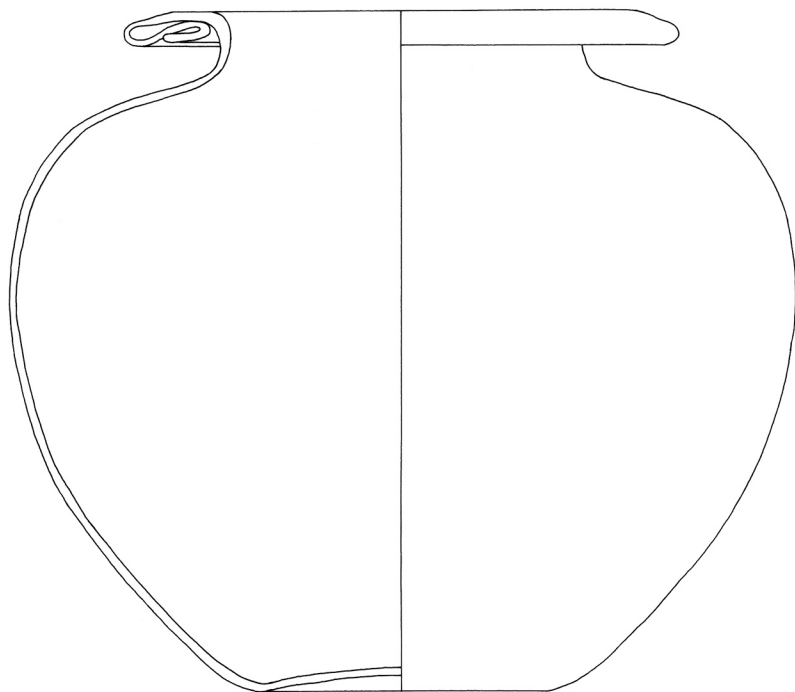

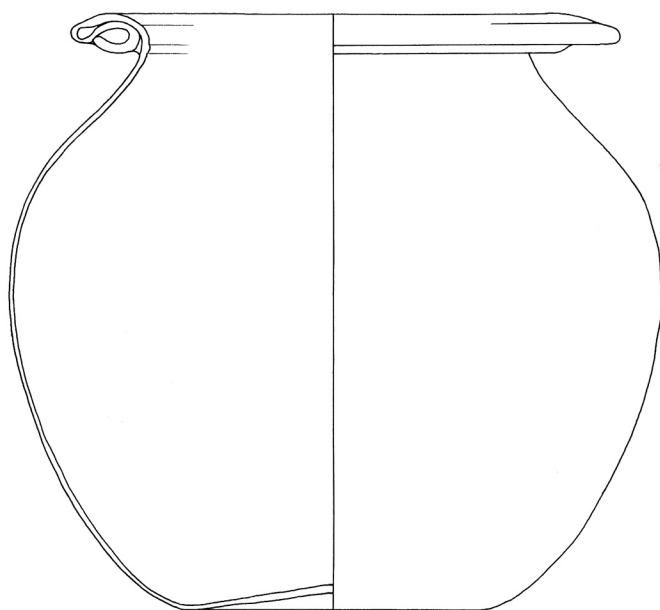
816

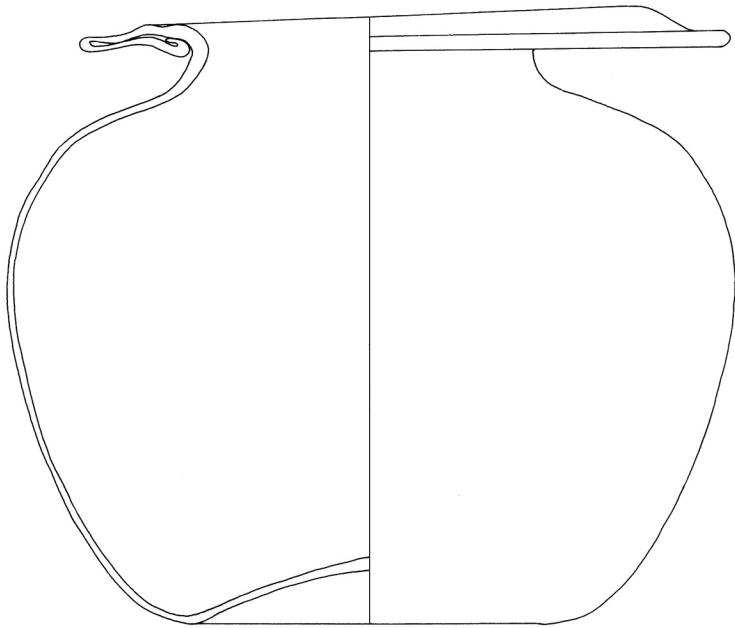
817

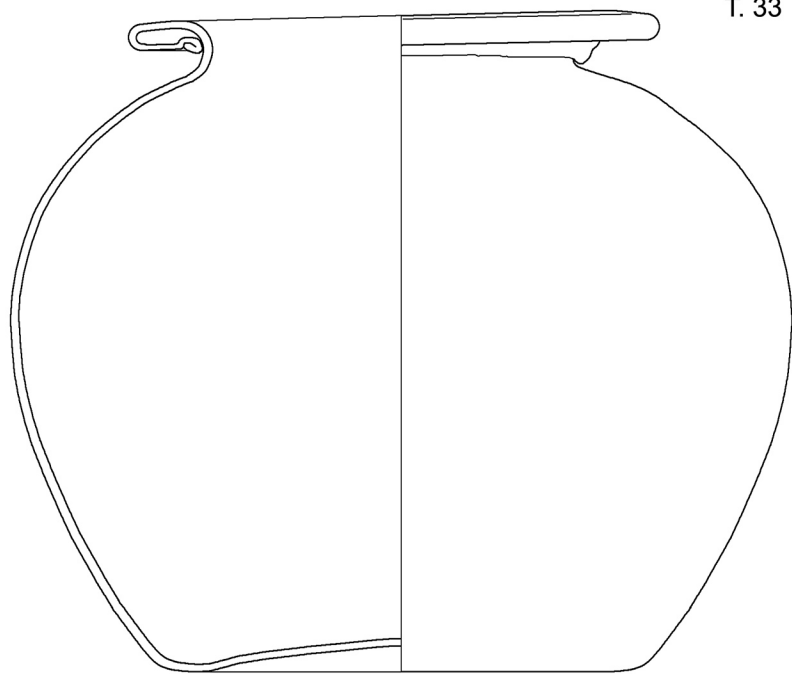
818

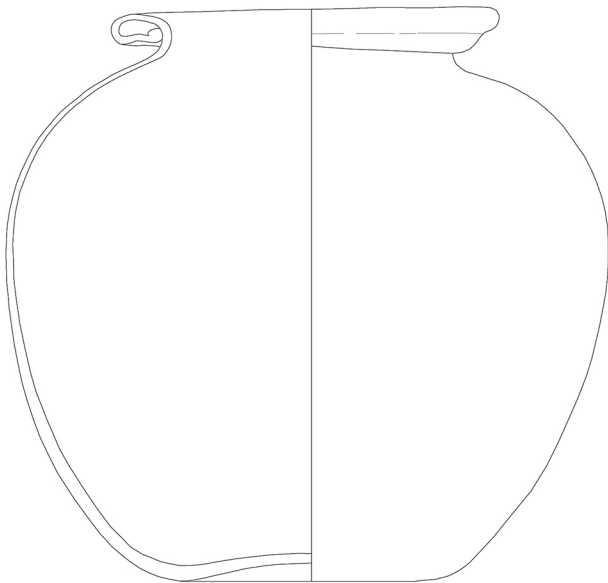
819

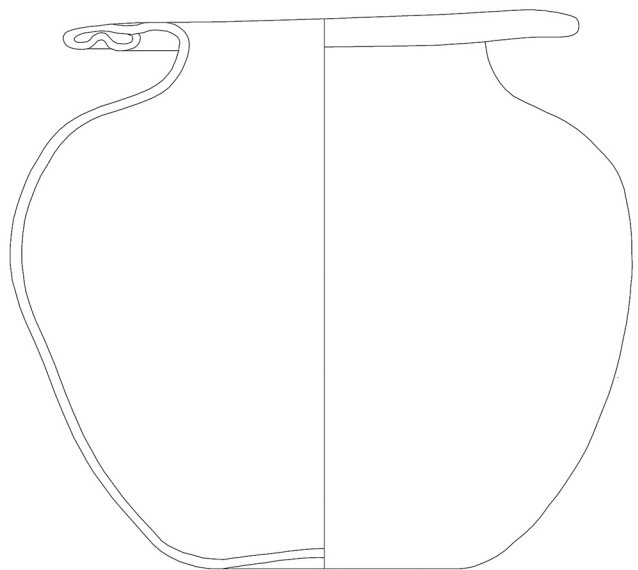
820

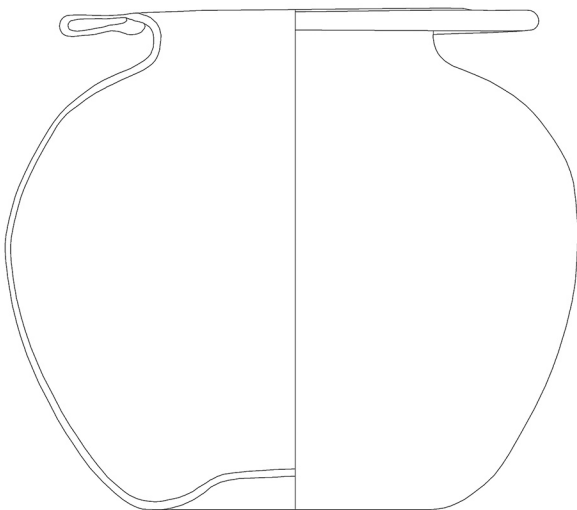
821

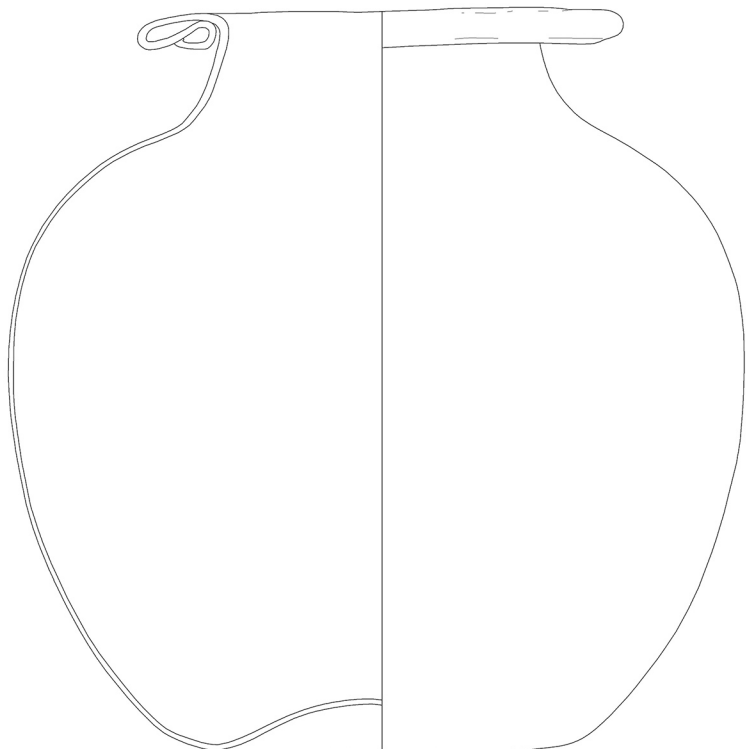
822

823

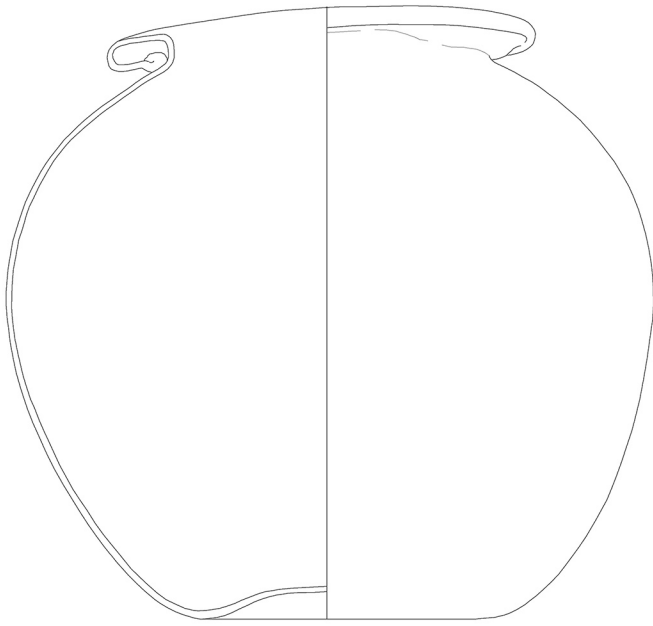

824

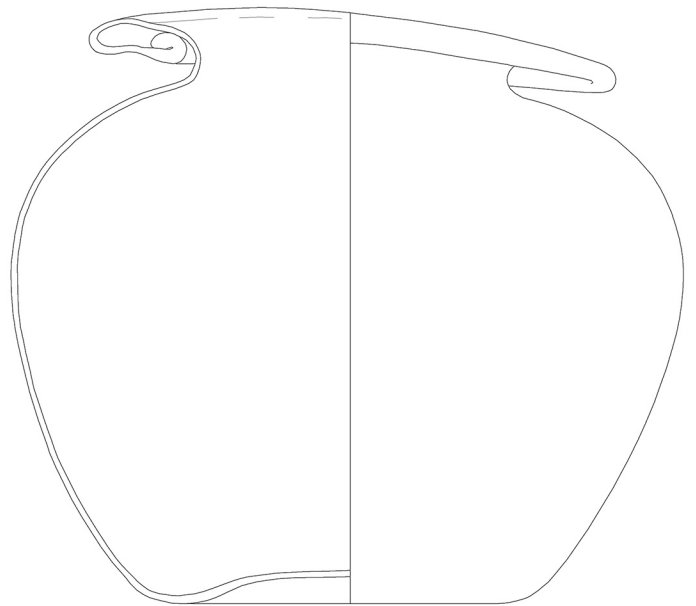

825

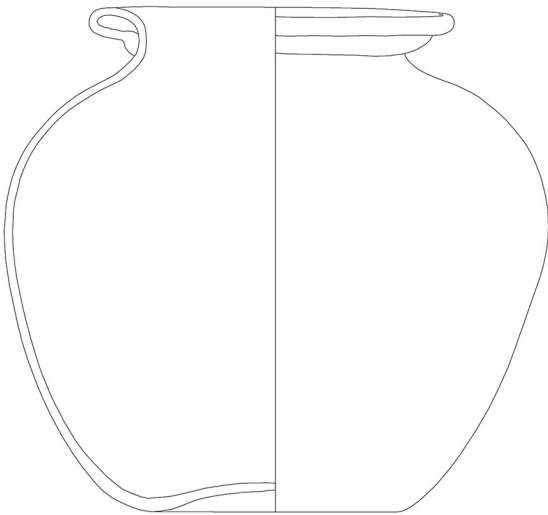
0 1 2 5 10cm

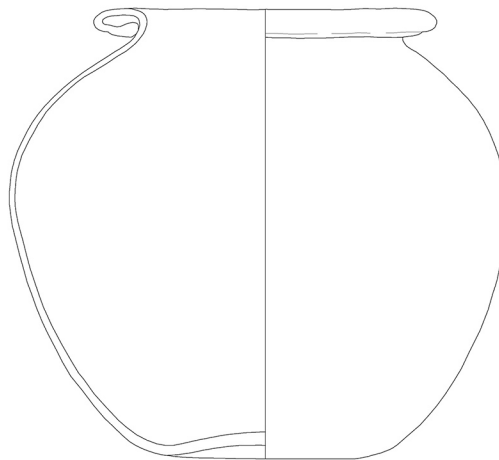
826

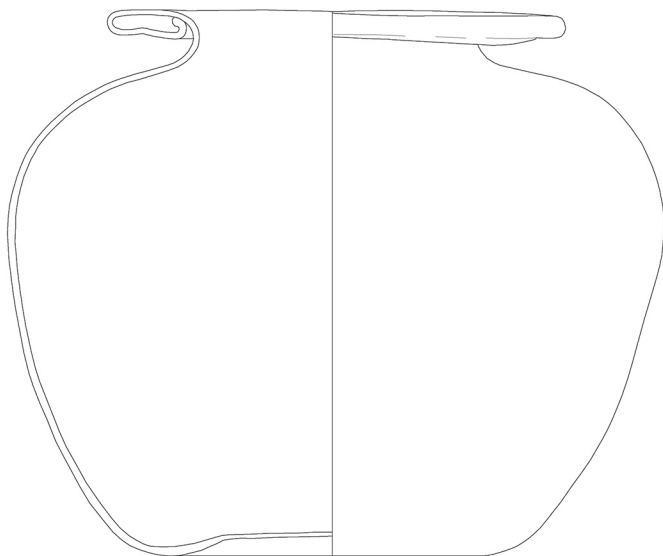
827

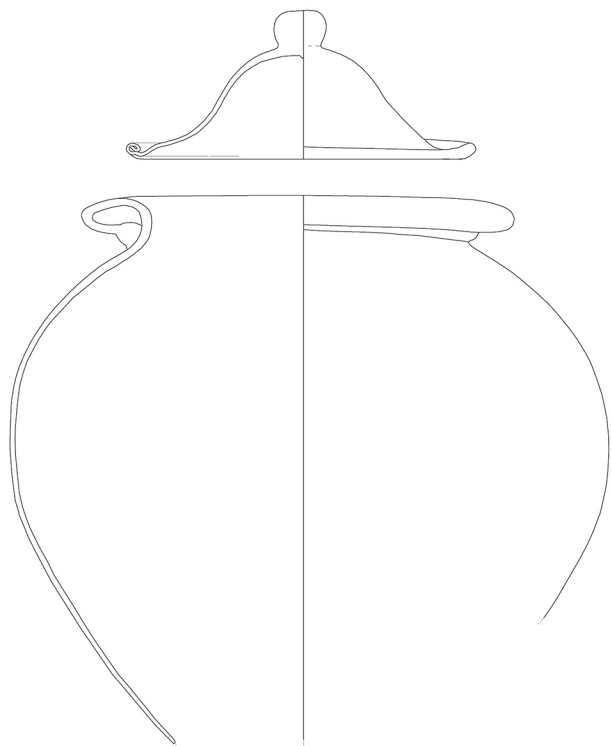
828

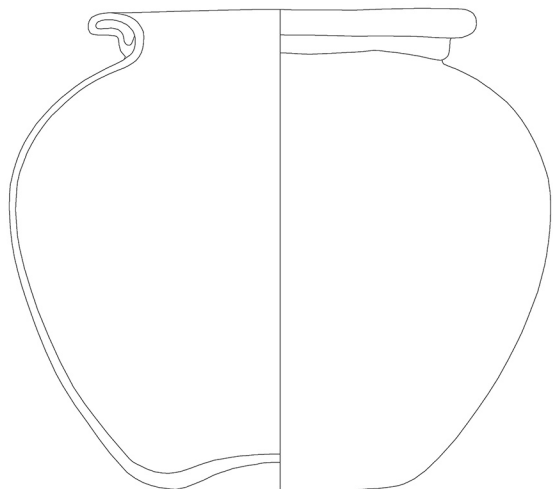
829

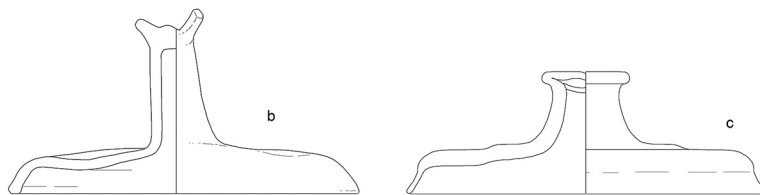
830

831

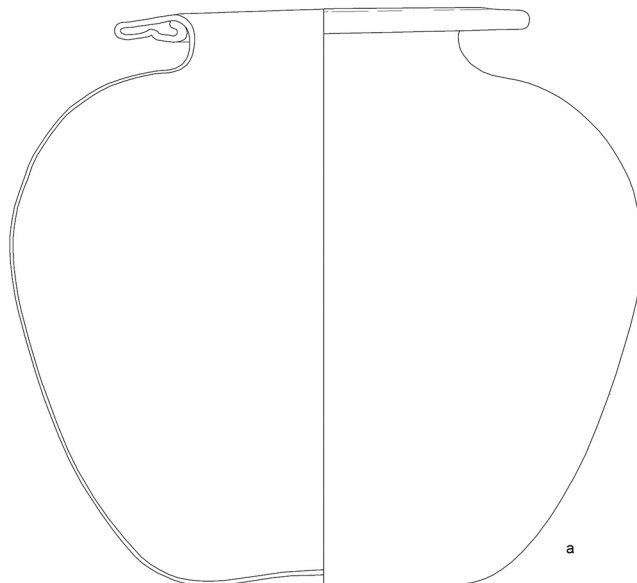

832

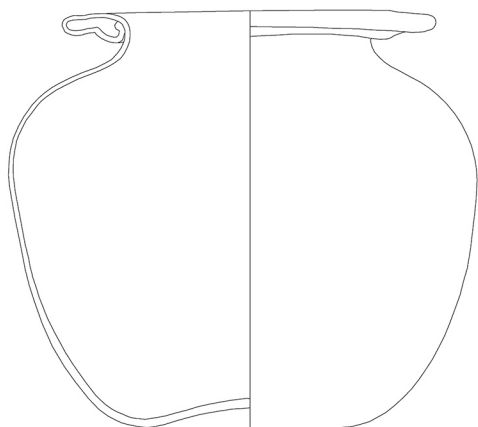
b

c

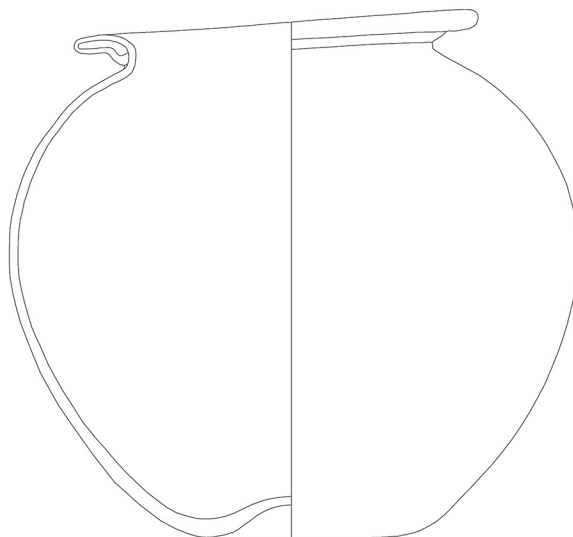

a

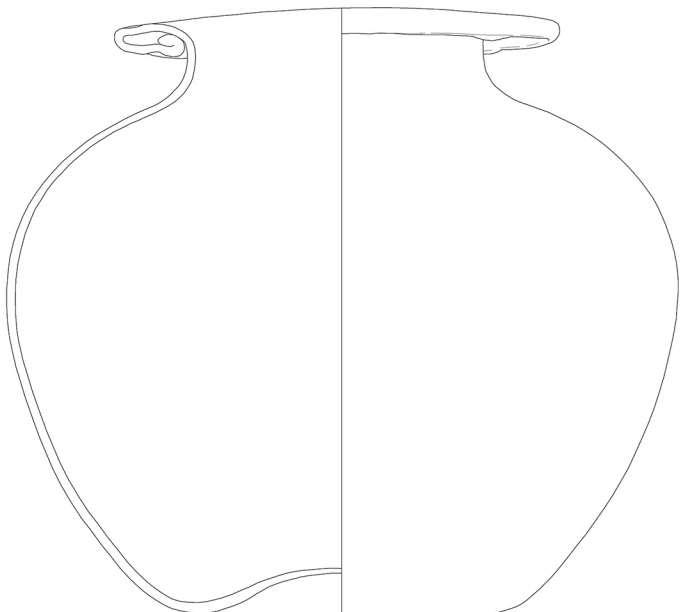
833

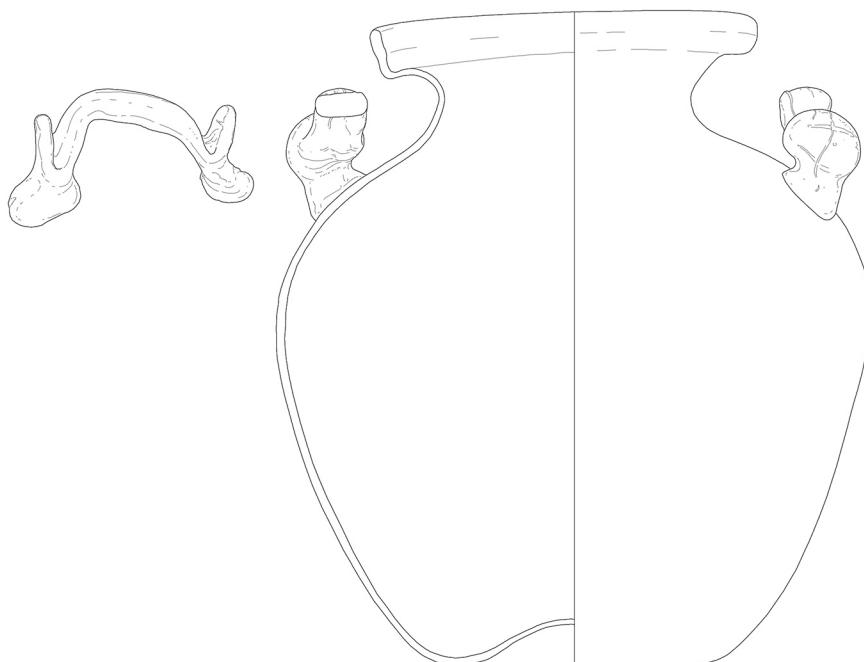
834

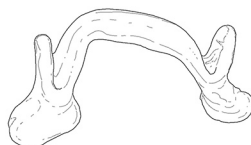
835

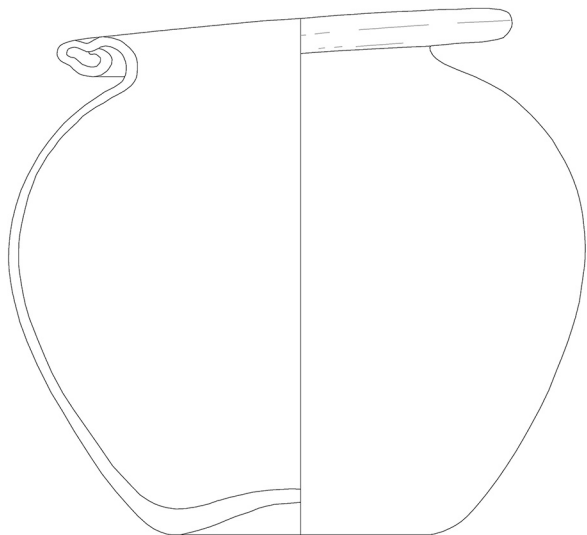

836

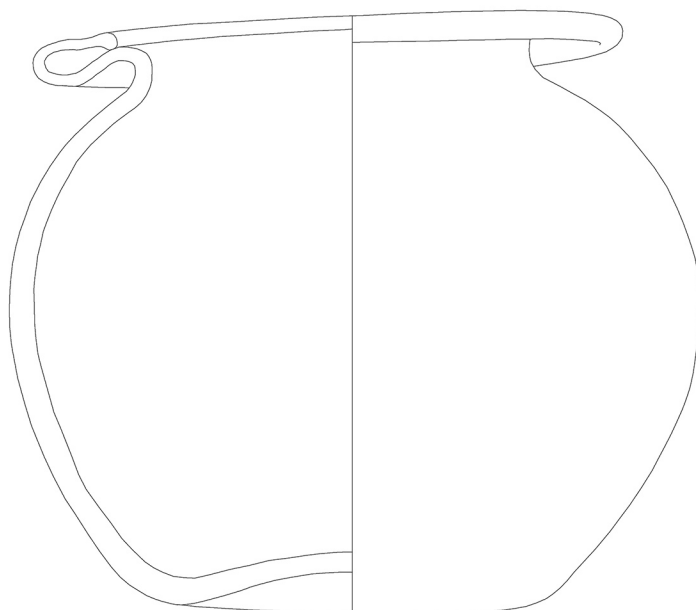

837

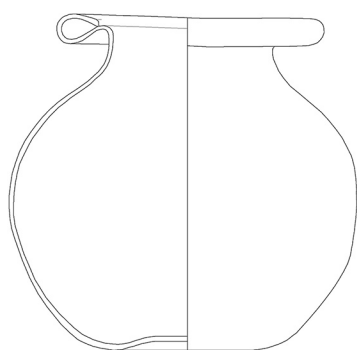

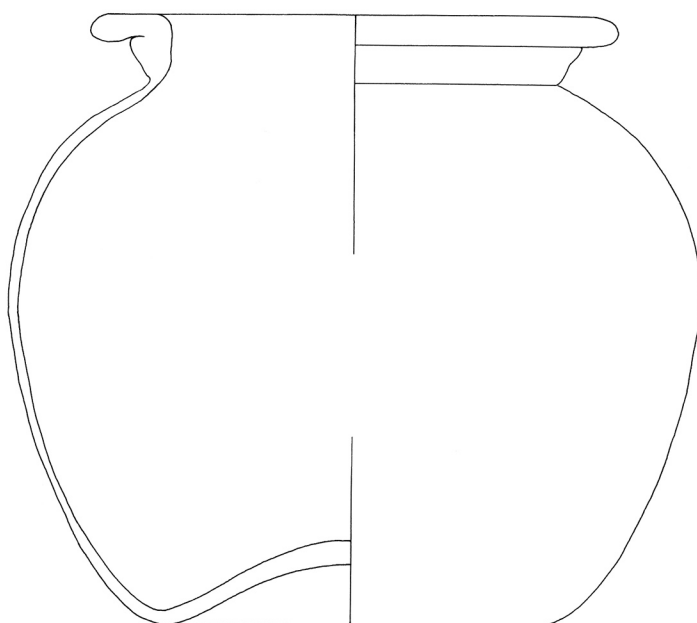
838

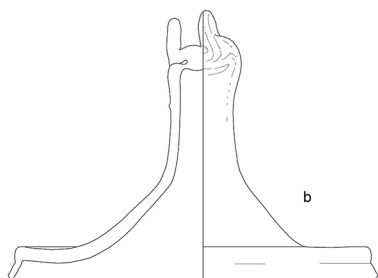
839

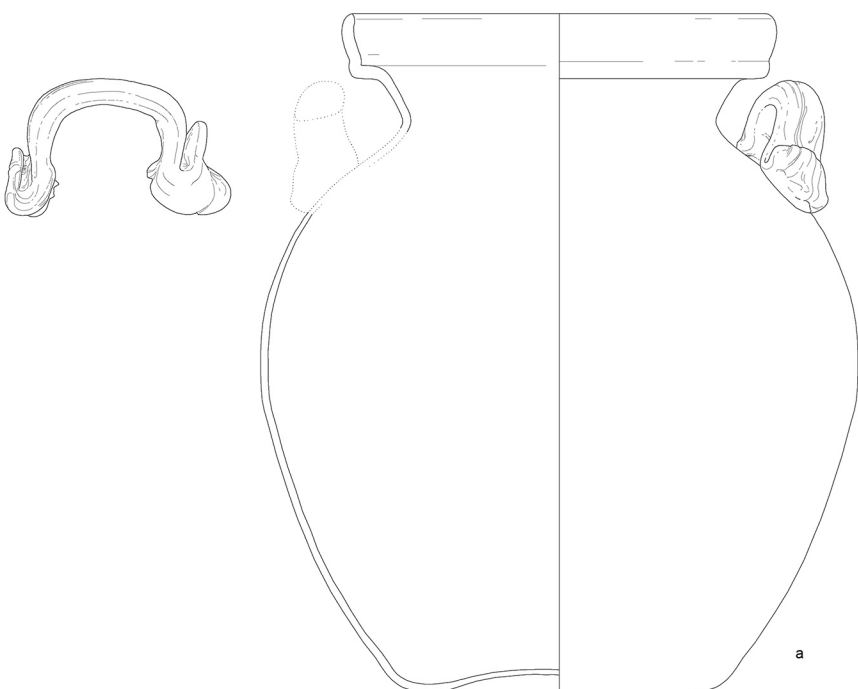
840

841

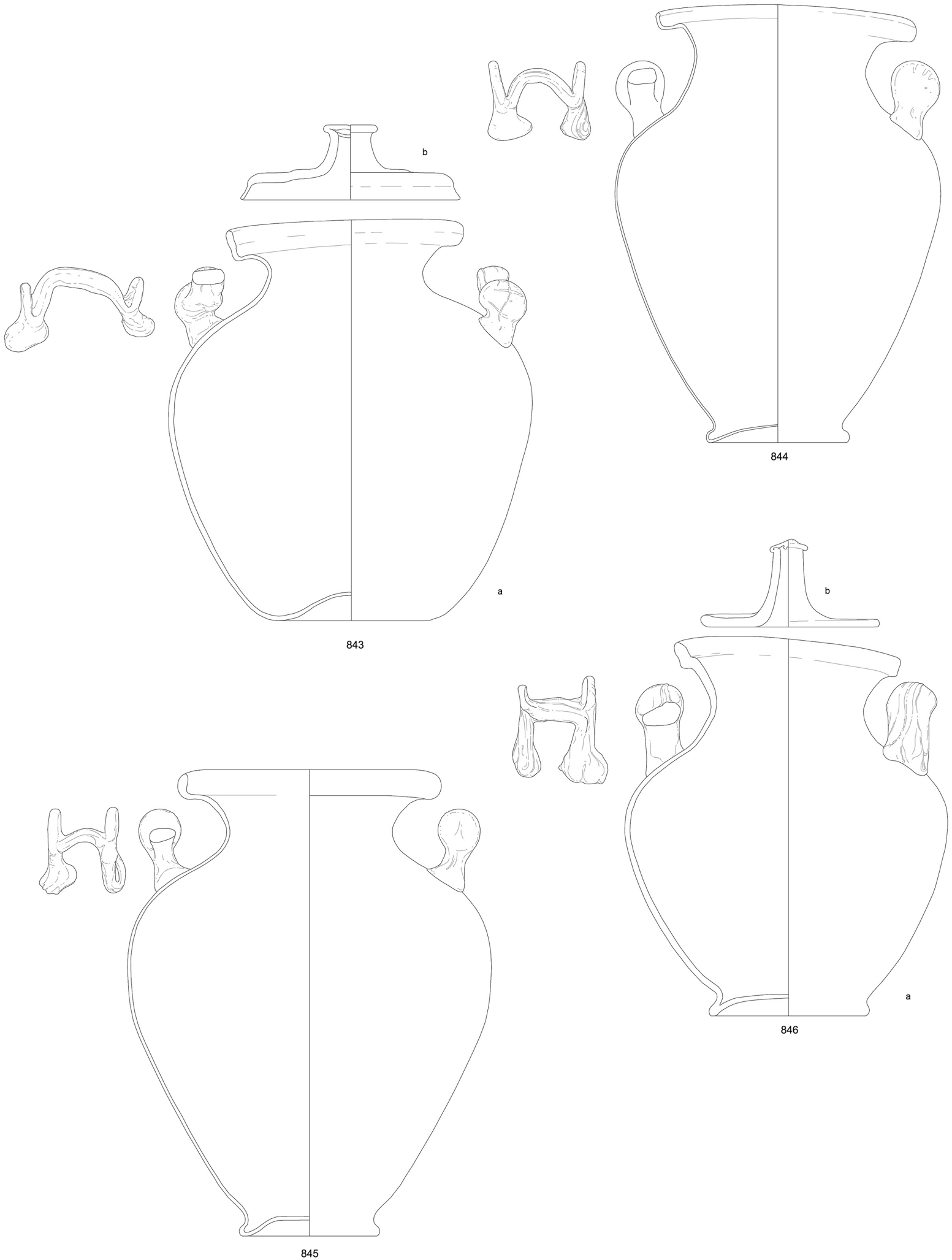
b

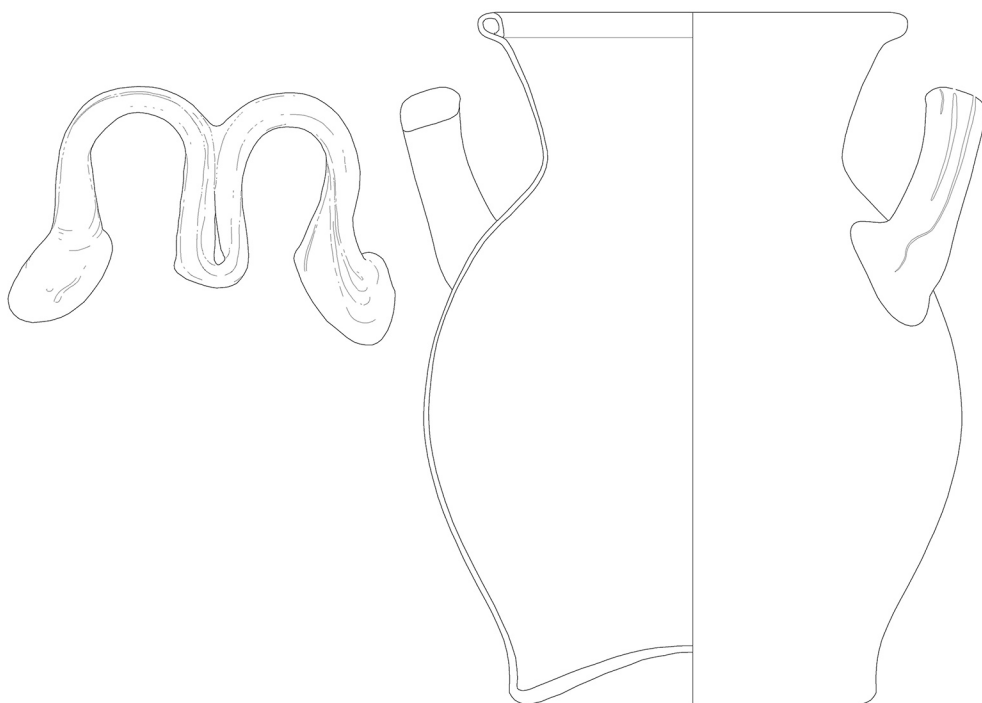

a

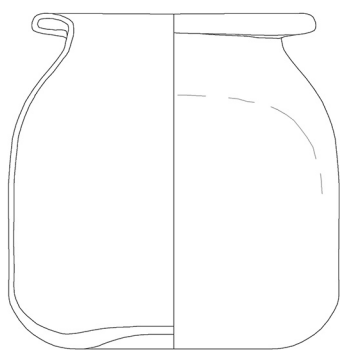
842

0 1 2 5 10cm

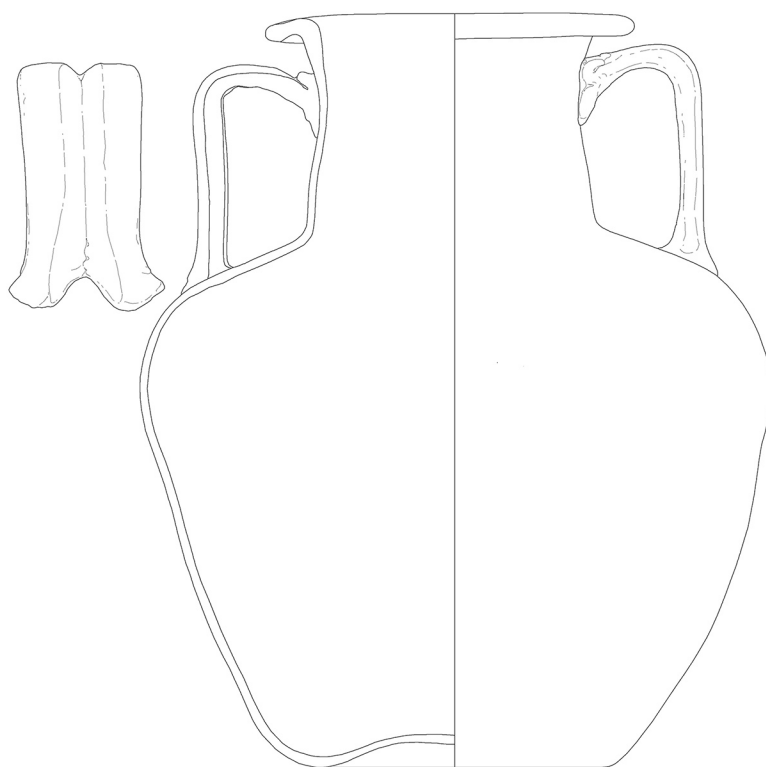

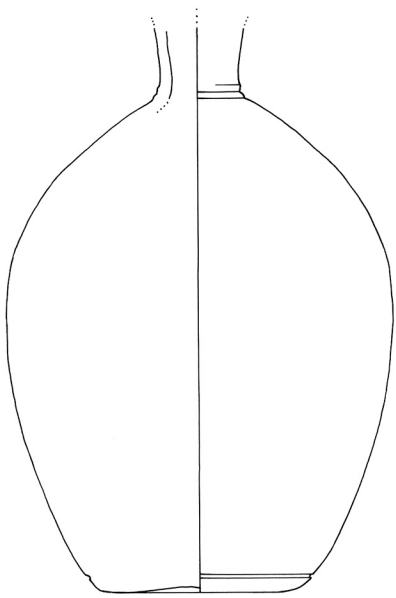
847

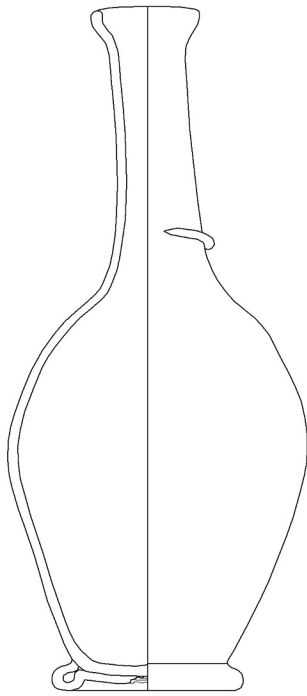
849

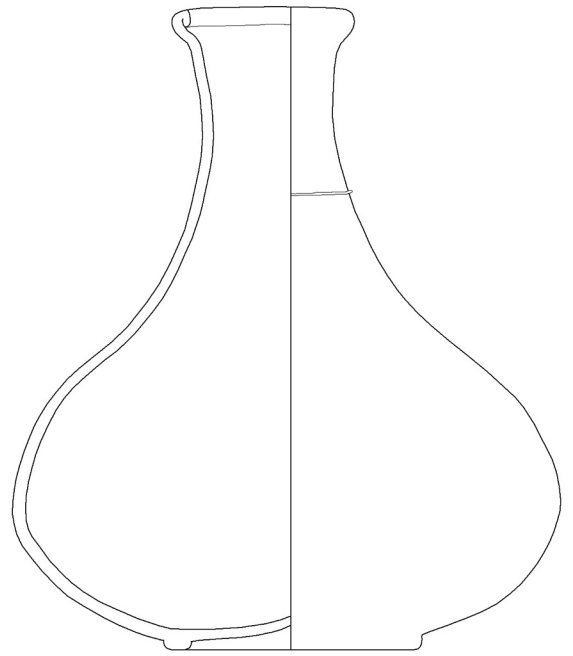
848

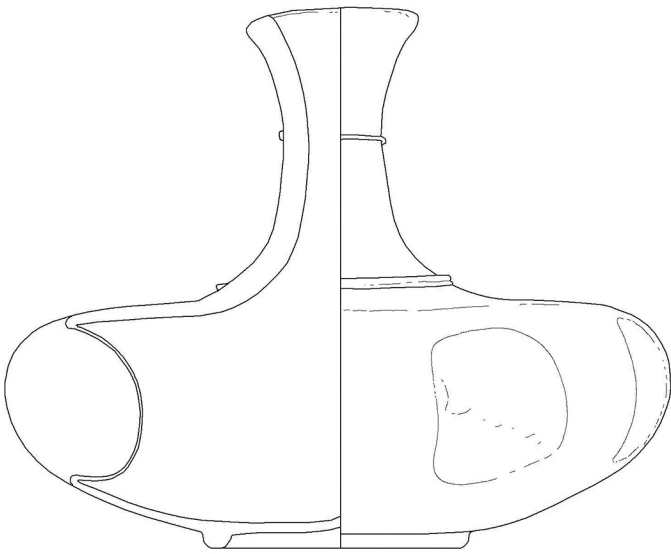
850

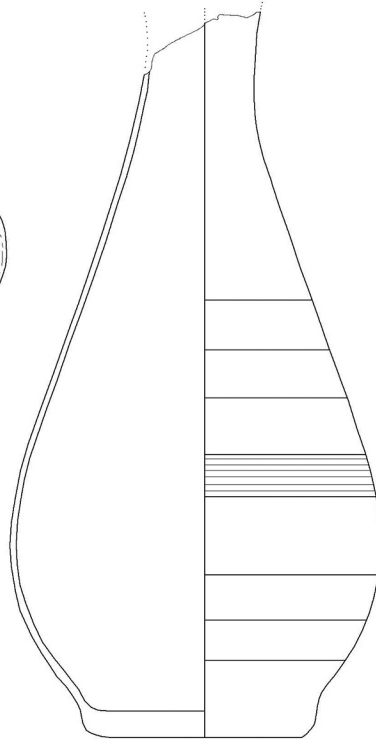
851

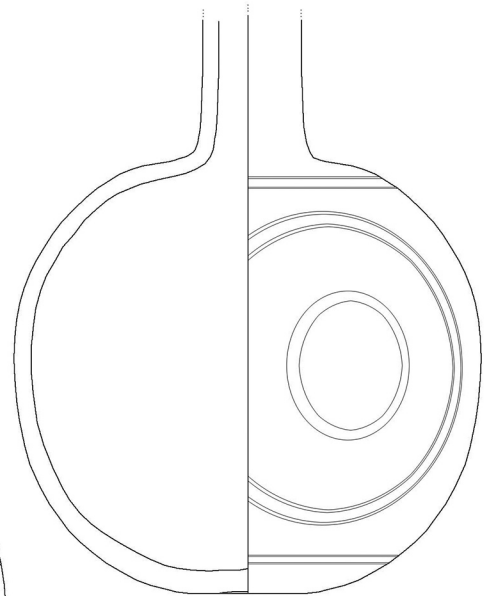
852

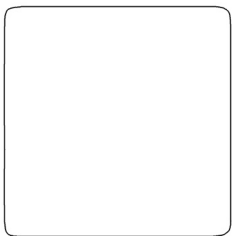
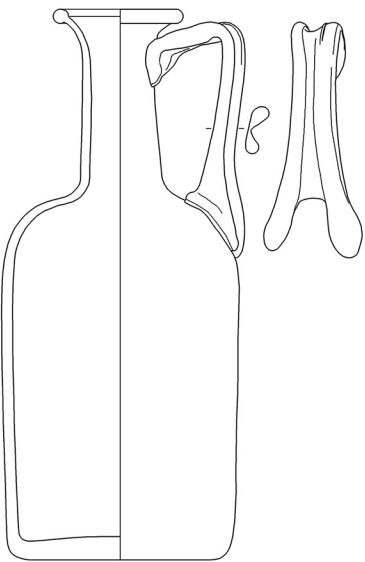
853

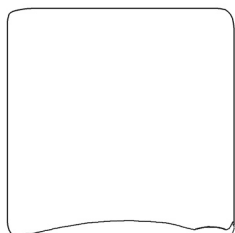
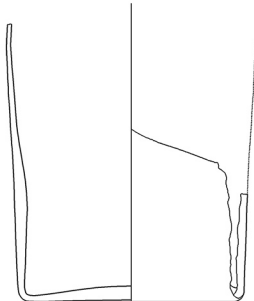
854

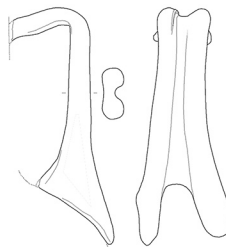
855

856

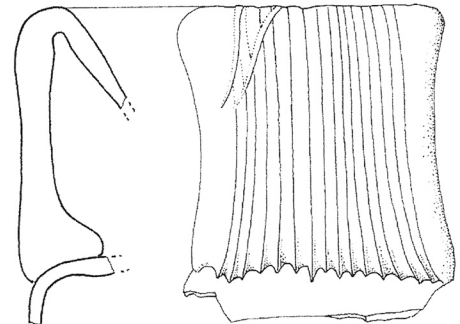
857

858

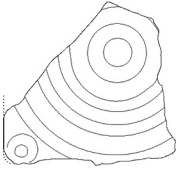

859

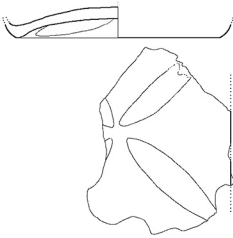

860

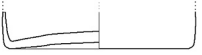

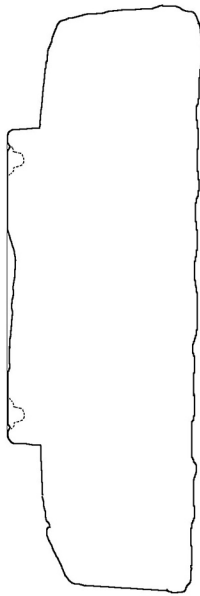
861

862

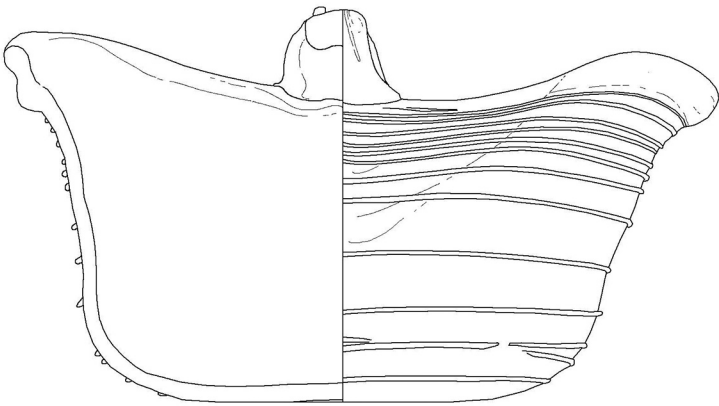

863

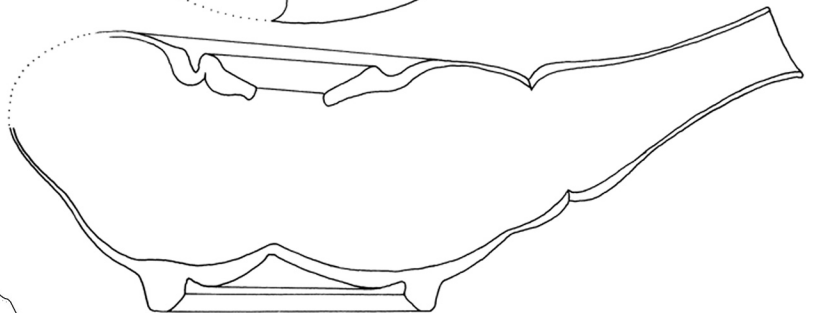
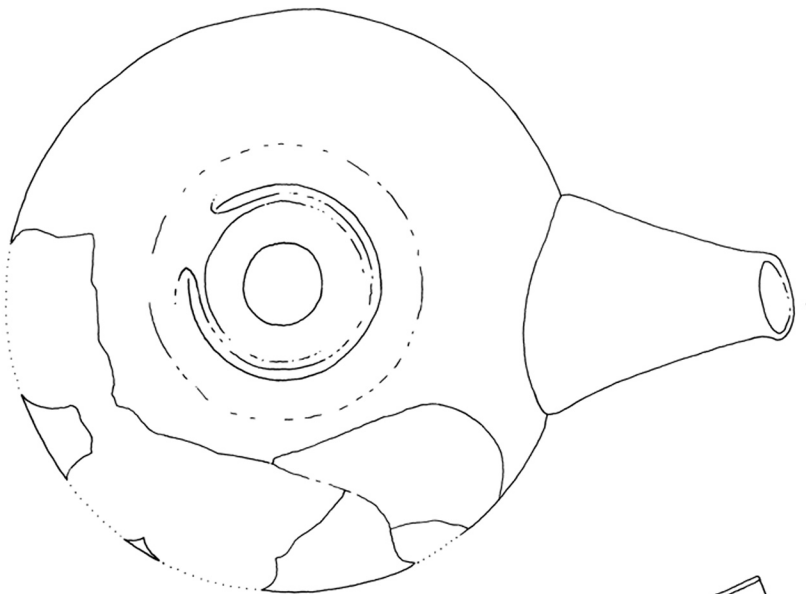

864

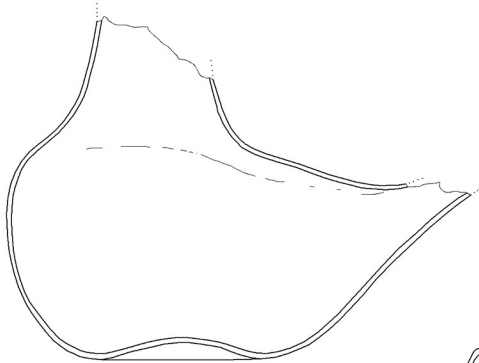
0 1 2 5 10 cm

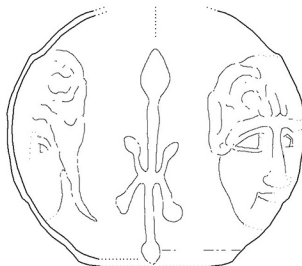
865

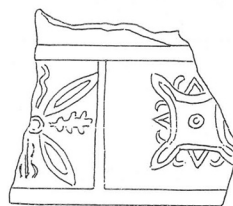
866

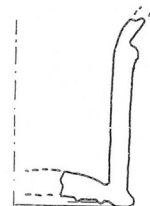
867

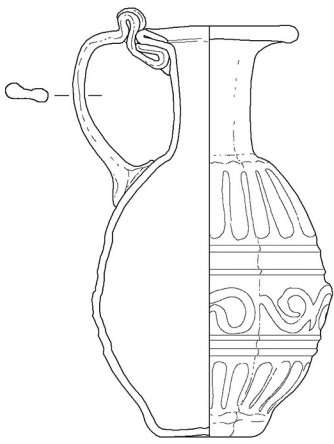
868

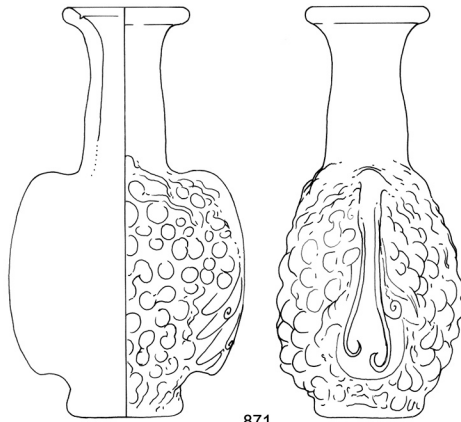
869

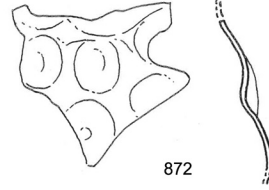
0 1 2 3 4 5

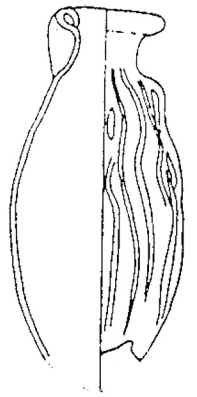
870

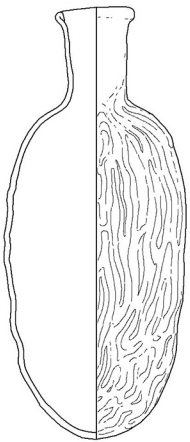
871

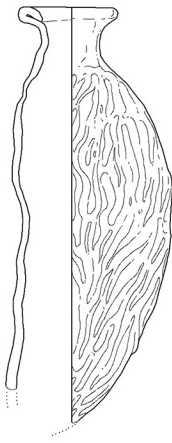
872

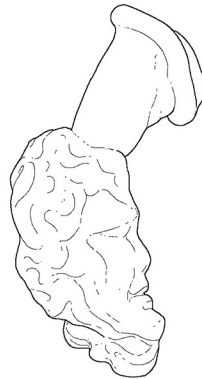
873

874

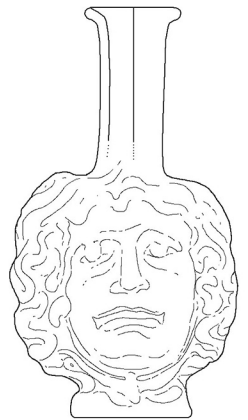
875

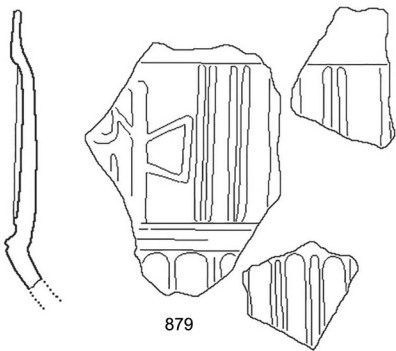
876

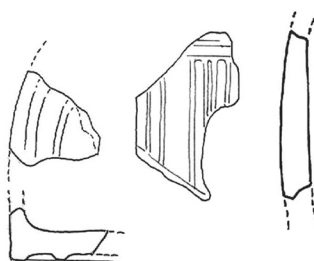
877

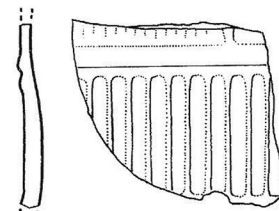
878

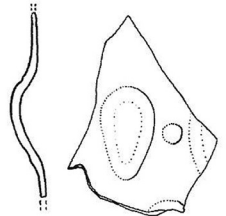
879

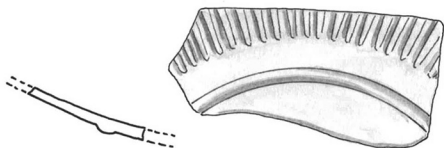
880

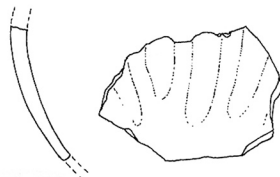
881

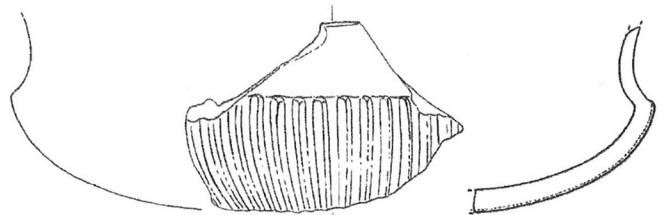
882

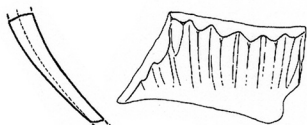
883

884

885

886

Životopis

Zrinka Buljević je rođena 18. ožujka 1969. g. u Splitu gdje je završila osnovnu i srednju školu, a diplomirala je 1992. g., te magistrirala 1999. g. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Zaposlena je u Arheološkom muzeju u Splitu od 1993. g., od 2009. g. kao muzejska savjetnica Rimsko-provincijalne zbirke. Imenovana je v.d. ravnateljice Arheološkog muzeja u Splitu 2004. g., a ravnateljicom 2005. – 2013. g. Suradnica je na projektima M. Sanader *Rimski vojni logori u Hrvatskoj – Tilurij*, odnosno *Between the Danube and the Mediterranean. Exploring the role of Roman military in the mobility of people and goods in Croatia during the Roman Era, RoMiCRO*.

Sudjelovala je na istraživanjima nekoliko lokaliteta u Saloni, Naroni, Sv. Filipu i Jakovu kod Marine, Splitu, te u Tiluriju.

Koautor je stalnog postava Arheološkog muzeja u Splitu, 2000. g., te Arheološkog muzeja Narona, 2007. g. Koautor je izložbi *Salona christiana*, 1994. g., izložbe o Augusteju u Naroni, što je pod raznim nazivima bila izložena u Splitu, Oxfordu, Barceloni, Vatikanu i u Zagrebu, 2004. – 2005. g., te *Glas und Parfum*, u Bärnbachu, 2006./2007. g. Autor je izložbi *Otisci cesarica* i *Ave Narona*, izloženih 1996. – 1998. g. u više hrvatskih gradova i u Sarajevu. Koautor je ili autor, i urednica kataloga, izložbi *Odras Rimljanke*, pa *Antejski ciklus, prva samostalna izložba fotografija Ivana Marovića, muzejskog savjetnika u miru* i *Split u Arheološkome muzeju u Splitu*, iz 2007. god., te *Tragovima Eniona i Aristeje u rimskoj provinciji Dalmaciji*, 2012. g. Glavna je urednica muzejskog godišnjaka *Vjesnika za arheologiju i povijest dalmatinsku*, od 98. do 105. broja, odnosno 2005. – 2012. g. Urednica je 106. broja *Vjesnika* iz 2013. g. Glavna je urednica serije *Katalozi i monografije* Arheološkog muzeja Splitu, 2008. – 2012. g. Urednica je kataloga izložbe *Figurae Veneris*, 2013. g.

Članica je strukovnih udruga *Hrvatskog arheološkog društva* od 1994. g., *Association Internationale pour l' Histoire du Verre* od 2006. g., te brojnih radnih tijela, vijeća, odbora, uredništva.

Objavljeni radovi

Kratice

- HAD – Hrvatsko arheološko društvo
- ROMEC – Roman Military Equipment conference
- VAHD – Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku
- VAPD – Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku

Radovi

- *Stakleni inventar*, in Mirjana Sanader, Domagoj Tončinić, Zrinka Buljević, Sanja Ivčević, Tomislav Šeparović, *Tilurium III. Istraživanja 2002.-2006. godine*, Dissertationes et Monographiae 6, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zavod za arheologiju, Zagreb 2014, 225-292.
- *Ennion and Aristas Glasware Found in Roman Province of Dalmatia*, in Christopher S. Lightfoot, *Ennion: Master of Roman Glass*, The Metropolitan Museum of Art, New York 2014, 61-69.
- *Stakleni brodić iz Salone. The small glass boat from Salona*, VAPD 106, 2013, 145-185.
- *Imprints on the bottoms of glass bottles from Dalmatia held in the Archaeological Museum in Split*, in D. Foy, M-D. Nenna, ed., *Corpus des signatures et marques sur verres antiques*, Volume – 3, Aix-en-Provence – Lyon 2011, 179-195.
- *Rimskodobna nekropola u splitskoj Lori*, VAPD 103, Split 2010, 81-190
- *Uz spintriju iz Salone u splitskom Arheološkom muzeju*, Arcahaeologica Adriatica 2, br. 1, Zadar 2008, 201-211.
- *Tragovi staklara u rimskoj provinciji Dalmaciji*, VAPD 98, Split 2005, 93-106.
- *Salonitanski kalup s prikazom gladijatora. Salona mold with image of gladiators*, Opuscula archaeologica 28, Zagreb 2004, 193-202.
- *Stakleni inventar iz Augusteuma Narone*, VAHD 97, Split 2005, 109-149.
- *Staklena kameja s Livijinim portretom*, VAHD 97, Split 2005, 151-160.
- *Camafeu de vidre amb retrat de Livia. Camafeo de vidrio con retrato de Livia*, in E. Marin, I. Rodà, ed., *Divo Augusto. La descoberta d'un temple romà a Croàcia. El descubrimiento de un templo romano en Croacia*, Split 2004, 181-185, 375-378.
- *El vidre. El vidrio*, in E. Marin, I. Rodà, ed., *Divo Augusto. La descoberta d'un temple romà a Croàcia. El descubrimiento de un templo romano en Croacia*, Split 2004, 186-209, 378-390.
- *A Glass Cameo with a Portrait of Livia*, in E. Marin, M. Vickers, ed., *The Rise and Fall of an Imperial Shrine. Roman Sculpture from the Augusteum at Narona*, Split 2004, 181-185.
- *The Glass*, in E. Marin, M. Vickers, ed., *The Rise and Fall of an Imperial Shrine. Roman Sculpture from the Augusteum at Narona*, Split 2004, 186-209.
- *Stakleni inventar. Glasinventar*, in M. Sanader, *TILURIUM I, Istraživanja – Forschungen 1997. – 2001.*, Zagreb 2003, 271-356.

- *Stakleni inventar s Erešovih, Šiljegovih i Popovih bara u Vidu*, VAHD 94, Split 2002, 165-193.
- *Stakleno prstenje*, Longae Salona, Split 2002, 289-295.
- *Stakleni štapići*, Longae Salona, Split 2002, 297-311.
- *Toaletni i nakitni oblici*, Longae Salona, Split 2002, 313-326.
- *Stakleni balzamariji*, Longae Salona, Split 2002, 383-454.
- *Monokomni stakleni tanjuri*, Longae Salona, Split 2002, 455-467.
- *Neobjavljeni starokršćanski stakleni predmeti iz Arheološkog muzeja u Splitu*, Diadora, 20, Zadar 2001, 257-270.
- *Kefalomorfni balzamariji iz Arheološkog muzeja Split*, VAHD 93, Split 2001, 517-540.
- *Kasnoantičke narukvice od stakla i gagata u zbirci Arheološkog muzeja u Splitu*, VAHD 92, Split 2000, 189-205.
- *Sferični i pticoliki balzamariji iz Arheološkog muzeja Split*, Opuscula archaeologica. Sportula dissertationum Marino Zaninović dicata. 23-24, Zagreb 1999-2000, 465-472.
- *Njive-Podstrana: groblje iz vremena seobe naroda u Naroni*, VAHD 90-91, Split 1999, 201-293.
- *Stakleni inventar s lokaliteta Sv. Vid u Vidu kod Metkovića*, VAHD 87-89, Split 1998, 123-175.
- *Kristov ili Karakalin mač?*, Obavijesti, HAD, godina 30, broj 2, Zagreb 1998, 53-58.
- *Ergo sit Hippolytus*, Opuscula archaeologica 21, Zagreb 1997, 117-128.
- *Narukvice od stakla i gagata*, Salona Christiana, Split 1994, 251-253.
- *Geme*, Salona Christiana, Split 1994, 254-257.
- *Kasnoantičko staklo*, Salona Christiana, Split 1994, 258-264.
- *Varia*, Salona Christiana, Split 1994, 284-290, kat. br. 5-8.

Radovi sa znanstvenih skupova

- *The Small Glass Boat from Salona*, Annales du 19e Congrès de l' Association Internationale pour l'Histoire du Verre, Piran 2012, Koper 2015, 167-177.
- *Glass Phalerae in the Roman Province of Dalmatia*, Radovi XVII. ROMEC-a, Zagreb 1010, Rimska vojna oprema u pogrebnom kontekstu, Zagreb 2013, 289-297.
- *Project Tilurium – Glass findings*, Radovi XVII. ROMEC-a, Zagreb 1010, Rimska vojna oprema u pogrebnom kontekstu, Zagreb 2013, 463-469.

- *Glass from the Lora Cemetery at Split*, Annales du 18e Congrès de l'Association Internationale pour l'Histoire du Verre, Thessaloniki 2009, Association Internationale pour l'Histoire du Verre, Thessaloniki 2012, 197-205.
- *Traces of Glassmakers in the Roman Province of Dalmatia*, Quaderni Friuliani di Archeologia XIX/2009, 35-50.
- *Novità sopra il vetro soffiato a stampo della Dalmazia, con alcuni paralleli italici*, Convegno. Le regioni di Aquileia e Spalato in epoca romana, Castello di Udine, 4 aprile 2006, Treviso 2007, 163-184.
- *Staklene lucerne iz Rimske provincije Dalmacije*, Histria antiqua 14, Pula 2006, 107-113.
- *Stakleni balzamariji iz Salone*, in *Drobci antičnega stekla. Fragments of Ancient Glass*, Annales Mediterranea, Koper 2004, 81-94.
- *Naronitansko staklo*, Arheološka istraživanja u Naroni i dolini Neretve, Izdanja HAD-a, Vol. 22, G. 2003, Zagreb 2003, 85-117.
- *Index locorum*, ACTA XIII CIAC, VAHD. Supl. vol. 87-89, Città del Vaticano-Split 1998, 863-907.

Izložbe

- *3.8. Fondo di matrice per bottiglia retangolare, 3.9. Lucerna con descrizione di una fornace per il vetro, 3.10. Fondo quadrato di vetro, 6.1. Signaculum*, in M. Milella, S. Pastor, L. Ungaro, ed., *Made in Roma. Marchi di produzione e di possesso nella società antica*, Gangemi Editore, Roma 2016, 105-106, 118-119 (Mercati di Traiano – Musei dei Fori Imperiali, 13 maggio – 20 novembre 2016).
- *Tragovi Eniona i Aristeje u rimskoj provinciji Dalmaciji. Traces of Ennion and Aristeas in the Roman Province of Dalmatia*, in Z. Buljević, M. Sanader, D. Tončinić, I. Borzić, T. Glučina, *Tragovi Eniona i Aristeje u rimskoj provinciji Dalmaciji. Traces of Ennion and Aristeas in the Roman Province of Dalmatia*, Arheološki muzej u Splitu. Archaeological Museum in Split, 23. rujna – 30 listopada 2012. September 23 – October 30, 2012, Split 2012, 2-19.
- *Brodić*, in *Transparentna ljepota. Staklo iz hrvatskih muzeja od pretpovijesti do srednjeg vijeka*, Katalog izložbe, 27. 6. – 13. 10. 2013, Arheološki muzej u Zagrebu, kat. br. 32, str. 34.
- *Riječ uz izložbu, kat. br. 19-21, 24, 26*, in Z. Buljević, M. Bonačić-Mandinić, A. Duplančić, S. Ivčević, D. Kliškić, A. Piteša, *Split u Arheološkome muzeju u Splitu*, Split 2007.

- *Antejski ciklus, prva samostalna izložba fotografija Ivana Marovića, muzejskog savjetnika u miru*, Arheološki muzej – Split, 22. svibnja – 30. lipnja 2007., Split 2007.
- *Staklo, Balzami i balzamariji*, in Z. Buljević, S. Ivčević, *Odras Rimljanke*, Split 2007, 4-21.
- *Il cameo vitreo con il ritratto di Livia*, in E. Marin, P. Liverani, ed., *L'Augusteum di Narona. Roma al di là dell'Adriatico*, Split 2004, 54-55.
- *I materiali in vetro*, in E. Marin, P. Liverani, ed., *L'Augusteum di Narona. Roma al di là dell'Adriatico*, Split 2004, 56-59.
- *Staklena kameja s Livijinim portretom*, in E. Marin i suradnici, *Augusteum Narone. Splitska siesta naronskih careva*, Split 2004, 54-55.
- *Stakleni inventar*, in E. Marin i suradnici, *Augusteum Narone. Splitska siesta naronskih careva*, Split 2004, 56-59.
- Arheološki muzej Split, Vodič, Split 2002, vitrine 4-31, str. 30-36.
- Museo archeologico Split, Guida, Split 2002, vetrine 4-31, str. 30-36.
- Musée archéologique Split, Guide, Split 2003, vitrine 4-31, str. 30-36.
- Archaeological Museum Split, Guide, Split 2003, cases 4-31, str. 30-36.
- *Rimsko razdoblje, Kasna antika*, Arheološki muzej – Split A. D. 2000., Spomenica., Split 2000, 18-21, 27.
- *Otisci cesarica*, Split 1996; Split 1997.

Predgovori

- *Predgovor. Preface*, VAPD 100, Split 2007, 1-4.
- *Dragom Moru, umjesto životopisa, a na temelju sjećanja, razgovora i dokumenata*, VAPD 99, Split 2006, 1-5.

Osvrti i obavijesti

- *Ivan Marović, Antejski ciklus*, Obavijesti, HAD, godina 39, broj 2, Zagreb 2007, 149-151.
- *Uz otvorenje Arheološkog muzeja Narona*, Obavijesti, HAD, godina 39, broj 2, Zagreb 2007, 154-156.
- *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu, 3. ser., vol. XXXIX, Zagreb, 2006*, Obavijesti, HAD, godina 39, broj 2, Zagreb 2007, 118-121.
- *Kongres Intorno all'Adriatico. La diffusione e la produzione di vetro sulle sponde del mare Adriatico nell'antichità. XIII Giornate Nazionali di Studi sul Vetro/Na obalah Jadrana. Trgovina in proizvodnja stekla na obalah Jadrana v antiki*. Trst, Muzej Sartorio,

30. svibnja i Piran, Institut za dediščinu za Sredozemlja, 31. svibnja 2009, Obavijesti HAD, godina 41, broj 2, Zagreb 2009, 41-42.

- *Konferencija međunarodnog komiteta ICOM (International Council of Museums) Glass 2004 u Sloveniji*, Obavijesti, br. 3, Zagreb 2004, 40-43.
- *Antički zlatnici iz Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika*, Obavijesti, HAD, godina 32, broj 2, Zagreb 2000, 111-113.
- *Antička figuralna plastika iz Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika*, Obavijesti, HAD, godina 31, broj 3, Zagreb 1999, 161-162.
- *Odisej: Mit i uspomena*, Obavijesti, HAD, godina 28, br. 1, Zagreb 1996, 63-65.

Osim navedenog suorganizatorica je Godišnje skupštine Hrvatskog arheološkog društva i znanstvenog skupa *Arheološka istraživanja na srednjem Jadranu* održanog u listopadu 2009. g. na Visu. Sudionica je međunarodnog seminara *Early Roman Decorative Glass: East and West Dialogue* održanog 14. – 19. 1. 2012. u The Israel Museum u Jeruzalemu.